ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
2
ՄԱՅԻՍ
LUNDI
2 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10600

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.600

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԸ

Ութսուն տարեկան է այսօր Մայիս Մէկը, «Աշխատանքի Օր»ը :

Առաջին անգամ Շիքակոյի բանուոր – ական միութիւնները 1884ին որոշեր էին Մայիս Մէկը հռչակել աշխատաւորներու օր : Որոշումը սկսաւ գործադրուիլ , 1886ին, ութսուն տարի առաջ :

Այդ թուականէն սկսեալ բանուորները Ամերիկայի ճարտարարուեստի մեծ կեդ– րոններուն մէջ գործադուլներ կը սար – քին եւ բուռն յոյցեր կը կազմակերպէ – ին՝ պահանջելու համար երեք ութերը,— ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ դադ – ար, ութ ժամ քուն :

Շնորհիւ ընկերվարական կուսակցու – թեանց , Եւրոպայի դլխաւոր երկիրնե – րուն մէջ ալ Մայիս Մէկը դարձաւ աշ – խատաւորներու ընկերային – պահանջնե – րու օր :

Մայիս Մէկին է, որ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մեծ քաղաքներուն մէջ ընկեր– վարութեան դլխաւոր սկզբունքը՝ դասա– կարգային պայքար»ը կ'ունենար իր գործնական արտայայտութիւնը :

Բանուորները կը պահանջէին մարդա – վայել կեանք : Աշխատանքի ժամերու կրճատում : Օրավարձքի յաւելում : Կը պաշտպանէին իրենց իրաւունքները :

Դրամատիրական վարչաձեւերու տակ կառավարութիւնները աւելի չատ չահա – գործող դասակարդին հետ էին՝ ընդդէմ բանուորներու :

Ցաւալի արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ու– նենային Մայիս Մէկի յոյցերուն առթիւ կառավարական ուժերու եւ իրենց արդար իրաւունքները պահանջող աշխատաւոր – ներու միջեւ :

Շատ բան փոխուած է 1886էն ի վեր :

Շիքակոյի առաջին յոյցերէն կէս դար վերջ, 1936ին Ֆրանսայի մէջ ժողովրդա– կան ճակատի կառավարութիւնը — ըն – կերվարական կուսակցութեան դեկավա – րութեամբ — առանց արիւնահե – ղութեան, առանց փողի ու թմբուկի ի – րագործեց ընկերվարութեան սկզբունք – ները :

Աշխատաւորները գոհացում ստացան բոլոր ճակատներու վրայ — ընկերայինապահովագրութիւն, ընտանեկան թոշակ, վճարեալ արձակուրդ, եւայլն :

Վերջ դրաւ դասակարդային պայքարը: Ընկերվարութիւնը արձանագրեց կա – րեւոր յաղթանակ մը :

Ֆրանսայի մէջ 1947 Ապրիլ 30ի օրէն – քով Մայիս Մէկը հռչակուեցաւ Աշխա – տանքի Տօնի եւ անցաւ պետական տօներու շարքին :

Մենատիրական վարչաձեւերն ալ չա – հագործեցին Մայիս Մէկը՝ սիրաշահելու համար աշխատաւորները : Հիթլէր եւ Մուսոլինի իւրացուցին ընկերվարական այս տօնը եւ հրապարակային ցոյցերով ուղեցին խանդավառել բանուոր դասա – կարգը :

Աորհրդային Միութիւնը, իբրեւ « աշ– խարհի առաջին ընկերվարական երկիր»ը, յանուն ընկերվարութեան կը չարունակէ չահագործել բանուորներն ու գիւղացի – ները, մուրճի ու մանդադի կալանաւոր – ները :

Ս. Միութեան կոմկուսի կեդր· կոմի – տէն այս տարուան Մայիս Մէկին առթիւ հրապարակած է հարիւր տասնեւմէկ (111) կէտերէ բաղկացած կոչ մը՝ ուղ – ղուած ամբողջ աշխարհի ժողովուրդնե – րուն, բարեկամ թէ հակառակորդ , հա – ւաստած « կեցցէ՛»ներով եւ «եղբայրա – կան ողջոյն»ներով :

« Կեցցէ՛ Մայիսի 1ը՝ աշխատաւորների միջազգային համերաշխութեան օրը, բո– լոր երկիրների բանուորների միասնու – թեան եւ եղբայրութեան օրը» կ'ըսէ այդ երկարապատում չարադրութիւնը , աւել– ցընելով՝ «պրոլետարներ բոլոր երկր – ների միացէ՛ք» :

Կոմկուսը կը հրաւիրէ աղդային – ա – ռաջադրական պայքար մղող ժողովուրդ– ները եւ ամբողջ աշխարհի աշխատաւոր – ները միաւորել իրենց ջանքերը «իմպե – րիալիզմի եւ գաղթատիրութեան դէմ, աղդային ազատագրութեան, խաղաղու – թեան, դեմոկրատիայի եւ սոցիալիզմի համար մղուող պայքարում» :

Այս դեղեցիկ նշանաբաններու քօղին տակ ծածկուած է , որ Մոսկուա իր կար– միր բռնակալութեան թաթին տակ կը պահէ հարիւր միլիոնաւոր ժողովուրդ – ներ եւ կը ճղմէ գլուխը անոնց , որոնք կը պայքարին խորհրդային «իմպերիալիզ – մ»ին դէմ՝ յանուն «ազդային ազատա – գրութեան » : Օրինակ Հունգարիան 1956– ին, առանց եւս երթալու մինչեւ 1921 Փետրուար 18 :

Աշխարհի բոլոր ազդերուն ուղղուած ջերմագին ողջոյններու չարքին, Կոմկու– սը չի մոռնար նաեւ իր բարեկամ Թուր– քը :

« Թո՛ղ զարդանան եւ ամրապնդուին սովետական ժողովրդի ու Թուրքիայի ժողովրդների բարիդրացիական յարա – բերութիւնները » (Ս· Հայաստան , 17 Ապրիլ 1966) :

Խաղաղ համակեցութեան նշանախօսքը գլխաւոր տեղը գրաւած է Կրեմլինի նոր քաղաքականութեան մէջ :

Մտաղթե՛նք, որ Մայիս Մէկը բարօրու – թիւն բերէ նաեւ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասի բանուորներուն ու գիւղացիներուն :

« Եղբայրական կոչ»երը ա՛յն ատեն մի– այն իմաստ կը ստանան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

— * —

Դաշնակցային Գերմանիոյ Հանրապե – տութիւնը իր պատասխանը յանձնեց Ֆը – րանսական յուշագրին : Պարունակութիւ– նը, ցարդ , հրապարակուած չէ, բայց կ'ըսուի թէ Գերմանիա յիշած է որ 1954ի համաձայնագրերը բաւարար հիմ մը չեն այլեւս, սահմանելու համար Ֆրանսական ուժերու Գերմանիա մնալու պայմաննե – րը: Գերմանիա կ'առաջարկէ ուրեմն որ բանակցութիւն կատարուի նոր համա – ձայնութեանց համար, որ նոյն պայման– ները պարտադրէ երկու երկիրներու ղօր – քերուն միւս երկրին մէջ :

Միւս կողմէ , Լոնտոնի աշխատանքները կը չարունակուին Ատլանտեան հիւլէա – կան ծրագրաւորման համար «Մ ք Նամա– րա կոմիտէին » մէջ: Այս աշխատանքնե– րուն կը մասնակցին Միացեալ Նահանդ – ներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ ներ – կայացուցիչները: Ժողովին ներկայ են նաեւ Ու Թան , Եւրոպայի դաշնակից ու– ժերու զերագոյն հրամանատարը եւ Ատ– լանտեան ծովային ուժերու ընդհ· հրա – մանատարը : Օրակարդի միակ հարցն է Եւրոպայի հիւլէական զէնքերու դերը : Նոյն նիւթին չուրջ պիտի խօսուի նաեւ Մայիս 23էն 25 երբ վարչապետ էրհարտ Լոնտոն այցելէ :

Միւս կողմէ , Ուոշինկթընի մէջ, Ար– տաքին Նախարարութիւնը հրապարակած է Արտաքին նախարարին կցորդին մէկ դեկուցումը եւրոպական հարցերու չուրջ, ուր կ'ըսուի թէ ֆրանսական դիրքին ա – մէնէն վտանգաւոր հետեւանքները կը վերաբերին Գերմանիոյ, որու ազդայնա– կանութիւնը կը քաջալերէ : Վարչապետ էրհարտ ալ տեսակցութիւն մը չնորհած է Քոռիէռէ Տելլա Սեռայի, ուր կը չեչտէ· «Բոլոր դաշնակից երկիրները իրենց ա – մէն կարելին պիտի ընեն ամրապնդելու համար համերաշխութիւնը Ատլանտեան կազմակերպութեանէն ներս : Ասիկա պէտք է այնպիսի ձեւով մը ըլլայ որ Ֆրանսա ամէնէն սերտ ձեւով կապուած ըլլայ դի– նակցութեան » :

Ցիշենք նաեւ թէ Իտալիոյ համադնա – ւար կուսակցութեան ընդհ· քարտուղա – րը՝ Լուիճի Լոնկօ, Դինճաիթայի մէջ կը յայտարարէ թէ Ատլանտեան կազմակեր – պութիւնը տադնապալի կէտի հասած է եւ նչանը կուտայ քաղաքականութեան մը անանկութեան , որ քսան տարիներու ըն– թացքին Եւրոպան Ամերիկայի պերճչախ– նութեան տակ դրած էր :

ՋԱՆԻ ՄՐ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՏՐՈՑԻ գործէն քաչուած ֆիլմին հար– ցը ձեծուած է Ազդ· Ժողովին մէջ: Տե – ղեկութեան նախարարը առաջին առթիւ , փորձած է արդարացնել իր տուած որո – չումը : Նախ կը յիշեցնէ թէ Դ. Հանրա– պետութեան օրով 137 ֆիլմեր արդիլուած են եւ այդ 137ին 55ը արդիլուած են մի – այն այն օրուան ընկերվարական նախա – րարին որոչումով : Ե· Հանրապետու – թիւնը միայն 52 ֆիլմ արդիլած է ինչ որ ցոյց կուտայ թէ աւելի ազատական է : Նախարարին համար, կառավարութիւնը պարտականութիւնն ունի պաչտպանելու ազդին ընկերային խումբերը :

ՄԱԿ–ի ընդհ· քարտուղարը մասնակ – ցելէ եաք Լոնտոնի Ժողովին փարիզ հա – սաւ առջի առտու եւ ընդունուեցաւ որ կոլի կողմէ , որու ճաչի հիւրն էր Շարթր ցերեկ :

ԹԻԹՕ ճամբայ ելած է դէպի Ադէք – սանդրիա, ուրկէ գահերէ պիտի անցնի եւ տեսնուի Նասրի հետ : Գլխաւորաբար միջազգային քաղաքականութեան մասին պիտի խօսին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ Հանրապետութեան կառավարութիւնը «ճերմակ դիրք» մը հը– րատարակած է, դերմանական հարցին վրայ : Այդ հատորին մէջ կը չեչտուի թէ վերամիացումը չէ կատարուած , բայց 1955էն ի վեր տարուած քաղաքականու– թիւնը բացասական չէ եղած : Ճերմակ դիրքը չի պատմեր միայն ամբողջ անց – եալը այլ դէպի ապագայ կը նայի եւ կոչ մըն է դործունէութեան , որպէսզի «վե– րամիացումը կարելի ըլլայ, ցորչափ Գերմանիա բաժնուած մնայ, դաշնակցա– յին հանրապետութիւնը ճիգ պիտի թափէ որ օժանդակէ անոնց որոնք այդ բաժա – նումին հետեւանքները կը քաչեն» :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարար՝ Մո – րիս Քուվ տը Միւրվիլի այցելութիւնը Ռումանիա եւ Պուլկարիա վերջացաւ եւ նախարարը Փարիզ հասաւ :

ՀՌՈՄԻ մէջ ընկերվարական ուսանո – ղին մահը կը չարունակէ դէմ դիմաց հա– նել համայնավար եւ ծայրայեղ ալ է – լեմենտները: Քննութիւն բացուած է ճչդելու համար ուսանողին մահուան պա– րադաները :

ՍՈՒՐԻՈՑ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ, մթնոլորտը միչտ լարուած է եւ միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն :

ՌՈՏԵԶԻՈՑ վարչապետը Իան Սմիթ , յայտարարեց թէ կարելի է համաձայնիլ Անգլիոյ հետ առանց հրաժարելու անկա– խութենէն :

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՒՇ

Աքսոր, անապատ, արեւ ու աւազ, ճա– նապարհ բացին մարդոց անմուրազ :

Քալեցին անոնք, աչքերը զամած եր – կինքին, աղերսելով քիչ մը գութ՝ իրենց բախտին մութ :

Բայց աստուածները չկային անապատ – ներու երկինքներուն վրայ : Անոնք , սարսափած, ծածկած էին իրենց դէմքե– րը, չտեսնելու համար հիւծումը հայ զանգուածին :

Ու կմախքներ ուրուականներու նման դիմեցին ուրիչ աստուածներու: Այդ եր– թին մէջ հաւատաւոր, կեանքեր ինկան աւազներու կրակներուն վրայ : Մեռան չունչ, նայուածք, պաղատանք ու տենչ : Ոսկորներ մնացին միայն անթաղ, որպէս չիրմաքարի խաչ, անապատի անլուր տա– ռապանքին: Պէտք էր մխել այդ կմախք– խաչերը խաչապաշտ մարդկութեան աչ – քին : Պէտք էր մանուանդ յուցադրել ա– նոնց, ակադեմական ոճրագործ թուրքին « ձեռակերտը» աւազներու մէջ բլրացած դանկերը ...

Իսկ կմախքները անոէր աւազին հետ դարձան աւազ: Հարաւի ու Հիւսիսի հող– մերը փչեցին ու քչեցին զանոնք Արեւելք կամ Արեւմուտք: Հիւլէները ոսկորնե – րուն, մխերուն, չունչերուն, լուծուեցան օդին մէջ ու գացին, գացին, սերմերու պէս իսկան հողերու վրայ ազատ ու ար– դասարեր : Ամեցան բիւրերով, դարձան եղեմ ու երկինք եւ ունեցան նոր աստ – ուածներ պաչտելիք : Կրակէ կուռքեր դտան իրենց էութեան մէջ խսկ, եւ ի – րենցմով խնկարկեցին ազատան նոր ազ– գին : Պաչտամունքին այս տարօրինակ ականատես եղաւ մարդկութիւնը համակ: Նաեւ ... թշնամին մեր դրացի : Տեսաւ ծագկումը մեր աչխարհին, իր աչքին դի– մաց, իր քայլին մօտ, իր սիրտին մէջ, ու հաստատեց թէ մեղի հետ էր Աստուած..

Զարմացաւ, երբ տեսաւ թէ ողջ ենք : Ապչեցաւ ապչութեամբ ապուչի, երբ ա– կանատես եղաւ որ Տէր –Զօրներու դան– կերը յարութիւն են առած: Անոնց խո – ռոչացած աչքերը լոյս են դարձած, եւ մահը միլիոնին՝ կեանք ...

Ու մենք՝ կանք ...

Կանք ամէնուր: Պարծանքին մէջ քա – ղաքակիրթ մարդկութեան, նախանձին մէջ մեր թշնամիին :

Աւաղներու վրայ դիր ղրող հայ մայ – րերու մատները դարձան լուսաւոր ջա – հեր, եւ լուսաւորեցին ծնող սերունդնե – րու երթը յաղթական :

Սպանդէն եաք եղանք խնջոյք, մահա – ուէնն եաք՝ հարսնեւուն, արցունքէն եաք՝ երգ :

Ու երգեցինք բոլոր մայրաքաղաքնե – րու բեմերէն : « Կռունկ» կանչեցինք եւ քարացած խիղճերէն անգամ արցունք քա– մեցինք, թաց աչքերով փառաւորելու համար յիչատակը անմահ Կոմիտասին... Անէծքի տեղ եղանք աղօթք, եղանք խո – րան, եւ դեռ՝ «Անլուելի Ջանգակատաւն » եւ զանգահարեցինք աչխարհին, թէ «ՀՈՂ ՈՒՆԻՆՔ ԽԼԱՅ», թէ ունինք աւեր Անի , վիրաւոր Վան, մսող Մասիս ...

Մենք դեսպաններ բոլոր ցամաքներու, ներկայ ենք ամէն անկիւն : Հոն՝ ուր կայ լոյս, նոյնիսկ մութերուն մէջ ափ – րիկեան, մեր լոյս դէմքով հոն եւս փայ– լելու համար :

Փա՛ռք մեր նահատակութեան : Փա՛ռք մեր մեռելներուն մարտիրոս: Անոնց չի – րիմներէն մենք ծնանք, ու այսօր անգամ մը եւս կ'երթանք անոնց անյայտ պերեզ– մանին, ոչ թէ լալու ու սգալու, այլ՝ մահով մահուան յաղթող իրենց յաւիտե– նական յիչատակը յաղթերգելու ... :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՅԻՐ ՈՒ ՅԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

—o—

Երբ ժամանակը կ'անցնի, տարիներու թիւը կը բարդուի հետզհետէ եւ մարդ ետ կը նայի իր ապրումներուն վրայ, ամէն բան անցեալի քօղին տակ աւելի բիւրեղ – զատած կ'երեւայ, վիշտն աւելի խոր, իսկ տարտամ լոյսն աւելի փայլակնա – գոյտ :

Ցիշատակները վերապրելու բաղձան – քը պատմագիրքեր դրել տուաւ դանազան հայրենակիցներու, բայց ոչ ոք դրեց այն քաղաքին մասին, որ առենօք Պոլիս կը կոչուէր եւ յետոյ ենթարկուեցաւ հո – դեփոխական վիճակներու :

Պոլսական իւրաքանչիւր արուարձան իր ուրոյն նկարագիրը կամ սեփական դրոշ – մը ունէր հայ զանգուածներու վրայ : Ոս – կեղջիւրի ափերու բնակիչը բան մը կը յիշեցնէր հին բիւզանդական չրջանի բարքերէն : Գաղղիւղցին հով մը ու – նէր, որպէս առանձնաշնորհեալ, Սամա – թիան կուտար պարկեշտ եւ առոմիկ, եւ երբեմն ռամկական դիծ մը կենցաղի կամ խօսակցութեան մէջ :

Սկիւտարը, զուտ հայաբնակ սարա – հարթը ունէր բան մը, օդին կամ մթնո – լորտին մէջ որ հինէն սկսեալ օրրանը եւ ներչնչարանը եղած է արժանաւոր դը – բագէտներու եւ ականաւոր անձերու :

Սկիւտարը դիւղ էր եւ քաղաք միան – դամայն : Վայրի ծաղիկներով եղերուած փոչոտ ու քարոտ ճամբաներէն խմբովին կ'երթայինք բարձրէն դիտելու բոցավառ վերջալոյսները, կամ «Ֆրէնկ»ի լերանը կողմէն՝ Վոսփորի կապտագեղ ժապաւէ – նը :

Հովերէն Սկիւտարի, զոր « երջանիկ » կ'անուանէր հայրս, երբ դեպիւռ էին մեզմ, որքան ներչնչուած է Տ. Զրաքեան նոճիներու օրօրող հովերէն եւ յաճախ յիշած իր երկերուն մէջ, նոյնպէս Զ. Ե – սայեանը : Կար, փայտաչէն տուները դղրդացնող հարաւի «խենթ հովը», որ ուրուականներով լեցուն խումբի մը յար – ձակումի վախը կուտար մանուկներուն, հիւսիսի հովը, գուրա բայց առողջ : Կա – րեւոր էր դիտնալ հովին ուղղութիւնը ժամը նայելու պէս :

Ղօղանջը զանգակներուն մեր զոյգ եկե – ղեցիներուն, այնքան խօսուն եւ քաղցրա – հընչուն Շաբաթ երիկուններու և Կիրակի օրերու ճայնը տարբեր էր : Արուեստ մըն էր այս : Իսկ Ծնունդի կամ Զատկի օրե – րու հնչիւնին մէջ կարծես կարելի էր ըղ – դալ ամբողջ համայքը ուրախ հանդի – սութեանց : Պէտք է հետանալ, տեսնել ուրիշներու եկեղեցիները դնահատելու համար մեր եկեղեցիներու վսեմ պարզու – թիւնը, զերծ՝ թատերականութենէ :

Մորհիլ որ մայր եկեղեցիներու չափ վստահաւոր եւ մեծավայելուչ այդ տաճար – ները կառուցուած են չատ չատ տարիներ առաջ, եւ միշտ լեցուն բարեպաշտ հոծ բամուխեամբ :

Եւ զպրոցները նախակրթական եւ երկ – րորդական, թիւով տասնէ աւելի, բազ – մահարիւր աշակերտներով : Առողջ, տոհմային հիմնական այն ուսուցումը, զոր կը ջանային տալ լուսապայծառ հո – գիով մեր դաստիարակները :

Հինտլեան – Մալաթեան իրենց օրինա – կով կը թելադրէին յարդել մարդիկը հա – ւասարապէս : Աւելը ձեռքին՝ մեր տնտես պարոն Թադէոսը պաշտօնեայ մըն էր, ոչ թէ տոորադաս :

Ցորենի ալեծուփ դաշտերէն անցնելով կ'երթայինք երդելու արեւադալի հրաշա – լի մեղեդիները Ս. Կարապետ եկեղեցիին մէջ, որու քարոզիչը՝ եղերաբախտ Ներ – սէս Վրդ. Տանիէլեանը (Ապրիլեան նա – հատակ) մեր եկեղեցական մտաւենա – դրութեան ուսուցիչն էր :

Հիմա որ Փարիզի եկեղեցիին մէջ Դըպ – րոցասէրի սանուհիներ, դնահատելի տո – ղորմութեամբ, երբեմն բաժին կ'առնեն ե – կեղեցական երգերէն, կը յիշեմ որ ժա – մանակին՝ Պոլիս, թերթերու մէջ, որ – քա՞ղ դէմ արտայայտուած են աղջիկնե – րու մասնակցութեան : Անուններ միայն մնացին ուսուցչական այդ հոյլէն, բնա – դէտ Ուղուրլիկեան, դեղագիր Ինկիլիզ – եան, երաժշտագէտ Ա. Բժիշկեան, պատ – մագէտ Ա. Հայրիկեան, նոյնպէս զոհ Մեծ Եղեռնի :

Բաֆֆի լսարանը կեդրնատեղին էր երկսեռ ուսումնառութեան երիտասարդու – թեան : Ինչ վառարան էր ոգեւորու – թեան, չատ յաճախ բանախօսութիւններ, ներկայացում, եւայլն :

« Թէփէ՛»ն Սկիւտարի եւ Թաւրոնը, ոչ այնքան տարբեր ընդարձակ մթերա – նոցի մը կառուցուածքէն, ուր վերացու – մով կը դիտէինք Մնակեանի, Վահրամ Փափազեանի էլիզ Դուլանի խաղարկու – թիւնները :

Գերեզմանատունը, ուր այնքան սիրե – լի և պատկառելի անուններ կարելի էր կարդալ չիմաքարերուն վրայ :

Այն տաեն, փողոցները լուսաւորուած չէին ամէն տեղ, խաւարին մէջ դիչերա – պահը կը չրջէր եւ ժամերը կը հնչեցնէր իր ճոկանով : Ով որ լսած է, չի կրնար մոռնալ անոր ճայնը երբ վերջին զատաս – տանի ահեղազոչ չեչտով կը ծանուցանէր հեռաւոր թաղի մը մէջ պատահած հրը – դեհը :

Հապա եղանակաւոր գովեստները բան – յարեղէնի : ձկնեղէնի եւ ամէն տեսակի վաճառորդներուն : Այն երջանիկ օրե – րուն «Մառչէ» երթալը անծանօթ էր մե – զի :

*Լուսնալոյս պայծառ դիչերներու, խըմ – բական պատյտները Գընալը հայաբնակ վառարաններ եւ մեծ ճամբորդներ կ'ուղեկցէին մինչեւ Ֆընտըգլը, ուր ճամբան կը բաժնուէր երկու ճիւղերու : Ճամբան կը սկսէր

ԻՆՔՆ Է, ԻՆՔՆ Է

ԽՄԲ.— «Յառաջ» վարժարանի աշակերտութեան յաջող դրութեանց իբրեւ նմոյշ՝ մեղի ղրկած են երեք ոտանաւորներ: Առաջին առթիւ կուտանք հետեւեալը :—

Սրտով տրտում ,
Երգով տխուր ,
Հայաստանն է
Աչքերուս մէջ ,—
Ինքն է , ի՛նքը ...

Բարձրաճակատ ,
Ճերմակապատ ,
Արարատն այն
Յաւերժական , —
Ինքն է, ի՛նքը ...

Լեռ, ձոր եւ անդ
Ճեղքած հասած
Կամրջաքանդ
Մայր Արաքսն է ,—
Ինքն է, ի՛նքը ...

Սեւանն ահա ,
Խաժ ջուրերով ,
Իշխան ձուկով ,
Հայաստանի
Թանգ մատանի, —
Ինքն է, ի՛նքը ...

Վերն Արագած
Քառագագաթ ,
Երկինք թռչող
Հայրենի՛քս իմ ,—
Ինքն է, ի՛նքը ...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
(Է. դասարան)

Այնճար, 1965, Նոյեմբեր

բազմարդիւն եւ նուիրական հաստատութեան քսանեւհինգամեակը : Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժինը ստանձնած էին վարժարանի բարձրագոյն կարգերու աշակերտները : Ճառեր խօսեցան Գ. Սնապեան եւ Ս. Զէյթլեան : Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ եղան նուիրատուութիւններ, որոնց գումարը հասաւ հինգ հազար լիբ. ոսկիի: Որոշուեցաւ սոյն գումարով դնել ինքնաշարժ մը, դպրոցին աշակերտներու փոխադրութեան համար : Այս տողերը երբ կը գրուին , արդէն գնումի գործողութիւնները վերջացած են :

ԹՈՎՄ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ԼԵՀԵՐՈՒ ԱԶԳ. ՏՕՆԸ

Լեհաստանի Կաթողիկէ եկեղեցին տասնամեակէ մը ի վեր կը ծրագրէր հանդիսաւորապէս տօնել Լեհերու քրիստոնէացումին հազարամեակը : Կրօնական հանդիսութիւնները արդէն իսկ սկսան , բայց ամէնէն փառաշուքը պիտի կատարուի Մայիս 3ին, Լեհաստանի ազգային տօնին օրը, երբ հազարաւոր Լեհեր պիտի ժամադրուին երկրին թիւ մէկ սրբատեղին հանդիսացող Եասնա Կորա վանքը : Կոմուլքայի համայնավար վարչաձեւը , որ տեւաբար պայքարի մէջ է եկեղեցիին դէմ, յուսահատ ճիգեր կը թափէ արգիլելու կամ առնուազն նուազեցնելու արժէքը հանրային այն ելոյթներուն, որոնք երեւան պիտի հանեն կաթողիկէ եկեղեցիին ուժը Լեհաստանի մէջ : Այս ուղղութեամբ համայնավարները կը դիմեն այլեւայլ միջոցներու , որպէսզի հազարամեակը վերածուի պետական հանդիսութեան մը :

Կոմուլքա արդէն իսկ մերժեց թոյլ տալ Պապին այցելելու Զեսթոչուա՝ կատարելու հազարամեակի պատարագը : Իսկ այժմ որոշած է արգիլել կաթոլիկներու եւ նոյնիսկ ոչ – կաթոլիկներու մուտքը Լեհաստան: Հրաւիրեալ 150 բարձրաստիճան կղերականներու մերժուեցաւ մուտքի վիզան : Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու լեհական զբօսաշրջիկութեան գրասենեակները բացէ ի բաց կը յայտարարեն, թէ պիտի մերժեն վիզա յանձնել հանդիսութիւններուն ներկայ գտնուիլ փափաքող եւրոպացի եւ ամերիկացի ուխտաւորներուն, որոնց թիւը կը նախատեսուի երեք միլիոն : Պատճա՞ռը . « Երկիրը արդէն իսկ խճողուած է զբօսաշրջիկներով»: Ինչ կը վերաբերի ձայնպատկերասփիւռին եւ մամուլին, արեւմտեան երկիրներու պատկանող 125 լրագրողներու մերժուեցաւ վիզայի յանձնումը, այն առարկութեամբ թէ՝ լեհ մամուլը եւ ձայն – պատկերասփիւռը պիտի հայթայթեն անհրաժեշտ լուրերը, ինչ որ ըսել է՝ ոչինչ պիտի գրեն այդ մասին :

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն զանազան ձեւերով կը փորձէ արգիլել Լեհերու մասնակցութիւնը հանդիսութիւններուն: Օրինակ, զինուորական երկու մեծ տողացքեր տեղի ունեցան Կնիեզնօ եւ Փողնան քաղաքներուն մէջ ճիշդ այն պահուն, երբ տեղի կ՝ունենային կրօնական հանդիսութիւնները: Մայիս երեքի համար կառավարութիւնը կամակերպած է ոտնագնդակի երկու մեծ հանդիպումներ: Զեսթոչուա գացող շոգեկառքերը պատահական պիտի ըլլան , ճամբաները՝ « վերանորոգութեան » մէջ են:

Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը ձեռարկած է քարոզչական արշաւի մը , նպատակ ունենալով վարկաբեկել եկեղեցին : Օրինակ, Կարդինալ Վիշինսկի կը յորջորջուի Գերմանիոյ բարեկամ , նոր Ֆաշիսթ: Ազդագիրներ ցոյց կուտան նացիական ոճիրներ Լեհաստանի մէջ եւ, նացիներ, որոնք հեգնական շեշտով կ՝ըսեն. «Շնորհէ եւ թողութիւն հայցէ » — այս խօսքերը կը պատկանին լեհ առաջնորդին , երբ այս վերջինը կը հրաւիրէր գերման եկեղեցականներ ներկայ գտնուելու Զեսթոչուայի հանդիսութեանց , իբրեւ հաշտութեան արտայայտութիւն : Եւ, ի լրումն բոլորին՝ կառավարութիւնը անցեալ շաբաթ սկսաւ բեմադրել Ռոլֆ Հոչհիւթի «Երեսփոխանը » թատերգութիւնը, ուր կը քննադատուի Պիոս Պապը՝ նացիականութեան դէմ պայքարած չըլլալուն համար :

Այսուհանդերձ այս բոլոր միջոցառումները չեն թուիր ահաբեկած ըլլալ Լեհերը : Կնիեզնոյի եւ Փողնանի մէջ , անցեալ շաբաթ, 15 հազար Լեհեր բարձրաձայն աղօթեցին , մինչ կառավարական բարձրախօսները ապարդիւն կերպով ճգնեցան զինուորական երաժշտութեան մէջ խեղդել հաւատացեալներուն ձայնը, թռաններ՝ փոշի սփռեցին ամբոխին վրայ եւ ոստիկաններ՝ զէն ի ձեռին, փողոցներու մէջ շրջեցան :

Փոխանակ հիւծելու, կաթոլիկ եկեղեցին Լեհաստանի մէջ աւելի զօրացած է : Ժողովուրդին 96·5 առ հարիւրը կաթոլիկ է: Բայց աւելի յատկանշական է այն իրողութիւնը. թէ քսան տարուան համայնավար դաստիարակութենէ մը ետք , Լեհաստանի երիտասարդութեան վաթսուն առ հարիւրը ինքզինք կը նկատէ կրօնասէր :

Թ. Ա. Թ.

ԸՆԿԵՐՈՋ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
(ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՍԵՒԱՉՈՒՆԻ)

Ասկէ շուրջ երկու ամիս առաջ, Փետրուար 12ին, Պերլինի մէջ 63 տարեկանին, սրտի անակնկալ տագնապի հետեւանքով, Վեսթ – Էնդ հիւանդանոցին մէջ կեանքէն հրաժեշտ կ՝առնէր Պերլինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմին հին շարքայիններէն ընկեր Վահան Սեւաչունի :

Ողբացեալ Վ. Սեւաչունիի յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Փետրուար 21ին, ժամը 14ին, գերմանական (Վալդ – գերեզմանատան) մատուռին մէջ ընտանեկան պարագաներուն, ազգակիցներուն, բարեկամներուն, հայ եւ օտար հոծ բազմութեան մը ներկայութեան : Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Վալդ գերեզմանատան մէջ :

Ընկեր Վահան Սեւաչունի ծնած էր 1902ին, Պաքուի մէջ: 1919ին, երբ ան հազիւ 17 տարեկան էր, կը նետուի ազգային ինքնապաշտպանութեան գուպարին մէջ եւ կը դառնայ սուրհանդակ : դիւղէ դիւղ , քաղաքէ քաղաք թափառելով, լուրեր եւ նամակներ կը հասցնէ հայ կտրիճ խումբերուն եւ իր դաղափարակից ընկերներուն : 45 տարիներ անդադար մնաց շարքային եւ մաքուր դաշնակցական եւ մշտապէս հաւատարիմ մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Պերլինի հայ դաղութը եւ իր դաղափարակից ընկերներ խորապէս կը սգան այս դառն կորուստը եւ կը բաժնեն ընտանիքին սուգը :

Յարգանք իր քաղցր յիշատակին :

Պերլին

ՍԻՐՈՒՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ԲԱՐՁՐԱԴԻՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԹՈՔ ՃԱԼՈՒՆԿ.— Թիպէթի արեւմտակողմը ,Ինտոս դետի ակերուն մօտ քաղաք մը, որ կը գտնուի 4·977 մեթր բարձրութեան վրայ :

×

ԿԱՐԹՈՔ.— Դարձեալ Թիպէթի արեւմտակողմը, 4·467 մեթր բարձրութեան վրայ. ունի հարիւր հազար բնակիչ :

×

ԼԱ ՓԱԶ.— Պոլիվիոյ մայրաքաղաքը , Թիթիքաքա լիճին մօտ, 3698 մեթր բարձրութեան վրայ, 339·279 բնակիչներով :

×

ԼՀԱՍԱ.— Թիպէթի շրջանին մէջ, 3658 մեթր բարձրութիւն եւ 170·000 բնակիչ :

×

ՔՈՒՍՔՕ.— Փերուի (Հար. Ամերիկա) Հարաւակողմը, 3496 մեթր բարձրութեան վրայ , 68·483 բնակիչներով :

×

ՊՈԿՈԹԱ.— Քոլոմպիայի մայրաքաղաքը (Հար. Ամերիկա), 2640 մեթր բարձրութեան վրայ :

×

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱ.— Եթովպիոյ մայրաքաղաքը , 2445 մեթր բարձրութեամբ եւ վեց հարիւր հազար բնակիչներով :

×

ՄԵՔՍԻԿՕ.— Մեքսիկայի մայրաքաղաքը , որ ունի 4·636·000 բնակիչ եւ 2261 մեթր բարձրութիւն :

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ
ԵՒ
ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

On les promène dans les rues avec des chaînes au cou, on les prive de nourriture pendant plusieurs jours ; les uns sont attachés à des colonnes, la tête en bas, pendant qu'on jette sur eux de l'eau glacée ; d'autres sont frappés de verges jusqu'au sang, ou bien on les attache, les mains derrière le dos, par des menottes, avec des chats qu'on rend furieux et qu'on jette dans leurs seins, et souvent on brûle diverses parties de leurs corps au fer rouge.

Aux hommes, on arrache violemment la moustache et la barbe, par poignées, et aux femmes les cheveux ; on souille leurs visages et on leur introduit de force des ordures dans la bouche, pour les obliger à blasphémer les sacrements du christianisme et les rites sacrés de leur religion nationale, sans parler des femmes que l'on outrage, car après avoir dépouillé ces pauvres gens de tout ce qu'ils possèdent, on leur enlève même l'honneur !

Si ces forcenés estiment n'avoir pas trouvé chez les malheureux chrétiens une quantité suffisante de provisions, d'instruments de travail et de bétail, comme équivalence du chiffre qu'ils ont fixé pour les impôts, alors ils démolissent les maisons afin de vendre les matériaux aux musulmans qui les achètent à vil prix : c'est ainsi qu'on a déjà détruit des milliers de maisons arméniennes, dont les habitants sont restés sans abri, grelottant de froid pendant toute la durée de cet hiver.

A la suite de ces tortures et de ces traitements barbares, la plupart tombent gravement malades, et beaucoup ne tardent pas à succomber...

Il n'est pas possible de décrire en détail les excès de tous genres auxquels se livrent ces collecteurs d'impôts, depuis l'officier supérieur jusqu'au dernier des soldats, tous se montrent plus inhumains et plus cruels que les bachi-bouzouks !

Tout récemment, quelques soldats, leur sergent en tête, ont commis, au village de Oghgam, près de Mouch, un crime contre nature sur un malheureux enfant de dix ans, avec tant de barbarie que ce pauvre enfant, nommé Nazar, a été laissé presque agonisant.

Un autre petit garçon du village de Sordar, près du couvent de Sourp-Garabed, a été outragé avec la même cruauté.

Bien qu'on ait porté plainte aussitôt devant qui de droit, non seulement les coupables n'ont pas été châtiés, mais ils n'ont pas tardé à recevoir des faveurs et des encouragements.

Déjà les deux tiers de nos paysans, ruinés et mourant de faim, ont pu émigrer après que le gouvernement leur a fait enlever, sous prétexte qu'ils n'avaient pas payé les impôts, toutes leurs provisions et réserves de l'année, leur attelages, leurs bestiaux, et jusqu'à leurs outils de travail. Les chaumières qu'ils avaient abandonnées ont été démolies, après leur départ, et vendues pour couvrir de prétendus impôts restés impayés.

Le fisc n'ayant plus de pauvres à dépouiller, s'est alors tourné vers les quelques familles arméniennes qui avaient encore de quoi vivre et qui restaient dans leurs foyers. Il exige d'eux des taxes qu'ils ont déjà payées, et les contraint à vendre leurs attelages et tout ce qu'ils possèdent encore pour s'acquitter de nouveau.

C'est ainsi que le gouvernement turc et les musulmans de nos contrées, encouragés par lui, ont tellement opprimé la population arménienne qu'elle en est arrivée au dernier degré de l'épuisement et de la misère.

Des villages riches et peuplés sont aujourd'hui complètement détruits, et d'autres à peu près anéantis. Là, où se trouvaient plus de deux cents attelages, il n'en reste que cinq ou six, et encore ne servent-ils plus qu'aux Turcs et aux Kurdes.

Il semble bien que le plan de destruction, pratiqué jusque-là par les pillages et les massacres en masse des Arméniens, est remplacé maintenant, au moins dans nos malheureuses provinces, par les tortures plus lentes, mais plus cruelles, dont la perception des taxes et des impôts servent de prétexte. Aussi les pauvres Arméniens survivants appellent-ils chaque jour, de tous leurs vœux, la mort plus prompte d'autrefois, mais qui, hélas ! ne vient plus que lentement et à petits pas !

XIII. VENTE DES DIMES. — Jamais la pratique immorale qui consiste à vendre les dîmes à des acquéreurs sans pudeur et sans entrailles, n'a produit autant d'excès et d'abus que cette année-ci.

(7 — *à suivre*)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ դիշեր, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն գործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, գրական եւ գեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան չքեղ սրահին մէջ, Կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին :

Կը հրուիրուին բոլոր ազգայինները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22 ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պտոյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պանդոկը: Երեկոն՝ ազատ :

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուայաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի: Տարեկան՝ 10 Ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին Կիրակի օր : Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միասնական ոգիով տեղւոյս Կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ :

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12·30ին :

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Էօրէնճեան (դաշնակ):

Կէս դիշերէն ետք՝ պարահանդէս
ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին,
Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR — ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ — BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL

avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ զոյգի մը համար 2–3 սենեակնոց յարկաբաժին մը, ամէն յարմարութիւնով (թու քոնֆոռ): Գրել.—

BERDJ KIRKACHARIAN
63, Rue Buffon — Paris (5e)
Tél. : GOB. 13-48
(10 h. à 12 h. et 15 h. à 18)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ

MARDI 3 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10601 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.601

ԾԱՆՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Ամերիկեան նաւերու Թրքական Նեղուցներէ անցքը վերջերս տարակարծութիւններ ստեղծեց Թրքական եւ ամերիկեան իշխանութեանց միջեւ, եւ երկու անգամ վէճ ծագեցաւ: Թուրք կառավարութիւնը գործադրեց այս առթիւ Մոնթրէօյի Համաձայնութեան բացորոշ տրամադրութիւնները, իսկ Ամերիկացիք տեղեակ չէին ամբողջովին այդ տրամադրութիւններուն, սխալներ գործեցին եւ տարակարծութեանց տեղի տուին : Ամերիկացիք այս երկու դէպքերուն առթիւ ստիպուեցան մանրամասնօրէն քննել Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը եւ Նեղուցներու պայմանագիրը եւ տեղեկագիր մը պատրաստեցին այս ուղղութեամբ : Առաջին դէպքը պատահեցաւ Դեկտեմբեր 1965ին, Սամսոնի 90 – 128 մղոն հիւսիսակողմը, երբ ամերիկեան պատերազմական ուժերուն պատկանող ՃԷԹ սաւառնակ մը խորհրդաւոր անկում մը ունեցաւ : Այդ օրէն ի վեր, դէպքը նորանոր բարդութիւններ ստեղծեց, սպառնալով վտանգել Թուրք, ամերիկեան եւ խորհ. յարաբերութիւնները : Խնդրին շատ մը կէտերը մութ եւ գաղտնի մնացած էին, այսօր մանրամասնութիւններ կը տրուի այս մասին: Ամերիկեան սաւառնակը ճամբայ ելած էր Ինճիրլիքի օդանաւային խարիսխէն եւ դեռ յայտնի չէ թէ ինչպէս եւ ինչ պայմաններու տակ Սեւ Ծով ինկաւ: Ամերիկեան կառավարութիւնը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուաւ դէպքին շուրջ եւ որոշեց գտնել խորտակուած սաւառնակին բեկորները : Թրքական մարտանաւեր սկսան փնտռել ամերիկեան օդանաւին բեկորները, բայց ամերիկեան իշխանութիւնը չբաւականացաւ ասով եւ իր կողմէ մարտանաւեր ղրկեց :

Այս պարագան պատճառ եղաւ որ Սեւ Ծովեան շրջանակին մէջ ջղագրգռութիւնը սաստկանայ, խաղաղութիւնը վտանգուի, եւ երբեմն խորհրդային, ամերիկեան եւ Թրքական մարտանաւեր իրարու դէմ դիրք բռնեն : Մինչ այս խուզարկութիւնները կը կատարուէին Սեւ Ծովու մէջ, խորհ. կառավարութիւնն ալ խիստ լեզուով մը բողոքագիր կուտար Ամերիկայի դէմ եւ Թուրք կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր :

ԵՐԲՀՐԴԱՒՈՐ ՆԱՒԸ

Դէպքերը կը զարգանային այսպէս, երբ անակնկալ բան մը պատահեցաւ : Ամերիկեան նաւատորմին պատկանող հետազօտիչ նաւ մը անձայն եւ անշշուկ երեւան ելաւ Մարմարայի մէջ: Թրքական իշխանութիւններէն որ եւ է արտօնութիւն ստացած չէր, Եգէականէն դաղտնաբար անցած էր Մարմարա, մինչեւ որ բռնուեցաւ Թրքական պահականաւերու կողմէ, Սիվրիատայի շրջակայքը : Առաջին քննութիւններէն յայտնի եղաւ թէ ամերիկեան հետազօտիչ նաւը առանց արտօնութեան կը շրջէր Թրքական ջուրերու մէջ, ինչ որ անթելով անմիջապէս լուր տրուեցաւ ծովային հրամանատարութեան :

« Ե՛Տ ԴԱՐՁԻՐ »

Խնդիրը հաղորդուեցաւ Անգարա, եւ հաստատուեցաւ թէ ամերիկեան նաւը կը բռնաբարէ Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը, հրահանգ տրուեցաւ որ ետ դառնայ եւ հարկ եղած ազդարարութիւնը ըլլայ իրեն : Հրահանգը գործադրուեցաւ, ամերիկեան նաւը հեռացաւ Զանագգալէի ուղղութեամբ, Թրքական պահականաւերը բաժնուեցան իրմէ, բայց յետոյ ըստուգուեցաւ թէ ամերիկեան նաւը հեռացած չէր Մարմարայէն : Այն ատեն Թրքական հետազօտիչ սաւառնակները սկսան հետապնդել ամերիկեան նաւը, դէպքը ազդեց Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններուն, Սպարապետութենէն հաղորդուեցաւ թէ ի հարկին պէտք է ընկղմել ամերիկեան նաւը : Անգարայի մէջ, ամերիկեան զինուորական իշխանութեան ներկայացուցիչները քանիցս ձեռնարկներ կատարեցին Թրքական իշխանութեան մօտ, որպէսզի նաւը կարենայ ելլել Սեւ Ծովէն, այս ձեռնարկները որեւէ արդիւնք չտուին: Թուրք կառավարութիւնը իրենց յիշեցուց թէ Մոնթրէօյի Համաձայնութեան տրամադրութիւնները բացորոշ են եւ կարելի չէ բան մը ընել, որով ամերիկեան հետազօտիչ նաւը ըստիպուեցաւ ետ դառնալ եւ անցաւ Եգէական :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԷՊՔԸ

Երկրորդ դէպքն ալ, որ կրնար վտանգել Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները, պատահեցաւ Ապրիլ ութին : Ամերիկեան այցելու մարտանաւեր, որոնք Պոլսոյ նաւահանգիստը մտած էին, կէս գիշերին Զանագգալէի Նեղուցին մօտեցան եւ ուզեցին անցնիլ Նեղուցէն: Անգամ մը եւս իրենց յիշեցուցին Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը, ամերիկեան տորմիղին հրամանատարը նախ ընդդիմացաւ, բայց յետոյ տեղի տուաւ, եւ առտուան սպասեց, կարենալ մտնելու համար Նեղուցէն :

Այս դէպքերէն տպաւորուած, ամերիկեան իշխանութիւնը օրէնսգէտի մը միջոցաւ քննել տուած է Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը եւ յարակից տրամադրութիւնները եւ տեղեկագիր մը պահանջած է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ՓԵՔԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԷՄ

Մոսկուայի մէջ, Մայիս Մէկի աւանդական տողանցքը կատարուած է անձրեւոտ եւ ցուրտ օդով : Հակառակ այդ աննպաստ պայմաններուն, աւելի քան մէկ միլիոն հոգի հաւաքուած են Կարմիր հրապարակը : Տողանցքէն ետք, մառեշալ Մալինովսկի խօսած է իր աւանդական ճառը, չեշտած է թէ կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը նկատի կ՚առնեն պատերազմի վտանգին մեծնալը, Վիէթնամի դէմ գործուած վատ յարձակումով, ուր «Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալները, ջարդի ամէնէն անողոք միջոցներուն կը դիմեն»: Մալինովսկի չէ մոռցած նաեւ «արեւմտեան Գերմանիոյ աշխարհակալներուն չար նպատակները, որոնք անդրովկեան իրենց պաշտպաններուն օգնութեամբ, կը փորձեն հիւլէական զինամթերք ձեռք ձգել » :

ՓԵՔԻՆ

Զինաստան առիթէն օգտուած է շատ խիստ յարձակումներ ընելու համար Ռուսերուն վրայ « զորս դաւաճաններ եւ Ամերիկացիներուն մեղսակիցները » կը նկատէ :

Նկատելի եղած է սակայն Մաօ Ցէ Թունկի բացակայութիւնը Փեքինի Թիէն Ան Մեն հրապարակին վրայ : Զինուորական աւանդական տողանցքը տեղի չէ ունեցած այլ ժողովրդական պարեր եւ երգեր, որոնք յաճախ ներկայ քաղաքական թեմաներ կը բնորոշէին ինչպէս՝ «դիմադրութիւն աշխարհակալութեան », եւ Մաօ Ցէ Թունկի մտածումը շինարար կերպով գործադրելու անհրաժեշտութիւն : Շու Էն Լայ շատ խիստ եղած է, իր ճառին մէջ, Խորհ. Միութեան նկատմամբ . «միայն պայքարելով է արդի վերաքննականութեան դէմ, որու գլուխն են խորհրդային ղեկավարները, որ կրնանք յաղթականօրէն պայքարիլ ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ » : Զինաստանի վարչապետը յայտարարած է նաեւ թէ մինչ Խրուշչեւ կը խուսափէր թէ աշխարհակալներուն դէմ պայքարելէ եւ թէ Վիէթնամի օգնելէ « իր յաջորդները տարբեր քաղաքականութիւն մը ընտրած են, բացէ ի բաց յայտարարելով թէ կ՚օգնեն այս երկրին իր յարձակողներուն դէմ, սակայն այդ օգնութիւնը շատ փոքր է քանակութեամբ եւ աղքատ՝ որակով » : Անդրադառնալով ԻԳ. համագումարին, Շու Էն Լայ, չեշտած է.— « Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները շարունակեցին կրկնակ թաքթիք մը գործածել՝ իբրեւ թէ ընդդիմութիւն աշխարհակալներուն եւ իրական անձնատուութիւն այս վերջիններուն առջեւ եւ իրական դաւաճանութիւն, իբրեւ թէ միասնականութիւն եւ իրական պառակտում այն յոյսով որ պիտի խաբեն խորհրդային ժողովուրդը եւ բովանդակ աշխարհի ժողովուրդները » :

Բայց կարեւոր հարց մըն է Մաօ Ցէ Թունկի անհետացումը : Նոյեմբեր 27էն ի վեր, ոչ ոք լսած է իր մասին: Ոչ Փեքինի ձայնասփիւռը, ոչ նոր – Զինաստան գործակալութիւնը խօսած են իր մասին : Զանազան վարկածներ կան այս առթիւ : Հաւանան կրնայ ըլլալ որ համայնավար պարագլուխը որ 73 տարեկան է, մեռած ըլլայ : Հաւանական կրնայ ըլլալ որ ծանր հիւանդ ըլլայ, ինչպէս կ՚ըսուի քանի մը տարիէ: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ « մէկ կողմ » դրուած ըլլայ: Կը մնայ դիտնալ թէ Մաոյի յաջորդութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ : Շատ ըսուած է որ «յետ – Մաօ» շրջանը սկսի փոխանցման շրջանով մը, որ տասը, քսան, երեսուն տարի տեւէ, որուն ընթացքին սերունդներու պայքար մը կատարուի : Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ոչ մէկ բան թոյլ կուտայ վըստահ ըլլալ որ Մաոյի անդիջողութիւնը Մոսկուայի դէմ միաձայն հաւանութիւնը վայելէ բովանդակ Զինաստանի :

ՓԱՐԻԶ

Նախագահ տը Կոլ աւանդական միւկէն ընդունած է հալերու պատուիրակութեան մը կողմէ: Բառախաղ մը ընելով, նախագահ տը Կոլ ըսած է պատուիրակութեան անդամներուն (Ֆոռ տէ Հալ), «հոս ալ կը փորձենք ուժով (ֆոռ) ըլլալ»:

Գարնանային բացառիկ օդ մը կը տիրէր, Փարիզի վրայ : Միւկէի սպառումը գլած անցած է բոլոր նախատեսութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ մերժած է եւրոպական « Խաղաղութեան ծրագիրը » զոր ներկայացուցած էր վարչապետ Էրհարտ Մարտ 24ին եւ դաշնակցային Հանրապետութիւնը հաղորդած էր աշխարհի բոլոր երկիրներուն, որոնց հետ Պոն դիւանագիտական յարաբերութիւն կը պահէ : Լեհական պատասխանը կ՚ըսէ ի մէջ այլոց .— «Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան ճիգերը որպէսզի Եւրոպայի խաղաղութեան Ախոյեանը երեւայ չեն փաստուած դէպքերով »: Կ՚աւելցնէ թէ գերմանական փաստաթուղթը ոչ մէկ նոր տարր կը բերէ եւրոպական ապահովութեան համար : Լեհաստան կ՚եզրակացնէ յայտնելով թէ արեւմտեան Գերմանիա պէտք է հրաժարի հողային պահանջներէն Լեհաստանի նկատմամբ եւ ճանչնայ ներկայ սահմանները, ջնջէ Միւնիխի համաձայնագիրը ինչ կը վերբերի Չեխոսլովաքիոյ ,ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան «որպէս հաւասար գերմանական պետութիւն» և հրաժարի հիւլէական զէնք ունենալու հեռանկարէն :

ՊԱՊԸ փոխանձն նուիրակ նշանակած է կարդինալ Վիշինսկին, մասնակցելու համար լեհ եկեղեցւոյ եւ պետութեան հազարամեակի հանդիսութեանց , որոնք տեղի կ՚ունենան Մայիս 3ին Շեշթոքովայի մայրավանքը : Ծանօթ է որ Պապը անձամբ կ՚ուզէր մասնակցիլ այս հանդիսութեանց բայց լեհ կառավարութիւնը « անպատեհ» նկատեց Պօղոս Զ.ի ճամբորդութիւնը :

ՀՌՈՄԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են ուսանող Ռոսսիի յուղարկաւորութեան ատեն : Ընկերվարական ուսանողին յուղարկաւորութեան մասնակցած են մեծ բազմութիւն մը եւ քաղաքական ծանօթ անձնաւորութիւններ : Ծայրայեղ հոսանքներու պատկանողներ բախումներ պատճառած են :

ՓՐՈՒՍԻՈՅ Ֆրէտէրիք իշխանի մարմինը գտնուած է Հռենոսի մէջ : Ծանօթ է որ Քայզէր Վիլհելմ Բ.ի թոռը անհետացած էր Ապրիլ 19էն ի վեր: Կը թուի թէ Հոհընցոլերն Տան վերջին պետը անձնասպան եղած է, շատ ազդուած ըլլալով կնոջը հետ ունեցած տարակարծութիւններէն : Ամուսնացած էր Լէյտի Կինէսի հետ եւ ունէր հինգ զաւակ : Ամուսնալուծման դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենար Մայիս 3ին, Ֆրանքֆուրթի ատեանին առջեւ : 55 տարեկան էր :

ԶԱՆՊԻԻ մէջ հակաբրիտանական ծանր ցոյցեր տեղի ունեցած են : Ոստիկանութիւնը հարիւր հոգի ձերբակալած է :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի յայտարարած է թէ «Անարգել է հնդիկ ժողովուրդը ըսելով թէ ծախուած է, որովհետեւ օտար օժանդակութիւն մը ընդունեցաւ դժուար կացութենէ մը փրկուելու համար», ի պատասխան ընդդիմադիրներուն որոնք կ՚ամբաստանեն զինքը որ «Հնդկաստանը Միացեալ Նահանգներուն ծախած է »:

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան, տեսնուելէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ, յայտարարած է թէ նախաձեռնութեան որեւէ կարելիութիւն չկայ կարգադրելու համար Վիէթնամի հարցը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Մայիս Մէկի տոցանցքը շատ «յառաջդիմական» բնոյթ ստացած է : Արեւելեան Եւրոպայի բոլոր հանրապետութեանց կողմէ պատուիրակութիւններ մասնակցած են : «Աշխարհակալութեան» եւ «իսլամական Ուխտին» դէմ ճիհատ յայտարարած են :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ, Պօղոս Զ. պատարագ մատուցանած է Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ, Իտալական Բանուորական Կաթողիկէ Գործունէութեան քսան հազար շարքայիններուն առջեւ : Պապը չեշտած է այս առթիւ.— « Քրիստոնեայի հանգամանքը շղթայ մը չէ որ կասեցնէ ձեր գործունէութիւնը ոչ ալ տիտղոս մը որ արտօնէ կամ անվնաս դարձնէ կարգ մը շրփումներ » :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ հինգ հազար հոգի ցոյց մը կատարած են ամերիկեան դեսպանատան առջեւ «պատերազմը դադրեցուցէ՛ք» պոռալով :

ՀՌՈՄԻ մէջ սպանացի կրօնաւոր մը անհետացած է: Գերապայծառ Զօէքա, Վատիկանի մօտ սպանական դեսպանական կրօնական խորհրդատուն էր : « Ազատական Շարժումի » սպանացի անիշխանականները կը յայտարարեն թէ իրենք առեւանգած են եկեղեցականը եւ անոր ազատագրումի փոխարէն, Սպանիոյ բոլոր քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը կը պահանջեն :

ՀԱՅ-ԼԵՀԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Հայ – լեհական մշակութային կապը դարերու պատմութիւն ունի : Լեհաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած է հայկական դաղութ մը, որ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է երկրին : Այդ ծառայութիւնները առանձնապէս ակնառու են մըշակոյթի ասպարէզին մէջ: Կը բաւէ իր – րեւ օրինակ յիշել, որ Ժէ. դարու լեհ չորս մեծ բանաստեղծները՝ Սիպաստիան Գլեոնովիչը, Զիմարովիչ եղբայրները եւ Շիմոն Շիմոնովիչը հայ էին: Այս վերջինը կը նկատուի իր դարաշրջանի մեծա – գոյն բանաստեղծը: Անոր ներբողները, անդլիացի բանաստեղծներէն մէկուն կարծիքով, նմանը չունին ամբողջ լատիներէն գրականութեան մէջ :

Միջնադարեան կապերը կը հաստատ – ուին բազմաթիւ յուշարձաններով : Մասնաւորապէս հայ գրականութեան մէջ ծանօթ են Յովհ. Աւազերէցի, Ստ. Ոսոչքայի, Սիմէոն Լեհացիի գործերը : Այս վերջինը լեհերէնէ հայերէնի թարգմանեց « Հայելի վարուց » գործը :

Վերջին հարիւրամեակին հայ – լեհական կապերը աւելի ամրապնդուեցան, յաճախակի դարձան փոխադարձ թարգմանութիւնները, գործերու ներհատու – թիւնը : Գրականութեան եւ հրատարա – կախօսութեան ասպարէզին մէջ հայ եւ լեհ չատ մտաւորականներ անդրադառ – ձան երկու ազգերու կեանքին եւ ճակա – տագրին : Այս առումով հետաքրքրական է Յ. Սվաճեանի օրինակը : « Լեհ դէնդ – պեմ մը մեր ազգին յարմար դատած արհեստը » յօդուածին մէջ համակրան – քով կ'արտայայտուի Լեհերու եւ Լեհաստանի մասին :

Նուաղ հետաքրքրական չէ Դ. Վարու – ժանի 1906 Մարտ 17ի նամակը Ա. Զօ – պանեանին. «Արդեօք Մխիկեւիչի գաղ – դիերէն թարգմանութեան մը հասցէն դի – տէ՞ք . տեղեակ եմ, որ հոյակապ հան – ճար մըն է՝ կը փափաքիմ կարդալ » : Յետագային Վարուժան ոչ միայն գտաւ իր փնտռած «հասցէն», այլեւ հեղինակեց « Հարեմի չերիմները », «Բուզրիան ու իր որդիները » (լիթուանական դեղօն) , « Ալպուխարա , («Քոնրատ Վալենրոտ » վիպերգէն) դեղեցիկ թարգմանութիւնները :

Լեհ գրականութեան մասին արժէքաւոր յօդուածներ գրած է Ստ. Լիսիցեան, որ իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Լեհաստանի մէջ :

Անոր գրչին կը պատկանի նաեւ հայ թարգմանական գրականութեան գարդե – րէն մէկը ,հայացուած « Յօ՞ երթասը»: Թարգմանուած են նաեւ նոյն հեղինակին գործերէն հետեւեալները. « Առանց գա – եանանքի», «Դէպի Աթէնք», «Հրով ու սրով » , « Ամերիկեան նորավէպեր » , « Փողնանի ուսուցչի յիշատակարանը » , « Զրհեղեղը» , «Մաչակիւնները » : 1890–ին « Օրհնեալ լեր» բանաստեղծութիւնը թարգմանուած է քանի մը անգամ :

« Անահիտ », «Բազմավէպ», «Ծաղիկ», « Մուրճ », « Լումա » հանդէսներուն մէջ լեհերէնի թարգմանուած ու տպա – գրուած են բազմաթիւ ստեղծագործու – թիւններ եւ յօդուածներ : «Արձագանգը» ուրիշ նիւթերու չարքին տպագրած է Ալայթի « Հենրիկ Սենկեւիչ» յօդուածը: 1890ին Մ. Բարխուդարեանի թարգմա – նութեամբ լոյս տեսաւ Թ. Եժիրի «Լու – սադէմին» վէպը , որ արժանացաւ Գր. Արծրունիի դրուատանքին :

Լեհերը եւս իրենց կարգին հետաքրը – քրուած են հայ դրականութեամբ: Եու. Սլովացկիի «Ոգիներու արքան » վիպերը – դին հերոսը Արա Գեղեցիկն է : 1915ի հայկական կոտորածներուն անդրադարձած է Ս. Ժերոմսկի «Գարնանամուտ » վէպին մէջ :

Մշակութային կապի աշխուժացման առաջին շրջանին կարեւոր դեր են խա – ղացած հայկական ծագում ունեցող դոր – ձիչները : Ասոնցմէ է Ստանիսլաւ Բա – րոնչը, որ ծանօթ է «Փառւսթ»ի թարգ – մանութեամբ : Լեհերէնի թարգմանած է միջնադարեան հայ քնարերգութեան չատ գոհարներ, որոնք տպագրուած են հայ – կական « Գրիգորիանա» (լեհերէն) դրա – կան – ընկերային հանդէսին մէջ : Ի. Զախարիասեւիչի «Տէղեկագիր Լեհաս – տանի Հայերու մասին» , Սադոկ Բարոն – չի « Սոբեսկիին եւ Հայերը », «Ականա – ւոր Լեհահայերու կենսագրութիւններ » , «Ուրուագիծ Հայոց պատմութեան» աշ – խատութիւններուն հետեւեցան Պ. Ֆա – բիչի, Ֆ. Բիլոֆի, Ի. Շարանեւիչի , Ա. Պաւլինակի, Տ. Գրոմնեցկի, Անտոնովի – չի, Լոզինակի աշխատութիւններն ու յօդուածները: Հրատարակուեցան Ա. Լայթի եւ Ե. Սլուչկեւիչի արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնները հայ դրականութեան պատմութեան մասին :

Տասնեակ տարիներու ջանադիր աշխատանքի արդիւնք է Բ. Կեմպարսկիի «Հայաստանի եւ հայ մշակոյթի պատմութեան ուրուագիծեր» երկհատոր աշ – խատութիւնը ,որուն նպատակն է եղած « լեհ ընթերցողին ցոյց տալ այն զմայլելի երեւոյթը , որ է հայ մշակոյթը » : « Այս երեւոյթին անսովոր կողմը նախ եւ առաջ այն է , — կը գրէ Կեմպարսկի , — որ թուաբանական տեսութեան բացայայտ հերքումն է : Ըստ այդ տեսութեան, մեծ ժողովուրդները միայն կրնան տալանդներու բնական ընտրութեան միջոցաւ ստեղծել մեծ դրականութիւն : Այդ օրէնքը կ'արձանագրէ երկու բացառութիւն՝ առաջինը Հելլադան է... միւսը եղած է , կամ աւելի ճիշդ՝ է Հայաստանը ... բուռ մը հող ու բովանդակ աշխարհի մէջ ցրուած բուռ մը մարդիկ ստեղծած են մշակոյթ մը, որ կրնայ հաւասարիլ մեր դարաշրջանի մեծ ժողո – վուրդներու մշակոյթներուն, առանց նը –

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Ապրիլեան ե – ղեռնի անմեղ նահատակներու յիշատակին նուիրուած սգատօնը կատարուեցաւ ճիշդ օրին, (24 Ապրիլ), կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, «Լէ Վարիէթէ»ի սրահին մէջ:

Ցայտարարուած ժամանակէն չատ ա – ռաջ, Մարսէյլի Հայութեան բոլոր խա – ւերուն եւ դասակարգերուն պատկանող երկիւղած եւ հաւատաւոր ազգայիններու ստուար բազմութիւն մը՝ աւելի քան երկու հազար հոգի ,խուռներամ փութացած էր սգատօնի հանդիսասրահը ,իր յարգանքի եւ հաւատարմութեան տուրքը մատուցանելու մեր անմահ նահատակներու յիշատակին :

Այս տարուան Սգատօնին նախաձեռ – նութիւնը ստանձնած էր տեղւոյս Ազգային կեդրոնական վարչութիւնը, մաս – նակցութեան հրաւիրելով բոլոր Հայրենակցական, Մշակութային, Մարզական, Բարեսիրական , Երիտասարդական եւ այլ միութիւնները , ինչպէս նաեւ կարգ մը Թաղական խորհուրդներ եւ հայ ազգային արժէքներուն հաւատարիմ ու նախանձախնդիր ազգայիններ :

Արդարեւ, ուրախալի է նշել, որ այդ հրաւէրը լայն արձագանգ գտած էր ժո – ղովրդական հազարաւոր բազմութիւններ – րու սրտին ու հոգիին մէջ, որոնք, ազ – գային եւ հայրենասիրական պարտակատութիւն մը կատարելու խոր դիտակցու –

կատի առնելու դեռ այն պարագան , որ հայկականը անոնցմէ քանի մը անգամ աւելի տարեց է »:

Այս մեծարժէք գործը պատրաստելու առեն, Կեմպարսկի բազմաթիւ երկեր թարգմանած է հայ դրականութենէն : Հակառակ պատկառելի տարիքին, երի – տասարդական աւիւնով կը չարունակէ ժողովրդականացնել հայ դրականութիւնը Լեհաստանի մէջ : Այժմ պատրաստած է հարուստ ծաղկաքաղ – հատընտիր մը , որ կ'ընդգրկէ նոր եւ ժամանակակից չըքնաղները :

Թարգմանութեան բնագաւառին մէջ մեծ եռանդով կ'աշխատի Լեհաստանի Հայագէտ բանաստեղծը՝ Ա. Մանդալեան, Ե. Զարենցի երկերուն թարգմանիչը : Վերջերս իր ընկերոջ՝ բանաստեղծ Վ. Դոմբրովսկիի հետ ան այցելեց Հայաստան՝ միջնադարեան հայ քնարերգունե – րու գործերու թարգմանութեան համար նիւթեր հաւաքելու : Հայաստան այցելեց նաեւ բանաստեղծ Ի. Սիկիրիցկի, որ մասնագէտներու յանձնեց «Սասունցի Դաւիթ» թարգմանութիւնը :

Ա. ՄԱԴՈՅԵԱՆ

թեամբ , փութացած էին լեցնելու վա – րիէթէի ընդարձակ սրահը :

Բեմին յարդարումը կատարած էին կազմակերպիչ յանձնախումբի երիտա – սարդները , օրուան խմասեին պատշաճ, չատ վայելուչ եւ խնամքով : Ճիշդ բեմին ճակատը, նկարիչ Ազատ Արզումանեանի մեծադիր եւ խորհրդաւոր յուղիչ նկարը՝ հետեւեալ ֆրանսերէն վերտառութեամբ, — Մարդկութեան դէմ ամէնէն մեծ ոճիրը անպատիժ կը մնայ : Իսկ բեմին ճիշդ առջեւը, Հայ Աբենուչները , համազգեստով, աւելի քան երեսուն հոգի , պատուի կեցած էին հանդիսութեան ամբողջ տեւողութեան :

Օրուան խօսնակը՝ Պ. Գառնիկ Տէրոյեան, հանդիսութիւնը բացուած յայտարարելով , կը հրաւիրէ ներկաները մէկ վայրկեան, յոտնկայս լռութեամբ յարգել մեր Նահատակներու յիշատակը : Օր. Ալեքսանեան դաշնակով նուագեց Շօփէնի ծանօթ մահերգը : Օր. Սեդա Թումաչեան , արտասանեց Վարուժանի « Զարդը» : Տեղւոյս երիտասարդ ուժերէն Պ. Սահակ Տէրոյեան երդեց կոմիտաս վարդապետի «Տէր ողորմեան», դաշնակով կ'ընկերակցէր Պ. Բաֆֆի Արզումանեան :

Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան ա – ռաջին բանախօս Պ. Կարօ Մեհեան (փարիզէն) , որ տաք չունչով իր խօսքը ըստ ներկայ հանդիսականներուն :

Ցիսուն տարի է որ կը չարունակենք Սգատօն տարքել եւ աշխարհին ըսել թէ մեզ չարդեցին: Ցիսուն տարի է որ կը պահանք մեր մեռելները : Տակաւին պիտի չարունակե՞նք լացի պատերուն տակ կանգնել եւ մեր ճակատները քարերուն դարնել : Ցիսնամեակը որ անցաւ, չատ դժնդակ եղաւ մեզի համար: Ուրիշներ թերեւս չկարենային տոկալ դժուարութիւններուն : Սակայն , տոկալու տարօրինակ ուժ ունի հայ ժողովուրդը: Պէտք է թափանցել անոր էութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ առարկայական եզրակացութիւններ հանել : Նո՞ր էր որ չարդուեցանք թէ չարունակական եւ սիստեմաթիկ չարդերու վերջին վարազոյն էր որ գործադրութեան դրաւ Թուրքը : Նախեր , սխալ ըմբռնումով կը կարծեն թէ Թուրքը այդ ոճիրը կիերարկեց, որովհետեւ Քրիստոնեայ էինք: Սակայն, Թուրքը չարդեց նաեւ իսլամ Արաբը : Եթէ հայ ժողովուրդը անսար յեղափոխութեան եւ մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնէր, ապահովաբար երկու միլիոն զոհ չէինք տար : Մեր ժողովուրդին կէսէն աւելին ամէնայն անխղճութեամբ սրածելի յետոյ, վերապրող մնացորդացն ալ աշխարհի չորս հովերուն հոդմտցրիւ ըրաւ: Միայն տեղահանուեցա՞նք, ոչ, մենք կրնանք ըսել որ հայրենահանուեցանք : Կորսնցուցինք ամէն ինչ, հող, հայրենիք, հարստութիւն եւ ժողովուրդ : Մեր ժողովուրդի աճը կասեցաւ, յիսուն տարիէն հազիւ կրցանք 1915 Թուականի մեր Թիւը վերագտնել: Անշուշտ, չարագործ

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Les chrétiens ont été systématiquement écartés des enchères, et les musulmans seuls ont pu se porter acquéreurs des dîmes de nos malheureux villages, qu'ils ont traités en pays conquis, au point de prélever non seulement la totalité de nos céréales, mais encore la vie et l'honneur même des pauvres Arméniens.

Notre pays, déjà dévasté par tant d'abus successifs, a été complètement ravagé par les dîmeurs et leurs commis qui ont pu librement assouvir à la fois leur cupidité et leurs passions dans des conditions d'atrocité révoltante.

Ils se sont installés d'office chez nos malheureux paysans avec leurs serviteurs et leur suite, qu'il fallait nourrir et payer pendant tout le temps qu'il leur a plu de passer dans nos villages. Ils s'emparaient de tout ce qu'ils trouvaient à leur convenance, et le faisaient transporter gratuitement et par corvée ; ils estimaient au triple de sa valeur le fourrage dont ils ne voulaient pas et obligeaient les paysans à le racheter.

Quand l'orge et le foin venaient à manquer à leurs chevaux, ils leurs faisaient servir les maigres provisions de céréales que l'habitant avait pu mettre en réserve pour sa misérable nourriture et celle de sa famille.

XIV. IMPOT DES KURDES. — L'oppression des aghas kurdes s'est fait sentir, cette année, avec la même barbarie que celle des dîmeurs.

Les récents massacres ayant encore augmenté la terreur qu'ils inspirent partout, ils en ont profité pour se répandre dans toute la contrée, et, sous prétexte de vendre leur protection à nos malheureux paysans, ils ont redoublé leur tyrannique oppression, leurs pillages et leurs cruautés. Chaque village a dû payer à chacun de ces aghas 150 à 200 kilogrammes de blé, à titre de *kafir* ou rançon.

Ces Kurdes considèrent tellement nos montagnards arméniens comme leurs véritables esclaves, que là où les villages appauvris et ruinés ne sont plus en état de payer le *kafir*, ils n'hésitent pas à s'emparer des femmes, en lieu et place de ce tribut !

Quand il arrive qu'un de nos chrétiens, exaspéré par le désespoir, veut résister à une telle oppression, aussitôt on s'empare de sa personne, on le jette en prison comme coupable de révolte, et il est condamné à la plus horrible des morts !

Un officier turc, pour se donner le plaisir de faire périr un Arménien dans de nouvelles tortures, a imaginé de se procurer un bois aigu, mais au lieu de s'en servir pour empaler sa victime, il l'a fait introduire de force dans sa bouche, puis, faisant étendre le martyr, soigneusement ligoté, sur le dos, il a enfoncé lui-même ce pieu jusque dans la gorge !

Nous ne pouvons plus vivre ainsi... La vie nous est à charge. Notre désespoir est à son comble. Nous ne prenons même plus le soin d'ensevelir nos morts qui restent sans sépulture...

Que faire ? Que devenir ? A qui nous adresser dans notre détresse ? Personne ne nous entend. Personne ne s'occupe de nous ! Notre extrême misère n'inspire plus la pitié !

XV. EMIGRATION. — Jusque-là, au moins, nous pouvions émigrer ; mais maintenant on nous empêche de partir.

Nous ne pouvons plus fuir cette terre de malheur sans tomber dans des embuscades. Toutes nos routes sont gardées.

On ne veut pas que nous allions faire connaître au dehors les maux affreux que nous endurons. Il s'est établit dans tous les défilés de nos montagnes, le long des routes, près des gués de nos rivières et des ruisseaux, des bandes de malfaiteurs, qui ont mission de détrousser les chrétiens, de les empêcher de passer, et qui s'amusent ensuite à leur faire subir toutes sortes de tortures quand ils ne les égorgent pas sur place ! Personne n'a encore songé à faire cesser de tels brigandages, qui sont évidemment autorisés par nos oppresseurs.

XVI. CORVEES ET PRESTATIONS.— Depuis de nombreuses années, on nous avait accablés de lourds impôts destinés, disait-on, à faire des routes, à construire des ponts ; mais comme les employés du fisc se sont approprié le produit de ces taxes, on contraint maintenant tous les Arméniens majeurs, bien qu'ils se soient acquittés de cet impôt, à venir travailler gratuitement sur les routes, loin de leurs familles et de leurs villages.

Les femmes de leur côté sont réunies, en plusieurs endroits, sous prétexte de travailler, elles aussi, à la corvée, mais en réalité pour que les employés turcs puissent assouvir sur elles leurs passions ignobles, après quoi elles sont relâchées.

(8 — *à suivre*)

Թալէաթի երազը չիրականացաւ, սա-կայն, անոր հետեւանքները մինչեւ այսօր ալ ծանր կը կշռեն Հայութեան ճակատա-գրին վրայ : Եղեռնը կը շարունակուի, եթէ ջարդը երեք տարի տեւեց, սպիտակ ջարդը կրնայ երկար տարիներ շարու-նակուիլ: Պէտք է տոկալ, պէտք է հաւա-տալ: Յուսալքուելու պատճառ մը չու-նինք. Ռուբիկոնը անցած ենք: Այսօր Հայկական Դատը կը գտնուի աւելի նը-պաստաւոր պայմաններու մէջ, քան ե-րէկ: Յիսնամեակի առթիւ հոգեշարժի ենթարկուեցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդը Սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ :

Այսօր աւելի շատ տուեալներ կան մեր դատը առաջ տանելու համար : Քաղաքա-կանութիւնը մաթեմաթիկ չէ: Քաղաքա-կանութեան մէջ երկու անգամ երկու չկայ : Այլ, կայ հաւատքը, հաւատալ եւ աշխատիլ ամէն բանէ առաջ: Մեր հա-ւատքը ամէնէն զօրաւորը եղաւ : Հաւա-տացինք թէ Արագածի գագաթին Լու-սաւորչի կանթեղը կայ : Համլէթի ծա-նօթ խօսքը, «Լինել թէ չլինել» մեզի հա-մար չէ: Մեզի համար չլինել չկայ, այլ կայ միայն լինել : Նախ հաւատանք մենք մեզի : Պետական քաղաքականութիւն չունինք կամ աւելի ճիշդ, չենք կրնար ունենալ : Պէտք է ունենանք Ազգային քաղաքականութիւն : Աքիլլէսը իբրեւ խոցելի կէտ իր ներբանը ունէր, մեր երիտասարդութիւնը խոցելի կողմ պիտի չունենայ : Դուք կը պատկանիք ժողո-վուրդի մը, որ ստեղծագործական թը-ռիչք ունի, ունի համաշխարհային համ-բաւի տէր անձեր, որոնք տասնեակներ կը կազմեն : Թուրքը մէկ հատ չունի : Դուք առանձին չէք այս պայքարին մէջ, ձեզի հետ է Սփիւռքը , ձեզի հետ է Հա-յաստանը, ձեզի հետ են երկու միլիոն մեռելները :

Ջութակահար Պ. Ժ. Մալայեան, դաշ-նակի ընկերակցութեամբ Օր. Ալեքսան-եանի նուագեց Օկիւստ Սամիէ «Տարագի-րը» :

Օր. Արզումանեան, ընկերակցութեամբ Պ. Մալայեանի ջութակին եւ Օր. Ալեք-սանեանի դաշնակին, մեներգեց Կոմիտաս Վարդապետի «Տէր կեցո դու զհայս »:

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Հուրի Ի-փէկեան, Ֆրանսերէն լեզուով ըսաւ մօ-տաւորապէս հետեւեալը :

24 Ապրիլ, 1915. ինչո՞ւ համար այս թուականը եւ ոչ ուրիշը : Որովհետեւ, Ապրիլ 24ին սկսան Հայերու զանգուա-ծային ձերբակալութիւնները, որ սկիզբը կազմեցին խնամքով պատրաստուած սիս-տեմաթիկ ծրագրի մը գործադրութեան. 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան , որուն զոհը դարձաւ հայ ժողովուրդը :

Պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ՝ Հայերուն թիւը մեծ էր Խաչակիրներէն , Բիւ-զանդիոնէն եւ կիլիկեան հայկական թա-գաւորութենէն օսմանեան կայսրութեան ժառանգ ձգուած հողերուն վրայ : Իսկ 1912ին մնացած էր միայն 4·100·000 : Ի՞նչ եղաւ մնացեալը : Ոճիր մը գործուեցաւ աշխարհի պատմութեան մէջ 20րդ դարուն : Նոյնիսկ Ճինկիզ խանը չէր կրնար մտածել , այն ինչ որ մտա-ծեցին եւ գործադրեցին իթթիհատ ե-րիտասարդ Թուրքերու կառավարու-թիւնը, բնաջնջելով նորածին մանուկէն մինչեւ ծերունին : 20րդ դարուն, գոր-ծուեցաւ պատմութեան առաջին ցեղաս-պանութիւնը : Ժողովուրդ մը որ դարե-րէ ի վեր կ՚ապրէր իր հայրենական հողե-րուն վրայ եւ միայն բարենորոգումներ կ՚ուզէր , պէտք է բնաջնջել, որովհետեւ, կար Հնդկաստանի ճամբան, կար դէպի Փէքին տանող ճամբան: Հայ ժողովուրդը խոչընդոտ էր դէպի այդ ճամբաներու տիրապետութեան ձգտող ուժերուն : Ռուս Լոբանովը Հայաստանը կ՚ուզէր ա-ռանց Հայու: Այն ինչ որ Թուրքը եւ կայսերական Գերմանիան կ՚ուզէին : Թուրքիոյ մէջ դրուած դրամագլուխը եւ ոսկին վճռեցին Հայուն ճակատագիրը , կեանքի եւ մահու երկընտրանքը : Օս-մանեան կայսրութեան մէջ ապրող մօտ երեք միլիոն Հայութենէն ,երեք հարիւր հազարը մեռան ճամբաներուն վրայ, ա-նօթութենէն, հիւանդութիւններէ եւ Ֆի-զիքական տառապանքներէն, մէկ ու կէս միլիոնը ջարդուեցաւ ամենավայրագ մի-ջոցներով: Այս յուսահատական օրերուն անգամ ունեցանք Շապին Գարագիսարի , Սասունի, Զէյթունի, Ուրֆայի , Մուսա Լերան եւ Վասպուրականի հերոսամար-տերը : Ժողովուրդի մը կէսը բնաջնջուե-ցաւ, միւս կէսը, հերոսական խոյանքով, հրաշքի պէս բան մը, ստեղծեց Հայաս-տան, ազատ եւ անկախ: Այն ժողովուրդը որ Տիգրան Մեծի կայսրութիւնը ստեղ-ծած էր, այն ժողովուրդը որ անուանի կայսրեր եւ զօրավարներ տուած էր բիւ-զանդական կայսրութեան, այն ժողո-վուրդը որ Անին շինած էր սքանչելի ճարտարապետութեամբ, որ առաջին քը-րիստոնեայ ազգը եղած էր եւ կռուած իր հաւատքին համար, լքուեցաւ բոլորէն :

Յետոյ, Սեւռի դաշնագիրը, յետոյ, լօ-զան ու յետոյ մշուշ : Հիթլէր չէր հա-մարձակեր գործադրութեան դնել իր ծը-րագիրը Հրեայ ժողովուրդին դէմ, եթէ Թուրքերու կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ գործադրուած առաջին ցեղասպանութիւ-նը անպատիժ մնացած չըլլար : Եթէ գործուած ոճիրները չպատժուին, ո՞վ կրնայ արգիլել որ ապագայ ցեղասպա-նութիւնը ըլլայ հիւլէական: Այն ատեն ամբողջ աշխարհը պատասխանատու պի-տի ըլլայ: Հայ ժողովուրդը արդարու-թիւն եւ հատուցում կը պահանջէ իր թա-փած արեան համար : Տարուան մէջ գոնէ մէկ օր, թող թոյլ տրուի մեզի ըսելու այս ճշմարտութիւնը :

Մարսէյլի Օփերայի երգչուհիներէն Տիկին Ռոզ Պորէթի , Ֆէլիչիա Ֆիվօ , ընկերակցութեամբ դաշնակի Բաֆֆի Ար-զումանեանի մեներգեցին Ավէ Մարիան :

Պ. Վահրամ Ճառայեան, արտասանեց Աւետիս Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը:

Քաղաքապետական խորհուրդի ընկեր-վարական խմբակցութեան նախագահ . Պ. Ֆրանսիս Լէնհար, իր յարգանքի բաժինը բերաւ մեր նահատակներու յիշատակին , թելադրելով միշտ հաւատարիմ մնալ ա-նոնց հանդէպ :

Օփերայի երգիչ եւ երգչուհիներէ կազմուած քառեակ մը ղեկավարութեամբ Ժորժ Քոմպի եւ ընկերակցութեամբ Բաֆֆի Արզումանեանի (դաշնակ) ներ-կայացուցին Շահան Պէրպէրեանի «Լու-սաւորչի կանթեղը » : Մեներգի բաժինը վերապահուած էր քաղաքիս ծանօթ ու-ժերէն Օր. Ալիս Շամիրեանի : Միւս Ֆը-րանսացի երգիչ – երգչուհիներն ալ ի-րենց կարգին, յաջող էին : Գնահատելի աշխատանք մը, թէ իբրեւ մտածում եւ թէ իբրեւ նորութիւն :

Խօսնակ Պ. Գառնիկ Տէրոյեան՝ բեմ գալով, հայերէն եւ Ֆրանսերէն յայտա-րարեց որ տեղական իշխանութեանց բարեացակամ թոյլտուութեամբ, թափօ-րով պիտի մեկնինք Քանըպիէռի կեդրոնը գտնուող յուշարձանը, ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար :

Փակման խօսքը վերապահուած էր թե-միս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեանի, որ ըսաւ թէ, տարիներ ա-ռաջ, չէն ու պայծառ, դրախտավայր եր-կիր մը կար, Հայաստան անունով , այն-քան ընտանի որ հայ ժողովուրդը պիտի ըսէր.— Ամէն մէկ քար, խորան մըն է մեզի համար, ամէն մէկ լեռ , խորհրդա-նիշը մեր պապերու քաջութեան : Այդ ժողովուրդը իր քրտինքէն եւ վաստակէն բաժին տուաւ բոլորին, եւ բարեկամին , եւ թշնամիին : Անիկա բնութենէն օժ-տուած էր ստեղծագործելու, շինելու , շէնցնելու եւ լուսաւորելու առաքելու-թեամբ :

Խաւարամիտ ժողովուրդ մը իր սեւ թաթը իջեցուց այդ լուսաւոր եւ լուսա-ւորելու սահմանուած ժողովուրդին վը-րայ եւ կարծեց կասեցնել անոր վերելքը, սրածելով եւ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուելով անոնք իբրեւ աշնան տերեւներ: Այդ սքանչելի ժողովուրդը, իր կենսու-նակ տաղանդովը, ոչ մէկէն ողորմութիւն ուզեց : Մինչ այդ ոճիրները ծրագրող եւ գործադրող ժողովուրդն ու պետութիւնը տակաւին կը սնանին ուրիշներու ճակտին քրտինքովը : Մեր ժողովուրդը, անօրի-նակ եղեռնէն յիսուն տարիներ ետքը , նորէն ոտքի է, կ՚ապրի, եւ մեր ապրու-մը, վախն է այդ ժողովուրդին : Կը բա-ւէ՝ որ մեր ժողովուրդը հաւատքով նայի Լուսաւորչի կանթեղին, որ սահման չի ճանչնար եւ միշտ կը պլպլայ Արագածի գագաթէն : Այն ատեն, երկու միլիոն նահատակները, Մարգարէին տեսիլքին պէս, հետդ պիտի ըլլան : Ապրէ յաւերժ սիրելի ժողովուրդ Հայոց, Ապրէ նահա-տակներու կտակով եւ ապրեցուր զանոնք քու հոգիիդ մէջ :

Առաջնորդին պահպանիչով վերջացաւ Սգատօնի պաշտօնական մասը, որմէ յե-տոյ, ժողովուրդը կատարեալ կարգապա-հութեամբ եւ հայկական ու Ֆրանսական եռագոյններու առաջնորդութեամբ, ուղ-ղուեցաւ դէպի Անծանօթ Զինուորի յու-շարձանը : Թափօրին առջեւէն կը քալէին համազգեստաւոր Արենուշները ծաղկե-պսակով , ապա , Հայ Կամաւորները եւ Ռազմիկները եռագոյններով, որոնց կը հետեւին պաշտօնական անձնաւորութիւն-ները եւ հազարաւոր ժողովուրդը: Կար-գապահութեան կը հսկէին կազմակերպիչ յանձնախումբի երիտասարդները եւ տե-ղական ոստիկանութիւնը : Յուշարձանին առջեւ , կարճ արարողութենէ մը ետքը, ծաղկեպսակը դրուեցաւ դամբանին վը-րայ , Ֆրանսերէն մակագրութեամբ, մեր երկու միլիոն նահատակներու յիշատա-կին: Այնուհետեւ, ժողովուրդը դանդաղ-օրէն ցրուեցաւ, առանց դոյզն միջադէ-պի:

× Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմի-տէն, օգտուելով ընկեր Կարօ Մեհեանի եւ ընկերուհի Հուրի Իփէկեանի Մարսէյլ ներկայութենէն, ընկերական ժողով մը հրաւիրած էր, ուր, յիշեալները խօսեցան ընկերներուն, կազմակերպական եւ գա-ղափարախօսական զանազան հարցերու մասին : Այս առթիւ, չորս նորեկ երի-տասարդներ իրենց երդումը կատարելով մտան շարքերը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ նորակազմ «Քնար» երգ-չախումբը, Մարտ 26ին, ղեկավարու-թեամբ Ե. Ալեքսանեանի, տուած է հա-մերգ մը, որ մեծապէս գնահատուած է ներկաներուն կողմէ : Երգչախումբը շու-տով համերգ մը պիտի տայ Նիւ Եորքի մէջ եւս :

ՀԱՅԱԶԳԻ աշխարհահռչակ լուսանկա-րիչը՝ Յովսէփ Քարշ, վերջերս շահեցաւ Քանատայի Քաունսըլի մրցանակը եւ ստացաւ երկու հազար տոլար իբրեւ պարգեւ :

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏ ՔՈԼԷՃԻ (Մ. Նահանգ-ներ) մէջ գրականութեան, փիլիսոփայու-թեան, արուեստի, ընկերային յարաբե-րութեանց փրոֆէսէօր նշանակուեցաւ Տոքթ. Սեթ Արսէնեան, որ համամերիկ-եան չափանիշով ծանօթ գիտնական մըն է եւ անգամ է գիտնականներու ազգային ընկերութեան :

ԿԻՊՐՈՍԻ ձայն – պատկերասփիւռէն նուագած է քեմանչիստ Ռուբէն, Մարտ հինգին : Նախապէս երկու նուագահան-դէսներ տուած է Հ. Ե. Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահներուն մէջ :

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Վարուժան Գոճեան , որ արժանաւոր աշակերտն է Եաշա Հայ-Ֆէցի, պիտի մասնակցի Լիզպոնի երա-ժըշտական միջազգային փառատօնին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Մտիր, տղաս, բայց այս նեղ ճեղ-քէն ի՞նչպէս պիտի մտնես :

— Եթէ մէյ մը սա դդումս (գլուխ) անցնելու ըլլայ, մնացածին համար ճար մը կը գտնենք, ոտքերս հոս ձգելու չեմ :

Այս ըսելով, խիզախ պատանին գլուխը երկու ձողերուն մէջտեղը խոթեց, բայց ականջները արիւնեցան :

— Այ, ուֆ: Լմնցաւ...: Գլուխս հոս , մէջքս դուրսը: Քիչ մը սա թեւերէս ներս քաշեցէք զիս, տիկիններ : Խերը անիծա-ծըս, եթէ ասանկ արքայութեան նեղ ճամ-բայէ մը անցնիլս գիտնայի, ցերեկին բան չէի ուտեր որ փորս չի մեծնար: Զը-զեցէք, տիկին, ձգեցէք, լմնցաւ :

Այս խօսքերը ըսած միջոցին , Բզէզի մարմինը ճեղքէն գլխիվայր ներս մտած էր արդէն: Երկու ձեռքերը գետին դնելով ոտքի ցատկեց եւ առաջին խօսքը եղաւ .

— Հիմա սղոցը բերէք, տիկին, շուտ : Մատլէն անկողինին տակէն սղոցները բերաւ :

— Գործի սկսինք, ըսաւ Բզէզ :

Եւ սղոցներէն մին Մանուէլայի երկա-րելով աւելցուց .

— Դուք ալ սա միւս երկաթը կտրե-ցէք :

Եւ երկուքը մէկէն երկաթէ ձողերը սղոցել սկսան :

Մանուէլայի սղոցը կոտրեցաւ :

— Երեւցածին նայելով դուք յոգնե-ցաք, տիկին , ձեռքերնիդ ծուռ աշխատիլ սկսաւ, դիտել տուաւ Բզէզ: Սանկ քիչ մը յոգնութիւն առէք եւ թող տիկին կոմսու-հին անցնի ձեր տեղը :

Մատլէն ցատկելով ուրիշ սղոց մը խը-լեց եւ սկսաւ Բզէզի եռոտանի աթոռին քով կեցած ինքն ալ սղոցել :

Այս միջոցին դուրսէն շշուկ մը լսուե-ցաւ : Երեքը մէկէն ետեւնին դարձան : Պահապան պառաւ կինը, որ առանց ձայն հանելու ներս մտած էր, սենեակին մէջ-տեղը կեցած , ապշահար զիրենք կը դի-տէր :

Բզէզ յանկարծակիի եկած՝ աթոռէն վար ցատկեց , բայց բնաւ ինքզինքը չը-կորսնցուց : Ակնթարթի մը մէջ կոմսու-հիին անկողինին քով վազեց : Պահ մը ա-ռաջ ազատօրէն սղոցելու համար բաճկո-նը անկողինին վրայ նետած էր, խլեց զայն եւ պառաւին վրայ խոյացաւ :

Բայց տեղացի ջատուկը դէպի դուռը քանի մը քայլ առաւ :

— Ածուբարին, ցնդած, ձեռքէս ազա-տելիք չունիս, պարապ տեղը ոտքերդ մի երերցներ, մրմնջեց Բզէզ :

Եւ ոստումով մը բաճկոնը անոր գլուխը անցուց եւ զայն գետին պառկեցնելով , բաճկոնին թեւերովը լաւ մը գլուխը կա-պեց : Մանուէլա սաւանը բերաւ, իսկ Մատլէն վարագոյր մը քաշեց եւ խեղճ պառաւը լաւ մը կապկպեցին :

Պառաւը տապլտկելով ոտքերը գետին կը զարնէր :

— Խելօք պիտի կենա՞ս, ցնդած , ոտ-քերդ քեզի պիտի քաշե՞ս, եթէ ոչ սա եր-կու մատներս կոկորդդ խոթելով գլուխդ մարմինէդ կը զատեմ, մրմնջեց փարիզցի ստահակը սպառնական շեշտով մը ձեռքը առաջ երկարելով եւ աչքերը խոշոր խո-շոր բանալով :

— Բզէզ, Բզէզ, մի դպիր խեղճին , բարի կին մըն է, ինծի հետ շատ լաւ վարուեցաւ ...:

— Թող ձայն չհանէ խոֆածը, եթէ պոռչտալու ըլլայ, գործերնիս ջուրը կ՚իյ-նայ , տիկին :

Այս ըսելով , ակնթարթի մը մէջ պա-ռաւին բերնին կապ մը կապեց :

— Ինծի նայէ, մեծ մայրիկ, հիմա քե-զի խելօքիկ մը սա անկիւնը պիտի չըն-թըրկեցնեմ, շարունակեց Բզէզ զայն գըր-կելով եւ բազմոցին անկիւնը զետեղելով: Նայէ որ մարտի կատուի պէս մլաւել չսկսիս, ետքը չեմ խառնուիր :

Այս ըսելով, Բզէզ զայն գրկեց եւ բազ-մոցին անկիւնը զետեղելէ ետք գրպանէն ատրճանակը քաշելով եւ փողը պառաւին ճակտին դպցնելով աւելցուց .

Ասիկա տեսա՞ր ,ահա սա փառք ի բար-ձունսին մէջ կրակ կայ (ատրճանակին մէջ), եթէ բերանդ բանալու ըլլաս, սա-տանան մատը սա տակի կոճակին կը տա-նի, պում ... երթաս բարով ..., դը-ժոխք կ՚իջնես ...:

— Բզէզ, բացագանչեց Մատլէն :

— Մի վախնաք, տիկին կոմսուհի , մենք մարդասպան չենք որ մարդ մեռցը-նենք ...: Աս շատախօս ոսկրակապարկը, որ բերանը կապուած ըլլալնուս համար միայն լռեց , բառ մը իսկ Ֆրանսերէն չի հասկնար, բայց շարժուձեւերէս ամէն բան հասկցաւ : Ասոնց հետ ասանկ վար-ուելու է: Կեցէք, տիկին, ազէկ միտքս ինկաւ, քովերնիդ դրամ ունի՞ք :

— Այո :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՎՐԻՊԱԿ.— Տպագրական սխալի մը հե-տեւանքով թերթօնին թիւը սխալ է Ապ-րիլ 8էն ի վեր (94): Կը ճշդենք այսօր.— 106: Մեր այն ընթերցողները որոնք թեր-թօնը կը կտրեն յետագային կարգալու համար պէտք է թիւերը ուղղեն հետեւեալ ձեւով 94էն ետք, կրկին տպուած է 94 որ պէտք է ըլլայ 95, ապա 96, 97, 98 եւն. փոխանակ 75, 76, 77ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Արսինէ Համիսէյեան (Ս. Ռա – ֆայէլէն) եկեղեցւոյս կը նուիրէ տասը ֆրանք, Ողբ. Թիրայր Թարաեանի մահուան առթիւ, վոխան ծաղկեպսակի.— Մեսրոպ Գասպարեան եկեղեցիին՝ տասը, տեղւոյս Աղքատախնամին՝ տասը: Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մխոնեան Առաջնորդարանին տասը, Տէր եւ Տիկին Ց. Տօլպաչեան առաջնորդարանին քսան: Յ. Դանիէլեան տեղւոյս Աղքատախնամին տասը, Խորայէլ Դարբինեան եկեղեցիին երեսուն, Յ. Աւոյեան եկեղեցիին տասը, Պ. Աատուրեան եկեղեցիին տասը եւ տեղւոյս Աղքատախնամին հինգ, Պ. Վանոյեան եկեղեցիին տասը եւ տեղւոյս Աղքատախնամին տասը, Տէր եւ Տիկին Ա. Ուլսեան Առաջնորդարանին տասը եւ եկեղեցիին հինգ, Ա. Ծառուկեան եկեղեցիին հինգ, Ժ. Տէր–Վարդանեան Առաջնորդարանին տասնեւհինգ, Փ. Պօյաճեան Առաջնորդարանին յիսուն, Յ. Օհանեան Առաջնորդարանին երեսուն,, Գ. Թիւթիւնեան Առաջնորդարանին տասը, Տիկին Ա. Ապպէյտքլեան Մարսէյլի Կ. Խաչին 20, Տէր եւ Տիկին Հ. Մխիթիքեան Առաջնորդարանին քսան, Այրի Տիկին Է. Վառնաճեան Առաջնորդարանին քսան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ դի – չեր, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին 6րդ քաղաքապետարանի սրահը, Բիւ տը Սէգ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին:

Մայիս 3ին 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ:

ՄԱՑԻՍ 3, ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան: Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21:

ՄԱՑԻՍ 6, Հայկ ճարտարապետութիւնը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ: Սալ ոտ Ֆէթ ժամը 21ին:

ՄԱՑԻՍ 10, Հայկ. Փոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Քիւթնէրեանի, ժամը 21ին, կուան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3:

ՄԱՑԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն լուսարձակումով, Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս: Սալ ոտ Ֆէթ, ժամը 21ին:

×

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. ժուր – տան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէ:

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ:

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած):

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ վտիտքողները:

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հանդստեան տան համար կը փնտռէ վարձ հանդերձահուհի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր գրասենեակը, 32 Րիւ Թրէվիլ, Փարիզ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի մեր մէկուկէս մի – լիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին կիրակի օր: Ցիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միանական ոգիով տեղւոյս կրօնական եւ աշխարհային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ:

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱ – ՆՈՒԿԵԱՆ:

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12·30ին:

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն դործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, դպրական եւ դեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան չքեղ սրահին մէջ, կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին:

Կը հրաւիրուին բոլոր աղդայինները:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻԻՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերակցի
ՄԻՇԵԼԻՆ ԼԱԿԱՇ

Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 21ին:
SALLE BERLIOZ
14, Rue de Madrid — Paris (8e)

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԻՐԱՔՕ

Սիթէ Իւնիվէրսիթէեի
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
21, ՊՈՒԼՎ. ԺՈՒՐՏԱՆ
Մինչեւ Մայիս 15
Բացում Մայիս 3 ժամը 18·30

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՑԻՍ 19ԷՆ 22
ՕԹՈՒՔԱՒՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ: Պատյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պանդոկը: Երեկոն՝ ազատ:

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա: Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը: Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ազատ՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ – ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ:

RELATIONS
TOURISTIQUES · EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ քիթր տը վուա – յաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի: Տարեկան՝ 10 ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՑԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Էօրէնճեան (դաշնակ):

Կէս դիչերէն ետք՝ պարահանդէս
ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Ց. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈՒԲ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը ծոնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շէնք սրահներուն մէջ
Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ դեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին,
Թատերական ներկայացում եւ աւակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures **GRAND BAL**
avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 11–ին, Շաբաթ երեկոյ:

ՇԱԽԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերոբեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին ղրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէրը այս ձեռնարկին դարկ տալու վիտիաքով:

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած կիրակի առաւօտ – ները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնադրութեան եւ խմբա – կան ձայնամարզութեան դասեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերբլը Կաթոլիկի սրահին մէջ:

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, Մայիս 14ին Մէզոն Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահը:

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կրիմեան:

×

ՄԱՑԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը ծախուի Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 29ին, կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ 25 – 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ 16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ 2 ՕՐ ԵՐԹՈՒՂՔ

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Մոսկուա, 25 Օգոստ· Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8ին
ՄԵԿՆՈՒՄ Մոսկուայէն Երեւան – 27 Օգոստ· Շաբաթ, առաւօտեան ժամը 8ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Երեւանէն Մոսկուա – 12 Սեպտ· երկուշ· կէսօրէ ետք ժամը 2ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մոսկուայէն Փարիզ – 13 Սեպտ· երեքշաբ· կէսօրէ ետք ժամը 2ին

Փարիզէն Մոսկուա – Երքուդարձ Գարաւելով
Մոսկուայէն Երեւան – Երքուդարձ եւ Իլիուշինով

ԳԻՆՆ Է · ԱՆՁԳԱԼՈՒԽ · 2.250 ՖՐԱՆՔ

Այս գումարը կ'ապահովէ ·
Զեր երթ ու դարձի տոմսակը, Փարիզէն – Փարիզ, Օդանաւով:
Պանդոկը Մոսկուայի մէջ եւ Երեւան: Նախատեսուած պտոյտները:

Այս գումարին հարկ է աւելցնել ·
Ճանապարհածախքը ձեր բնակավայրէն Փարիզի Օրլիի օդակայանը ·
Անցագրային ծախքերը ·
Արձանագրութեան իրաւունք 10 ֆրանք ·

ՅԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ.—
Սպասարկութիւնս կը ստանձնէ անցագրային եւ բոլոր ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամն է Յուլիս 14 ·
Արձանագրութեան համար կը պահանջուի 500 ֆրանկի կանխավճար մը ·
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեան համար դիմել անձամբ կամ նամակով
Գրիգոր Վրդ. Պապեանի, *Սէն – Ժան հրապարակ, թիւ 11, ՎԱԼԱՆՍ (26):*
Կը թելադրենք ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ վերջին օրերուն չսպասել արձանագրութեան համար:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4-5 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI JEUDI 4-5 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10602 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.602

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Մարսիլիոյ մեր Վանեցի հայրենակիցները յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած են Վասպուրականի հերոսամարտի 51րդ տարեդարձին եւ 1896ի Վանի ջարդի 70ամեակին առթիւ :

Էր ժամանակ, երբ Վասպուրականի հերոսամարտի ոգեկոչումը Ֆրանսահայ գաղութի տարեկան տօնակատարութեանց շարքին աւանդական էր դարձած՝ Փարիզի ու Մարսիլիոյ մէջ, ուր Վանեցիները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն :

Տարիներու ընթացքին Հայրենակցական Միութեանց թուլացման կամ քայքայման հետեւանքով այլեւս պատահականութեան ձգուած են մեր զանազան հերոսամարտներու տօնակատարութիւնները,— ինչպէս Շապին Գարահիսար, Եդեսիա, Տարօն, Մուսա Լեռ, ու նաեւ Վասպուրական :

Միայն Փարիզի Հաճընցիներն են, որ ամէն տարի հաւատարմօրէն կ՝ոգեկոչեն իրենց ծննդավայրի 1920ի ութամսեայ հերոսամարտը, որ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ հայ մարտիրոսագրութեան պատմութեան մէջ :

Նկատի ունենալով ստեղծուած նոր պայմանները, թերեւս նախընտրելի պիտի ըլլար հրաժարիլ տեղական հայրենասիրութենէ եւ տարին մէկ օր յատկացընել մեր բոլոր հերոսամարտներուն, Զէյթունէն ու Սասունէն սկսեալ մինչեւ առաջին աշխարհամարտի վախճանը (1894էն 1920), Թրքահայաստանի արեւելեան նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիա տեղի ունեցած մեր դիւցազնամարտներուն :

Ու ինչպէս որ տարիներէ ի վեր ունինք «Հերոսներու Օր»ը — որ կը զուգադիպի Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին (Յուլիս 25), այնպէս ալ կրնանք ունենալ Հերոսամարտներու Օրը, ամէն տարի որոշեալ թուականի մը :

Վասպուրականի հերոսամարտին արձագանգները կ՝իմանայինք 1915ի Յունիսին Թրքական շրջանակներէ՝ չափազանցուած ձեւերով :

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը յատուկ պատուիրակներ զրկեր էր դաւառի զանազան քաղաքները, նոյնիսկ Գոնիայի պէս անվտանգ տեղ մը՝ ստիպելու համար տեղւոյն կառավարական իշխանութիւնները, որ տարագրեն իրենց շրջանին մէջ ապրող Հայերը :

Անոնք իբրեւ պատրուակ կը յիշէին Վանի Հայերը, որ ապստամբութեան դրօշ պարզած էին եւ բազմահազար Թուրքեր սպաննած : Կառավարութիւնը փոխ -վրէժի կը դիմէր՝ պատժելու համար Հայերը, որ ուրիշ տեղեր ալ գլուխ չվերցնեն ...

Պատերազմէն վերջ, երբ հայկական դատը միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգի հարց էր, երբ օտար ականաւոր ականատեսներու անժխտելի վկայութիւններով անարգութեան սիւնին կը գամուէին Թուրք ջարդարարները, Եւրոպայի մէջ Թրքական քարոզչական գրասենեակները Վանի ապստամբութիւնը պատճառ ցոյց կուտային Հայոց տեղահանութեան :

1915ի բախտորոշ օրերուն, Վասպուրականի մեր հայրենակիցները՝ Շատախէն մինչեւ Այդեստան արիաբար կռուեցան՝ բարձր պահելով Հայուն պատիւը : Վանի կառավարիչ արիւնարբու Ճէվտէթ գլխատելու համար Հայութիւնը դաւադրաբար ձերբակալելով սպաննել տուաւ աննման յեղափոխական գործիչ Ա. Վռամեանը : Նոյն բախտին արժանացուց Վանի հերոս Իշխանը՝ Շատախի ճամբուն վրայ :

Միայն Արամ Մանուկեանն է, որ չինկաւ հրէշ Ճէվտէթի ծուղակը եւ կազմակերպեց Վանի հերոսամարտը :

Ամբողջ մէկ ամիս —Ապրիլէն Մայիս— վանեցի այրերն ու կիները, պատանիներն ու աղջիկները մէկ սիրտ մէկ հոգի հերոսական կռիւ մղեցին թնդանօթներով եւ արդիական զէնքերով զինուած Թրքական կանոնաւոր բանակին դէմ եւ փախուստի մատնեցին զայն :

Հայ կամաւորական գունդերը քաղաք մտան, ռուսական բանակին հետ, երբ արդէն Վանեցիք տարած էին յաղթանակը :

Ինքնավարութեան կարճատեւ շրջանէ մը վերջ, ռուսական բանակի անբացատրելի նահանջը եւ Վասպուրականցիներու բռնագաղթը դէպի Կովկաս աղէտի մը հանգամանքը պիտի առնէր : Շատեր պիտի մահանային՝ ճամբու տաժանքներուն չդիմանալով :

Վերապրողները՝ գլխաւորութեամբ Արամի՝ վճռական դեր պիտի խաղային Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ստեղծումին մէջ :

Այսօր ալ Վասպուրականի զաւակները Հայաստանի պետական ու մշակութային կեանքին մէջ առաջին դիրքերը կը գրաւեն :

Փա՛ռք Վասպուրականի հերոսամարտին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ՝ ԼՈՆՏՈՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐՆԱՅ ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԵՐԹԱԼ

Լոնտոնի «Թայմզ»ը Մայիս երկուքէն սկսեալ փոխեց իր աւանդական դիմագիծը եւ սկսաւ լուր հրատարակել առաջին էջին վրայ : Յարդ, ծանօթ է որ համաշխարհային համբաւի տէր, այս դարաւոր թերթը իր իւրայատուկ առաջին էջը ունէր, որ վերապահուած էր ազնուական դասակարգի ազդերուն (բառնէ Մոնտէն) : Իր երկար կեանքին ընթացքին, Թայմզ երեք անգամ փոխած էր իր առաջին էջը եւ լուր հրատարակած : Առաջին անգամ հաղորդելու համար Լուդովիկոս ԺԶ.ի կախաղան հանուիլը, Բ. անգամ՝ Թրաֆալկարի յաղթանակը եւ անցեալ տարի՝ Զըրչիլի մահը :

Իր նոր շրջանը կը սկսի նոյնքան կարեւոր լուրով առաջին էջին վրայ, լուր մը զոր միայն ինք կը հաղորդէ նոյն օրը, այն է Ատլանտեան Կազմակերպութեան նոր կեդրոնատեղին է՝ Լոնտոն :

Միւս կողմէ Փարիզի մէջ, կը հաղորդուէր թէ Ու Թան Նիւ Եորք հրաւիրած է նախագահ տը Կոլը, ՄԱԿի նիստերուն : Ուոշինկթընի մէջ ալ կը յայտարարուի թէ Ճոնսըն տրամադիր է հանդիպելու տը Կոլի եթէ այս վերջինը ՄԱԿ երթայ : Այս յայտարարութիւնը եղած է Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբերին կողմէ :

× Յարդ դերմանական պատասխանը Ֆրանսական յուշագրին չէ տրուած մինչ կը կարծուէր թէ Փարիզի կառավարութեան պիտի յանձնուէր Շաբաթ օր : Ըստ կարգ մը լուրերու Երեքշաբթի առաւօտ պէտք է յանձնուած ըլլար Պոնի Ֆրանսական դեսպանին : Ինչպէս կը յիշուէր, հաւանական է որ դաշնակցային կառավարութիւնը փափաք յայտնէր որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ, բայց այդ առընչութեամբ նոր համաձայնագիր մը ստորագրուի Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Ֆրանսայի բանակներու նախարարը՝ Մէսմէռ 48 ժամ անցուցած է Պոն եւ կարգ մը տեսակցութիւններ ունեցած է իր պաշտօնակցին եւ կառավարական այլ անդամներու հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Զինաստան, հակառակ թշնամական ելոյթներու, տրամադիր է արտօնել Խորհ. Միութեան, որ իր հողամասէն անցնի խորհրդային զինամթերքը հիւսիսային – Վիէթնամի համար : Այս որոշումը որոշ չափով անակնկալ մըն է, բայց կը կարծուի թէ Զինաստան համաձայն է Խորհրդային Միութեան այն տեսակէտին ըստ որուն, հրամայական է մասնակցիլ ազատագրական որեւէ պատերազմի, ուր համայնավար շահերը խնդրոյ առարկայ են :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, Թիթօ – Նասր հանդիպում մը տեղի կ՝ունենայ : Երկու զեկավարներու տասնեւեօթներորդ տեսակցութիւնն է : Թիթոյին Եղիպտոսէն մեկնելէն երկու օր ետք, Գահիրէ պիտի ժամանէ Կոսիգին :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու հիւսիսային Վիէթնամի դեսպանը՝ Քապոթ Լոճ Հռոմ հասած է առջի օր, դէպի Ուոշինկթըն իր ճամբուն վրայ : Վատիկանի մէջ, ընդունուած է Պապին կողմէ, որու հետ խօսած է քառասուն վայրկեան — Ֆրանսերէն – առանց թարգմանի :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, ուսանողները Խորհրդարանէն նոր ընտրութիւն կը պահանջեն :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, նախապատրաստական խօսակցութիւններ պիտի սկսին Անգլիոյ եւ Ռոտեսիոյ միջեւ, յետագային բանակցութիւններ տանելու համար :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ, գլուխը անցած է հսկայ տողանցքի մը, որ կը նշէր Մայիս Մէկը : Խօսք առնելով, Քասթրօ յայտարարած է «յեղափոխութիւն մը չօրինակուիր, օրինակել յեղափոխութիւն մը կը նշանակէ օրինակել քննութեան մը համար : Մեր երկիրը յեղափոխական իր հարազատ օրէնքներն ունի » :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ տասնեւհինգ հազար յոյն զինուորներու ներկայութիւնը լուրջ հարց մը ստեղծած է յունական իշխանութեանց համար : Այս Յոյները հոն հաւաքուած էին 1964ի ամառը, արիւնալի դէպքերու ատեն կանխելու համար թրքական յարձակում մը : Ներկայիս Ղրիվաս եւ զինուորականները կ՝ուզեն որ այդ ուժերը Կիպրոս պահուին մինչ քաղաքական շրջանակները կը վարանին տրուած ըլլալով որ Կիպրոս դերիշխան եւ անկախ պետութիւն մըն է եւ «օտար» զօրքի մը ներկայութիւնը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ութ օրուան այցելութեան համար Թէլ –Ավիվ հասած է, ուր ընդունուած է Արտաքին նախարար՝ Ապպա Էպանի կողմէ եւ Տավիտ Պէն Կուրիոնի, որ անձնական բարեկամն է դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին վարչապետին : Ատընաուրբի ժամանումը կը զուգադիպի տագնապի մը հետ որ ծայր տուած է Գերմանիոյ եւ Իսրայէլի յարաբերութեանց մէջ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Թրքական կառավարութիւնը Մակարիոսի երկու բողոքագիր զրկած է, որովհետեւ երկու յոյն Կիպրացիներ նշանակուած են նախարարական պաշտօներու, որոնք, ըստ Թուրքերուն, Յոյներուն պէտք է յանձնուէին :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Եմէն միապետականներու պետը՝ Իմամ Էլ Պատր խնամակալ նշանակած է իր երիտասարդ զարմիկը՝ իշխան Հասան Էլ Հասան, բաւական ընդդիմութիւն ստեղծելով միապետական շրջանակներուն մէջ :

ՀՌՈՄԻ համալսարանի ձախ ուսանողներու դիմումին համաձայն, տեսուչը՝ Փրոֆ. Ուկօ Փափի, ծանօթ իր համակրութեան համար ծայրայեղ – աջի նկատմամբ, հրաժարած է :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ շրջանակները կը շարունակեն հետաքրքրուիլ Գերպ. Ուսիայի ճակատագրով, որ ինչպէս ծանօթ է անհետացած է, Հռոմի սպանական դեսպանատունէն : Կ՝ըսուի թէ նամակ մը գրած է դեսպանին ուր կ՝ըսէ թէ հայրենասէրներու մօտ է եւ ողջ – առողջ, բայց մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Այթ Ահմէտ, Քապիլ ապստամբութեան նախկին պետը, փախած է բանտէն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ամէնէն արագ կառախումբը պիտի ունենայ Գերմանիա : Այդ կառախումբը պիտի կարենայ ժամական 200 քիլոմեթր արագութիւն կտրել : Ներկայիս աշխարհի ամէնէն արագ կառախումբերը ճափոն են :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ աճիւնները Վէրտէօն պիտի չփոխադրուին ինչպէս կը կարծուէր, յաղթական ճակատամարտին յիսնամեակին առթիւ :

ԻՐԱՔԻ մէջ չիի արարողութեան մը ընթացքին խուճապ ստեղծուած է եւ 23 հոգի մեռած են հրմշտուքի ատեն, 49 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հանրային աշխատանքներու հետեւանքով որոնք կը կատարուին Յառաջի տպարանին փողոցը (Ռիւ Պլէօ) ելեկտրականութեան ընկերութիւնը հաղորդած է որ հոսանքը պիտի դադրեցնէ Զորեքշաբթի, ամբողջ օրը : Մեր կամքէն անկախ, այս դադրեցումը անկարելի կը դարձնէ Յառաջի այդ օրուան հրատարակութիւնը (Հինգշաբթիի թիւ) : Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ գտնուին : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ Մայիս 6 :

Խմբագրատունը բաց է Զորեքշաբթի օր, սովորական ժամերուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋԿԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին .

1.— Մարսէյլէ՝ Պուլվար Օտտոյի հոդեւոր հովիւը՝ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան, որ անձնական գործով մը եկած է Փարիզ :

2.— Ֆրէզնոյէն Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան, որ հանդստեան կոչուած ըլլալով՝ Եւրոպա եկած է իր ազգականներուն եւ հայրենակիցներուն տեսութեան, (երկար տարիներ կը քահանայագործէր Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ, ետքէն Միացեալ Նահանգներու մէջ) :

3.— Ֆրէզնոյէն՝ վաճառական, «չամիչի թագաւոր», Ամերիկայի ազգային կրթական հիմնարկութեանց մէջ իր գործակցութեամբ ծանօթ՝ Մարտիրոս Փիլոյեանի երիտասարդ զաւակը, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ :

4.— Արժանթինէն Պ. Խաչիկ Գասպարեան, որ Եւրոպա եկած է իր ազգականներուն տեսութեան եւ շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Ֆրանսայի մէջ մինչեւ Սեպտեմբեր :

ՊԱՐԿԵՇՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ո՞վ ըսած է — խնդիր չէ, ո՛վ կ՚ուզէ թող ըլլայ — թէ մէկ լեզուի մը պարկեշտ քննադատութիւնը աւելի արժէք ունի քան հարիւր լեզուներու փաղաքշանքը : Ով այսպէս խօսեր է, անպատճառ մեծ մարդ մը եղած ըլլալու է, պզտիկ մարդու խօսք չէ ասիկա: Շրջեցէք այս խօսքը եւ երեւան կը հանէք պզտիկ մարդը: Պըզտիկ մարդիկ են որ նողկանք կը զգան որ եւ է քննադատութեան դէմ, եւ իրար կ՚անցնին, կ՚աղմկեն երբ կը քննադատուին իբրեւ թէ իժէ մը խայթուած ըլլային :

Մարդկային տկարութեան խօսուն ապացոյցն է փաղաքշանքի ախորժակը : Ոմանք օգիով կը գինովնան, ոմանք ալ՝ փաղաքշանքով: Մենք կը ճանչնանք մարդիկ՝ որոնք արթիսթ են փաղաղշանքի : Սա պահուս կը յիշենք գոլէճի դասընկեր մը որ թիւերուն կէսը իր ուսուցիչները շողոմելով կը շահէր եւ միւս կէսը՝ աշխատելով : Զէինք նախանձեր իրեն, բայց ամէն անգամ որ իր հռետորական լեզուին կապերը քակուէին, դէմը կեցողը քար ըլլար՝ կը հալէր : « Պապամ — կ՚ըսէինք հիացական շեշտով — տուիր ու տուիր հա. այդ մարդը թուղթդ չտեսած հարիւրը դրաւ տետրակին մէջ, անունիդ դէմ»...: Բայց ի՞նչ օգուտ, մենք արհամարհանքով կը նայէինք մեր դասընկերոջ հմայողութեան տկարամիտ այդ քանի մը զոհերուն վրայ :

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ շողոմը շատ ժողովրդական ապրանք է, ու նաեւ շատ աժան, օխան հինդ փարա, անանկ որ թոներով ալ տաս ծախք չունի :

Մենք շատ ամբարիշտ ունակութիւն մը ունինք՝ մենք զմեզ զուարճացնելու երբ լուռ ու մունջ նստած ենք անկիւն մը, հանդէսի մը կամ ժողովի մը առթիւ, ուր յայտագրին վրայ նշանակուած անձերը կը ներկայացուին երկարաբան արարողութեամբ : Եւ կամ, երբ ժողով մը կ՚աւարտի, կարգը կուգայ փառաբանութեան այն «մեծ» գործերուն համար՝ զորս կատարած են անոր պաշտօնեաները, չքնաղ « անձնուրացութեամբ, իմաստութեամբ, եւ բոլորանուէր կարողութեամբ» (անշուշտ առանց ակնարկութեան վճարուած ամսականին...) : Ո՞ւր է համեստութիւնը, ո՞ւր է արժանապատուութեան, մեծանձնութեան ոգին, այս առիթներով ցուցադրուած տրամային մէջ: Եւ ի՞նչպէս կը հանդուրժեն ենթակաները որ սընամէջ չափազանցութեանց փաքլավանները իրենց որկորէն վար թխմեն ...:

Սա մեր ընկերութեան մէջ համեստութիւն գտնելու համար՝ մէկ չէ, տասը Դիոգինէսեան լապտերով փնտռես՝ չես գտներ: Մարդ մը ծռի դետնէն քար մը վերցնէ՝ ծափահարութիւն կ՚ակնկալէ : Ոտանաւոր մը կը գրէ եւ բանաստեղծի պսակի արժանի կը համարի իր հանճարը: Շատ մարդիկ պատմութենէն կը սոսկան, որովհետեւ իրենց հոգիին խորքին մէջ գիտեն թէ պատմութիւնը պիտի թաղէ զիրենք մոռացութեան գերեզմանին մէջ: Ուստի անձկալից են այսօրուան մէջ պէյ ըլլալու, գովաբանուելու, փառաբանուելու : Ու հրապարակը լեցուն է կեղծ քլաքէօրներով (վարձկան ծափահարիչներով) : Ոմանք կը մուրան փաղաքշանքը կամ յայտնի կամ գաղտնի կերպով : Ու փաղաքշանքի սարաֆները իրարու ձեռքէ կը խլեն պատեհութիւնը շինծու ծաղիկներով հիւսելու իրենց փառաբանութեանց պսակները ի փոխարէն ակնկալուած կամ խոստացուած վարձատրութեանց ...:

Ոմանք հիւանդոտ զգայնութիւն մը ունին քննադատութեան դէմ, որքան ալ արդար եւ շինարար ըլլայ քննադատութիւնը: Անգամ մը բարեկամի մը ... ի թէ այսինչ պաշտօնեային երեսն ի վեր պիտի յայտնէի վրդովմունքս այն անխոհեմ եւ վնասակար ուղղութեան մասին՝ զոր ան ինքնագլուխ կը հետապնդէր : Բարեկամս խնդրեց որ լուռ մնամ որովհետեւ ըսաւ. — « Պարապ տեղը այդ մարդը թշնամիդ կ՚ընես »...: Պատասխանեցի — « Հոգ չէ. ինծի համար մէկ հատիկ բարեկամ մը նախընտրելի է քան շողոմով շահուած հարիւր սուտ ու կեղծ բարեկամներ » :

Մենք խորապէս ցաւ կը զգանք որ հեղինակաւոր դիրքերու վրայ գտնուած մարդիկ մաքուր եւ անկեղծ քննադատութիւններու դէմ կիրք կ՚ելլեն, կը զայրանան, նոյնիսկ մեծ կազմակերպութեան մը գլուխը, կամ, երկրի մը նախագահը :

Բանաւոր քննադատութիւններ պէտք է որ լուրջ նկատառութեան առնուին: Իմաստուն մարդը կ՚օգտուի քննադատութենէ եւ անոնցմով կը մեծնայ, կը զարգանայ: Իսկ չարախօսութիւնը կ՚արհամարհէ եւ լուռ կը մնայ: Զարախօս մէկուն պատասխան տալ՝ անոր աստիճանին իջնել կը նշանակէ: Մեծանձն մարդը կը լռէ եւ կը ներէ :

Քննադատութիւնը փշա ից վարդի կը նմանի: Վարդը հոտոտէ, բայց մի արիւնիր անոր փուշերէն: Խաչը տանելի է՝ երբ խաչով «փրկութիւն» կը գործուի մարդու մը մէջ,— փրկութիւն՝ իր լայն իմաստովը որ ուղիղ մտածում է, ուղիղ դատում, գործ եւ վարմուք, եւն.:

Արդեօք կարելիութիւն կա՞յ փրկելու մեր առաջնորդող մարդիկը ազգային գործունէութեանց մարզերուն մէջ՝ կեղծաւոր խօսքերու բռնակալութենէն : Կարելի է՞ ակնկալել որ անոնք սորվին զանազանել անկեղծ եւ ճշմարիտ բարեկամը որ կը քննադատէ, այն ստախօսներէն, որոնք՝ « բարեկամի» դիմակին տակ՝ միայն փող ու թմբուկ են փառաբանական սնոտի խօսքերու :

Մէկ վայրկան իսկ պիտի չզբաղէինք կեղծաւորներով, թող անոնք՝ իրենց դիմակներուն տակ՝ իրենց պարը բռնեն, բայց մեր մտահոգութիւնը փրկել է մեր գործի վրայ գտնուող մարդիկը՝ գիտակից կամ անգիտակից զոհերը ըլլալէ կեղծիքի եւ շողոմի համաճարակին :

Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ծանր է ընդունիլ եւ հաշտուիլ մահուան հետ: Ծանր է մանաւանդ գրել մէկու մը մասին, որ արժէք էր ու սիրելի ոչ միայն իր ընտանիքին ու բարեկամներուն, այլեւ կազմակերպութեան մը եւ ժողովուրդի մը համար: Սրբուհի Համաստեղ այն բացառիկ արժէքներէն էր, որուն թողած բացը միշտ բաց պիտի մընայ: Ան ոչ միայն տիպար կին մը եւ տիպար մայր մը, այլեւ բազմակողմանի շընորհներով օժտուած Հայուհի մըն էր :

Իբրեւ կին, եղաւ անսահման սէր ու նուիրում, ներշնչող ու գործակից իր գրագէտ ամուսնոյն, սիրելի Համաստեղին : Իբրեւ մայր, եղաւ նոյնպէս անսահման սէր ու անձնուիրութիւն իր զաւակներուն համար, մեծցնելով ու դաստիարակելով երկու աղջիկներ, որոնք պատիւ կը բերեն ծնողաց եւ Հայութեան :

Խառնուածքով արուեստագէտ էր Սրբուհին եւ գեղապաշտ : Շնորհ մը, որ քիչերուն է տրուած : Բացառիկ սէր ու պաշտամունք ունէր ան արուեստի, գրականութեան եւ մշակոյթի հանդէպ ընդհանրապէս: Ունէր նաեւ խոր հետաքրքրութիւն հանրային եւ ազգային գործերու հանդէպ :

Ազգային գործերու մէջ իր մասնակցութիւնը բերաւ Հայ Օգնութեան Միութեան միջոցաւ : Մայրերու այս մեծ կազմակերպութեան մէջ տեսնելով իր խառնուածքին համապատասխան ասպարէզ — իր ժողովուրդին ծառայելու լաւագոյն միջոցը : Եւ մեծ նուիրումով աշխատեցաւ աւելի քան 25 տարի, միշտ ձգտելով որ կազմակերպութեան հայապահպանման բոլոր ձեռնարկները կատարուին մշակոյթի ճամբով: Իր գերագոյն հաճոյքը գործ մը արուեստով ներկայացնելն էր եւ անհուն զոհողութիւն ու աշխատանք գործ կը դնէր յաջողցնելու համար իր յղացած մէկ ծրագիրը : Յոգնիլ չգիտցաւ ան: Բացառիկ կորով ու քաջութիւն ունէր: Այն անողոք հիւանդութիւնը, որ բոյն դրած էր մարմնոյն մէջ տարիներէ ի վեր, սովորական մէկը պիտի մատնէր յուսալքութեան ու դառնութեան : Սրբուհին գիտակցօրէն տարաւ իր ցաւը, միշտ ժպիտը դէմքին : Ոչ տան մէջ, ոչ տունէն դուրս չլքեց իր պարտականութիւնները : Ցաւի կծկումներուն տակ իսկ մնաց տէրը իր մտածումներուն եւ աշխատանքներուն : Հերոսական եղաւ անոր պայքարը իր ցաւին դէմ :

Սրբուհին ծնած էր Ամասիա, 1903 թուականին : Զաւակն էր Պէկեան գերդաստանին : Հայրը՝ Յովհաննէս, մայրը՝ Իմէ Պէկեան: Ամասիոյ վարժարանի նախակրթարանը աւարտելէ ետք, կը զբրկուի Փարիզ՝ Ֆրանսերէն լեզուն զարգացընելու համար : Յետոյ կը վերադառնայ Ամասիա, շարունակելու համար հայերէնի ուսումը : Վրայ կը հասնի տեղահանութիւնը, որուն զոհ կ՚ըլլայ հայրը: Շնորհիւ իր մօր՝ Տիկին Իմէ Պէկեանի բացառիկ ջանքերուն, դեռ չմտած տեղահանութեան դառնութիւններուն մէջ, կը յաջողին երեք քոյրեր եւ եղբայր մը իրենց մօր հետ հասնիլ Պոլիս : Սրբուհին կը մտնէ Պոլսոյ Եսայեան աղջկանց վարժարանը, ուր ուսուցիչներն էին մեծանուն Խոճասարեանը, Օշականը եւ Եղիշէ Դուրեան սրբազանը: Աւարտելէ ետք Եսայեանը, Սրբուհին կուգայ Ամերիկա: Ապա կուգան նաեւ մայրը, երկու քոյրերը եւ եղբայրը :

Շնորհիւ իր առած հիմնական դաստիարակութեան եւ Ֆրանսերէնի հմտութեան, Նիւ Եորքի մէջ կը կոչուի Ֆրանսերէնի ուսուցչութեան պաշտօնի: Կարճատեն մըն ալ կը դասաւանդէ « հին ազգաց պատմութիւն»: Ֆրանսերէնի ուսուցչի պաշտօնին բերումով յաճախ կ՚երթայ Փարիզ, աւելի զարգացնելու համար Ֆրանսերէնը, հետեւելով Սորպոնի դասընթացքներուն: Նիւ Եորքի մէջ ալ իր ուսուցչական աշխատանքներուն մէջ ժամանակ գտած է հետեւելու Քոլոմպիա համալսարանի դասընթացքներուն : Անխոնջ ընթերցող մըն էր եւ լաւապէս ծանօթ է Ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան եւ հայկական դասական գրականութեան :

Մասնաւոր հետաքրքրութիւն ունէր արուեստի, նկարչութեան եւ պատմական հին տարազներու հանդէպ : Հ. Օ. Միութեան գեղարուեստական ձեռնարկներուն առթիւ իր պատրաստած գեղեցիկ տարազները՝ հայ թագուհիներու եւ իշխանուհիներու ոչ միայն բեմադրուեցան Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ, այլեւ ցուցադրուեցան հեռատեսիլի վրայ պատմական բացատրութիւններով, օտար հասարակութեան համար :

Սրբուհին մնայուն աշխատակիցն էր Հ. Օ. Միութեան « Հայ Սիրտ» պարբերաթերթին : « Հայրենիք» օրաթերթին թերթօնի բաժնին համար թարգմանած է նաեւ «Ազատութեան փողոցը» վէպը :

Արժանիքներով օժտուած կին մը, որ աւա՛ղ, ոչ եւս է : Անոր յիշատակը անսպառ ներշնչում մը պիտի դառնայ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ բոլոր զինք ճանչցողներուն համար :

Ս. Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԷՕՎՐԸ Տ՚ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Mêmes par les plus grands froids et par la neige, des milliers de malheureux, à peine vêtus, sont obligés de travailler toute la journée, sans pouvoir prendre aucune nourriture !

Encore si ces malheureux étaient traités humainement par les surveillants turcs qui leur servent de géôliers ! s'ils avaient au moins un abri couvert pour se reposer la nuit ! s'ils trouvaient des soins quand ils tombent malades !

Mais non ! le but de ces barbares est de les faire périr les uns après les autres. On veut maintenant, par d'autre moyens que par les grands massacres, faire disparaître toute la population mâle de l'Arménie !

Nos oppresseurs ne s'en cachent pas, d'ailleurs : « Vous croyez, disent-ils, que c'est pour faire des routes que vous êtes ici ? Point du tout ! C'est pour vous faire périr, pour exterminer toute votre race.

« Ces prestations devraient se faire en été ; mais alors vous pourriez surmonter la fatigue et échapper aux maladies qu'engendrent les frimas ; en vous tenant ainsi sous la neige et sous la pluie, nous sommes sûrs de moissonner vos vies !.. »

Inutile d'ajouter que pas un seul Turc n'est condamné à ce dur travail des routes, et qu'on ne lui impose jamais ni taxe ni corvée par la force. Ces traitements ne sont réservés qu'aux seuls chrétiens, tandis qu'aux musulmans on accorde toutes les places, tous les postes et tous les emplois rémunérateurs.

Il est facile de se rendre compte que, dans de telles conditions, il ne se trouve pas, dans toutes ces provinces éloignées, un seul Arménien qui vive tranquillement à son foyer : les uns subissent les tortures de la prison, les autres sont en proie à la maladie qui les dévore sur leurs grabats humides ; d'autres encore se tordent dans les supplices que leur infligent les collecteurs d'impôts, et le reste gémit douloureusement sous l'oppression d'un gouvernement inhumain et dans les tourments de toutes sortes que leurs font subir les musulmans barbares.

En vérité, le sort de la malheureuse population arménienne est devenu intolérable !

XVII. EXECUTION DES REFORMES. — Ce mot est douloureux pour nous, depuis que le gouvernement turc a faussement promulgué les réformes demandées par l'Europe. Elles se bornent à l'acroissement du nombre d'employés et de fonctionnaires, dont nous souffrons davantage que par le passé.

Peut-il être jamais question de réformes, si elles doivent se faire par les Turcs seuls, sans le contrôle direct de l'Europe ? Peut-on pousser la naïveté jusqu'à croire que l'Islam, qui vient de se baigner dans le sang arménien, pourra jamais permettre aux chrétiens de se relever et de jouir encore du grand soleil de la vie ?

« Il n'y a pas de réformes pour les esclaves, nous disent les Turcs. Au lieu des réformes que vous attendiez, votre état ancien sera encore aggravé. Vous pouvez chercher, avec un flambeau allumé, votre sort d'autrefois : vous ne le retrouverez plus !

« Si vous continuez à crier et à vous plaindre, ou si l'Europe veut intervenir pour vous protéger, sachez-le bien : en moins de deux heures, nous vous exterminerons tous jusqu'au dernier ! »

Voilà, aux yeux de tout musulman, la vraie signification des réformes promulguées. Ne pas le comprendre, c'est vouloir nous livrer, pieds et poings liés, à la rage de nos bourreaux.

Quelques faits feront mieux voir ce que sont les réformes pratiquées par la Turquie.

On a d'abord partagé chaque province, d'après le chiffre de sa population, en divers districts dont les chefs (mudirs) devaient être désignés par la majorité des habitants.

La province de Mouch avait donc été divisée tout d'abord en douze districts ; mais comme, en beaucoup d'endroits, la population chrétienne y est trois fois plus nombreuse que la population musulmane, on s'est aperçu qu'on serait dans l'obligation de pourvoir au moins deux de ces districts de mudirs arméniens.

On s'est donc empressé de modifier de fond en comble cette première organisation, dans toutes les provinces où les Arméniens sont en majorité sur certains points, et les douze districts de Mouch ont été ramenés à trois.

(9 — *à suivre*)

—o—

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Կիրակի, Ապրիլ 25ին, կէսօրէ ետք ստուար բազմութիւն մը լեցուած էր քաղաքիս 6րդ թաղապետարանի սրահը իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն որոնք թուրք եաթաղանին տակ մահացան 1915 Ապրիլէն սկսեալ :

Բեմին վրայ մահարեմ, ծաղկեպսակ, լայն պաստառի մը վրայ վերատառութիւն մը: « Մէկուկէս անմեղ Հայեր ջարդուած Թուրքերու կողմէ » :

Օրուան նախագահ հոգեւոր հովիւը, Տէր Դաւիթ Հայր, վարդապետ Սահակեան, կարճ, բայց ազդեցիկ ճառով մը բացումը կատարեց այս ոգեկոչման : « Մեր կարելի բոլոր միջոցներով, մեր ձայներու բովանդակ ուժովը պիտի պոռանք, աղաղակենք որպիսի արդարութիւն ըլլայ հայ ժողովուրդին եւ հայ դատին : Մեր նահատակներու արեան գինը անպայման պէտք է վճարուի: Հոն, անոր հասնելու համար կատարեալ համերաշխութիւն եւ միակամ տեսակէտ »:

Խումբ մը արուեստագէտներ նուագեցին Շոփէնի մահերգը : Բազմութիւնը ոտքի, լուռ ու երկիւղած հետեւեցաւ այս մելամաղձոտ նուագին :

Արտասանութիւններ ըրին օրիորդներ Ալիս Ալթունեան, եւ Հայկանուշ Կէնճեան, Օր. Քէօմիւրճեան քանի մը օրուան պատշաճ երգեր երգեց: Նոյնպէս Կոմիտաս երգչախումբը քանի մը երգեր երգեց, «Մայր Արաքսի», « Տէր կեցո դու զՀայս», «Ծաղկիր Ազատ» եւն.:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ժաֆի եւ ուսմանց կեդրոնի միացեալ ուղերձը որ շատ լաւ պատրաստուած ուղերձ մըն էր, կարդաց Պ. Գեղամ Կանանեան :

Լաւ երեւոյթ մըն էր, եւ կ'արժէ արձանագրել որ, այս տարի այս երեք երիտասարդ կազմակերպութիւնները հասկացողութեան եւ համերաշխութեան դետինը գտած էին, ու ատոր համար ալ իրենց խօսքը զոհունակութիւն պատճառեց բոլորին :

Երեք բանախօսներ նշանակուած էին օրուան իմաստը մեզի ներկայացնելու համար : Առաջին խօսողը եղաւ Փրօֆ. Խայիկեան որ յիշատակելով Ապրիլեան Եղեռնի թուականը ըսաւ, որ այս թուականը եթէ մինչեւ երէկ սուգի, լացի թուականն էր, այսօր յաղթանակի թուական պէտք է համարիլ :

« Ձիշդ ըսաւ յարգելի բանախօսը, — Կոտորուեցանք, ջարդուեցանք, անհաշիւ նիւթական կորուստներ ունեցանք, բայց, այսօր, յիսուն տարի ետք այս երկրագունդին վրայ, թէ' թուապէս, թէ' նիւթապէս, եւ թէ արուեստի եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ պարապը գոցած ենք:

«Եթէ վայրագ Թուրքը մեզմէ խլեց Վարուժան մը, Սիամանթօ մը, այսօր մենք ունինք Յովհ. Շիրազ մը, Ս. Կապուտիկեան մը: Այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ունինք ուժեր, արժէքներ որ ազգային ըլլալէ դադրած, միջազգային տարողութեամբ արժէքներ են: Ու հաւատք, յոյս, տեւական աշխատանք թելադրեց ներկաներուն օր մը անպայման հասնելու համար մեր լման երազին :

Գրաւոր ճառ մը կարդաց Պ. Ժագ Նազարեան, նկարագրելէ ետք ապրիլեան խաղաղ, գեղեցիկ երեկոյ մը Պոլիս, Վոսփորի ափին, ու անդորր քունը մեր մտաւորականներուն, մութին մէջ պատրաստած ահռելի դաւը ու յաջորդ օրուան իրարանցումն ու ձերբակալութիւնները :

Յիշեց Վարուժանի, Սիամանթոյի, Կոմիտասի, Զոհրապի, Վարդգէսի եւ բազմաթիւ ուրիշ մտաւորականներու ձերբակալման պարագաները ու անոնց աքսորի ճամբաներու վրայ տաժանելի մահը :

Կարդաց նաեւ Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ին վերջին տունը ու սրտառուչ կերքով աղաղակեց «Սիամանթօ, հայրենի ափ մը մոխիր կը ցանկայիր թարմ հողակոյտիդ վրայ, աւաղ, հողակոյտ մը դերեզման մը անգամ չունեցար :

Յետոյ պատմական եւ վաւերական փաստաթուղթերով թուեց այն բոլորը որ տեղի ունեցած էր Հայաստան աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, մէկը միւսին ահաւոր, մէկը միւսէն եղերական :

Վերջին խօսողն էր Ազգ. Միութեան քարտուղար Պ. Վարդան Եղիշէեանը որ նոյնպէս անդրադարձաւ մեծ եղեռնի դէպքերուն ու համերաշխ գործակցութեան թելադրանքներ ըրաւ ներկայ բազմութեան :

Տօնակատարութիւնը լաւ կազմակերպուած էր: Գեղարուեստական բաժինը չափաւոր, ճառերը կարճ ու պատշաճ, Միակ դիտողութիւնը որ պէտք է արձանագրել ու միշտ կրկնել, այն կարդ մը անուղղայ մարդոց մասին է որ, որ ձեռնարկին, որ հանդէսին ալ ներկայ գըտնուին, կը հաւաքուին սրահէն դուրս գաւիթին մէջ, կը ծխեն ու անդադար բարձրը ձայնով կը շաղակրատէն խանգարելով տօնակատարութիւնը :

Տօնակատարութենէն ետք ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ պատերազմի զոհերուն յուշարձանին վրայ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակը ահա հասաւ իր աւարտին : Մահուան սուգի սեւ ծանրութիւնը վերացաւ մեր սիրտերէն : Յիսնամեակի առիթով համահայկական վերազարթօնքի շարժումն էր որ անդամ մը եւս արթնցաւ մեր պատմութեան մէջ իր հրաշազօր ներգործութեամբ :

Հայ ժողովուրդի միտքը այժմ դարձած է դէպի վերածննդեան գաղափարը, որովհետեւ Եղեռնի հետեւող յիսուն տարիներու հայ կեանքը խորտակման կեանք չեղաւ, այլ եղաւ վերածնութեան, վերականգնումի եւ վերստեղծման կեանք մը:

Ահա այս դարձակէտ – պահը մեր պատմութեան մէջ մեծավայելուչ եւ պատուաբեր ձեւով արժեցնելու բարձրօրէն գովելի եւ օրինակելի նախանձախնդրութեամբ, խումբ մը հայ երիտասարդներ, վերածննդեան սերունդի ներկայացուցիչներ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանս հովանիին ներքեւ, ձեռնարկած են կանգնելու կոթողային արձան մը Կաթողիկոսարանիս Պիքֆայայի հողին վրայ, Մատուռին եւ Դպրեվանքի շէնքի կողքին, ժայռի մը վերասլաց դագաթին, որպէս խորհրդանիշը հայ ժողովուրդի վերածնութեան : Միանգամայն խորհրդանիշ – կոթող մը պիտի ըլլայ ան արտայայտելու համար հայ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը հանդէպ Լիբանանեան հայրենիքին, որ իր ազնըւական ասպնջականութեամբը մեզի ընծայեց մեր բոլոր վէրքերը սրբելու կարելիութիւնները, նոր կեանքի մը ստեղծագործութիւններով բերելու համար մեր բաժինը օրհնեալ Լիբանանի ծաղկումին եւ բարգաւաճումին :

Սիրելի՛ զաւակունք Հայ ժողովուրդի, Մեր հայրերը իրենց տուրքը տուին Հայ անմահութեան՝ արեան ճամբով, նահատակութեան գինով: Մենք պէտք է մեր տուրքը տանք կեանքի եւ ստեղծագործութեան ճամբով: Մահուան մութը իջաւ մեր Հայրերու աչքերուն մէջ : Բայց կեանքի յոյսը մնաց անմար Լուսաւորչի կանթեղին պէս :

Կեանքի յոյսին ծնունդն ենք մենք. հաւատքի զաւակներ: Մեր պարտքն է յոյսն ու հաւատքը գործի վերածել : Վերածնութեան տեսիլքը պէտք է փայլի մեր աչքերուն մէջ : Յաղթանակի կամքը պէտք է պիրկ մնայ մեր հոգիներուն մէջ: Յուշարձան – կոթողը, որպէս երկնաձիգ արձան Պիքֆայայի բարձունքին վրայ, հսկայական իր կառոյցով եւ պրոնզէ ամրութեամբ, միշտ պիտի արծարծ պահէ վերածնութեան եւ յաղթանակի տեսիլքը մեր հոգիներուն մէջ :

Ամէն հայ մարդ թող իրմէ բան մը դնէ անոր մէջ, Աւետարանի օրինակով լումայ մը, որ ըլլայ «գոյիւ չափ զկեանս իւր»: Թող տայ իր սրտին չափովը: Թող բերէ իր նիւթական մասնակցութիւնը իր կարողութեան սահմաններուն մէջ : Ոչ ոք ինքն իրեն թող ներէ անմասն մնալ մեր մահէն ետք մեր յարութեան երգը չքեղօրէն երգող «ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»էն :

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(Կնիք)

24 Ապիրլ 1966, Անթիլիաս–Լիբանան

— ՄՐՑՈՒՄ —

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

Թուլուզի Լիբանանցի Ուսանողներու Միութիւնը մրցում մը կազմակերպած է, երկու նիւթի շուրջ.—

ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՒԹ, Լիբանանցի երեւելի մը կ'ուզէ Լիբանան հաւաքել մէկ ամիս, բոլոր երկիրներու զաչալիլ (նոր հարս ու փեսայ): Նորապսակ ամոլները պիտի այցելեն լիբանանեան դիւղերն ու դիւղաքաղաքները: «Զաչալիլի Հարսնիք» (Նոս տը Զաչալիլ) խորագրին տակ, նկարագրեցէք այն դիմագիծը զոր Լիբանան պէտք է ունենայ այդ ամսուան ընթացքին :

Բ. ՆԻՒԹ, ամէնէն հին ժամանակներէն, Լիբանան բառը կապուած է քաղաքակրթութեան պատմութեան եւ կը թելադրէ հրաշալիքի որոշ պատկեր մը, ծանօթ ըլլալով իր տեսարժան վայրերու գեղեցկութեան : Կրնա՞ք ըսել այն ամէն ինչը զոր Լիբանանը կ'ոգեկոչէ ձեր մէջ, զանազան մարզերու մէջ, ուր հաղարամեակներէ ի վեր, իր անունը ճառագայթած է :

Պէտք է ընտրել այս երկու նիւթերէն մէկը եւ զայն ներկայացնել հրատարակելի յօդուածով մը որ 2500 բառը չանցնի: Յօդուածները պէտք է հասնին մինչեւ Մայիս 31, կէս գիշեր: Պէտք է զրկել մեքենագրուած հինգ օրինակ, չստորագրուած, անունն ու հասցէն զատ թուղթի վրայ դնելով եւ զրկելով հետեւեալ հասցէին .—

Association des Etudiants
Libanais de Toulouse
2, Rue Camichel — 31 TOULOUSE

Դատական մարմին մը կազմուած Ֆըրանսերէն արտայայտուող լիբանանցի գրագէտներէ եւ լրագրողներէ իր կարծիքը պիտի յայտնէ եւ շահողները ընտրէ: Արդիւնքները մամուլով պիտի յայտնուին Յունիս 30ին: Ա. մրցանակ՝ օդանաւով երթուդարձ Փարիզ – Պէյրութ : Բ. մրցանակ Փարիզ – Պէյրութ միայն երթ, եւն.: Անակնկալ մը ամէն մասնակցողի :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Թուլուզի վերոյիշեալ հասցէին կամ Փարիզի մէջ՝

Terres et Lumière d'Orient
46, Bd. St. Michel, PARIS (6e)
9, Rue Chabrol, PARIS (10e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թշնամիդ առիւծ ալ ըլլայ, եթէ անմեղ ես, մի՛ վախնար :

×

Լեռը գովէ՝ դաշտը կեցիր, ծովը գովէ՝ ցամաքը կեցիր :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ոսկի մը տուէք ինծի :

— Առ, երկու երեք ոսկի :

— Մէկ հատը կը բաւէ ..., եթէ էրիկմարդ ըլլալու ըլլար, երկուք կուտայի :

Այս ըսելով, Բղէզ ոսկին մէկ ձեռքին եւ ատրճանակը միւս ձեռքին մէջ բռնած պառաւին քով դարձաւ եւ երկու ձեռքերն ալ անոր ցոյց տալով ըսաւ .

— Հասկցա՞ր, երթալոց ջատուկ, կամ ա՞ս եւ կամ միւսը :

Եթէ բերանդ կղպելու ըլլաս՝ ոսկին կ'առնես, եթէ ճպուռի պէս ճռճռալ սկըսիս, ասիկա կ'ուտես :

Տեղացի պառաւը աչքը ոսկիին կողմը դարձնելով հասկցուց թէ կը նախընտրէր ոսկին գրպանել քան թէ կապարը ճաշակել ...:

— Ես ալ վարպետիս պէս կամաց կամաց ասոնց լեզուէն հասկնալ սկսայ, մրմնջեց Բղէզ յաղթական եղանակով մը: Այս մարդիկը մինակ դրամով եւ կամ ուժով կը զսպուին :

Բայց այս խօսքը բերանը մնաց : Դուրսէն ձայն մը լսուեցաւ: Բղէզ ցցուեցաւ եւ ականջները սրեց : Երկու կիները սարսափահար իրարու նայեցան :

Բղէզ կայծակի արագութեամբ պառաւը բազմոցին վրայէն վերցնելով տարաւ սենեակին մութ մէկ անկիւնը զետեղեց եւ գետնի գորգն ալ քաշելով վրան ծածկեց : Ապա անլսելի ձայնով մը փսփսաց.

— Կանթեղը մարեցէք :

Մանուէլա կանթեղը մարեց : Մատլէն անկողին նետուեցաւ, իսկ Բղէզ մահճակալին տակը մտաւ :

Դուռը զարնուեցաւ, Մանուէլա դուռը բանալու համար քայլ մը առաւ, բայց դուռը ինքնիրենը բացուելով Հարթֆիլտ ներս մտաւ :

— Ա՞ս ի՞նչ է . կանթեղը ինչո՞ւ մարեր էք, քիչ մը առաջ վարէն տեսայ որ հոս լոյս կար, գոչեց Հարթֆիլտ :

— Տիկին Շապան անկողին մտաւ եւ ես ալ կանթեղը մարելով դուրս ելլելու վրայ էի, պատասխանեց Մանուէլա ցամաք եղանակով մը :

— Աղէկ, բայց ես ալ իմ պաշտօնս պիտի կատարեմ : Անգամ մը աչքէ պիտի անցընեմ, նայինք ամէն բան կարգի՞ն է:

— Այո, կարգին էր, ես աչքէ անցուցի, պատասխանեց Մանուէլա դող ելլելով : Վաղն ալ դուն աչքէ անցուր ... դիտես արդէն որ Ճուան տիկին կոմսուհիին անհանգստութիւն պատճառելը արգիլած է ...:

— Գիտեմ, բայց պարտքս կատարելու եմ, հոս պատասխանատուն ես եմ, շարունակեց դերմանացին :

Եւ իր մարդոցը դառնալով հրամայեց.

— Հէյ, լոյս մը բերէք հոնկէ :

Թուարէկ մը կանթեղ մը բերաւ :

Հարթֆիլտ առաջ անցած ատենը ոտքը բանի մը զարնուելով քիչ մնաց վար պիտի իյնար : Բղէզ պահ մը առաջ հապճեպով գետնի գորգը պառաւին վրայ նետած ատենը գործը ծալք մը գոյացուցած էր գետնին վրայ եւ Հարթֆիլտի ոտքը այդ ծալքին կառչելով արգելք եղած էր առաջ անցնելուն :

Գերմանացին մեքենայաբար գետնի գորգին դարձաւ եւ յետոյ դէպի սենեակին անկիւնը դարձնելով նայուածքը, ծրարուած բան մը նշմարեց հոն :

Յօնքերը պռստեց. կասկածոտ նայուածքով մը չորս կողմը աչքէ անցուց : Մանուէլա դեփ դեղին կտրեցաւ: Մատլէն անկողինին մէջէն գլուխը ցցեց եւ ահաբեկած գործերու վախճանին սպասեց :

Գերմանացին երկու կիներուն խռովութիւնը նշմարելով, սենեակին անկիւնը ուղղուեցաւ եւ գորգը վեր վերցուց : Զարմացական աղաղակ մը արձակեց :

Նախ կապուած պառաւ կնոջ նայեցաւ, յետոյ՝ տիկին Շապանի եւ յետոյ՝ Մանուէլայի : Աչքերը բարկութեան բոցով մը փայլիլ սկսան :

— Հը, ասոր համա՞ր էր որ իմ ներս մտնելս արգիլել ջանացիք, գոչեց ան ուղղակի սպանացի կնոջ աչքերուն մէջ նայելով : Ըսել է դուն մեզի դէմ կը դաւաճանես եղեր, հա՞:

Մանուէլա կամաց մը ձեռքը սեղանին մօտեցնելով հացին դանակը բռնեց :

— Ախ, անիծեալ դաւաճան, գոչեց Հարթֆիլտ: Հիմա ես քու դասդ կուտամ:

Եւ զօտիէն դաշոյնը քաշելով մանկամարդ կնոջ վրայ խոյացաւ եւ դաշոյնը կռնակը խոթեց :

Մատլէն աղաղակ մը արձակեց: Ատըրճանակ մը պարպուեցաւ եւ Բղէզ մահճակալին տակէն դուրս նետուեցաւ :

Բայց կանթեղը բերող թուարէկը անոր վրայ նետուելով, գլխուն կոխեց : Բղէզի գլուխը դեռ հազիւ դուրս ելած էր մահճակալին տակէն եւ ահա երկու մարդիկը անոր վրայ կը խոյանային եւ զայն անշարժութեան կը մատնէին :

Ակնթարթի մը մէջ զայն կապեցին : Տիկին Շապան անկիւն մը քաշուած կը պոռչտար. քանի մը հոգի ալ անոր վրայ խոյանալով զայն եւս կապեցին :

Այս միջոցին ուրիշ մարդ մը ներս մըտաւ եւ այս սրտաճմլիկ տեսարանը տեսնելով սարսռաց, բայց ինքզինքը զըսպեց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանուշ Զապունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ եւ աղգականին՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻՆ

Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Վ. Գազանճեանէ յիսուն ֆրանք իր ննջեցեալներու յիշատակին : Տէր եւ Տիկին Աբգարեանէ յիսուն ֆրանք ողբացեալ Տիկին Սարաճեանի մահուան Բ. տարելիցի առթիւ :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Պարզեւ քհնյ. Մէրճանեան : Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մաղնաւոր պաշտօն կը կատարուի

ՍԻՍԱԿ ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

ՄԱՑԻՍ 3, յուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան : Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 :

ՄԱՑԻՍ 6, Հայկ ձարտարապետութիւնը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ : Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին :

ՄԱՑԻՍ 10, Հայկ. ֆոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Քիւթնէրեանի, ժամը 21ին, Կոան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3 :

ՄԱՑԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւն, դասախօսութիւն լուսարձակումով, Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս : Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին :

×

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուր-տան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէ :

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱԻԱԳ ՔՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ :

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած) :

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ :

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ վաճառքողները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՆԱՍՓԻԻՐԵՆ

ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՐԵՆ

ՀԱՅՆԱՍՓԻՒՌ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Փիւլթիւռ կայանէն : Նիւթ՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը, կը մասնակցին Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի դեսպանները եւ Պ. Հրանտ – Սամուէլ :

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Ա. կայանէն : Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը :

ՀՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերակցի

ՄԻՇԵԼԻՆ ԼԱԿԱՇ

Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 21ին :

SALLE BERLIOZ

14, Rue de Madrid — Paris (8e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի մեր մկկուկէս մի – լիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին կիրակի օր : Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է մասնական ոգիով տեղւոյս կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն կողմէ :

Ա.) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐԲ. ՄԱ – ՆՈՒԿԵԱՆ :

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի դնեղում յուշարձանի, ժամը 12·30ին :

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին :

Կը նախագահէ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԼՐՊՐԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԵՒ Պ. ՖՈՎ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ տեղւոյս քաղաքապետը ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԷՍՔԻ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Մ.ութեան 60ամեակին նը – ւիրուած չքեղ հանդէս, 15 Մայիս կիրակի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս – նաճիւղին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի աղգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒՂԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՑԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէր-Յոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Էօրէնեեան (դաշնակ) :

Կէս դիւերէն եւ՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈՒՆԴ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ծանչ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին,

Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL

avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :

BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire

Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni

METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.

TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին 6րդ քաղաքապետարանի սրահը, Բիւ տը Սէգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի անդամուհիները կը հրաւիրուին այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ ընդհ. ժողովի :

Յատկապէս կը խնդրուին որ իւրաքանչիւր Խաչուհի պարտք դգայ ներկայ ըլլալու այս խիստ կարեւոր ընդհ. ժողովին որուն միակ օրակարգն է՝ ընտրութիւն պատգամաւորի : Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ չրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ դպրոցներ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: կարեւոր օրակարգ :

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորէք ներկայութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՔԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 6 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10603 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.603

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՀՈԳԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՒՏԱՅ

Գերմանիոյ պատասխանը Ֆրանսական յուշագրին սպասուածին չափ ճկուն չէ : Պոնի կառավարութիւնը իրաւունք չի ճանչնար Ֆրանսայի զօրք պահել գերմանական հողամասին վրայ համաձայն 1954ի երկկողմանի պայմանագրութեան , այն ժամէն երբ անոնք այլեւս ենթակայ չեն ատլանտեան հրամանատարութեան : Այս հարցին շուրջ նոր համաձայնութիւն մը կնքելու համար բանակցութիւններ սկսելէ առաջ, դաշնակցային Հանրապետութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ կարգ մը հարցումներ ընել Ֆրանսայի, ինչ կը վերաբերի անոր բռնած եւ բռնելիք դիրքին : Գերմանիա կ'ուզէ գիտնալ թէ Ֆրանսա ի՞նչ պիտի ընէ պատերազմի պարագային : Իր ուժերը պիտի տրամադրէ՞ Ատլանտեան կազմակերպութեան : Գերմանիոյ Ֆրանսական սպայակոյտը պիտի մասնակցի՞ հասարակաց ռազմագիտութեան մը խաղաղութեան ժամանակ : Ֆրանսական ուժերը պիտի միջամտե՞ն ինքնաբերաբար, եթէ Ատլանտեան Ուխտի անդամ մը յարձակման ենթարկուի : Այս հարցումներու պատասխանները եթէ գոհացուցիչ ըլլան, Գերմանիա կրնայ բանակցիլ , Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերու նոր կանոնագրի մը շուրջ :

Միւս կողմէ, ինչպէս «Թայմզ» հաղորդած էր առաջին առթիւ, Ատլանտեան նոր կեդրոնատեղին Լոնտոն պիտի հաստատուի :

Գալով Ֆրասական կառավարութեան , նոր դժուարութիւններ ստեղծած է : Այսպէս ասկէ ետք ամերիկեան եւ դաշնակից այլ օդանաւերու Ֆրանսական երկինքէն անցնելու համար, ամէն ամիս արտօնութիւն պիտի ուզուի : Յայսօր այդ արտօնութիւնները կը տրուէին ամէն տարի եւ ամէն ամիս, առանց նոր գործողութիւններու կը նորոգուէին ինքնաբերաբար այս նոր արգելքը բաւական խոչընդոտներ կը ստեղծէ գլխաւորաբար Միացեալ Նահանգներուն համար ու նաեւ Գերմանիոյ, որոնք առաւելաբար կը գործածէին Ֆրանսական օդանաւային սահմանները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ազգայնացած երկու մեծ դրամատուներ Պանք Նասիոնալ Փուռ լը Քոմէրս է լ'Էնտիւսթրի (Պէ էն Սէ Ի) եւ Քոնթուառ Նասիոնալ տ'Էսքոնթ տը Փարի (Սէ էն Ը Փէ) կը ձուլուին հասարակաց մէկ անունին տակ՝ Պանք Նասիոնալ տը Փառի (Պէ էն Փէ) : Այս ձեւով եւրոպական չափանիշի կը հասնի նոր հաստատութիւնը եւ շատ աւելի լայն ցանց մը կ'ունենայ :

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ համաձայնագիր մը ստորագրուած է Խորհ. Միութեան մէկ պատուիրակութեան եւ կառքերու իտալական Ֆիաթ ընկերութեան միջեւ, ըստ որուն տարեկան վեց հարիւր հազար կառքերու շինութիւնը կը նախատեսուի :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ պետութիւնները նոր ազդարարութիւն մը ըրած են Պոնի կառավարութեան, շեշտելով թէ կրնան խզուիմէն զատ նոր միջոցներ ալ ձեռք առնել Գերմանիոյ դէմ , նկատելով այն խօսակցութիւնները որոնք տեղի կ'ունենան թէ Իսրայէլի թէ Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ, Իսրայէլի եւ Գերմանիոյ միջեւ : Միւս կողմէ , հաւանական կը նկատուի որ Սուրիա, առաջին արաբական երկիրն ըլլայ որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Կիպրոսի թուրք համայնքին պետը՝ Քիւչիւք երբեք չէ դիմած Անգարայի կառավարութեան թուրք – կիպրական եօթը հոգինոց կառավարութիւն մը կազմելու արտօնութիւնն ուզելու համար :

ԹՈՒՐՔԻԱ հասած է նախկին նախարար եւ Սէն Շամոնի քաղաքապետ՝ Անթուան Փինէ : Պիտի տեսնուի վարչապետ Տէմիրէլի հետ : Խօսակցութիւններ ալ տեղի պիտի ունենան Ֆրանքեւթրքական փոխանակութեանց շուրջ ուժականութեան, ճարտարարուեստի եւ հանրային շինութեանց մարզերուն մէջ :

ԺԱՆ – ՓՕԼ Սարթր, կարգ մը յայտարութիւններ ընելէ ետք, Գահիրէի Ալ Ահրամին, իր այցելութեան առթիւ, տեսակցութիւն մըն ալ շնորհած է իսրայէլեան «Մափամ» կուսակցութեան Ֆրանսայի ներկայացուցիչին, տեսակցութիւն մը որ լոյս տեսած է Ալ Համիշմարի մէջ : Ֆրանսացի փիլիսոփան որու սիրտը «բը-զրկտուած է հակասական բարեկամութեանց եւ հաւատարմութեանց միջեւ », Անգլիոյ դէմ Իսրայէլցիներու պայքարին եւ արաբական աշխարհին միջեւ , կը գտնէ թէ Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ զրոյցի մը հիմերը դեռ գոյութիւն չունին :

ԿՐԵՏԷԻ մէջ յոյն լրտես մը ձերբակալուած է : Յունական ազբիւրներու համաձայն, այս ճարտարագէտը որ Ատլանտեան աշխատանոցներու մէջ կ'աշխատէր, տեղեկութիւններ հաղորդած է Աթէնքի խորհրդային դեսպանատան :

ՔԱՆԻ Շարժանկարի տարեկան փառատօնը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր, Սոֆիա Լորէնի – պաշտօնապէս Տիկին Գարլօ Փոնթի դարձած — նախագահութեան տակ :

ԱՅԹ ԱՀՄԷՏ, ալժերացի ընդդիմադիր պարագլուխը, որ բանտէն փախած էր , հաւանաբար Փարիզ անցած ըլլայ եւ ի մօտոյ մամուլի ասուլիս մը տայ :

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ, վարչապետ Էշկոլ ճառ մը արտասանած է ի պատիւ Ատընաուրի որ իբրեւ պետական մարդ եւ մարդասէր ուզած է «սրբել նացիական վարչակարգին ամօթը » :

ԹԻԹՕ – ՆԱՍՐ խօսակցութիւնները կը շարունակուին : Երկու զեկավարները կ'ուզեն միջազգային բեմին վրայ դնել կրկին « ոչ – պայմանաւորուած » երկիրները, որպէսզի կարեւոր դեր խաղան :

ԼԻԻՍԻԷՆ ԼԷԺԷ «խեղդողը» կը դատուի քանի մը օրէ Վերսայլի դատական ատեանին առջեւ : Խոստովանելէ ետք թէ ինք խեղդած էր փոքրիկ Թարոնը, այսօր Անրի անուն մէկը կ'ամբաստանէ իբրեւ ոճրագործ եւ «ես չեմ» կ'ըսէ :

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը համաձայն գտնուած է որ երկու Գերմանիաները թերթեր փոխանակեն :

ԹՈՒՐՔԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, լուրջ տարակարծութիւններ կը ծագին յաճախ թուրք եւ ամերիկեան մարտանաւերու Նեղուցներէ մուտքին առթիւ :

Այս մասին Պոլսոյ թրքական թերթերը կը հաղորդեն յաւելուածաբար .—

Թուրք կառավարութիւնը կը ստիպուի յիշեցնել Մոնթրէօյի Համաձայնութեան բացորոշ տրամադրութիւնները, եւ ամերիկեան մարտանաւերու սանձարձակ մուտքը սկսած է ազդել ոչ միայն թուրք-եւ ամերիկեան, այլեւ թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններուն վրայ :

Արդարեւ, Ռուսիա վերջերս ծանուցագիր մը տուած է Թուրքիոյ, եւ հարցուցած է թէ ինչո՞ւ Սեւ Ծովէն անցնող նաւերու մուտքը չեն տեղեկացներ իրեն : Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ պատասխանած է թէ Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը այդպիսի պարտաւորութեան մը տակ չի դներ Թուրքիան :

Ռուսերը բողոքած են անոր համար որ Ամերիկեան Վեցերորդ Նաւաբաժնին պատկանող մարտանաւերը Նեղուցներէն կ'անցնին եւ Սեւ Ծով կը մտնեն անարդել, և այս պարագան սկսած է խրտչեցնել Խորհ. կառավարութիւնը :

Արտաքին նախարարութիւնը, նկատի ունենալով այս դէպքերը եւ բողոքները , յարմար դատած է վերաքննել Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը, որ ծանր տրամադրութիւններ ունի Թուրքիոյ դէմ :

Իրաւասու անձ մը կ'ըսէ այս առթիւ . — Նեղուցները պողոտայի վերածուեցան :

« Սօն Հավատիս » կը գրէ թէ Հալքեան կառավարութեան օրով, Նեղուցներէն անցնող ամերիկեան նաւերու շուրջ լրատուութիւն եղած է Խորհ. կառավարութեան, եւ այս պարագան քաղաքական մեծագոյն գայթակղութիւնը կը նկատուի :

ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն Ապրիլ 29 թուականով .—

Երէկ դիշեր , Անգարայի մէջ, անծանօթներ թռուցիկներ նետեցին եւ ճամբաներու զանազան ակիւները Ամերիկայի դէմ գիրեր գրեցին : Թռուցիկները, որոնք կը կրեն « Ազգ. Երիտասարդական Բանակ» ստորագրութիւնը, կը դովաբանեն 27 Մայիսի յեղափոխութիւնը, եւ ինչ ինչ մասեր կը պարունակեն Աթաթիւրքի Պուրսայի ճառէն :

— Թուրք երիտասարդութիւնը միշտ պիտի ցցուի 27 Մայիսի թշնամիներուն դէմ,— գրուած է հոն : Թող գիտնան թէ Ազգ. Երիտասարդական Բանակը կրնայ նոր 28 Ապրիլ մը ստեղծել, թող գիտնայ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը : Երիտասարդական Բանակը արթուն կը հսկէ եւ պատրաստ է անդամ մը եւս իրենց դէմ ճակատելու :

Անգարայի այն փողոցներուն մէջ, ուր Ամերիկացիներ կը բնակին, անծանօթներու կողմէ գրուած են նոյնպէս հետեւեալ նախատալից խօսքերը .

— Տգեղ Ամերիկացի, ալ տունդ գնա՛ : Էմփէրիալիսթներու ծառանե՛ր, սթափեցէք այլեւս , Թուրքիա Վիէթնամ մը չի կրնար ըլլալ : Անոնք որ իշխանութեան գլուխ անցած են, կրնան ընկղմիլ տգիտութեան, անխելքութեան եւ նոյնիսկ դաւանանութեան մէջ :

Ոստիկանութիւնը պէնզինով սրբեց փողոցներու մէջ գրուած այս խօսքերը եւ հիմա կը փնտռէ թռուցիկ նետողները եւ այդ գրութեանց հեղինակները :

Ընդհ. Դատախազութիւնը դատարանի յանձնեց հինգ Միութիւններ, որոնք կառավարութեան դէմ զեկոյց մը հրատարակած էին : Այդ հինգ Միութիւններն են՝ 27 Մայիսի Ազգ. Միութիւնը, Թուրք Յեղաշրջական Միութիւնը, Տէվրիմլէրի Պույուրմա եւ Եայմա Տէրնէյի, Թիւրք Տէվրիմլէր Տէրնէյի եւ Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէի Ուսանողական Միութիւնը :

Կրթական Նախարար Օրհան Տէնկիզ յայտարարեց .—

Թէքնիքէրի ուսանողները Պոյքօթ կ'ընեն եւ կ'ընդդիմանան կանոնագրի բացորոշ տրամադրութեանց : Իզուր կը մաքառին : Փողոցային ցոյցերով անկարելի է յաջողութիւն մը ապահովել :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ(*)

Համալսարանական Ոստանի Հայկ. Տան Ուսանողութեան կողմէ կազմակերպուած « Հայ Մշակոյթի Շաբաթը» պաշտօնապէս սկսաւ Երեքշաբթի, Մայիս 3ի երեկոյեան ժամը 6ին, Միջազգային Տան մէջ (21, Պուլվար Ժուրտան), Հայ Մշակոյթին և Քաղաքակրթութեան նուիրուած ցուցահանդէսին բացումով,որուն ներկայ գտնուեցան աւելի քան 350 հայ եւ օտար հրաւիրեալներ ու այցելուներ : Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին յատկապէս Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Փրոֆ. Շամփեթիէ՝ Գիտութեանց Ակադեմիայէն, Պ. Կարրիք՝ Միջազգային Ոստանի ընդհ. տնօրէն, փրոֆէսէօրներ՝ Ն. Արփիարեան՝ Մարի Նուպար Հիմնարկութեան տնօրէն, Պաշըլօ՝ Միջազգային Տան տնօրէն, Ֆէյտի՝ Արեւելեան Լեզուներու Դպրոցէն, Քայեօ՝ Գիտութեանց Համալսարանէն, Էլրոտ՝ Ֆրանքեւբրիտանական Տան տնօրէն,, Պոտուէն՝ Միջազգային Ոստանի Վարչական Խորհուրդի Տնօրէնութեան ներկայացուցիչ, Բունիաթեան, Պ. Պ. Մասոն՝ Հնդկաչինի Տան տնօրէն, Տըլամպր՝ Ոստանի վարչական ընդհ. քարտուղար, Պրուանս՝ Պելժիոյ Տան տնօրէն, Մարթըլօ՝ Ոստանի վերակացու, Ֆրէնկեան՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Յանձնաժողովի Վարչութեան նախագահ, եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք սիրով ընդառաջած էին հայ ուսանողութեան հրաւէրին :

Բոլոր ներկաներն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ անվերապահ հիացումով դիտեցին հայ Մշակոյթը եւ Քաղաքակրթութիւնը ներկայացնող ցուցադրուած զանազան առարկաները (ձեռագիրներ , բնանկարներ , լուսանկարներ, գիրքեր , թերթեր, Հայաստանեան արտադրութիւններ, հայկ. հին դրամներ, գորգեր, եւայլն), որոնք իրենց բարձր արժէքով եւ հայկական դրոշմով ցուցահանդէսին կուտային հայկ. փոքրիկ թանգարանի մը երեւոյթը :

« Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան այս առաջին ելոյթը պսակցուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ, շնորհիւ խումբ մը անձնազոհ հայ ուսանող – ուսանողուհիներու, որոնք ոչ մէկ ճիգ խնայած էին ցուցահանդէսին տալու առաւելագոյն որակ եւ բարձր տարողութիւն ու նաեւ շնորհիւ այն օժանդակութեան , զոր բերած էին Փարիզի հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները անխտիր՝ հայ ուսանողութեան այս աննախընթաց եւ հայ ժողովուրդն ու անոր դարաւոր մշակոյթը օտարներուն ծանօթացնելու տեսակէտէն յոյժ օգտակար ձեռարկին :

Մաղթելի է որ Փարիզի Հայութիւնը եւս, մասնաւորաբար նոր սերունդը , խուռներամ այցելէ ոչ միայն այս ինքնատիպ ցուցահանդէսին, այլ նաեւ մասնակցի «Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան միւս ելոյթներուն :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) Ցուցահանդէսը բաց է մինչեւ Մայիս 13, ամէն օր ժամը 18էն 21:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի 10րդ համագումարը տեղի կ'ունենայ Շուէտի մայրաքաղքին մէջ՝ Մայիս 5 – 8 :

Սոյն համագումարի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պիտի ներկայացնեն ընկերներ Հրանտ Սամուէլեան եւ Պերճ Մսրլեան :

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլեան Սթոքհոլմ մեկնեցաւ Զորեքշաբթի առաւօտ Էր- Ֆրանսի օդանաւով :

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Ա.

Ժամանակէ մը ի վեր Երեւանի մէջ կը հրատարակուին շարք մը ուսումնասիրութիւններ «Հայկական Հարց»ի շուրջ, որոնց եզրակացութիւնն է արեւմտեան Հայութեան ողբերգութեան ներկայացումով Խորհ. Հանրապետութեան վերելքը, շնորհիւ Խորհ. Միութեան: Հ. Քոչար կը գրէր թէ սթալինեան շրջանին թոյլատրուած չէր արեւմտեան Հայաստանի մասին խօսիլ, բայց այսօր կրնանք նոր սերունդին ներկայացնել արեւմտահայութեան ողբերգութիւնը:

Սոյն շարքին վերջինն է Աղասի Եսայեանի վերոգրեալ վերտառութեամբ հրատարակութիւնը՝ 25 հազար տպաքանակով: Բոլոր գործերն ալ մեծաքանակ տպուած են, յայտնի է թէ նիւթը հետաքրքրական է, սպառումը բացայայտ: Հեղինակը հրատարակած է դասախօսութեանց մէկ մասը՝ գոհացում տալու համար հարցասէր երիտասարդութեան փափաքին:

Ուսումնասիրութիւնը կատարուած է «աղբիւրներու ընձեռած չափով, կրնան նոր աղբիւրներ, նոր վաւերագրեր ասպարէզ գալ» եւ հետեւաբար նոր լոյս սփռել հարցին մասին: Հեղինակը միեւնոյն ատեն «շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր ընթերցողներուն, որոնք կը հաճին իրենց բարի խորհուրդներն ու դիտողութիւնները յայտնել այս համեստ աշխատութեան մասին»: Իսկական մը տաւորականի ցայտուն յատկանիշ մըն է համեստութիւնը, յաւակնութիւն չունի անքննադատելի գործ մը ներկայացնելու, քանի որ բոլոր վաւերագրերը ծանօթ չեն եւ արդէն հարցեր կան, որոնք վիճելի են պատմաբաններու միջեւ, այսպէս բանավէճի նիւթ է Խրիմի պատերազմին պատճառները Թարլէի եւ Հենտերսընի միջեւ, ամերիկեան եւ անգլիական պատմաբաններու միջեւ տնտեսական, քաղաքական պատճառներու շուրջ: Քարլ Մարքս տնտեսական պատճառներ կը գտնէր:

«Հայկական Հարց ըսելով նկատի ունինք հայ ժողովուրդի պահանջները, իրաւունքները միջազգային քաղաքականութեան ոլորտում»: Հարցը կը բաժնուի այսպէս երկուքի՝ իրաւունքներու պահանջ հայ ժողովուրդի կողմէ եւ մեծ պետութեան դիրքը ազգային պահանջներուն եւ իրաւունքներուն հանդէպ: Հարցին երկու երեսները առանձին ուսումնասիրութեան կարօտ են: Հեղինակը երկրորդը նկատի ունի մասնաւորէն ընդհանուրին անցնելով: Արեւմտեան Հայութեան ազատագրութեան հարցը պատուաստելով համայն Հայութեան անկախութեան հարցին, համահայկականութիւն մը կը ներկայացնէ գործին մեծ մասը, 230էն 373 էջերը յատկացնելով Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի դիւանագիտական յարաբերութեանց:

«Հարցը, որպէս ինքնուրոյն հարց, երեւան եկաւ 19րդ դարի երկրորդ կէսին միջազգային յարաբերութեանց մէջ, երբ պետութեանց քաղաքական եւ տընտեսական շահերը կը խաչաձեւէին Արեւելքում»: Հակամարտութիւնները պատճառեցին Խրիմի պատերազմը, պետութիւններ կնքեցին Փարիզի դաշնագիրը 1856 Մարտ 30ին, որուն 9րդ յօդուածը կը վերաբերէր ոչ-իսլամներու իրաւունքներու պաշտպանութեան: Միջազգային դաշնագրի մը մէջ կը յիշատակուէր Ն. Վ. սուլթանին ինքնաբուխ խոստումները:

Հայկական Հարց գոյութիւն չունի այդ շրջանին: Հայ պատրիարքարանը ոչ մէկ մասնակցութիւն ունի 1839 Նոյեմբեր 3ի Թանզիմաթի հրատարակութեան մէջ, ոչ ալ 1856ի դէպքերուն ատեն: Առաջինը կը հրատարակուէր Լորտ Փալմերսթնի թելադրութեամբ, երկրորդը հաւաքական պահանջումով՝ միայն Ռուսիոյ չձգելու համար քրիստոնեաներու պաշտպանութիւնը: Պետութիւններ կը մրցէին Օսմ. կայսրութիւնը կանգուն պահելու համար, կ՝աշխատէին բարենորոգումներով ամրացնել խարխլած շէնքը, իսկ Ռուսիա կողմնակից էր սլաւ ժողովուրդներու ազատագրութեան, որպէսզի իր քաղաքական ազդեցութեան ենթակայ ըլլան:

Երբ Մուհամմէտ Ալիի բանակները չարաչար պարտութեան մատնեցին թուրք բանակները եւ հասան Եփրատի հարաւային ափերուն՝ Ռուսիա օգնութեան հասաւ եւ կնքեց Հիւնքեար Իսկելէսիի դաշինքը, պաշտպանութեան տակ առաւ «Հիւանդ մարդը»: Արեւմուտք ընդդիմացաւ այդ պաշտպանութեան: Ռուսիա պահանջեց յոյն եկեղեցիին պաշտպանութիւնը, միւսներն ալ համաձայնեցան:

Ալի փաշա կը գրէր.

«Սուլթաններու թոյլտուութիւնը պատմութեան մէջ միակն է: Ազգութիւններ պահուեցան իրենց դաւանանքով, լեզուով եւ օրէնքներով: Տիրապետութեան վայրկեանին իսկ եւ ամբողջական իշխանութեան մէջ՝ սուլթանները, հաւատարիմ մարդկութեան զգացումներուն եւ իսլամութեան իսկ ոգիին, ազատօրէն շընորհեցին Օսմ. կայսրութեան քրիստոնեաներուն իրենց առաջին առանձնաշընորհները: Ոչ մէկ նիւթական արդելք կար ջնջելու պարտուածներուն դաւանանքը, մինչդեռ այդ ուժը գործածուեցաւ այդ դաւանանքը պահպանելու համար: Բռնադատումները ժամանակի տըգիտութեան եւ ցեղերու տարբերութեան հետեւանք էին: Երբ պատրիարքարանները կազմուեցան՝ Ռուսիա չկար, եւ անոնք կը միացնէին քաղաքացիական եւ կրօնական իրաւունքներու խուրձ մը, քրիստոնեաները կը մատակարարուէին մահմետական իշխանութենէ մը աւելի քրիստոնեայ իշխանութենէ մը:

«Ընդառաջ երթալով իր բարեկամներու բաղձանքներուն, ինքնին Բ. դուռը հաստատեց եւ տարածեց քրիստոնեաներու կրօնական առաւելութիւնները: Քիչ բնական պիտի ըլլայ, որ ինչ որ մերժուեցաւ Ռուսիոյ՝ նոյնը պահանջեն Թուրքիոյ բարեկամները»: (Յուշագիր, Լորտ Կլարենտընի յանձնուած 1855 Մայիս 13, Թեսթա, Ըբէոյլ տէ Թրեթէ, հատոր 5, էջ 156 — Կուրտոն, Իսթուար տիւ Քոնկրէ տը Փարի):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՓԻՒՌՔԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը Հայաստանի հարուստ, կարեւոր մշակութային օճախներէն մէկն է:

Հայ հոգեւոր արժէքները հաւաքելու, մշակելու, կարգաւորելու, ուսումնասիրելու, զանոնք հրատարակելու եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու գործին մէջ, մեծ դեր կատարած են թանգարանին տնօրէնութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը, մանաւանդ թանգարանին հիմնադիրը՝ Երուանդ Շահազիզ, երբեմնի անդամը՝ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին:

Իր գոյութեան 45 տարիներու ընթացքին թանգարանը ձեռք ձգած է Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ գտնուած արեւելահայ գրողներու, հայագէտներու, արուեստագէտներու եւ հանրային գործիչներու դիւանները, որոնք թանգարանին հարստութիւնը եւ պարծանքը կը կազմեն:

Սակայն թանգարանին մէջ կը բացակայէին արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրողներու, մտաւորականութեան ստեղծած հոգեւոր արժէքները, որոնց մէկ մասը այս կամ այն ձեւով ազատուելով ոչնչացումէ, խնամքով կը պահուէին հարազատներու, մէկ մասը՝ մտաւորականներու, իսկ մէկ կարեւոր մասն ալ իրենց հեղինակներու մօտ:

Վերջին տասնամեակին թանգարանի սեփականութիւնը դարձան Արշակ Չօպանեանի հարուստ դիւանն ու գրադարանը, Սիամանթոյի, Զապէլ Եսայեանի, Տիգրան Չիթունիի, Անայիսի, Ռուբէն Սեւակի, Ռուբէն Զարդարեանի, Զ. Որբունիի, Մեհրուժան եւ Մկրտիչ Պարսամեաններու, Աննա Բուդաղեանի, հայագէտ Անթուան Մեյէի եւ ուրիշներու դիւանները կամ առանձին վաւերագիրներ:

Արտասահմանէն զրկուած դիւանները մեծ չափով կը նպաստեն թէ՛ իրենց՝ հեղինակներուն կեանքին ու գործունէութեան եւ թէ՛ վերջին յիսնամեակին արտասահմանի հայ գաղութներու պատմութեան ուսումնասիրութեան: Միեւնոյն ատեն հարուստ նիւթերը եւ կարեւոր վաւերագիրները աղբիւր կը ծառայեն՝ ուսումնասիրելու հայ եւ օտար գրական, մշակութային կապերը, թարգմանական գործերը եւ օտարներու կարծիքը հայկական հարցին, անցեալ եւ ներկայ մշակոյթին, անոր կատարած դերին եւ այլ կարեւոր խնդիրներուն մասին:

Դիւանները դասաւորուելէ ետք, հնարաւորութիւն կուտան դիտնականներուն, ուսանողներու եւ մտաւորականներուն մենագրութիւններ, ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ գրելու զիրենք հետաքրքրող հարցերու մասին եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու կորուստէ փրկուած արժէքները:

Թանգարանին մէջ գտնուող վաւերագիրներուն հիման վրայ, հրատարակուեցան փրոֆ. Հրանտ Թամրազեանի «Սիամանթօ» մենագրութիւնը, Փրոֆ. Էդ. Ջրբաշեանի «Ռուբէն Սեւակ» ուսումնասիրութիւնը, Գառնիկ Ստեփանեանի «Ա. Արփիարեան», Սեւակ Արզումանեանի վերջերս լոյս ընծայած «Զապէլ Եսայեան», Հայկ Ղազարեանի «Մատթէոս Մամուրեան», Հեկտոր Ռշտունիի «Դանիէլ Վարուժան», Հ. Մարգարեանի «Տիգրան Կամսարական», Ա. Շարուրեանի «Սրբուհի Տիւսաբ» եւ տասնեակ մը նոր ուսումնասիրութիւններ՝ Վ. Թէքէեանի, Պ. Դուրեանի, Վ. Շուշանեանի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Ռ. Սեւակի, Առանձարի, Տ. Չէօկիւրեանի, Սիպիլի, Երուխանի եւ ուրիշներու մասին, որ լոյս պիտի տեսնեն յառաջիկային:

Արտասահմանէն զրկուած նիւթերուն հիման վրայ, թանգարանը հրատարակեց Դ. Վարուժանի «Նամականին», Զարուհի Գալեմքեարեանի գործերուն հաւաքածոն, իսկ այս տարի լոյս կը տեսնէ Զ. Եսայեանի «Բարբու Խաչիկ» մեծածաւալ վէպը, Վ. Եսայեանի երկերուն հաւաքածոն: Յառաջիկայ տարիներուն հրատարակութեան համար կը նախապատրաստուին Ա. Արփիարեանի, Զ. Եսայեանի, Զօհրապի, Սիամանթոյի, Զարդարեանի, Թլկատինցիի, Ռ. Սեւակի, Ա. Յարութիւնեանի նամակները:

Երաժշտական բաժնի հարուստ դիւաններու շարքին կը պատկանի Կոմիտաս վարդապետի դիւանը: Մեծ արժէք կը ներկայացնեն նաեւ Տ. Չուհաճեանի, Ալան Յովհաննէսի, Ն. Գալադերեանի, Գ. Սիւնիի, Վ. Սվաճեանի եւ միւս երաժիշտներու ժառանգութիւնը:

Ստացուած են նոյնպէս հայ թատրոնի պատմութեան վերաբերող Սմբատ Դաւըթեանի, Սուրաբեանի, Ա. Շահխաթունիի եւ ուրիշներու դիւանները:

Կարելի չէ մէկ առ մէկ թուելայն բոլոր արժէքները, որոնք կեդրոնացած են հայրենիքի մէջ, սակայն, մեծ է այս

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Malgré ce bouleversement, on a pris la précaution de faire venir les Arméniens pour leur ordonner, avec menaces, de ne pas voter pour un des leurs. De cette façon, ils ont pu mettre des chefs kurdes à la tête de ces districts chrétiens ! En sorte que la population arménienne voit son pays livré à la barbarie de ses écorcheurs, avec mission de le réformer...

Quelle sanglante ironie !

Il en est de même en ce qui concerne la gendarmerie. Le texte des réformes prescrits qu'elle doit être mixte, c'est-à-dire composée de musulmans et de chrétiens, d'après le chiffre respectif de la population. Or, on a inscrit quelques Arméniens parmi les fantassins, et d'autres, en plus petit nombre, parmi les cavaliers ; à peine une vingtaine au total. Mais, une fois incorporés, tous ont été traités avec tant de brutalité qu'ils n'ont pas tardé à s'enfuir.

Tout cela d'ailleurs était prévu d'avance par notre population qui ne s'est jamais fait la moindre illusion sur ces prétendues réformes ainsi mises à exécution, et qui, au contraire, voit l'avenir s'assombrir pour elle de plus en plus !

On nomme cependant des étrangers turcophiles à certains postes considérés comme importants, tels que sous-gouverneurs ou gouverneurs-adjoints : ce sont des Syriens ou des Grecs, amenés là pour remplir des fonctions purement nominales, et qui restent sans influence aucune.

Leur rôle se borne à approuver tout ce que le gouvernement turc juge à propos de faire ; et ils sont même surveillés avec une telle rigueur, que s'ils croyaient devoir réclamer ou s'opposer au moindre abus contre nous, ils seraient immédiatement destitués. Les plus consciencieux doivent donc rester indifférents à tout ce qui se passe, même de plus odieux et de plus intolérable, et se borner à recevoir leurs appointements.

XVIII. SITUATION INTOLERABLE.— Une semblable application de ces prétendues réformes est plus dangereuse pour nous que tout le reste. C'est par de tels moyens que les Turcs comptent nous anéantir tout à fait ; et si cet était de choses peut continuer quelques mois encore, ils espèrent bien parvenir à l'anéantissement de notre race.

En effet, il n'est plus possible maintenant à un Arménien de se livrer à aucun travail qui lui fournisse le moyen de gagner sa vie, même un peu de pain sec pour ne pas mourir.

Les communications d'un village à l'autre lui sont à peu près interdites ; il ne peut plus entreprendre aucun commerce, ni se livrer à aucune industrie.

Les Turcs ne laissent même plus les Arméniens exercer aucun métier. Comme ils se sont approprié leurs biens et leurs marchandises, ils comprennent qu'ils ne peuvent plus espérer de vivre à leurs dépens, comme par le passé ; aussi veulent-ils maintenant accaparer le commerce qu'ils avaient complètement négligé jusque-là.

En outre, chaque musulman, quand il a besoin d'un objet quelconque, n'hésite pas à en dépouiller par la violence les Arméniens, au lieu d'avoir à l'acheter et à le payer.

On leur interdit également tout trafic par correspondance : leurs lettres d'affaires, leurs journaux, leurs plis chargés, sont à la merci de leurs oppresseurs qui ne se gênent pas pour les intercepter, les déchirer ou s'en emparer.

XIX. OUTRAGES ODIEUX. — Non seulement les Arméniens sont ainsi dépouillés de tout ce qu'ils possèdent, mais on leur enlève même ce qu'ils ont de plus cher au monde, de plus précieux que la vie.

Il ne se passe pas un seul jour sans qu'on ait la douleur d'apprendre ou de voir, sur les divers points de nos malheureuses provinces, le massacre de nombreux Arméniens et le rapt de leurs femmes et de leurs filles.

C'est par milliers que les Arméniennes sont enlevées par les musulmans qui les regardent comme leur propriété et leurs esclaves !

Voici un fait qui s'est passé dans le district de Manazguerde. Un chef de bataillon *Hamidié*, le kurde Hassanli Rizakh, s'empara avec les siens de toutes les jeunes vierges arméniennes qu'il put trouver. Après les avoir outragées lui-même et fait violer par ses soldats, il fit un choix des plus belles et leur imposa l'islamisme pour les garder ; les autres, il les fit épouser de force par les Arméniens !

(10 — *à suivre*)

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ՍԿՍԱՆ... ԲԱՐԲԱՌԻԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՅՑԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՄԵՐ.— Ապրիլեան եղեռնի Յիսնամեակի յուշերէն եւ տխուր յիշատակներէն ետք, վերջապէս Թուրքերը բացին իրենց բերանը եւ սկսան խօսիլ։ Ինչպէս կը տեսնէք, ասոնք ալ կը ժխտեն, կ'ուրանան, կը մերժեն, կը հերքեն, կը հաստատեն, կը պնդեն, կը հաւատացնեն, կը հաւաստեն, կը վկայեն, կը հաստատեն, կը հերքեն, կը ժխտեն, կը ուրանան։ Ինչպէս կը տեսնէք, ասոնք ալ կը ժխտեն, կը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Աննիկ Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկ. Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Մայիս 8), առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱԹԷՐԻ

մահուան Բ. տարեդարձին եւ քրոջ զաւկին եւ եղբօր՝

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին, ինչպէս նաեւ Գէորգեան, Փողհարեան, Մանտիկեան, Խաչիկեան եւ Փափազեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՋԵՐՈՒՆ

Ֆր. Բանակի Նախ. Հայ Կամաւորներու Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Շ. Տ. Թէքէեան եւ Կեդր. վարչութիւնը, Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (8 Մայիս) Հայու քաջարի զաւակներուն համար որ իմացեալ մահով ինկան Արարայի բարձունքին վրայ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յովհաննէս Ղազարեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄԻ մահուան առթիւ :

«ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ»

Իպատասխան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Կաթողիկոսի կոչին, Տէր եւ Տիկ. Մելքոն Պասմաճեան 25 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի միջոցաւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի

ՍԻՍԱԿ ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան : Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21:

ՄԱՅԻՍ 6, Հայկ Ճարտարապետութիւնը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ: Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին:

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Ֆոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Քիւթնէրեանի, ժամը 21ին, Կռան Թէաթր, մուտք 6 Ֆրանք, ուսանող՝ 3:

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն լուսարձակումով, Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս : Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին:

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէռ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,
demander M. Gérard Acquaviva.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն: Նիւթ՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը, կը մասնակցին Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի դեսպանները եւ Պ. Հրանտ – Սամուէլ :

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Ա. կայանէն: Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին Կիրակի օր : Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միասնական ոգիով տեղւոյս Կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ :

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի , ժամը 12·30ին :

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին :

Կը նախագահէ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ Պ. ՖՈՎ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ տեղւոյս քաղաքապետը ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԷՍՔԻ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ :

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած) :

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկըսեալ Մշակոյթի Տան մէջ :

17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ դիշեր, ժամը 8·30ին , Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի անդամուհիները կը հրաւիրուին այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ ընդհ. ժողովի :

Յատկապէս կը խնդրուին որ իւրաքանչիւր Խաչուհի պարտք զգայ ներկայ ըլլալու այս խիստ կարեւոր ընդհ. ժողովին որուն միակ օրակարգն է՝ ընտրութիւն պատգամաւորի : Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 15ին , ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրոիան: Կարեւոր օրակարգ , պատգամաւորական ժողովը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քաֆէ Նոայի սրահին մէջ (Քանըպիէռ): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորներու ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Էօրէննեան (դաշնակ):

Կէս դիշերէն ետք՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին , մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին ,
Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL

avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :

BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խանութի մէջ աշխատելու համար , երիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն դիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին նոր քաղաքապետարանի սրահը, Բիւ տը Սէզ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 7 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10604 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.604

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՄԻԹՐԱՆ ՀԱԿԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄԵՑ

— * —

Ինչպէս կը խօսուէր երկար ատեն է, Ֆրանսուա Միթրան կրցաւ ի վերջոյ կազմել իր հակադահլիճը, որ պիտի խորհրդանչէ ընդդիմութիւնը : Այսպէս ձախ պարագլուխին կառավարութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ .— Միթրան վեց «նախարար» եւ հինգ օգանական կ'առնէ իր դահլիճին մէջ, որ բաժնուած է ուրեմն վեց գլխաւոր մարզերու .

Ա) ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ (միջազգային քաղաքականութիւն, Ֆրանսա եւ Եւրոպա, Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւն, եւն. եւն.) որ կը յանձնուի Կի Մոլէի (ընկերվարական) :

Բ) ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ (երիտասարդութիւն, գիտական հետազօտութիւն, մարզական եւն.) կը յանձնուի Ռընէ Պիլիէռի :

Գ) ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ (աշխատանք, հանրային առողջապահութիւն, կանանց իրաւունք, նախկին ռազմիկ, անդրծովեան հողամաս եւն.) կը յանձնուի Կասթոն Տէֆէրի :

Դ) ԾՐԱԳԻՐԸ (ուժականութիւն, հողագործութիւն, շինարարութիւն եւն.) կը յանձնուի Էթիէն Հիրշի :

Ե) ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ (պիւտճէ, արտաքին առեւտուր, ընկերային արդարութիւն) կը յանձնուի Լիւտովիք Թրոնի :

Զ) ՄԱՐԴՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ (հիմնարկութիւնները, դեմոկրատ ազատութիւններ) կը յանձնուի Միշէլ Սուլիէի :

Այս հակադահլիճը մեծ յուսախաբութիւն յառաջ բերած է ձախ շրջանակներուն եւ ընդդիմադիր այն բոլոր շրջանակներուն մօտ, որոնք նախագահական ընտրութեանց ատեն մեծ յոյս դրած էին Միթրանի վրայ եւ զօրավիգ կեցած անոր իբրեւ փրկութեան միակ միջոցը : Այսօր, Միթրանի կողմնակից մամուլը, որուն գլուխը կը գտնուէր «Քոմպա»յի նման, կարծիք չսակարկող թերթ մը, ստիպուած է խոստովանելու թէ Միթրան «ծաղրանկար» դահլիճ մը կազմած է «զոհելով Զ. Հանրապետութիւնը Դ. Հանրապետութեան» ինչպէս կը խորագրէր Ուրբաթ : Նոյն թերթը կը գրէ թէ եթէ Միթրան ուզէր միանգամ ընդ միշտ ձախողեցնել Զախի Դաշնակցութեան կարելիութիւնները յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց, տարբեր գործելու պէտք չունէր : Արդարեւ նախկին թեկնածուին կազմած դահլիճը ձախող կերպով կը յիշեցնէ Դ. Հանրապետութիւնը որ ութ տարիէ ծաղրանքի առարկայ է օրուան իշխանութեան եւ ժողովուրդին մեծ մասին : «Քոմպա» չի վարանիր ըսելու թէ Միթրանի ընթացքը նախագահական ընտրապայքարի ատեն յոյսերու ծնունդ տուած էր, այսօր այդ յոյսը մեռած է : Միթրանի առաջարկած Հանրապետութիւնը, հին բան մըն է : Զախի դաշնակցութիւնը Դ.ին խորթ զաւակն է : Էթիէն Ֆաժոն ալ «Իւմանիթէ»ի մէջ (Մայիս վեց) կը բացատրէ բանուորական դասուն յուսախաբութիւնը Միթրանի դահլիճին առջեւ : «Որուական – դահլիճը» կ'ըսէ համայնավար պարագլուխը լաւ կը կրէ իր անունը՝ ուրուական, այն իմաստով զոր կուտայ Լարուսը .— Երեւոյթ առանց իրականութեան եւ այս ուրուականը տը Կոլի քունը չի կրնար փախցնել :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԲԱՐԲԱՌԻԼ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ»

Ա.

Հայկական դէպքերուն եւ խնդիրներուն առթիւ, «Եէօն»ի մէջ փաստաբան Էրոլ Ուլուպէլէն կը գրէ (Ապրիլ 29) .—

Ամէն տարի, 24 Ապրիլին, աշխարհի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ անհատնում լուտանքներ եւ անէծքներ կը տեղան Թուրքերու վրայ : Մեծ մասամբ հայ երիտասարդներ, շատեր 25 տարու, Եկեղեցիներու մէջ կը տեղեկանան թէ իրենց հայրերն ու մայրերը ինչպէս ջարդուած են : Իսկ այն մարդիկը, որոնք ծանօթ չեն այդ դէպքերու ներքին ծալքերուն, ոչ ալ ժամանակի ըմբռնումը ունին, կը նզովեն շարունակաբար «մարդ ջարդող Թուրքերը» : Մանաւանդ երբ ջարդուողները քրիստոնեայ են, ջարդարարը՝ իսլամ, եւ տեղն ալ՝ եկեղեցի մը :

Այս տարի ալ, 24 Ապրիլին, Ամերիկահայերը ցոյցեր ըրին Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի չէնքին առջեւ, ետ պահանջելով Թուրքիոյ այն հողերը, որ Հայոց կը պատկանին, նաեւ Աղրը (Արարատ) լեռը :

Ցարական Ռուսիայէ ետք, Ամերիկա սկսեր է Օրթոտոքսներու պաշտպան կանգնիլ : Պէտք է քիչ մը պատմութիւն դիտնալ, սակայն, Ամերիկահայերու այդ ցոյցերուն ներքին ծալքերը լուսաբանելու համար : Անցեալ տարի էր, նուագահանդէսի նշանաւոր խմբավար մը, Հէրպըրթ Ֆոն Գարայեան, կէս թողուց իր քոնսէրը եւ չափանց տռամաթիք երեւոյթով մը, յոտնկայս լռութիւն պահեց, Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայոց յիշատակին :

Ի՞նչ են վերջապէս սա Հայկական դէպքերը, ինչո՞ւ վերջին օրերս տենդոտ գործունէութիւն մը ցոյց կուտան այս խնդրին շուրջ : Փաստերով պիտի քննենք զանոնք :

Նախ նկատեցէք որ, Կիպրոսի խնդրին հետ զուգահեռաբար, երեւան ելան Հայկական խնդիրները, — պատահական բան մը չէր այս զուգադիպութիւնը : Յայտնի էր որ հին ձեռքերն էին որ հին խաղերը կ'ուզէին խաղալ Թուրքիոյ գլխուն : 1945-ին, երբ Խորհ. Միութեան սպառնալիքներուն դէմ կը գտնուէր Թուրքիա, Հայկական հարցն էր որ հրահրած էր նորէն : Մնաց որ, Հայկական թէ Քրտական խնդիրները երբեք մոխիրի պիտի չվերածուին : Այսօր իսկ կապեր ունին կարգ մը օտար վարժարաններու եւ հիւպատոսարաններու հետ :

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Հայերը 900 տարիէ ի վեր կողք կողքի ապրած են, առանց իրենց լեզուն եւ կրօնքը կորսնցնելու : Ասոր փոխարէն, տարբեր երկիրներու մէջ ապրող Հայեր ներկայիս մոռցած են իրենց կրօնքն ալ, լեզուն ալ :

Նախ յիշենք աշխարհակալ Անգլիա, որուն նպատակն էր Օսմ. Կայսրութիւնը բաժան բաժան ընել եւ ձեռք ձգել ոսկի հաւկիթ ածող հաւը : Այս ջանքերը թափեց, երբ Կիպրոսի մէջ տեղ տուինք Անգլիոյ : Սերպերը, Յոյները, Պուլկարները եւ Ալպանները ապստամբեցան, եւ երբ Եւրոպական Թուրքիոյ գործը վերջացաւ, կարգը եկաւ Ասիական Թուրքիոյ, ուր կազմ ու պատրաստ Քիւրտեր եւ Հայեր կային : Հայերը քրիստոնեայ էին, հետեւաբար աւելի դիւրաւ կրնային պայքարիլ Թուրքերու դէմ եւ աշխարհի դատաստանը իրենց կողմը շահիլ : (Փակագիծի մէջ ըսենք թէ այս նպատակով է որ Մակարիոսի պէս եկեղեցական մը բերած են Կիպրոսի գլխուն) : Խռովարարներու նպատակն էր Հայերու հետ միաժամանակ ապստամբութեան մղել Արաբները եւ մահացու հարուած մը իջեցնել Օսմ. Կայսրութեան : Էմփէրիալիսթ Անգլիան իր աչքը տնկած էր հանքերու եւ քարիւղաշատ կեդրոններու : Երբ Օսմ. Կայսրութիւնը քայքայուէր, դիւրին էր կուլ տալ նորաբոյս տկար պետութիւնները : Այդպէս ալ եղաւ, բոլորը կուլ տուաւ : Մենք դեռ չէինք գիտեր թէ ինչ կը նշանակէ տնտեսական շահագործում եւ լոկ հողային կորուստները նկատի կ'առնէինք : Այս պատճառով, չէինք կրնար տեսնել այդ՝ ծաւալապաշտութեան ետին պահուած բուն խաղերը : Մնաց որ Անգլիա առանձին չէր իր դարբնած այս խաղերուն մէջ :

(1 Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ այցելութեան առթիւ, բուռն միջադէպեր պատահած են Երուսաղէմի եբրայական համալսարանին մէջ, ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Ուսանողները բաժնուած էին երկու մասի, անոնք որ ցոյց կ'ընէին ի նպաստ Գերմանիոյ նախկին վարչապետին եւ անոնք որ դէմ էին : Քսան վիրաւոր կայ :

ԻՐԱՔԻ նոր պետը՝ Զօր. Արէֆ յայտարարած է թէ «Խորհ. Միութիւնը պատրաստ է Իրաքի տալու այն ամբողջ օժանդակութիւնը որու պէտք ունի» :

ՓԵՔԻՆԻ համայնավար պաշտօնաթերթը՝ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կ'ընդունի որ տարակարծութիւններ կան համայնավար կուսակցութեան եւ չին բանակին միջեւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական օրգան՝ Պրաւդայի տպաքանակը պակսած է ի նպաստ կառավարական օրգան՝ Իզվեստիայի : 1962էն ի վեր Պրաւդայի տպաքանակը՝ հետզհետէ կը բարձրանար վեց միլիոն չորս հարիւր հազարէն 1963ին կը հասնէր՝ վեց միլիոն 700 հազարի, եօթը միլիոն 200 հազարի՝ 1964ին եւ մօտ ութ միլիոն 65ին : Այս ամսուն իջած է վեց միլիոն 700 հազարի մինչ Իզվեստիա 7 միլիոն ութ հարիւր հազարէն ութ միլիոնի անցած է : Այս թիւերը հրատարակուած են խորհրդային թերթերուն կողմէ, Պրաւդայի առաջին թիւին (1912 Մայիս 5) տարեդարձին առթիւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բանուորներու արտագաղթը սկսած է լրջօրէն մտահոգել կառավարութիւնը : Ասոնք զանգուածային ձեւով կը գաղթեն դէպի այն երկիրները ուր ճարտարարուեստը զարգացած է ինչպէս՝ Գերմանիա, Պելժիա եւ Ֆրանսա :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը ներում շնորհած է մահուան դատապարտուած ուսանողի մը, որ գլխաւոր ամբաստանեալն էր այն 55 ուսանողներուն, որոնք կ'ամբաստանուէին զինեալ ապստամբութեան եւ միապետական վարչաձեւի տապալման փորձի համար :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ երիտասարդներ ցոյց ըրած են Մայիս մէկին, կը գրէ համայնավար կուսակցութեան օրգանը՝ Ռուտէ Փրավօ : Ցուցարարները պոռացած են .— «Ազատութիւն կ'ուզենք, ժողովրդավարութիւն կ'ուզենք» : Կարգ մը ականատեսներու համաձայն 150 հոգի ձերբակալուած է :

ՇՈՒԷՏԻՈՅ վարչապետը՝ Էրլանտէր Սթոքհոլմի մէջ բացած է ընկերվարական Միջազգայինի 101րդ համագումարը, որու կը մասնակցին վաթսուն երկիրներու 200 պատգամաւորները : Ներկայ անձնաւորութեանց մէջ կը յիշուի Կի Մոլէ (Ֆրանսա), Վիլլի Պրանտ (Գերմանիա), Նեննի (Իտալիա), Սփաք (Պելժիա), Պրաուն (Անգլիա) :

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿԻՆ

Տեղական մամուլը, հիմնուելով Մայիս 3ի Պաշտօնաթերթին մէջ լոյս տեսած նոր օրէնքին կարգ մը տրամադրութիւններ արձանագրած է, որոնք սակայն կը կարօտին լուսաբանութեանց :

Ընդհանուր ձեւով օրէնքին նոր բարեփոխումը կը ձգտի որոշ ազատութիւն տալ ծնողքներուն, որպէսզի կարենան իրենց ուզած անունը տալ զաւակներուն : Ցարդ ըստ 1803ի օրէնքին, բարեփոխուած 1955 Սեպտ. 21ին, իբրեւ անուն կարելի էր տալ միայն այն անունները զորս կարելի է գտնել օրացոյցին մէջ կամ հին պատմութեան : Այսպէս ընդունելի են դիցաբանական անուններ, կարգ մը տեղացիական անուններ (Պրըթոն, Պասք եւն) : Այս առթիւ կը յիշուի թէ տասը տարի է Պրըթոն ընտանիք մը վէճի մէջ էր անձնագրութեան դրասենեակին հետ, որ մերժած էր տղոց տրուած զուտ Պրըթոն անունները : Կարգ մը օտար անուններ որոնք նուիրագործուած են Ֆրանսերէնի մէջ ինչպէս՝ Մանֆրէտ, Նատին եւն. : Բաղադրեալ անուններ՝ Ժան – Փիէռ, Ժան – Քլօտ, Մառի – Ֆրանս : Բացառօրէն կ'ընդունուին կարգ մը անուններ երկու անուններէ կազմուած ինչպէս՝ Մառիան (Մառի – Ան), Մայթէ (Մառի – Թերէզ), եւն. :

Ի վերջոյ կը յիշուի որ անձնագրութեան պաշտօնեաները կրնան մերժել միայն այն անունները, որոնց գործածութիւնը նուիրագործուած չէ Ֆրանսայի մէջ : Այս պարբերութիւնը կրնայ անչուշտ չփոթութիւն ստեղծել հայ ծնողքներու մօտ որոնք կը փափաքին հայկական անուններ դնել իրենց զաւակներուն եւ դժուարութիւններու կը բախին, տրուած ըլլալով որ յաճախ քաղաքապետարանի իւրաքանչիւր պաշտօնեայ իր հասկցած ձեւով կը մեկնաբանէ օրէնքը : Ուրեմն յիշենք Պաշտօնաթերթի հետեւեալ պարբերութիւնը .—«Անունը, ըլլալով մարդոց անձնագրութեան վիճակը, ոչ մէկ բան կ'արգիլէ որ օտար անուններ դրուին, օտար հպատակութիւն ունեցող երախայի» :

Ճշդենք սակայն թէ այս վերջին պարագան միշտ չի վերաբերիր Հայերուն որոնց մեծ մասը Ֆրանսացի քաղաքացի են, այդ պարագային կրնան յիշել օրէնքին այն տրամադրութիւնը, որ կ'արտօնէ անուններ որոնք «ընտանեկան աւանդութեանց» (Պաշտօաթերթ, Մայիս 3, 1966, էջ 3523, թիւ 233) պահպանումը կը սահմանեն : Մնաց որ ամէն ծնողք կրնայ քանի մը անուն դնել զաւկին (պարտադիր՝ 2, առաւելագոյն՝ 4) եւ միշտ կարելի է միջին ճամբայ մը գտնել պահպանելու համար ազգ. աւանդութիւնները չանտեսելով քաղաքացիական պարտաւորութիւնները :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՐՄԷՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Հինգշաբթի օր մեռած է Պ. Արմէն Բուդաղեան : Ողբացեալը, որ զաւակն էր ծանօթ բեմադիր Աննա Բուդաղեանի, ծնած էր Ժընեւ 1903ին : Աւարտած էր Արզ է Մէթիէի բարձրագոյն վարժարանը : Վկայուած ճարտարագէտ էր եւ շատ գնահատուած իր արհեստին մէջ իբրեւ հմուտ մասնագէտ մը : Խիստ նախանձախնդիր ազգային աւանդութեանց, մոլեռանդօրէն Հայ էր : Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զաւակներուն :

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՈՃՐԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ)

Ա.

Մէվլան Զատէ Բիֆաաթ իր «Թուրքիոյ Յեղափոխութեան Ներքին Երեսը» անուն գրքին մէջ (էջ 82–83) կ'ըսէ.—

«Իթթիհատ եւ Թերագգըի թուրք կառավարութիւնը երբ լսեց թէ հայ չեթէները Ռուսերուն յառաջապահ դարձած են (փիշտար), ասիկա պատրուակ ծառայեցնելով, հայ ազգին անունով Դաշնակ կոմիտէին հետ կնքած համաձայնութիւնը ջնջեց եւ ամէնէն առաջ, Պոլսոյ եւ վիլայէթներու մէջ, բոլոր ծանօթ Դաշնակ ղեկավարները մէկիկ – մէկիկ ձերբակալել տուաւ եւ զանազան վայրեր զրկելով ճամբաներու վրայ մէկական – երկուական սպաննել տուաւ (*):

«Պոլսէն Զօհրապի եւ Վարդաքէս (Վարդգէս) եւ Տիրան Քէլէկեանի նման, բոլորին ծանօթ եւ յարգանքի ու վարկի տէր, գիտութեան եւ մտքի տէր անձեր եւս աքսորելով, բնաջնջել տուաւ (**):

Զօհրապ եւ Վարդգէս էֆէնտիները Հալէպ – Տիարպէքիր, Տիրան Քէլէկեան էֆէնտին ալ Զօրումի եւ Ամասիոյ մէջտեղը սպաննած են (պիթիրմիշլէր տիր) վերջացուցեր են (3):

«Խազակ» (Խաժակ), Զարդարեան, Ճանկիւլեան, «Ադնունի» (Ակնունի), Տոքթ. Տաղաւարեան եւ նման ղեկավարներ եւս, Տիարպէքիրի ճամբուն վրայ, հանրածանօթ ճին Տէրէսի կոչուած վայրին մէջ, բնաջնջել տուաւ (4):

«Զինուոր առնուած հայ երիտասարդները եւս, Ամելէ Թապուրներու մէջ բաժնած, տաժանակիր աշխատութիւններով զանոնք սկսաւ ճզմել (5):

«Այդ կացութիւնը մտատանջութեան մատնած էր Հայերը եւ ինքնապաշտպանութեան մտահոգութեամբ, զիրենք մըղած էր ընդդիմութեան եւ ապստամբութեան (Գըյամ վէ ըսեան) (6):

(Այս նիւթի մասին տեսնել Գրիկէրի լուրջ ուսումնասիրութիւնը «Յուշապատում»ի մէջ, եւ Ա. Ալպօյաճեանի «Գ. Զօհրապ» գիրքը):

Որպէսզի օրէնդիր իշխանութեան հայ անդամներուն արդարութեան համար բողոքի ձայնը անլսելի մնայ, թուրք կառավարութիւնը Օսմ. Խորհրդարանի հայ երեսփոխանները սպաննելու կանխամտածութեամբ խաբէական միջոցներով Կ. Պոլսոյ մէջ ձերբակալեց: Երկուքը՝ Զօհրապ և Վարդգէս «Տիգրանակերտի Պատերազմական Ատեանին ներկայացնելու» պատրուակով, եւ Կ. Պոլսէն քշեց դէպի անյայտութիւն: Ոչ հարցաքննութիւն, ոչ ամբաստանութիւն, ոչ ալ դատավարութիւն տեղի ունեցած էին: Եթէ դատուելու արժանի լուրջ ամբաստանութիւն մը գոյութիւն ունենար Զօհրապի եւ Վարդգէսի դէմ, Կ. Պոլսոյ մէջ կար Պատերազմական Ատեան, կար Պատերազմական Նախարարութիւն եւայլն: Բայց թրքական ծրագիրը մարդասպանութիւն էր:

Փետրուար 1915ին ոճիրներու գծուած ծրագիրները գործադրուիլ սկսած էին լայն սահմանի վրայ՝ գաւառներու մէջ: Այդ մասին Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարները հարկ եղած հրահանգները ստացած էին: (Երբ քարտուղարներու խնդրին հասնինք, այդ մասին կը տեսնենք պետական վաւերագրերը, անոնց կատարած ոճրային գործերուն մասին):

1915ի Ապրիլի սկիզբը Թուրքիոյ ներքին նախարարութիւնը գաղտնի շրջաբերական – հեռագիր մը զրկած էր թուրք նահանգապետներուն, «հայ երեւելիները ձերբակալելու եւ բանտարկելու, եւ զէնքեր ու փախստական զինուորներ փընտըռելու պատրուակով՝ խստութիւններ գործադրելու» մասին. Ապրիլ 17, 1915ին յաւելուածական ուրիշ հեռագրով մըն ալ կը հրամայէր «բանտարկուած» եւ «հեռացուած» անձերուն անունները զրկել, իսկ զէնքերուն համար՝ մեծ ծաւալի վրայ անոնց նկարները առնելով զրկուիլը կը պահանջէր:

Ահա բնագիրը այդ գաղտնի հրահանգին, զոր նահանգապետը կը փոխանցէ ժանտարմըրիի գունդերու հրամանատարներուն, առ ի գործադրութիւն.—

ԳԱՂՏՆԻ
– Ապրիլ 17, 1915

Բարձրապատիւ Հրամանատարութիւն
Ժանտարմըրի գունդին
Վսեմապատիւ էֆէնտի

Ասիկա յաւելուածն է Ապրիլ 1915ի գաղտնի հաղորդագրութեան.—

«Կոմիտէներու անդամ եւ այլոց ձերբակալուելու մասին, կարեւոր եւ վնասակար անձերու (Հայերու) քով գտնուած ռումբ եւ արգիլուած զէնքերը, դիզուած վիճակի մէջ, լուսանկարել տալ մեծ չափի վրայ եւ շուտով զրկել մեզի: Ձերբակալուած եւ հեռացուած անձերուն անունները նոյնպէս զրկուիլը, Ներքին Նախարարութենէն հեռագրով հրամայուած է, ուստի, ըստ այնմ քայլ առնելնիդ կը յանձնարարուի»:

ՎԱԼԻ

Ներքին նախարարութեան կողմէ վալիներուն ուղղուած այդ հեռագիրները գաղտնի կերպով հաղորդուած էին տեղական ժանտարմըրի գունդի բոլոր հրամանատարներուն: Այդ բանտարկութիւնները եւ հալածանքները կը կատարուէին, ինչպէս Կ. Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս եւ միաժամանակ գրեթէ բոլոր գաւառներուն մէջ:

Պոլսոյ մէջ 1915 Ապրիլ 11/24ին տեղի ունեցած բանտարկութեանց, տարագրութեան, անյայտացումներու մասին՝ Ապրիլ 13ին եւ Ապրիլ 15ին Գր. Զօհրապ իր իսկ ձեռագրով, հետեւեալ երկու բողոքագրերը խմբագրած էր, ուղղուած ներքին նախարարին եւ վարչապետին, եւ Պատրիարքի կողմէ դիմում ընել տուած էր, ինչպէս նաեւ Զօհրապ ինքն ալ այցելութեամբ, բերանացի, նոյն բաները կրկնած էր: Նոյն դիմումները Վարդգէս կատարած էր աւելի յանդուգն եւ աւելի համարձակ կերպով:

Ահա Զօհրապի պատրաստած, իր ձեռագիրով թուրքերէնի թարգմանութիւնը, (Թուրք կառավարութիւնը չհանդուրժեց անոնց բողոքի ձայնին եւ «Տիգրանակերտ զրկելու» պատրուակով սպաննել տուաւ):

13 Ապրիլ 1915

ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ Ա.

«Այսօր զէնքի տակ գտնուած յիսուն հազարէ աւելի հայ զինուորներուն մէկ մասը սահմանագլուխներուն վրայ արիւն կը թափէ, մէկ մասն ալ պատերազմի մտնելու, հայրենասիրական պատերազմին պարտականութեան գլուխը գտնուելու կը սպասէ: Այդպէս ըլլալով հանդերձ, ցաւալի երեւոյթի մը պատճառով, կայսերական կառավարութիւնը Հայերու դէմ իր վստահութիւնը վերցուցած ըլլալու իրողութիւններ յայտնուած են: Նոյնիսկ Պատրիարքարանէն, Ազգային Ժողովի Ատենապետը եւ անդամներուն մէկ մասը, Քաղաքական Ժողովի Անդամներէն երկու անձերուն հետ, ձերբակալուած են: Կ. Պոլսոյ մէջ բնակողներէն ազգին աչքառու անձերը ձերբակալուած եւ աքսորուած են, ու այս վիճակը իմ խնդրարկու ազգիս մեծ տխրութիւն պատճառած է:

«Զինուորական փախստականներ ձերբակալելը օրինական է: Հետապնդումներու պատրուակով ցոյց տրուած խըստութիւններուն դէմ թէեւ բան մը ըսել կարելի չէ, սակայն դեռ զինուորական կեանքին անվարժ ազգիս հանդէպ քիչ մը ներողամտութիւն ցոյց տրուիլը կը խընդրուի: Այս խնդրանքը անիրաւ չնկատուի: Մեծ ծաւալի վրայ, առաջին անդամ ըլլալով գործադրուած այս զօրաշարժը, Հայերու մէջ յառաջ բերած է վախ մը, թուրք տարրին ցոյց տուածէն քիչ մը աւելի. հետեւաբար քիչ մը ներողամիտ ըլլալը խղճի համաձայն է: Կայսերական կառավարութիւնը կ'ընդունի այդ:

«Զինուորական ծառայութենէն խոյս տուողները, ապագային կախաղանի պատիժէն ազատելու համար՝ փախստական ըլլալը եւ հետապնդող ուժերուն դիմադարձութիւն ընելը ոճիր է եւ մարդկային է: Բայց, ասոր քաղաքական երեւոյթ պէտք չէ տալ: Ակնյայտնի է այդ: Պատերազմական վիճակ ըլլալը, եւ Հայերուն բնակած վայրերուն ճակատի մօտ ըլլալը եւ զանոնք քաղաքական նպատակներ հետապնդող ֆէտայիներ նկատելը եւ այդ ենթադրութեամբ, աստիճանաբար տուներէն ներս եւ դիւղերու մէջ շշուկներ տարածելը եւ այդ շրջանի բոլոր հայ բնակիչներուն եւ նոյնիսկ հայ զինուորներուն դէմ ալ նոյն վերաբերումով՝ շատ մը անմեղներ չափազանց հալածանքի ենթարկուած են: Զինուորներուն ձեռքը գտնուած զէնքերը հաւաքուած են, եւ խստութիւններ կ'ըլլան:

Հայրենիքի պաշտպանութեան համար հազարաւորներ իրենց զաւակները տալէ զատ, իրենց ունեցած – չունեցածն ալ (ազգին կողմէ) տրուած են: Այս պարագաները շատ խոր եւ մեծ զարմանք եւ յուսահատութիւն առաջ բերած են: Կարգ մը վայրերու մէջ (Հայեր) վերջին ծայր յուսահատութեան մատնուած են: Մինչեւ հիմա, թուրք եւ հայ տարրերը եղբօր նման կը վարուէին: Այսպէսով թերեւս մեզ իրարմէ բաժնողներուն հացին իւղ քսուած է:

«Կայսերական կառավարութիւնը Հայերուն ապստամբութեան պատրաստ ըլլալը եւ սպասողական դիրք վերագրուիլը, եւ Հայերն ալ իրենց դէմ անիրաւ խստութիւններու եւ ի վերջոյ, ընդհանուր ջարդի մը ենթակայ ըլլալու, այս երկու մտայնութիւններուն բախուսէն յառաջ եկած երեւոյթները, խստութեամբ մարելու անհրաժեշտութիւնը մըտածելու արժանի կէտ մըն է, եւ այս չափազանցեալ թիւրիմացութիւնը ջնջելը պահանջելովս հանդերձ, այս ազգը (Հայը) հաւատարմութեան հակառակ ոչ մէկ միտք ունի, եւ այդ մասին ինչ ապահովութիւն որ կը պահանջուի, անմիջապէս տալու պատրաստ ենք: Առանց վարանումի կը յայտնեմ ձեզի այս պարագան:

«Իմ անկեղծ համոզումն է՝ շնորհ, ներողամտութիւն խնդրել որ մեծապէս պիտի օգնէ: Քիչ մըն ալ այս կերպը գործածել եւ փորձելը անկարելիութիւն մը չէ, Պետութեան եւ Հայրենիքին պաշտպանութեան համար իրենց կեանքը զոհած հայ զինուորներու սիրոյն համար:

Յարգանքներս մատուցանելով ձեզ՝ կայսերական կառավարութեան բարձր գթութիւնը կը պաղատիմ եւ կը խնդրեմ:

Այս առթիւ հրամանը ձեր բարձրութեան կը պատկանի»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԲՆԱԳՐԱՅԻՆ ՓԱՍՏԵՐ.—

1) Դաշնակ Քօմիթէսի իլէ ագտ էտիլէն իյթիրաֆը պօզմուշ, էն էվվէլ Իսթանպուլտա վէ վիլայաթտա, նա գատար մաարուֆ Դաշնակ բուսասը վար իսէ, պիրէր – պիրէր թէվգըֆ էտթիրէրէք, մուխթելիֆ եէրլէրէ սէվք էթմիշ, վէ

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Ce n'est pas seulement à Manazguerde, mais partout où bon leur semble, que les Turcs et les Kurdes commettent ces abominations.

Ils entrent par bandes chez les Arméniens ; les uns s'emparent des hommes qu'ils attachent solidement aux pièces de bois qui supportent leurs maisons ; les autres bâillonnent les femmes ; puis ils violent les épouses, les sœurs et les jeunes filles, sous les yeux des pères, des frères et des maris qui hurlent de rage et se tordent de désespoir, dans l'impuissance où ils se trouvent de défendre au moins leur honneur si odieusement outragé !

Ces bandits n'agissent ainsi, que parce qu'ils savent bien que l'Arménien est dépouillé de tout moyen de défense : tout ce qui peu ressembler à une arme ou en tenir lieu lui est rigoureusement enlevé.

Aussi, les malheureux survivants des massacres soupirent-ils tous après la mort et envient-ils le sort de leurs frères martyrs.

Tous font des vœux pour que de nouvelles tueries viennent bientôt les enlever tous en même temps.

Ils ne peuvent se faire à l'horrible pensée que si leurs filles et leurs femmes doivent leur survivre, elles deviendront la proie de leurs infâmes bourreaux qui les outrageront, qui leur imposeront de force l'islamisme, qui les enfermeront à tout jamais dans leurs harems où, malgré elles, elles devront faire souche de musulmans...

XX. DESESPERANCE ! — Jusque-là, les survivants arméniens ont tout enduré, parce qu'ils gardaient l'espoir qu'on viendrait à leur secours, et qu'aujourd'hui ou demain ils seraient sauvés !

Mais cette patience surhumaine s'épuise, notre espérance s'affaiblit : la force et l'énergie commencent à nous manquer.

Un seul moyen pourrait sauver d'une extermination certaine ce qui reste d'Arméniens, et arrêter la complète disparition de toute une race, c'est d'émigrer.

C'est d'ailleurs ce qu'ont fait les survivants d'Erzeroum, de Van, de Constantinople, après les épouvantables massacres qui ont désolé ces villes.

C'est également ce qu'avait voulu faire la population arménienne de nos provinces reculées, depuis qu'on les rend inhabitables aux chrétiens.

Mais, hélas ! le gouvernement turc a préféré nous garder comme ses esclaves, comme des otages dont les yatagans feront rouler les têtes, s'il se voit acculé par l'Europe à une situation difficile.

Il a donc pris un arrêté qui, pour mieux tromper l'Europe, semble favorable à l'émigration, bien que celle-ci soit règlementée de telle façon qu'elle devient absolument impossible.

Personne désormais ne pourra songer à émigrer : en effet, d'après les mesures récemment prises, si nous voulons fuir, non seulement nous devons faire le sacrifice complet de nos biens, de nos maisons, de nos propriétés, de tout ce que nous pouvons encore posséder, mais il est certain que nous ne pourrons gagner la frontière russe sans être exterminés !

XXI. QUE FAIRE ? QUE DEVENIR ?. — Encore une fois, que devenir ?

Si nous voulons garder nos foyers, on nous en dépouille ; on nous disperse !

Si nous voulons fuir au loin, on s'y oppose.

Si nous demandons la mort, on nous la refuse.

Si nous nous résignons à vivre, on nous tue à petit feu...

Que faire ? que devenir ?

Nous le demandons à Dieu. Nous le demandons à nos frères d'Europe.

Que Dieu nous assiste ! Que l'Europe nous prenne en pitié !...

Traduit par H. A.

LE DEVOIR DE L'EUROPE

Après la lecture de ces pages navrantes, on est en droit de se demander : que va faire l'Europe pour mettre un terme à cette extermination voulue, implacable, plus lente mais plus sûre, de la race arménienne ?

Ah ! si les puissances apportaient à cette œuvre humanitaire la même vigueur, la même décision, les mêmes contingents de force que pour empêcher la Grèce de secourir efficacement ses frères de race, de langue et de religion !

(11 — *à suivre*)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նիքոլայի յաջորդը կը վերադառնայ հօրը ծրագրին վարչապետ Կորչաքովի եւ սլաւասէրներու պնդումով : « Թուրքիա եւ Անգլիա գրգռում էին պահանջել ան-կախութիւն , ինչպէս Սլաւներուն : Այս կ'ընէին, որպէսզի Ռուսիան նոյն պահանջը չներկայացնէ Հայերու համար » : Հայերը կը պահանջէին «այն բարենորոգումները , որոնք պիտի տրուէին սլաւ ժողովուրդներուն» : Այս էր Ազգ. Ժողովին քուէարկուած բանաձեւը : Ռուսիա նպատակ չունէր Հայերուն անկախութիւն պահանջելու, ոչ իսկ բարենորոգումներ իրագործելու ստիպել Թուրք կառավարութիւնը : Փաստն այն է որ խաղաղութեան նախագիծին մէջ տրամադրութիւն մը չկար, ինչպէս կը յայտնէր պատրիարքը ատենախօսութեան մէջ, եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու կրկնակի դիմումներով դրուեցաւ 16րդ յօդուածը : Միջազգային դաշնագրի մը մէջ երեւան եկաւ « Հայերը բնակուած հողամասին մէջ բարենորոգումներ կատարելու» հարցը, որուն տուին «Հայկական Հարց» անունը, 61րդ յօդուածին համաձայն :

Պետութիւններ հաշուեպահանջ կը դառնային, քանի որ Թուրքիա բարենորոգումներ պիտի կատարէր պաշտպանելու համար Հայերու ինչքը, կեանքը, պատիւը Չերքէզներէ եւ Քիւրտերէ բնակուած վայրերու մէջ: Հարցը մասնակի էր, որոշ շրջանի մը համար : Անդին կար արեւելեան շրջանը ռուս տիրապետութեան տակ, ասդին Կիլիկիա եւ Արեւմտեան Անատոլուի Հայութիւնը: Պիտի ըլլար«իմփերիալիստ պետութեանց ձեռքը ճնշումի միջոց Թուրքիոյ վրայ ներգործելու եւ խայծ մը՝ Հայերը իրենց ետեւէն քաշելու»:

Հայերն ալ երկարօրէն կը սպասէին բարենորոգումներու իրագործումին՝ վստահելով օտար պետութեանց խոստումներուն եւ Թուրք կառավարութեան ստանձնած յանձնառութեան միջազգային Արիսպագոսին առջեւ : Հեղինակը դիտել կու տայ. «Ամէն մի ժողովուրդ որքան էլ փոքր լինի, նախ եւ առաջ պէտք է ինքը տնօրինի իր ճակատագիրը : Օտարի լուծէն օտար ձեռքով ազատութիւն ձեռք բերելու երազանքի վախճանը յուսաբեկութիւնն է, որ դառնօրէն ապրեցին Հայերը» : Հարցը պիտի ըլլար պատրուակ մը միջամտելու համար կայսրութեան ներքին գործերուն եւ մենաշնորհ մը փրցնելու համար : «Քեամիլ փաշա կը ծրագրէր» այդ պատրուակը վերցնել , որովհետեւ «Հարցը եղել է միայն մեծերի համար նուաճողական միջոց մը, ոչ թէ ինքնուրոյն հարց մը »:

Բարոներոգումներու սպասող իր յոյսը օտարին վրայ դնող ժողովուրդը յուսախաբութենէ յուսախաբութիւն պիտի անցնէր եւ վերջապէս պիտի կոտորուէր : Նոր փուլի մը մէջ պիտի մտնէր հարցը , պիտի ըլլար համահայկական եւ դարձեալ խաղալիկ մեծերու շահերուն եւ հակամարտութեանց: Լիկան պիտի լսէր ճառեր, կարեկցութեան խօսքեր , բայց ոչ մէկ դրական ձեռնարկ հարցին լուծումին համար : Մոռցան խոստումները , սկսան օգնել ազգայնական Թուրքիոյ : Մրցակցութիւնը մղեց օգնութեան : Մոսկուա կը վերադառնար Նեսելրոտի քաղաքականութեան . « Մեզի համար նպաստաւոր է տկար Թուրքիա մը մեր հարաւային սահմաններուն վրայ, քան զօրաւոր պետութիւն մը »:

« Հայ ժողովուրդի կրած դժբախտութեանց մէջ մեղաւոր են Գերմանիա, Մ. Նահանգներ , Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա» : Միայն Ռուսիան, այսինքն Խորհ. Միութիւնը նպաստեց փոքրիկ պետութիւն մը ստեղծելու համար: Ատիկա Հայութեան մէկ հատուածն է : Մեղաւոր էր Ռուսիան 95ի կոտորածին, մեղաւոր բարենորոգումներ պահանջելով, բանակները Կովկասի ճակատին վրայ անշարժ պահելով : Մոսկուա կամաւորապէս զիջում ըրաւ 14ի սահմաններէն եւ նիւթապէս , դիւանագիտօրէն նպաստեց քեմալական յաղթանակին :

1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ կը կնքուի Չիչերին – Եուսուֆ Քեմալ ռուս-

---

եօլլարտա, պիրէր – իքիշէր, էօլտիւրթ – միշ իտի :

(2) Իսթանպուլտան Զօհրապ , Վարդագէս (Վարդգէս) վէ Տիրան Քէլէկեան կիպի հերքէսին թանըտըղը, հէօրմէթ վէ իյթիպար կէօսթէրտիյի իլիմ վէ ֆիքիր ատէմլէրինի տախի թէպիիտ էտէրէք իֆնա էթտիրմիշլէր իտի :

(3) Զօհրապ վէ Վարդաքէս (Վարդգէս) էֆէնտիլէրի Հալէպ – Տիարպէքիր, Տիրան Քէլէկեան էֆէնտիիի տախի Չօրում – Ամասիա արասընտա պիթիրմիշլէր իտի :

(4) Խազագ (Խաժակ), Զարդարեան , Ճանկիւլեան, Ագնունի (Ակնունի), Տօքթոր Տաղաւարեան վէ էմսալը բուսասը տա, Տիարպէքիր եօլունտա, ՃԻՆ ՏԷՐԷՍԻ, տէնմէքլէ մաարուֆ մահալտէ իմհա էյլէմիշլէր իտի :

(5) Ասքէրէ ալընան էրմէնի կէննլէրինի տէ ամէլէ թապուրլարընա (էջ 83) թաքսիմ էտէրիք, խտէմաթը շագգատա էզմէյէ պաշլամըշլար իտի:

(6) Պու ահվալ էրմէնիլէրի էնտիշէյի տիւշիւրիւպ, միւտաֆայը նէֆս դայդուսի իլէ, եէր եէր գըյամ վէ ըսեանտ սէվք էյլէմիշ-իտի :

ԱՀԱԿԿԱՐ

Լեռնային զանգուած մը՝ աւելի քան երեք հազար մեթր բարձրութեամբ եւ 530 հազար քառ. քլմ. մակերեսով , զետեղուած Սահարայի անսահման տարածութեան մէջ՝ ինչպէս կղզի մը ովկիանոսին մէջտեղը : Ահա Ահակկարը, որ բացօթեայ թանգարան մըն է . միեւնոյն ատեն: Սահարայի անապատը հետազօտողները զարմացան տեսնելով քարէ դործիքներու եւ զէնքերու մեծ թիւը, որոնք ցրուած էին նախկին դետերու երկայնքին : Դարերով անշարժ մնացած ժայռերուն կամ լեռներու քարայրներուն մէջ յայտնաբերուեցան փորագրութիւններ եւ նկարներ , որոնք զանազան կենդանիներ կը ներկայացնէին :

1864ին, Հ. Տիւվէյրիէ, բնիկներու օգնութեամբ կը յայտնաբերէ մնացորդները հսկայ ոտնաւորի մը (փի՞ղ), որ մաս կը կազմէր շատոնց անհետացած տեսակի մը: Այս յայտնաբերումը այն կարծիքը տուաւ, թէ շատ հեռաւոր անցեալին , Սահարայի անապատին մէջ նպաստաւոր կլիմայ մը գոյութիւն ունէր բուսականութեան եւ կենդանիներու գոյութեան համար : Միջքարային դարաշրջանը ցարդ չէ յայտնաբերուած Սահարայի մէջ. ի փոխարէն նոր քարէ դարու բնակավայրները շատ լաւ ներկայացուած են . կարելի է ըսել, թէ ուրիշ ոչ մէկ մասին մէջ չեն գտնուած մարդոց նիւթական մշակոյթի այնքան շատ տարրեր՝ այս դարաշրջանին վերաբերեալ, որքան Կեդր. Ափրիկէի մէջ: Սահարայի այս շրջանին մէջ գտնուած անասուններու մեծ ոսկորներէն (դետաձիեր, ընձուղտներ, կոկորդիլոսներ) կարելի եղաւ հաստատել, թէ հոս մարդոց գլխաւոր զբաղումը եղած է որսորդութիւնը: Այս ժամանակաշրջանին, արուեստագէտներու ձեռքերը փորագրեցին եւ գծագրեցին մարդոց զանազան դէմքեր , ասոնցմէ ոմանք գլուխին վրայ կը կրէին սաղաւարտներ, ուրիշներ անասնակերպ էին՝ կենդանիի գլուխով , իսկ կիները շրջազգեստներ կը կրէին : Կը կարծուի թէ՝ դեղարուեստական այս գործերը պտուղն էին ընկերային կեանքի մը, որ իր գոյութիւնը պահեց երկար ատեն եւ տեւեց մինչեւ հինդերորդ հազարամեակը (Ք. Ա.):

Ժամանակի ընթացքին ընկերային կեանքը կը զարգանայ, կը փոխուին նաեւ մարդոց զբաղումները, հիներու կողքին կ'երեւին ուրիշ նորեր : Ժողովուրդները կը պայքարին իրարու հետ : Բացի աղեղէն, որ որսալու եւ պաշտպանուելու միջոց մըն է, երեւան կուգայ մարտակառքը :

Հետաքրքրական է այն իրողութիւնը , որ այս ժամանակաշրջանէն սկսեալ , գծուած կամ փորագրուած դէմքերու կողքին , առաջին անգամ ըլլալով կ'երեւին այբուբենի գիրեր, որոնք շատ կը նմանին լիպիական հին այբուբենին :

Սահարայի մէջ գտնուեցան , նոյնպէս, տասնեակ հազարներով դամբարաններ, որոնք կուգան նախախլամական ժամանակաշրջանէն :

Այս տուեալներուն հիման վրայ, բազմաթիւ հետախոյզներ եկած են այն եզրակացութեան, թէ Սահարան կը պարունակէ հին աշխարհի ամենամեծ մեռելաքաղաքը :

Թ. Ա. Թ.

եւ Թուրք դաշնագիրը .—

« Խորհ. կառավարութիւնը կը խոստանայ չճանչնալ Թուրքիոյ վերաբերող ոչ մէկ միջազգային աքթ՝ եթէ այդ ճանչցուած չէ Թուրքիոյ ազգային կառավարութենէն , այժմ ներկայացուած Ազգ. Մեծ Ժողովով :

« Թուրքիոյ Հիւսիս արեւելեան սահմանին մէջ կը մնայ Կարս եւ Արտահան (Յօդ. 1):

« Նախիջեւանի հողամասը կը դրուի Ազրպէյճանի պաշտպանութեան տակ որպէս ինքնավար շրջան, պայմանով որ Ազրպէյճանը չզիջի իր թեւարկութիւնը երրորդ պետութեան մը (Յօդ. 2):

« Խորհ. կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ ցարական կառավարութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնները:

« Խորդ. կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ կովկասեան հանրապետութեանց մօտ դիմումներ կատարելու՝ ընդունիլ տալու համար դաշնագրին իրենց վերաբերող պայմանները »:

Քեմալականներ կ'իւրացնէին հողամաս մը, զոր չէին կրցած ստանալ Գերմաններէն : «Թուրքերը կը պնդէին թէ Վանկենհայմ, Պոլսոյ գերման դեսպանը , 1914ին իրենց խոստացած էր Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ Պաթումը , որպէս վարձք պատերազմի մուտքին: Գերմանները կը տարակուսէին նման խոստումի մը մասին եւ կ'ընդդիմանային Թուրքերու դրաւման » (Զօր. Սանտերս, Սենք ան ան Թիւրքի, էջ 310):

Հակամարտութիւնները կը շարունակուին մինչեւ ամրացումը Խորհ. Միութեան եւ քեմալական յաղթանակը Լօզանի մէջ: Պարտուած Թուրքիան կը յաղթէ շահագործելով մրցակիցներու տկարութիւնները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՍԻՈՆ» բացառիկ թիւ հայերէն Աստուածաշունչի տպագրութեան Գ. դարադարձին առթիւ (1666 – 1966), թիւ 2–3 Փետրուար – Մարտ 1966: Երուսաղէմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Տուն մտաւ :

— Այս մարդիկները ինչո՞ւ այս ժամուն դուրս ելլելով շրջան մը ըրին, հարցուց անոնցմէ մին: Ասիկա լաւ նշանակութիւն չունի, բան մը պատահած ըլլալու է : Այս ժամուն տունը խոր լռութեան մէջ ըլլալու էր... ի՞նչպէս կ'ըլլայ :

— Այս գերմանացին խորամանկ մարդ է եւ մեղի դէմ քէն կապած է, ընդմիջեց անոնցմէ մին:

— Ճիշդ կէս դիշեր է, հիմա ամէն բան լմնցած ըլլալու էր..., պատշգամ ելլենք, մէջ բերաւ առաջինը :

. . . . . .

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց գերմանացին Բղէզի դէմը անցնելով :

— Դեռ հո՞ն ենք, պատասխանեց Բղէզ քթին տակէն խնդալով :

— Եթէ չխօսիս, քեզի փառաւոր շաքարեղէգ մը կերցնել պիտի տամ :

— Շամբանիան աւելի կը սիրեմ , պարոն Ֆէլիքս, ինչո՞ւ ասանկ մէկէն ի մէկ փոխուեցար, մոռցա՞ր քու սիրելի Լուիզէդ Պռօշիւդ, անպիտան, այն ատենը աւելի կը սիրէիր զիս :

— Այդ խօսքերով քու գերեզմանիդ ճամբան կը յարդարես, տղաս, կաղկանձեց գերմանացին :

Եւ արաբերէն լեզուով քանի մը բառ ըսաւ երկու թուարէկներու: Անոնք առանց որեւէ ձեւակերպութեան, կոպտօրէն քաշեցին հանեցին Բղէզի շապիկն ու զգեստը եւ կռնակն ու ծոծրակը մերկացուցին :

Երկու թուարէկներէն մին, բարձրահասակ, խոշոր ձեռքերով ու ոտքերով անասուն մը, մէջքին գօտին քակելով երկու ծայրերը իրարու բերաւ եւ Բղէզի դէմն անցնելով, հաւատաքննութեան ըսկըսելու կազմ ու պատրաստ, հրամանի սպասեց :

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարթֆիլտ:

Փարիզցի ստամբակը աչքերը վեր վերցընելով դեփ դեղին կտրեցաւ, բայց առանց բերանը բանալու, արհամարհական նայուածքով մը չարագործին երեսը նայեցաւ :

— Շաքարեղէգը սկսինք, դոչեց աւազակը :

Թուարէկը գօտին վեր բարձրացնելով անանկ զօրաւոր հարուած մը իջեցուց քաջ տղուն մերկ կռնակին, որ Բղէզ հարուածին տակ կքեցաւ: Առանց բերանը բանալու , ցաւէն աչքերը պահ մը գոցեց , յետոյ բանալով , գերմանացիին երեսը նայեցաւ եւ ի նշան ծաղրանքի լեզուն դուրս հանեց :

— Քաման (անգամ մըն ալ), մռնչեց Հարթֆիլտ:

Թուարէկը գօտին վեր բարձրացուց եւ իրարու ետեւէ քանի մը հարուած իջեցուց անոր կռնակին եւ ուսերուն : Կաշիին տեղերը կաս կապոյտ կտրեցան: Ցաւէն Բղէզի աչքերէն արցունք գալ ըսկըսաւ :

— Գազան, գոռաց խեղճ տղան :

— Պիտի խօսի՞ս :

— Ոչ :

— Քաման, գոռաց Հարթֆիլտ :

Թուարէկը իրարու ետեւէ այնպիսի զօրաւոր հարուածներ իջեցուց քաջ պատանիին կռնակին որ, արիւնը սկսաւ ճեղքուած մորթերէն առատօրէն դուրս խուժել :

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարֆիլտ :

— Ոչ, թոթովեց այս անգամ Բղէզ հեւասպառ :

Այս անգամ թուարէկը առանց հրամանի սպասելու սկսաւ իր հարուածները տեղացնել խեղճ տղուն կռնակին, այնպէս որ, Բղէզ ուշաթափ դետին փռուեցաւ :

Հարթֆիլտ անոր վրայ ծռելով ըսաւ .

— Խօսէ, ապա թէ ոչ բզիկդ պիտի հանենք :

— Ոչ, հեւաց Բղէզ :

— Աղէկ, ես հիմա քեզ կը խօսեցնեմ , մռնչեց Հարթֆիլս

Եւ բաներ մը ըսաւ թուարէկի մը, այս վերջինը իր պետին հրամանը գործադրելու համար դուրս ելաւ սենեակէն ...:

Նոր խաչելութիւն մը կը պատրաստուէր :

. . . . . .

Ահմէտ Պէն Ամիրի տանիքին վրայ չորս մարդկային շուքեր պատէն կախուած, լուռ ու մունջ բաներ մը մտիկ կ'ընէին: Չորսն ալ արաբ կապաներ հագած էին եւ գլուխնին ալ կնգուղներ անցուցած :

Այս չորս մարդիկը դէմքերնին այնպիսի խնամքով ծածկած էին, որ, իրենց կնգուղներուն տակէն միայն աչքերնին կը տեսնուէր :

. . . . . .

Թուարէկը ներս մտնելով Հարթֆիլտի ոլորուած դեղին թուղթ մը յանձնեց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Աննիկ Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկ. Մխիթար Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Մայիս 8), առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի – րենց քրոջ եւ մօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱԹԷՐԻ

մահուան Բ. տարեդարձին եւ քրոջ զաւակին եւ եղբօր՝

ՅՈՐԷՆ ՓՈՂՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին, ինչպէս նաեւ Գէորգեան, Փողհարեան, Մանուկեան, Յակիկեան եւ Փափազեան ընտանիքնե – րու համայն ննջեցեալց յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

ԱՐԱՐԱՑԻ ՔԱՋԵՐՈՒՆ

Ֆր. Բանակի Նախ. Հայ Կամաւորնե – րու Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Շ. Տ. Թէքէեան եւ կեդր. վարչութիւնը, Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստա – եան պաշտօն կատարել կուտան այս կի – րակի (8 Մայիս) Հայու քաջարի զաւակ – ներուն համար որ իմացեալ մահով ինկան Արարայի բարձունքին վրայ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարո – զէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազ – գային տան մէջ :

ՄԱՑԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշա – կոյթի եւ քաղաքակրթութեան : Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 Կալըրի Սիւտ :

ՄԱՑԻՍ 6, Հայկ ձարտարապետութիւ – նը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւ – թիւճեանի կողմէ : Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին (գունաւոր լուսարձակումով) :

ՄԱՑԻՍ 10, Հայկ. ֆոլքլորիք երե – կոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարու – թեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, Սիփան կոմիտաս երգչախումբ, ղեկավարու – թեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Սաւուվա՝ Հայկական տոհմիկ երգեակը, ժամը 21ին, Կռան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3 :

ՄԱՑԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւ – նը, դասախօսութիւն գունաւոր լուսար – ձակումով :

Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս :

Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին :

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուր – տան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱԶի Պօմոնի մասնաճիւղի ան – դամուհիները կը հրաւիրուին այս Շա – բաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ ընդհ. ժողովի :

Յատկապէս կը խնդրուին որ իւրաքան – չիւր Խաչուհի պարտք ղգայ ներկայ ըլ – լալու այս խիստ կարեւոր ընդհ. ժողո – վին որուն միակ օրակարգն է՝ ընտրու – թիւն պատգամաւորի : Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱԶի Պանեէօ – Քաշանի մաս – նաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիանի : Կարեւոր օրակարգ, պատգամա – ւորական ժողովը :

ԿԱՊ. ԽԱԶի Մարսէյլ քաղաքի մասնա – ճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժո – ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհի – ները այս երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քա – ֆէ ԿԼՈՊ, 7 ՊՈՒԼՎ. Տ'ԱՔԹՆ :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւոր – ներու ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱԶի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժա – մը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կասպյան Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— *Պատգ. ժողովի օրակար – գի քննութիւն : Պատգամաւորի ընտրու – թիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուե – կշռի ընթերցում :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկա – ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻԽՈՒՆ
ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻՆ

ՋԱՅՆԱՍՓԻԽՈՒՆ.— *Այս կիրակի առա – ւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կա – յանէն : Նիւթ՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը, կը մասնակցին Ազժանթի – նի եւ Ուրուկուէյի ղեսպանները եւ Պ. Հրանտ – Սամուէլ :*

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— *Այս կիրակի առա – ւօտ ժամը 9·30ին, Ա. կայանէն : Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը :*

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի մեր մէկուկէս մի – լիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ո – ղեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին կիրակի օր : Յի – շատակի այս օրը կազմակերպուած է մի – ասնական ոգիով տեղւոյս կրօնական եւ աղգային բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն կողմէ :

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱ – ՆՈՒԿԵԱՆ :

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի դետեղում յուշարձանի, ժամը 12·30ին :

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին :

Կը նախագահէ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ Պ. ՖՈՎ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ տեղւոյս քաղաքապետը ԺՈԶԷՖ ԲՐԱՆՍԻՍՔԻ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

«ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ»
(ՅՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՉ)

Պ. Գ. Հատըմեան (Վէնսէն) յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցաւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Յանուէթի մէջ աշխատելու համար, ե – բիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, գիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջանի մարմիններուն ներ – կայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ դի – շեր, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում – բի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուր – բաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար – ծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորա – կան հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒԼի

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՑԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէ – րոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէք Էօրէնճեան (դաշնակ) :

Կէս դիշերէն ետք՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈՒԲ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շէնքի սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍի պարախումբին,
Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures **GRAND BAL**
avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի 60ամեակին նը – ւիրուած չքեղ հանդէս, 15 Մայիս կիրա – կի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս – նաճիւղին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ – ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաֆս պարախումբը (30 անձ) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատար – ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիր – ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Գրգ. քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ տը Մէզ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՌԱԼԻ

COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անդ – էոի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է.... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — Ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 8 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10605

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.605

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹՐԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

Ընկերվարական եւ Դեմոկրատ Զախի ճաշը տեղի ունեցած է առջի օր եւ անմիջապէս Ֆ. Միթրան փորձած է արդարացնել իր ընտրութիւնը եւ բացատրութիւն տալ եղած քննադատութեանց :

Միթրան յիշած է իր կազմած հակադահլիճին իւրաքանչիւր անդամի կատարած դերը անցեալին : Կի Մոլէ կամ Ռընէ Պիլիէռ պատասխանատու անձեր են, որոնք դիրք ճշդած են անհատական իշխանութեան դէմ : Միթրան զոհ չէ մամուլին ըրած ընդունելութենէն, իրեն համար կարեւոր էր դիմագիծ մը տալ ընդդիմութեան :

Միթրան գովելէ ետք Փիէր Մենտէս-Ֆրանսը, ձեռք երկարած է նաեւ կեդրոնին (Լըքանիւէ) :

Միւս կողմէ, Կասթոն Տէֆէր յայտարարած է Կրընոպլի մէջ, Տօֆինէ Լիպէրէի մէկ թղթակցին թէ կը մաղթէ որ Մենտէս-Ֆրանս Ֆ. Միթրանի միանայ, որպէսզի կարենան միացնել իրենց ճիգերը ոչ միայն կոլիզմի դէմ, որովհետեւ հարցը միայն բացասական ըլլալու մէջ չէ, այլ նոր բան մը կառուցանելու համար :

Լըքանիւէ, իր կարգին յայտարարած է թէ Միթրանի խմբակցութիւնը, անշուշտ ինք ալ գիտակից է թէ ինք մինակը չի կրնար վաղուան կառավարութիւնն ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ մահուան 145րդ տարեդարձին (Մայիս 5, 1921) առթիւ կարգ մը արարողութիւններ տեղի ունեցած են Քորսիքա, գլխաւորաբար Այաչիօ, ուր ծնած էր :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ալ Նահար թերթին համաձայն, Սուրիոյ նոր ղեկավարները սպառնացած են օդը հանել քարիւղի նաֆթուղիները, որոնք սուրիական հողամասէն կ'անցնին եթէ կարգ մը երկիրները շարունակեն քաջալերել ինչ որ հակասուրիական արարք կը նկատեն : Վարչապետը հրահանգած է իր փոխ-վարչապետ եւ Աբտաքին նախարարին որ հասկցնէ շահակից դեսպաններուն թէ Սուրիա պիտի գործադրէ իր սպառնալիքները :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեայ-դեմոկրատ երեսփոխաններու մէկ կարեւոր մասը — 75 հոգի — նամակով մը դիմած են Էրհարտին եւ ուզած որ տը Կոլի հետ հանդիպում մը ունենայ, այս վերջինին Մոսկուա երթալէն առաջ : Միւս կողմէ, վարչապետ Էրհարտ, արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսած ատեն, յայտարարած է «վստահութիւն ունիմ տը Կոլի, չի դաւաճաներ Եւրոպայի եւ Մոսկուայի մէջ պիտի պաշտպանէ Գերմանիոյ վերամիացման դատը» :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ ՄԱԿի ուժերու նոր հրամանատար նշանակուեցաւ՝ Ֆինլանտացի Զօր. Արմաս Մարթոլա : Տեղը պարապ էր հնդիկ զօրավարին մահէն ի վեր եւ անգլիացի Զօր. Ուիլսընն էր որ առժամապէս կը վարէր պաշտօնը :

ՆԱՍՐ եւ Թիթօ կ'ուզեն Տիկին Կանտիի հետ հանդիպում մը ունենալ ոչ-յանձնառու երկիրներու քաղաքականութեան նոր զարկ տալու համար :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ առջեւ, Ներքին նախարարը՝ Ֆրէ պատասխանեց այն հարցումներուն որոնք եղած էին Պեն Պարքայի առեւանգման շուրջ : Նախարարը ուզեց վստահեցնել թէ կառավարութիւնը կամ վերի աստիճանի սպասարկութիւնը լուր չունէին առեւանգումէն : Ֆրէ փորձած է նաեւ պաշտպանել փաստաբան Լըմարշանը, բայց ընդդիմադիր մամուլը ոչ մէկ զոհացում ստացած է այս բոլոր բացատրութիւններէն :

ՃԱՓՈՆ փորձադէտներու համաձայն, չինական երրորդ ռումբը պիտի պայթի Երեքշաբթի օր :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ խորհրդարանին մէջ երկար խօսուած է սովի մասին, կարգ մը երեսփոխաններ ողբերգական տեսարաններ եւ պատմութիւններ պատմած են : Մէկը յիշած է թէ մարդ մը բանտն է որովհետեւ կինն ու երեք զաւակները ըսպաննած է որպէսզի անօթութենէ չմեռնին :

ՄՍԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ սահմանուած ձիերու ներածումը Ֆրանսա ափրիկեան երկիրներէ, արգիլուեցաւ ժանտախտի համաճարակի հետեւանքով :

ՓԱՐԻԶԷՆ Մոսկուա մեկնած է յատուկ պատուիրակութիւն մը որ պիտի պատրաստէ տը Կոլի ճամբորդութիւնը : Մոսկուայի մէջ, տը Կոլ Կրեմլին պիտի բնակի, պիտի այցելէ Նովոսիպիրսկ, Լենինկրատ եւ Վոլկոկրատ (Սթալինկրատ) :

ՃԱՔԱԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Արտաքին նախկին նախարարը՝ Սուպանտրիօ, որ Սոքարնոյի աջ բազուկն էր, փորձած է անձնասպան ըլլալ : Ներկայիս միշտ բանտն է :

ՔԱՆԻ Շարժանկարի փառատօնին ներկայ են նաեւ իշխանուհի Մարկարէթ եւ ամուսինը : Ինչպէս գրած էինք ներկայացուած է նաեւ արգիլուած Ֆիլմը՝ Լա Ռըլիժիէօզ, որ լաւ ընդունելութիւն գըտած է :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԲԱՐԲԱՌԻԼ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ»

Բ.

Թուրք փաստաբանը, «Եէօն» թերթին մէջ կը շարունակէ «փաստեր տալ» իր... հմտութեան.—

Այժմ անցնինք փաստերու թուումին.—

« Պատերազմի ծագման շուրջ բրիտանական փաստաթուղթեր», Հատոր 10, էջ 424, 25 Յունուար 1913, Սըր Պուշանանէ՝ Սըր Կրէյի.

— ... Սխալ պիտի ըլլար այս շրջանին հայկական խնդիր մը մէջտեղ հանել : Փոքր Ասիոյ խնդիրը աւելի յարմար ատենի մը կրնանք արծարծել :

Էջ 425, 17 Ապրիլ 1913.— Սըր Ա. Նիքոլսընէ՝ Սըր Է. Կօշընի ...

— ... Եակով երկու անգամ Փոքր Ասիոյ խօսքը բացաւ : Այս կերպով, Թուրքիոյ ամբողջ ասիական հողերը բաժան բաժան պիտի ըլլան, Գերմանները կ'ուզեն իրենց հողաբաժինը առնել : Եակով կ'առարկէ թէ Գերմանները անհատնում շահեր ունին Անատոլուի մէջ, այդ հարուստ երկիրը հասուն պտուղ մըն է, որ Գերմաններու ախորժակը կը գրգռէ : Կ'ենթադրեմ թէ խռովութիւններ կը նախատեսեն Պոլսոյ մէջ, եւ այդ դէպքերէն ետք Քիւրտերը պիտի ջարդեն Հայերը կամ Հայերը պիտի ջարդեն Քիւրտերը : Այսպիսի կացութեան մը առջեւ, Ռուսերը պիտի միջամտեն, բնականաբար Գերմաններն ալ անմիջապէս Թուրքիա պիտի մտնեն : Այս է ահա Գերմաններու դիտաւորութիւնը, հետեւաբար Ռուսերը պէտք է աւելի ուշադիր ըլլան Հայկական Հարցին հանդէպ :

Ըստ Եակովի, Թուրքիան կարելի է բաժան բաժան ընել երեք միջոցներով.

1.— Երկոտասան Կղզիները եւ Պոլիս բնակող Յոյները :

2.— Պուլկարները կրնան անցնիլ Զաթալճայի գիծը եւ Պոլսոյ վրայ արշաւել :

3.— Պոլսոյ մէջ ծագած խռովութիւններէն ետք, Անատոլուի մէջ ջարդ մը կազմակերպել :

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Էջ 426, 24 Ապրիլ 1913, Սըր Լօթըրէ՝ Սըր Է. Կրէյի.

— ... Նորին Վեհափառութեան Անատոլուի դեր-հիւպատոսը տեսակցեր է Հայոց Պատրիարքին հետ, կարգ մը Գերմաններ եկեր են Անատոլու եւ կասկած ներշնչեր են, որովհետեւ Գերմանները բարենորոգում կ'ուզեն հայկական հողերու մէջ :

Էջ 434, 21 Մայիս 1913, Սըր Է. Կրէյէ Սըր Ֆ. Պէրթիէի.

— Ռուսիա եւ Ֆրանսա համաձայնեցան, որպէսզի անմիջապէս բարենորոգում ըլլայ Հայաստանի մէջ : Միայն թէ Թուրքերու կասկածը պէտք չէ հրաւիրել :

Էջ 441, 27 Մայիս 1913, Մր. Օ'Պրայնէ Սըր Է. Կրէյի.

— ... Ռուսիոյ արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Հայոց ներկայացուցիչները միանալ կ'ուզեն Ռուսիոյ հետ : Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ Հայոց բնակչութեան թիւը հարիւրին երեսունէն աւելի չէ, որով պիտի չկրնան ինքնագլուխ պետութիւն մը հիմնել, հետեւաբար կ'ուզեն միանալ Ռուսիոյ հետ : Ռուսիա պատասխանեց թէ կարելի չէ միանալ, պատասխանատուութեան տակ մտնել : Հակառակ ասոր, Հայոց մեծամեծները Ռուսերուն կը յիշեցընեն իրենց պատասխանատուութիւնը : Ես ալ արտաքին նախարարին ըսի թէ կրնայ հայկական ջարդ մը պատահիլ, եւ Ռուսերը պէտք չէ որ հանդիսատես մը նան :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ ԵՒ ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Էջ 444, Յունիս 1913, Սըր Է. Կրէյէ՝ Սըր Է. Կօշընի.

— ... Գերման մեծ դեսպանը ըսաւ թէ Թուրքիոյ ամբողջութիւնը կ'ուզեն, բայց միւս պետութիւնները առարկութիւններ կ'ընեն : Ես իրեն ըսի թէ չենք ուզած Թուրքիան բաժնել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ, լոկ տեսակցած ենք Հայկական նահանգներու մասին :

1913, Սըր Է. Կրէյէ՝ Սըր Է. Կօշընի.

— Գերման դեսպանը ըսաւ թէ մեծ տէրութիւնները իրենց միջեւ տեսակցած են Հայկական Հարցի մասին; զոնէ դեսպաններն ալ կացութիւնը տեղեկացնէին թուրք կառավարութեան :

Էջ 465. Յունիս 1913, Սըր Է. Կրէյէ՝ Սըր Է. Կօշընի.

— Փոքր Ասիոյ ,աժանումը կապուած է մեծ պետութեանց շահերուն : Այդ պարագային, Օսմանեան Կայսրութիւնը բաժան բաժան պիտի ըլլայ եւ կամ ամբողջովին պիտի ջնջուի : Ֆրանսա կը նախընտրէ առաջին ճամբան : Այս մասին տեսակցեցայ գերման մեծ դեսպանին հետ, որ ըսաւ թէ Թուրքերու գերիշխանութեան նախապատուութիւն կուտան : Բայց երբ Թուրքիա փլչի ամբողջովին, Գերմանիա պիտի արշաւէ դէպի այն հողերը, ուր շահեր ունի : Ես իրեն յայտնեցի թէ մենք ամէնէն աւելի կը պահանջենք Պասրան եւ Պարսից Ծոցը :

Էջ 471, 2 Յուլիս 1913, Մէրլինկէ Սըր Է. Կրէյի.

— Թուրքերու տուած բերանացի ծանուցագիրը լոկ Հայկական հողամասերը չէր ընդգրկեր, այլ ամբողջ կայսրութիւնը : Միայն թէ մենք Ռուսերու առաջարկներէն անդին չենք կրնար անցնիլ :

Էջ 474, 3 Յուլիս 1913, Սըր Է. Կրէյէ՝ Սըր Է. Կոշընի.

— ... Գերման մեծ դեսպանը հաղորդեց թէ Ռուսիոյ բերած առաջարկները, Հայաստանի մասին, ծայրայեղութիւն եւ չափազանցութիւն են, նոյնիսկ Լիբանանը կը պահանջեն, Ասիական Թուրքիոյ մէջ բոլորովին անջատ Հայաստան մը կ'առաջարկեն : Առայժմ պէտք է բաւականանայ Ֆրանսայի առաջարկով, այսինքն բարձր քոմիսէրութեամբ մը :

Էջ 482, 6 Յունիս 1913, Սըր Պուշանանէ՝ Սըր Է. Կրէյի.

— ... Ռուսիոյ Արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Ռուսիոյ ամէնէն անկեղծ՝ փափաքն է պահպանել Օսմ. Կայսրութեան ամբողջութիւնը : Մեծ պետութիւնները եթէ Ասիական Թուրքիոյ մէջ կրկնեն այն ինչ որ ըրին Մակեդոնիոյ մէջ, Օսմ. կայսրութեան մնացեալ մասը կը փլչի կ'երթայ : Ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ կացութիւնը փափուկ է եւ մեծ պետութիւնները շարունակաբար զէնք կը փախցնեն հոն : Ռուսիոյ սահմաններուն վրայ Հայաստան չի կրնար տոկալ յեղափոխութեան մը : Կացութիւնը 1895էն տարբեր է, մեծ տէրութիւնները դեր մը պիտի չստանձնեն Թուրքիոյ բաժանումին մէջ, նոյնիսկ արգելք պիտի ըլլան այդ բանին : Ըսի թէ Նորին Վեհափառութեան կառավարութիւնը սագայելական ծրագիր մը չունի Թուրքիոյ մասին, միայն թէ Հայկական Հարցը կենսական կարեւորութիւն ունի Ռուսիոյ համար, ինչպէս եղաւ արդէն Ալպանիոյ եւ Ադրիականի խնդիրներուն առթիւ» :

ՕՏԱՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Էջ 504, 27 Օգոստոս 1913, Մէրլինկէ՝ Սըր Է. Կրէյի (Շատ գաղտնի).—

— « ... Վեց պետութեանց դեսպանները սկսան կիրարկել Թուրքերու նոր նահանգային օրէնքը, իրենց սկզբունք ունենալով ռուսական առաջարկը՝ հայկական վեց նահանգներու մասին : Գերմանները Հայոց հանդէպ կարեկցութիւն կը զգան, ինչ որ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ, չեն ուզեր որ հայկական հողամասերը Ռուսիոյ ազդեցութեան տակ մտնեն : Մենք չենք կրնար ճնշում բանեցնել գերման դեսպանին վրայ, որպէս զի ինքն ալ Թուրքերու վրայ ճնշում բանեցնէ : Թրքական նոր օրէնքը շատ իրաւունքներ կուտայ Հայերուն, միայն թէ ան կրնար զոհացնել լոկ Ապտիւլհամիտի շրջանի Հայերը : Հիմա Հայերը իրենց ազգային անկախութեան տիրանալ կ'ուզեն, իսկ Գերմանիա թերեւս անկեղծ է, երբ չի փափաքիր որ Թուրքիա բաժան բաժան ըլլայ : Ժամանակի պէտք կայ, որպէս զի կարելի ըլլայ աւելի շատ փրցնել Թուրքիայէն, եւ ամէնէն մեծ պատառը խլել : Պէտք է աւելի զօրանայ» :

Համար 567, Մր. Ֆիցմօրիսի յաւելուածական գիրը.

— « Թուրքերը կ'ուզեն բարենորոգումներ ընել իրենց երկրին մէջ, լաւ կառավարութիւն մը հիմնել : Գրագարանները լեցուն են օրէնքներով եւ բարենորոգմանց ծրագիրներով : Միայն թէ միշտ ալ դէշ արդիւնքեր կը քաղեն : Պատճառն այն է որ նկարագրի տէր մարդիկ չկան Թուրքերու մէջ, նաեւ այնպիսի մարդիկ՝ որոնք այս բարենորոգումները կարենան անկողմնակալութեամբ կիրարկել : Այս պատճառաւ դէշ արդիւնքներ կը քաղեն : Թուրքերը մասամբ դիտեն իրենց այս թերութիւնը, եւ Եւրոպացի պաշտօնեաներ կ'օգտագործեն : Բան մը պիտի յանձնարարեմ, եթէ թուրք կառավարութիւնը բարենորոգում իսկ առաջարկէ, պէտք չէ որ այդ բանը կիրարկուի Հայկական եւ Քրտական նահանգներու մէջ : Հայերը 35 տարէի վեր կը սպասեն այդ օրուան, բայց մենք չենք կրնար մասնաւոր բարենորոգումներով զոհացում տալ իրենց այդ բաղձանքին :

(Շար.)

«ԵԶԸ ԼԵԶՈՒԻՆ ՎՐԱՅ»

Թողէք որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեմ «անծանօթ բարեկամիս» (այսպէս է ստորագրած), իր համակրական տողերուն փոխապարտ : Քա՛ղցր է ինձ յուսալ թէ միշտ պիտի մնայ բարեկամ, փոյթ չէ թէ մնայ ինծի անծանօթ, եթէ նոյնիսկ չմնանք իրարու համամիտ՝ այս կամ այն գրական վէճին մէջ :

Կը սիրե՛մ խելացի, զարգացած և բազմահմուտ բարեկամները՝ մտածման գետով իսկ բաժնուած, մէկ ափէն միւսը հեռու իրարմէ :

Իմ կողմէս՝ ըսելս, թէ ճիշդ չէ իր երկրորդ պատասխանը(*), փոխադարձ յարգանքի եւ բարեկամութեան պակաս մը չէ անշուշտ : Ոչ ալ սրբագրելս ... իր սրբագրութիւնը, երբ ուղղելու համար իր դիտողութիւնը՝ ճիշդ կը համարիմ ըսել թէ բնագիր միշտ չի նշանակեր ըսկզբնագիր :

Բազմիմաստ է բնագիր բառը :

1.— Հեղինակի անունը կցուած . — Օրինակ՝ ըսել « Վարուժանի Վանատուր քերթուածին բնագիրը» կամ «Վիրգիլիոսի Մշակականքին բնագիրը» կը նշանակէ վաւերական օրինակ, հաւատարիմ օրինակ Վարուժանի կամ Վիրգիլիոսի, ոչ անպայման սկզբնագիր :

2.— Առանց հեղինակի անուն կցելու . — Օրինակ՝ ըսել «յունարէն բնագիր» չի նշանակեր թէ յունարէն է սկզբնագիրը, այլ թարգմանութեան մը պարագային՝ համեմատութեան մը համար պահանջուած « վկայ » օրինակը (թէքսթ – թէմուան) :

Ատոր համար է որ պահանջուած է «եզը լեզուին վրայ կը կրէ» ասացուածքին լատիներէն «բնագիրը», մինչ մեր անծանօթ բարեկամը, փափկանկատութեամբ, նո՛ւրբ դիտողութեամբ մը, ինծի կ՛ուզէ հասկցնել թէ « լատիներէն բնագիր» չըկայ, քանի որ ասացուածքին հեղինակը Յոյն է,— Թէոդնիսն է :

Յետոյ կ՛աւելցնէ թէ ասացուածքին նշանակութիւնն է «գաղտնապահութիւն », ու վկայութեան կը կոչէ բառարան մը :

Թող թոյլ տրուի ինծի ըսել թէ բառարաններուն մեծագոյն մասը միշտ խմբագրուած է ... բանագողութեամբ, բառը բառին, տողը տողին, յաճախ առանց որեւէ սկզբնաղբիւր ստուգելու, եւ ուրեմն մէկը միւսին սխալը ընդօրինակելով, (խօսքը չի վերաբերիր Ն. Բիւզանդացիի եւ Մ. Նուպարեանի վէճին, — բաւական է յիշել օտար բառարաններու մեղքը) :

Եթէ անծանօթ բարեկամս կատարէր պահանջուած ստուգումը, չէր գրեր Թէոդնիս :

Ճիշդ է թէ Թէոդնիս գործածած է այդ ասացուածքը : Ես չմեղքցայ աչքերուս եւ փնտռեցի գտայ Թէոդնիսի «բնագիրը» , որ ահաւասիկ , (տպարանը յունական տառ չունենալով՝ կուտամ հայերէն տառերով) .

Վուս մի էփի կլոսէ .

Այս տողը կը գտնուի Թէոդնիսի Եղերերգութեանց մէջ (815րդ տողն է) : Բայց նոյն ասացուածքը ունի Եսքիղէսն ալ (տես Ագամեմնսն, 35րդ տող) : Ուրեմն «բնագիր» չէ Թէոդնիս՝ անծանօթ բարեկամիս հասկցած ձեւով, ոչ ալ Եսքիղէս, փոյթ չէ թէ այս վերջնոյն վկայութիւնը ըլլայ բառով մը աւելի : Եւ որպէսզի հաստատեմ, հակառակ այս կամ այն բառարանին վկայութեանց, թէ ասացուածքը չի պատկանիր Թէոդնիսի, ոչ ալ Եսքիղէսի, կուտամ ... լատիներէնն ալ՝ որ պահանջուած էր, (կը վախնամ այլեւս բնագիր ըսելու, խորհելով որ ուրիշ մէկն ալ կ՛ելլէ տարբեր վկայութիւն մը կը բերէ) : Ահաւասիկ, ուրեմն, լատիներէնը .

Պոս ին լինկուա :

Հետեւաբար, սխալ է այս ասացուածքին հեղինակ ներկայացնել մէկը կամ միւսը, վասնզի ժողովրդական առած մըն է՝ զոր կը գործածէին Հելլէններն ալ , Լատիներէնն ալ, առաջին բառն ալ (եզ) ընդունելով իբրեւ ... դրամի անուն :

Եթէ մէկը ըսէ թէ Լատինները փոխ առած են Հելլէններէն, հակառակը չեմ պնդեր՝ անոր համար որ եզին տրուած իմաստին մէջ պատմական իրաւունքներ ունին Հելլէնները : Այստեղ, փոքրիկ վերապահութիւն մը՝ չվշտացնելու համար Եբրայեցիները, որոնք եւս, ինչպէս Հելլէնները, դրամներուն կուտային ... կենդանիի անուն ,— կը ներէք, Աստուածաշունչ Մատեան պիտի բանամ դարձեալ : Արդարեւ, Մովսէսի գիրքին ընթերցողները այնտեղ պիտի գտնեն ֆեսիթահ բառը (Ծննդ. ԼԳ. 19), որ կը նշանակէ գառ, բայց դրամի անուն է, ինչպէս Թեսալացիները ունին բառ մը, որ կը նշանակէ ձի՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Պելոպոնէսցիները ունին բառ մը, որ կը նշանակէ կրիայ՝ բայց դրամի անուն է , ինչպէս Մեսինացիները ունին բառ մը , որ կը նշանակէ նապաստակ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Արգոսացիք ունին բառ մը, որ կը նշանակէ գայլ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Լիւկիացիք ունին բառ մը, որ կը նշանակէ առիւծ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Աթենացիք ունին վուս բառը, որ կը նշանակէ եզ՝ բայց դրամի անուն է :

Վերջապէս, հիմա եւս կան բառեր, որոնք մարդու անուն են, օրինակ՝ Նափոլէոն, բայց կը գործածուին իբրեւ դրամի անուն : Այնպէս որ երբ մէկը ըսէ՝ «նափոլէոն մը ունիմ բերնիս մէջ», ոչ ոք կ՛երեւակայէ Նափոլէոնը, ձեռքը ծոցին մէջ դրած, ոտքերը ծալած ու բերնին մէջ նստած :

Արդ, ոսկեդարեան մեր թարգմանիչները, ապահովաբար դրամագիտութեան պատմութեան անտեղեակ, ֆեսիթահ բառը, որ Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ գործածուած է երեք անգամ, թարգմանած են ոչխար (Ծննդ. ԼԳ. 19) ,այլ տեղ՝ որոջ (Յես. ԻԴ. 32 եւ Յոր, ԽԲ. 11) , մինչ օտար թարգմանիչներ նախընտրած են գրել արծաթ : Ոմանք ալ չեն թարգմանած, այլ դրած են պարզապէս ֆեսիթահ, (օրինակ՝ Քրամփոն, Սըկոն, Զ. Քան եւ ուրիշներ) :

Հարկ չկայ դիմելու մեծ դրամագէտին՝ Պապըլոնի, պատմութեան գիրքերն ալ կը վկայեն թէ առուտուրը սկզբնաբար կը կատարուէր փոխանակութեան սկզբունքով (թրոք), ինչպէս տակաւին կը պատմուի հէքեաթներու մէջ, կամ ինչպէս Համաստեղի քաղցր երգին մէջ.

Էծը առի պազար տարի ,
Էն պազարէն սազ մը առի :

Այսպէս, ցորեն կուտային՝ հագուստեղէն կ՛առնէին փոխարէն : Տրովադացիները եզով կը գնէին Լեմնոսի գինի : Ու Դիոգինէս Լայերտացի քսան եզ տուած է՝ գնելու համար գեղանի գերուհի մը :

Գիւղացին , ուրեմն, առուտուրը կը կատարէր կենդանիներու փոխանակութեամբ : Միշէլ Պրէալ կը գրէ թէ Հելլէնները մետաղեայ դրամի գաղափար չունէին հնագոյն դարերուն : Կենդանի – գլուխ կը գնահատէին իրենց ապրանքը : Ու գլուխ (ֆափիթա) բառը, այսպէս , տուած է Կարլ Մարքսի սիրած բառը , ֆափիթալ, հայերէնը՝ դրամագլուխ : Թերեւս ասկէ նաեւ թուրքերէն պաշլըք բառը, դրամօժիտ նշանակութեամբ :

Աթէնք, որ եզ – գլուխ կը հաշուէր հարստութիւնը եւ եզ–գլուխ գնահատելով կը կատարէր փոխանակութիւնը, եզան մը գլուխը փորագրեց իր դրամներուն վրայ՝ յետագային, ինչպէս այլ ժողովուրդներ՝ տարբեր կենդանիներու պատկերներ :

Մինչեւ այստեղ յստակ եւ հասկնալի են կարծեմ բացատրութիւններս : Կրկնենք , — եզ կը նշանակէր դրամ, արծաթ կամ ոսկի, (ոմանք ճշդած են արժէքն ալ, թէ մէկ «եզը» քանի՞ կ՛արժէ այսօրուան դրամով,— բայց կարեւոր չէ) :

Գանք մեր առածին :

Անշուշտ, միայն ապրանք չէին գներ եզով, այլ եւ կը գնէին ... լեզու : Հռոմի մէջ, ինչպէս Աթէնքի մէջ, դատաւորներուն լեզուն կը գնէին եզով (=ոսկի կամ արծաթ դրամ), եւ դատաւորը իրաւունքը կուտար անոր որ ... եզ կուտար (կաշառք) : Եւ երբ ըսուէր թէ եզ կայ դատաւորին լեզուին վրայ, կը նշանակէր ... ծախուած է, կաշառուած է լեզուն :

Կը տեսնէք թէ կաշառակերութեան պատմութիւնը նոր չէ :

Երկու ուղղութեամբ կը կատարուէր լեզուն եզով ծախելու այս անպարկեշտ առուտուրը : Այսպէս .—

1.— Յաճախ արդելական ձեւով : Եզը կ՛արգիլէր լեզուն շարժել : Եւ «եզը լեզուին վրայ» բացատրութեամբ կ՛ակնարկուէր մեղաւոր լռութեան , վճարուած մնջութեան, ծախուած ... լեզուալուծութեան :

Այսպէս, «եզը կ՛ուտէր լեզուն» :

Այս բացատրութեան համաղօր՝ ունինք հետեւեալ ժողովրդական ոճերը, ոչ բոլորովին նոյնիմաստ .—

Ա.— Կղպանք դնել լեզուին վրայ :
Բ.— Քար դնել լեզուին վրայ :
Գ.— Պարկի մէջ դնել լեզուն :
Դ.— Ծակը կոխել լեզուն :
Ե.— Ոսպ դնել լեզուին տակ :
Զ.— Լեզուն կլլել :

« Եզը լեզուին վրայ» ասացուածքին արդելական ձեւը իմաստի ընդլայնում մը կրած է, բարոյական բարձրացումի մը հասած է Թէոդինիսի եւ Եսքիղէսի վկայութեանց մէջ, այնպէս որ ոմանք «եզը լեզուին վրայ» մեղաւոր ոճը թարգմանած են աւելի պարկեշտ, աւելի «քաղաքակրթուած» ձեւով ,եւ դրած են «լեզուն ազատ չէ», ոչ երբեք «գաղտնապահ» :

Այս պարագային՝ եզը չի խօսեցներ, ոչ ալ կը խօսի : Եւ հիմա տեսէք ճիշդ հակառակը :

2.— « Եզը լեզուին վրայ» բացատրութեամբ կ՛ակնարկուի վաճառման նպատակին, — մեղաւոր շատախօսութեան, անարդար եւ երկար պաշտպանողականներու :

Այս պարագային՝ եզն է որ կը խօսեցընէ լեզուն : Օրինակ՝ Դեմոսթենէս կը մեղադրուի թէ երբեմն եզն է որ խօսեցուցած է զինք, չըսելու համար թէ եզն է որ խօսած է իր բերնով, այսինքն՝ ոսկին, (մեծ գումար ստացած էր, երեւի) :

«Եզն էր որ խօսած էր» ըսի : Այստեղ, այս ասացուածքով, կը սկսի տարբեր առածի մը քննութիւնը .— Եզը կը խօսի :

Եզը կը խօսի՞ միթէ ,— ի՞նչ կը նշանակէ այս խօսքը :

Շնորհակալութի՛ւն անծանօթ բարեկամիս, որ զիս առաջնորդեց գիրքերու այդին : Մեղքը իմս չէ՝ եթէ չեմ կշտանար մէկ ողկոյզով, երկու ողկոյզով : Ինչպէս Ֆրանսական առած մը կ՛ըսէ՝ իմաստուն մարդ ալ չեմ որ կարճ խօսիմ :

Ուրեմն կ՛ուզեմ խօսիլ «եզան խօսելուն » մասին եւս,— պատմական բացատրութիւն մըն ալ այս մէկը, որու մասին՝ հուպ ընդ հուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Առաջին պատասխանին մէջ՝ կ՛ընդունիմ որ կովը պէտք ուղղել հորթ, ըստ լատիներէնին : Իմս է սխալը՝ անուշադրութեան հետեւանք : Որ սակայն բան չի փոխեր հարցին մէջ, մագաղաթ տուողը կով ըլլայ թէ հորթ, (ըստ պատմութեան՝ ոչխար եւ այծ) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ

ԵՒ

ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Mais non ! toutes ses énergies, l'Europe les réserve contre les chrétiens pour protéger les Turcs ! Mais quand il s'agit de mettre ces derniers en demeure d'exécuter les traités qu'ils ont signés, de respecter la vie de leurs sujets arméniens, on ne trouve plus chez elle qu'inertie, convoitises et rivalités !

Ainsi donc, les musulmans ont pu, pendant de long mois, massacrer à leur aise deux ou trois cent mille chrétiens en Arménie, sans que l'Europe consente à agir ! Mais dès que la petite Grèce se décide à intervenir en faveur de ses frères, dès que les Turcs sont inquiétés, l'Europe, jusque-là si indifférente aux maux des chrétiens d'Orient, sort enfin de sa torpeur, non pour seconder l'action hellénique, mais pour s'y opposer !

Parce que les Turcs sont menacés en Crète, elle débarque ses marins et déclare qu'elle s'opposera, même par la force, à l'intervention de la Grèce !

Cette politique européenne, si on la dépouille des artifices diplomatiques dont elle s'entoure, se réduit donc à ce fait brutal : elle ne sort de l'inertie criminelle qu'elle a montrée pendant que trois cent mille chrétiens étaient égorgés, que pour prendre parti, non pour les victimes, mais pour les bourreaux !

Les soldats, les canons et les vaisseaux des puissances, au lieu de venir au secours des chrétiens massacrés, ont ordre de protéger les musulmans égorgeurs...

Est-ce que l'unanimité de cette « action commune » des puissances se retrouvera le jour prochain où, sous la pression de nouveaux événements, plus terribles que les précédents, il faudra obliger le sultan à introduire enfin dans l'administration de son empire, et surtout en Arménie, les réformes qui seules pourront mettre un terme aux atrocités qu'il laisse perpétrer depuis des années, et que seule la force pourra réprimer ?

Hélas ! nous doutons que cet accord, si vanté aujourd'hui, se manifeste au moment où il faudra agir d'urgence pour une œuvre beaucoup plus utile, plus humanitaire, plus nécessaire, que de faire le blocus de la Grèce ou de la Crète.

Vous craignez, dites-vous, le démembrement de la Turquie, parce qu'il amènerait fatalement le conflit suprême que vous redoutez ; et voilà pourquoi vous vous mettez d'accord pour assurer son intégrité.

Mais ce n'est pas en mitraillant les chrétiens de la Grèce, pendant que vous abandonnez les Arméniens à l'extermination, que vous sauverez l'empire ottoman de la décomposition finale.

Votre « action commune » serait bien plus féconde pour la paix européenne, pour la sécurité de ce qui reste encore de chrétiens en Turquie, et pour l'assainissement de cet empire, si vous imposiez enfin les réformes que vous élaborez depuis deux ans, que vous annoncez toujours comme prochaines, que vous n'exécutez jamais !

Si, jusque-là, votre action a été impuissante, c'est qu'elle s'est traduite par de simples représentations ou par des menaces que le sultan ne daigne même pas prendre au sérieux, parce qu'elles manquent de sanction. Il ne cédera jamais qu'à la force.

Rien ne se fera en Turquie tant qu'une parole ferme et nettement énergique, appuyée par une démonstration navale, ne signifiera pas à Adb-ul-Hamid que son trône dépend de la cessation immédiate des massacres, et, aujourd'hui surtout, de l'exécution sérieuse, sous votre contrôle direct, des réformes dans les provinces chrétiennes.

Ce n'est pas en Crète contre les Grecs, c'est en Arménie contre les Turcs que vous auriez dû diriger vos escadres pour y venger l'humanité outragée comme elle ne l'a jamais été dans le cours des siècles.

C'est contre le sultan qui vous leurre de promesses fallacieuses, qui tient depuis si longtemps votre diplomatie en échec, qu'il fallait inaugurer votre concert européen armé, afin de mettre un terme à ces épouvantables et trop longs massacres — qui durent toujours !

C'est au service de la solidarité chrétienne et de la justice que vous devriez employer vos troupes et vos canons, au lieu de les mettre au service de la brutalité et de la barbarie.

La conscience publique se révolte contre ce que vous faites là. C'est une faute lourde, c'est un crime de lèse-humanité, que vous et vos peuples paierez très cher, soyez-en sûrs — peut-être à courte échéance.

Fx CHARMETANT

(12 — *à suivre*)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սփիւռքի Հայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն պարբերաբար նոր հրատարակուած գիրքեր կ'ուղարկէ արտասահման, հայ մամուլին: Հայրենի գրականութիւնը գաղթահայութեան ծանօթացնելու գնահատելի միջոց մըն է այս: Փափաքելի է, սակայն, որ առաքումները ըլլան աւելի յաճախ եւ, մանաւանդ, հատորներու ընտրութիւնը կատարուի աւելի ուշադիր ձեւով:

×

«Ձնհալից յետոյ» խորագրած է Մարօ Մարգարեան իր 170է աւելի բանաստեղծութիւններ պարունակող նոր հատորը:

Հայրենի բանաստեղծուհին կը սիրէ փոքրիկ քերթուածներով պատկերացնել իր ներանձնական ապրումները: Աղմուկներէ, կեանքի հնհնուքներէ հեռու, մեկուսի եւ ինքնամփոփ՝ իր «հոգիին մըրմունջն» ու «անլսելի հառաջն» է, որ առաւելաբար մենախօսութեան ձեւին տակ կը փոխանցէ ընթերցողին ամէն առիթով:

Մարօ Մարգարեանի քնարը թախծոտ զգայնութիւն մը ունի. աւելին՝ այրող, սրտամորմոք ճիչ մըն է ան, որովհետեւ՝

Դու ի՞նչ գիտես, ի՞նչ իմանաս սիրելիս,
Որքան ցաւեր, որքան դաւեր ենք տարել:

Ասկէ նաեւ բանաստեղծուհիին հիասթափութիւնը իրմէ, իր կեանքէն եւ, յատկապէս, շրջապատէն

Եւ, զարմանալի ալ չէ այս, քանի որ՝

Իմ սերունդն ամբողջ եղեամի մէջ է.
Նշանակում է ցրտեր են եղել.

Անկեղծ խոստովանութիւններու հիւսք մըն է, ուրեմն, որ կը քակուի յաջորդաբար, գրքին առաջին տողէն գրեթէ մինչեւ վերջին էջը:

Քանի մը տասնամեակ առաջ, Մարօ Մարգարեան գրական անդաստան կը մտնէր լաւատես տրամադրութիւններով՝ «լաւի կարօտով»: Այսօր, կեանքի հանդրուանի մը սեմին կանգնած՝ դառնութիւններու խուրձ մը է, որ իբրեւ եղրակացութիւն կը փռէ ընթերցողին սրտին եւ մտքին առջեւ:

Աւելորդ է կանգ առնել հոգեբանական պատճառներուն վրայ, այնքա՛ն ծանօթ բոլորին: Այսուհանդերձ, մեր կարծիքով, բանաստեղծուհին իր անձնակեդրոն ապրումներու եւ մտորումներու ցուցադրութեան ընթացքին կորսնցուցած է չափի զգացումը: Նոյն տրամադրութիւնը— սրտի մորմոքը — արտայայտուած տարբեր գոյներով, եթէ մէկ կողմէ կնոջական խորունկ զգայնութեան մը ապացոյցը կուտայ, միւս կողմէ տաղտկալի

ԴՐՈՇՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ի՞նչ լուր դրոշմաթուղթերու աշխարհէն, կը հարցնէր բարեկամ մը՝ տարօրինակ ժպիտով մը որ գոհունակութեան նշան էր:

Ի՞նչ լուր կ'ուզես որ տամ, ահա քանի մը ամիսներ է որ «նու թապլօթօն» պատասխանեցի, դրոշմասէրներուն եւ շահադէտներուն ուշադրութիւնը բոլորովին լարուած է այդ գեղեցիկ նկարաշարքներուն առեւտուրէն, ճիշդ վրան կոխեցիր ըսաւ բարեկամս, կը յիշես անշուշտ քանի մը տարի առաջ 1961ին հարցուցի քեզի թէ՝ ի՞նչ խորհուրդ կուտաս, քիչ մը խնայողութիւն ըրած եմ եւ կ'ուզեմ օգտագործել, դրոշմներ գնելով, դրոշմասէր շահադէտները շատ համակրելի չեմ գտներ պատասխանեցիր՝ աւելցնելով թէ՝ քանի մը օրէ ի վեր շատ գեղեցիկ դրոշմաշարք մը հրապարակ ելած է, ասոնք կը ներկայացնենԼուվրի թանգարանինմէջ ցուցադրուած համբաւաւոր նկարիչներու նկարները, Պռաք Մաթիս Սեզան Ֆրէնէ, 0·50, 0·65, 0·85 եւ 1 Ֆր., եթէ շահադէտ մը ըլլայի առնուազն հինգ հարիւր շարք կը գնէի ըսիր: Քանի մը օր մտածեցի ըսածիդ մասին, պա՛հ եթէ չշահիմ, չեմ ալ կորսնցներ ըսելով հինգ հարիւր շարք գնեցի եւ խնամքով մէկդի դրի, ահա այսօր հինգ տարի ետք այս դրոշմաշարքը բարձրացած է 30 Ֆր. 35 Ֆր., մէկուկէս միլիոն հին Ֆր. կլորիկ գումար մը: Կը խոստանամ այս գումարով կազմել կանոնաւոր հաւաքածոյ մը դրոշմներու:

Միակը չէ այս օրինակը որ կուտամ, դրոշմաթուղթերուն վրայ շահադիտութիւնը այնքան առաջ գացած է որ գրեթէ սակարանի գիներու վերածուած է անոնց արժէքը: Կը բարձրանայ կամ կ'իջնէ, հրապարակ նետուած քանակութեան համեմատ: Ֆրանսական դրոշմներու նկարաշարքը կը շարունակուի տակաւին, ասոնց թիւը 21ի կը հասնի, օտար երկիրներու դրոշմասէրներէն ալ սիրուած են այս դրոշմները եւ շատ կ'արտածուի:

Շատ մը երիտասարդներ որոնք ընտրած են դրոշմավաճառութիւնը, հասուն չեն «քլասիկ» դրոշմներուն հետեւելու, որովհետեւ փորձառութիւն եւ լաւ ճանաչողութիւն է հարկաւոր, այս կարգի երիտասարդներն ենոր սակարանի օրէնքին ենթարկած են արդիական դրոշմները:

Շահադէտները կը գնեն եւ կը ծախեն հազարաւոր դրոշմներ, ասոնց գիները կը փոխուին սպառումին համեմատ մինչեւ որ կայուն արժէքի մը հասնի:

Շատ հաւանական է որ շատ մը միամիտ դրոշմասէրներ քաջալերուելով առաջին նկարաշարքերու անօրինակ վերելքէն, պիտի փորձուին գնել շահադիտօրէն, թղթատարական նախարարութիւնն ալ նկատի կ'առնէ իր շահը եւ փոխանակ չորս միլիոնի, վեց միլիոնի հասցնելով անոնց թիւը:

.× 1958 Խորհ. Միութիւնը հրատարակած է Ե. Զարենցի փոքրածաւալ դրոշմը 40 Ֆ թիւ 2026 հաւաքածոյի:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

կը դարձնէ շատ էջեր:

Ապրումի «երկարաբանութիւն» մը, թո՛ղ թէ շատ անդամ ըսուած իւրայատուկ եւ ինքնատիպ ձեւով, կը տկարացընէ գրական ստեղծագործութիւնը:

Ափսոս, ափսոս
Իմ կրակէ ծաղիկներին,
Ափսոս, ափսոս
Իմ երգերին, կորած լռին.
Ափսոս, ափսոս
Որ ինձ հետ եմ միայն խօսում,
Հազար ափսոս,
Որ միայն ես եմ ափսոսում:

Այս ու ասոր նման հոյլ մը քերթուածներ աւելորդ կը դարձնեն բազմաթիւ այլ տողեր՝ նոյն տրամադրութեան ցուցադրութեան մասին:

Միեւնոյն ատեն բանաստեղծուհին ունի արտայայտութիւններ եւ պատկերներ, որոնք հեռու են տպաւորիչ, բանաստեղծական ըլլալէ. տողեր կան, ուր նոյնիսկ նախնականութիւն (փրիմիթիֆ) կը բուրեն: Թուենք քանի մը օրինակներ.

Ես քեզ՝
Ամէնից խոր խորամանկիդ,
Ու հաշուետարիդ ամէնից խարդախ,
Ես համարեցի ամէնից արդար

Կամ՝

Լաւ երեւալ ջանացող,
Մութ ստուերներ վատերի,
Ոսկեզօծէք ձեզ այդպէս,
Ձեռքով օծէք ձեզ այդպէս.

Այսուհանդերձ, յոյզի եւ խոհի ներդաշնակութիւնը, կնոջական խաղաղ ըզգայնութիւնը, արտայայտութեան մեղմ այլ գրաւիչ թոնը, թրթռուն շեշտը, կարճ այլ տպաւորիչ պատկերները, որոնցմով օժտուած են բազմաթիւ քերթուածներ, կրկնապէս հաղորդական կը դարձնեն այս փոքրիկ հատորը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վերջին տարիներուն կատարուած հետազօտութիւնները լուսաբանած են 5–7րդ եւ 10 – 15րդ դարերու հայ փիլիսոփայական մտքին հիմնական ներկայացուցիչներուն հայեացքերը Որոշ աշխատանք կատարուած է նաեւ 18 – 19րդ դարու կարգ մը մտածողներու մասնագիտական ուսումնասիրութեան ասպարէզին մէջ: Այսուհանդերձ, ԺԹ. դարու առաջին կէսի հայ փիլիսոփայական մտքին պատմութեան մասին մինչեւ վերջերս կային շատ թերի եւ չհիմնաւորուած տեսակէտներ: Դոցենտ Էդ. Յարութիւնեանի «Հայ փիլիսոփայական միտքը 19րդ դարի առաջին կէսին» մենագրութիւնը եկաւ այդ բացը լրացնելու եւ լոյս աշխարհ հանելու զանազան պատճառներով մոռացութեան մատնուած հայ իմաստասէրներ եւ բնագէտներ:

Հեղինակը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը, որ այդ ժամանակաշրջանին հայկական իրականութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ ոչ միայն հայկական բնաշխարհը, այլ նաեւ հայ գաղթօճախները: Գաղութահայ եւ բնաշխարհի կեանքը, իրենց որոշակի տարբերութիւններով հանդերձ կազմած են ամբողջութիւն մը: Գաղթահայութիւնը հայ ազգին անխզելի մասն էր եւ իր տնտեսական քաղաքական ու հոգեւոր պահանջներով կապուած էր հայրենի աշխարհին հետ: Այս պատճառով ալ հեղինակը կը գտնէ, որ առաւելապէս գաղթահայ օճախներու մէջ (ըԶմիւռնիա, Թիֆլիս, Կալկաթա, Կ. Պոլիս, Մատրաս, Մոսկուա, Պետերբուրգ, Վենետիկ, Վիէննա) է առաւելապէս, որ մըշակուած է 18րդ դարու վերջին եւ 18րդ դարու առաջին կէսի հայ փիլիսոփայական միտքը:

ԺԵ. – ԺԷ. դարերու հայ մտածողները կարելիութիւն չունեցան զարգացնելու այն աւանդութիւնը, որ ստեղծած էին Դաւիթ Անյաղթ եւ Անանիա Շիրակացի, Վիհրամ Ռաբունի եւ Տաթեւի համալսարանը: Սիմէոն Զուղայեցի կը փորձէ յեղաշրջում մը յառաջ բերել, բայց չի յաջողիր:

ԺԸ. դարուն վերջերը եւ ԺԹ. դարուն սկիզբները հայ փիլիսոփայական միտքը նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ: Հայ մտաւորականները այդ ժամանակաշրջանին կ'աշխատին իւրացնել հայ եւ օտար իմաստասէրներուն եւ բնագէտներուն նուաճումները: Կը հրատարակեն բազմաթիւ մատենագիրներու գործեր: Մեր մըտաւորականութիւնը կ'ուսումնասիրէ նաեւ ԺԵ. – ԺԸ. դարու համաշխարհային մշակոյթի ներկայացուցիչներուն երկերը: Այս գործին մէջ նկատելի է երկու հակադիր հոսանքներու պայքարը. Մ. Թէոֆիլեանց, Զամուրճեան, Բժշկեան կը փորձեն արժեզրկել Դեմոկրիտի, Էպիկուրի, Սպինոզայի, Տիտրոյի, Ռուսոյի, Տեքարթի, Պեքընի, Լոկկի եւ հայ յառաջդիմական մտածողներու նուաճումները: Միւս կողմէ Ա. Գարագաշեան, Խ. Աբովեան, Ե. Թովմաճեան, Մ. Սաղաթէլեան, Հ. Ա. Բագրատունի, Զօրայեան, Ա. Փոփովիչ եւ ուրիշներ կը պաշտպանէին յառաջադէմ մտքերը:

ԺԹ. դարուն հայ իմաստասէրներուն եւ բնագէտներուն հայեացքներուն մէջ առանձնապէս նկատելի կը դառնայ շարժման, զարգացման, բնաշրջման հարցերուն ուսումնասիրութիւնն ու վերլուծութիւնը:

Ուշադրաւ է նաեւ այն հանգամանքը, որ շրջանի յառաջադէմ մտածողներուն մեծ մասը դիտական կերպով կը բացատրէ իմացական հոլովոյթներուն փոխ յարաբերութեան հարցը: Այդ տարիներուն կը ձեւաւորուի նաեւ հայ նոր տրամաբանական միտքը, որ ծնունդ առած է Ք. Ա. 3րդ դարուն:

Գ. Խ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդուն նպատակը գործերն են, ո՛չ թէ գաղափարները, ինչքան ալ հաննարեղ ըլլան անոնք:

ՔԱՐԼԱՅԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Հարթֆիլտ վայրագ նայուածքով մը Բզէզի նայելով արբանեակին ձեռքէն թուղթը առաւ:

Թուարէկ մը ջուրով լեցուն սափորի մը մէջի ջուրը Բզէզի գլխուն թափեց, ուրիշ մը քացախ բերելով անոր քունքերը եւ քիթը շփեց:

Զայն եռոտանի աթոռի մը վրայ նըստեցուցին:

Երբ Բզէզ ինքզինքը գտաւ, ապշեցուցիչ պաղարիւնութեամբ մը խօսքը Հարթֆիլտի ուղղելով հարցուց:

— Ըսէ նայիմ, Հարթֆիլտ, սա ախոռապատիւ գազաններուն կռնակիս իջեցուցած գօտիի հարուածներ համրեցի՞ր:

Գերմանացին առանց պատասխան տալու ձեռքի ոլորուած թուղթի ծրարը քակեց:

— Տփոցը կերած ատենս ուրիշ բանով զբաղած ըլլալուս՝ ես չկրցայ համրել, շարունակեց քաջ տղան: Կ'ուզէի հասկընալ քանի հարուած կերած ըլլալս որպէսզի վաղը բաղադրեալ տոկոսովը հատուցանեմ պարտքս:

— Ուզածիդ պէս խօսէ հիմա, տղաս, ուզածդ ըսէ, բայց մի մոռնար որ քիչ մը ետքը ներսդ եղածները ամէնքը մէկէն դուրս պիտի թափես, մռնչեց գերմանացին:

Եւ հալած ծծումբի մէջ թաթխուած երկար ու բարակ մոմի մը նմանող պատռոյդ մը ցոյց տալով անոր, եղերական ժպիտով մը ըսաւ.

— Ասիկա տեսա՞ր: Հը, աղէկ նայէ մէյ մը: Ասոր ինչ ըլլալը գիտե՞ս: Ոչ: Կեցիր որ բացատրեմ. հալած ծծումբը թաթխուած պատրոյդ մըն է: Ասիկա վառելով մարմինիդ վրայ պիտի պտըտցնեմ. դաստակիդ վրայ սեւ ադամանդէ աղուոր ապարանջան մը պիտի շինեմ ասկէ, մատներուդ վրայ ալ հաստակեկ մատանիներ պիտի շարեմ, օրիորդ Լուիզէթ Պռօշիւ:

Բզէզ դեփ դեղին կտրեցաւ, բայց դարձեալ պատասխան չտուաւ:

— Պիտի խօսի՞ս թէ ոչ, շարունակեց գերմանացին: Քրիստոս անգամ այս չարչարանքին չի կրնար դիմանալ, տըղաս, խօսէ, ապա թէ ոչ քիչ մը ետքը մորթիդ խանձի հոտէն պիտի խեղդուիս: Եթէ խօսիս եւ ըսես քու մարդոցդ ուր գտնուիլը, քեզի ձի մը պիտի տամ, զէնք ալ ... բաւական ալ դրամ եւ կը փախիս ...: Կեցիր, միտքս ուրիշ բան մը ինկաւ ...: Մեր խումբը կը մտնես ..., քեզ մեր մէջ կ'առնենք ..., խելացի եւ քաջ տղայ մը կ'երեւիս, մեզի մեծ օգտակարութիւն կ'ունենաս եւ ապագադ ալ կը շտկես: Հէ, ի՞նչ կ'ըսես, գործիդ կուգա՞յ:

Բզէզ չորս կողմը նայուածք մը պտըտցուց. անանկ հասկցնել ուզեց թէ չէր ուզեր որ հոն գտնուող թուարէկները այդ խօսքերը լսէին:

— Հոդ մի ըներ, այս աւանակները ֆըրանսերէն մէկ բառ անգամ չեն հասկընար, ըսաւ Հարթֆիլտ:

— Այո, բայց վերը գտնուողները կը հասկնան, դիտել տուաւ Բզէզ տիկին Շապանի սենեակը ցոյց տալով:

— Լակոտ, ես քեզմէ շատ ախորժեցայ, դուն խելացի տղու մը կը նմանիս, ըսաւ Հարթֆիլտ:

Եւ անոր մօտենալով ցած ձայնով հարցուց.

— Է, համաձայնեցա՞նք:

— Բայց զիս ազատ պիտի ձդե՞ս:

— Այո:

— Զէնք մը եւ ձի մըն ալ պիտի տա՞ս:

— Այո ըսի, խօսքս խօսք է:

— Քիչ մըն ալ դրա՞մ, հէ՞, դոչեց Բզէզ ձայնը հետզհետէ բարձրացնելով որպէսզի վրայի սենեակէն իր հոն գտնուիլը իմանան:

— Երկու հարիւր ոսկի, կը բաւէ՞:

— Բայց ետքը ինծի Սեւ Արծիւներու ընկերակցութեան մէջ պիտի առնէ՞ք, խօսք կուտա՞ս, պոռաց այս անգամ Բզէզ ունեցած ձայնովը:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վիոլէթ Արմէն Բուդաղ – եան եւ զաւակները՝ Ալեքսանտր, Աննա եւ Քաթրին, Տիկին Ռիթա Մելիք – Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մեսրոպեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագանները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զարմիկին եւ աղգականին՝

ԱՐՄԷՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի (Մայիս 11) կէսօրէ ետք ժամը 4ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրը – տիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փո – խադրուի Թիէի գերեզմանատունը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Կղեմէս Տաղլեան 40 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Դաւիթ – եան եւ Գրիգորեան ընտանիքներէ յիսուն ֆրանք իրենց թոռնիկին Մարք Դաւիթ – եանի յիշատակին։

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց – ւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու – թեամբ առացած է Անկենաբնակ Տիկին Քէօրօղլանեանէ իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհան – դիստի 15 ֆրանք։

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Ն. Պալթաեանէ յիսուն ֆրանք, իրենց այցելութեան մը առիթով։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան։

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին։

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազ – գային տան մէջ։

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշա – կոյթի եւ քաղաքակրթութեան։ Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 կալըրի Սիւտ։

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Փոլքլորիք երե – կոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարու – թեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, Սիւիան Կոմիտաս երգչախումբ, ղեկավարու – թեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Սանովա՝ Հայկական տոհմիկ երգեակը, ժամը 21ին, Կոան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3։

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւ – նը, դասախօսութիւն դունաւոր լուսար – ձակումով։

Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս։ Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին։

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուր – տան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնա – ճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդրական ժո – ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհի – ները այս երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քա – ֆէ Կլոպ, 7 Պոուիվ. Տ'Աթէն։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւոր – ներու ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ԿԱՊ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժա – մը 6ին 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ։

Օրակարգ.— *Պատգ. ժողովի օրակար – գի քննութիւն։ Պատգամաւորի ընտրու – թիւն։ Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուե – կշռի ընթերցում։*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկա – ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի։

ԿԱՊ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերուհիները, Մայիս 15ին, կիրակի ժա – մը 15ին ղպրոցի սրահին մէջ։ Կը խնդր – ուի ճշդապահ ըլլալ։ Օրակարգ.— Ա.) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ.) Հաշուետուութիւն, Գ.) Պատգամա – ւորուհիի ընտրութիւն։

ՆՈՒԷՐ

Պապուխեան, Փափազեան եւ Պօղոս – եան ընտանիքները յիսուն ֆրանք կը նը – ւիրեն «Հայ – Բոյժ»ին Բժ. Աբրահամ Տէր – Անդրէասեանի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԴՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նը – ւիրուած չքեղ հանդէս, 15 Մայիս կիրա – կի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս – նաճիւղին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ – ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաֆս պարախումբը (30 անձ)։

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանդիստի պաշտօն պիտի կատար – ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի աղգանուէր հիմնադիր – ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խանութի մէջ աչխատելու համար, ե – րիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խում – բի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուր – բաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար – ծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորա – կան հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22
ՕԹՈՒԲՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին։ Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ։ Պատյտ տեսարժան վայրերը։ Ճաշ պան – դոկը։ Երեկոն՝ ազատ։

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա։ Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը։ Երեկոն ազատ։ Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատյտ զանազան վայրեր։ Վերադարձ Թիլպուրկ։ Գրդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենէն իրիկուան 8ին։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ – ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐ – ՆԱՔ ԳՏՆԵԼ։

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուա – յաժ։ Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի։ Տարեկան՝ 10 ֆրանք։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 21, 22 ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԻՆՍԻԻ ԱՐԵՒՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ չքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ ժան – կուժօն, Փարիզ (8), բա – կին եւ յարակից սրահներուն մէջ։

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ։

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով։

Ուրեմն ժամադրուինք ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ *եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ*
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՑԻԻ *(Արտաքին նախկին նախարար)*

Մերայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ*), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Րաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նօրտման (*տաւիղ*), Նօրտման եղբայրներ (*թաւ ջութակ, եւ սրինգ*), Զարուհի Անտոնեան (*արտասանութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Պէրնար Տէտէեան նուագախումբը։

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակաքի։ Եւ Սիւիան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի։

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք։ Կը ծախուին Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ կարմիր Խաչի Փարիզեան չրջանի մասնաճիւղերուն մօտ։

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ
21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյլ (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները։

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ։

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷՒՎԱՃԵԱՆ,
JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԴԱՄ՝ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձեւով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅԴ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը։

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն։ Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան *վիզա*.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՕՒ ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մեծաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը։

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԵԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անդամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը։ Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ։ *ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24*
ՕԹԼ Սեւան, Թուրիսթական *պանդոկ*

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար։ Միակ գին 1850 ֆրք.։

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՅԻՍ

MARDI 10 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10606 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.606

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

ՃՈՆՍԸՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ

Նախագահ Ճոնսըն պաշտօնապէս առաջարկած է շահակից բոլոր պետութեանց, որ դաշինք մը ստորագրեն լուսնի վրայ կատարուած հետազօտութեանց առընչութեամբ: Այս դաշինքը պիտի երաշխաւորէ որ «լուսնի եւ երկնային այլ մարմիններու հետազօտութիւնը միայն խաղաղասէր նպատակներ պիտի ունենայ»: Ճոնսըն այս առաջարկը ըրած է գրաւոր յայտարարութեամբ մը զոր մամուլին յանձնած է: Հետեւեալ սկզբունքները կ'առաջարկուին այդ ծրագրով: Ա) Լուսինը եւ երկնային այլ մարմինները պէտք է հետախուզուին եւ օգտագործուին ազատօրէն բոլոր երկիրներուն կողմէ:

Բ) Ոչ մէկ երկիր պէտք է կարենայ գերիշխանութեան իրաւունք մը արժեցնել:

Գ) Բոլոր երկիրները պէտք է գործակցին գիտական բոլոր գործունէութեանց մէջ, որոնք կապ ունին երկնային մարմիններուն հետ:

Դ) Ուսումնասիրութիւններ պէտք է կատարուին արդելք հանդիսանալու համար որեւէ վնասակար վարակումի

Ե) Երկրի մը աստղագէտները, անհրաժեշտ պարագային, պէտք է օգնեն ուրիշ երկրի մը աստղագէտներուն:

Զ) Ոչ մէկ երկիր պէտք է արտօնութիւն ունենայ քանթիչ զէնքեր հաստատել երկնային մարմնի մը վրայ:

Է) Ռազմական փորձեր պէտք է արգիլուին:

Նախագահ Ճոնսըն նոյն ատեն, առաջարկած է, ինչպէս քանիցս ըրած էր անցեալին ալ, որ գիտական գործունէութեանց բոլոր արդիւնքները համայն մարդկութեան տրամադրութեան տակ դրուին: Ճոնսըն շեշտած է որ «ժամանակը հասուն է եւ կորսնցնելիք ատեն չկայ»: Այդ պատճառով, ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակ՝ Կոլտպէրկի պաշտօն յանձնած է խօսակցութիւններ սկսիլ Միացեալ Ազգերու ձեռնհաս Կոմիտէի անդամներուն հետ: Ճոնսընի յայտարարութիւնը չի նշեր սակայն թէ 1963 Հոկտեմբերին, Ազգաժողովը միաձայնութեամբ քուէարկած էր բանաձեւ մը, որով անդամները յանձնառու կ'ըլլային անջրպետը չօգտագործելու «քանթիչ զէնքեր» տեղաւորելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. կ'ամբաստանէ Յունաստանը որ կը փորձէ քաղաքացիական պատերազմը հրահրել Կիպրոսի մէջ: Այս մեղադրանքը կ'ընէ նամակի մը մէջ զոր ուղղած է Յունաստանի վարչապետ՝ ըՍթեֆանոփուլոսի Մարտ 16ին եւ զոր ընդդիմադիր մամուլը (Փափանտրէուի) հրատարակած է: Այս հրատարակութիւնը կը կատարուի այն պահուն երբ խօսակցութիւններ պիտի վերսկսին Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը շատ բուռն յարձակում մը ըրած է խորհրդային «վերաքննականութեան» դէմ: Խորհրդային ղեկավարները որակած է իբրեւ «ուրացողներ, խափանարարներ, աշխարհակալութեան մեղսակիցներ»: Առաջարկած է որ համաշխարհային ճակատ մը կազմուի ռուսեւամերիկեան հակայեղափոխական սուրբ դաշինքին դէմ»:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Հանոյ բոլորովին կղզիացած է, ամերիկեան օդուժը կտրած ըլլալով հաղորդակցութեան բոլոր ճամբաները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ սպայակոյտի պետը՝ մառեշալ Զախարով յայտարարած է մամուլի «Թաս» գործակալութեան որ «աշխարհակալ սպառնալիքին առջեւ, Խորհ. Միութիւնը պէտք է անվերջ ամրապնդէ պաշտպանութեան իր ուժը»:

ՀԱՄՊՈՒՐԿ լոյս տեսնող Վէլթ ամ Զոնթակ շաբաթաթերթին համաձայն լուրջ խռովութիւններ կան արեւելեան Պերլինի ղեկավարներու միջեւ:

Կը հերքուի սակայն թէ Ուլպրիխթ, ի մօտոյ, հրաժարելու միտք ունենայ:

ԿՐՈՄԻՔՕ, խորհրդային Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Թոքիօ պիտի երթայ այս ամառ:

1945ի ՋԻՆԱԴԱՐԻ 21րդ տարեդարձը եւ Ժան տ'Արքի տօնը ոգեկոչուեցան Կիրակի օր Ֆրանսայի մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Տոքթ. Ատընաուրրի դէմ: Ոստիկանութիւնը 15 հոգի ձերբակալած է:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը յայտարարած է թէ իւրաքանչիւր համայնավար կուսակցութիւն իրաւունք ունի գործունէութեան ամբողջական ազատութեան մը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Մայիս 7ին, իր սենեակին մէջ մեռած գտնուած է Գրիգոր Ճիզմէճեան: Բնիկ Սկիւտարցի, ողբացեալը շրջանաւարտ էր Պէրպէրեան վարժարանէն, ապա Փարիզի մէջ հետեւած էր Քաղաքական գիտութեանց: Գրական ուսումնասիրութիւններ եւ բանաստեղծութիւններ գրած է:

Մանրամաբնութիւններ կը պակսին:

Օրը Օրին

ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ... 24 ՀՈԳԻՈՎ

Ազգին թեւերէն մէկը Ապրիլեան Եղեռնը ոգեկոչեց Լուսաւորչական եկեղեցիի մը խեղճուկ սրահը, 24ի իրիկունը: Ներկայ էին 199 հոգի:

Ազգային ուրիշ թեւ մը նոյն պարտականութիւնը կատարեց ուրիշ Լուսաւորչական եկեղեցիի նոյնման խեղճուկ սրահը, նոյն օրը, մօտաւորապէս նոյն ժամերուն: Ներկայ էին 198 հոգի:

Մեր քաղաքին դրացի ուրիշ քաղաքի մը Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցիին մէջ, 24ի իրիկունը, ժամը 7·30ին Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ՝ մեր քաղաքին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին հովիւին նախաձեռնութեամբ: Խօսեցաւ ամերիկացի մեծահամբաւ եկեղեցական մը:

Ներկայ էին *երեք հազար* հոգի:

Միայն հազարը Հայ:

×

Ի՜նչպէս համբերութիւն ունենաս եւ Փարիզի Աշտարակին կատարէն ձայնդ ձգած չպոռաս.

— Հայոց ազգ, յո՞ երթաս ...

Մինչեւ ո՞ւր, մինչեւ ե՞րբ այս յիմարութիւնդ, այս թափթփածութիւնդ, այս անլրջութիւնդ ... Հոգեհանգի՞ստ ալ չես կրնար կազմակերպել՝ ի յիշատակ նահատակներուդ ...

×

Մենք մեր մատներովն է որ գետինը կը փորենք, երբեմն, գետնին տակը անցնելու եւ խայտառակ ըլլալու համար:

Ու յետոյ, յանդգնութիւնը կ'ունենանք օտար ազգերը մեղադրելու:

— Սգաւոր ենք, մեզի հետ սուգ չեն պահեր ... Կը վայլէ՞ ...

×

Հարցնող, փնտռող չկայ թէ հապա մեզի կը վայլէ՞ որ համազգային սուգի օրը ճակատներու եւ խումբերու բաժնը-ւինք եւ առանձին առանձին ողբանք կորուստը մեր հոգեհատոր սիրելիներուն: Չորսուկէս հոգիով:

Աս ի՜նչ սրտ՝ նմլիկ, աս ի՜նչ ողորմելի վիճակ է որ Ապրիլ Քսանըչորսի Հոգեհանգիստին անգամ Դաշնակցական Հայն ու Ռամկավար Հայը, Հնչակեան Հայն ու չէզոք Հայը չեն կրնար քով քովի նստիլ, եկեղեցին կամ սրահի մը մէջ ու միասին արտասուել, միասին աղօթել:

Յետոյ, աս ի՜նչ ցաւալի երեւոյթ է որ Ապրիլեան Սգահանդէսին — կազմակերպողը ո՛վ կ'ուզէ թող ըլլայ — ներկայ կը գտնուին միայն հարիւր — շա՜տ շատ երկու հարիւր — հոգի:

Անգարայի պայերը չիմանա՜ն ...

— Խե՜ղճ Հայեր, մեզի չափ ալ մեռել յարգել չեն գիտեր ... Մենք՝ իրենց ձեռքով ջարդուած մեր գիւղացիներուն յիշատակը յարգելու ելլենք, յիսուն հազար հոգի Սուլթան Ահմէտի հրապարակը կը լեցնենք ...

×

Սուգն ալ կրնայ, երբեմն, ըլլալ կեղծ, արուեստական եւ շինծու:

Դագաղին հետեւող ինքնաշարժներուն մէջ բազմած «սգաւոր»ներուն հարցուցէք:

Իբրե՜ւ թէ սգաւոր են եւ կ'ողբան կորուստը անվերադարձ մեկնողին: Բայց, կամացուկ մը ներս մտէք եւ ականջ տուէք իրենց խօսակցութեանց:

Մէկը Պրիժիթ Պարտոյէն կը ճառէ, միւսը Մարիիւսէն: Մէկը թաղումէն ետք շուկայ պիտի անցնի յաջորդ շաբթուան հարսին նուէր մը առնելու համար, միւսը «վաղը իրիկուն մեզի հրամեցէք որ *փոքէր* մը խաղանք» կ'ըսէ իր դրացիին:

Պատրանքներ չունենանք — ազգին ըրածն ալ տարբեր բան մը չէ՝ Ապրիլ Քսանըչորսին:

×

Ուրիշ անգամներ գրած եմ, նորէն գրեմ:

Հայոց ազգը այն տգէտ ազգն է որ միայն եկեղեցիին մէջ մուկ կը կտրի — եթէ կտրի — ու երկիւղածութեամբ կը հետեւի աղօթքներուն: Ու միայն հոգեհանգիստներու ատեն է որ իր փսփսուքը կը դադրեցնէ — եթէ դադրեցնէ:

Ուրեմն, Ապրիլ Քսանըչորսի նահատակներուն յիշատակին յարգանք պարտադրող միակ վայրը եկեղեցին է:

Եկեղեցիէն դուրս, որեւէ տեղ, ծխելով, խնդալով, խաղալով, շատախօսելով, ոտքը ոտքին վրայ նետելով կամ ... դիմայարդարումով զբաղելով մէկուկէս միլիոն նահատակ Հայերու յիշատակը չի յարգուիր: Կը յիշեմ որ քանի մը տարի առաջ, նոյնիսկ, փորձեր կատարուեցան, յաւարտ պատարագի, *խըյմա փարթի* մը հրամցնելու ... Սգաւո՜ր ազգին: «Քաղաքը ծախած» ազգի գործ ...

×

Բայց, կայ աւելի կարեւորը, աւելի կենսականը:

Քսանըչորսի ոգեկոչման առթիւ բոլոր վէճերը պէտք է մոռցուին:

Այդ օրը, բոլոր կուսակցութիւնները, բոլոր հակամարտ հոսանքները պէտք է, մէկ օրուան համար, վերջ տան իրենց գոյութեան:

Ապրիլ Քսանըչորսին, Դաշնակցականը Դաշնակցական չէ այլեւս, Ռամկավարը Ռամկավար չէ եւ Հնչակեանը Հնչակեան չէ: Երեքն ալ միայն Հայ են, մինչեւ գիշերուան ժամը 12: Յաջորդ օրը, արեւը ծագած չծագած, կրնան նորէն իրենց կռնակը նետել իրենց սեփական պատմութեանը:

Չ'արժե՞ր, ի յարգանս մեր նահատակներուն, տարուան մէկ օրը մոռնալ մեր կուսակցական ինքնութիւնը, մեր հատուածական համոզումները եւ միասին ժամ կամ սրահ երթալ մեր ազգային ցաւը սրգալու:

×

Եթէ ազգին այսօրուան կազմակերպութիւնները անընդունակ են այդ քայլը առնելու, աւելի լաւ է որ Քսանըչորսը երբեք չյիշատակուի, այսուհետեւ:

Որովհետեւ, այն ձեւով, այն տարողութեամբ եւ բազմութեամբ որ կը յիշատակուի, յարգանք չէ որ կը մատուցուի մեր սիրելիներուն:

Սրբապղծութիւն է, ամօթ է, մեղք է 200 հոգիով, 300 հոգիով Սգահանդէս «խաղալ», քաղաքի մը մէջ, որ իր մերձակայ շրջաններով ունի 15·000 Հայ:

Տարօրինակ, անըմբռնելի երեւոյթ մըն է որ մէկ հայ կաթողիկէ վարդապետ կրնայ *երեք հազար հոգի* եկեղեցի տանիլ եւ քարոզ խօսեցնել տալ օտար բարձրաստիճան եկեղեցականի մը, Քսանըչորսի առթիւ, բայց մեր Լուսաւորչական նակատը, իր գոյնզգոյն կուսակցութիւններով զրահուած, երկու հարիւր հոգիէն աւելի չի կրնար եկեղեցի առաջնորդել:

Այս տողերուն տէրը կաթոլիկ չէ, բայց ճշմարտութիւններ կան, որոնք պէտք է հրապարակուին, առնուազն ազգին խելքը գլուխը բերել տալու համար:

Իրաւունք չունինք Քսանըչորսը կատակերգութեան վերածելու՝ քսանըչորս հոգիով ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու կը յայտնենք հայ ժողովուրդին, թէ 1966 Մարտ ամսուան ընթացքին, մեր կարգադրութեամբ, մեր ներկայացուցիչները, զանազան երկիրներու մէջ, Հայ Դատի լուծումը հետապնդող յուշագիր մը յանձնեցին այդ դատին լուծման դերակատար ՄԱԿին և այլ պետութեանց նախագահներուն, վարչապետներուն, արտաքին գործոց նախարարութեանց կամ դեսպանատանց, ինչպէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն, Խորհ. Միութեան, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Հնդկաստանի:

Պիտի շարունակենք մեր աշխատանքները այլ կառավարութեանց եւ ժողովուրդներու մօտ եւս, միջազգային դիւանագիտական աշխարհը հետաքրքրելու, եւ հայ ժողովուրդի Դատի արդար եւ վերջնական լուծումը ձեռք բերելու նպատակով:

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

Փարիզ, 30 Ապրիլ 1966

ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

(ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՋԱՐԴԵՐՈՒ
57ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ազգերու, քաղաքական հոսանքներու եւ կրօնական համայնքներու գոյութեան արժէքն ու կարեւորութիւնը կը գնահատուի՝ անոնց ղեկավարներուն նուիրուած գործունէութեամբ ու քաղաքական աշխատանքներով :

Դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդին արժանաւոր զաւակները ցեղին գոյատեւումը ապահովեցին անգնահատելի ու անսահման զոհաբերութեամբ :

Յակոբ Պապիկեան այդ նուիրեալներու փաղանգին մէջ յայտնի դէմք դարձաւ 1909ին, Կիլիկեան Հայոց ջարդերու ժամանակ, եւ դարաւոր թշնամիին կողմէ վատօրէն թունաւորուելով՝ ցեղին նահատակներուն կարգը դասուեցաւ :

Յակոբ Պապիկեան ծնած է Էտիրնէ 1856 Փետրուար 23ին : Համեստ ծագումով այս Հայը աւարտած է տեղական ազգային եւ Ֆրանսական վարժարաններ : Իր ուշիմութեամբ՝ կանուխէն կը տիրանայ թրքական պետական պատասխանատու պաշտօններու :

1877 – 78 հաղիւ քսան գարուններ բոլորած՝ Պոսնիայի մէջ կը վարէ Թուրքիոյ արտաքին տեսչութեան օգնականի պաշտօն : Երկու տարի ալ վարած է ծընընդավայրին առեւտրական դատարանի քարտուղարութիւնը, այսպէս ցոյց կուտայ իր մտային ու վարչական կարողութիւնը երիտասարդ տարիքի մէջ :

Հետեւած է իրաւագիտութեան դասընթացքի մինչեւ 1881 : Մասնաւորաբար վճռական կամքով, եւ յամառ աշխատասիրութեամբ յաջողած է ստանալ իրաւաբանի վկայական եւ Էտիրնէի մէջ պաշտօնավարած իբրեւ Վերաքննիչ Ատեանի անդամ :

1891ին հաստատուելով Պոլիս, կը գործէ իբրեւ փաստաբան : Հոս արդէն Պապիկեանի շրջահայեաց ու լուրջ քաղաքական հասունութիւնը երեւան կուգայ : Համիտեան դաժան շրջանին՝ Հայու մը իրաւաբանի գործը ի՞նչ անպատեհութիւններ եւ վտանգներ կը ներկայացնէր՝ կարելի է երեւակայել : Սակայն ան գործեց միշտ իբրեւ հարազատ Հայ եւ արդարութեան պաշտպան՝ առանց գոյզն տկարացումի :

1902ին կը վերադառնայ Էտիրնէ, դարձեալ պետական պաշտօնեայ նշանակուած :

Այս թուականներուն Թուրքիոյ ներքին կեանքը հրաբուխի վրայ էր : Թուրք ժողովուրդն անդամ ընդվզած էր կարմիր Սուլթանին եւ անոր բռնակալութեան դէմ : Յ. Պապիկեան թրծուած թրքական կեանքի մէջ, պաշտօնի բերումով յարատեւ շփումի մէջ պետական շրջանակին եւ ժողովուրդին հետ, անոնց ներքին եւ արտաքին քաղաքական խաղերուն եւ էնթրիկներուն քաջածանօթ, արթնութեամբ նախապատրաստուած էր իր ազգին սպառնացող վտանգը դիմագրաւելու : Այս մտահոգութեամբ՝ կը մօտենայ երիտասարդ Թուրքերու, որոնք կ'աշխատէին Իթթիհատ կուսակցութիւնը իր սաղմնային վիճակէն դուրս հանել, զարգացնել, ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնել :

1905ին երբ տակաւին գաղտնի կը գործէր այս նորակազմ կուսակցութիւնը ու կը տատանէր անորոշութեան մէջ, Պապիկեան կ'անդամագրուի ու իր շրջանին մէջ կը դառնայ գործօն անդամ :

1908ին կ'ընտրուի Օսմ. առաջին Խորհրդարանի երեսփոխան իբրեւ իթթիհատական թեկնածու եւ իբրեւ իրաւաբան՝ կ'ընտրուի Օսմ. Սահմանադրութեան քննիչ յանձնախումբի անդամ :

1909ի կիլիկեան ջարդերէն ետք Խորհրդարանին կողմէ քննիչ յանձնախումբի անդամ կը նշանակուի, պաշտօն մը զոր կ'ընդունի ամէն վտանգ արհամարհելով :

Քննիչ յանձնախումբին կազմն էր Ֆայիք պէյ (Պետ. Խորհրդոյ նախագատ ատեանի նախագահ), Յարութիւն Մոստիչեան (Մանասթրի վիլայէթին դատական քննիչ), երեսփոխան Եուսուֆ Քեմալ պէյ եւ Պապիկեան :

Յ. Պապիկեանի տեղեկագիրը կը գրաւէ 36 էջ :

« Մեկնելու ատեն, կը գրէ (12 Մայիս), կը մտածէի որ այս ցաւալի եղելութիւններու վերաբերեալ լուրերը շատ չափազանցուած էին եւ խիստ կը փափաքէի որ այնպէս ըլլար :

« ... Սակայն, Բաբէ, ստիպուած եմ հրապարակաւ յայտարարելու որ իմ անձնական հաստատումներս զիս բոլորովին յուսախաբ ըրին ... : Թող ըսեն ինչ որ կ'ուզեն : Ամէն ոք իր սեփական կարծիքն ունի : Ըստ իս, նմանօրինակ դէպքերու կրկնութիւնը անվրէպօրէն արգիլելու միակ միջոցն է ճշմարտութիւնը ծանօթացնել այնպէս՝ ինչպէս որ է, առանց ամենափոքր վերապահութեան : ... Ահա թէ ինչո՞ւ կ'ուզեմ յստակ եւ անկեղծութեամբ ոչ ոքի խնայել եւ ձեզի ծանօթացնել արդիւնքը իմ քննութիւններուս եւ հաստատութիւններուս : ... Տասնեւչորս տարեկանէս սկսեալ կեանքիս մեծ մասը անցուցած եմ քաղաքական խռովութիւններէ փոթարկուած միջավայրերու մէջ : Պուլկարական ապստամբութեան միջոցին Սոֆիա կը գտնուէի : Թուրք եւ ռուս պատերազմի ատեն Պոսնիա էի, կատարեալ քաղաքային պատերազմի մէջ : Պոլիսի եւ Քըրք – Քիլիսէի ականատես վկան եղած եմ : Սակայն երբեք չեմ տեսած եւ ոչ իսկ կրցած եմ երեւակայել սարսափներ, որոնք Ատանայինին հետ բաղդատուին : Այս նահանգին ջարդերը գլած անցած են այն բոլորը՝ ինչ որ Համիտեան վարչութիւնը այն տեսակին մէջ կազմակերպած է եւ ինչ որ բնութեամբ պիտի մնայ յաւիտեան ամօթ մը Օսմ. պետութեան » :

Հայորդիին հոգին ցնցուած է խորապէս ի տես գործուած ահաւոր ոճիրին ու տեղեկագիրը կը յորդի սահմռկեցուցիչ պատկերներով, որոնք պիտի կատարելագործուէին նոյն Ժէօն – Թուրքերու կողմէ 1915 – 18 :

Աւա՛ղ, մարդկային զգացումով տոգորուած, Հայը խորապէս խաբուած ու սխալած էր՝ իր սրտբաց ու անկեղծ ապրումներուն զոհը դառնալով : Բորենին իր դարաւոր վատութեամբ եւ սովորական նենգութեամբ թունաւորած էր իր երէկի ընկերն ու գործակիցը, որպէսզի տեղեկագիրը չկարենայ ներկայացնել « Խորհրդարանին » :

Այս դէպքերուն առիթով Ֆրանսացի հրապարակագիր Հայասէր Ֆրանսիս Տը Փրէսանսէ կը գրէր .— « Օսմ. երեսփոխան տարաբախտ Յակոբ Պապիկեան դէպքերը ուսումնասիրած եւ գրի առած ըլլալու եւ իր եզրակացութիւններէն մէկ քանին հանրային ուշադրութեան յանձնելու իր անխոհեմութեանը համար իր կեանքը վրայ տուած էր : Գաղտնի մնացած էր նոյնիսկ բնագիրը, իսկ իր թուրք պաշտօնակցին՝ Եուսուֆ Քեմալի տեղեկագիրը կ'անյայտանար Զրաղանի պալատին հրդեհին մէջ : Յետագային պարզուած է գաղտնիքը : Պապիկեանի տեղեկագրին սեւագրութիւնը ձեռքն անցած է Հայերու, որոնք զայն տպագրել տալով գաղտնօրէն ցրուած են : Օրինակ մը ձեռք ձգած է «Թայմզ»ի թղթակիցը, որ անոր մասին յօդուած մը հրատարակած է ճընշիչ փաստերով » :

Տարաբախտ հայ քաղաքական մարդը զոհ գնաց իր Հայութեան հանդէպ ունեցած սիրոյն եւ պաշտամունքին :

Ցեղին աննախընթաց նախճիրին 51րդ տարեդարձին այս նուիրական օրերուն՝ այս քանի մը վերյիշումները իբրեւ երախտագիտութեան ծաղկեփունջ կ'ընծայեմ իր յաւէտ անթառամ յիշատակին :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(ՈՃՐԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ
ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ)

—o—

Բ.

ԶՕՀՐԱՊԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԲՈՂՈՔԱԳՐԻՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԻՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

13 Ապրիլ 1915

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

«Անցեալ Կիրակի գիշեր, ասդիէն – անդիէն հաւաքուած, հարիւրաւոր Հայերուն ազատ արձակուելու մասին ձեր բարձր խոստում – շնորհին առթիւ գործնական քայլի մը չիրագործուելէն բացի, ձերբակալուած անձերուն, այսօր, ո՞ւր գտնուիլը և անոնց ի՞նչ ըլլալու մասին անդամ տեղեկութիւն մը ստանալ անկարելի է : Միւս կողմէ տկար անձիս տրուած ապահովութենէն օգուտ չեմ տեսած : Եւ, Հայերուն հանդէպ սխալ ենթադրութիւններ այնպիսի ձեւով մը միտքերու մէջ զետեղուած են որ այդ սխալ ենթադրութիւններուն ի ցոյց բերուած արտայայտութիւնները բոլորովին պարապ երեւակայութիւններ չեն :

« Բուն իսկ այս օրերուն, որ Պետութեան եւ ազգին ծառայելը անհրաժեշտ էր, անկարող ենք ոչ Կայսերական Պետութեան օգտակար ըլլալ, ոչ ալ ազգին մտահոգութեան եւ յուսահատութեան, անբախտութեան մէջ գտնուողներուն դոհացում տալ : Շուարած եմ, ի՞նչ ընելիքիս եւ խօսելիքիս մասին : Միայն ձեր նախարարութեան ներկայացնելով զայս, զութ եւ շնորհ խնդրելով, յարգանքներս մատուցանելու կը համարձակիմ » :

Օգուտ չունեցան այդ դիմումները եւ աղաչանքները : Թուրք կառավարութիւնը նկատի չառաւ զանոնք : Գայլի գլխին Աւետարան կարդալու պէս բան մըն էր այս : Խստութիւնները յարաճուն շարունակուեցան ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, եւ ահ ու սարսափը երկինք բարձրանալ ըսկըսաւ : Վարդգէս Մայիս 10ին՝ Թալէաթի երեսին տուած էր այդ գազանային արարքները, որոնք անպատիժ պիտի չըմնային ապագային : Թալէաթ անպատկառօրէն պատասխաներ էր թէ «երկրին իշխանութիւնը մեր ձեռքին մէջ է, եւ մենք կրնանք մեր ուզածը ընել » : Հետեւեալ օրը երեսփոխան Գ. Զօհրապ կ'այցելէ Իթթիհատի Ընդհանուր Քարտուղար՝ Միտհաթ Շիւքրիին, որ բոլոր ջարդարարներուն հետ կապ կը պահէր : Յետոյ՝ ներքին նախարար Թալէաթին, ըսելով անոր որ «օր մը, իրենցմէ հաշիւ պիտի պահանջուի այս կատարուած արարքներուն համար » : Թալէաթ չնականօրէն. «Ո՞վ է որ մեզմէ հաշիւ պիտի պահանջէ» :

— « Որպէս մէպուս՝ ե՛ս, ե՛ս պիտի պահանջեմ » ըսեր էր հայ տրիբունը՝ Զօհրապ :

Հետեւեալ օրը՝ Մայիս 12ին, Վարդգէս եւ Զօհրապ, ոստիկանապետ Պէտրի պէյի հրամանով ձերբակալուած եւ Պոլսէն

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

A NOS BIENFAITEURS

Les pages qui précèdent montrent à quel point la charité catholique doit continuer à s'imposer de nouveaux sacrifices en faveur de nos frères si outrageusement éprouvés.

Au milieu de ce désarroi de l'Europe, seule, en effet, la charité privée a rempli son devoir en venant, dans la mesure de ses forces, au secours de ces malheureux persécutés ; seule elle travaille à sauver l'honneur chrétien, et c'est elle seule qui pourra détourner de nos têtes les châtiments que tant de sang innocent répandu ne peut manquer de déchaîner sur les nations qui auraient pu l'arrêter et qui se sont faites, par leur tâche inerte, les complices de l'Islam !

Notre souscription arrive présentement au chiffre de 450.000 fr. Nous espérons qu'elle atteindra bientôt le demi-million, et qu'elle le dépassera largement, car les besoins de ce malheureux peuple augmentent chaque jour avec sa misère, et c'est à la charité catholique à y pourvoir, puisque les gouvernements chrétiens ont la cruauté de l'abandonner.

Aussi faisons-nous un nouveau et pressant appel à tous les cœurs généreux pour qu'ils continuent à secourir de leurs prières et de leurs aumônes ces malheureux frères persécutés.

Les demandes de secours nous arrivent de toutes parts, de plus en plus pressantes, de plus en plus nombreuses. Cette semaine encore, notre Comité a eu la consolation d'envoyer 19.000 francs à partager entre les plus nécessiteux par nos Missionnaires, par nos Consuls, par le clergé indigène. Que de bien accompli, que de vies sauvées, que d'apostasies évitées par ces dons précieux qu'on nous confie ! Dieu ne peut manquer de rendre au centuple à nos généreux bienfaiteurs tout le bien qu'ils nous aident ainsi à faire.

F. C.

—o—

LETTRE DE S. B. Mgr. AZARIAN
Patriarche des Arméniens Catholiques
au R. P. Charmetant,
Directeur général de l'Oeuvre d'Orient

Monsieur le Directeur Général,

Avec les nobles sentiments qui vous animent, et que nos terribles calamités ont admirablement mis en relief, vous avez profondément et efficacement compati à nos malheurs dont vous avez bien voulu suivre les lugubres phases, dès l'origine, avec un douloureux intérêt et avec la plus généreuse sollicitude.

Je n'ai pas à faire ici l'éloge de tout ce que avez fait pour provoquer en Occident, et notamment en France, un vaste courant de sympathie et de commisération envers nos sinistrés, et en organisant, dès le premier moment, un comité de secours en faveur de ces malheureux.

Les faits sont là, et leur éloquence dépasse de beaucoup celle que mon humble plume essayerait vainement d'atteindre.

Votre nom est béni par des milliers de chrétiens, dans toutes les langues de l'Orient, et, comme celui de votre illustre prédécesseur, le cardinal Lavigerie, il passera à l'histoire non seulement au titre de Directeur général de l'Oeuvre d'Orient, mais aussi et surtout comme celui de l'apôtre infatigable dont le zèle et le dévouement ont grandi avec les épreuves et les besoins de tout un peuple cruellement éprouvé, qui le proclame aujourd'hui le premier et le plus insigne de ses bienfaiteurs !

Maintes fois déjà, au cours de cette douloureuse année, j'ai eu recours à vous comme au charitable protecteur des sinistrés d'Anatolie. Aujourd'hui, c'est au digne Directeur général de l'*Oeuvre des Ecoles d'Orient* que j'adresse ces lignes.

Je n'ignore pas, en effet, qu'en consacrant vos soins et vos forces à la noble cause de l'assistance des infortunées victimes de nos désastres vous avez toujours fait marcher de front, avec la pitié pour les victimes, la sollicitude pour les besoins généraux de votre belle Oeuvre.

Oui, je sais, Monsieur le Directeur général, que vos chères écoles d'Orient occupent toujours dans votre sollicitude la place qui leur était réservée avant nos malheurs, et que votre cœur a surtout saigné en apprenant la funeste réaction de ces désastres sur le fonctionnement normal de ces écoles et sur les progrès qu'elles auraient pu réaliser sans ses effroyables entraves !

(13 — *à suivre*)

ճամբայ հանուած էին «Տիարպէքիր զըր-կուելու» իբր թէ «Պատերազմական Ատ-եանի ներկայանալու համար»:

Ոստիկաններու հսկողութեամբ (մահ-փուզէն), Հայտար – փաշայի կայարա-նէն դէպի Էսկիշէհիր, ապա Գոնիա, Ա-տանա եւ Հալէպ, ուր հասած էին ճամ-բաներու վրայ ամէն տեսակ նեղութեանց առարկայ, ժանտատեսիլ ժանտարմնե-րու հսկողութեան տակ 36 օր, մինչեւ 16 Յունիս 1915:

Ասոնց, ինչպէս նաեւ ուրիշ հայ զեկա-վարներու մասին «Տիգրանակերտ զըր-կուելու» բացատրութիւնը, «փարոլա» մըն էր, որ կը նշանակէր «մահուան դա-տապարտուած»: Պիտի սպաննուէին կանխամտածութեամբ, առանց հարցա-քննութեան եւ դատավարութեան, ինչ-պէս եղած էր պարագան նաեւ հազարա-ւոր Հայերու ձերբակալման եւ սպանդին:

Զօհրապ եւ Վարդգէս 13 օր Հալէպ մը-նացած էին: Տեղւոյն (Հալէպի) մէջ, թուրք բարձրաստիճան պաշտօնատար մը՝ ծածուկ կերպով՝ դիմած էր գերման հիւպատոս Բէօսլերին, որ այդ երկուքին համար, գերման կառավարութիւնը մի-ջամտէր եւ «դատավարութիւն» ըսուածը յետաձգուէր: Այդ թուրք պաշտօնեային անունը թէեւ գաղտնի պահուած է, սա-կայն կ՚ենթադրուի թէ Պէքիր Սամին էր: Որովհետեւ, իր նախորդը՝ Հալէպի կու-սակալ ճէլալ պէյ հրաժարած էր (1915) Յունիս 8ին եւ Պէքիր Սամին յաջորդած էր անոր: Այս վերջինը պաշտօնի գլուխ մնացած էր մինչեւ 1915 Սեպտեմբեր 3, մինչեւ Պիթլիսի նախկին վալի Մուսթա-ֆա Ապտիւլ Խալիգի՝ նշանաւոր ջարդա-բարին գալուստը, իբր վալի Հալէպի:

Հալէպէն – Ուրֆա կառքով վեց օր կը տեւէ. Ախթէրին – Էքիզիէ – Պիրէճիք – Զարմէլիք – Ուրֆա ճամբով: Իսկ եթէ երկաթուղիով երթալ հարկ ըլլար կարճ ճամբով՝ ճարապլուսէն ետքը Արաբֆու-նարէն անդին, դարձեալ կառքով պէտք էր երթալ մինչեւ Ուրֆա: Յուլիս չորսին երկու հայ երեսփոխանները կառքով հա-սած էին Ուրֆա, ոստիկաններու հսկո-ղութեան տակ: Մէկ օր մնացած Ուր-ֆայի մէջ, Յուլիս վեցի առտուն ճամ-բայ հանուած, միշտ կառքով, եւ Ուր-ֆայէն մէկ ժամ (երեք մղոն) հեռաւո-րութեան վրայ, «Գարաքէօփրիւ» կոչ-ուած վայրը, երկուքն ալ խժդուժ կեր-պով սպաննուած էին, Գարա Քէօյ կոչ-ուած գիւղին արեւմուտքը, ձորին մէջ:

Թուրք կառավարութիւնը մասնաւոր շահագրգռութիւն մը ունէր այս ոճիրին մանրամասնութիւնները ունենալու: Մենք կը տեսնենք ատիկա յաջորդական վկա-յաթուղթերուն մէջ:

Այս դաւադրութեան մասնակից էին՝ Ներքին Նախարարութիւնը, ինչպէս նաեւ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի չեթէապետ-ները, Խալիլ եւ Ճէվտէթ պէյերը, Ճէմալ փաշան, վալի Տոքթ. Բէշիտը եւ աւազա-կապետ Զերքէզ Ահմէտը, իր արիւնկզակ ընկերներով: Զերքէզ Ահմէտ հազարա-պետի աստիճան ունէր, կը հրամայէր չերքէզ – թուրք կամաւորներու գունդին: Կռուած էր Վանի մէջ, 1915ի Ապրիլին:

Այդ մասին կայ ականատես մը, Գեր-մանիա կրթուած եւ թրքական ծառայու-թեան մէջ գտնուած հազարապետ Տը Նո-կալէս:

Ոճիրին ներքին ծալքերը պարզելէ ա-ռաջ, տեսնենք թէ ի՞նչ ըրաւ թուրք կա-ռավարութիւնը այդ սպանութենէն ետք: Այս խնդրոյն շրջահայեաց հետախուզու-թիւնը կարեւոր է, որովհետեւ նոյն ան-ձերն են, որ կատարած են նաեւ Ուրֆա-Սէվէրէկ – Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ Ակնունիի, Խաժակի, Զարդարեանի, Տաղաւարեանի, Ճանկիւլեանի եւ Մինաս-եանի սպանդը:

Ի՞նչեր ըրաւ թուրք կառավարութիւնը Զօհրապի եւ Վարդգէսի սպանութիւնը ծածկելու համար:

Թուրք կառավարութիւնը բոլորովին լուռ մնալով Վարդգէսի սպանութեան մասին, Զօհրապի համար հետեւեալ ստայօդ տեղեկագիրը պատրաստել տը-ւաւ: Ստորեւ կուտանք բնագիրը այդ տեղեկագրին 1915 Յուլիս 8 թուակիր, որուն կ՚ընկերանան յաւելուածական եր-կու կեղծ տեղեկագիրներ, մին թուրք բժիշկի մը կողմէ եւ միւսը հայ քահա-նայի մը անունով: Կեղծ թուղթերուն ալ վաւերացումը կատարուած է Ուրֆա-յի քաղաքապետութեան կողմէ:

(Յաջորդաբար պիտի տանք պաշտօնա-կան գրաւոր խոստովանագիրը կատար-ուած ոճիրին):

«Կ. Պոլսոյ երեսփոխաններէն՝ Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտին, «Տիարպէքիր ճամ-բորդած ատեն (ԾԱՆ.—Այնպէս է գրուած որ իբր թէ Զօհրապ կը ճամբորդէր իր կամքով), այստեղէն (Ուրֆայէն) անց-նելու ժամանակ, անհանդիստ ըլլալով, զինքը դարմանելու համար, անոր իջե-ւանած պանդոկը հրաւիրուած էի: Քն-նելով զինքը գտայ, որ հիմնապէս սրտի հիւանդութեան (ասիքէի գալպ) ենթակայ էր եւ՝ ջղային շնչահեղձութիւն (խուն-նագը ասիքէ = Անժինա փէքթորիս) ու-նէր: Պէտք եղած դարմանումները կա-տարուած էին: Յետոյ ճամբան «մեռած» ըլլալուն լուրը ստանալով, իմացանք որ մեռնողը Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտին է: «Քննելով մարմինը» տեսայ որ ենթա-կայ եղած սրտի հիւանդութենէն կաթ-ուածահար մեռած է: Ուստի այս տեղե-կագիրը կը ներկայացնեմ»:

Ուրֆայի Թաղապետական բժիշկ
ԹԱՀՍԻՆ

8 Յուլիս 1915
(Կնիք)
Ուրֆայի Լիվայի (շրջան)
Քաղաքապետական Բժշկութիւն

Թուրքերէն բնագիրներուն լուսապատ-կերները զանց կ՚առնեմ:

Զօհրապի մարմինը քահանայ մը «օ-ծած» ըլլալու հէքեաթը.—

«Դէպի Տիարպէքիր ճամբորդած ատեն, սրտի «ուշաբարձութիւն» կոչուած հի-ւանդութենէն մեռած ըլլալով, կրօնական արարողութիւն կատարելու եւ թաղումի համար հրաւիրուեցայ: (Հանդուցեալին անունն իսկ յիշուած չէ): Մօտը հասնե-լով, բժիշկին կողմէ քննուած եւ սրտի կաթուածէ մեռած ըլլալը կը յայտնէին մեզի: Մեր կողմէ ալ կրօնական սովո-րութեանց համաձայն, կատարուեցաւ թաղումը եւ օծուեցաւ (թաքտիս օլուն-տուղը): Առ այդ այս գրութիւնը, Ուր-ֆայի Եկեղեցիի քահանան ըլլալով՝ կը ներկայացնեմ»:

Խնդրարկուս՝
8 Յուլիս 1915 (Կնիք) ՈՒՐՖԱՅԻ
Հայ Եկեղեցւոյ քահանաներէն՝

ՔԻՒՐՔՃԻ ՎԱՆԷՍ ՕՂԼՈՒ ՓԱՓԱԶ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ

Կնիքը՝ Ուրֆայի Հայ Եկեղեցւոյ քա-հանաներէն Վանէս Օղլու Հայրապետին կնիքը ըլլալը կը հաստատենք:

8 Յուլիս 1915
Ուրֆայի Թաղապետութեան
Նախագահ՝ ՆՈՒՐԻ ՄԻՒՍԼԻՄ

Թուրք Տոքթոր Թահսինին սուտ վկա-յագիրը եւ Հայրապետ քահանային ալ «սրտի ցաւէ մեռնող» Զօհրապին թաղում կատարելը Ուրֆայի քաղաքապետին վա-ւերացումն ալ 8 Յուլիս 1915ին «կատար-ուած» են:

Այս առթիւ, եւ այս «հէքեաթներուն» մասին՝ կ՚արժէ յիշել թրքական առածը. — Մինարէն գողցողը պատեանն ալ կը պատրաստէ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ԶԵԿՈՅՑ

ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԴԷՄ

Ինչպէս ծանօթ է, 1959ին «Քօմիթէ – Ֆրանքօ – Արմէնիէն»ը կը ստանձնէր, Սէն Ռաֆայէլի «Հօմ – Արմէնիէն»ի վար-չական եւ մատակարարման հոգը, եւ, սոյն հաստատութեան տնօրէնի պաշտօ-նը կը յանձնէր Ժ. Արթինեանի, որուն վեց ամսուան գործունէութենէն վերջ, «Հօմ»ը՝ դէշ եւ թերի զեկավարութեան հետեւանքով կը մատնուէր նիւթական եւ վարչական մեծ դժուարութիւններու:

Այս իսկ պատճառաւ, Գաղթականաց Միացեալ Ազգերու բարձր Քոմիսէրու-թիւնը, վերոյիշեալ «Քօմիթէ – Արմէ-նիէն»ը լուծելով, «Հօմ»ի այդ նեղ կա-ցութենէն փրկութեան գործը եւ անոր մատակարարութիւնը վերջնականապէս վստահեցաւ Աղքատախնամին:

Այս պաշտօնագրկման հետեւանքով սակայն, Ժ. Արթինեան, ինքն իրեն իրա-ւունքը տուաւ այն ատեն, Աղքատախը-նամին դէմ դատ բանալով, շատ կարեւոր հատուցում մը պահանջել: Եւ, յաջողե-ցաւ, ինչ – ինչ միջոցներով իր տեսա-կէտը ընդունիլ տալ Էքս ան Փրովանսի ատեանին: Բայց, յետագային, Վճռաբեկ ատեանը բեկանելով, չեղեալ նկատեց այդ որոշումը:

Նիմի ատեանին առջեւ Մարտ եօթնին, տեղի ունեցաւ նոր դատավարութիւն մը, որով Ժ. Արթինեանի Աղքատախնամէն հատուցում պահանջելու յաւակնութիւն-ները բացարձակապէս չեղեալ նկատելով, ոչ միայն Աղքատախնամին իրաւունք ու-նենալը կը վերահաստատէր, այլև ատեա-նը, որոշեց նոյնպէս, ի վնաս Աղքա-տախնամին ապօրինի միջոցներով իբրեւ հատուցում ստացուած գումարը վերա-դարձնել տալ Աղքատախնամին:

Այսքանը՝ իբրեւ լուսաբանութիւն փա-րատելու համար կարգ մը թիւրիմացու-թիւններ:

(ԿՆԻՔ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմա-րանի «Վասպուրական» սրահին մէջ տեղի ունեցած է նկարիչ Ժիրայր Փալամուտ-եանի գործերու ցուցադրութիւնը, բարձր հովանաւորութեամբ՝ Լուսաւորութեան և արուեստի նախարար՝ Ֆուատ Պութրո-սի: Բացումին (Ապրիլ 27) ներկայ եղած են լիբանանցի թէ հայ անձնաւորութիւն-ներ: Ցուցադրուած 32 նկարները մեծ գնահատանքի արժանացած են արուես-տասէր հասարակութեան կողմէ:

ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

Սէրը՝ իրեն իբրեւ բնակարան կ՚ընտրէ ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն անբիծ հո-գիները, ինչպէս որդը՝ ամէնէն աղուոր վարդին կոկոնին մէջ կը մտնէ:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

×

Հին աստուածներէն՝ միայն սէ՚րն է որ դեռ կը հրաշագործէ:

Ե. ՌԻԽԹԷՐ

×

Սէրը՝ կնոջ սրտին մէջ երգող թըռ-չուն է:

ԱԼՖՈՆՍ ՔԱՌ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Պիտի առնենք, պիտի առնենք, ար-դէն քեզի պէս աչքը բաց տղոց պէտք ու-նինք մենք: Բայց ձայնդ քիչ մը ցած-ցուր, ականջս խուլ չէ:

— Եւ ատոնց փոխարէն կը պահանջես որ իմ բարերարներս ձեռքդ մատնեմ, հա՞, մռնչեց այս անգամ Բզէզ: Աղէկ, ա-ղէկ, ահա մատնեցի ...:

Քաջ պատանին աթոռին վրայէն ոտքի կենալով եւ գերմանացիին քիթին բերնին թուքնելով գոչեց.

— Թու, ահա զանոնք մատնեցի: Ասի-կա է իմ վարպետիս ինծի սորվեցուցած մատնութեան եղանակը:

Հարթֆիլտ կատաղութեան աղաղակ մը արձակելով Բզէզի վրայ նետուեցաւ եւ անոր երկու այտերուն այնպիսի զօրաւոր երկու ապտակ իջեցուց որ, յանդուգն պատանիին այտերը կաս կարմիր կտրե-ցան:

Քաջ պատանին կատաղութենէն ակռա-ները կճրտացնել սկսաւ եւ իր անկարո-ղութիւնը նշմարելով գոչեց.

— Վատ, վատ, թեւերս ու ոտքերս կապեր կ՚ապտակե՞ս զիս: Եթէ սիրտդ կը խօսի, քակէ թեւերս եւ դիմացս անցիր: Վատ, դաւաճան, վախկոտ ...:

— Թեւերդ պիտի քակեմ, հոգ մի ըներ պիտի քակեմ, բայց վրան կրակէ ապա-րանջան շարելու համար, պատասխանեց գերմանացին առանց անոր նախատական խօսքերուն ականջ կախելու: Այստեղ Փարիզ չէ եւ ոչ ալ Ուլէտ – Մէրշուֆի բանակատեղին: Ամէն մարդ իր կռուե-լու եղանակը ունի:

Այս ըսելով Հարթֆիլտ անոր ձախ թե-ւը քակել տուաւ եւ ձեռքը վար իջեցնե-լով ծունկին առջեւը կապել տուաւ, այնպէս մը որ մատները ծունկէն դուրս ցցուեցան: Յետոյ, ձեռքի ծծմբոտ պատ-րոյգը անոր մատներուն մէջտեղներէն անցընելով ամբողջ ձեռքը պատրոյգով ծածկեց եւ պատրոյգին վերջին ծայրը կտրեց: Ապա. կանթեղը առնելով պատ-րոյգին առաջին եւ վերջին ծայրերուն մօտեցնելով կրակ տուաւ: Պատրոյգը սկսաւ կամաց կամաց վառիլ:

Բզէզ այս անգամ ինքզինքը բոլորովին կորսնցուց: Բերնէն անկապակից խօս-քեր ելլել սկսան:

— Վատ, վատ, անզգամ, աւազակ, անխիղճ ...:

Պատրոյգը սկսաւ այրիլ: Հաւատա-քննութեան չարչարանքներուն ենթար-կուող քաջ պատանին սկսաւ ձեռքը խաղ-ցընել: Յանկարծ սրտաճմլիկ աղաղակ մը արձակեց.

— Այ, ուֆ ...:

Բոցը բթամատին մորթը այրելով միջ-նոսկրը այրել սկսած էր:

— Է, ըսէ, լեզուդ թուլցա՞ւ, հարցուց Հարթֆիլտ:

Պիտի խօսի՞ս:

— Ոչ, թոթովեց Բզէզ:

Բոցերը հետզհետէ իրարու մօտենալ ըս-կըսան: Այրած միսի ճենճոտ հոտը ծը-ծումբի բարկ հոտին խառնուելով ներկա-ներուն կոկորդը կը խտխտացնէր: Թուա-րէկները սկսան հազալ:

Բզէզ այս անգամ այրուցքին ցաւէն ու-շաթափ ըլլալ կը սկսէր:

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարթ-ֆիլտ:

— Ոչ, պատասխանեց Բզէզ:

Բզէզի ձեռքը կասկապուտ կտրած, ու-ռենալ սկսած էր:

Մորթը սկսաւ ճաթռտիլ, արիւնը վա-զել եւ բոցին ազդեցութենէն չորնալ ու այրիլ ...: Բզէզ ցաւէն մեռելի պէս ճեփ ճերմակ կտրեցաւ: Ցաւը մատներուն ծայրէն ուղեղին զարկաւ ...: Աչքերը մը-թագնեցան ...: Աղաչել, պաղատիլ եւ այդ չարչարանքէն ինքզինքը ազատել ո-րոշեց, բայց այնքան խրոխտ ու հպարտ էր որ, չզիջանեցաւ գլուխ ծռել ...:

Ցոյսը կտրեց. նահատակուելու պատ-րաստուեցաւ:

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարթֆիլտ:

— Ոչ, թոթովեց Բզէզ: Ոչ, գործդ շարունակէ:

Եւ մարդ այրելու գործողութիւնը շա-րունակուեցաւ ...:

. . . . . .

Թագուհին հասկցաւ անշուշտ թէ վա-րի յարկը ինչ կ՚անցնէր կը դառնար: Քաջ կինը անհամբերութենէն ինքզինքը կ՚ու-տէր. ան քանի մը անգամ տեղէն ելլե-լով Բզէզի օգնութեան փութալ ուզեց, բայց չկրցաւ, որովհետեւ մահճակալին երկաթէ ձողերուն կապուած էր:

Հաքիմ կռնակը պատին տուած, ան-շարժ կը կենար: Մանուէլա անկենդան դետին փռուած էր:

Դաւաճան Շամպացին ատենը անգամ մը գաղտագողի նայուածք մը կը նետէր դէպի լուսամուտը: Միջոց մը այնպէս կարծեց թէ այն կողմէն շշուկ մը կը լըս-ուէր. առաջ անցաւ, ականջ դրաւ եւ յե-տոյ գալով դարձեալ իր տեղը կեցաւ: Կարծես թէ մէկու մը սպասած ըլլար, սպասած մարդուն չգալը տեսնելով մտա-հոգութեան մատնուեցաւ եւ անհամբե-րութիւն ցոյց տուաւ ...:

———o———

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէռ :

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան : Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 Կալըրի Սիւտ :

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Ֆոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի *պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, Սիփան Կոմիտաս երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի*, Սանովա՝ *Հայկական տոհմիկ երրեակը, ժամը* 21ին, Կռան Թէաթր, *մուտք* 6 *Ֆրանք, ուսանող՝* 3:

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն գունաւոր լուսարձակումով :

Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս : Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ա. Աբգարեան կը նուիրեն յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, իրենց ողբացեալ մօր Զարուհի Սարաճեանի մահուան Բ. տարելիցին առիթով :

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ :

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած) :

Կիրակի, 15 *Մայիս, ժամը* 16*էն սկըսեալ Մշակոյթի Տան մէջ :*

17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի օր ժամը 15*ին Քաֆէ ԿԼՈՊ*, 7 ՊՈՒԼՎ. Տ'ԱԹԷՆ :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորներու ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 *Մայիս*) *ժամը ճիշդ* 16*ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի գրասենեակին մէջ* 17 *Բիւ Պլէօ :*

Օրակարգ.— *Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն : Պատգամաւորի ընտրութիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուեկշռի ընթերցում :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 15*ին, Կիրակի ժամը* 15*ին դպրոցի սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Օրակարգ.— Ա) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամաւորուհիի ընտրութիւն :*

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60*ամեակին նուիրուած շքեղ հանդէս*, 15 *Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը* 8·45*ին* Սալ տէ Ֆէթի *մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ :*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս *պարախումբը* (30 *անձ*) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանդիստի պաշտօն պիտի կատարուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9*էն* 10, *կարճ ալիք՝* 25,1, 26,3 *եւ* 31 *մեթրի վրայ :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խանութի մէջ աշխատելու համար, երիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 *Մայիս*) *Ուրբաթ, ժամը* 21*ին, որոշեալ վայրին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30*ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21*ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պուլկարիայէն Հայկ–Օննիկ Տալեան կը փնտռէ իր ողբացեալ հօրեղբօր՝ Թանիկ–Բարսեղ Տալեանի (բնիկ Կելիպոլուցի) զաւակները : Գրել՝

Mme MANOUKIAN
24, Rue G. Clémenceau
93 - GAGNY (Seine-St-Denis)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21*ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ*
(Բիւ Տիւ Ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ « ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՔԷՉ : ԵՒԱՅԼՆ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ*), *Երեւանի պետական երաժշտանոցէն*, Բաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նօրտման (*տաւիղ*), Նօրտման *եղբայրներ* (*թաւ ջութակ, եւ սրինգ*), Զարուհի Անտոնեան (*արտասանութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Պէրնար Տէտէճեան *նուագախումբը :*

եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(*Արտաքին նախկին նախարար*)

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակագի: *եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի :

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց Ֆրանք : Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ :*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ու նենալ այս թուականը :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը* 15էն18

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
11 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10607

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.607

ՃՐԱԳ ՄԸ ՎԱՌԵԼ...

Ժանօթ իրողութիւն է, որ հայ մարդուն մէջ զօրաւոր է քննադատութեան ոգին։ Ճշմարտութիւն է նոյնպէս, որ քննադատութիւնը առաջատար ազդակ մըն է հանրային կեանքի մէջ ընդհանրապէս։

Սակայն քննադատութիւնը պէտք է տեղի ունենայ շինարար ոգիով, դրական միտումներէ մեկնելով եւ մտահոգութիւններէ մեկնելով եւ մտահոգութիւններէ մեկնելով եւ մտահոգութիւններ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԱՆ ԲԵՐՔԵՐԸ

Հայաստանը իրաւամբ կը նկատուի բնական, երկրաբանական թանգարան մը: Եթէ կարելի ըլլար ամէն մէկ երկրին մեծութիւնը որոշել ո՛չ թէ անոր գրաւած տարածութեամբ, այլ արդիւնաւէտ, օգտակար խորութեամբ, Հայաստան անկասկած կը դասուէր մեծ երկիրներու շարքին: Արդարեւ Հայաստանի ընդերքը կը պարփակէ մետաղի, ոչ – մետաղի, վառելանիւթերու օգտակար հանածոներ եւ ջուրի մեծ պաշար:

Օգտակար հանածոներու երեք գօտիներ կան: Ալավերդի – Ղափան (պղինձ), Փամբակ – Զանգեզուր (պղինձ – մոլիբդէն) եւ Սեւան – Ամասիա (ոսկի, քրոմ, երկաթ):

Սեւ մետաղներէն Հայաստանի մէջ կան երկաթաքար, մանկանեզ, քրոմ: Երկաթի արդիւնահանումը եւ վերամշակումը սկըսած է Ք. Ա. 11–8րդ դարերուն: Յատկապէս մեծ քանակութեամբ երկաթ արտադրած է Ուրարտուն: Հնէաբանական տուեալներով եւ պատմագիտական հետազօտութիւններով սահմանուած է, որ մեր երկիրը հանդիսացած է այն «վերնակեդրոնը», ուր առաջին անգամ գտնուած է երկաթը հալեցնելու միջոցը: Այս ձեւով ծնունդ առած է երկաթի դարը: Հնդիկ համբաւաւոր հնէաբան Ս. Ֆիկշիտ, իր «Հնէաբանութեան սկզբունքները» աշխատութեան մէջ, կը գրէ.—

«Վերջապէս բոլոր տուեալները կը խօսին այն մասին, թէ երկաթի դարի քաղաքակրթութեան հաստատման առաջնութիւնը կը պատկանի հնդեւրոպական ցեղերուն, որոնց մէջ առաւել պատուաւոր տեղը, անկասկած, կը գրաւեն Հայաստանի Խեթերը»:

Ներկայիս արդի Հայաստանի սահմաններուն մէջ ծանօթ են երկաթաքարի աւելի քան հարիւր հանքավայրեր: Ասոնք տեղաբաշխուած են Հրազդանի, Աբովեանի, Զանգեզուրի շրջանի Սվարանցի, Մեղրիի շրջանի Կամաքարի, Կրասնոսելսկիի շրջանի Զայքենդի Նոյեմբերեանի շրջանի Կողբի եւ Իջեւանի շրջանի Հաղարծնի եօթը հանքադաշտերուն մէջ:

Առաւել հետաքրքրականն է Հրազդանի հանքավայրը, որ կը գտնուի համանուն քաղաքին քովը՝ Երեւանէն 39 քիլոմեթր հեռու: Հանքանիւթերուն հարուստ պաշարները կարելիութիւն կ՚ընձեռեն վերոյիշեալ հանքավայրը մօտ ապագային վերածելու արդիւնաբերական մեծ կեդրոնի մը եւ վերջնոյն հիման վրայ Հայաստանի մէջ ստեղծելու պողպատի արտադրութիւնը:

Սեւ մետաղներէն քրոմի եւ մանկանէզի հանքավայրերը ներկայիս պահեստի վիճակին մէջ կը գտնուին: Քրոմը գլխաւորապէս կը գտնուի Սեւանի աւազանին, իսկ մանկանէզը՝ Իջեւանի, Ալավերդիի եւ այլ շրջաններու մէջ:

Հազուագիւտ մետաղներէն Հայաստանի մէջ կան մոլիբդէն, մկնդեղ, ծարիր եւ սնդիկ:

Հայաստանի մէջ մոլիբդէնի հանքավայրերը տեղաբաշխուած են գլխաւորաբար Սիւնեաց լեռներուն՝ Քաջարանի, Ագարակի, Դաստակերտի մէջ: Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորը՝ Քաջարանի բնավայրը մեծ հռչակ կը վայլէ, որովհետեւ եզակի է իր տեսակին մէջ: Արդարեւ, հոս, համեմատաբար փոքր տարածութեան մէջ գտնուած են մոլիբդէնի եւ պղինձի մեծ պաշարներ, որոնք իրենց խտանիւթերուն մէջ կը պարունակեն նաեւ ուրիշ, առաւել արժէքաւոր բաղադրութիւններ: Մոլիբդէնը լայնօրէն կ՚օգտագործուի մետաղագործութեան մէջ եւ յատուկ պողպատներու արտադրութեան մէջ, ունոր քանի մը տոկոսը կ՚աւելցնէ պողպատին ճկունութիւնը եւ դիմացկունութիւնը:

«Թեւաւոր մետաղի» (ալիւմինիոմ) հումքին՝ նեֆելինային սիենիտներու, կամ ինչպէս կ՚անուանեն «թէժ քարի» մեծ պաշար կայ Փամբակի լեռնաշղթայի արեւելեան լանջերուն՝ Թէժլեռի շրջանին մէջ: Նեֆելինային սիենիտներ կան նաեւ Մեղրիի շրջանին մէջ:

Գունաւոր մետաղներէն Հայաստանի մէջ կան նաեւ կապարը եւ զինկը: Կարեւոր պաշարներ կան Ալավերդիի շրջանի Ախթալայի, Հայոց Զորի, Ղափանի շրջանին մէջ: Հանքանիւթերը հարուստ են նաեւ ոսկիով, արծաթով եւ կարգ մը հազուագիւտ արժէքաւոր տարրերով:

Հայաստանի համար շատ յատկանշական է գունաւոր մետաղներուն «թագաւորը»՝ պղինձը: Այդ պատճառով է, որ մեր երկիրը կը նկատուի պղինձի երկիր, իսկ պղինձը կարգ մը գիտնականներու կողմէ կը կոչուի հայքար:

Պղնձաքարի մեծ եւ բարձրորակ հանքավայրեր գոյութիւն ունին Ալավերդիի եւ Ղափանի շրջաններուն մէջ: Ներկայիս կը շահագործուին միայն այս երկու հանքավայրերը: Պղինձի մեծ պաշարներ կան նաեւ Քաջարանի, Դաստակերտի եւ Ագարակի մէջ: Ծանօթ են նաեւ հանքաբեր գօտիներ Իջեւանի, Հրազդանի, Մեղրիի, Կիրովականի, Ֆրոլովկայի եւ այլ շրջաններու մէջ:

Բնութիւնը Հայաստանին պարգեւած է նաեւ ազնիւ եւ ցրիւ մետաղներու զգալի պաշարներ: Վերջիններէն են կադմիումը, ռենիումը, սելինը, թելուրը, թալիումը, քալլիումը, ինդիումը: Այս բոլորն ալ մեծ օգտակարութիւն ունին ելեկտրոնիկ, հիւլէական, ինքնաշխատ գործիքներ, մեքենաներ պատրաստելու մէջ:

Ազնիւ մետաղներէն Հայաստան առանձնապէս հարուստ է ոսկիի հանքանիւթերով: Ոսկիի հանքավայրեր գոյութիւն ունեցած են շատ հին ժամանակներուն Բասարգեչարի, Հրազդանի, Իջեւանի եւ այլ շրջաններու մէջ: Ներկայիս Բասարգեչարի շրջանին մէջ կը կառուցուի Զօդի ոսկեհանքին գործարանը:

Մեր քարաստան երկիրը հարուստ է նաեւ ոչ մետաղային օգտակար հանածոներով: Ասոնք լայն կիրառութիւն գտած են շինարարութեան, սնունդի եւ քիմիական արդիւնաբերութեան, պարարտանիւթերու արտադրութեան մէջ: Կը փոխարինեն նոյնպէս մետաղը: Ոչ – մետաղային օգտակար հանածոներու մէջ կան այնպիսիները, որոնք բնորոշ են միայն մեր երկրին համար, ինչպէս, օրինակ, հրաբխային փխարները (տուֆ), եղնգաքարերը (օնիքս) եւայլն:

Քիմիական արդիւնաբերութեան համար հիանալի հում նիւթ մըն է սպաթը (պարիթ), որմէ կը պատրաստուի լիթոպոն: Սպաթի հանքավայրեր կան Ախթալայի, Ուչ – Քիլիսայի, Աքորի, Քարինջի, Կոթիգիւղի, Բջնիի եւ Արզական գիւղերուն մօտերը:

1950ին առաջին անգամ ըլլալով երեւան հանուեցան քարաղի հսկայական պաշարներ մերձերեւանեան եւ Հոկտեմբերեան շրջաններուն մէջ: Աւանի հանքավայրը արդէն իսկ շահագործուելու վրայ է:

Հայաստանի բազմաթիւ լեռնային շրջաններու մէջ կը հանդիպինք ծծմբահրաքարին (փիրիթ): Կ՚օգտագործուի գլխաւորաբար ծծմբաթթու պատրաստելու համար: Ծծմբահրաքարի հանքեր կան Կիրովականի շրջանի Տանձուտի, Սիսի – Մադանի, Ալավերդիի եւ Ղափանի մէջ:

Հայաստանի սահմաններուն մէջ յայտնի են նաեւ ինքնածին ծծումբի երեւակումներ՝ Վեդիի, Սիսիանի շրջաններուն, Արագածի վրայ՝ Գեղարոտ դետակին քովերը:

Վերջերս ծրագրուեցաւ գիւղատնտեսութեան համար պատրաստել պարարտանիւթեր՝ քիմիական եղանակով: Ֆոսֆորիթը եւ ապաթիթը անհրաժեշտ են այս պատրաստութեան համար:

Պարարտանիւթերու կարեւոր աղբիւր մըն է նաեւ Հայաստանի հանքային ջուրերուն մէջ առատ գտնուող բորակը:

Հայաստան հարուստ է նոյնպէս քարի պաշարներով: Անդեսաքարը (անկիզաքար) եւ սեւակուճը (պազալթ) լայնօրէն կ՚օգտագործուին քիմիական արդիւնաբերութեան, խեցեգործութեան, ապակեգործութեան, ինչպէս նաեւ շինարարութեան մէջ: Ասոնց հանքավայրերուն տարածութիւնը կը հասնի 9000 քառ. քիլոմեթրի:

Երկիրը հարուստ է մարմարի սքանչելի տեսակներով, որոնք իրենց ելեկտրաթեքնիքական եւ գեղազարդող յատկութիւններով մեծ համբաւ կը վայելեն ամենուրեք: Զորրորդական հրաբխայնութեան արդիւնք են Հայաստանի պեմզաները, որոնք կը կոչուին սնկաքար կամ չեչաքար: Մեծ ուշադրութեան արժանի են հրաբխային տուֆերը, որոնք կը գրաւեն աւելի քան հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն:

Հայաստանի մէջ, վերջերս, գտնուեցան «լեռնային մարգարտաքարի» (փեռլիթ) եւ վանակատի (հրաբխային ապակի, «սատանի եղունգ») հսկայ պաշարներ:

Փեռլիթներու եւ օպսիթներու ամէնէն մեծ հանքավայրերն են Արագածի, Արտենի, Հատիսի, Գութանսարի, Սպիտակսարի եւ Գեղամայ բազմաթիւ բնավայրերը: Կաւի եւ անկիզաքարի նիւթերէն ծանօթ են Թումանեանի եւ Սեւանայ լիճին աւազանին հանքերը:

Շատ մեծ նշանակութիւն ունին վերջերս Իջեւանի եւ Ալավերդիի շրջաններուն մէջ գտնուած պենթոնիտային կոչուած կաւերը, որոնք լայն կերպով պիտի օգտագործուին սնունդի, ձէթ, օճառի եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութեան մէջ:

Երկրին ընդերքը շատ հարուստ է նաեւ դաճաքարով (ժիփս), քալիումական աղերով, կրաքարերով, տիաթոմիթով, որ կ՚օգտագործուի իբրեւ բարձրորակ քամիչ՝ ոգելից հեղուկներու, շաքարանիւթի, սննդանիւթերու եւ պաղահիւթերու արտադրութեան մէջ, ազատի՝ ճըշդրիտ մեքենաներու այդ անփոխարինելի հում նիւթի, դաշտային սպաթի, որ կ՚օգտագործուի կիսաճերմակ ապակիներ պատրաստելու համար, շինարարական որձաքարի եւ մարգարտաքարի, աւազներու, քարազանդերու, շեղաքարերու, ծիրանաքարերու եւ որձաքարերու անբապառ պաշարներով: Այս առթիւ անհրաժեշտ է նշել նաեւ հանքային ներկերու հում նիւթը, որ վերջերս բացայայտուած է Կիրովականի շրջանի Շահնազար տեղամասին մէջ:

Նշանաւոր են բուժավայրերը՝ Ջերմուկն ու Արզնին, Դիլիջանն ու Սեւանը, Հանքաւանը: Կան աւելի քան երկու հազար հորեր:

Քանի մը խօսք ալ վառելանիւթերու մասին: Գոյութիւն ունին քարածուխի շերտեր Վեդիի, Ախուրեանի, Ալավերդիի շրջաններուն մէջ: Այրուող թերթաքարերու պաշարներ կան Աբովեանի շրջանի եւ Դիլիջան քաղաքին մօտերը: Տորֆի վայրեր կան Սեւանի աւազանին, Կիրովականի եւ Կալինինոյի մէջ:

Արարատեան դաշտավայրին, Հրազդանի եւ Հայոց Զորի մէջ գտնուեցաւ մեթան: Գտնուեցաւ նաեւ կազ, որ կը կարծուի թէ պիտի գոհացնէ Հայաստանի պահանջները:

Շատ մօտ ապագային կը սկսի Հայաստանի «երկնագոյն վառելիքին»՝ բնական կազին շահագործումը: Երկրաբանները կը կարծեն թէ Հայաստանի ընդերքին մէջ կան նաեւ քարիւղի կարեւոր պաշարներ: Այս մասին տուեալներ գոյութիւն ունին:

Հայ երկրաբանները եւ հետախոյզները պիտի շարունակեն իրենց պրպտումները եւ հետազօտութիւնները եւ կան բոլոր տուեալները, որ անոնք յառաջիկային եւս երեւան կը հանեն նոր հանքավայրեր:

Հ. ՄՈՒՍԱՅԷԼԵԱՆ
(Ճարտարագէտ-երկրաբան)

ԷՕՎՐԸ Տ՚ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Effectivement nos écoles ont beaucoup souffert au cours de cette longue série de catastrophes qui ont successivement plongé dans la plus triste désolation les plus belles provinces de l'Anatolie. Aussi, mon rapport de l'an dernier n'était-il que l'écho, nécessairement atténué, du gémissement et de la détresse de nos diocèses sinistrés ; et, hélas ! tandis qu'il était destiné à vous rendre compte de la situation scolaire de mon patriarcat, par la force des circonstances, les écoles s'y trouvaient reléguées au second plan ; car j'avais le cœur déchiré en entendant les cris de ces pauvres enfants qui, devenus prématurément orphelins, et privés de foyers pour la plupart, ne demandaient plus du *papier*, des *plumes*, des *livres*, mais du *pain !* du *pain !*

Ces cris, je vous les ai transmis, et vous les avez généreusement entendus, et c'est grâce à votre charitable sollicitude que ces petits écoliers reconnaissants ne sont pas morts de faim !

Pourrai-je du moins, dans ma présente relation, consacrer une place plus importante à l'exposé de notre situation scolaire, pour ne vous entretenir que comme en passant de la misère qui continue de sévir dans les régions sinistrées par les calamités dont il est question ?... Plût au ciel qu'il me fût permis de procéder ainsi ! Mais, hélas ! nous n'avons pas encore ce bonheur. — Pour le moment, les grands désastres ont cessé, il est vrai ; mais leurs conséquences sont loin de l'être. Au contraire, c'est maintenant que l'on se rend mieux compte de la gravité et de l'étendue des ravages que ces désastres ont causés dans les malheureuses missions de nos douze diocèses éprouvés.

Le pillage n'a guère épargné nos écoles ; il en est même qui furent totalement détruites par le feu, après avoir été pillées. Le diocèse de Malatia est le plus à plaindre sous ce rapport. L'école des garçons ainsi que celle des Religieuses arméniennes de l'Immaculée-Conception furent réduites en cendres.

J'apprends avec consolation que l'école des filles vient d'être ouverte, S. G. Mgr. Khorkhorouni ayant réussi à louer une maison provisoire pour nos bonnes Sœurs, grâce aux subsides que je lui ai fait parvenir de votre part. Mais il va sans dire que cette école ne possède encore ni mobilier, ni matériel scolaire proprement dit, et ces privations rendent bien pénible l'accomplissement de la tâche que ces pieuses Sœurs ont assumée avec tant d'abnégation et de dévouement.

Heureusement le vénérable vieillard qui dirige cette mission depuis sa fondation, et qui a déjà essuyé tant de revers, n'est pas de la trempe de ceux qui se découragent dès qu'une calamité vient endommager ou détruire entièrement le fruit de leurs sueurs.

Le dernier coup, qui était pourtant si terrible, ne l'a pas abattu, et il espère ouvrir aussi, avec le concours de charitables bienfaiteurs, l'école des garçons.

Il était naturel que l'Archevêque missionnaire commençât par la réorganisation des œuvres scolaires de la mission de Malatia, ses moyens et certaines difficultés inhérentes aux circonstances actuelles ne lui permettant pas de s'occuper à la fois de celles des autres missions de son vaste diocèse.

Cependant, pour honorer dignement la mémoire du missionnaire martyr de Husni-Mansour, le regretté Père Jean Koulaksezian, Mgr. Khorkhorouni désirait pouvoir ouvrir l'école de cette mission, et j'ose espérer, Monsieur le Directeur général, que la réalisation de ce vœu sera particulièrement l'objet de votre bienveillante attention.

Je n'entrerai pas dans l'examen des œuvres scolaires des onze autres diocèses sinistrés de mon patriarcat. Vous comprenez qu'un tel examen serait impossible dans la situation critique où se trouvent encore ces diocèses. D'ailleurs, mes vénérables suffragants n'ont guère la consolation de pouvoir s'occuper de l'édution de l'enfance et du développement de leurs missions avec l'attention que comporte une œuvre si capitale, leurs soins étant constamment sollicités par la nécessité de relever les ruines et de pourvoir aux pressants besoins de leurs population affamées.

Au reste, il est incontestable que le fonctionnement normal et la prospérité de toute institution scolaire sont essentiellement incompatibles avec des temps de trouble. Nous en avons une preuve ici même, dans la capitale de l'empire, où depuis les déplorables événements du mois d'août, malgré les mesures de sécurité prises par les autorités, nos établissements scolaires n'ont guère pu encore recouvrer leur fonctionnement régulier : ils ne sont fréquentés que par la moitié ou tout au plus par les deux tiers des élèves qu'ils comptaient en temps normal.

(14 — *à suivre*)

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՍՈՒՏԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵՑԻՆ... ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Գ.

Զօհրապի եւ Վարդգէսի Յուլիս վեցի սպանութենէն ետք, Յուլիս 1915ին՝ Կ. Պոլսոյ դերման ընդհ. հիւպատոսը, Մորթման արձանագրած է որ այդ երկու անձերուն դատավարութիւնը յետաձգել տալու համար Թալէաթին դիմած է, եւ ան մերժած է: Յուլիս 12ին մտադիր է եղեր դիմելու նաեւ Էնվէրին :

Անոնց սպանութենէն մէկ շաբաթ ետք ուշ էր արդէն, որովհետեւ ոճիրը այլեւս գործուած էր Յուլիս վեցին : Ուրֆայի բժիշկին եւ քաղաքապետութեան տեղեկագիրներուն զուգընթաց, սակայն, Ուրֆայի Միւթէսարըֆը եւ Եփրատի զօրակայանի հրամանատարութիւնը, անշուշտ վերէն տրուած հրամանի վրայ, դաղտնի քննութիւն կատարած են այս սպանութեանց մասին եւ իրենց դաղտնի տեղեկագիրները դրկած են Կ. Պոլիս, թէ Թալէաթին եւ թէ Էնվէրին (նախարարութեանց հասցէին): Նման տեղեկագիրներ դրկուած են բոլոր հայ բանտարկեալ եւ սպանեալներու մասին, անուններով միասին, ինչպէս յիշուած էր ծածկագիր հեռագրին մէջ :

1915 Սեպտեմբեր 12ին՝ Պատերազմական նախարարութիւնը յաւելեալ մանրամասնութիւններ կ'ուղէ եւ ներքին նախարարութիւնն ալ պատերազմական նախարարին դոհացում տալու համար, 1915 Հոկտեմբեր 4ին դաղտնի հեռագրով յաւելուածական թուղթերը կը պահանջէ, վերոյիշեալ սպանութեանց մասին՝ Հալէպի Նահանգապետէն: Ահա բնագիրը այդ պահանջագրին, եւ ատոր հետեւանքով կատարուած արարքները.—Ինչպէս ծածկագիր հեռագրին մէջ ըսուած է, Զօհրապի մահը «արկածի հետեւանք» եղած է (Գազա նէթիճէսի իլէ վէֆաթ): Քիչ ետքը Թալէաթի այս սուտն ալ երեւան պիտի ելլէ յաջորդաբար տրուելիք փաստաթուղթերու լոյսին տակ :

Ուրեմն սպանութենէն երեք ամիս ետք կատարուած այս քննութեանց «թուղթերու լրացում» կը պահանջուէր: Այդ ամսոյն մէջ նաեւ հետեւեալ փնտռտուքները եւ թղթակցութիւնները տեղի կ'ունենան: Ահա այդ թուղթերուն բնագիրներուն թարգմանութիւնները.—

Պատճէն Ներքին Նախարարութեան 4 Հոկտեմբեր 1915 թուակիր ծածկագրին, (ուղղուած՝ Հալէպի Վալի Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիգին).—

« Կարգ մը անհրաժեշտ պատճառներու բերումով(*), Պոլսոյ երեսփոխան Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտիին հոս (Կ. Պոլիս) մնալը թոյլատրելի չըլլալով, 6րդ բանակի հրամանատարութեան հրամանին յանձնուած էր: Արկածի հետեւանքով մեռած ըլլալու մասին, Ուրֆայի Միւթէսարըֆութիւնը եւ Եփրատի զօրակայանի հրամանատարութիւնը (Ֆըրաթ Մէնզիլ Գոմանտանլըղը), միասնաբար քննութիւն կատարած եւ քննութեան վերաբերեալ թուղթերը 12 Սեպտեմբեր 1915 թուակիր 514 թիւ դրութեամբ, պակասները ցոյց տրուած էին եւ զանոնք լրացնելու համար, Պատերազմական նախարարութիւնը վերադարձուցած էր զօրակայանի հրամանատարութեան: Այդ պարագան հաղորդելով ձեզի, կ'ուղենք, որ Դուք ալ ձեր կողմէ վստահելի պաշտօնեայ մը նշանակէք եւ վերոյիշեալ քննութիւնները վերահաստատելով փութացնէք :

ԹԱԼԷԱԹ

Ապտիւլ Ահատ Նուրի պէյի ուշադրութեան.—

Անցեալ օր ձեզի բերանացի խօսած էի: Կարծեմ թէ այդ թուղթերը կը դտնուին, Գոլ – Օրտուի հրամանատար Շէվքը փաշային մօտ: Հոն փնտռեցէք եւ լրացուցէք:

Վալի
ՄՈՒՍԹԱՖԱ ԱՊՏԻՒԼ ԽԱԼԻԳ

ԳԱՂՏՆԻ

Նազիմ էֆէնտիի ուշադրութեան՝
Թէզքէրէով մը հարցուցիք, 6 Հոկտ. 1915

ԳԱՂՏՆԻ

Վսեմապատիւ Վալիին,

Վերոյիշեալ քննութեանց թուղթերը Շէվգը Փաշային մօտ չըլլալը հասկըցուած է, եւ կը հաղորդուի ձեզի :

(Գաղթականաց) Ընդհանուր Տնօրէնի օգնական ԱՊՏԻՒԼ ԱՀԱՏ ՆՈՒՐԻ

(Գաղթականաց) Ընդհանուր Տնօրէնի օգնականին ուշադրութեան՝

« Երէկ յանձնուած են թուղթերը : Ես անձամբ փաշային հետ տեսնուեցայ : Հետապնդեցէ'ք խնդիրը» :

11 Հոկտ. 1915 Վալի
ՄՈՒՍԹԱՖԱ ԱՊՏԻՒԼ ԽԱԼԻԳ

Նայիմ էֆէնտիի ուշադրութեան.

« Գաղտնի» պահեցէք :

(Գաղթականաց) Ընդհանուր Տնօրէնի Օգնականի դրութիւնը.—

16րդ Գոլ Օրտուի հրամանատարութեան

« Պատերազմական նախարարութիւնը 561 (բնագրին մէջ՝ 514) թիւով եւ Սեպտեմբեր 12 թուակիր դրկուած պաշտօնագրով, Հալէպի զօրակայանի հրամանատարութեան յայտնած էի որ Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտիի մահուան քննութեան վերաբերեալ թուղթերը յանձնուած են Եփրատի կայանի հրամանատարութեան: Արդեօք յանձնուա՞ծ են թէ ոչ : Կը խնդրենք հաղորդել մեզի : Անունի սկզբնատառեր՝ (Ընդհ. Տնօրէնի Օգնականի) :

1915 Հոկտեմբեր 29ին, կը հրամայուի դաղտնի կերպով քննութիւններ կատարել թէ.— « Զօհրապ ո՞ր տեղերը, ո՞ր պանդոկը, եւ քանի՞ օրեր մնացեր է, ճշդելու եւ դտնելու համար նաեւ նախորդ թուղթերը՝ որոնք կը դտնուին եղեր Շէվգը փաշային մօտ: (Շէվգը փաշա հաւանաբար զօրակայանի հրամանատարն էր այդ օրերուն): Այդ ժամանակ Հալէպի Զինուորական կառավարիչն էր Թէվֆիզ պէյը: Ահա այդ նամակին Բնագիրը(**).—

ԾԱԾԿԱԳԻՐ ՀԵՌԱԳԻՐ

(Հալէպի վալիին ուղղուած)
29 Հոկտեմբեր 1915

« Երեսփոխան Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտիին (այդտեղ) Հալէպ, ո՞ր պանդոկին մէջ, քանի՞ օր բնակեցաւ, եւ ո՞ր թուականին Հալէպէն դուրս հանուեցաւ : Քննութիւն կատարելով իմացնէք » :

« Տղա'ս, Նայիմ էֆէնտի, գնա' Էյուպ պէյին: Հոն արձանագրութիւնները կան: Մանրամասնութեամբ քննէ եւ առանձինն թուղթի մը վրայ գրէ':

Ի՞ՆՉ ԳՐԵՑԻՆ ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԳԻՏՆԵՐ

Իթթիհատական հեղինակ մը, Մէվլան Զատէ Բիֆաթ, կը գրէ թէ «Զօհրապը եւ Վարդգէսը սպաննուեցան » : Ուրեմն, « սրտի ցաւէ մեռած» ըլլալու առասպելը կը հերքէ թուրք իթթիհատականը :

Նոյնը կը կրկնէ «Իդտամ» թերթը, հրատարակելով երկու յօդուածներ՝ Ահմէտ Բէֆիգի կողմէ 26 եւ 29 Դեկտեմբեր 1918 թուակիր եւ 7857 եւ 7860 թիւերուն մէջ: Ան կուտայ Չերքէզ Ահմէտ աւազակին բերանով իսկ պատմուած եւ կատարուած ոճիրին մանրամասնութիւնը : Սակայն զարմանալին այն է, որ 2 Նոյեմբեր 1916ին Օսմ. Երեսփոխանական ժողովին ատենապետը՝ Հաճի Ատիլ պէյ (Իթթիհատի պետերէն եւ Էտիրնէի նահանգի նախկին կառավարիչ, եւ ցեղասպան) Երեսփ. ժողովի անունով կը խնդրէ «ներկայ չեղող հայ երեսփոխաններու» մասին բացատրութիւն մը: Եւ այդ մասին ներքին նախարարութիւնը կը տեղեկագրէ Վարչապետ Սայիտ Հալիմին եւ անիկա Նոյեմբեր 15ին կը տեղեկացնէ երեսփոխանական ժողովին :

(Շար.) ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) «Դէպի Տիգրանակերտ ղրկելու» դրդապատճառը այն էր, որ Զօհրապի եւ Վարդգէսի ճարտար եւ համարձակ լեզուներուն եւ արդարութեան ձայնին չէին հանդուրժեր :

(**) Այս գործողութիւնները ինչո՞ւ կ'ըլլային: Եթէ քաւութեան նոխազ մը փնտռելու եւ բուն ոճիրը կազմակերպողները, ինքզինքնին չքմեղացնելու համար է պատմութեան առջեւ,— ի զո'ւր շանք:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը սրբազան պարտականութիւն է : Բոլորս ալ կ'ուղենք որ անոր վերաբերող ամէն ինչ անթերի ըլլայ :

Այդ պահանջը կը հրամայէ որ, այդ պարագային մասնաւորապէս, անճիշդ բառեր չգործածուին :

Լեզուական բծախնդրութիւն չէ, դիտել տալ թէ «Սդատօն» բառը անյարմար կը թուի : Եթէ չենք սխալիր՝ սուգը չի տօնուիր եւ «Սդատօն» բառակազմը անբնական է : Խորթ կը զգանք անոր գործածութիւնը՝ փոխանակ «Սդահանդէս»ի կամ ուրիշ պատշաճ բառի մը, եթէ կայ:

Ի՞նչ կ'ըսեն հայագէտները :

Երկրորդ դիտողութիւն մը: Երբեմն կը կարդանք, Գաւառական Միութեանց ծանուցումներու կամ թղթակիցներու նկարագրութեանց մէջ թէ սդահանդէսը լրանալուն թափօր մը կը դիմէ «Անծանօթ Զինուորի Յուշարձանը » : Սխալ է: «Անծանօթ Զինուորի Յուշարձան գոյութիւն չունի : Կայ «Անծանօթ Զինուորի Դամբարան», որ մէկ հատիկ է Ֆրանսայի մէջ եւ կը դտնուի Փարիզ, Յաղթական Կամարի տակ : Այլուր յիշատակարաններ են, որոնք առաջին աշխարհամարտէն ետք՝ կառուցուեցան ամէն քաղաքի կամ դիւղի մէջ, երբ արդէն չկար 1870ի պատերազմը յիշեցնող յիշատակարան մը : Փոքր դիւղերու մէջ, ուր պատուոյ դաշտին վրայ ինկածներուն թիւը կը ներէ, անոնց անունները արձանագրուած են յիշատակարանին վրայ :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

—o—

ՊՈՌՏՕ.— Այս տարի եւս նախաձեռնութեամբ Խաչերեան Վարդապետին եւ մասնակցութեամբ խուռներամ բազմութեան մը՝ կատարուեացւ Թրքահայութեան աննախընթաց և հոդեցունց սպանդի յիսունեւմէկերորդ ոգեկոչումը :

Պասթիտի Սէնթ Մարի եկեղեցին լեցուած էր Պոռտօ բնակող Հայերով եւ Հայասէր օտարներով : Պատարագիչը, Խաչէրեան վարդ. հայերէն եւ Ֆրանսերէն քարոզներով խարազանեց թուրք դահիճներուն գազանային արարքը, սրտամորմոք խոշտանդումները եւ հրաւիրեց ներկայ հաւատացեալները մասնակցիլ հոդեհանգստեան աղօթքին :

Շնորհաւորելի են կազմակերպիչը եւ Պորտոյի Հայերը, որոնք հոդիով կապուած են իրենց նահատակներուն :

ՄԻՋՆԱԲԵՐԴ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Տարօրինակ բան ... ինչո՞ւ այդ դաւաճանը այդպէս անհամբերութիւն ցոյց կուտար... ինչո՞ւ միշտ աչքերը լուսամուտին կողմը կը դարձնէր ...:

Բայց ահա լուսամուտին ապակիին ետեւէն երկու աչքեր փայլիլ սկսան, յետոյ դէմք մը տեսնուեցաւ ...:

Շամպացին տեսնելով այդ գլուխը, զէնքը վերցուց եւ նշան առաւ, բայց Իպրահիմ ուղղակի անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ: Ասոր վրայ, Հաքիմ գլխովը բացասական նշան մը ըրաւ, բայց զէնքը վար չիջեցուց ...: Իպրահիմ զայս տեսնելով բաներ մը մռլտաց ...., ձեռքը թուշին տակը տանելով երկար մօրուք ունենալու նշան մը ըրաւ ...: Շամպացի դաւաճանը այս նշանը առնելուն պէս զէնքը վար իջեցուց ...:

Ի՞նչ նշան ըրած էր Իպրահիմ ...: Ի՞նչ նշանակութիւն ունէր այս խորհրդաւոր ու անձայն խօսակցութիւնը ...: Գաղտնիք ...:

Լուսամուտին դուրսի կողմը զօրաւոր դնդերներով չորս բազուկներ տեսնուեցան, որոնք իրարու ետեւէ պատուհանին առջեւի երկաթէ ձողերը ոլորելով դիւրաբեկ ապակիի կտորի մը պէս կոտրեցին...:

Իպրահիմ սենեակէն ներս ցատկեց, անոր հետեւեցաւ Մօպրէ եւ այս վերջինին՝ Մօրիս :

Խմբագիրը Մատլէնի մահճակալին քով վազեց եւ գրպանէն զմելի մը հանե ով անոր կապերը կտրեց :

Մօրիս Մանուէլայի քով վազելով անոր մարմինը վեր վերցուց : Խեղճ կինը խեղդուկ հառաչանք մը արձակեց :

Իպրահիմի եւ Հաքիմի միջեւ եղերական ու խորհրդաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ : Մօպրէի կարծեցեալ դահիճը քանի մը բառ ուղղեց Իպրահիմի, այս վերջինը առանց բերանը բանալու իր հակառակորդը դետին տապալեց եւ անոր ձեռքերն ու ոտքերը լաւ մը կապեց : Հաքիմ աղաջական ձեւով մը բաներ մը խնդրեց իր հակառակորդէն, բայց Իպրահիմ մերժեց անոր խնդրանքը կատարել : Հաքիմ պնդեց եւ տեսնելով որ անուշութեամբ պիտի չյաջողէր, սկսաւ բարկութեամբ պահանջել ...: Իպրահիմ կ'երեւի թէ այս անգամ անոր խնդրանքը պիտի կատարէր, որովհետեւ գլուխը հաւանութեան շարժումով մը երերցուց :

Վերջապէս, Իպրահիմ դոհացում տալու համար դաւաճանին խնդրանքին, քաշեց իր դանակը եւ պահ մը վարանելէ ետք, զայն Հաքիմի կուրծքը մխեց ...:

— Փառք Աստուծոյ, մրմնջեց դաւաճանը :

Իսկ Իպրահիմ դետին ծռելով անոր ուսը համբուրեց, բայց յանկարծ վեր ցըցուեցաւ, վարի յարկէն խեղդուկ աղաղակ մը լսած էր :

Մատլէն իր ուշը դտած ըլլալով մըրմընջեց.

— Բզէզն է, Բզէզը :

Երեք մարդիկը դուռնէն դուրս խոյացան :

Վարի յարկը հաւատաքննութիւնը կը շարունակուէր. Հարթֆիլտ վարպետ դահիճ մըն էր. աստիճանաբար կը սաստկացնէր չարչարանքը : Ան քուրջի կտոր մը առնելով Բզէզի մատները սեղմած եւ ծծումբէ պատրոյդը մարած էր եւ այժմ անոր բերնին կապը քակելով կը հարցընէր.

— Պիտի խօսի՞ս :

Բզէզ բերանը բանալու կարողութիւն չունենալով, գլուխովը ժխտական շարժում մը ըրաւ :

— Պիտի չխօսի՞ս, աղէկ, հիմա միւս ձեռքիդ կը սկսինք եւ այն ատենը տես քու լեզուդ ինտոր կը բացուի :

Հարթֆիլտ այս ըսելով ծծումբէ պատրոյդ մը առաւ եւ սկսաւ զայն պատանիին ձախ ձեռքին մատներուն կապել :

— Ալ այս անգամ բերնիդ կապերը պիտի թուլնան, մռլտաց չարագործը ակռաներուն տակէն :

— Ոչ, վատ, ոչ, դահիճ, ոչ, գոռաց Բզէզ կատաղութեամբ : Եթէ մեռցնելու ալ ըլլաս, նորէն բերնէս բառ մը իսկ պիտի չկրնաս առնել ...:

— Խօսէ կ'ըսեմ քեզի, ապա թէ ոչ պատրոյդը կը բռնկցնեմ :

— Բռնկցուր, ի՞նչ կեցեր ես, պիտի չխօսիմ :

— Եղիցի կամք քո, մրմնջեց դերմանացին.

Եւ ձեռքի կանթեղին բոցը պատրոյդին մօտեցուց :

Բայց այս միջոցին վերի դուռը բացուելով իրարու ետեւէ ատրճանակի երկու հարուածներ լսուեցան : Մօպրէ եւ Իպրահիմ, մխացող ատրճանակները ձեռքերնին, սանդուխներէն վար խոյացան :

Գութ, պատուհանին երկաթէ հաստ ձողերէն մին ձեռքը բռնած, անոնց ետեւէն վար իջաւ :

Թուարէկներէն մին Մօպրէի գնդակէն զարնուելով երեսին վրայ դետին տապալեցաւ, իսկ միւսները, Հարթֆիլտի հետ, կատաղի աղաղակներ արձակելով վրայ հասնողներուն վրայ խոյացան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Հայ գրչին ծառայող իր սրակիր ըն – կերները ցաւով կը ծանուցանեն թէ իր պանդոկին մէջ մեռած է

ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան – էօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամ– փոփուելու համար Հ· Բ· Ը· Միութեան մտաւորականներու դամբարանը : Դա – գաղը գերեզմանատուն կը հասնի ժամը 10ին :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայ ընդունիլ իբրև մա– հաղդ :

Տէր եւ Տիկին Տոմինիք ա'Օռիա, Տէր եւ Տիկին Արման Փափազեան եւ զաւակ– ները, Պ· Արթիւր Փափազեան, Լիլիան եւ Տանիէլ ա'Օռիա, Այրի Տիկին Պաղտա – սարեան եւ աղջիկները, ինչպէս նաեւ Թէրզեան, Մարտիկ Փափազեան, Քոչ – եան, Մինասեան, Խաչատուրեան, Թիւ – թիւնճեան, Մոնթէլէոնէ, Փափազեան, Պորզիք ընտանիքները ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ աղգա – կանին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԻՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ովսաննա Աւագեան)

մահը ,որ պատահած է Մայիս 5ին, իր բնակարանը (Վիլժիւֆ) 62 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 7ին, Վիլժիւիֆի Սէն Սիւ Սէնթ Թիւիէթ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փո– խադրուած է Վիլժիւիֆի Քոմիւնալ գե– րեզմանատունը եւ ամփոփուած ընտանե– կան դամբարանը :

11պիս, Րիւ Տիւ 11 Նովանմպրը, 94 Վիլժիւիֆ :

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը Սահակ Քիրազ – եանի մահուան Բ· տարեդարձին առթիւ 25ական ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խա – չին, Կապոյտ Խաչին, Աղքատախնամին եւ Որբերու Օգն· Մարմնին:
(Մանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հեղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ – ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ· Մի ութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ժէ, առա– ւօտեան ժամը 9ին:

Հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցու – թեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ· Օֆլազի :

Ցետ պատարագի Սգահանդէս :
Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ· Վ·ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի) :
Կը խօսի Պ· ՄԻՍԱԷ ՄԻՐԶԷ :
Ուղերձ կազմակերպութեանց ներկա – յացուցիչներու կողմէ :
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :
Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ, խմբերգ Օր· Քէօմիւրճեանի, արտասա – նութիւն Օր· Մ· Օնպաշեանէ :
Վերջաւորութեան թափօրը կը մեկնի սրահէն Ցուչարձան, ուր ծաղկեպսակ կը դնուի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտները, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու– սումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու հա– մար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ·
Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Յակոբեան	1000
Գործունեան ընտանիքներէ	2000
Ոմն (յաւելուածական)	1000
Ոմն (յաւելուածական)	500
Տէր եւ Տիկին Արմէն Քէչիչեան	100
Տիկ· Ալպէռ Կօսէ	100
Տէր եւ Տիկ· Կ· Կարապետեան	100
Տիկին Զապէլ Համբարձումեան Եարճանեան զերզաստանի նահա – տակներու յիշատակին	100
Տէր եւ Տիկին Բժ· Ա· Արզարեան իրենց մօր Զարուհի Սարաճեանի մահուան Բ· տարելիցին առթիւ	100
Տիկին Թելեմաք Լուսինեան իր ամուսնոյն Թելեմաքի մահուան տարեդարձին առթիւ	100
Վարդանանց Առաքեալներու Միու– թիւն Ե· Պապեանի յիշատակին	50
Տէր եւ Տիկ· Սահակ Փափազեան	50
Այրի Տիկին Նազլը Քէօլէեան իր նահատակ ամուսնոյն եւ զաւակ – ներուն յիշատակին	50
Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան	50
Օր· Արաքս Սաեֆեան	50
Տէր եւ Տիկին Գ· Ճօլօլեան	50
Օր· Ալֆրէտ Նիէման Ե· Պապեանի յիշատակին	20
Տիկին Սիրանոյշ Քոչարեան, Այրի Տի– կին Աթմաճեան, Տիկին Կիւլեան (Յառաջի միջոցով) 10ական ֆրանք, Գասպարեան ընտանիք Պանեէօ Քաշանի զպրոցի ի նը– պաստ (Յառաջի միջոցով) 30 ֆր·, Օր· Ազգանոյշ Խոնչէկիւլեան, Տիկին Եար – մաեանի յիշատակին, Պանեէօ Քաշանի զպրոցին 10 ֆրանք :	
Ընդհ· գումար 110·195 ֆրանք :	

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ· Բ· Ը· Միութեան 60ամեակին նը – ւիրուած չքեղ հանդէս, 15 Մայիս կիրա– կի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս – նաճիւղին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ– ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Աբաֆս պարախումբը (30 անձ) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ պաշտօն պիտի կատար – ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, բարեգործականի աղգանուէր հիմնադիր– ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրու– բերանի Փարիզի Հայր· Միութեան կոր– մէ :

Ի պահիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆԱ· ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ :

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամա – նած) :

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսե– ալ Մշակոյթի Տան մէջ :

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայ– րենակիցները եւ վաստաքողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱԶի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժա– մը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ·— *Պատ· ժողովի օրակար – գի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրու – թիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուե– կշռի ընթերցում :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկա – ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ· ԽԱԶի Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերուհիները, Մայիս 15ին, Կիրակի ժա– մը 15ին զպրոցի սրահին մէջ: Կը խընդ– րուի ճշդապահ ըլլալ : Օրակարգ·— Ա) Երկու տարուան բարոյական դեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամա – ւորուհիի ընտրութիւն :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մէդոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ ժեներալ տը Կոլ)

Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, «ՍԱՑԱՔ ՆՈՎԱ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ «ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ· ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՄԲԻՋ : ԵՒԱՅԼՆ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՑԻ

եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ
(Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ*), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Բաֆֆի Պետ– րոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նօրտման (*տաւիղ*), Նօրտման եղբայրները (*թաւ ջութակ, եւ սրինգ*), Զարուհի Աւետեան (*արտասա – նութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտա – սանութիւն*), Պէրնար Տէտէեան նուա – զախումբը :

Փարիզ·— Աթէնք յունական պար– խումբը ղեկավարութ· Օր· Եարիմակոպի: Եւ Սիւիան – Կոմիտաս երգչախումբը ղե – կավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի :

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք : Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խա – չի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յայտնուած կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խում– բի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուր– բաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Սէն Ժերմէն Հ· Յ· Դ· Հայաստան էնթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Բո– լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա – ժեշտ է :

ՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ալի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ· անդամական ժո– ղովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինաս – եան էնթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հա – ւաքատեղին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ
4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22
ՕԹՈՒՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պատմական տեսարժան վայրերը: Ճաշ պան – դոկը: Երեկոն՝ ազատ :

Բ· օր·— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ: Ցաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատմական վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ – ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՑՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐ– ՆԱՔ ԳՏՆԵԼ :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ·— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ· անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ Թիքր տը վուա – յաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի: Տարեկան՝ 10 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՑԻ
(Արտաքին նախկին նախարար)
Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 14·30ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե– րուն մէջ :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա– խաձեռնութեամբ Լագեան խումբին՝ կո – միտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ· ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
12 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10608

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.608

ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սփիւռքի մէջ ամէն տեղ, ազգայինն է – րու բարմունքին մը ունինք, որ ի նը – պաստ մեր ժողովուրդին ըլլալիք բոլոր տեսակի աշխատանքները կուսակցու – թիւններէ կը սպասէ :

Նման բարմունքներ կ'ակնկալեն որ յոգուտ Հայ Դատի ըլլալիք ամէն աշխա – տանք կատարուի կազմակերպութիւննե – րու կողմէ :

Անշուշտ կը սպասեն , որ կուսակցու – թիւններ ընեն նիւթական ամէն զոհողու – թիւն մեր քարոզչական գործը համապա – տասխան բարձրութեան վրայ դնելու հա – մար :

Եթէ տեղ մը չկայ ազգային մարմին մը, կը սպասեն , որ կուսակցութիւնները ըլլան նախաձեռնողը դպրոց , եկեղեցի , ակումբ եւայլն բացող :

Վերջապէս , կուսակցութիւնները ալ – փան եւ օմեղան կը կարծեն հայ կարիք – ներու դարմանումին :

Այս կարծիքը ունեցող բարեմիտ ալ – գայիներ կը մոռնան , որ կուսակցու – թիւններ ունին գործունէութեան յատուկ ծրագիր : Այդ ծրագիրը թոյլ չի տար ի – րենց սահմաններու բոլոր ճակատներու վը – րայ պարտականութիւններ : Եւ թէ , կան աշխատանքներ , որ կրնան կատարուիլ մի միայն հասարակական ուժերով :

Կուսակցութիւններ ամէն տեղ , մէկ մասնիկն են միայն ազգին կամ գաղութ – ներու , ու , ինչպէս ըսինք , կազմուած գործունէութեան յատուկ ծրագրով :

Ինչ որ չի կրնար ընել հայ հարուստ մը, կրնայ ընել կուսակցութիւն մը, եթէ հարցը կը դառնայ հրապարակային քա – ղաքական ելոյթներու : Բայց ո՞վ կ'ար – դիւ, օրինակ, անհատ ազգայիններու , որ խօսին նոյնպէս հայ մշակոյթի, հայ պատմութեան, Հայ Դատի եւ Եղեռնի մասին :

Մինչ Հայեր չե՞ն մեր հարուստները , որոնք ամէն բանի համար դրամ ունին, բայց երբ հարցը կը դառնայ անցամ հայ գիրքը , հայ երաժշտութիւնը, հայ նկարչութիւնը քաջալերելու, կ'ակնկա – լեն, որ կուսակցութեան մաս կազմող աշխատաւոր ընտանիքներ ամէն տարի հարիւրաւոր ոսկիներ տան :

Ակնկալութիւններու չափ մը կայ , որ երբ սահմանը կ'անցնի , այդ պարադա – յին կը ստեղծուի զանգուածներու մէջ անհետաքրքրութիւն :

Զանգուածները , այսինքն համայնքի մը մաս կազմող սրացաւ ազգայինները , պէտք է դիտան , որ նուիրական պարտակա – նութիւններ ունին նաեւ իրենք :

Ուստի պիտի բերեն ամէն մարդի վրայ իրենց օժանդակութիւնը հասարական ձեռնարկներու :

Կազմակերպութիւններու դոյութիւ – նով , ի յառաջագունէ կատարուած աշ – խատանքի բաժանում մը կայ :

Քաղաքական – յեղափոխական մարդե – րու մաս կազմող աշխատանքն է տիկա : Դժուարին եւ մեծ զոհողութիւններ պա – հանջող աշխատանք : Աշխատանք , որուն ճամբուն վրայ հազարներ իրենց ծաղիկ կեանքը եւ ապագան զոհած են : Բամու – թիւններէ նման զոհողութիւններ չենպա – հանջուիր , բայց քիչը , որ մշակութային , կրթական եւ քարոզչական մասնակի աշ – խատանքներու կը վերաբերի , միշտ ալ կարելի է , եթէ երբեք սակայն , նուիրեալ վեր դաղափարական մը կը խօսի անոնց մէջ :

Հասարական աշխատանքները միասին պիտի կատարենք : Այս պէտք է ըլլայ մեր բոլորիս պարտականութիւնը : Ով փախուստ կը փորձէ նման պարտակա – նութիւններէ , դիտակցօրէն կը վնասէ մեր դիմադրական պայքարին :

Ձեռք ձեռքի աշխատինք, ահա պահան – ջուածը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԵԳԻՆ ԳԱՀԻՐԷ ՀԱՍԱՒ

ՉԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային վարչապետը՝ Կոսիկին , իր ընտանիքը եւ խորհ. պատուիրակու – թիւն մը չատ ջերմ ընդունելութեան ար – ժանացած են եդիպտական մայրաքաղա – քին մէջ :

Անկասկած չինական հիւլէական եր – րորդ ռումբին պայթումը կարեւոր դեր պիտի խաղայ Կոսիկին – Նասր խօսակ – ցութեանց վրայ : Հնդկական Պլից պար – բերականին տուած տեսակցութեան ըն – թացքին , Նասր փորձած է հատուցար պահել կշիռքը համայնավար երկու հըս – կաներուն միջեւ : Ցարդ «ղեղին ռում – բին» մասին պաշտօնական ոչ մէկ ար – ձագանգ եղած է Գահիրէի մէջ, բայց կասկած չկայ որ մտահոգութիւն պատ – ճառած է : Նասրի եւ Թիթոյի ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին, երկուքն ալ չեշտած են ապագինման ընդհանուր ժո – ղովի մը անմիջական գումարման անհը – րաժեշտութիւնը : Արաբ Մ. հանրապե – տութիւնը մաս կը կազմէ Մոսկուայի դաշինքը ստորագրողներուն , որով կ'արգիլուէր հիւլէական փորձերը երկրի վրայ : Այս առընչութեամբ, Կոսիկին դժուարութիւն չի կրնար ունենալ իր մը – տահոգութիւնները բաժնել տալու Նաս – րի : Եգիպտոսի համար , անշուշտ չատ աւելի դիւրին է ոչ – յանձնառու պե – տութեան իր դիրքը պահել Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ քան Մոսկուայի եւ Փեքինի :

Իր այցելութեան ընթացքին , Կոսիկին պիտի երթայ տեսնելու Ասուանի ամբար – տակը եւ հատնարար խօսի այն ութ հա – զար որ չունինք նման մարմիններ, այդ աշխատանքը պէտք է կատարեն Հայու – թեան դիրքով հետաքրքրուող անհատ ազգայիններ :

Ակնկալութիւններու չափ մը կայ , որ երբ սահմանը կ'անցնի , այդ պարադա – յին կը ստեղծուի զանգուածներու մէջ անհետաքրքրութիւն :

Զանգուածները , այսինքն համայնքի մը մաս կազմող սրացաւ ազգայինները , պէտք է դիտան , որ նուիրական պարտակա – նութիւններ ունին նաեւ իրենք :

Ուստի պիտի բերեն ամէն մարդի վրայ իրենց օժանդակութիւնը հասարական ձեռնարկներու :

Կազմակերպութիւններու դոյութիւ – նով , ի յառաջագունէ կատարուած աշ – խատանքի բաժանում մը կայ :

Քաղաքական – յեղափոխական մարդե – րու մաս կազմող աշխատանքն է տիկա : Դժուարին եւ մեծ զոհողութիւններ պա – հանջող աշխատանք : Աշխատանք , որուն ճամբուն վրայ հազարներ իրենց ծաղիկ կեանքը եւ ապագան զոհած են : Բամու – թիւններէ նման զոհողութիւններ չենպա – հանջուիր , բայց քիչը , որ մշակութային , կրթական եւ քարոզչական մասնակի աշ – խատանքներու կը վերաբերի , միշտ ալ կարելի է , եթէ երբեք սակայն , նուիրեալ վեր դաղափարական մը կը խօսի անոնց մէջ :

Հասարական աշխատանքները միասին պիտի կատարենք : Այս պէտք է ըլլայ մեր բոլորիս պարտականութիւնը : Ով փախուստ կը փորձէ նման պարտակա – նութիւններէ , դիտակցօրէն կը վնասէ մեր դիմադրական պայքարին :

Ձեռք ձեռքի աշխատինք, ահա պահան – ջուածը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ... ԿԸ ՍԻՐԵՆ ՄԵԶ

ԽՄԲ.— Թուրք խմբագիրներ կան , ո – րոնք ... կը կարօտնան մեզ՝ երբ արտա – սահման կ'ելլեն : Ատոնցմէ մէկն է Թըր – ճէման թերթին էրոնիկագիրը , Ահմէտ Գապաքլը , որ ճամբորդութենէ մը վերա – դարձին՝ կ'անդրադառնայ « Հայկական ցոյցերուն», որոնք «նորաձեւութիւն դարձած են երկու տարիէ ի վեր» կ'ըսէ, բայց չուզեր մեր մեղքը առնել եւ կ'աւել – ցընէ թէ «ցոյցերն են որ կը գրգռեն Հա – յերը՝ օգտագործելու համար ի նպաստ կիպրոսի դատին : Ընդհակառակն , հա – մակրաւորով կը խօսի Հայոց մասին ։— « Անոնք ամէն տեղ թուրքերէն կը խօսին, թուրքերէն կ'երգեն, թրխական օդի կը խմեն »։

Հետաքրքրական է Գապաքլըի յօդուա – ծը ։—

Ահմէտ Գապաքլը կը գրէ Պէյրութէն Պոլիս վերադարձին՝ Հայերու հետ ունե – ցած շփումներուն եւ վերջին հայկական ցոյցերուն առիթով ։—

« Մեր վերջին գրութեան հատիւ թէ քիւր խորհրդային թեքնիսիէններուն հետ որ հոն կ'աշխատին : Անկարելի չի նը – կատուիր նաեւ որ Նասր Կոսիկինէն խնդ – րէ որ եգիպտական պարտքերուն մէկ մա – սը ջնջուի , բայց այս պարագային ալ , հաւանաբար Խորհ. Միութիւնը այլ ձեւի հատուցում մը պահանջէ , անոր փոխա – րէն : Օրինակի համար, կրնայ արտօ – նութիւն առնել որ խորհրդային նաւերը օգտագործեն եգիպտական կարգ մը նա – ւահանգիստներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՊ. ՈՒՍԻՄ. որ առեւանգուած էր տասնեւմէկ օրէ , ազատ արձակուած է ու վերադարձած Վատիկանի սպանական դեսպանատունը :

ՎԻԼԹՆԱՄԻ քաղաքական շրջանակները չատ մտահոգ են առջի օրուան ամերիկ – եան «թիւրիմացութենէն » : Աղդարեւ ձի – Այները չփոթութեան մատնուած եւ կարծելով թէ Վիլթքոնկ յարձակում մը կայ , կրակ բացած են Սայկոնի մէկ թա – ղամասին վրայ : Հինգ հոգի մեռած է , բոլորն ալ Վիլթնամցի , երեք կին եւ մէկ երախայ , կան նաեւ 29 վիրաւորներ : Վի – րաւորուած են նաեւ ութ Ամերիկացիներ տրուած բլլալով որ Ամերիկացիք աջ–ձախ կրնք պարպած են առանց նայելու , նոյն – իսկ ամերիկեան հանրակառքերու վրայ :

ԷԼԻԶԱՊԷԹ թագուհին եւ ամուսինը կը չարունակեն պելժիական իրենց ճամբոր – դութիւնը : Անվերթի մէջ , չատ խանդա – վառ ընդունելութեան արժանացած են :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ նախկին վարչապետը՝ Ա – տենաուըր Պոն վերադարձաւ տասը օր – ուան այցելութենէ մը եւրոպա Իսրայէլ : Մեկնումը կարճ յապաղումի մը տեղի տուաւ, տրուած բլլալով որ անձնագիր մը լուր տուած էր թէ ռումբ մը դրուած է Աթընաուըրի օդանաւին մէջ :

ՍՈՒՐԻԱ բաւական խուճապի մատնո – ւած կը թուի , ըստ մամուլի մէջ եղած արտայայտութեանց : Ալ Պաաս օրաթեր – թը առջի օր հսկայ խորտիր մը դրած է · — « Յորդանանեան սպառնալիքներ Սու – րիոյ դէմ» եւ խմբագրականին մէջ ալ կը դրէր ։— «Մեր ժողովուրդը պիտի ճզմէ երրեակ նոր յարձակումը »։

ԳԱՀԻՐԷՆ կը հաղորդեն թէ Ֆրանքօ հրաւիրած է Նասրը որ Սպանիա այցե – լէ :

խօսած էինք Պէյրութի Հայերու մասին եւ ահա հասան լուրերը այն հակաթուրք ցոյցերուն, որոնք կարգ մը տարրերու կողմէ կատարուեցան Արժանթինի մէջ :

Պուէնոս – Այրէսի Յոյն Օրթոտոքս է – կեղեցւոյ երէցը, Յոյն Օրթոտոքսներու Առաջնորդը Տիաքանտրէու, Լիբանանցի Օրթոտոքսներու Արքեպիսկոպոսը եւ Կա – թոլիկ կարդինալը , որուն անունը չեմ դիտեր , իրենց ալ մասնակցութեամբ , հարիւրի չափ Հայեր փողոցը թափեր են եւ ցոյց կատարեր :

« Աբարատ լեռը մերն է ... Խորհ. Մի – ութեան մէջ այսօր անկախ (՞) Հայաս – տան մը կայ ... Թուրքիոյ մեր հողերն ալ պէտք է անոր կցուին ...» եւ նման կարգ մը ծիծաղելի խօսքեր ըրեր են : Այսինքն, համայնավարներն ու Յոյները «Քաչա – կրութեան» մը մէջ ձեռք ձեռքի են տը – ւեր , եւ վերստին ձեռնարկեր են տա – սընեւինն երորդ դարու հակաթուրք դոր – ծունէութեան :

Ահա այսպէս : Ինչպէս ըսի ձեղի , աչ – խարհի ոչ մէկ չորքանին մէջ Հայերը Թըշ – նամի են Թուրքերուն : Ոչ Լիբանանի մէջ, ոչ Ֆրանսայի, ոչ Ամերիկայի, նոյնիսկ եւ ոչ ալ Խորհ. Միութեան մէջ : Մանա – ւանդ Խորհ. դաղթավայրի խեղճ Հայե – րը , այլապէս կը սքանչանան Թուրքե – րուն վրայ , որոնց հետ միասնաբար ապ – րած են լման հազար տարի : Եթէ առիթը պտնելու բլլան, դժոխքն անդամ պիտի նախընտրեն Խորհ. Միութենէն :

Ուշադրութիւն ըրէք սա իրողութեան թէ Հայկական Յոյցերու նորաձեւութիւ – նը ծնունդ առած է երկու տարիէ ի վեր , այսինքն Կիպրոսի խնդրին արծարծումէն ասդին : Ուրեմն , Յոյներն են որ կը խա – բեն զանոնք , արհնաբրու քահանաներն են որ կը խաբեն եւ մէկ ալ Ռուսերը , ո – րոնք այս նպատակին համար կ'օգտա – գործեն , համայնավարութեան առընթեր , նաեւ Օրթոտոքսութիւնը եւ կրօնքը , իր – րեւ քարոզչութեան միջոց : Այլապէս , կաթոլիկներն ու Օրթոտոքսութիւնը ի՞նչ աղերս ունին Հայերուն հետ :

Վերստին Պէյրութի Հայոց վերաբեր – նալով , հետեւեալները կ'ուզէի ըսել ։—

Այն Հայերը, որոնք աշխարհի ամէն կողմը թուրքերէն կը խօսին, թրխական սկաւառակներ կը նուագեն, թուրքերէն երգեր կ'երգեն, թրխական օդի կը խմեն , թրխական բարբերով ու նիստուկացով կ'ապրին, ուր որ մեզ տեսնելու բլլան , իրենց հարազատները տեսած բլլալու չափ կ'ուրախանան, իրենց տունը կը հր – բաւիրեն եւ մեր վզին կը փաթթուին ... :

Ուրեմն , մենք ինչ խեղճուկրակ , ինչ անփոյթ , ինչ ապիկար արտաքին քաղա – քականութիւն մը եւ անճարակ քարող – չութիւն մը ունինք, որ հինգ փարանոց կարգ մը Դաշնակ եւ Հնչակ աւազակնե – րու, անարժան ու սուտ յուսնական քա – րոզչութեան, անաստուած ռուս Օրթո – տոքսութեան եւ կուրօրէն ու մոլեռանդ կերպով անհաւատներու ձեռքը ձգեր ենք այս բարի մարդիկը , որոնք յաճախ մեր կարգ մը երեւութապէս մտաւորական ու լուսամիտ մարդոցմէ չատ աւելի մօտ են մեղի ու մտերիմ :

Ահկէ յիսունեւմէկ տարի առաջ, կարգ մը արեւմտեան դաղութարարներ եւ արե – ւելեան Մոսքոֆներ սպրդեցան մեր միջեւ ու Հայերը գրդռեցին մեղի դէմ : Ասոր իրրեւ հետեւանք, եթէ ակամայ կարգ մը բախումներ տեղի ունեցան եւ փոխա – դարձաբար արիւն հոսեցաւ, ասոր ոնց ու ատելութիւնը միթէ պէտք է շարու – նակուի՞ ընդմիշտ : Պէտք չէ՞ որ այլեւս այդ վէրերը փակուին եւ նոր սերունդ – ներ սիրեն զիրար :

ՅԱՌԱՋ ։— Էյ Ալլահը զուլը, վէրերը փակելու եւ ոնց ու ատելութիւնը մոռ – նալու միակ միջոցը չէ՞ վերադարձնել հողերը Հայոց արեամբ ոռոգուած եւ Հայոց պատմութեամբ դրոշմուած :

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՈՃԻՐԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒ – ՆԸ ՍԱՏՐԱԶԱՄ ՍԱՅԻՏ ՓԱՇԱՅԻ

ԲԵՐՆՈՎ

Դ.

Այսպէսով կը յայտնուի սպանութիւնը ոչ միայն Զօհրապի եւ Վարդգէսի, այլեւ Վռամեանի, Զրաճեանի եւ ուրիշներու : Ահա բնագիրը այդ Տեղեկագրին որ հրատարակուած է «Թագվիմը Վէքայի»ի մէջ, էջ 99, (խորհրդարանի նիստ, 28 Նոյեմբեր 1916) :

Կուտանք յաջորդով բնագրին թարգմանութիւնը, նոյնութեամբ :

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՓԱՐԼԱՄԵՆԹԻ ԲԱՐՁՐԱ – ՊԱՏԻԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

1916 Նոյեմբեր 12 թուակիր ձեր Բարձրապատուութեան պաշտօնագրին պատասխանն է.—

Ներքին Նախարարութիւնը պաշտօնագրով մը կը հաղորդէ թէ անցեալ Երեսփոփանական Ժողովի նստաշրջանին ներկայ չեղող երեսփոխաններէն՝ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ՝ ԶՕՀՐԱՊ էֆէնտիները Տիարպէքիրի «Պատերազմական Ատեանէն պահանջուած էին» եւ Տիարպէքիր ղրկուելու ընթացքին, Զերքէզ Ահմէտի չէթէախումբին մաս կազմողներուն կողմէն ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԷԻՆ : Մարդասպաններ Դամասկոսի Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահապատիժի ենթարկուած էին :

ՊԻԹԼԻՍԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ (Մինաս) ՉԵՐԱԶ էֆէնտին զօրաշարժի յայտարարութենէն առաջ Եւրոպա մեկնած էր եւ վերադարձած չէ :

ԱՐՂԸՆԻԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՍՏԵՓԱՆ (Զրաճեան) էֆէնտին այսօր ՈՂՋ ՉԸԼԼԱԼՈՒ մասին տեղւոյն իշխանութիւնը հաղորդած է մեզի :

ՎԱՆԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՎՌԱՄԵԱՆ (Արշակ) էֆէնտին Վանի ապստամբութեան ընթացքին. Պիթլիսի շրջակայքը ԹԷԼԷՖ ԵՂԱԾ Է (սպաննուած է) :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ էֆէնտին Մուշի Զեթէնեւրուն միացած է եւ զանոնք ղեկավարած ատեն (ՄԱԳԹՈՒԼ ՏԻՒՇՄԻՒՇ (սպաննուած է) :

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ (Կար.) էֆէնտին, անցեալ նստաշրջանէն առաջ, հայրենիքէն հեռացած եւ վերադարձած չըլլալը ստուգուած է :

Ստոր. Սատրազամ (Վարչապետ)
ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՅԻՏ
ՀԱԼԻՄ

15 Նոյեմբեր 1916
Արաբական թուական
Սէֆէր 2, 1335

Երեսփոխան Համբարձում Պոյաճեանի մասին, որ կախուած էր Կեսարիոյ մէջ, յիշատակութիւն չկայ պաշտօնագրին մէջ, իսկ երեսփոխան Վահան Փափազեան բարեբախտաբար ողջ մնաց եւ կ'ապրի :

Իրողութիւնն այն է, որ ըստ վաւերագրերու, Ներքին եւ Պատերազմական նախարարութիւնները գործակցած են այս ահռելի ոճիրներուն :

ՎՌԱՄԵԱՆԸ խաբէութեամբ հրաւիրուած էր Վանի վալի Ճէվտէթի կողմէ տեսակցութեան մը համար եւ դաւադրօրէն ձերբակալուելով տարուած էր Պիթլիս – Տիգրանակերտ նահանգային սահմանագլուխին մօտ եւ Պոհթանի կամուրջին վրայ՝ սպաննուած էր Ճէվտէթի, Խալիդի եւ հարիւրապետ Բէշիտի մեղսակցութեամբ : Վեց տարի առաջ, նախկին երեսփոխան Յակոբ Պապիկեան եւս (տես Յառաջ, 10 Մայիս), որ Ատանայի ջարդին տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէր Օսմ. Փարլամէնթին, իբրեւ Քննիչ Յանձնախումբի անդամ, Յուլիսի սկիզբը 1909ին թուրք երեսփոխան հոճայի մը այցելութեան ընթացքին, թունաւոր սիկարէթով մը մեռցուած էր, եւ մարմինը՝ սեւցած :

×

Թրքական հաղորդագրութիւններէն յայտնի է պատրաստուած զանազան թուղթերուն կեղծ ըլլալը կատարուած ոճիրներու մասին : Թուրք սատրազամին նամակը խոստովանութիւնն է կատարուած ոճիրներուն :

Տը Նոկալէս, զոր յիշեցինք նախապէս, ջարդարար Տոքթ. Բէշիտի մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

« Վալի (Տիգրանակերտի կուսակալ) Տոքթ. Բէշիտ պէյը յիսուն տարեկան է : Փարիզ կրթուած, Կ. Պոլսոյ ազնուական ընտանիքէ մը սերած : Տիգրանակերտի մէջ գտնուող Ամերիկացի բժիշկ մը աքսորել տուած եւ սպաննել տուած է : Իբր թէ ան ջարդերու «սուտ լուրեր հաղորդած է եղեր» : Նոկալէս կը յայտնէ, թէ հայ զինուորներու ջարդէն տեղեակ էր նաեւ Սէվէրէկի Միւթէսարըֆ Իհսան պէյ, որ այս «մարդկութեան դէմ գործուած ահռելի ոճիրներու մասին տարրական բողոք մը իսկ ըրած չէ» (էջ 150) :

Հազարապետ Տը Նոկալէս, 1917ին, Բ. անդամ այցելեր էր Տիգրանակերտ : Այս անդամ Տիգրանակերտի պատերուն տակ կը վխտային աղքատ Քիւրտեր, ենթակայ սովի եւ հիւանդութեանց եւ հարիւրաւորներ կը մեռնէին (էջ 392) :

Տոքթ. Բէշիտ ըսեր էր հազարապետ Տը Նոկալէսի.— «Ջարդերու հրամանները եկած են Ներքին Նախարար Թալէաթէն, իսկ ինք միայն հրամանները գործադրած է :

Հրամանն էր.— «Այէ', զարկ, մեռցուր» : Թալէաթ աւելցուցեր էր. — «Աքսորներուն եւ բնաջնջման բարոյական եւ նիւթական պատասխանատուն ես եմ» (էջ 147) :

Տը Նոկալէս որ անցած կտրած էր Տիարպէքիր եւ Ուրֆա ճամբան, կ'ըսէ թէ Յունիսի վերջը 1915ին, «ճամբաներուն եզերքները լեցուած էին դիակներով » : Ինքը Յուլիս չորսին հասած էր Հալէպ, երբ Զօհրապ եւ Վարդգէս Հալէպ հասեր եւ երկու շաբաթ ետքը մեկներ էին : Նոկալէս ճամբորդած ատեն, երբ Տիգրանակերտէն դէպի Սէվէրէկ մեկնած էր, ճամբէն քիչ հեռու նշմարած էր, բազմաթիւ «սեւ ծրարներ» : Հետաքրքրուելով, մօտեցած էր եւ դիակներու հոտէն իր ձին ծառանալ սկսած էր : Տեսած էր որ ատոնք Ամէլէ Թապուրի հայ զինուորներու դիակներ էին : Սուիններով փողոտուած, ծակծկուած էին մարմինները : Տը Նոկալէս կ'եզրակացնէ թէ ջարդերը միայն Տիգրանակերտ քաղաքով սահմանափակուած չէին, այլ ամբողջ նահանգը սպանդանոց մը դարձած էր (էջ 149) :

Տիգրանակերտի մէջ իրեն հետ խօսող ժանտարմայի գունդի փոխ գնդապետ Ասըմ պէյն էր որ կատարած էր, իր գունդով, այդ հայ զինուորներուն ջարդը (էջ 150) :

Ուրֆա – Սէվէրէկ – Տիարպէքիր ճամբուն վրայ սպաննուած են նաեւ ականաւոր Հայերէն հարիւրաւորներ : Ուրֆայէն Տիարպէքիր 105 մղոն է : Գլխաւոր ըսպանդանոցներն են՝ Գարաճորուն, Գարագոյուն եւ Գարապաղչէ կոչուած վայրերը :

Գարաճորունը 33 մղոն է Ուրֆայէն դէպի Սէվէրէկ : Այդ ճամբուն եզերքին մօտ է նաեւ ՃԻՆ ՏԷՐԷՍԻ կոչուած վայրը, ուր նահատակուած են Հ. Յ. Դ. զեկավար Ակնունին եւ անոր ընկերացած հինգ ընկերները : «Ճին Տէրէսի»ն կը գտնուի Գարաճատաղի ստորոտը դէպի հիւսիս, մէջտեղն է Տիգրանակերտի եւ Սէվէրէկի : Ճին Տէրէսի ձորին մօտը կայ ՃԻՆ ՏԷՐԷՍԻ գիւղը : Ասոր հարաւը գտնուած Գարաճա Տաղը 5754 ոտք բարձրը է, ձիւնապատ գագաթով : Այս լերան շուրջ, մինչեւ ստորոտը, կան ձորեր եւ բարձրութիւններ : Երբ ստորոտը կը հասնի Ճին Տէրէսիի բարձունքը՝ 3600 ոտք է, եւ ձորին խորութիւնը՝ երեք հարիւր ոտք :

Կ. Պոլսոյ մէջ թուրք զինուորական ատեանի արձանագրութենէն կը քաղենք հետեւեալը .

(Թագվիմը Վէքայի, թիւ 3543)

Դատարանի նիստ՝ 1915 Ապրիլ 27 : Արձանագրութենէն . — բառ առ բառ կը թարգմանենք.—

«Սպանութիւնները գործադրուած են Թալէաթ, Ճէմալ եւ էնվէր պէյերու հրամանով ու գիտակցութեամբ» :

Փաստաթուղթերու 11րդ տրցակին մէջ կայ հեռագիր մը, 1915 Յուլիս 21 թուակիր ,որ ուղղուած է Տիգրանակերտի եւ Մամուրէթ իւլ Ազիզի (Խարբերդ) վալիներուն եւ Ուրֆայի եւ Տէր Զօրի Միւթէսարըֆներուն, եւ որուն մէջ ըսուած է. «Ճամբաներու վրայ մնացած դիակները թաղել եւ զանոնք չնետել ձորերու կամ լներու կամ գետերու մէջ : Ճամբաներու վրայ թաղուած (մեռելներու) իրերը այրել» :

Այդ ծածկագիր – հեռագիրը կը կրէ Թալէաթ պէյի ստորագրութիւնը :

Եւ,

4րդ Բանակի (Տէօրտիւնճի Օրտու) հրամանատար Ճէմալ Պէյն ալ Տիգրանակերտի Վալիին, 1915 Յուլիս 1 թուակիր հեռագրով կը յայտնէ : Հեռագրին վրայ գրուած է ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ եւ ԱՆՁՆԱԿԱՆ.

« Եփրատ գետէն դէպի հարաւ քշուած դիակները հաւանական է որ ապստամբական շարժման մէջ ըսպաննուած Հայերուն դիակներն են : Ատոնց տեղւոյն վրայ թաղուիլը եւ մէջտեղ չթողուիլը անհրաժեշտ է » :

Փաստաթուղթերու 11րդ տրցակի Գ. փաստաթուղթին պարունակութիւնը հետեւեալն է, որով (Տիարպէքիրի Վալին Տոքթ. Բէշիտ) կը պատասխանէ Ճէմալ պէյի հեռագրին 1915 Յուլիս 3 թուակիր ծածկագիր հեռագրով, դարձեալ վրան գրուած է ԱՆՁՆԱԿԱՆ բառը.—

« Եփրատը մեր Վիլայէթին (Տիգրանակերտի) հետ շատ քիչ կապակցութիւն ունի : (Գետով) քշուած դիակները էրզրումի, եւ Մամուրէթ – իւլ – Ազիզի կողմերէն եկած ըլլալը հաւանական է : Հոս, (Տիգրանակերտի նահանգ) ապըստամբական շարժումներու ատեն սպաննուածներուն կամ ուժասպառ ինկածներուն դիակները խոր քարայրներու մէջ կը նետուին կամ մեծ մասամբ, ինչպէս տեղի կ'ունենայ, կ'այրուին եւ այդ կերպով գործողութիւն կը կատարուի : Թաղելու մասին անգամ կարելի է ըսել քիչ բացառութիւն է» :

ԴԻԱԿՆԵՐԸ ԱՆՀԵՏԱՑՆԵԼՈՒ ՀՐԱՄԱՆՆԵՐԸ

ԾԱԾԿԱԳԻՐ

Ներքին նախարարութեան 1915 Դեկտեմբեր 29 թուակիր եւ 809 թիւ դրեած ծածկագիր հեռագիրը .—

Ճամբաներու վրայ ուժասպառ ինկած ծանօթ անձերուն (Հայերուն) դիակները տեսնուած են օտար սպաներու կողմէ : Լսուած է որ ատոնց լուսանկարները առնուած են : Ատոնց (դիակները) անմիջապէս թաղելը, մէջտեղէն վերցուիլը եւ մեզի հաղորդելը խիստ կարեւորութեամբ կը յանձնարարենք :

Ներքին նախարար՝ ԹԱԼԷԱԹ

Խիստ կարեւոր է, չէ՞ :

Գաղթականներու ընդհ. տնօրէնի օգնականին (ուշադրութեան),

Վալի՝ Մուսթաֆա Խալիդ

Թրքական Զինուորական Դատարանի արձանագրութիւններէն կը հասկցուի թէ Գարաճորունի եւ Ճին Տէրէսիի եւ շրջակայ վայրերու սպաննուածներուն դիակները խոր քարայրներու մէջ լեցուցած են կամ այրած, ոճիրին հետքերը անհետացնելու համար :

Նոյնը կը հաստատէ նաեւ հազարապետ Տը Նոկալէս, որ երկու անգամ անցաւ Տիգրանակերտի նահանգէն : Ան կ'ըսէ թէ Հայերու սպանդէն ետք քաղաքը ամայացած էր եւ առեւտուրը բոլորովին անդամալուծուած : Իսկ կատարուած ոճիրներուն հետքերը անհետացնելու ջանքերու մասին կ'ըսէ թէ «մնայուն հրահանգ մը էր անցորդներուն ուշադրութիւնը չհրաւիրելու, դիակները չտեսնելու համար, անհետացնել՝ որպէսզի դիշակեր կենդանիներ եւ թռչուններ, դիակերութեան միջոցին, չմատնէին եղեռնին վայրը » :

Վերջապէս, Միացեալ Նահանգներու « Սթէյթ Տիփարթմընթ»ը եւս 1915 Փետրուար 3–16 թիւով հաճած էր բողոք մը ներկայացնել Ուոշինկթընի Դերման դեսպան Կոմս Պերնստորֆին, որ ջանաս վերջ տալ Հայերու դէմ գործուած ոճիրներուն, «մարդկութեան եւ մոգարութեան սիրոյն» :

Թրքական մոնկոլական ուղեղը անընդունակ է սակայն ըմբռնելու խմաստը այդ բառերուն :

Ո՞ւր մնացին՝ Թուրքիոյ խորհրդարանին անդամ՝ սպաննուած երեսփոխաններու, Հ. Յ. Դ. զեկավարներու, ինչպէս նաեւ բիւրաւոր հայ պանծալի նահատակներու աճիւնները : Աստուծոյ միայն ծանօթ է :

ՍԱՐԳԻՍ ՔԱՋԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Անհամբերութեամբ կը սպասէինք Սարգիս Քաջեանի ջութակի նուագահանդէսին . որովհետեւ որքան ալ Քոնսէրվաթուառը յաջողութեամբ աւարտած, «Քոնսէր Շութոյի» եւ Փալէ տը Շայոյի Փա տը Լու նուագախումբին իբրեւ «Առաջին ջութակ» մասնակցած ըլլայ, առաջին անդամն էր որ մինակը կը ներկայանար հասարակութեան :

Կարելի է ըսել որ «Յառաջ»ի հիմնադիր խմբագրին մահուան հետ դրեթէ կորսընցուցած էինք Քաջեանի հետքը : Որովհետեւ այս թերթին խմբագիրը, հաւատարիմ երիտասարդները քաջալերելու եւ անոնց յաջողութեանց զօրավիգ դառնալու իր սկզբունքին, միակն էր եղած արձագանգ հանդիսանալու յայտնուող արուեստագէտի առաջին յաջողութիւններուն :

Իրմէ ետք չգտնուեցաւ ոչ մէկ կազմակերպութիւն կամ անհատ որ նուազագոյն բարոյական կամ նիւթական օժանդակութիւն ցոյց տար այս երիտասարդ արուեստագէտին : Եւ ըսել թէ սնափառութիւնը կ'ունենանք հպարտանալու... երբ հայ արժէք մը կը փառաբանուի պատկերասփիւռէն, ձայնասփիւռէն կամ տեղական մամուլէն :

Արժէքները չեն ստեղծուիր ինքնաբերաբար, առանց արտաքին օժանդակութեան, առանց նիւթական որոշ յատկացումներու :

Ի՞նչ կրնար ընել նիւթական միջոցներէ զուրկ արուեստագէտ մը, որ պիտի աշխատէր ուսուցչութեամբ իր ապրուստը ճարելու համար եւ ազատ ժամերուն միայն... իր արուեստին նուիրուելու : Ինչե՛ր պիտի չընէին ուրիշ ազգեր Քաջեանի արժէքը ներկայացնող ջութակահար մը համաշխարհային արժէք դարձնելու համար :

Ահա թէ ինչո՛ւ աւելի եւս գնահատելի է գերապայծառ Ամատունին, որ իր բարոյական եւ հեղինակաւոր հովանաւորութիւնը ոչ միայն զլացած չէր այս նուագահանդէսին, այլ եւ «Լը Փէքի» վարդապետներու ամբողջ կազմով եւ աշակերտական խումբով մը պատուած էր երեկոյթը :

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է ներկայութիւնը Տիկին Իվոն Ասթրիւքի, որ երաժշտական միջազգային ժիւռիի գլխաւոր դէմքերէն մին է, եւ հետը բերած էր նաեւ Քոնսէր Քոլոնի ջութակահարներէն Տիկին մը :

Դժուար եւ պատասխանատու յայտագիր մըն էր զոր Քաջեան մեղի հրամցուց եւ մեր անձկութիւնը փարատելու համար ուժգին ծափահարութեամբ մը ընդունեցանք արուեստագէտը, երբ ան եկաւ բեմը դրաւելու, իր դաշնակահարուհի Միշըլին Լակաշի հետ :

Քաջեանի առաջին շփումը ժողովուրդին հետ, եթէ սկսաւ թեթեւ անհամարձակութեամբ մը Թարթինիի Սոնատ ան սոլ մինէօրով, շուտով սակայն տիրապետեց բեմին եւ իշխեց ունկնդիրներուն : Մոցարթի եւ Պէթհովէնի սոնատներու կատարումը մեծ վիրթիոզի մը յատուկ բոլոր ստորոգելիները պարփակող արուեստագէտ մը երեւան հանեց եւ ունկնդիրները իրենց յափշտակութիւնն ու խանդավառութիւնը արտայայտեցին երկարատեւ ծափերով :

Միջնարարէն ետք արդէն բեմը եւ սրահը Սարգիս Քաջեանի համար հարազատ ու մտերիմ մթնոլորտի մը երեւոյթըն էր ստացած եւ ան պիտի կրնար Տը պիւսի Սոնատը, Վինիավսկիի Փոլոնէզ Պրիյանտը, եւ Զիմանովսկիի Նոքթիւրն է Թարանթէլը արուեստագէտէ մը պահանջուած վարպետութեամբ, երաժշտական թեքնիքի բովանդակ կատարելիու-

---

Ի յուշ անմահ նահատակներուն, կը կրկնենք բառերը հայ բանաստեղծին.

«Եւ մեր ցաւի սըկիհէն,
Անոնց արիւնն ու հոգին,
Հաղորդութիւն վրիժագին,
Մենք կ'ընդունինք սրբօրէն » :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Վերջ)

ԿԱՂԱՆԻ ՁՈՒԿԸ

— * —

Իսկ այդ ժամանակ դիպուկ դիպցնում էր ինչ-որ տեղ իր նետը Ջաղացպանի Ալին, որ ամբողջ օրերով նստած էր ծառերի ստվերում եւ ուշադրությամբ հետեւում էր ձկնորսների աշխատանքին։ Ալին ամենից շատ սիրում էր ձկնորսական այդ խաղը։ Նա ամենից լավ գիտեր, թե որ ժամին ինչ ձուկ է գալիս գետը, ինչ ձկնորսական գործիքներ են պետք այս կամ այն ձկան համար։ Ալին գիտեր նաեւ, թե

Հայ գրչին ծառայող իր սպակիը ըն – կերները ցաւով կը ծանուցանեն թէ իր պանդոկին մէջ մեռած է

ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԻՃՃԵԱՆ

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան – էօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամ – փոփուելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան մտաւորականներու դամբարանը : Դա – գաղը գերեզմանատուն կը հասնի ժամը 11·30ին :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայս ընդունել իբրև մա – հազդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի հիմնադրութեան 87րդ տարեդարձին ա – ռիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանդուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խո – նամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար – գողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մաս – նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Շուշանիկ եւ Պ. Կարպիս Տէօլէնեանէ քսան ֆրանք իրենց սիրեցեալ աղգականուհի Այրի Տիկին Մաքրուհի Մինասեանի կսկծալի մահուան քառա – սունքին առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Ար – մենուհի Մուրատեանի մահուան առթիւ ղրացիներէ եւ ընկերուհիներէ հաւաք – ուած ծաղկեպսակի ղրամին աւելցածը 83 ֆրանք յատկացուելու կարօտեալներու : Այս տխուր առթիւ վարչութիւնը ցաւակ – ցութիւն կը յայտնէ ամուսինին Մ. Մու – րատեանի, ընկերուհի Սիրանոյշ Մար – գարեանի եւ պարագաներուն :

×

Սէն – Ժերմի թաղականութիւնը չը – նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբաց – եալ Խաչիկ Մէսճեանի մահուան առթիւ : Գէորգ Մէսճեան յիսուն ֆր. Յովհաննէս Ժամկոչեան, Գրիգոր Դաւիթեան տաս – նական, Աբրահամ Մանկասարեան եւ Կարպիս Մատթէոսեան հինգական ֆր. եկեղեցւոյ, Վարդգէս Գոչեան տասը ֆր. Առաջնորդարանի, Պերճ Կարապետեան, Գեղամ Մարգարեան քսանական, Գրի – գոր Դաւիթեան եւ Գաբլանեան եղբարք տասնական թաղիս դպրոցին կը նուիրեն : Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ – ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ֆէ, առա – ւօտեան ժամը 9ին :

Հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցու – թեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

Ցետ պատարագի Սգահանդէս :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի) :

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ :

Ուղերձ կազմակերպութեանց ներկա – յացուցիչներու կողմէ :

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակ – ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատար – ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիր – ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համերգ Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանալէկեանի, Յունիս 5ին կիրա – կի ժամը 15·30ին, Ս. Մուրատ վարժա – րանի թատերասրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը չնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ դումար – ները : Պօղոսեան ընտանիք 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարգարեան 30, Փաթիկեան ընտանիք քսան, Պ. Մ. Հայգազործեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ղ. Ադնաւորեան, Մեծ Եղեռնի հոգեհանգստեան առթիւ հարիւր, իսկ ողբացեալ Պ. Ա. Գէորգեա – նի յուղարկաւորութեան առթիւ Պ. Պ. Ֆ. Թէրզիպաշեան քսան, Գոճապաշեան ըն – տանիք քսան, Զարղալաթճեան քսան, Գ. Պարսամեան քսան, Տ. Շալճեան 10, ե – կեղեցւոյ պայծառութեան : Տէր եւ Տիկին Ս. Տէրտէրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Արուքեան քսան, Ժ. Ակինեան քսան, Մ. Պօղոսեան տասը, Գ. Թէրզիպաշեան 20, Ֆ. Թէրզիպաշեան քսան, Աղքատախնա – մին : Տէր եւ Տիկին Ս. Տէրտէրեան 50, Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին : Մուրատ – եան վարժարանի նախկին աշակերտներու կողմէ, Փարիզի Մուրատեան վարժարա – նի յիսուն ողբացեալ Ա. Գէորգեանի յու – ղարկաւորութեան առթիւ : Աւանդ դու – մարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղա – րութիւնէն :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նը – ւիրուած չքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրա – կի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթ մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս – նաճիւղին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ – ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատար – ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիր – ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրու – բերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կող – մէ :

Ի պատիւ ՏԻՐ ԵՂԻՇԷ ԱԻԱԳ ՔՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ :

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամա – նած) :

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկը – եալ Մշակոյթի Տան մէջ :

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայ – րենակիցները եւ փափաքողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժա – մը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— *Պատգ. ժողովի օրակար – գի քննութիւն : Պատգամաւորի ընտրու – թիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուե – կշռի ընթերցում :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկա – ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱԶԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերուհիները, Մայիս 15ին, կիրակի ժա – մը 15ին դպրոցի սրահին մէջ : Կը խընդ – րուի ճշդապահ ըլլալ : Օրակարգ.— Ա.) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ.) Հաշուեհատուութիւն, Գ.) Պատգամա –ւորուհիի ընտրութիւն :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մշակոյթ Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ Թեեբրալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, «ՍԱՑԱՔ ՆՈՎԱ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
«ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԻՏԶԱՆԵԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՔԷՋ ԵՒԱՑԼՆ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ

եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*լութակ*), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Բաֆֆի Պետ – րոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նօրտման (*տաւիղ*), Նօրտման եղբայրները (*թաւ լութակ, եւ սրինդ*), Զարուհի Անտոնեան (*արտասա – նութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտա – սանութիւն*), Պէրնար Տէտէեան նուա – զախումբը :

Փարիզ.— Աթէնք յունական պար – խումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակաղի: Եւ Սիւիան – Կոմիտաս երգչախումբը ղե – կավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի :

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք : Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խա – չի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յայտնուած կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուր – բաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Բո – լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա – ժեշտ է :

ՎԻԼՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. անդամական ժո – ղովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հա – ւաքատեղին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը : Կը հրաւի – րուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սե – րունդի վարչութիւնը : Կարեւոր օրա – կարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ դիւերը, մինչեւ լոյս, վերջերը թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե – րուն մէջ :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա – խաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կո – միտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի թատերական ներկայա – ցման թուականը, 11 Յունիս, Շաբաթ ե – րեկոյ ժամը 20·45ին, Փօլ Ֆարլիթի սր – տահին մէջ : Կը ներկայացուի դերասան Թրապօշի «Ռուզան»ը :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ա – մաւելքին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ 25 – 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ԵՐԹՈՒՂԱՐՁ

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Մոսկուա, 25 Օգոստ. Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8ին
ՄԵԿՆՈՒՄ Մոսկուայէն Երեւան – 27 Օգոստ. Շաբաթ, առաւօտեան ժամը 8ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Երեւանէն Մոսկուա – 12 Սեպտ. երկուշ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մոսկուայէն Փարիզ – 13 Սեպտ. երեքշաբ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին

Փարիզէն Մոսկուա – Երթուդարձ — Գարաւելով
Մոսկուայէն Երեւան – Երթուդարձ — եւ Իլիուշինով

ԳԻՆՆ Է · ԱՆՁԳԼՈՒԽ · 2.250 ՖՐԱՆՔ

Այս գումարը կ'ապահովէ :

Ձեր երթ ու դարձի տոմսակը, Փարիզէն – Փարիզ, Օդանաւով :
Պանդոկը Մոսկուայի մէջ եւ Երեւան : Նախատեսուած պատյանները :

Այս գումարին հարկ է աւելցնել :

Ճանապարհածախքը ձեր բնակավայրէն Փարիզի Օրլիի օդակայանը :
Անցագրային ծախքերը :
Արձանագրութեան իրաւունք 10 ֆրանք :

ՅԱՆՁՕՐՈՒԹԻՒՆ.—
Սպասարկութիւնս կը ստանձնէ անցագրային եւ բոլոր ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամն է Յուլիս 14 :
Արձանագրութեան համար կը պահանջուի 500 ֆրանիի կանխավճար մը :
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեան համար դիմել անձամբ կամ նամակով
Գրիգոր Վրդ. Պապեանի, *Սէն – Ժան հրապարակ, Թիւ 11, ՎԱԼԱՆՍ (26) :*
Կը թելադրենք ԴԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ վերջին օրերուն չսպասել արձանագրելու համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
13 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10609

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.609

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

—o—

ԲՈԼՈՐԸ ԳՈՀ ԵՆ

Պրիւհլի մէջ, երկար նիստ մը եղաւ, վեցերը համաձայնութեամբ բաժնուեցան իրարմէ։ Վերջապէս կարեւոր քայլ մը առնուեցաւ հողագործութեան մարզին մէջ եւ ինչ որ ձեռք պէտք է ձգուած ըլլար անցեալ Ցունիս 30ին, կատարուեցաւ այսօր։ Այս համաձայնութեամբ վեցերը ընդհին այն դիմաւոր խոչընդոտը որ ծագած էր եւ իր հետեւանքները կ'ունենար այլ մարզերու մէջ ալ։ Հողագործ – ծախան ապրանքներու ազատ երթեւեկութիւն պիտի իրագործուի 1966 Նոյեմբեր մէկէն եւ 1968 Ցուլիս մէկէն մինչեւ։ Առաջին ապրանքը պիտի ըլլայ՝ ձէթը (դիմ՝ Իտալիոյ)։ 1967 Ցունուար մէկին, գործազրութեան պիտի դրուին պատուզի եւ բանջարեղէնի շուկային հասարակաց կազմակերպութիւնը։

Ձարտարարուեստի ապրանքներու ազատ երթեւեկը պիտի իրագործուի 1967 Ցուլիս մէկին, նախ մաքսի իրաւունքներու հարիւրէն հինգ զեղչով, եւ 1968 Ցուլիս մէկին մնացեալը 15 առ հարիւրին։

1967 Ցուլիս մէկէն, Հասարակաց Շուկան յանձն կ'առնէ «եւրոպական» ապրանքներու արտածման ծախքերու ամրողջութիւնը։

Նոյնիսկ համաձայնութիւնները եղած են ծխախոտի, գինիի եւ այլ մարդերու մէջ։

Այս համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է Փրանսական դանազան շրջանակներուն մէջ։ Արտահայտուած է նաեւ Գերմանիոյ մէջ։

Դաշնակցային Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, կառավարութիւնը վաւերացնելով Պրիւսէլի համաձայնութիւնը, կը դնէ թէ անոր շնորհիւ եւրոպական արեւմտեան քաղաքականութիւն մը պիտի կարենայ սկսիլ։

Ուշինկթընի մէջ ալ, Ամերիկացիները չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը, որուն ընդունակութիւնը, Փրանսայի Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Պուրժ, նախարարաց խորհուրդին դէն առաջ, յայտարարեց թէ Պոմպիտիւնի նպատակ կը նկատուի Միացեալ Նահանգներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆի մէջ տեղի ունեցած համաձայնութեամբ մը, դաշնակցային Գերմանիա 150 միլիոն մարքի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Իսրայէլի։

ՊՈՒԲՐԻՇԻ մէջ միշտ խորհրդաւոր է բրեժնեւի ներկայութեան պարագան։ Յանօթ է որ Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը Ռուսիա հասած պիտի ըլլար Հոկտեմբեր 31, բայց ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ե՞րբ հասած է եւ ո՞ւր է։ Ի վերջոյ կրկարծուի թէ ռումանական քաղաքական շրջանակները ուղած են անպայման պահպանել այս այցելութեան գաղանի բնոյթը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի վարչապետը կարգ մը փոփոխութիւններ ըրած է իր դահլիճին մէջ։ Երկու նախարարներու հրաժարում (ասոնք դէմ էին կառավարութեան հիպրական քաղաքականութիւն մը պիտի վճռած պաշտօններուն նշանակած է նորեր։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Փրանսական հանքային հատատութեանց ազգայնացման առթիւ, Փրանսայի Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Պուրժ, նախարարաց խորհուրդին ներկայացուցած է արդիւնաբերական ծրագիրը։ Ըստ անոր, Ալժերիոյ մէջ գտնուող հանքերուն 51 առ հարիւրը պիտի պատկանի Ալժերիոյ պետութեան, 49 առ հարիւրը՝ Փրանսական ընկերութիւններուն։ Ալժերիոյ պետութիւնը պիտի ունենայ ընկերութեան վարչական խորհուրդին մէջ 5 անդամներ, որոնցմէ 3ը պիտի ներկայացնեն Ալժերիոյ պետութիւնը։

«ԲԱՐԵՒ, Ե'Ս ԵՄ»

ՔԱՆԻ ՓԱՌԱՏՈՆԻՆ

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՖԻԼՄԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՈՆԻՆ

—o—

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած ֆիլմ մը՝ «Բարեւ ե'ս իմ» ներկայացուեցաւ առջի օր Քանի Շար – ժանկարի 20րդ Փառատոնին։ Հակառակ Սիներմոնտի նախապէս չդայլած տողերուն, կը թուի թէ ֆիլմը մեծ ընդունե – լութիւն չէ գտած եւ տեւելով 123 վայրկեան յոգնեցուցած է արդէն յոգնած հանդիսատեսները։

Անցեալ չաբաթ, Սիներմոնտ հետեւեալը կը գրէր Ֆ. Դովլաթեանի պատրաստած ֆիլմին մասին, բաւական յոյս ներշնչե – լով ընթերցողին ։—

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՅՈՅՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ՄԱՐԴՈՑ ՍՐՏԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

« Մոռացութիւնը չի ջնջեր անցեալը։ Ցիշելու մերժումը փախուստ մըն է մի – այն իրականութեան առջեւ։ Նոյնիսկ երբ կը թուի թէ մահը կամ բացակայութիւնը խզած են, կապերը որոնք երկիը կը միացնեն այսօրուան, կենդանի կը մնան։ Ամբողջութեամբ ընդունիլ իր յիշատակները, կը նշանակէ հաւատարիմ մնալ

սական կառավարութիւնը պիտի պահանջէ հատուցումը։

ՄԱՅԻՍ 17ի գործադուլներու մասին կարելի չէ վերջնական բան մը ըսել։ Թէեւ ամբողջական գործադուլի բնոյթ ունի, բայց արուած ըլլալով որ կարգ մը սենտիքաներ չեն մասնակցիր, որոշ սպասարկութեանց մէջ, բանթողի մասնակի չարժումներ կը նախատեսուին միայն։ Այսպէս մեթրօ եւ հանրակառք մասամբ պիտի բանին։ Երկաթուղին պիտի բանի մեծ գիծերու վրայ, բայց ոչ արուար – ձաններու Երեքշաբթի ժամը 0ՀՆ մինչեւ Չորեքշաբթի առաու վեց։ Խո Փրանս, թղթատար, ընկերային ապահովութիւն եւ հանրային ու վարչական այլ սպասարկութիւնները պիտի դադրեցնեն աչխատանքը։ Կազ եւ էլեկտրականութիւնը կրնան դադարներ ունենալ Երեքշաբթի ժամը 5էն 18։ Դպրոցները փակ են։ Զանգպատկերասփիւռը ոչ մէկ յայտագիր ունի։

ՅՈՒԹՊՈԼԻ եւրոպայի բաժակը, վերջերդ անգամ ըլլալով չահեցաւ Մատրիտի Ռէալը, որ մէկի դէմ երկու կէտով պարտութեան մատնեց Պելկրատի Փարթիզանը։

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, ոստիկանութիւնը ցրուած է երկու հարիւր քահանաներու լուռ ցոյցը։ Ասոնք կը բողոքէին ուսանողի մը բանտարկութեան դէմ։

ԻՐԱՔի վարչապետը՝ Ալ Պաղազ Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ Ցունիսին։

ԻՍՐԱՅԷԼի Արտաքին նախարարը՝ Էբան Վարչաւա հասած է, նախագահելու համար Իսրայէլցի դիւանագէտներու համագումարի մը։

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է 30 օրուան համար։ Այս ձեւով կառավարութիւնը կ'ուզէ պայքարիլ համայնավարութեան դէմ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹընի Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ եթէ Չինաստան իսկապէս ապագինում ուզէր, այն առեն ատրազրած կ'ըլլար Մոսկուայի հիւլէական փորձերը արգիլող համաձայնութիւնը։

Լը Մոնտ հետեւեալը կը գրէ Չորեք – չաբթի իրիկուն. — « Բարե՛ւ ես իմ» տարօրինակ խորհրդածութիւն մըն է, պատահարի մը հետեւանքներուն վրայ։ Պատահարը մը կը խօսի այն վայրկեան – ներն երբ հեղինակը մէկ կողմ կը դնէ անցեալի երկար ոգեկոչումները, ներկային դալու համար եւ բացատրելու հայ բնա – դէտի մը տագնապները իր սերունդին հարցերուն առջեւ։ Աւելին ըսել պիտի նշանակէր անպայման չեշտել խակ բնոյթը համակրելի ֆիլմի մը, պատրաստուած դեռ չատ ձախաւեր եւ համեստ ըս – կըսնակի մը կողմէ» ։

Փարիզ հրատարակուող «Լթիւմ Մ.» – վիէթիքը» (Մայիս 1966) աւելի երկար – օրէն կը խօսի այս ժապաւէնին մասին ։ «Բարեւ, ե'ս եմ» ֆիլմ մըն է, կը գրէ խորհրդային ամսաթերթը, որ կը հրա – ւիրէ խորհրդածութեան, հաւատարմու – թեան հարցը կը դնէ ։ Հաւատարմու – թիւն խոէալին, սիրոյ, բարեկամութեան։

« Այս ֆիլմը իրագործուած է Ֆրունզէ Դովլաթեանի կողմէ, Արնոլտ Ադապապո – վի մէկ սենարիոյին վրայ։ Ֆրունզէ Դով – լաթեան, քանի մը տարի աչխատած է Ե – րեւանի թատրոնին համար, ապա ուղած է փորձեր ընել չարժարուեստի մէջ եւ մտած է Խորհ. Միութեան չարժանկարի Ինսթիթիւն, ուր իրրեւ դասատու ունե – ցած է ծանօթ վարպետ՝ Սերժ Կերասի – մով ։

« Դերասանները։ Արեմի դերը կը խաղայ Արմէն Ձիկարխոնեան, Երեւանի տրամաթիք թատրոնի դերասան, որ վայրկեան խաղարկութիւն մը ունի։ ...Այս ֆիլմին առթիւ Ֆրունզէ Դովլաթեան յայտարարած է ։— « Ուզեցինք արդի պիտութեան մարդիկ ցոյց տալ, խելացի, կրքոտ մարդիկ, մաքուր սրտով, որոնք ստեղծագործութեան եւ կեանքի դժուա – րութեանց հետ բախումներ ունին։ Ուզե – ցինք որ հանդիսատեսը խորհրդածէ, ու – զեցինք անոր փոխանցել կամքն ու լաւա – տեսութիւնը անոնց որոնք կը փորձեն դանել պիտութեան գաղանիքները եւ կը փորձեն ճանչնալ ճչմարտութիւնը »։

« Ֆիլմը որ կը վերլուծէ այն խոր կա – պերը որ կը միացնեն մարդիկը եւ ցոյց կուտան մարդկային արարածին արժէքը, կը սկսի պատերազմի տագնապալի օրե – րուն։ — Արտեմ եւ Օլէկ, բնագիտու – թեան համալսարանի ուսանող, կը դի – պեն իրենց դասերը եւ հակօդային պաչտ – պանութեան աչխերտութիւն կ'ընեն ուսա – նողներու տան տանիքներուն վրայ ։ Այս մութ օրերուն, երբ մարդիկ կը տառա – պին, պէտք եղածին չափ հաց չունին, երկու ուսանողները կ'երազեն որ օր մը պիտի լուսարանեն բնութեան խորհուրդ – ները եւ բարդ տարազներ կ'արձանագրեն իրենց հացի բաժնեթուղթին համար, իրրեւ եղրակացութիւն իրենց պատճին ։ Երբ պատերազմը կը վերջանայ, մեր եր – կու բարեկամները արդի բնագիտութեան ամէնէն այժմէական հարցերը կ'ուսումնասիրեն, Օլէկ Մոսկուայի պիտական հետազոտութեան հաստատութեան մէջ, իսկ Արտեմ լեռան վրայ իր չինած տար – բալուծարանին մէջ, Հայաստան, իր ծնընդավայրը։ Մէկուն կամ միւսին համար, կեանքը միշտ դիւրին չէ, բայց դժուար օրերուն, կասկածի պահերուն, պիտեն որ մէկը կրնայ միւսին վրայ հաշ – ուել, տարիները կ'անցնին, իրենց երազը չնորհիւ ոքնային աչխատանքի, իր ա – ռաջին պտուղները կուտայ ։

×

Վերջացնելու համար աւելցնենք նաեւ, որ այս տարուան սկիզբը դումարուած Հայաստանի չարժարուեստի միութեան ընդհ. ժողովին ընթացքին, Մ. Գէորգով, որ միութեան քարտուղարն է, հետեւեալը ըսած է վերոյիչեալ ժապաւէնի մա – սին։ «Ֆ. Դովլաթեանի նոր աչխատան – քը՝ « Բարեւ, ե'ս եմ» երկսերիանոց նը – կարը նոր ու թարմ արտայայտչամիջոց – ներով արուած ստեղծագործութիւն է, ուր ո՛չ «նորը» եւ ո՛չ էլ «թարմը» ինք – նանպատակ չեն ու ենթարկուելն են ար – ուեստագէտի յստակ քաղաքագիտական դիրքորոշմանը »։

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱԻԱՌԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս շատ հետաքրքրական յօդուածաշարքը, (տեսնել սկիզբը Ապրիլ 14, 15 եւ 16), ընդհատեր էինք Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումին առթիւ դիզուած գրութեանց հրատարակութեան պատճառով: Այսօր կուտանք վերջին մասը :

Տեղեկագիրներու ընթերցումէն կը համոզուինք, թէ այս աշխարհամասին մէջ (հայկական աշխարհ) դարերէ ի վեր բարքերը նոյնը մնացեր են: Աւատապետութիւն եւ աւազակապետութիւն կը մնան ինչպէս անցեալ դարերուն: Ստրաբոն կը գրէր Հայերու եւ Մարերու բարքերուն նմանութիւնը : Հայեր եւ Մարեր որոնք խառն կը բնակին Կորդուաց աշխարհին եւ Փայտակարանի մէջ, կը զբաղէին աւազակութեամբ: Մարերու փափկասիրութեան, քմահաճութեան բարքեր կը տեսնուին նախարարներու մօտ, կը յայտնուին երկպառակութիւն, նենգութիւն, դաւաճանութիւն, միութիւն մը կազմելու, հաւաքաբար ճակատ կազմելու անկարողութիւն :

Բնակչութիւնը կը նուազի, անցեալին մէջ՝ արտագաղթով, վերջին դարուն՝ պանդխտութեամբ : Չկան անձնուրաց առաջնորդներ եւ ղեկավարներ: Հօտը կը մնայ անհովիւ, կը թրքանայ կամ կը քրտանայ : Գիւղերը կը դատարկուին, վանքերը կ'ամայանան, դատարկութիւնը կը լեցուի օտարներով, մնացողները կը պաշարուին, կը կղզիանան, կը հարըստահարուին : Մինչեւ 1700 թուականը՝ մեծամասնութիւն է Հայութիւնը, բայց հետզհետէ փոքրամասնութեան մէջ կը մնայ : Շահրիկեան, յիշելով Թավերնիէի վկայութիւնը, թէ յիսուն Հայու դէմ մէկ Թուրք կայ, կը հարցնէ. «Ո՞ւր դացին այս մարդիկը, ջա՞րդ, բայց ո՞ւր է փաստը»: Հ. Ղուկաս Ինճիճեան կը յիշէ բազմաթիւ հայ գիւղեր, որոնք հետզհետէ իսլամացած են :

Մամուլը, հրատարակելով տեղեկագիրներ, կ'առաջարկէ դաւառ դրկել ձեռնհաս առաջնորդներ, կազմակերպել թեմերը : Բանիբուն առաջնորդներ նախախնամական դեր կը կատարեն, ապիկար եւ ընչաքաղց առաջնորդ մը պատուհաս է ժողովուրդին : Տեղեկաբեր վարդապետները կը յայտնեն, թէ երկար ատենէ ի վեր առաջնորդ չունին Բաղէշ, Խարբերդ, Սղերդ, Տիարպէքիր, Տիվրիկ, Խնուս: Պաշգալէի եւ Խիզանի նման կարեւոր կեդրոններու մէջ տեղապահներ կան, կը նշանակէ թէ թեմերուն յիսուն առ հարիւրը բաց է :

Ալաշկերտի, Պայազիտի, Բասէնի, Քըզիի, Դերջանի, Բալուի առաջնորդներն ալ, փոխանակ ժողովուրդը հարստահարութեանց դէմ պաշտպանելու, կը մասնակցին շահագործումին: Պետութեան վարչական բաժանումներու համաձայն պէտք է կազմակերպել թեմերը, վալի ունեցող քաղաքին մէջ արքեպիսկոպոս մը դնել, միւթեսարըֆ գտնուող տեղեր եպիսկոպոս մը կամ Ծայրագոյն վարդապետ մը, գայմաքամին քով վարդապետ մը : Ամէնքը ենթակայ ըլլալու են նահանգին արքին, որուն պէտք է դիմեն խնդիրներու կարգադրութեան համար (Մասիս, թիւ 2652 եւ 2653):

Թուրք մամուլը կը հետեւի հայ մամուլին, կը գրէ թէ Հայերը Քիւրտերու դարաւոր թշնամիներն են, եւ կը փափաքին ճնշել Քիւրտերը: Հայ մամուլը կը ժխտէ յայտնելով թէ ցեղային ատելութիւն չկայ, երկու ժողովուրդներու միջեւ հակառակութիւնը օտար ձեռքերու արդիւնք է :

Հայ գիւղերը տեղական ինքնավարութիւն ունին : Գիւղացիները կ'ընտրեն գիւղապետ (ռէս), ասոր գործակատարը (գզիր) եւ խորհրդականներ (համբաներ): Գիւղապետին իշխանութիւնը կը հաստատուի Առաջնորդարանին եւ փաշային կողմէ: Գիւղական դատերը կը տեսնուին ռէսին եւ համբաներու դատարանին առջեւ, իւրաքանչիւր գերդաստան գարնան օր մը պարտաւոր է վարելու անոր արտը, իսկ ամրան՝ բոլոր գիւղացիները օր մը միասին կը հնձեն անոր արտերը : Ռէսը կերակուր կուտայ աշխատողներուն եւ իր ծախքով զուռնայ, նագարա զարնել կուտայ («Փորձ, 1879, էջ 68):

Տեղեկագիրները կը դիզուին պատրիարքարանի դիւաններուն մէջ եւ կացութիւնը կը շարունակուի : Ողբացեալ Սահակ վրդ. Օտապաշեան, առաջին նահատակը Երզնկայի ճամբուն վրայ, կը գրէր «Սուրհանդակ»ի մէջ 1904ին (թիւ 1496, 1499):

«Գործունեայ վանահայրեր պարագաներէն օգտուելով ընդարձակած են հողային կալուածները, մշակելով հարըստացուցած են, բայց տարիներով ամայի մնացած հողեր կան, որոնք սահմանակից հողատէրերու կողմէ յամրաբար իւրացուած են: Իւրաքանչիւր վանք միաբանութիւն ունենալու է, իր մարդերով մշակելու է հողերը: Ժողովուրդին իրաւունքն է պահանջել որ դաւառներու մէջ ցրուած այդ նուիրական հաստատութիւնները ծառայեն իրենց բուն կոչումին : Կարգապահ եւ սրբակեաց միաբանութիւն մը ի վիճակի ըլլալու է օրինակ դառնալու կարգապահ աշխատութեան, կալուածները դառնալու են տիպար ագարակներ»:

Բաֆֆի, ուսումնասիրելէ ետք հարըստահարութեանց տեղեկագիրը, կը խոստովանէր թէ «Տաճկական Հայաստանի մասին օրինաւոր շարադրութիւն մը չկայ» եւ անհրաժեշտ կը դտնէր հիմնական տեղեկութիւններ, ուսումնասիրելու համար բոլոր ցեղերու կեանքը : «Կատարեալ տեղեկութիւններ պէտք են Հայաստանի աշխարհագրութեան, ազգաբնակութեան, արդիւնաբերութեան, վիճակագրական, ժողովուրդներու մէջ տիրող ոգիին, ձգտումներուն կրօնական եւ բարոյական՝ զգացումներուն մտաւոր եւ հոգեբանական կողմի մասին» :

Վիպագրին համաձայն, բարեկարգութիւնը սկսելու է արմատէն : Երբ հողը պատրաստ չէ, կարելի չէ ցանք ստանալ: Բարձրագոյն նպատակին համապատասխան ըլլալու է ամբոխը իր կրթութեամբ (ՏԱՃԿԱՀԱՅՔ, էջ 22, 56):

Ո՛չ լուրջ ուսումնասիրութիւն մը պիտի կատարուի, ոչ ալ դարմանումներու մասին պիտի մտածուի : Գաւառը պիտի սեւեռէ աչքերը դէպի Պոլիս : Պատրիարքարանը կառավարութենէն պիտի սպասէ բարեկարգութիւն : Գաւառացին պիտի լքէ տուն եւ տեղ, ընտանիք եւ օճախ, պիտի դաղթէ :

Տխուր է դաւառի պատկերը, հայ ժողովուրդը կը նուազի, զուրկ է անձնուէր եկեղեցականներէ, դարերով իր քրտինքին արդիւնքը տուած է հաւատարմօրէն վանքերուն, որոնք աւելի բարեսիրական հաստատութիւններ եղած են : Եւրոպայի եկեղեցականը կը լքէ ընտանիք եւ հայրենիք, բարեկամ ու ազգական, կ'երթայ Ափրիկէի խորերը՝ մարդակերներուն քրիստոնէութիւն քարոզելու, քաղաքակրթութիւն տարածելու : Հայ եկեղեցականը չի հետաքրքրուիր դրացիները հայացնելով, քրիստոնէութեան բերելով, նոյնիսկ Հայը եկեղեցիին հաւատարիմ պահելով :

Պատրիարքարանը կը պահանջէ «արժանաւոր պաշտօնեաներ նշանակել վարչական եւ դատական պաշտօններու համար, հեռացնելով անձնական շահուն, մոլեռանդութեան գործիք եղող զեղծ եւ ապիկար պաշտօնեաներ»:

Պատրիարքարանին գործը պիտի ըլլար նախ պարկեշտ առաջնորդներուն նշանակումը, զեղծարար եկեղեցականներու եկեղեցիէն արտաքսումը: Գիւղեր եւ աւաններ կղզիացած են, ովասիսներ են անապատին մէջ, չունին իրար կապող կազմակերպութիւն, չունին ղեկավարութիւն: Տեղ մը գիւղացին հող չունի, դերին է աղային, վանքերու կալուածներն ալ կը մնան անմշակ :

Պատրիարքարանը պետութենէն եւ օտարէն կը սպասէ բարենորոգում, համոզուած ըլլալով որ վանքերը վանականներ պիտի ունենան, արտերը մշակողներ, թեմերը անձնուէր առաջնորդներ, եթէ բարենորոգումներ կատարուին :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Վերջ)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Ա.

Մեծարենցի քնարի լարերի վրայ ամէնից շատ բնութիւնն է իր երգը երգել եւ յատկապէս հայրենի գիւղի բնութիւնը, որ տրուած է սիրագորով խանդավառութեամբ, դիտուած է մանկական ոսկի երազ յուշերի եւ գեղակարօտ հոգու պատուհանից: Մեծ մասամբ այսպէս է նայել աշխարհին պատանի բանաստեղծը :

Իր վերաբերմունքը դէպի իրականութիւնը լաւ է արտայայտել նա «Բիւրեղի դիւթանք» քերթուածի մէջ .

Մանուկ մըն է, որ կայնէր դէմն
հրաժամ արեւին,
Կ'օծէ հոգին իր շուշան լուսացնցուղ
երազով,
. . . . . .
Բիւրեղ մը կայ ձեռքին մէջ զոր կը
ճօճէ դարձդարձիկ,
Եօթը գոյնի տե՛նչն ունի, լոյսի
անհուն խազերուն ...

Սա մի ճշմարիտ ինքնաբնորոշում է, իրականութեանը նայելու իր կերպի բացայայտումը : Այսպէս է նայել աշխարհին պատանի բանաստեղծը, միշտ այդ բիւրեղի դիւթանքով, եօթը գոյնի տենչը եւ սիրոյ պայծառ արեւը արտացոլող «պրիսմակի» միջոցով, եւ դրանով է տեսել բնութիւնը, դրանով արտայայտել իր սէրը, իր յոյզերը առհասարակ : Ահա թէ ինչո՛ւ բնութիւնը նա երգեց իւրայատուկ հրայրքով, բանաստեղծական դինովութեամբ, ինչպէս չէր երգել մինչ այդ ոչ մի բանաստեղծ մեր գրականութեան մէջ:

Մեծարենցի գեղեցիկ բանաստեղծութիւններից «Հովը» իբրեւ բնանկար, իբրեւ բնութեան ջերմեռանդ սիրոյ արտայայտութիւն, իբրեւ արուեստի մի գոհար, որ մանկունակ տպաւորութիւններով, մանկութեան օրերի քաղցրութիւնով է լեցնում ընթերցողի սիրտը : Բնութեան անձնաւորումը պատկերաւորութեան ընդունուած եղանակ է գրականութեան մէջ : Այդ եղանակը Մեծարենցին յաջողւում է սքանչելիօրէն, եւ այս բանաստեղծութեան մէջ «հերարձակ» հովը մի չարաճճի աղջիկ է, մի խաղընկեր, որ խաղում է քերթուածի քնարական հերոսի հետ, վազելով նրա ետեւից, բռնելու փորձ անելով, մատնահարում է նրա պատուհանը, կանչին պատասխանում է քրքիջով, նոյնիսկ ապտակում է նրան, մազերն է ուզում համրել, կռնակից վեր է մագլցում, մանուկի պէս պլլւում է «մայր թուփերու քղանցքին» : Այսօրինակ անձնաւորումներ շատ կան Մեծարենցի երկերի մէջ :

Բնութեան գիրքը բանաստեղծօրէն կարդալու բացառիկ հմտութիւնը արտայայտուել է նաեւ «ի՞նչ արբեցութեամբ...» քերթուածի մէջ, որ բնութեան մի խանդակաթ զովք է և ընդհանրապէս, կեանքի ջերմ խնկարկում : Կեանքը, ըստ բանաստեղծի, արբեցում է, ապրելը գերագոյն հրճուանք. այդպէս է բնութեան ամէն ծնունդի համար, որոնք «ամէնն ալ կեանքէն կ'ըմպեն յորդ ճաճանչ» :

Բնութեան յուզառատ զովքը Մեծարենցի ստեղծագործութեան մէջ զգալի չափով կապուած է իր ծննդավայրին՝ Խարբերդի Բինկեան գիւղի հետ, որի գովերգին ու պատկերմանը նուիրուած են «Այգերգ», «Գետափի երազանք», «Տապի նոպաներ», «Բիւրեղի դիւթանք», «Զուրէն դարձին», «Զրտուք» քերթուածները: Բինկեանը, Հայաստանի վեհաշուք գեղաշուք գեղեցկութեան մի մասնիկը, Մեծարենցի համար դարձել է երանելի օրրան, հոգեհարազատ ու հոգեկազդոյր հանգրուան, որին սիրահարուած է բանաստեղծը, որին անուանում է՝ «Իմ մշկենի, ծաղիկ ու ծափ գիւղս» :

Մեծարենցի ստեղծագործութեան մէջ զգալի տեղ են գրաւում գիշերգն ու արեւերգութիւնը, որոնք երկուսն էլ բանաստեղծի համար ունին շատ կարեւոր նշանակութիւն: Բռնութեամբ ու վայրենութեամբ լեցուն ցերեկը բանաստեղծին մղում էր դէպի գիշերը, որ անուրջների, մոռացութեան, նոյնիսկ լոյսի էր առաջնորդում նրան : Գիշերերգի մի սքանչելի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Si telle est la triste réaction des bouleversements auxquels nous avons assisté sur la marche des écoles, en pleine capitale, on devine aisément ce qu'elle doit être dans les provinces reculées de l'empire, où l'organisation de la gendarmerie, de la police municipale et d'autres services de la sûreté publique laisse encore, il faut le dire, beaucoup à désirer, et où, en raison de maintes particularités faciles à saisir, le régime de terreur doit sévir avec beaucoup plus de rigueur qu'ici.

Nonobstant cette déplorable situation, qui s'améliorera sans doute peu à peu, l'œuvre scolaire est un facteur trop important dans les éléments constitutifs du triomphe de notre apostolat, pour que nous la négligions plus longtemps en prétextant les complications des temps présents, et je dois rendre cette justice à mes vénérables suffragants, à savoir qu'au milieu des soucis mortels qui les étreignent, ils ont toujours particulièrement à cœur l'œuvre des écoles, qu'ils sont désolés de n'avoir pu, durant les terribles mois de désastres, établir un budget scolaire, tous les subsides ayant été consacrés aux besoins matériels indispensables des pauvres petits écoliers et de leurs infortunés parents, réduits à la dernière misère !

Cependant cet état de choses ne saurait durer indéfinement, et mes suffragants sont, à juste titre, inquiets des progrès que réalise la propagande protestante sur le champ de leur apostolat, et cela en renforçant une organisation scolaire déjà si riche et si bien adaptée aux besoins locaux !

La lutte par l'école est des plus sérieuses dans ses conséquences, car l'école forme la jeunesse, et c'est à la jeunesse qu'appartient l'avenir ! Or, mes pauvres suffragants voient avec une réelle tristesse les prédicants, émissaires des sociétés bibliques, profiter de nos malheurs pour pousser activement leur lutte. Ce n'est pas que les ressources pécuniaires leur aient fait défaut avant les désastres de l'Anatolie, mais la misère, qui y règne sur une si vaste échelle depuis ces événements sanglants, a ouvert présentement un champ très propice à leur propagande par l'argent.

Vous savez d'ailleurs que le soin de la distribution aux sinistrés, des sommes considérables souscrites en Amérique et en Angleterre, a été confié à ces ministres par l'entremise de la «Bible House», agence principale, à Constantinople, des sociétés bibliques américaines et centre d'administration des missions protestantes du Levant.

Certes, nous nous garderons bien de faire à ces ministres protestants l'injure de croire, comme quelques-uns l'ont prétendu, qu'ils aient ouvertement imposé aux pauvres sinistrés qui se sont adressés à leur charité la condition expresse d'embrasser leur secte ou d'envoyer leurs enfants à l'école protestante. Mais, vous n'ignorez pas, hélas ! Monsieur le Directeur général, la funeste efficacité des moyens indirects, des insinuations habiles, des attentions significatives, etc... Et puis, il était fort naturel qu'étant pourvus des ressources si abondantes, ils profitassent de l'occasion pour *favoriser* ceux qui adhéraient à leur cause.

(15 — *à suivre*)

արտայայտութիւն է «Ձմրան պարզ դի – չեր» բանաստեղծութիւնը, ուր դիշերը բնկալուած է վերադոյն խանդավառու – թեամբ ։

Պարզ, լուսածածան, հրաշալի՛ գիշեր,
Հոսէ՛ սրտիս մէջ դիւթանիւթիդ ալիք ։
Ձերմակ երազիդ ցայտերէն մեղրիկ
Պատ–պատ կաթեցո՛ւր հոգւոյս սիրաջեր :

Գիշերը բանաստեղծի համար ոչ միայն հասարակական, այլեւ իր անձնական ցա– ւը մոռնալու, իր վէրերը ամոքելու մի– ջոց է, քանդի նա օձուն է «հաչիչով ու բարասանով »եւ նրան զարձնում է «լու – սեղէն» ճամբաների ուղեւոր : Գիշերը նա զանում է այն ատեճան անրջող , որ նրան թւում է, թէ ինքը համբոյրներ է առնում «հովէն ու ծովէն» : Բայց դի – շերը նաեւ խոհանքի դաւռ է բայ անում, իր հիւանդագին վիճակը, մենակութեան առասպանքը յիշեցնում , սիրոյ կարօտը ընդգծում եւ այդ պատճառով էլ նաեւ յուսալքման խաղեր յառաջացնում : Այս ամէնը հմայիչ արուեստով յայդերի ու պահակների գրաւիչ թովչանքով արտա– յայտած է «Սիրերգ» քերթուածի մէջ :

«Սիրերգ»ը օժտուած է բարձր, հրճը– ւալից տրամադրութեամբ , որ իր բար – ձրակէտին է հասնում մանաւանդ երկ – րորդ տան մէջ ·

Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն,
Համբոյրներ լոյսէն՝ որ չորս դիս կը ծաղկի,
Այս գիշեր տօն է հոգւոյս՝ կիրակի,
Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն :

Բանաստեղծի ցնծութիւնը, տօնական բարձր տրամադրութիւնը, սակայն , մշտական չէր եւ չէր կարող լինել, կար, ինչպէս ասացինք, հանրային եւ անձնա – կան վիշտ որ ցնծութիւնը ընդմիջում էր տխրութեամբ :

Բայց լոյսն հոգւոյս ֆիչ ֆիչ կը մաշի···
Նրբուհիս են ծարաւ միակ համբոյրին···
Ցնծագին գիշերն է լոյս ու լուսին՝
Բայց լոյսն իմ հոգւոյս ֆիչ ֆիչ կը մաշի :

Սակայն բանական է սիրոյ պղպջումի արձարծման մի առիթ, իր սիրած աղջը– կայ «Շահէնի» աչքերի «Մերանեծին» բո– ցի ներկայութիւնը իր հոգու մէջ, որ նրա սիրտը լեցուի անեղը ուրախու – թեամբ, եւ նա ցնծութեամբ արբչիւ՝ բացականչի ·

Հոգւոյս դափ ու թմբուկի
Կ'իջնէ ծիծաղն այս գիշեր ·
Ծնծղաներու պէս ցնծուն՝
Ծափ կը զարնեն իմ յուշեր
(«Կայծեր»)

Գիշերուայ դովքը պարունակող սքան – չելի քերթուած է նաեւ «Ցայգանուագը», որ երգի էր վերածուած եւ երգւում էր դպրոցներում՝ երգեցողութեան դասե – րին : Այս բանաստեղծութեան մէջ էլ դի– շերուան թովչանքը եւ սիրոյ կարօտը կողք –կողքի են, ուրախութիւնն ու թա– խիծը, լուսաւոր թախիծը, կողք–կողքի :

Մ · ՀԻՒՍԵԱՆ

«Սով · Գրականութիւն»

ՔԱՆԻ՞ ՀԱՅԵՐ ՏԱՐԱԳՐՈՒԵՑԱՆ

Կ. ՊՈԼՍԷՆ

Ընդհանրապէս այն կարծիքը կայ թէ Թուրքերը խնայեցին Կ. Պոլսոյ Հայու – թեան եւ չտարաղրեցին : Ասիկա մա – սամբ միայն ճիշդ է :

Ըստ Թրքական ոստիկանական արձա – նագրութեան, մինչեւ 1915 Դեկտ. 7, Կ. Պոլսէն տարագրուած են երեսուն հազար Հայեր, եւ Դեկտեմբեր եօթնէն ետք դար– ձեալ աքսորուած են չորս հազար Հայեր, որով 34 հազար հայ այրեր, աքսորուե – լու պատրուակով, սպաննուած են Իզմի– թի եւ այլ վայրերու ամայի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ :

Ահեղ ետք պատրաստուած էր ցանկ մը, Կ. Պոլսէն արտաքսելու համար նաեւ ութսուն հազար ընտանիքներ · այդ է որ չէ գործադրուած, չնորհիւ օտար ճնշում– ներու :

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍԸ

Անդարայի նահանգին մէջ՝ նուազա – գոյնը՝ հարիւր հազար հաշուելով, իրենց նիւթական կորուստը հարիւրաւոր միլիոն տոլարի կը հասնի , նկատի ունենալով որ կեսարիոյ Հայերը եւ Անդարայի Հա– յերը, առեւտրական տեսակէտով , լաւ դիրքեր ունէին, եւ մեծ հարստութեան տէր էին : Առանց հաշուելու ապագային հարստութիւնները, հաստատութիւննե – րը, Անդարայի նահանգին Հայերուն նիւ– թական կորուստը, 90·000է աւելի անձե – րու կորուստէն դատ աւելի քան երկու հարիւր միլիոն ոսկի տոլար է :

ՍԻՐՈՑ ՄԱՍԻՆ

Առանց սիրոյ չի կրնար ապրիլ մարդ · չի՛ կրնար բարի, ծառի ու բոյսի կեանք ապրիլ :

ՄԱՐՍԻԼ ԲՐԵՎՕ

×

Սէրը տարիք չի ճանչնար :

ՍԹԱՆՏԱԼ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ինչպէս գրած էինք Ժիրայր Փալա – մուտեանի յուշահանդէսը մեծ ընդունե – լութիւն գտած է Պէյրութի արուեստա – սէր հասարակութեան կողմէ :

Այս առթիւ , Պէյրութի «Օրհան»ը հե – տեւեալը գրած է·— «Ժիրայր Փալա – մուտեան մեզի կուգայ Ֆրանսայէն, ուր կը մնայ Քոթ ա'Ազիւրի եւ Փարիզի մի – ջեւ : Իր պատառանները ամէնէն ճոխ լոյսը կը սփռեն , այն լոյսը որ կը խաղայ Սէնի ափին կամ Րիւ տը Լ'Ազէյի հին տուներուն վրայ եւ այն լոյսը որ ծովէն մինչեւ Փրովանսի ցած բլուրները կը պատմէ ձիթենիին, նոճին եւ հովմէական կղմինարները :

Պատահած մը նուիրուած է Քազանցա – քիսի տան : Անոր մէջ կայ արուեստագէ– տին զգացումներուն ամբողջ խորութիւնը եւ իր կատարեալ գործերուն բոլոր նը – րութիւնները :

Դասական դիմանկարներու դրացնու – թեան մէջ, կը գտնենք Մօռերու եղերքին կարմիր ժայռերը : Սեզանի եւ Մաթիսի սիրելի Պատկատները կը կրեն նկարիչին հաւատարիմ վրձինին դրոշմը, արեւի հանդարտ ճառագայթումներու մէջ »:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Անցեալ Շաբաթ կէսօրէ ետք «Ներկայ ժամանակները» յայտագրով Առլէն Փա – փազեան խնամքով եւ իւրայատուկ ոճով պատրաստած էր երկու Սէֆաճա «Ֆրան– սական պանդոկի վերանորոգումը » եւ « Ֆրանս Նաւուն մուտքը Հավրի նաւա– հանգիստը »:

Քոթ ա'Ազիւրէն կրընոպլը, Առլէն Փա– փազեանի նկարներն ու տեսակցութիւն – ները յաջող կերպով կը ներկայացնէին Ֆրանսական պանդոկներու արդի ճըզ – տումները :

Հաւրի նաւահանգիստին մէջ ալ, Առլէն Փափազեան գտած էր ինքնատիպ ոճը , պարզելու համար սեւ աչխատանք տա – նողներու կեանքը եւ կրցած է տալ այն– պիսի Ռըլիէֆ մը, որ հանդիսատեսը կը գտնար դերակատար : Խուսափելով դիւ– րութիւններէն եւ միջակութենէ , այս իրագործումով Առլէն Փափազեան յայտ– նաբերած էր ճաշակ եւ արուեստ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդ պէտք է ծերանայ՝ հասկնալու համար թէ ո՛րքան կարճ է կեանքը :

ՇՈՓԵՆԱՈՒԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՄՕՐՈՒՔԸ

ԵՒ ՀԱՄԲՈՒՔԸ

Անգարայէն կը գրեն Պոլսոյ թրքական թերթերուն·—

Ազգ· Ժողովի Ափական երեսփոխան Մեհլուտ Եըլմազ խօսիւ յարձակեցաւ Ազգ· Ազահովութեան Խորհուրդի ընդհ· քարտուղար Զօր· Րչֆէյթ Իւլկէնալփի վրայ, որ հաւաքոյթի մը ընթացքին, ծանր խօսքեր ըսած էր կրօնաւորներու հասցէին ·

— Պէտք է վերցնենք մօրուքը, փաթ – թոցը եւ համբիչը , ըսած էր Զօրավար Իւլկէնալփ : Այս երկիրը կրծողները այ– ծեմօրուքներն են, մէկը անտառները կը կրծէ, միւսը՝ մեր ընկերութիւնը : Գու– բանի ուսուցումը յանձնուած է անարժան ձեռքերու : Իրը համալսարանական երի – տասարդներ, դիւղեր կ'այցելէք եւ կը լուսաւորէք դիւղացին : Հոն ուր դուք չէք երթար, այդ այծեմօրուքները մուտ կը գործեն եւ կը թունաւորեն ժողովուրդը :

Զօր· Իւլկէնալփի այս խօսքերուն առ– թիւ, Ափական երեսփոխան Մեհլուտ Եըլմազ ըսաւ Ազգ· Ժողովին մէջ :

— Այս անձը յանախակի իր իրաւասու– թեան սահմաններէն դուրս կ'ելլէ եւ կը – րօնքի , Գուրանի վերաբերեալ խնդիրներ կը յուզէ : Որեւէ իրաւասութիւն չունի , իր պարտականութիւնն է լոկ Ազգ· Ապա– հովութեան Խորհուրդին ընդհանուր քար– տուղարութիւնը վարել : Ի վերջոյ պաշ– տօնատար մըն է, որ կ'աշխատի վարչա– պետութեան հրամանին տակ, հետեւա – բար չի կրնար քաղաքական յայտարա – րութիւններ ընել : Այս անձը երբ կը յարձակի կրօնաւորներուն վրայ, ինչո՞ւ լուռ կը մնայ համայնավարներու դէմ – ծունէութեան առջեւ, որ երկրին եւ պե – տութեան հիմերը կը ջանայ քանդել : Այս մասին ոչ մէկ բառ իր յայտարարու– թիւններուն մէջ : Երբ կրօնական կեանքը կը ծաղկի երկրին մէջ, ոչ թէ պէտք է դանդաղիլ այդ չարժումէն, այլ պէտք է հպարտանալ անով : Աչխարհի ոչ մէկ ան– կիւնը այսքան ծանր նախատինքներ ետ– ուած են կրօնքի եւ կրօնաւորներու երե – սին : Իր այդ խօսքերը սրտէն խոցած է իսլամ – թուրք ազգը եւ երեսուն միլիո – նը : Կը պահանջեմ որ այս անձը անմի – ջապէս պաշտօնանի ըլլայ եւ դատարանի յանձնուի, քանի որ կը բռնաբարէ Սահ – մանադրութիւնը եւ օրէնքները, կը նզի եւ խղճի ազատութիւնը :

Անոնք որ կ'ըսեն՝ թէ յոգնած են կեանքէն, գլխաւորաբար իրենք իրենցմէ յոգնած են :

ԳԱՐՄԷՆ ՍԻՒՎԱ

«ԾԱՌԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Լեւոն եւ Ժանէթ խոհանոց մտնելով թեհնայսը կարմրցուցին, անուշը վրան անցուցին եւ յետոյ քսան հաւասար մա – սերու բաժնելով կարեցին : Լեւոն կոր – ներէն մին վերցնելով տակը բաներ մը ահեցուց :

Յերեկուան սեղանը պատրաստուեցաւ : Ամէնքը մէկէն սեղանին չուրջը հաւաք – ուեցան : Բդէզի ցաւը մեղմացած ըլլա – լով ինքն ալ կրցաւ մասնակցիլ սեղանին : Ներկայ էին Ժանէթ միչա իրարու երես կը նային :

Բդէզ իր այրած ձեռքովը չկարենալով ճաշել, Փոշէֆքին անոր օգնութեան կը հասնէր երբեմն եւ իր երեսին կերակրող օր մը պէս պատառաքաղը անոր բերանը կ բանէր :

Բդէզ, ամէնքին խնդրանքին վրայ, ըս– կսաւ ղլխուն եկածները պատմել :

Ամէնքն ալ կարդով ոտքի ելլելով անոր ճակատը համբուրեցին :

Փոշէֆքին, որ ձեռքը պնակներու կոյտ մը բռնած սեղանին կը մօտենար, լսելով Բդէզի աղեկտուր պատմութիւնը, դո – չեց ·

— Եաքը այդ աւազակը ի՞նչ ըրիք :

Բայց պատասխան , տալու ժամանակ չունեցան ··· չախչափիւն մը լսուեցաւ : Փոշէֆքինի ձեռքէն պնակներու կոյտը ձե– ռին իյնալով, պնակները ցրեխ ցրեխ ե – ղած էին ···:

— Հիմա այդ մարդը ո՞ւր է, հարցուց Փոշէֆքին՝ որուն բերանը բաց մնացած էր :

Եւ կոտրած պնակներուն նայեցաւ :

— Տիկինդ սպաննեց զայն, մէջ բերաւ Մօրիս :

— Ապրիս, քաջ ալեկինս, ապրիս, ազ – ուոր գործ մը տեսեր ես :

— Ուղեւով չսպաննեցի, դէնքիս վրայ յարձակեցաւ եւ եթէ ես զայն չսպաննէի, ինքը դիս պիտի սպաննէր :

— Աղէկ ըրեր ես :

— Այդ խօսքերը փոր չեն կշտացներ , թեհնուչին նայինք, մէջ բերաւ փափ – կաճաչին Լեւոն :

Եւ ապա, Բդէզի դառնալով ,լուրջ եւ սիրաղեղ չեշտով մը աւելցուց ·

— Բդէզ, տղաս, մեզի ունեցած պատ– ճառդ հասուցանեցիր, այլեւս մեզի պարտք չունիս : Ամէն դատ, ալ ամէն եաքը դուն քաջ եւ անձնուէր մարդոց կարգն անցած ես եւ Բդէզ պիտի չկոչ – ուիս : Անունդ Ժան Պարտէն է : Տուր ձեռ– քդդ որ սեղմեմ, պարոն Ժան :

— Ա՛ս խոնարհ ծառան միչա Բդէզ պի– տի մնայ, պարոն Զարտաք, պատասխա – նեց քաջ պատանին իր ձախ ձեռքը Հա – յուն երկարելով :

Բոլոր սեղանակիցներուն աչքերը թըր– չեցան :

Փոշէֆքին դդնոցին փէչովը աչքին ար– ցունքները սրբեց :

— Տղաս, կարիճ տղամարդիկը չեն արտասուիր , դիտել տուաւ Զարտաք :

— Եթէ սաակող Հարթֆիլտի առջեւը ըլլայի՝ չէի արտասուեր, պարոն Զար – տաք, բայց հոս ամէնդդ ալ սիրտ ու – նիք···:

Այս միջոցին Փոշէֆքին թեհնուչը բե – րաւ :

— Օհօ, ոսկիի պէս կարմրեր է, մըր – մընջեց Բդէզ բերնին չուրերը վազելով :

— Ցայտնութեան տօնին թեհնուչն է , մէջ բերաւ Ժանէթ :

— Խորհրդաւոր ուտելիք, մրմնջեց Մօրիս :

— Հը, այսօր Աստուածայայտնութեան տօնն է :

— Կարուա՞ծ է, կրնա՞նք մեր բաժին – ները ըարել :

— Այո, բայց որովայնապաշտօրէն մեծ կտորը ընտրողը բացը կը մնայ ···, դի – տել տուաւ Ժանէթ :

— Տակը բան մը դրա՞ծ էք, հարցուց Մօրիս :

— Դուն այդ հայկական սովորութիւնը ո՞ւրկէ գիտէիր, հարցուց Լեւոն :

— Անցեալ տարի ալ Ծնունդին օրը ա – սանկ բան մը ըրեր, մոռցա՞ր եւ տակի ոսկին ինծի ելաւ :

— Որուն վրայ, մեծայարդ պարոն Մօ– րիսը փեսայ եղաւ, վրայ բերաւ տիկին Գուէթ :

— Եւ համեստափայլ օրիորդ Ժանէթն ալ հարս, աւելցուց Մօրիս :

— Առէք ուրեմն կտորնիդ , տեսնենք այս անգամ ո՞վ փեսայ պիտի ըլլայ, հը – րամայեց Լեւոն :

— Երկու կտոր կրնա՞մ առնել, հար – ցուց կատակասէր Բդէզ :

— Անանկ բան չըլլար, դիտել տուաւ Ժանէթ : Երկու կտորը ի՞նչ պիտի ընես :

Մէկը պարոն Բդէզին, մէւսն ալ տիկին Բդէզին համար ···, պատասխանեց կա – տակասօս պատանին :

Իւրաքանչիւր ոք մէկ մէկ կտոր թեհնուչ ընտրեց եւ իր պնակին մէջ առաւ :

— Վարպետ, եթէ ոսկին ինծի ելլէ, Փոշէֆքինը ինծի կնիկ պիտի ընտրեմ, ը – սաւ Բդէզ :

Եւ խօսքը սպասուհիին ուղղելով աւել– ցուց ·

— Մայր Փոշէֆքին, ինծի հետ կը կար– դուի՞ս ···:

ՓԻԼԻՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի հիմնադրութեան 87րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, ևը – նամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները :

×

ԼԱ ԹՈՒՌ ՏԻ ՓԷՆ.— Այրի Տիկին Աբաքսի Զիտէմեան եւ պատկառները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Զիտէմեանի մահուան քառասունքի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի այս Կիրակի (15 Մայիս) :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Մխիթեան եւ մանկակրութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ ժէ, առաւօտեան ժամը 9ին :

Հանդիսաւոր պատարագ, մանկակրութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

Յետ պատարագի Սպահանդէս :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի) :

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ :

Ուղերձ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ, խմբերգ Օր. Ռէօմիւրեանի, արտասանութիւն Օր. Մ. Օնպաշեանէ :

Վերջաւորութեան Թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը դնուի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՖՈՒԱԼԻ
COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անդէնի, Սարսելի եւ Արճուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ին

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համերգ Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, Յունիս 5ին Կիրակի ժամը 15·30ին, Մ. Մուրատ վարժարանի թատերասրահը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐԿՐԻՏ ՀԱՆՋԷՐԵԱՆ
եւ
ՊԵՐՃ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԵՒՂՈՒՊԵԱՆԻ :

Փարիզ, 7 Մայիս, 1966

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Հանչէրեան կը նուիրեն Հայկ Օղակ. կայանին՝ 50, «Հայաստան» 50, «Յառաջ»ի բարեգործման 50 : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԻՐԱՔՕ

Սիքէ Իւնիվէրսիթեէի
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
21, ՊՈՒԼՎ. ԺՈՒՐՏԱՆ
Մինչեւ Մայիս 15

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմէ Հ. Յ. Դ. Հայաստան Հանրապետութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթ. այս Կիրակի ժամը 15·30ին:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթ. այս Երեքշաբթի ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱՍԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն կը փնտռուի Պ. Սարգիս Պօղոսեան, հօրը անունը՝ Կարօ, մօրը՝ Ագաւնիկ, քոյր եւ եղբայրներ, Երանագ, Մառուս, Վարանծոմ եւ Հայկ: Լուռ ուներ: Նեցողներէ կը խնդրուի խմացնել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան 339, Ավրնիւ տիւ Փռատօ, Մարսէյլ 8րդ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին
Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ԿՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ

ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Արտաշէս Գմբէրեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ*), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Րաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նօրտման (*տաւիղ*), Նօրտման եղբայրները (*թաւ ջութակ, եւ սրինդ*), Զարուհի Աճտոնեան (*արտասանութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Պէրնար Տէտէեան *նուագախումբը* :

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակաքի: Եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի :

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք : Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչ կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան չրջանի մասնաճիւղերուն մօտ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մէկտն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓԻՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, « ՍԱՑԱՔ ՆՈՎԱ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ « ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՓԻՂ : ԵՒԱՅԼՆ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յայտրդով
կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրութիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուկշռի ընթերցում :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 15ին, Կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Օրակարգ.— Ա) երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամաւորուհիի ընտրութիւն :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 18ին, Զորեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին, Ագզ. Տան սրահը : Կարեւոր օրակարգ – Պատգամաւորի ընտրութիւն :

*ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օսմայի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներուն կը հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներուն կը հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներուն կը

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 14 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10610

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.610

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը Անգարայէն Աթէնք անցած է առջի օր, լրագրողներուն առջեւ չեշտած է Կիպրոսի համար խաղաղ լուծում մը գտնելու անհրաժեշտութիւնը :

Քանիցս ընդգծած է այս կէտը, աւելցնելով թէ ժամանակի հարցը ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի :

ՄԱԿի ներկայացուցիչը արդէն խորհրդակցութիւններ ունեցած էր թրքական իշխանութեանց հետ : Ձեռքս լուծում չունիմ անշուշտ, ըսած է Ու Թանի ներկայացուցիչը, իր դերը ըլլալով միայն օգնել շահակից կողմերուն որպէսզի ուղուած ձեւը գտնուի : Իր դերը միջնորդի դեր չէ այլ աւելի մէկու մը որ կը փորձէ անհրաժեշտ շփումները ստեղծել շահակից պետութեանց միջեւ :

Նիկոսիա վերադառնալէ առաջ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը քանի մը օր Աթէնք կը մնայ, ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ քաղաքական անձնաւորութեանց հետ :

Ծանօթ է որ յունական կառավարութիւնը բարեփոխուեցաւ : Վարչապետ Սթեֆանոփուլոս կ ուզէր ներս առնել Փափանտրէուի կեդրոնի միութեան այն անդամները որոնք որոշած էին լքել իրենց հին վարպետը : Մառիս դարձած է հանրային աշխատանքներու նախարար, Կալիանոս որ իր հրաժարականը տուած էր տագնապի ատեն, վերադարձած է Ընկերային Նախատեսութեան նախարարութեան : Ուրիշ երկու երեսփոխաններ ալ հեռացած են Փափանտրէուէն եւ իրենք դիրենք անկախ կը հռչակեն : Կը սպասուի որ Սթեֆանոփուլոսի միանան, անոնք ալ : Այդ պարագային կառավարութեան մեծամասնութիւնը կը հասնի 154ի եւ 146 ընդդիմութեան :

Սթեֆանոփուլոս այսօր 48 երեսփոխան ունի, նախապէս միայն 26 հոգի ունէր երբ հեռացաւ Փափանտրէուէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԹՐԱՈՒՍ եւ Էրհարտ բուռն վիճաբանութիւն մը ունեցած են Ֆրանսայի շուրջ : Քրիստոնեայ կուսակցութեան նախագահը կը մեղադրէ վարչապետ Էրհարտը, Ֆրանսական յուշագրին տրուած պատասխանին ոճէն : Ըստ Շթրաուսի այդ պատասխանը տարբեր ոգի պէտք է ունենար, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալը անհրաժեշտութիւն մըն է : Շթրաուս թելադրած է Էրհարտի որ Փարիզ երթայ եւ խօսի տը Կոլի հետ, այս վերջնոյն Մոսկուա երթալէն առաջ :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Լարնաքայի ոճրային ատեանը 12 տարի բանտարկութեան դատապարտած է երիտասարդ Ֆրանսացին, որ կ'ամբաստանուէր խափանարարական գործունէութեան համար :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ ոստիկանները որոնք ցրուած էին վարդապետներու ցոյց մը եւ նոյնիսկ ծեծած, անմիջապէս բանադրուեցան, ըստ Կանոնական իրաւունքի թիւ 2343 յօդուածին, որ անմիջական բանադրանք կը նախատեսէ ոեւէ անձի որ ձեռք կը վերցնէ կղերականի մը վրայ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամի սահմանին վրայ չին – ամերիկեան ծանր միջադէպ մը պատահած է : Ամերիկեան հալածիչ

Օրը Օրին

Ո՞Վ ԽԵՆԹԵՑԵՐ Է ՈՐ...

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման զուգընթաց ունինք ազգային ուրիշ «Օր»եր, Յունուարէն Դեկտեմբեր :

Ունինք Վարդանանցը, Փետրուար Տասնըութը, Մայիս Քսանըութը, Թարգմանչաց Օրը : Եւ տարեդարձները քանի մը հերոսամարտներու :

օդանաւեր վար առած են չինական օդանաւ մը, եւ ըստ Փեքինի, բռնաբարելով օդնաւային չինական սահմանները : Ուռչինկթըն ցարդ լուբանութիւն չի տար այս մասին, բայց քննութիւն բացուած է :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ձայնասփիւռը կոչ մը ըրած է Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի, որպէսզի իրենց ճիգերը միացնեն ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ :

ՔԱԶԱՆՈՎԱ, որ գլուխը գտնուած էր Տիկին Տասոյի առեւանգումին, առաւելագոյն պատիժին դատապարտուեցաւ : Երեք օրուան դատավարութենէ մը ետք, քսան տարի արդելափակումի վճիռ տրուեցաւ իրեն դէմ :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ 41ի դէմ 220 ձայնով մերժեց ներման օրինագիծը զոր կառավարութիւնը կը ներկայացնէ : Ծանօթ է որ ծերակոյտն ալ ամբողջական ներում կ'ուզէ եւ կարելիութիւն չունենալով բարեփոխումներ մտցնելու օրինագիծին մէջ, մերժած է ամբողջութիւնը : Լրքանիւէ եւ Մարսիլհասի խօսք առած են այս առթիւ եւ չեշտած ամբողջական ներման անհրաժեշտութիւնը ազգային համերաշխութեան համար :

ՉԻՆ համայնավար երիտասարդութեանց լիկան մերժած է խորհրդային համայնավար երիտասարդութեանց հրաւէրը, իրենց համագումարին որ կը բացուի, ի մօտոյ, Մոսկուայի մէջ :

ԲՐԵԺՆԵԻ Պուքրէշէն Մոսկուա վերադարձած է, բայց ոչ մէկ հրապարակային զեկոյց կամ մամուլի ասուլիս կատարած է այս այցելութեան առթիւ :

ՄԻԹՐԱՆԻ « հակակառավարութիւնը » նիստ մը գումարած է առջի օր եւ յայտնած իր բացարձակ համախոհութիւնը Մայիս 17ի բանթողներուն :

ԷԼԻԶԱՊԷԹ թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփ պելժիական իրենց ճամբորդութիւնը կը վերջացնեն Շաբաթ օր : Իրենց այցելութեան ընթացքին, քիչ մը հանդիստ վայելած են Առտէններու մէջ, Սիէրնիոն պալատը ուր Պօտուէն եւ Ֆապիոլա որսորդութեան կ'երթան ամէն աշնան :

ՓԱՐԻԶԻ 55րդ տօնավաճառը կը բացուի այս Չորեքշաբթի :

ԻՍՐԱՅԷԼ ճանչցած է Օտէր Նայս սահմանը իբրեւ վերջնական սահմանագլուխ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Վարշաւա կ'երթայ Չորեքշաբթի օր, ուր պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 21 :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱԿի ներկայացուցիչը նամակ մը գրած է Ապահովութեան Խորհուրդին, ուր Իսրայէլը կը մեղադրէ, անոր ստեղծած պայթուցիկ կացութեան համար եւ «անհիմն անբաստանութեանց» : Սուրիա օրինաւոր պաշտպանութեան դիրքին մէջ կ'ըլլայ եթէ Իսրայէլ նոր յարձակումի ձեռնարկէ, ինչպէս կը կարծեն սուրիացի զեկավարները :

Ով որ ազգին հետ իր կապը խզած չէ, թող նստի հաշուէ թէ քանի հոգի ներկայ կ'ըլլան այս առիթները յիշատակող հանդէսներուն : Ու ներկաներէն քանի հոգիին տանիքը ձիւն չէ նստած :

Իմ թուաբանական հաշիւս կրնայ շատ ալ ճիշդ չըլլալ, բայց վկայաբար կրնամ յայտարարել թէ յիշատակի հանդէսներու « կոկիկ բազմութեան » առաւելագոյն համրանքը հարիւր յիսունէն աւելի չէ :

Մեր ազգասէր ազգը ամէնէն աւելի ծանօթ է Վարդանանցին : Խանութպանին ալ ականջը լեցուած է այս անունով, մտաւորականին ալ :

Երկուքն ալ շուրջառ քաշած են Վարդանի կռնակը եւ եպիսկոպոսական խոյր մը դրած են անոր գլխուն վրայ :

Վէճի չբռնուինք : Թող խանութպանն ալ, մտաւորականն ալ, մէկ – բերան յայտարարեն թէ Վարդանանցը եկեղեցական տօն է :

Բայց, նոյնիսկ Վարդանանցի առթիւ սարքուած աշխարհական հանդէսին, որ միշտ տեղի կ'ունենայ ժամէն դուրս, (եթէ եկեղեցական է ինչո՞ւ ժամէն ներս չէ մտած՝ հանդէսին աշխարհական բաժինը) ներկաներուն թիւը, երբեմն «կոկիկ»էն ալ ցած է :

Ա՛լ մի հարցնէք թէ քանի հոգի իրենց բա՛րձր հովանաւորութեամբ կը պատուեն Տասնըութի կամ Քսանըութի ոգեկոչումները : Կամ քանի աթոռ պարապ մնացած պիտի ըլլար, եթէ Կարգադիրները «մարդ եւ դրամ քաշելու » հնարամըտութեամբ, թերթին մէջ յայտարարած չըլլային :

— Առատ ուտելիք եւ խմելիք ... Արեւելեան եւ Արեւմտեան պար՝ Շեփորեան նուագախումբին ընկերակցութեամբ ...

×

Հերոսամարտ :

— Հերոսամա՞րտը ինչ է եղեր ... Եթէ Վարդանանց ըսել կ'ուզես, անիկա Փետրուարին կուգայ, Մեծ Պահքէն չորս օր առաջ ...

Ու արդէն Վանը իր քաջերուն քաջութիւնը կը պանծացնէ 130 – 150 հոգիի ներկայութեամբ : Սրահը լեցնողը առիթը չէ այնքան, որքան կարգադիրին խոստացած յայտագիրը : Եւ *բողպիֆը* ... եւ յայտագիրին յաջորդող պարը, որուն հո՛գի կուտայ նորահաս սերունդը : Վաղուան մեր յոյսն ու ապաւէնը :

Լսած եմ որ Գարահիսարն ու Եդեսիան ալ չեն կրնար սրահ լեցնել՝ իրենց հերոսամարտները ծափի եւ ազգային հրապարտութեան առիթներ դարձնելու համար :

Դաշնակցութեան Օրն անգամ, որ օրացոյց անցած պէտք է ըլլար 1918ին, հիմա — յիսուն տարի ետք — չի կրնար սրահ առաջնորդել երկու, երեք հազար հոգի՝ Արեւմուտքի մէջ :

Քայլ մըն ալ յառաջ երթալով, կրնամ, բացէ ի բաց, յայտարարել որ անցեալ տարի, Եղեռնի Յիսնամեակի տարեդարձին, իմ քաղաքիս Հայութենէն հազար, երկու հազար հոգի կաթոլիկներու Մայր եկեղեցին փութացած պիտի չըլլային, եթէ նախապէս լուր տրուած չըլլար իրենց թէ քարոզը պիտի տար քաջածանօթ Ամերիկացի Կարդինալ մը :

×

Ազգային ողբերգութիւնը քանի՞ տեսակ կ'ըլլայ :

Միայն Կարմիր ջա՞րդն է ողբերգութիւնը՝ մեր նորագոյն պատմութեան : Ո՛չ :

Կայ Սպիտակ ջարդն ալ, որուն մէկ երեսն է միայն մատնանշած երեւոյթս :

Ո՞րն է այդ երեւոյթը :

Արեւմտեան Հայնոցներու նորահաս սերունդը բացարձակօրէն չի հետաքրքրուիր ազգին «Օր»երով : Իսկ հինցած ու հիւծած սերունդին վրայ ալ շունչ չէ մընացեր, կարծես, «Օր» խաղցնելու համար :

Չեմ մեղադրեր, չեմ դատապարտեր նոր սերունդը, որովհետեւ գիտեմ որ ան ո՛չ Հայոց աշխարհի արեւով սնանեցաւ, ո՛չ ալ Հայոց աշխարհի զուլալ ակերուն ջուրը խմեց :

Իսկ իր գիտցած այբուբենը ազգին այբուբենը չէ :

Ալ ի՞նչ իրաւունքով պիտի պահանջէինք իրմէ որ թովռար ու հպարտանար Հայոց ազգին «Օր»երով : Հայոց ազգին փառքերով :

×

Մեղադրելի է հին սերունդին *սուատիզան* մտաւորականութիւնը, որ, ահաւասիկ յիսուն տարի է, հատուածական բանավէներով իր օրը իրիկուն կ'ընէ, փոխանակ իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու նորահաս սերունդը իրապէս, հոգեպէս հայացնելու նպատակին վրայ :

Հակառակ մեր բոլոր *ըէքլամ*ներուն, այս նպատակը մեր մատին ծայրով բրոնած ենք եւ կը գոհանանք մասնակի աշխատանքներով եւ խաբուսիկ երեւոյթներով :

— Տղուս հայերէն բան մը ըսես, կը հասկնայ ... Աղջիկս ալ իր անունը կըրնայ գրել ... Ատ ալ բան մըն է, վերջապէս ... Հոս եկուր, ծօ ... Աս *թապախ*ին հայերէնը ի՞նչ է ...

— Պնա՛կ, *տետի* ...

— *Թըմէյթո՞յին* հայերէնը ...

— *Մայտանող* ...

— Չէ՛, տղաս, *տոմաթէս* ...

×

Արեւմտեան երկիրներու մեր նոր սերունդը, որ եկեղեցին ասեղ ձգելու տեղ չի ձգեր Ծնունդին ու Զատիկին, բան չի հասկնար ազգային տօներէն :

Ասիկա այն սերունդն է, որ շոգեպինդ արագութեամբ հին սերունդէն ընդօրինակեց ժամէն ասդին չգալու սովորութիւնը, բայց տակաւին չէ սորված — ու կարծեմ սորվելիք ալ չունի — որ, մեր պարագային, ազգային «Օր»երու ոգեկոչումն ալ այնքան կարեւոր է, այնքան կենսական, որքան Ծննդեան կամ Զատկուան տօնը :

Յանցաւորը հին սերունդն է, որ իր մտաւորականներով հազար տարի ետ գընաց — մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ — որպէսզի «հին»ը «նոր»ին կապէ ... եկեղեցիին քարերով :

Ամերիկահայութեան այսօրուան եկեղեցաշինական արշաւին եւ տէրտէրապաշտական մարզանքներուն ծանօթ անձերուն հարցուցէք թէ մինչեւ ո՛ր տեղուանքը հասած է այս նահանջը :

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է որ երբ Թաղական խորհուրդ մը — կամ Տիկնանց մը — հացկերոյթ սարքէ՝ ի նպաստ ժամուն, սրահը բերնէ բերան կը լեցուի, բայց երբ կազմակերպողը ըլլայ կուսակցութիւն մը, նոյն սրահին մէջ, ամէն մարդ կրնայ երկու աթոռի վրայ բազմիլ :

×

Ազգային տօներու, «Օր»երու առթիւ սրահները գաւիթէն մինչեւ բեմ երիտասարդներով լեցնել շատ աւելի կարեւոր գործ է քան թերթերու սիւնակները լեցընել սնամէջ ճառերով :

Բայց, ո՞վ խենթեցեր է որ ակադեմական վէները մէկ կողմ շպրտէ եւ այս տեսակ կենսական հարցերով զբաղի ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Ա.

Համայնավար վարիչները քննադատեցին Ազգերու Լիկան եւ հիմնադիրը, որպէս դրամատիրական հաստատութիւն, հիմնուած խաղաղասիրական կեղծիքով, բայց բաժնելու համար պատերազմական աւարը: «Աշխարհի շանաձուկերը, Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, արտաքնապէս խաղաղ նպատակներով կը քօղարկէին պուրժուա կառավարութեանց թալանումը»: Կը հրատարակէին փոքր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքները, իրականօրէն կը ջանային ենթարկել զանոնք: Լենինի համար Ուիլսընը «ամերիկեան միլիառատէրերու պարագլուխն էր, դրամատիրական շանաձուկերու սպասարկուն»: 1918 Յունուար ութի ծրագիրը, կը բաղկանար «չարաբաստիկ 14 կէտերէ»:

Համայնավար ղեկավարը անարդար էր Ամերիկայի նախագահին հանդէպ: 1917 Ապրիլ 2 թուին Ուիլսընն կ'ողջունէր ռուս յեղափոխութիւնը, որպէս «հրաշալի դէպք մը» որ ծնունդ կուտար նոր Ռուսիոյ մը, բռնակալութեան տապալումով «ռուս ժողովուրդը, մեծ եւ վեհանձն, իր ընդոծին կարողութեամբ վեհափառօրէն կը միանար այն ուժերուն, որոնք կը պատերազմին աշխարհի մէջ ազատութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատելու համար»:

Նոյեմբեր 28ին Թրոշքի կը հրաւիրէ աշխարհի ընկերվարականները միասնաբար պայքարելու իմպերիալիզմի դէմ: 1917 Դեկտեմբեր 22ին պատերազմիկ պետութեանց ներկայացուցիչներուն կը ներկայացնէ խաղաղութեան պայմանները.

Ոչ մէկ կցում եւ գրաւուած վայրերու պարպում.

Վերականգնում ազգերու անկախութեան.

Պաշտպանութիւն փոքրամասնութեանց, որպէսզի ազատօրէն զարգացնեն իրենց ազգային մշակոյթը:

Արգիլել մեծ պետութեանց փոքրերու ճնշումը՝ առեւտրական դաշնագրերով, մաքսային դրութիւններով:

Ուիլսընն համաձայն է այդ սկզբունքներուն, քոնկրէին ուղղեալ պատգամով կը դրուատէ «ուղղամտութիւնը, լայնամիտ տեսակէտները, ընդհանուր համերաշխութեան իմացողութիւնը» եւ 1918 Յունուար ութին կը ներկայացնէ հռչակաւոր 14 կէտերը՝ ներշնչուած համայնավար գործավարներու սկզբունքներէն: 12րդ կէտով կ'առաջադրէ «Թուրք լուծին տակ գտնուող միւս ազգութիւնները ունենալու են բացարձակ ապահովութիւն եւ լայն կարելիութիւն ինքնավար զարգացման մը», 13րդ կէտով «Լեհական պետութեան մը ստեղծումը» եւ վերջին կէտով «Բոլոր ազգերու համերաշխ գործունէութիւն Ազգերու Ընկերութեան ըստեղծումով»:

Համայնավարները քիչ վերջ պիտի մոռնան իրենց հռչակած սկզբունքները, պիտի ջանան Մոսկուայի տիրապետութեան տակ ժողովուրդներու միութիւնը հաստատել, պրոլետարներու միութիւնը «դրամատիրական տիրապետութեան տակ հիմնուած Ազգերու Լիկային դէմ»:

Ուիլսընն կ'ընդունի, որ Լիկայի ստեղծումը հիմնական է, զինակիցները ընդունելու են 14 կէտերը, մերժուելու պարագային Ամերիկա առանձին հաշտութիւն պիտի կնքէ Գերմանիոյ հետ: 1918 Նոյեմբեր 21ին պիտի դադրեցնէ ելեւմտական օժանդակութիւնը պատերազմիկ պետութեանց:

1918 Յուլիս ութի յայտարարութեամբ Լենին եւ Ուիլսընն համաձայն են յարգելու «ժողովուրդներու ազատ ընտրութիւնը» ժողովուրդ մը ազատօրէն ընտրելու է իր վարչաձեւը: Մոսկուայի բանակները կ'արշաւեն Լեհաստան՝ համայնավար բեժիմը հաստատելու համար, զօր. Վէյկան կը փրկէ նորակազմ պետութիւնը ստոյգ քայքայումէ մը: Մեծ պատերազմէն ետք Սթալին պիտի յայտարարէ. «Յաղթական պետութիւն մը իրաւունք ունի իր ռեժիմը պարտադրելու պարտուածներուն», եւ պիտի հաստատէ ցարական իշխանապետութիւն մը աւելի լայն սահմաններու մէջ, համայնավար տիրապետութեամբ իրականացնելով համասլաւներու երազանքը:

Լենին 1919 Մարտին գումարուած միջազգային համայնավար քոնկրէին մէջ կ'առաջարկէ պայքարիլ գաղութարար պետութեանց դէմ, քաջալերել «ազատագրական շարժումները» օդնել պրոլետար դասակարգին, որ երկրի մէջ ալ ըլլան, տեմոքրատ Ուիլսընի գաղափարը հեռու չէ Լենինի առաջարկէն, տեմոքրատ Ռուզվէլթ ալ համաձայն պիտի ըլլայ Սթալինի:

Ֆրանքֆուրթի դաշնագրին (1871 Մայիս 10) մէկ յօդուածին համաձայն «մինչեւ 1872 Հոկտեմբեր 1 Ալզաս – Լորէնցիները իրաւունք պիտի ունենան ընտրելու Ֆրանսական ազգութիւնը եւ հեռանալու երկրէն»: 160 հազար հոգի; Ֆրանսական ազգութիւնը կ'ընտրեն, վաթսուն հազարը կը գաղթեն տուն եւ գործ լքելով, միւսները, ժամանակին մեկնած չըլլալնուն համար կը դառնան գերման հպատակ, կ'արգիլուին մեկնելու: Գերման պատմաբան Մոմսէն կը քննադատէ արտագաղթը, կ'արդարացնէ երկու դաւառներուն գրաւումը: Ֆրանսացի պատմաբան Ֆիւթէլ տը Գուլանժ կը գրէ գերմանին. «Դուք կ'ընդունիք այն սկզբունքը, թէ պետութիւն մը իրաւունք ունի գրաւելու նահանգ մը, ուր ցեղակիցներ կը բնակին, մենք կ'ընդունինք որ ժողովուրդ մը մաս կազմելու է պետութեան մը միմիայն իր ազատ կամքով, ազատ հաւանութեամբ, ոչ թէ բռնի, պարտադրաբար»: Ֆրանսացին լաւատես է, կը յուսայ թէ «այս սկզբունքը վերջապէս պիտի յաղթանակէ»:

Պետութիւններ սկզբունքը կը յիշեն, երբ տկար են, կը մոռնան երբ կը զօրանան:

Ուիլսընն յամառօրէն կառչած մնաց իր «կէտերուն», բայց 1918 Նոյեմբերին ծերակոյտի մասնակի ընտրութեանց հանրապետականներ շահեցան, որով Ուիլսընն կորսնցուց մեծամասնութիւնը: Յաջորդ տարի ծերակոյտը մերժեց Վերսայլի դաշնագիրը: Ամերիկա եւ Խորհրդային Միութիւն դուրս կը մնան Ազգերու Լիկայէն:

Նախորդ նախագահը, Թէոտոր Ռուզվէլթ, յայտարարեց, թէ «Ուիլսընն իրաւունք չունի ամերիկեան ժողովուրդի անունով խօսելու»: Ուիլսընն ստիպուեցաւ լռելու անկարողութեան դատապարտուելով:

Արեւելեան Եւրոպա քառս մը դարձած է, արեւմտեաններ հակամարտ են, Ֆրանսա եւ Անգլիա մրցակից են Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, Ֆրանսա եւ Իտալիա բարեկամ չեն: Դրամական անկումները կ'աղքատացնեն միջակորեար դասակարգը, արժեթուղթերը զգալի անկումներ կը կրեն: Համայնավար կառավարութիւնը կը ջնջէ ցարական կառավարութեան պարտքերը, Ֆրանսա կը կորսնցնէ 9200 միլիոն Ֆրանք – ոսկի, մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար համեստ անձերու դրամը:

Ուիլսընի բաղձանքը կ'իրագործուի Վերսայլի դաշնագրին վաւերացումով, Ազգերու Լիկայի ստեղծումով, 1920 Յունուար 10ին, որ ամուլ շրջաններ բոլորելէ ետք, պիտի անհետանայ 1947 Յուլիս 31ին, տեղի տալու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Լեւոն Պուրժուա կ'առաջարկէ միջազգային բանակ, միջազգային ոստիկանութիւն, Լիկան անգործնական կը գտնէ, կը մնայ անկարող պատժամիջոցներ գործադրելու եւ ակադեմական ատեան մը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծարենցի ստեղծագործութեան հը-մայքը կազմում են նաեւ սիրոյ երգերը, սիրոյ շողշողուն, յուզառատ երազանքները, որ ոսկի շողերով են արտայայտուում նրա քերթութեան մէջ: Սէրը այնպիսի ուժեղ ալեկոծութիւններ է առաջացնում բանաստեղծի սրտում, որ ներկայացուում է կարծես իբրեւ աստուածային մի բազմազօրութիւն, իբրեւ եթերային լուսանիւթ անուրջ, որը երգում է նա յատուկ քնքշանքով, հրավառ յոյզերով, կարօտի խտացումներով:

Դուրեանի նման՝ Մեծարենցը սէր երազեց եւ սիրակարօտ դնաց: Այս հանդամանքը իր կնիքն է դրել նրա սիրային քերթուածների վրայ: Սէրը թէեւ խոր ակօսներ էր բացել բանաստեղծի հոգու մէջ, սակայն տակաւին չկար միտքն ու հոգին գերող այն դիցուհին, որ դառնում է անուրջների անուրջը, հրաշքների հրաշքը եւ ծունկի է բերում երիտասարդին՝ սիրոյ աղօթքի ու տառապանքի համար: Մեծարենցի սէրը կարօտ է, երազ, պաղատանք, հեռուից ստացած տրպաւորութիւններ, սիրելու եւ սիրուած լինելու բուռն ցանկութիւն: Կինը նրան ներկայանում է ընդհ. գծերով, իբրեւ «Վարսագեղ զարմուհի», «Կաթի ու վարդի հրաշալիք», իբրեւ «Յաւերժահարս», «Երազներու պերճուհի»:

Անրջային էակներն են մեծ մասամբ յօրինել Մեծարենցի սիրային տաղարանը:

Այսպիսի անուրջի մէջ հիւսուած՝ բանաստեղծական եւ միաժամանակ նկարչական մի պոռթկում է «Թղթիկ» քերթուածը, որ մի գեղուհու հանճարեղ վրձնումն է, հոլանի մարմնի ռեմպրանտեան մի երգ՝ քերթողական հմայքով ու յոյզերի տարափով խօսուն:

Կարծես բանաստեղծի սէրը երբեմն որոշակի կերպարանք է առնում, դառնում սիրոյ որոշակի առարկայի շուրջ, բայց դարձեալ, ըստ երեւոյթին, հեռուից եւ անպատասխան մնացած, որի առաջացնողին անուանում է նա՝ «Դիւթանոյշն իմ սրտիս» եւ որին յուզիչ տողեր է նուիրում.

Կէս գիշերուան բուրումնահեղձ
վարդերով,
Որոնք գինով ցօղ ու շաղի կը սպասեն,
Պիտի հիւսեմ մանեակ մը նուրբ
Շուրջն սպիտակ պարանոցիդ
Եւ այգուն
Պիտի գտնես ցօղուած՝ վարդերն այդ
անուշ՝
Իմ արցունքիս ցօղերով

(«Իղձեր»)

Իսկ սիրոյ երջանկութեան պահերը արտայայտուած են մեծագոյն ցնծութեամբ.

Երբ կը մեկնեմ ես քու քովէդ,
Կ'ըլլամ շիկնոտ ու թրվռուն՝
Ինչպէս կ'ըլլայ՝ բուրումնաւէտ
Վարդենիքէն անցնող առուն: («Սիրերդ»)

Իսկ ընդհանրապէս «ցաւոտ սիրոյ հարուածն է», որ իջնում է նրա «կուրծքին», բանաստեղծը դառնութեամբ ասում է. «ինչո՞ւ մինակ մնացի երազիս

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Nous sommes forcés d'admettre qu'ils ont réussi dans cette tactique, et que cette réussite n'a pas peu entravé la salutaire expansion de l'apostolat arménien catholique en Anatolie. Tandis que, en effet, nos écoles sont, depuis les épouvantables catastrophes que vous connaissez, dans un état extrêmement précaire, les écoles protestantes, puissamment renforcées, prospèrent sous plus d'un rapport. Elles sont richement pourvues de tout ce dont l'enfant peut avoir besoin pour son instruction, et aussi pour son entretien matériel, et ce dernier avantage n'est guère à dédaigner dans la misère profonde qui règne actuellement en Orient.

Voilà, Monsieur le Directeur général, la raison principale qui impose à mes vénérables suffragants la nécessité de donner leurs meilleurs soins à l'œuvre scolaire, malgré les soucis beaucoup plus graves qui absorbent, en ce moment, les préoccupations de ces pasteurs zélés. Ils auraient pu songer à la fermeture provisoire de toutes leurs écoles, afin d'assurer la marche des autres œuvres de leurs diocèses. Mais les écoles protestantes, outillées d'après toutes les exigences des circonstances présentes, sont là, et il faut aux nôtres ou lutter, ou se déclarer vaincues, car, faute d'école catholique, les parents catholiques eux-mêmes seraient tentés de confier leurs enfants à ces éducateurs protestants plutôt que de les voir condamnés à l'ignorance en des temps comme les nôtres.

Il est encore une autre raison non moins concluante en faveur de la nécessité de renforcer la branche scolaire de notre apostolat ; c'est que, depuis les douloureuses complications auxquelles a donné lieu la question arménienne, les écoles arméniennes grégoriennes sont en général l'objet de la méfiance du gouvernement turc ; et comme la sévérité sous ce rapport est encore plus grande en province que dans la capitale, vous pouvez deviner le sort de ces milliers d'enfants arméniens grégoriens, presque tous nécessiteux, et que les protestants ne négligent point d'attirer à eux par les moyens qui leur sont propres.

Vous voyez donc, Monsieur le Directeur général, les raisons pour ainsi dire vitales qui militent en faveur d'une forte réorganisation des œuvres scolaires de l'apostolat arménien catholique.

Les circonstances actuelles sont bien tristes pour nos missions, mais elles réclament toute notre attention, car elles sont de celles du maniement desquelles dépendent les destinées religieuses de tout un peuple !

Pour que notre apostolat puisse soutenir cette lutte inévitable sur le terrain scolaire, il lui faut des ressources pécuniaires sans doute, mais heureusement, pour assurer la victoire, il se contenterait du quart, du dixième même des ressources mises à la disposition des protestants, et c'est en cela que ressort la supériorité incontestable de la noble cause au service de laquelle est mise cette assistance pécuniaire.

Vous connaissez par votre propre expérience, Monsieur le Directeur général, le secret de ce triomphe ; c'est que, dans la lutte, les nôtres mettent en jeu des éléments que l'argent ne peut ni remplacer, ni procurer, et les lecteurs catholiques n'ignorent pas en quoi consistent, avec le secours d'en haut, ces qualités de dévouement et de zèle apostolique.

J'espère donc que cette assistance pécuniaire, vous daignerez nous l'accorder pour nos œuvres. Mais, vu les besoins *extraordinaires* et si légitimes de la situation présente, j'ai la confiance, Monsieur le Directeur général, que le Conseil central de l'Oeuvre des Ecoles d'Orient voudra bien voter cette année en faveur des écoles de mon patriarcat une allocation qui réponde autant que possible à cette situation.

J'ose compter sur le généreux intérêt que vous avez toujours porté aux œuvres de mon patriarcat et dont vous avez donné de si éclatantes preuves depuis nos derniers malheurs. Votre nom est désormais inscrit en caractères d'or dans le livre des bienfaiteurs du patriarcat arménien catholique.

Qu'il me soit donc permis de réitérer, en terminant, mes vœux ardents pour la prospérité de l'Oeuvre des Ecoles d'Orient, et pour la conservation des jours précieux de son digne et excellent Directeur général, que je prie de vouloir bien agréer l'assurance cordiale de mes sentiments respectueux et reconnaissants.

Etienne-Pierre-X. AZARIAN
Patriarche des Arméniens catholiques

(16 et Fin)

Bulletin de l'Oeuvre d'Orient
Mars-Avril 1897

հետ թախծագին» եւ պաղատանքով է դիմում իր սիրոյ առարկային.

Քիչ մըն ալ դո՛ւն ժպտէիր, ա՛հ
Հոգւոյս համար՝ որ հիւանդ է :
(«Այդերդ»)

Այսպէս, թախիծով, բայց լուսաւոր թախիծով, երբեմն տրտմութեամբ, ցաւով եւ հրայրքով է երգում բանաստեղծը իր սիրոյ կարօտը, իր սիրոյ երազը, իր սիրոյ անկատար մնալը : Այս ամէնը արտայայտուած է զարմանալի ջերմութեամբ, պատանի սրտի բիւրեղային մաքրութեամբ, երանգաշատ յոյզերով :

Մեծարենցի քերթողական պայծառ նըկարագիրը թերեւս ամէնից աւելի հմայիչ շեշտուածութեամբ արտայայտուել է նրա « Ըլլայի , ըլլայի» խորագրով քերթուածների շարքի մէջ, որոնց զգալի մասը բարձր մարդասիրութեան, բարութեան ու ազնուութեան բանաստեղծական արտայայտութիւններ են : Զարմանալի է, անշուշտ, որ ապրելով այդքան մեծ վըշտի մէջ, ապրելով մահուան ամենօրեայ դրացիութեամբ, Մեծարենցը չի ենթարկուել մռայլ ներգործութեան, այլ պահպանել է իր նկարագրի անաղարտութիւնը, ամէնքին բարիք անելու վսեմ առաքինութիւնը :

Այս շարքի «Իրիկունը» քերթուածի մէջ հեղինակն ասում է.

Սա իրիկունն ես ըլլայի ,
Թոյլ, նազենի, շըղարշային,
վարդաբոյր ,
Ու ծփայի գերթ ոսկեսար վարագոյր
Վրան ամէն հոգիի :

Նոյն միտքը հեղինակն աւելի է շեշտում « Հիւղը » բանաստեղծութեան մէջ: Ցանկանալով դառնալ ճամբու վրայ սպասող հիւղը, բանաստեղծն ուղում է բոլոր ճամբորդներին անել «հազար բարիք» :

Այս բանաստեղծութիւնների մէջ ակնառու է պատանեկան սրտաբուխ անկեղծութիւնն ու ջերմ մարդասիրութիւնը բոլորին բարիք անելու ցանկութիւնը : Առաւել նշանակալից է «Լուսնակ Քուրիկիս» քերթուածը ,որի մէջ արտայայտուած է աւելի բարձր մարդասիրութիւն, սեփական զրկանքով ուրիշին բարիք անելու ցանկութիւնը :

Մեծարենցը իբրեւ բանաստեղծ եւ իբրեւ մտածող իր ժողովրդի հետ էր, տառապող , կարիքի բեռը ուսերին տանող շարքաշ ժողովրդի, որին ամէն բարիք անելու , որի ցաւերը թեթեւացնելու, որի ուղին լուսաւորելու բուռն ցանկութիւն ունէր: Ինչպէս ցոյց է տալիս «Հովը» բանաստեղծութիւնը, նա մտածում էր « Զկնորսներու » , « Անճրագ խուղերու», « Անսուաղ մանուկներու մասին »:

Այս շարքի լաւագոյն քերթուածներից մէկն է «Բաղձանք»ը, որի մէջ հեղինակն արտայայտել է իր գեղագիտական հայեացքները, անհատապաշտական, մռայլ , մենամոլիկ տրամադրութիւններին, որոնք վարակել էին ժամանակի որոշ գրողներին, Մեծարենցը հակադրում է « Համայնական ձայնը» , կենսուրախութիւնը, «Անուրջի» , «Լայն հորիզոնը» , « Արեւաշող ժպիտը» :

Մեծարենցի մարդասիրութեան ամենախորունկ արտայայտութիւնը վերոյիշեալ շարքից դուրս՝ « Տո՛ւր ինծի, Տէր ... » խորագրով քերթուածն է, վերին աստիճանի բովանդակալից մի երկ, ուր արտայայտուած է ուրախութիւնը «Գեղջուկներուն ու բանուորին », առհասարակ ամէնքին, ամէնքին տալու, ընդհանուր բարիք դարձնելու, բոլորին երջանկացնելու, մարդու ուրախութեան ծարաւը յագեցնելու մարդասիրական մեծ զգացումը : Իսկ ո՞վ ուրախութեան պապակը չունէր մի իրականութեան մէջ, ուր մարդը ուրախութեան կաթից, ինչպէս Զօհրապն է ասում, շուտ է զրկւում, մի իրականութեան մէջ, ուր մարդը կարծես ամէն օր յուզարկաւոր էր, կամ մեռելատնից դարձող, ուր նեարդների պրկումը սահման չունէր եւ մարդկանց դէմքերը կնքուած էին մռայլութեան դրոշմով: Այս քերթուածը լայնախոհ մարդասիրութեան բանաստեղծական մի հրովարտակ է :

Մեծարենցի մարդասիրութիւնը արտայայտուել է նաեւ իր արձակ երկերում : Լաւագոյնը դրանցից «Մեծ մայրիկը » նորավէպն է, որի մէջ սակաւ տողերով, բայց մեծ վարպետութեամբ պատկերուած է մեր սուրբ մամիկների, մարդկայնութեան , գորովի , նուիրումի-մարմնացումներ հանդիսացող մամիկների, որոնք մարդիկ էին՝ մարդկայնութեան գերագոյն ըմբռնումով : Կեղծ , շլապատիր, այլասերող ազդեցութիւնները տակաւին չէին խաթարել նրանց բիւրեղեայ մաքուր էութիւնը, նրանց սրտի գորովոտ ջերմութիւնը, նրանց հոգիների մարդկային երգը, որ սնւում էր բնութեան նեկտարով, հայրենի աւանդութիւններով: Այս հիանալի երկը, ինչպէս եւ վերը նշուած բանաստեղծութիւնները միաժամանակ հեղինակի հոգու հայելիներ են. նրանց մէջ երեւում է ազնիւ, բարի, իր պարտականութիւններին նուիրուած, ուրիշների երջանկութեան համար՝ մարդասիրութեան խորանի առջեւ իր սիրտը իբրեւ կերան այրող բանաստեղծը, որ ինքն էլ այդ սուրբ մամիկների կաղապարով էր ձուլուած, նրանց հոգով սնուած :

Իր այս երկերով Մեծարենցը հայ ժողովրդի ամենանուիրական գաղափարի՝ մարդասիրութեան մեծ գաղափարի ամենավառ արտայայտիչը դարձաւ, եւ այն էլ այնպիսի ժամանակ , երբ բռնապետութիւնն ու մարդատիացութիւնն էին տիրապետում :

Մեծարենցի արձակ էջերը ցոյց են տալիս, որ մենք կորցրինք նաեւ մեծ ապագայ խոստացող արձակագիր :

Մ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՅԱՄԱՔԱՄԱՍԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷ.— Հին ժամանակները Յոյները եւ Հռոմայեցիները զայն կ՝անուանէին Լիպիա, ըստ անուանը լիպու ազգաբնակչութեան, որ կը գտնուէր միջերկրականեան ծովեզերքի միջին մասին մէջ: Մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի այդ պետութիւնը — Լիպիա: Մեր դարաշրջանէն առաջ, Կարտագինէն դէպի հարաւ գոյութիւն ունէր աֆրիճի (աֆրիդի) պերպեր ցեղախումբը: Գրաւելով Կարտագինան Ք. Ա. 2րդ դարուն , այդ շրջանին մէջ իրենց հիմնած նահանգը Հռոմայեցիները անուանեցին Աֆրիքա, ինչպէս կ՝երեւի, անուանումը փոխ առնելով պերպեր ցեղախումբէն: Այս նահանգին հողամասը կ՝արձանագրուի Թունուզի ներկայ սահմաններու մակաչափին մէջ : Միջնադարուն սկիզբը Աֆրիքա անուանումը տարածուեցաւ Ալժերիոյ եւ Լիպիայի վրայ, իսկ Եւրոպացիներու նուաճումներուն հետ տարածուեցաւ ամբողջ ցամաքամասին վրայ :

ԱՄԵՐԻԿԱ . — Քրիստափոր Քոլոմպոս կը նկատէր թէ 1492ին իր ցամաք ելած վայրերը արեւմտեան Հնդկաստանի եւ Արեւելեան Ասիոյ պատկանող կղզիներ են: Իտալացի նաւագնաց Ամերիգօ Վեսփուչի 1503ին հարաւային Ամերիկան անուանեց — Նոր Աշխարհը: Աւելի ուշ այս անուանումը տարածուեցաւ ամբողջ Ամերիկայի վրայ : Գերմանացի գիտնական Վալթսեմիւլլէր 1507ին առաջարկեց Ամերիկա անուանել հետեւողութեամբ Ամերիգօ Վեսփուչիի անուան :Ամերիկօ անունը վերածուեցաւ Ամերիկայի : 1515ին առաջին անգամ ըլլալով , Գերների երկրագունդին վրայ կ՝երեւայ Ամերիկա անունը, որ, այլեւս, կը վերաբերէր միայն Հարաւային Ամերիկայի: Այս անուանումը լայնօրէն տարածուեցաւ 1538 եւ 1541ի քարտէսներուն վրայ, որոնք կը պատկանէին քարտէսագիր Մերքաթորի :

ԱՐՔԹԻՔԱ.— Բառը յառաջ կուգայ յունարէն Արքթիքոս — Նոնտիք բառէն , որ իր կարգին յառաջ կուգայ Արքթոսէն, որ հին յունարէնով կը նշանակէ արջ կամ Մեծ Արջի համաստեղութիւն: Արքթիքա բառով կոչուեցան այն երկիրները, որոնք կը գտնուէին այս համաստեղութեան տակ: Յետագային Արքթիքա կոչուեցան ալ աւելի սեղմ շրջաններ, ժամանակի ընթացքին հասնելով միայն ծայրագոյն հիւսիս շրջանը :

ԱՍԻԱ.— Այս անուանումը յառաջ կուգայ ասորական Ասու (Արեւելք) բառէն : Այդ բառին կը հանդիպինք Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակի արձանագրութիւններուն մէջ : Ասորեստանցիներու մօտ Ասու բառը հակադիր էր Էրիպ (վերջալոյս), մառախուղ բառին, որով կ՝անուանուէր Եւրոպան : Ասու բառով Ասորեստանցիները կ՝անուանէին Էգիական ծովի արեւելեան եզերքը : Առնելով այս անուանումը Ասորեստանցիներէն, հին Յոյները զայն կ՝օգտագործէին ծովեզերքի Փոքր Ասիոյ շրջաններուն համար եւ ստեղծեցին Ասիոյ մասին դիցաբանութիւնը : Հռոմայեցիները Ասիա կ՝անուանէին փոքր Ասիոյ Փերգամ պետութիւնը, այնպէս որ Ք. Ա. առաջին դարուն գոյութիւն ունէր Ասիա հռոմէական նահանգը :

Աշխարհագրական գիտելիքներու զարգացման հետ միաժամանակ տարածուեցաւ Ասիա անուանումը եւ ընդգրկեց աշխարհի այս ամբողջ մասը :

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ.— Անուանումը կը պարտի անգլիացի նուագնաց Մաթիյէօ Ֆըլինտերսի, որ զայն առաջարկեց 1814ին :

Պաղոմէոս երկրորդ դարուն Հնդկական ովկիանոսին հարաւային շրջանը կ՝անուանէր Թերրա Օսթրալիս Ինքոնիթա — Անծանօթ Հարաւային երկիրը :

ԵՒՐՈՊԱ.— Մեր դարաշրջանէն շատ առաջ երեւան եկաւ այս անուանումը , սակայն աշխարհագրական տեսակէտով ներկայացնելով բոլորովին ուրիշ բան : Հին Յունաստանի մէջ, Ք. Ա. վեցերորդ դարուն Ապոլլոնի փառերգին մէջ այս բառով կ՝անուանուէր Պալքան թերակըզզին մէկ մասը, այսինքն՝ Յունաստանի, Ալպանիոյ եւ Մակեդոնիոյ հիւսիսակողմը: Անուանումը ծնունդ առաւ Փոքր Ասիոյ մէջ :

Ասորական Էրիպ բառը (մառախուղ , մայրամուտ) կ՝անուանէր այն երկիրները, ուր մայր կը մտնէր արեւը, հակադրութիւնը տեղական սահմանափակ բնոյթ ունէր ու կը վերաբերէր միայն շատ քիչ տարածուած հողամասերու : Դեռ Գ. դարուն Եւրոպա կոչուած էր Տարտանէլի մօտ գտնուած հռոմէական փոքր նահանգը, որ կ՝ընդգրկէր Կալիփոլի թերակղզին ու սահմանամերձ շրջանը : Աւելի ետք երեւան կուգայ Եւրոպա անուանումի արդի իմաստը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԱԹԱՔԻՈՅ (Սուրիա) մէջ ոգեկոչուած է Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը : Եկեղեցական արարողութենէն ետք, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առած են Տոքթ. Մարկոսեան եւ Պ. Ա. Սարգիսեան: Արաբերէն ուղերձ մը կարդացած է Ասատուր Զինեան :

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՑ Ազգ. վարժարաններու ուսուցչական միութեան 7րդ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցած է Պէյրութի Ուսուցչական տան մէջ, Ապրիլ 26ին: Ընդհ. ժողովը ընդգծած է Ուսուցչական Միութեան անհրաժեշտութիւնը գաղութին մէջ: Միաձայնութեամբ ընտրուած է նոր վարչութիւնը :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, հայ մշակութային «Արարատ» միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը : Խօսած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք.: Ներկայացուած են կենդանի պատկերներ: Գլխաւոր բանախօսը եղած է Նորայր Պահլաւունի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Բան մը գտա՞ք, հարցուց Լեւոն :

— Եթէ ինծի ելլէ, Բղէզ, քեզի հետ պիտի կարգուիմ, գոչեց Մատլէն :

— Մօրիս, դուն որո՞ւ հետ պիտի կարգուիս , հարցուց Ժանէթ ամուսնոյն :

— Ինծի ելլելիք չունի որ այդ մասին ուղեղս ճաթեցնեմ , պատասխանեց բըժիշկը : Լեւոնը իր ըրած գործը դիտէ :

— Ինծի ելաւ, ինծի, գոչեց Տիկին Շապան: Նափոլէոն մը :

— Վայ խերը անիծածս, ասիկա չեղաւ, փսփսաց Բղէզ: Մեր գիտցածը՝ Թագաւորը Թագուհի կ՝ընտրէ, հիմա Թագուհին Թագաւորը պիտի ընտրէ ...:

— Հայաստանի մէջ կիները իրաւունք չունին թելանուշին մասնակցելու, բայց հոս ներեալ է, որովհետեւ հոս սովորութիւնը արեւմտեան է, դիտել տուաւ Լեւոն :

— Հիմա Թագաւո՞ր պիտի ընտրեմ , հարցուց Թագուհին :

— Այո, այսինքն՝ փեսայ : Ես ի՞նչպէս եմ :

— Դուն իմ եղբայրս կը սեպուիս :

— Հրաժարիմ ի ...

— Զարաճճի... կիները սատանա՞յ են:

— Ոչ, քաւ լիցի ... սեւ թեւերով հրեշտակս, աւելցուց Մօրիս :

— Կը բողոքեմ, պարոններ, կը բողոքեմ, միջամտեց խմբագիրը: Կիներուն մէջ հրեշտակը հրեշտակ է, իսկ սատանան՝ սատանայ :

— Եւ Թագուհին ալ Թագուհի..., աւելցուց Բղէզ :

— Այո, պարոն Մօպրէ, հոս, բացի ձեզմէ ամէնքն ալ զիս Թագուհի կը կոչեն, խօսք առաւ տիկին Շապան : Եթէ Թագաւոր ըլլալը ձեզի համար բեռ մը չէ, իբրեւ Թագուհի կ՝օծեմ ձեզ եւ այս Թագը ձեր գլխուն կը դնեմ :

Թագուհին այս ըսելով, ձեռքի նափոլէոնը Մօպրէի երկարեց :

Մօպրէ ոտքի ելլելով մանկամարդ կնոջ ձեռքերը բռնեց եւ ջերմագին համբուրեց:

Բոլոր ներկաները սկսան ծափահարել այս մտերմական նշանտուքը :

— Տօքթօր, շամբանեան ինծի արդիլուա՞ծ է, հարցուց Բղէզ գաւաթ մը խլելով :

Եւ գաւաթը լեցնելով գոչեց .

— Հարս ու փեսին կենացը :

— Կեցցէ հարսն ու փեսան, գոչեցին բոլոր ներկաները :

— Հարսնիքը ո՞ւր պիտի ընենք, տիկին, հարցուց Ժօզէֆին տիկին Շապանի մօտենալով :

— Ուլէտ – Մէրշուֆի բանակատեղին , պատասխանեց Զարտաք :

Այս միջոցին Իպրահիմ ներս մտնելով ըսաւ .

— Պարոն Զարտաք, գիւղապետը եկեր է եւ տիկին Շապանը թուարէկներու ձեռքէն ազատած ըլլալուն համար զինքը շնորհաւորել կ՝ուզէ :

— Թող ներս հրամմէ, պատասխանեց Զարտաք :

Գիւղապետը ներս մտնելով շնորհաւորեց տիկին Շապանը եւ ապա թուարէկներու մասին խօսելով ըսաւ .

— Տիկին, այդ շուները անգամ մըն ալ հոս ոտք պիտի չկրնան կոխել , հոդ մի ընէք: Եւ եթէ գալու ալ ըլլան, Այնը – Մէսքինի բոլոր բնակչութիւնը ոտքի ելլելով ձեզի եւ ձեր մարդիկը պիտի պաշտպանէ : Ձեր եղբօրը ըրածը բնաւ չենք մոռցած մենք, զօրավարը մեզ մահէ ազատեց : Այն օրը մենք յանկարծակիի եկանք , բայց այսօր պատրաստուած ենք ...:

Շամբանիային շիշերը բացուեցան :

— Պարոն գիւղապետ, մեզի հետ շամբանիա մը կը խմէ՞ք , հարցուց Ժանէթ Գութ :

— Լռէ, աղջիկ, չե՞ս գիտեր որ իսլամները գինի չեն խմեր , միջամտեց Մօրիս:

Մօպրէ սկսաւ խնդալ, իսկ Զարտաք որ արեւելեան սովորութիւններուն մօտէն տեղեակ էր, ըսաւ.

— Գինի չեն խմեր, այո, բայց շամբանիա կը խմեն :

— Որովհետեւ շամբանիային անոնք գինի չեն ըսեր, «կազուզա» կ՝ըսեն :

— Ըստ Թրքական «հիլլէի շէրիի»ն, աւելցուց Զարտաք :

Ամէնքը մէկէն սկսան խնդալ :

— Իպրահիմ , դուն ալ գաւաթ մը կը խմե՞ս, հարցուց Մօպրէ :

— Քանի որ գիւղապետը ըստ «հիլլէի շէրիի» ձեզ չմերժեց , ես ալ չեմ մերժեր ...:

Ու շիշերը պարպուեցան :

ԽԵՂՃ ԿԻՆ

Քանի մը օր ետքը, ցերեկէն ետք մեր երեք քաջարի բարեկամները Այնը – Մէսքինի գիւղապետին փոխադարձ այցելութեան գացին :

Փիէր եւ Մատլէն ամուսնացած էին: Պսակի արարողութիւնը կատարած էր այն ծերունի իմամը, որ քանի մը ամիս առաջ գերեզմանատան մէջ, վաղամեռիկ Այիշէի գերեզմանը ցոյց տուած էր Տիկին Շապանի :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարգրիտա Տէր-Յակոբեան եւ զաւակը՝ Վահէ, Մխիթարեան, Թա-դէոսեան, Զապուճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մայիս 14) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիւոթիէդի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այ դնկատել։

Տէր եւ Տիկին Նարպէյ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գարաճեան, Տիկին Պերճուհի Գարաճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ՏՈՔԹ. ՄԱՄԲՐԷ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4ին, 8ր տարեկանին, իրենց բնակարանը՝ Փօ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ տեղւոյն վրայ Մայիս վեցին։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Պուչ Տիւ Ռոնի ընկերվարական Բ. Սէքսիոնի դասախօսութիւնը այս երեք-շաբթի ժամը 18·45ին ԲԼԸՊ, 51 Րիւ Կրիճեան (Սալ Լէոն Պլում)։ Կը խօսի Տիկին Է. Յակոբեան «Հայ Մտքի յե-դաշրջումը»։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ-ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ժէ, առաւօտեան ժամը 9ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9ին, կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան, մասնակցութեամբ Լիոնի երգչախումբին։

Ճեմ պատարագի Սգահանդէս ժամը 11ին։

Կը նախագահէ Դ.ԱԻԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի)։

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Վերջաւորութեան թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը դնուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ։

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։ Տարեկան տեղեկագրի եւ հաչուեկշռի ընթերցում։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկա-ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 18ին, Հոգեբարձութեան ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ — Պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտեոյի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Մուլինեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս։

ՁԱՅՆԱՍՓԻԻՌ

«Կապադովկիան» պիտի ներկայացուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն (Թերար Սթեֆանեսէօ)։

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նը-ւիրուած չքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ)։

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ պաշտօն պիտի կատարուի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի աղղանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, դործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Վարժապետին Ազջիկը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին։

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ երեկոյեան Զ. Թաղապետարանի սրահը։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովին ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՒԹ. այս Կիրակի ժամը 15·30ին։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին։

ՁԱՒԱՐԵԱՆ ԵՒԹ. այս երեքշաբթի ժամը 21ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ-ՇՈՓԵՆԱԻ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթ-էն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
ՄԷՔՐՕ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՑԻ
եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Արտաքին Նախկին Նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրույր Թորգոմեան (*ջութակ*), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Բաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նօրտման (*տաւիղ*), Նօրտման եղբայրներ (*թաւ ջութակ, եւ սրինդ*), Զարուհի Աւետեան (*արտասանութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Պէրնար Տէտէեան նուագախումբը։

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմպագի։ Եւ Սիւիան — Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի։

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք։ Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան չրջանի մասնաճիւղերուն մօտ։

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իղէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները։

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ։

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր — տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷՎԱՃԵԱՆ,
JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ'Ք — ՁԱՐԴԱՐԷ'Ք — ՆԵՐԿԷ'Ք
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 — Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ խղաններկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — Յածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

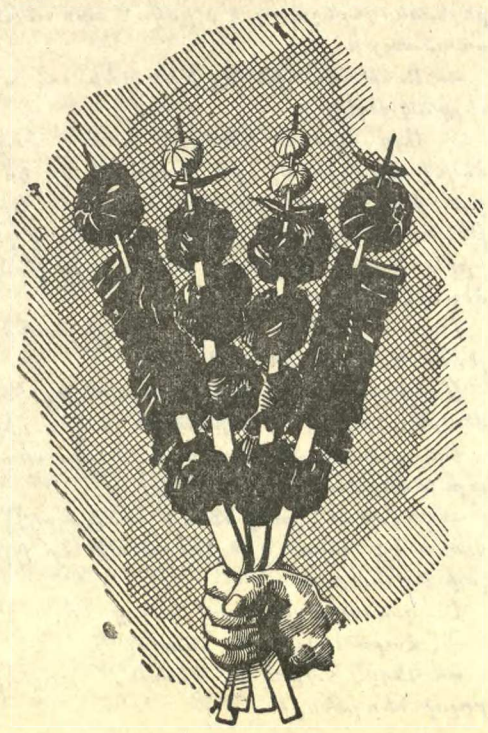

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ։
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ
Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մշկոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ Ժենեռալ տը Կոլ)
Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԱԿԸ, « ՍԱՑԱԹ ՆՈՎԱ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
« ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՄԲԼՋ ։ ԵՒԱՑԱԼՆ ։

ՀԱՐԱՏՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 15 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10611 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.611

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ... ԿԸ ՍԻՐԵՆ ՄԵՋ

ԽՄԲ.— Հետաքրքրական է Թուրքերուն դիրքը: Չեն բարկանար, չեն փրփրիր որ Հայերը ցոյցեր կը կատարեն, ազգային պահանջներ կը ներկայացնեն: Ընդհակառակն կ'ըսեն թէ Հայերուն գործը չէ ատիկա, այլ Յոյներուն գրգռութեանց արդիւնքն է,— այս ձեւով Արեւմուտքի առջեւ իրենքզիրենք կը ներկայացնեն Հայոց բարեկամ, Հայերն ալ Թուրքերուն բարեկամ, աշխատելով գէթ մասամբ չէզոքացնել կամ մեղմել պատմական ընդվզեցուցիչ անարդարութեան մը դէմ ըստեղծուած շարժումը արեւմուտքի մէջ :

Այսպէս, նոյն Ահմէտ Գապաքլըն, որու *ա լա չափըրոն ռուժ* սէրն ու զգացումները պարզած էինք քաղելով իր մէկ յօդուածէն (տես *Յառաջ*, 12 Մայիս), կ'առաջարկէ թուրք բանախօսներ ղրկել ի պէտս հայկական հաւաքոյթներու, թըրքաքան երգչախումբեր հասցնել մեզի, ինչպէս եւ Գարակէօզ, Հանայվատ՝ նոխացնելու համար մեր գեղարուեստական յայտագիրը, թերեւս նաեւ ... շաքարախառն *լէպլէպի* բաժնել մերազնէից, մոռցընել տալու համար ջարդերու պատմութիւնը եւ գորշ գայլին ժանիքը:

Եւ Գապաքլը կը քննադատէ իր ազգակիցները, որոնք ասանկ գործեր չեն կատարեր :

Ինչո՞ւ չենք աշխատիր արդիլել վաղեմի ոխակալներուն որ չդրդռեն Հայերը, ինչո՞ւ չենք ջանար Հայերը սիրաշահելու համար արդելք հանդիսանալ այդ մարդոց թափած ճիգերուն: Շատ պարզ ու նախնական բաներ կան այդ ուղղութեամբ կատարելիք.—

Պէյրութի, Մարսէյլի, Սանֆրանսիսքոյի, Փարիզի, Լիոնի դեսպանատուներն ու հիւպատոսարանները կրնան սերտ կապեր ու յարաբերութիւններ հաստատել եւ մշակել այդ շրջաններու Հայերուն հետ: Կարելի է բանախօսներ ղրկել տեղւոյն հայ համայնքներու մօտ եւ անոնց պատմել ու բացատրել պատմական իրողութիւնները : Դիւրութեամբ կարելի է այդ առթիւ պարզել յունական եւ ռուսական նպատակները : Հայահոծ շրջաններ կարելի է թուրքերէն թերթեր ղրկել, զբօսաշրջական գրասենեակներ բանալ, արուեստի եւ թատերական ցուցադրութիւններ կատարել : Մասնաւորաբար կարելի է Ալաթուրքա երաժշտութեան նուագահանդէսներ տալու համար խումբեր ուղարկել :

Անատոլու Գործակալութեան Պէյրութի թղթակիցը, Քեամուրան Պէյ, դառնօրէն կը զանգատէր.

— « Ա՛խ, անդամ մը Զէքի Միւրէնը ղրկէին այստեղ, անդամ մը Միւնիր Նուրէտտինը եթէ կարենար գալ: Իրենց այդ երգեցիկ խումբերով, նուագարաններով, տոհմիկ տարազներով անդամ մը որ գային, իրաւ որ Հայերը անդամ մըն ալ ցոյց չէին կատարեր »:

Ասիկա, լուրջ դաղափար մըն է: Միւնիր Նուրէտտին եւ Զէքի Միւրէն Պէյերը հայրենասէր մարդիկ են: Կրնան հոն երթալ եւ շաբաթական երգահանդէսներ տալ, օրինակ, «Պաղեստինի Արաբ Գաղթականներուն» ի նպաստ : Այն ատեն, դուք պիտի տեսնէք Պէյրութի եւ համայն Արաբական Աշխարհի սքանչացումը :

Ասկէ զատ, կարելի է թրքական վարժարաններ բանալ հայահոծ շրջաններու մէջ, որովհետեւ անոնք կը խենթենան իրենց զաւակներուն թուրքերէն սորվեցնելու համար : Նաեւ, նոյնքան եւ շատ կարեւոր պարագայ մը, կարելի է զանոնք մղել ու քաջալերել, որ իբրեւ զրօսաշրջիկ Թուրքիա այցելեն : Կը շրջին Անատոլուի բոլոր շրջանները, իրենց սիրած ու փափաքած ձեւով : Հոս կը տեսնեն իրենց ազգական եւ բարեկամները :

Այս նիւթը քաջալերութիւն կ'ուզէ, որովհետեւ նախապէս իրենց միջեւ հակաքարոզութիւն կատարուած է: Ճանչցայ նոյնիսկ միամիտ Հայեր, որոնք կը կարծեն, թէ «պիտի սպաննուին», եթէ Թուրքիա գալու ըլլան :

Բոլոր այս դէշ քարոզութիւնները արդիլելու եւ կանխելու համար, մեր իրաւունքն է այսօրուան թուրք հայրենակից Հայերէն սպասել, որ մտածեն թէ կարեւոր պարտականութիւն մը կը վիճակի իրենց եւ լայն չափով գործունէութիւն մը ցոյց տան, այդ ուղղութեամբ» :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

ԽՄԲ.— Արտասահմանի Հայոց կողմէ կատարուած ցոյցերուն եւ ներկայացուած պահանջներուն ի պատասխան, թրքական թերթերուն *լաղլաղէն* ետք՝ ահաւասիկ Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը եւս կը խզէ լռութիւնը եւ հրատարակութեան կուտայ յայտարարութիւն մը :

Անգարայէն կը հաղորդուի Պոլսոյ թերթերուն .—

Արտաքին Նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց արտասահմանի Հայոց վերջին ցոյցերուն առթիւ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Հայ Քոմիթէճիները եւ Յունական Միութիւններ Թուրքիոյ դէմ քարոզութիւններ կ'ընեն զանազան երկիրներու, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ, եւ այդ քարոզութիւնները քաղաքական նպատակներով կը կատարուին, եւ Թուրքիոյ դէմ եղած վերագրումները զրպարտութիւն են ամբողջովին :

Արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ նաեւ Ամերիկայի Յոյն Օրթոտոքս Միութեանց զեկոյցին մէջ յիշուած ամբաստանութիւնները եւ կը յիշեցնէ այս առթիւ .—

« Այս քարոզութիւնները դիտմամբ կը կատարուին, որպէսզի մոռացութեան տան Կիպրոսի Թուրքերուն ջարդը եւ անոնց վրայ ի գործ դրուած անմարդկային վերաբերումը : Երբ այս է իրականութիւնը, անհիմն վերագրումներով կարելի չէ սքօղել ճշմարտութիւնը» :

Արտաքին Նախարարութեան զեկոյցը կը հերքէ նաեւ այն առարկութիւնը թէ Թուրքիոյ մէջ Հայերը եւ Յոյները կրօնական ազատութիւն չունին :

« Ընդհակառակն, կ'ըսէ զեկոյցը, օրինական սահմաններու մէջ հոգեւորականները գործելու լիակատար ազատութիւն ունին եւ լայնօրէն կ'օգտուին այդ իրաւունքէն : Միայն թէ Թուրքիոյ իրաւունքն է օրինական միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ, որոնք կրօնական գործունէութիւնը մէկդի կը թողուն եւ Թուրքիոյ ապահովութեան դէմ կը գործեն: Մնաց որ, դարերէ ի վեր Թուրքիա ամէն ազատութիւն տուած է կրօնական գործունէութեան, եւ այս ուղղութեամբ կրնայ օրինակ հանդիսանալ բոլոր երկիրներուն մէջ : Անոնք որ կ'առարկեն թէ Թուրքիոյ մէջ կրօնական ազատութիւն չկայ, թող Թուրքիա գան, տեսնելու համար այդ ազատութիւնը: Արտաքին նախարարուպթիւնը կը յիշեցնէ այս առթիւ Լօզանի Դաշնագիրը, եւ կը ճշդէ թէ այդ դաշնագրին մէջ որեւէ տրամադրութիւն չկայ Պատրիարքարանի անձեռնմխելիութեան մասին : Լոկ յիշուած է թէ Պատրիարքարանը որեւէ քաղաքական գործունէութիւն ցոյց պիտի չտայ եւ շահագրհռուող պետութիւններն ալ այս ուղղութեամբ երաշխիք տուած են: Անհրաժեշտ է այս երաշխիքը, որպէսզի Պատրիարքարանը անդորրութեան մէջ կարենայ ապրիլ»:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

ԴՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԸ

« Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան վերջին (երրորդ եւ չորրորդ) երկու հանդիսութիւնները տեղի ունեցան Երեքշաբթի 10 եւ Չորեքշաբթի 11 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին, Համալսարանական Ոստանի Միջազգային Տան սրահներուն մէջ :

Ասոնցմէ առաջինը, որուն կը նախագահէին Տիկին Անտրէ Հոնորա՝ Ոստանի հիմնադիրին այրին եւ Պ. Գ. Պաքըրճեան՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Յանձնաժողովի Կեդր. Վարչութեան անդամ, նուիրուած էր հայ երգին ու պարին :

Երկու մասերէ բաղկացած յայտագիրին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Սիփան-Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Կարպիս Ափրիկեանի, «Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի եւ «Սանովա» երրեակը: Թէ երգերը եւ թէ պարերը շատ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին հանդիսականներուն մօտ, որոնց թիւը կ'անցնէր 700ը եւ կը բաղկանար մեծ մասամբ օտար ուսանողներէ եւ համալսարանականներէ : Բուռն ծափահարութիւնները եւ բազմաթիւ երգերու եւ պարերու կրկնութիւնը լաւագոյն ապացոյցն էին երեկոյթի յաջողութեան :

Աւելցնենք որ Միջազգային Տան տնօրէնութեան կարգադրութեամբ՝ օրուան յայտագիրին մեծ մասը ժապաւէնի առնուեցաւ՝ նուիրուելու համար Փարիզի համալսարանին :

×

Գալով երկրորդ երեկոյթին՝ տեղի ունեցաւ յաջորդ օրը՝ Չորեքշաբթի, նախագահութեամբ Տիկին Շ. Պետրոսեանի՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Տիկնանց Մասնաճիւղի նախագահուհի եւ Փրոֆ. Ժ. Պաշըլոյի՝ Միջազգային Տան Տնօրէն :

Հայ մանրանկարչութեան նուիրուած այս երեկոյթին ներկայ գտնուեցան աւելի քան երեք հարիւր հոգիէ բաղկացած ընտիր հասարակութիւն մը — մեծ մասամբ համալսարանականներ եւ երիտասարդներ — լսելու համար յայտնի բիւզանդագէտ եւ հայ մանրանկարչութեան մասնագէտ Փրոֆ. Ս. Տէր – Ներսէսեանի դասախօսութիւնը : Ներկայ էին նաեւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը՝ Գերապայծառ Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, Ս. Մուրատ վարժարանի մեծաւորը ինչպէս նաեւ վարդապետներ եւ ընտիր հասարակութիւն մը :

Իր խոր հմտութեամբ եւ լուսարձակուած նկարներու յստակ վերլուծումներով՝ Փրոֆ. Տէր – Ներսէսեան ներկայացուց հայ մանրանկարչութիւնը, որ ծընունդ առնելով Հայաստան իր զարդացման դաղաթնակէտին հասած է Կիլիկիոյ մէջ, Ռուբինեաց հարստութեան շրջանին, շնորհիւ մեծանուն մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի :

Այս շատ հետաքրքրական եւ յոյժ օգտակար դասախօսութիւնը եւս, որ չորրորդ եւ վերջին հանդիսութիւնն էր « Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան, պսակուեցաւ յաջողութեամբ :

Իր փակման խօսքին մէջ, Միջազգային Տան Տնօրէն Փրոֆ. Ժ. Պաշըլօ շնորհաւորեց հայ ուսանողութիւնը՝ Հայկական Շաբաթի կազմակերպման համար եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Փրոֆ. Տէր – Ներսէսեանին, որ կրցաւ ամբողջ մէկուկէս ժամ սրահը մագնիսացած պահել այնքան դժուարին նիւթի մը շուրջ : Իր խօսքը յատկապէս օրուան դասախօսին ուղղելով՝ ան ըսաւ . «Իբրեւ պատմութեան դասախօս՝ հրաշք կը նկատեմ ձեր դասախօսութիւնը, որուն շնորհիւ մենք որ շնորհքը չունինք հայ ըլլալու՝ մօտէն կրցանք ծանօթանալ հայ մանրանկարչութեան եւ գնահատել զայն» :

Փրոֆ. Տէր – Ներսէսեանի դասախօսութեամբ պաշտօնապէս փակուեցաւ « Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ը, որուն համար անդամ մը եւս շնորհաւորելի է Հայկական Տան ուսանողութիւնը եւ մասնաւորաբար Մշակութային Յանձնախումբը, որոնք այնքան նուիրումով եւ անձնազոհութեամբ ու ի դին մեծ դժուարութիւններու՝ լաւապէս ի գլուխ հանեցին այս աննախընթաց ձեռնարկը, որ սքանչելի առիթը ստեղծեց հայ ժողովուրդն ու մշակոյթը ծանօթացնելու օտարներուն — մասնաւորաբար օտար համալսարանական շրջանակներուն — եւ նպաստաւոր հանրային կարծիք պատրաստելու Հայկական Հարցին շուրջ:

Շնորհաւորութեան արժանի է նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի վարչութիւնը, որ իր հովանաւորութիւնը տալով, նպաստած էր ձեռնարկին բարոյական եւ նիւթական մասին եւ այս ձեւով քաջալերած նաեւ հայ ուսանողներու այս գովելի ձեռնարկը :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանդները կը հերքեն թէ իրենց վար առած չինական օդանաւը Չինաստան գտնուած ըլլայ : Ըստ ամերիկեան աղբիւրներուն չինական Միկ 17 օդանաւը վար առնուած է Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ : Փեքին համաձայն չէ եւ առիթը կ'օգտագործէ բուռն կերպով յարձակելու համար ամերիկեան աշխարհակալութեան վրայ :

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ի վերջոյ զեկոյց մը հրապարակած է Բրեժնեւի այցելութենէն ետք բայց կարճ ու կտրուկ ոճ մը ունի : «Թաս» գործակալութիւնն ալ խզելով լռութիւնը յայտարարած է թէ Բրեժնեւ երեք օրուան ոչ պաշտօնական այցելութիւն մը ըրած է Պուքրէշ :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահամը, որու խմբագրապետը ծանօթ է իբրեւ մտերիմը Նասրի, բուռն յարձակում մը ըրած է Ամերիկայի վրայ, մինչ Կոսիգին Աղեքսանդրիա կը պտըտի : Ալ Ահրամի խմբագրապետը կը դրէ ի մէջ այլոց թէ Ուոշինկթըն բարեկամ չի փնտռեր այլ՝ գործակալ արեւմըտեան աշխարհէն դուրս : Ամերիկա կը մեղադրուի նաեւ որ Ֆայսալը իսլամի « պապը » ըրած է եւ Ալ Ահրամ կ'եզրակացնէ .— « Քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութիւն Միացեալ Նահանդներու եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան միջեւ կարելի չէ»:

ԺԱՆ ԼԸՔԱՆԻԻԷ, կեդրոնի պարագլուխը յայտարարեց թէ Զախի դաշնակցութիւնը իր հեռանկարներն ունի եւ կ'ուզէ քաջալերել այդ ձգտումը: Տրամադիր է իր թեկնածուն քաշելու երեսփոխանական ընտրութեանց Բ. շրջանին, եթէ ձախի թեկնածուն աւելի լաւ դիրք ունենայ Ա. շրջանին, պայմանաւ որ չվայելէ համայնավար ձայները :

ԼՈՆՏՈՆԻ քաղաքական շրջանակները կը շեշտեն թէ փափաքելի է որ բրիտանական մայրաքաղաքը դառնայ Ատլանտեան Կազմակերպութեան մայրաքաղաքը, Շափը փոխադրուի Պրիւսէլ ինչպէս նաեւ կեդրոն Եւրոպա հրամանատարութիւնը:

ՃԱՓՈՆ 1968ին պիտի արձակէ դիտական իր առաջին արբանեակը :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն իրաքեան ուժերը նոր յարձակում մը ըսկըսած են Քիւրտերուն դէմ: Այս յարձակումը որ նախատեսուած էր Ապրիլ 15ին համար, յետաձգուած էր Մայիս 4ին, Արէֆի մահուան պատճառաւ :

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ «ԵՉԸ ԽՕՍԵՑԱԻ»

Ծանօթ չէ հայերէն «հեզ» բառին ծագումը, բայց կրնանք, տարանջատեալ ձեւին թելադրանքով, ինչպէս՝ (հ)եզ, ստորոգելի տալ եզ կոչուած կենդանիին, որ ցուլն է՝ մալած (կրտած), արուեստական ամլութեան դատապարտուած, այլ խօսքով՝ «քաղաքակրթուած», ուրեմն այլեւս հեզ դարձած(*), եւ Միջերկրականի աւազանին շուրջ՝ պաշտամունքի առարկայ, ի հնումն:

Արդարեւ, մասնաւորաբար Իտալիոյ մէջ՝ եզը այնքան շատ էր, որ եզ կոչուած է ... Իտալացին, կամ՝ հորթ, աւելի ճիշդ՝ իտալոս կը նշանակէ եզ, եւ եզներու շատութեան պատճառով՝ Իտալիա՛ (= եզաստան) կոչուած է Եւրոպայի այս շրթունքը, — զէթ բառին ստուգաբանութիւնը այսպէս կը կատարէ Տերենտիոս Վարրոն՝ լատիներէն լեզուին նուիրած իր գործին մէջ (Տէ Լինկուա Լաթինա, Ե. 96, — տպ. Փարիզ, 1954), ինչպէս եւ երկրագործութեան նուիրած իր միւս գործին մէջ (Ռերում Ռուսթիքարում, Բ. 5, — տպ. Փարիզ, 1844): Այս կէտը տարբեր ձեւով կը բացատրէ Թոմասոն, որ կը գրէ թէ հորթ, լատիներէն վիթուլուս, կը ծագի յունարէն իթալոս բառէն, յետոյ երկրին անուն դարձած ու միաժամանակ տրուած ծանօթ կենդանիին, ինչպէս Գաղղիոյ անունը (Կալլուս) անուն տրուած է աքաղաղին (Լէ Քիւրիոզիթէ Տը Լա Լանկ Ֆրանսէզ, էջ 138,— տպ. Փարիզ, 1938):

Միջերկրականեան նոյն ժողովուրդներուն ժառանգորդ՝ քրիստոնեաները եւս, իրենց կարգին, շատ կը սիրէին այս կենդանին, որ կը խորհրդանշէ ... Ղուկաս Աւետարանիչը, (Ֆրանսական գիւղերու մէջ՝ եզը կը կոչուի «Ս. Ղուկասի ... թռչունը»,— Էօժէն Ռոլան (**), Ֆօն Փոփիւլէռ Տը լա Ֆրանս, հատոր Ե. էջ 4, տպ. Փարիզ, 1882):

Դեռ աւելին,— եպիսկոպոսները նմանցուած են ... եզի, վկայութեան կոչելով Մատթէոսի աւետարանին մէկ հատուածը (Գլ. ԺԹ. 12), ուր կը խօսուի ներքինիներու մասին, — չէ՞ որ եզն ալ անասուն մըն է ներքինի (ամորձիքը այլեւս անպէտ): Հարկ է, այստեղ, յիշեցնել թէ փարաւոնեան շրջանի քրմապետներն ալ, նոյնպէս ներքինի, նմանցուած էին եզի:

Այսքան սիրուած, եպիսկոպոսացած, քրմապետութեան աստիճանի բարձրացած, նոյնիսկ թռչուն կոչուած կենդանի մը միթէ զարմա՞նք կը պատճառէ ձեզի, երբ ըսեմ թէ «եզն ալ կը խօսի», ճա՛ռ կ՚արտասանէ նոյնիսկ, (խնդրեմ, թող չնախանձին մեր ճառա՛սօսները, որոնք եւս... եզի կը նմանին՝ երբ քարշ կուտան ծանրաբեռն բառակառք մը)

Թէ եզը խօսած է եւ կը խօսի, վկայութիւնս նախ պիտի քաղեմ այն աւանդութիւններէն, որոնք տարածուած են Ֆրանսական գիւղերու մէջ: Ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ Յիսուսի ծննդեան առաջին ականատես վկաներն են եզն ու էշը: Բայց ձեզմէ ո՞վ գիտէ թէ Աստուածորդին, «պարգեւատու ամենեցուն», ճիշդ ատո՛ր համար վարձատրեց այս առաջին Քրիստոսատեսները՝ անոնց շնորհելով... խօսելու կարողութիւն, մարդոց նման, բայց տարին մէկ անգամ: Արդարեւ, Ֆրանսացիները կ՚ըսեն թէ Ս. Ծննդեան գիշերը, ճիշդ կէս – գիշերին, էշն ու եզը կը խօսին, բայց ի՞նչ կը խօսին եւ որո՞նց լեզուով՝ ես լսած չեմ որ ձեզի ըսեմ:

Գիւղացի մը, շատ հաւատաւոր եւ շատ հետաքրքիր, Ծննդեան գիշերը կը պահուրտի ախոռին մէջ անկիւն մը՝ ականջը ժամացոյցին տասներկու զարկին, սպասելով ծանօթ կենդանիներուն խօսակցութեան:

Ցանկարծ.

— ... տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ:

— Եզ աղբար, ճիշդ այս պահուս ահա մենք ալ մարդ եղանք, կ՚ըսէ էշը՝ խօսակցութիւնն սկսելով:

Կը թուի թէ եզը զոհ չէ: Մարդ ըլլալն ալ բա՞ն մը կ՚արժէ, կը խորհրդածէ ... ինչպէս ես: Չըլլայի՛նք: Բայց միտքը կ՚իյնայ թէ Յիսուս ալ մարդ եղաւ այդ գիշեր, ուստի Ս. Ղուկասի «թռչունը» ձայնը կը ձգէ կը գեղգեղէ ու կ՚աւետէ.

— Քրիստոս ծնա՛ւ, եւ...

— ... Բայց վաղը նորէն բեռ քաշել կայ, զի թաղում կայ, կ՚ընդմիջէ էշը:

— Չէ՛, չէ՛, կը բառաչէ միւսը, թաղումը ուշ կ՚ըլլայ, Զատկին կ՚իյնայ, կը յարէ եզը՝ ուզելով սրբագրել էշուն օրացոյցը, ճիշդ վարժապետի պէս:

— Տօ՛ տնաշէն, կը յաւելու էշը՝ իր գիտցածին վրայ յամառօրէն վստահ, մեր թաղելիքը այս ախոռին տէրն է, վաղը պիտի թաղենք մեր ախոռատէրը:

Գիւղացին, երբ կը լսէ մարդարէական այս խօսքը Բաղաամի կենդանիին բերնէն, կը կատղի, հայհոյելով դուրս կը ցատկէ թաքստոցէն, կ՚առնէ կացինը՝ սպաննելու համար գուժկան մարդարէն: Բայց մարդարէութիւնը մարդարէութիւն է, աստուածային պատգամ, այնպէս որ կացինը շարժողը սխալ շարժում մը կ՚ընէ, կը դայթի կ՚իյնայ դետին՝ կացինը վզին:

Յաջորդ օր էշն ու եզը կը լծուին մեռելակառքին, դերեզման կը տանին ու կը թաղեն հետաքրքիր ախոռատէրը:

Համաձայն հայկական աւանդութեանց՝ եզը խօսած է առաջին անգամ ա՛յն թըւականին, երբ Ադամ չեմ գիտեր ի՛նչ ապուր կերաւ եւ այդ պատճառաւ արտաքսուեցաւ դրախտէն: Արհեստ չունէր, աշխատելու վարժութիւն չունէր, ծոյլ – ծոյլ նստեր էր՝ ինչպէս «Ադամայ եզ», կ՚ըսէ մեր ժողովուրդը, ծոյլ մարդոց համար գործածուած այդ բացատրութեամբ:

Աստուած դթաց եւ հրեշտակ մը զըրկեց՝ արհեստ մը սորվեցնելու համար Ադամին: Ո՞ր հրեշտակն էր, գրուած չէ, — ըսենք՝ «Աստուծոյ մարդոցմէն մէկը», որ թարգմանի Գաբրիէլ, կուգայ կը գըտնէ Ադամը եւ հողագործութեան դաս կուտայ: Կը մնար ընտրել կենդանին՝ Ադամին օգնական: Գաբրիէլ շուրջը կը նայի որ զատէ: Ցանկարծ, կենդանիներուն մէջէն յառաջ կը նետուի ամէնէն հեզը եւ կ՚ըսէ.— «Ե՛ս, ե՛ս»: Եւ այդ կենդանիին անունը կը մնայ եզ՝ այն օրէն ի վեր, երբ խօսեցաւ՝ ծառայելու համար Ադամի եւ ադամորդիներուն իբրեւ կամաւոր օգնական (Յ. Մ. Տուտուխեան, Արեւելք, 27 Ապրիլ 1888):

Այս ամէնը ճիշդ է՝ ճիշդ չէ, չեմ գիտեր: Ճիշդ խօսք մը եթէ կայ, սա խօսքն է.— Քրիստոնէութիւնը բանագողութիւն է: Ապացոյցն այն որ եզներուն խօսելու կարողութեան մասին առաջին վկայութիւնը տուողներն են Վիրգիլիոս, Պլինիոս, Տիտոս Լիվիոս, Մաքսիմոս Վալերիոս, — չեմ ուզեր թուական դնել եւ ըսել նախ քան Քրիստոս, ինչպէս կ՚ընէ ամէն հերետիկոս կամ ինչպէս քարոզած է «ծուռ – բերան» Արիոս, վասնզի ըսել «նախքան Քրիստոս»՝ կը նշանակէ ընդունիլ որ «էր երբեմն յորժամ ոչ էր», այլ ձեզ կ՚ապահովցնեմ թէ այս մատենագիրները դեռ չէին ճանչնար զՔրիստոս, յետոյ նոյն պատմութիւնները, զորս պիտի տամ հոս, կը կրկնէ նոյնպէս Երասմոս, ուրեմն ապացոյց՝ աղբիւրը միշտ ... հեթանոս:

Օրինակ Վիրգիլիոս:

Մարդրի՛տ կը թափի Մշակականքին հեղինակին գրիչէն, երբ կը վկայէ թէ «երունք խօսին»: Այս գրաբար թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Բագրատունի, այսպէս կը թարգմանուի աշխարհաբար.— «Կենդանիները կը խօսին» (Մշակ. Ա. 475): Չէ՞ որ մշակին ամէնէն մտերիմ կենդանին է եզը, ուրեմն եզն է որ խօսած է եւ լսա՛ծ է Վիրգիլիոս:

Նոյնպէս Տիտոս Լիվիոս, որ քրիստոնեայ չէր, կը պատմէ թէ եզ մը սարսափ է ձգեր Հռոմի մէջ՝ փողոցէ փողոց ման գալով եւ սքանչելի լատիներէնով մը ազդարարելով. «Կավէ տիբի, Ռոմա՛»: Ըսելու ձեւով մը՝ եթէ խօսէր հայերէն. «Խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվեցէք, Հայե՛ր», (ընդունելով որ ե՛զ մը պէտք է՝ այս ազդարարութիւնը ընելու համար մեզի): Իրականին մէջ՝ հրաւէր մըն էր հունձքի:

Մաքսիմոս Վալերիոս եւս կը կրկնէ նոյն զրոյցը իր հէքեաթապատում աւանդութեանց ժողովածուին մէջ (Գլ. Ա. 6):

Եւ ահա Պլինիոս:

Այս յորդառատ մատենագիրը կը պատմէ թէ Հռոմի մէջ, երբ եզը խօսէր, Ծերակոյտը նիստ կը գումարէր բացօթեայ, դաշտերուն մէջ, ոչ թէ ...եզանալու համար, այլ ապահովաբար ի յարգանս եզին խօսեր է մարդկային լեզուով (Բնապատմ. Ը. 70):

Եւ ա՛յս վկայութիւնն է որ դարձած է պատմական խօսք, կամ առած:

Արդ, ժամանակ է հարց տալու, — եզը լեզու կ՚ելլէ՞ միթէ, եզը կը խօսի՞:

Հաւատացողը կը հաւատայ, չհաւատացողը կ՚ընդունի սակայն թէ առած մըն է այս ասացուածքը, որու նշանակութիւնը դարձած էր երկար քննութեանց առարկայ, բանասիրական աշխատանքներու նիւթ:

Ճիշդ ինչպէս «եզը լեզուին վրայ» ասացուածքը:

Ի վերջոյ բանասէրները յաջողեցան լուծել խօսքի այս հանգոյցը:

Հնագոյն դարերու դիցաբանական բացատրութեանց համաձայն՝ ամպերը նմանցուած են ցուլերու կամ եզներու, իսկ ամպերուն որոտումը՝ եզներու բառաչիւնին: Արդ, դարնան գալուստը աւետող առաջին նշաններէն մին է ամպերուն որոտալը: Եւ երբ ամպերը կ՚որոտան, այսինքն ըստ դիցաբանական ասութեան՝ երբ «եզները կը խօսին», մարդիկ կը հասկնան թէ բացուած է եզանակը դաշտ երթալու, բացօթեայ... աշխատելու, հանգստանալու, քնանալու, ի՛նչ դասակարգի աշխատաւոր ալ ըլլան, ասուն թէ անասուն, նոյնիսկ ծերակուտական:

«Եզներուն խօսիլը եւ ծերակոյտին բացօթեայ նիստ գումարելը», զոր կ՚աւանդէ միամիտ Պլինիոս, ա՛յս նշանակութիւնն ունի, կը գրէ Անճելօ տէ Կուպեռնաթիս (Դիցաբանական կենդանաբանութիւն, Ա. հատոր, էջ 265,— տպ. Փարիզ, 1874), բանասէր մը՝ որ այնքան ալ անծանօթ չէ հայ մատենագիրներուն (տես Չօպանեանի Անահիտ), այսինքն անոնց որ կը սիրեն ծծել թուղթին հոտը, զօրս ողջոյն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

× Ինչ որ է եզը՝ իբրեւ հեզ ցուլ, նոյնն է ոչխարը՝ իբրեւ հեզ խոյ: Ֆրանսերէն լեզուի մէջ որոշ է զանազանութիւնը, — մութոն (ոչխար) կը կոչուի մալած պէլիէն (խոյ): Եթէ բազմաթիւ մատենագիրներու մօտ ընդհանրապէս յարգուած չէ բառագիտական այս նրբութիւնը, զարմանալի է սակայն որ Աստուածաշունչ Մատեանի թարգմանիչները կը հակասեն Մովսիսական օրինագրքին՝ երբ ոչխար կը գրեն հոն ուր պէտք է գրել գառ, նկատելով որ ոչխարը, «թաղասմաւոր» ըլլալով (ամորձիքը ճմլուած), ներելի չէ ընծայաբերել Աստուծոյ (Ղեւտ. ԻԲ. 23): Վոկիւէ դիտել կուտայ թէ երբայերէն բառը, սեհ, իր համապատասխանը չունի եւրոպական լեզուով, բայց թարգմանած է գառ՝ նոյն բառը գործածուած ըլլալով նաեւ Զատկի առթիւ: Հայերը անխտիր գրած են ոչխար (Ել. ԺԲ. 3 – 5), որ ճիշդ չէ:

Կ՚արժէ ճշդել այս հարցը, նկատելով որ հարուստ է մեր բառարանը՝ այս կենդանիներուն վերաբերեալ, ըստ սեռի եւ ըստ տարիքի: Այս առթիւ կ՚ուզեմ արձանագրել թարգմանական սխալ մը. «Եւ Ղովտայ էր արջառ եւ ոչխար եւ անասուն» (Ծննդ. ԺԳ. 5): Ակնյայտ է թէ իր տեղը չէ վերջին բառը,— յունարէն համապատասխան բառն է սքենէ, որ կը նշանակէ վրան: Այլ տեղ եւս. «Եւ եղեւ նորա անասուն ոչխարի եւ արջառոյ» (Ծննդ. ԻԶ. 14),— այստեղ նոյն անասուն բառին յունարէն համապատասխանը քթենոս, որ կը նշանակէ ռիշէս քոնսիսթան ան թրուփօ: Որոշ է թէ երկու բառերու ընթերցման մէջ աչքի շփոթութիւն մը պատահած է:

× Եզ բառ մը եւս ունինք, յունաբան դպրոցէն ժառանգ, որ կը նշանակէ մի, մէկ: Ասկէ կազմուած է եզակի: Գործածուած է նաեւ «եզ ոք» (= մի ոք) ձեւին տակ, որու ժխտական ձեւը՝ «չեզոք» (= ոչ ոք): Բայց այս վերջին բառին ստուգաբանութիւնը պատճառ դարձաւ ծանր եւ բուռն վիճաբանութեան մը՝ ընդմէջ Փրոֆ. Ադոնցի եւ Հ. Արսէն Ղազիկեանի: Ադոնց կը պաշտպանէր յունաբան դպրոցին ժառանգութիւնը (չեզոք), իսկ Ղազիկեան՝ հայ դասական քերականութիւնը (չէզոք), ընդունելով որ Զ տառը եղանակաւորիչ է, եւ կը մերժէր եզ բառը՝ իբրեւ օտար բառ (յունարէն թուական ածական): Այսուհանդերձ այդ օտար բառով ունինք եզակի, եզական, եզաբան (= միաբան), եզամիտ (= միամիտ), եզավանկ (= միավանկ),— առաջին երկուքը միայն գործածական:

× Եզն բառով ունինք բազմաթիւ ոճաձեւ տարազներ, ընդհանրապէս բուսանուն, ինչպէս՝ եզան լեզու, եզան աչք, եզան ագի, եւայլն:

× Ունինք նաեւ եզնայ բառը, քեռայր նշանակութեամբ:

× Համբարձման եզ կը կոչուի ծաղիկներով զարդարուած եզ մը, զոր կը պտըտցնէին փողոցէ փողոց՝ Համբարձման տօնին առթիւ, նուէր կը հաւաքէին, յետոյ մատաղ կ՚ընէին, խնջոյք կը սարքէին: Կը յիշեցնէ Ֆրանսացիներուն աւանդութիւնը, «Եզն պարարակ, զոր մըսավաճառք շրջեցուցանեն ընդ փողոցս ի վերջին աւուրս Բարեկենդանի», նուագով եւ դիմակաւորուած,— կ՚ըսեն թէ հին աւանդութիւն է:

(*) Եզ – հեզ ձեւէն անկախ, որ խաղ մըն է միայն, սկզբնադիր Հ տառը մեր լեզուին մէջ կը ծառայէ երբեմն բառին իմաստը սաստկացնելու եւ անեցնելու, ինչպէս՝ սկայ – հսկայ, պարտ–հպարտ, լու – հլու, զօր – հզօր:

(**) Այս մատենագիրը կը թղթակցէր Ալիշանի հետ, որ իրեն տուած է բազմաթիւ հայերէն բուսաբանական բառեր:

Շ. Ն.

ԼԵՆԻՆԸ ՄԵՌԵԼ Ա...

(Ե. եւ վերջին մաս)

Մարքսը, Էնդելսը: Լենինը եւ իր մահը:

Ուրիշ միջավայրում վեհութիւնից ոչ զուրկ այդ արժէքները՝ կապիկների ձեռքին ընկուզի նման փշրւում են: Թամաշան, փոքրիկ մարդկանց յաւակնութիւններով պճնուած, գլուխը ծռում, ուժասպառ ընկնում է փոշիների տակ: Նափոլիոնը, ենթադաւառապետութեան չորրորդ աստիճանի պաշտօնեայի բերանում, լաւաշի նման ծամւում է: Կեսարը խըխունջի ձայն է հանում:

Դեռ տանելի է, երբ մեծ երկրի յետամնաց մի դիւղաքաղաքում պաշտօնական տօնը կատարւում է մեքենաբար, ծուլօրէն, բարձրից եկած հրամանը կատարելու համար: Գալիս են, խօսում են, դնում են: Բայց դաժան բան է, երբ կատակերգութեան ուղում են կրօնական հանդամանք տալ: Երբ միլիցականը ուսերի վրայ փիլոն է ձգում, երբ տուրքերի հաշուապահը առաքելութեան մասին է ճառում, եւ Չեկայի լրտեսը համամարդկային երջանկութեան շեփորն է փչում:

Մեծաբարբառ նախադասութիւնների կրակի տակ, դաւառը խլէզի նման տաքանում է եւ կարիճի նման կանգ առնում: Նենդամիտ, կեղծաւոր, նախանձոտ, նա իր ամենօրեայ լինելութիւնը լեցնում է փոքրիկ թոյնի հատիկով, ցեխերի վրայից ցատկռտելով, մտաւոր եւ հոգեկան անկումներից իսկ ազատագրուած, պարապի ծոցին օրօրուելով:

Երէկ նա չոքում էր կաթողիկոսի առջեւ, աջը համբուրում, այսօր՝ հրացանը ձեռքին կանգնել է Լենինի լուսանկարի մօտ, ուզում է հաւատ ծախել:

Սկեպտիկ, համակերպող, վայելքի ծարաւ ու զորշ այդ մտայնութիւնը վերջ ի վերջոյ զգում է իր կեղծիքը եւ որովհետեւ զգում է՝ չարանում է:

Չարանում է: Ամէն կողմը թշնամիներ է փնտռում: Խոժոռ աչքեր է ձեւացնում, նայում է, լրտեսում է: Ուզում է երեւակայել, որ ինչ որ ծածուկ դաւադրութիւններ գոյութիւն ունեն, ինչ որ մութ շարժումներ, կասկածելի մտքերի աննշմարելի արտայայտութիւններ: Մենք կրակ ու բոցի մէջ ենք աշխատում:

Իսկ հայ ժողովուրդը, որ իսկապէս դարերով պարել է կրակ ու բոցի վրայ, որ տեսել է պարսիկ, արաբ, թուրք, ռուս, տեսել է Համիտը, Ցարը —

Անցնում է՝ այսօր էլ՝ դանդաղ, ներքնապէս հանդիստ, միտքը բոլորովին ուրիշ տեղ եւ երկու մատով բարձրացնում

է իր դռակը, բարեւում է, ու խորամանկ նայուածքով դիտում է հրայանը ձեռքին կանգնած երկու ախմարներին :

Այդ էլ կ'անցնի :

Վարը, Մարքսը եւ Ենգելսը, նայում են ճերմակ աչքերով :

Կոպերի տակ փռուած անրիծ այդ նայուածքը տարածւում է ամբողջ Երեւանի վրայ: Հովը սառակացել է :

Ձիւնի եղանակ է :

×

Պատրաստութիւնները: Մեծ պատրաստութիւններ :

Գուլարի մօտ ամբիոն են չինում : Լենինի հրապարակում պեռեզում են ապագայ արձանի հիմքերը : Փոս են քանդել, քարեր են դրել՝ աղքատիկ դերեզմանի է նմանում :

Երիտասարդ բոլշեւիկները տեղային գործունէութեան մէջ են: Վազում են : կապուէ ծրարներից թղթեր են դուրս հանում, արագ աչք նետում , մի վայրկեան մտածում ու նորից վազում :

Հեռաձայնները լայնացած ականջների մէջ անդադար ղրնգում են : Ինքնաշարժները, բարձրասթիճան ափերին լքել են ու դաւառի հեռուոր անկիւնները մանր ապրանք են տանում :

Ժողովներ, ժողովներ :

Մեծ մի ազգից նետը դուրս է պրծել , մատով նայում են, ո՞ւր պիտի ընկնի :

Ցեղափոխութեան արխիւի ամբողջ փոշին ամպի նման բարձրացել է եւ քրանաթոր երեսների վրայ թառել : Շաբլոնը , անիւնաւոր բառերի աղմուկը, հին եր – կաթ ծախողների այս խանութում դե – տեղուել է եւ ճամբանները դոցել :

Հով է՝ որդնած պատուղները վայր են թափում :

Երեւանի ռատիօ – կայանը հանդիստ չունի: Մեղմ երաժշտութիւնը արձանա – գրում է միլիոնաւոր բառեր : Հեռագիրները մօրեխի նման թառում են դանկերի տակ, մտնում են կաշուէ ծրարները, ջրպոյնացած մատերի տակ դողդողում են , ու յանկարծ դուրս են պրծնում , յար – ձակւում են քաղաքների եւ գիւղերի վրայ, ծալւում , ձեռքէ ձեռք անցնում, մաշւում եւ վերջապէս չունչերը կտրած պատկում են պրասենեակների անկիւնում: Լենինը մեռել ա, եւ ամէն մարդ ոտքի է կանգնել :

Ականջները սրուել են, սրտերը ուռել , յոյսերը արթնցել :

— Մեռե՛լ ա...

— Դէ հիմա՝ հը՛ :

— Հը՛ը՛ը... Աստուած տայ :

Ծածուկ օղի են խմում, քթի տակ երդ մրմռում :

×

Իսկ այնտեղ, հնւսիայլին ձիւների մէջ, Մոսկուան փռել է իր թեւերը :

Կարմիր հրապարակը պատրաստ է գալիս: Կրեմլինը թաղուել է մի անյայտ ատպի տակ: Փողոցները մէկը միւսի դէմ են բախւում : Ձիւնը լինքնաշարժերի տակ արընթաց սահնակի պէս վազում է : Սուրը դէմքերը թեթեւ է եւ սեւ ձիի սանձերը պինդ քաշել :

Գնում են, գնում են ամբոխները, դը – լուխները բաց , վիզերը դուրս հանած , լուռօրէն անյայտ մի ճակատագիր դիմաւորելու համար :

Ձիւնը: Ծփում են կարմիր դրօշակները, սողում է սեւ ամբոխը :

Եկեղեցիների ոսկեզօծ դմբեթների շուրջը մառախուղը պատրաստ է պալիս , մինչ զանգակատուները յամր հնչում են դէպի երկինք : Դէպի բեւեռային սառած այն հայելին, ուր քաղաքը եւ ամբոխը արտացոլում են, աշտարակի վրայից ա – ռած չարժանկարի նման, եւ չղարշների տակ, ծփուն սառուերների վերածւում :

Մահը, երկաթէ կօշիկներով, անցնում է Ռուսաստանի վրայից :

Անցնում է ձիւնապատ դաշտերը եւ ոտքը պարնում է դեաին: Նրան պատասխանում են Վոլկան եւ Տնեպրը : Սեպաստափոլի ափերին Սեւ Ծովը ոռնում է: Գիւղերի տանիքների վրայ հովը յուսահատ բազուկները վայր է նետում ու պատռած կոկորդով ծխնելոյզների կատարին եր – գում :

Ամէն կողմից՝ Սիպերիայից մինչեւ Կովկաս , Արմիից մինչեւ Թուրքիստան , ահաւոր ձայներ, խուլօրէն դղրդում են , մեծաքանակ ձիւները վեր են բարձրանում, լեռների չուրջը վայում են, դաշտերը ծեծում են, մանում քաղաքների մէջ ու քանդուած տուների անկիւններում կմախքների նման պառկում :

Մահը արագացնում է իր քայլը :

Խելագարուած այս աշխարհի մէջից վազում է երերալով, վայր է ընկնում , մատերը կոտրտում ու ոտքերը մխրճում ձիւնի մէջ եւ կանգ առնում սարսափած :

×

Բարձրադոյն հրամանով, Լենինի յուշ – ղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի բո – լոր քաղաքներում եւ գիւղերում նոյն ժամին :

Ժամը 4·30ին դործարանները՝ Միութեան երկրներում եւ դուրսը՝ պիտի սուլեն նոյն ժամին:

Ցիսուն հազար կարմիր դաղաղներ պիտի անցնեն թնդանօթներով չրջապատուած : Զօրքերը պիտի կրակեն եւ բորոնները ձայնեն :

×

Աբուլեան փողոցի վերի կողմից, պարապ դագաղը երերում է կոմիսարներիչ ուսերի վրայ :

Ձիւնաւորական նուագախումբը Շօփէնի Թօքեն է պատռում :

Թնդանօթներ :

Սայլերի վրայ զարմացած գիւղացիներ են նստել :

Երաժշտական Սուդիան Մոցարտ է բախւում : Ձիւնը լինքնաշարժերի տակ արընթաց սահնակի պէս վազում է : Սուրը դէմքերը դլխարկը թեթեւ է եւ սեւ ձիի սանձերը պինդ քաշել :

Գնում են, գնում են ամբոխները, դը – լուխները բաց , վիզերը դուրս հանած , լուռօրէն անյայտ մի ճակատագիր դիմաւորելու համար :

Ձիւնը: Ծփում են կարմիր դրօշակները, սողում է սեւ ամբոխը :

Եկեղեցիների ոսկեզօծ դմբեթների չուրջը մառախուղը պատրաստ է պալիս , մինչ զանգակատուները յամր հնչում են դէպի երկինք : Դէպի բեւեռային սառած այն հայելին, ուր քաղաքը եւ ամբոխը արտացոլում են, աշտարակի վրայից ա – ռած չարժանկարի նման, եւ չղարշների տակ, ծփուն սառուերների վերածւում :

Մահը, երկաթէ կօշիկներով, անցնում է Ռուսաստանի վրայից :

Անցնում է ձիւնապատ դաշտերը եւ ոտքը պարնում է դեաին: Նրան պատասխանում են Վոլկան եւ Տնեպրը : Սեպաստափոլի ափերին Սեւ Ծովը ոռնում է: Գիւղերի տանիքների վրայ հովը յուսահատ բազուկները վայր է նետում ու պատռած կոկորդով ծխնելոյզների կատարին երդում :

Ամէն կողմից՝ Սիպերիայից մինչեւ Կովկաս , Արմիից մինչեւ Թուրքիստան , ահաւոր ձայներ, խուլօրէն դղրդում են , մեծաքանակ ձիւները վեր են բարձրանում, լեռների չուրջը վայում են, դաշտերը ծեծում են, մանում քաղաքների մէջ ու քանդուած տուների անկիւններում կմախքների նման պառկում :

Մահը արագացնում է իր քայլը :

Խելագարուած այս աշխարհի մէջից վազում է երերալով, վայր է ընկնում , մատերը կոտրտում ու ոտքերը մխրճում ձիւնի մէջ եւ կանգ առնում սարսափած :

×

Բարձրադոյն հրամանով, Լենինի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի բոլոր քաղաքներում եւ գիւղերում նոյն ժամին :

Ժամը 4·30ին դործարանները՝ Միութեան երկրներում եւ դուրսը՝ պիտի սուլեն նոյն ժամին:

Ցիսուն հազար կարմիր դաղաղներ պիտի անցնեն թնդանօթներով չրջապատուած : Զօրքերը պիտի կրակեն եւ բորոնները ձայնեն :

×

Աբուլեան փողոցի վերի կողմից, պարապ դագաղը երերում է կոմիսարներիչ ուսերի վրայ :

Ձիւնաւորական նուագախումբը Շօփէնի Թօքեն է պատռում :

Թնդանօթներ :

Սայլերի վրայ զարմացած գիւղացիներ են նստել :

Երաժշտական Սուդիան Մոցարտ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՁԱՐՄԱՆԱԼԻ ԳԻՐՔ ՄԸ

Դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ մարդիկ չէին հաւատար, թէ կարելի է թարդմանութիւններ կատարել ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու միջոցաւ: Ներկայիս արդէն այնքան լուրջ քայլեր առնուած են այդ ուղղութեամբ եւ արդիւնքը այնքան չօչափելի է, որ ամէնէն թերահաւատ անձն անդամ լաւատես դարձած է :

Հայագէտ Ֆրեսերիք Թէյտի Փարիզի մէջ ակադեմական Ս. Մերսելեանի նուիրեց գիրք մը , որու մասին վերջերս Երեւանի մէջ զեկուցում մը տուաւ հայ ակադեմականը: Համաձայն Ս. Մերսելեանի, գիրքը նուիրելու ժամանակ Ֆ. Թէյտի ըսած է. «Հայերը առաջինն են, որ մեքենական թարդմանութեան փորձ կատարած են եւ այս գիրքը անոր փայլուն ապացոյցն է »:

Իսկ գիրքը, որ կը կոչուի «Հանրա –

երդում: Պարապ դագաղը , սեւերով ծածկուած ամբիոնի առջեւն են դնում եւ չորս ժամ ճառ են ասում :

Իսկ Աբարատը պայծառ է եւ անտարբեր :

Վերջապէս , ժամը չորս ու կէսին , ճիշդ, Լոռուայ կողմում Ալավերդու դաշտը եւ Երեւանում կոնեակի գործարանը, հիւանդ աքլորի ձայն են հանում : Հայաստանը սուլում է :

Լենինը մեռել ա ...

×

Թաղումից մի ժամ յետոյ, պատմում են տեսնողները, Սեւանայ լիճի ափին ձկնորսների հետ խօսքի է բռնուել անծանօթ մի մուրացիկ: Դժդոյն դէմքով , պատռտած դգեստներով, բայց չատ տրօրինակ աչքերով : Երբ մեկնել է , ձկնորսները, չատ տպաւորուած , որոշ ժամանակ դնացել են անյայտի ետեւից :

Ասում են, մարդը մայրնիսի նման իրեն էր քաշում : Ախտայի մօտ, ճամբան իջնելու ժամանակ , մուրացիկը մի արշին վեր է բարձրացել եւ սահել է օդի մէջ : Գլուխը լոյսերով է չրջապատուել:

Ձկնորսները փորձել են վազել, մօտենալ երեւոյթին, բայց չեն կարողացել, մի ինչ որ ուժ նրանց արգիլել է այդ անելու :

Ոմանք ասում են՝ Գրիդոր Լուսաւորչն է, ուրիշները պնդում են, որ ինքը Ցիսուսն է :

Սովետական իշխանութիւնը, սառափիկ դայրացած, քննութիւն է բաց արել :

Զօրքերը խուզարկում են Հայաստանը:

Կ. ՁԱՐԵԱՆ

դրութիւն, որ է համազգային դրութեան նոր ոճ մը», լոյս տեսած է 1907ին: Այս դարմանալի գիրքին հեղինակն է Հ. Սթեփանոս Վ. Տէրոյեան՝ Մխիթարեան միաբանութենէն : Հեղինակին նպատակը եղած է. «Մարդկային մտքի դազափարները կամ մտածմունքը այնպիսի ոճով դրի վրայ առնուլ, որ իւրաքանչիւր մարդ կարենայ իւր սեփական լեզուով կարդալ եւ հասկանալ այդ դրուածը, թէպէտ եւ կարդացողին անծանօթ ըլլայ այն լեզուն, որով դրողը մտածեր է եւ զայն գործածեր է դրելու համար »:

Այս խօսքերը դրուած են 1902ին եւ հրատարակուած են «Բազմավէպ»ի Մայիսի թիւին մէջ: Ասիկա բաւական յանդուգն գազափար մըն էր եւ կը թուէր, թէ այդ օրերուն համար անիրագործելի՝ ոչ միայն գործածութեան մէջ դնելու, այլեւ անոր սկզբունքները մշակելու խմաստով: Սակայն 1907ին կը հրատարակուի Տէրոյեանի դիրքը, որ 700 էջերէ բաղկացած հաստատուր հատոր մըն է , բարդ տքնական աշխատանքի մը արդիւնք :

Նախ՝ հեղինակը կազմած է հանրային դրական քերականութիւն մը: Արդարեւ, հնչիւններէն եւ բառերէն զատ քերականական ձեւերն ալ ստացած են թուագրական կերպարանք : Ստեղծուած են հոլովման, խոնարհման, ածանցման, ժխտման թուագրական սկզբունքները :

Ամենածաւալուն եւ հետաքրքրական մասը բառդիրքն է (ՄՄԲ.— Բառդիրքը բառարան է համանիչներու):

Գիրքը ունի հանրագրութեան օրինակներ, որոնցմէ կ'երեւի, որ Հ. Ա. Տէրոյեանի հանրագրութիւնը ընդունակ է արտայայտելու ամէնէն բարդ փիլոսոփայական, բանաստեղծական եւ դիտական միտքերը :

Ներկայիս այսպէս կոչուած փորմալ կառուցուածքային լեզուաբանութեան մէջ կը կիրարկուի դրեթէ նոյն սիստեմը, այն որ առաջարկած է Մխիթարեան Հայրը: Այժմ Հայաստանի թէ օտար երկիրներու մէջ մեծ թափ ստացած է սեմիոթիկան (նշանաբանութիւն), նոր ճիւղ մը լեզուաբանութեան մէջ, որուն չնորհիւ կարելի է ուսումնասիրել նիչերուն յատկութիւնները, անոնց միջեւ ծնունդ առած յարաբերութիւնները: Թուանշաններու միջոցաւ կարելի է արտայայտել զանազան զազափարներ :

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Շարժանկարի ծանօթ բեմադիր , Անրի Վերնէօյ (Ա. Մալաքեան) այս միջոցին կը դարձնէ Վիրկիւլ Կիորկիուի «25րդ ժամը» : Զանազան տեսարանները պիտի դարձուին Եուկոսլաւիա, Հունդարիա եւ Մոնաքօ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այս խորհրդաւոր ծերունին ինչո՞ւ արդեօք անոնց դէմը կ'ելլէր ճղնաժամային վայրկեաններու եւ ի՞նչ կապ ունէր արդեօք իրենց հետ, Զարտաք որ կնքահայր եղած էր, դիւրին ցերեկ այդ խորհրդաւոր հանդիպումին վրայ կը մտածէր :

Այն միջոցին երբ երեք մարդիկը դիպաին տունէն դուրս ելլելով փողոց կը դառնային , կին մը ցցուեցաւ ի – րենց դէմը :

Երեք մարդիկը մէկէն ի մէկ կանգ ա – րին: Լեւոն եւ Մօրիս անահնկալի եկած էին, իսկ Մօպրէ բնաւ չախորժեցաւ այդ հանդիպումէն :

Գահ մը վարանելէ ետք, երեքը մէկէն բարեւեցին այդ կինը :

Մանուէլա, այս անդամ եւրոպացիի դիմակներ հագած, դէմքը դեի դեղին , անոնց մօտենալով ըսաւ .

— Պարոննե՛ր, չեմ դիտեր թէ ձեզի որ է կ'երթայ հարցումս, բայց ես կ'ուզեմ որ ինծի ալ ըսէք ձեր ուղածը :

— Ո՛հ, Տիկին, չենք ուզեր ձեր դլխուն նորանոր փորձանքներ բանալ, պատասխանեց Զարտաք :

— Ձկրցայ պարտականութիւնս լիովին կատարել, անոր համար եկայ որ եթէ ինծի պէտք ունենաք ...

— Վէրքերնիդ ի՞նչպէս է ..., հարցուց բժիշկը : Ի՞նչպէս հոս դալ յաջողեցաք :

— Ճուանի ձեռքէն փախայ, վէրքս ալ խորունկ չէր, դոցուելու վրայ է :

— Կ'ուզէ՞ք որ անդամ մըն ալ ես քննեմ ձեր վէրքը :

— Շնորհակալ եմ, պարոն: Այս դիշեր հոսկէ մեկնելով Պիսքրա պիտի երթամ : Ճուան կատղած է ձախողելուն համար եւ չեմ կարծեր որ հրաժարի իր մտադրութենէն : Վերջին յարձակում մը եւս պիտի փորձէ ձեզի դէմ, պիտցած ըլլաք ...: Այս անդամ բնաւ չեմ յուսար որ անոր ձեռքէն դիւրաւ ազատիք , ատոր համար եկայ ձեզի կանխաւ իմաց տալու որ նախազուշական միջոցներ ձեռք առնէք :

— Ո՞ւր պիտի յարձակի : Հո՞ս ...:

— Չեմ դիտեր...: Չեմ կարծեր որ հոս յարձակի: Այնը – Մէնաքինի մէջ ապահով կրնաք ըլլալ, բայց եթէ հոսկէ դուրս ելլէք, դժուար թէ ինքդինքնիդ ազատէք :

— Կը յուսա՞ս որ մեր մարդոց մէջ լրտեսներ դտնուին :

— Չեմ կարծեր :

— Շնորհակալ ենք, Տիկին: Ձեռքեր – նուս եկածը պիտի ընենք :

Մօպրէ կռնակը Մանուէլայի դարձուցած էր: Ձղջացող կինը խօսքը անոր ուղղելով եւ անոր կոմքը դառնալով՝ դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ .

— Ձեզի դէմ կազմակերպուած մահափորձէն ազատուած ըլլալնուդ համար չատ ու չատ ուրախ եմ, պարոն :

— Շնորհակալ եմ, Տիկին, պատասխանեց Փիէր: Ես ալ իմ բարեկամներուս հետ բնաւ պիտի չմոռնամ ձեր բրածները ...:

— Ձեր ներողութեան արժանի ըլլալու համար ասկէ աւելին ընելու էի, բայց չկրցայ, չարունակեց Մանուէլա անոր խօսքը կտրելով: Ես պիտի երթամ հոսկէ եւ այլեւս պիս պիտի չտեսնէք ...: Կը փափաքէի որ դէշ յիշատակ մը չձգեմ ձեզի : Հայրենիքս պիտի դառնամ ...: պարոններ , իսկ դուք, երբ իմ անունս յիշէք, ըսէք իրարու թէ էակներ կան ո – րոնք թէպէտ չարիք դործելու համար աշխարհ եկած չեն, բայց ճակատագրէն մղուած չար են եղած : Նկատելով որ դուք վհատանձն էք եւ բարի, անշուշտ պիս յիշած առիթներէ պիտի յիշէք նաեւ թէ դործած չարիքս դարմանել ջանացի ...

—Այո, Տիկին, և ձեր կեանքը վտանգի դնելով, չարունակեց ձայն մը անոնց ետեւէն :

Մանուէլա այս կանացի ձայնը լսելով, մէկէն ի մէկ ետին դարձաւ : Թաղուհին եւ Ժանէթ իր դէմը ելան :

Սպանուհին երբ իր հակառակորդուհին տեսաւ , դեի դեղին կարեցաւ :

Մատղէն առաջ անցնելով, քաղցրութեամբ մանկամարդ կնոջ ձեռքը բռնեց եւ իր քրոջը դառնալով ըսաւ .

— Ժանէթ , ահա այս տիկինն էր պիս ազատողը :

Ժանէթ Մանուէլայի ձեռքը բռնելով եւ – բախտապարտութեամբ սեղմեց եւ դոչեց .

— Տիկին, ի բոլոր սրտէ չնորհակալ եմ :

— Ես ալ չնորհակալ եմ, տիկիններ , ես ալ չնորհակալ եմ որ անյիշաչար և – ղաք :

— Կեանքերնիդ ինձի համար վտանգի մէջ դնելու անձնուիրութիւններնիդ դնաւ պիտի չմոռնամ , Տիկին :

— Տիկին, դեի դեղին եղեր էք, կ'երեւի թէ վէրքերնիդ ձեղի կը տառապեցնէ , խօսք առաւ Մօրիս : Մենք երթալա – պատ ենք ձեզի, եթէ թոյլ տաք, դատ – բատ եմ ձեր տունը դալու եւ ձեր վէրքը դարմանելու :

— Շնորհակալ եմ, պարոն, պիս տա – ռապեցնողը վէրքս չէ ...:

— Մի մեղաչք , Տիկին, մինչամեց տիկին Մօպրէ : Ես ձեր ծառայութիւնը ձեր – յեկի՞ ...:

— Սիրով պիտի ընդունէի, բայց այն համոզումը ունիմ թէ իմ վրաս ինկած պարտականութիւնը դեռ չեմ կատարած :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յակոբ եաղըճեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սանասարճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ եաղըճեան եւ իրենց աղջիկը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԵԱՂԸՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 13ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի կէսօրէ եաք ժամը 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՄԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վահէ Պառաւեանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան ուրախ առթիւ 25 ֆր.։ Ողբ. Մարիամ Ղազարեանի մահուան առթիւ Վասպուրականի երկաթ երիտասարդաց Միութենէն քսան ֆր., Պ. Արսէն Սուքիաս եանէ իր խնամիին մօր՝ մահուան առթիւ քսան ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ի նպաստ դպրոցին։

×

Զատկուան առթիւ Պուլվ. Օտտոյի թաղականութիւնս չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Պ. Վ. Գիւզըեան 40 ֆր. եկեղեցիին, Տիկին Ա. Սուքիասեան քսան եկեղեցիին, երեսուն Առաջնորդարանին, Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան յիսուն եկեղեցիին, Այրի Տիկին Ազատեան քսան եկեղեցիին, Գալուստ Սաղըրեան տասը եկեղեցիին, տասը Առաջնորդարանին, Պ. Կարապետեան տասը եկեղեցիին, Տիկին Սիրանեան տասը եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Պարսամ Յակոբեան յիսուն եկեղեցիին, յիսուն առաջնորդարանին, Նշան Քոսթոչեան, տասնական եկեղեցիին, Կ. Խաչին եւ Աղքատախնամին, Այրի Տիկին Զամպոյեան Կիւլիսանեանի յիշատակին քսան եկեղեցիին։

Տ. Քէօսէեանի ամուսնութեան առթիւ Կ. Մուրատեան հարիւր եկեղեցիին, Վ. Քէօսէեան յիսուն եկեղեցիին։

Պ. Խորայէլ Ղարիպեան իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ 30 եկեղեցիին։

×

Սէնթ Անթուանի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Նշան Նաճարեան իրենց զաւկին ողբացեալ Մարի Գաբրիէլեանի (Ծնեալ Նաճարեան) մահուան քառասունքի առիթով հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Ս. Դադէոս եկեղեցւոյ 50 ֆրանք, դպրոցին 20, Աղքատախնամին (թաղիս) 20, Կարմիր Խաչին 20, Կապոյտ Խաչին 20։ Նոյն առիթով Ամերիկայէն Պ. Աւետիս Սահակեան հինգ տոլար։ Նոյնպէս բնիկ Սեբաստացի Ոսկան Աճէմեանի մահուան առթիւ եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Պէյրութի «Սահակեան Լիսէին», Այրի Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները 50 ֆր., Այրի Տիկին Պօյաճեան եւ զաւակները 50, Տէր եւ Տիկին Տանապալեան քսան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մըսըրեան քսան, Այրի Տիկ. Գամպուրեան քսան։ Կը խնդրուի կազմակերպութիւններու վարչութիւններէն ընկալագրով ներկայանալ կիրակի առաւօտները Սէնթ Անթուան եկեղեցին, ստանալու համար իրենց դրամը։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Հոգաբարձու-թիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկնե-րու Հաղորդութեան օր։

Փարիզի եւ շրջանի դպրոցներու աշակերտութիւնը, եւ բոլոր երկաթ երախաները հրաւիրուած են ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան։

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐՃՆՈՊԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ ժէ, առաւօտեան ժամը 9ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9ին, կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան, մասնակցութեամբ Լիոնի երգչախումբին։

Ցետ պատարագի Սրահանդէս ժամը 11ին։

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի)։

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Վերջաւորութեան թափօրը կը մեկնի սրահէն Ցուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը դնուի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Պուչ Տիւ Ռոնի ընկերվարական Բ. Սէքսխոնի դասախօսութիւնը այս երեք-շաբթի ժամը 18·45ին ՔԼԸՊ, 51 Րիւ Կրիմեան (Սալ Լէոն Պլում)։ Կը խօսի Տիկին Է. Յակոբեան «Հայ Մտքի յեղաշրջումը»։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով-ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՋԱՒԱՐԵԱՆ հնթ. այս երեքշաբթի ժամը 21ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին։

ՀԱՄԱՋԱՍՊ խումբը երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին։

ՆԻԿՈՂ ԴՈՒՄԱՆ երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերու-հիները, Մայիս 18ին, Զորեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ — Պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս երեքշաբթի կէսօրէ եաք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ — անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ եաք ժամը 15ին Իսթի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆաճս։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ
ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը հաղորդէ նոր վարչութիւնը իշխանութենէս կողմէ ճանչցուած է երեք հետեւեալ անուններուն տակ եւ նահանգային բառի յաւելում.— Հայկազուն Քէֆէլեան (առենապետ), Մխիթար Շիրվանեան (քարտուղար), Լուսվիկ Քաչիքէմանեան (դանձապահ)։ Թղթակցութիւն՝

M. CHIRVANIAN
65 — Voie d'Issy
92 — MALAKOFF (France)

Դրամական առաքում կամ նուէր՝

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri Barbusse
92 — CLAMART (France)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պուլկարիայէն Հայկ-Օննիկ Տալեան կը փնտռէ իր ողբացեալ հօրեղբօր՝ Թանիկ-Բարսեղ Տալեանի (բնիկ Կելիպոլուցի) զաւակները։ Գրել՝

Mme MANOUKIAN
24, Rue G. Clémenceau
93 - GAGNY (Seine-St-Denis)

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն — Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ։

Ի պահիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆԱՊ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ։

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած)

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ։

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ վաճառքղները։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն
CLUB — 51, Rue Grignan
կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մէջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ չրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն։

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻԻԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին.— Կը մասնակցին.— Դաշնակահարուհի՝ Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Արաքսի Արզումանեան։ Հայ արձակագիրներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը։

Ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր
Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 — ՓԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ չքեղութեամբ

ՓԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. — Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան — Կուժօն, Փարիզ (8), բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ։

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ։

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով։

Ուրեմն ժամադրուինք ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋԲԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Գլաս Թուրիսթ)

Փարիզ — Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն։ Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը։

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3։ Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն։ վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաթղթերը այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան խաղաթղթերը։

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ Գլաս) ճամբորդողները իրենք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը ընտրելու եւ ճաշելու։ ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.։

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱԻԱՆ

Փարիզ — Երեւան — Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ։

Ամփոփագիրք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի չատ ըլլալով։

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63.43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ

MARDI 17 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10612 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.612

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ ԵՒՍ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

—o—

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՏԱ ՆԱՆԿԻ ՎՐԱՅ

Առանց Ամերիկացիներուն կարծիքն իսկ առնելու եւ օգտուելով նոյնիսկ Հարաւային – Վիէթնամի ամերիկեան դեսպան՝ Քապոթ Լոճի բացակայութենէն, Զօր. Քի անակնկալ յարձակում մը կատարած է Տա Նանկի վրայ, ճզմելու համար տեղական ապստամբութիւնը :

Ծանօթ է որ Տա Նանկի շրջանը անջատողական շարժում մը ստեղծած էր եւ գործնական դեսնի վրայ բաժնուած էր կեդրոնէն : Ուրեմն Զօր. Քի չգոհանալով Վիէթքոնկի դէմ պատերազմէն, զինուորական նոր յարձակման մը ձեռնարկած է, որմէ ներկայիս յաղթական ելած է : Գործողութիւնը պատրաստուած էր մեծ դաղտնապահութեամբ հարաւային Վիէթնամի զօրավարներու կողմէ : Քի անձամբ գլուխն անցած է գործողութիւններուն, ապա Սայկոն վերադարձած, ինչ որ կարծել կուտայ թէ կացութիւնը լաւ կը նկատէ : Պուտտայական երիտասարդութիւնը սակայն, տեղական ուժերու օժանդակութեամբ, սկսած է դիմադրել : Բաւական բուռն բախումներ տեղի ունեցած են ըմբոստներուն եւ կառավարական ուժերուն միջեւ : Կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— Տա Նանկի մէջ, կառավարութիւնը իր կողքին ունի կաթոդիկէները, որոնք լաւ զինուած են եւ պատրաստ կռուելու պուտտայական երիտասարդութեան դէմ, իրենց դիւղերուն մէջ, քաղաքին հիւսիսը : Ասոնց հետ են նաեւ ազգայնական կուսակցութիւնները : Դիմացը կան անշուշտ Պուտտայականները, որոնք պատնէշներ բարձրացուցած են քաղաքին չորս կողմը եւ տեղական ուժերուն մէկ մասը : Զօր. Քի, գործադրելով իր հին ծրագիրը, յաջողած է գրաւել քաղաքը, ուրկէ կ'ուզէ յարձակիլ ապստամբական այլ կեդրոնի մը վրայ՝ Հիւէ, ուր ամբողջ բնակչութիւնը կառավարութեան դէմ է, մէջն ըլլալով բանակը : Հիւէի ձայնասփիւռը ամբողջ օրը կոչեր ըրած է, հրաւիրելով ժողովուրդը որ զէնքի դիմէ վարչաձեւին դէմ :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ

Ստոյգ պատկեր մը կարելի չէ տալ Երեքշաբթի օրուան գործադուլներուն համար, որոնց բուն պատկերը կը պարզուի միայն օրուան ընթացքին :

Նախատեսութիւնները հետեւեալներն են.—

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զորս սենտիքաները բանթողի հրահանգ տուած են : Սկզբունքով խանգարումները պիտի սկըսին Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին եւ տեւեն մինչեւ Երեքշաբթի իրիկուն նոյն ժամը, ինչպէս նախորդ անգամները ըստիպողական սպասարկութիւններ պիտի ապահովուին : Գործնական դեսնի վրայ սակայն, բուն դադարները պիտի կատարուին Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7էն 18: Կազի ճնշումը պիտի պակսի Երեքշաբթի ամբողջ օրը : Մասնաւոր խոհեմութեան ազդարարութիւններ կ'ըլլան : Զուրն ալ պիտի պակսի, մանաւանդ բարձրը յարկերու վրայ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ.— Կառախումբերը պիտի կենան հետզհետէ, 30 ժամուան ընթացքին, Երեքշաբթի ժամը 0էն մինչեւ Զորեքշաբթի առտու ժամը վեց : Բոլոր սենտիքաները չեն մասնակցիր շարժումին ինչ որ կը նշանակէ թէ կառախումբերու մէկ մասը պիտի բանի :

ՄԵԹՐՕ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ.— Մեթրօն կրնայ բանիլ, տրուած ըլլալով թէ հոս ալ բոլոր սենտիքաները բանթողի հրահանգ չեն տուած : Պայման է սակայն որ ելեկտրական հոսանք ունենան :

ԹԱՔՍԻ.— Քիչ թաքսի պիտի գտնուի Սէ ժէ Թէն գործադուլի հրահանգ տուած է :

ՕԴԱՆԱՒ.— Էռ – Ֆրանս ամբողջական գործադուլի մէջ է :

ԹՂԹԱՏԱՐ.— Բանուորական երեք կեդրոնները գործադուլի հրահանգ տուած են : Ցրուում պիտի չըլլայ եւ փոսթի գրասենեակը՝ գոց :

ԴՊՐՈՑ.— Գոց են, ուսուցչական կազմը գործադուլի մէջ է :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ.— Հոս ալ մասնակի հրահանգներ ըլլալով, շատ մը դրամատուներ կրնան փակ ըլլալ :

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Գործադուլ Երեքշաբթի ամբողջ օրը :

Բոլոր հացագործները փակ են :

Այս պայմաններուն մէջ պիտի չկարենան աշխատիլ նաեւ բազմաթիւ գործատուներ :

×

Կարելիութեան սահմաններու մէջ, կը յուսանք ապահովել *Յառաջի* հրատարակութիւնը : Հակառակ պարագային կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ գտնուին, մեր կամքէն անկախ այս կացութեան առջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ հսկայ ցոյց մը եղած է եւ հարիւր հազար դաղթականներ (արեւելեան – Գերմանիայէն) վերամիացում պահանջած են ինչպէս նաեւ Սիլեզիոյ, Սիւտէթներու եւ արեւելեան Փրուսիոյ վերադարձը «Մայր– Հայրենիքին» :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտին (Արեւելքի Ատլանտեան Ուխտը) 11րդ տարեդարձին առթիւ մասնաւոր հանդիսութիւններ չեն կատարուած, ինչ որ կարծել կուտայ թէ տագնապ մը կայ Ուխտի անդամներուն միջեւ :

ՄԱԿ–Ի ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի ներկայացուցիչը, որ ինչպէս գրեցինք, խօսակցութիւններ կ'ունենայ Աթէնքի մէջ, առժամեայ համաձայնութիւն մը առաջարկած է յունական կառավարութեան, Կիպրոսի շուրջ : Կ'ուզէ որ չխօսուի Էնոսիսի մասին :

ՓՈՐԹ – ՍԱՅԻՏԻ մէջ, Կոսիգին յայտարարած է թէ «Խորհ. Միութիւնը միշտ զօրավիգ պիտի կենայ Եգիպտոսի աշխարհակալութեան դէմ, անոր տարած պայքարին մէջ» :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ նոր եւ բուռն յարձակումներ եղած են խորհրդային զեկավարներուն դէմ, Ալպանիոյ վարչապետին այցելութեան առթիւ : Հրապարակուած միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ թէ միջազգային միացեալ ճակատ մը պէտք է կազմել աշխարհակալութեան դէմ :

Օրը Օրին

Ո՞Վ ՔՈՒԷ ՊԻՏԻ ՏԱՐ...

—o—

Սրտառուչ լաւատեսութիւն մը կը տիրէ, վերջերս, մեր քաղաքական պահանջներով հետաքրքրուող հայկական շրջանակներուն մէջ՝ Ատլանտեանի ամերիկեան ափունքը :

Հաւատացողներ կան թէ ժամանակը հասունցած է որ Միացեալ Ազգերու Նիւ Եորքի հիմնարկութիւնը օրակարգի վրայ դնէ «Հայկական Հարցը », Վիէթնամի թնճուկին քովը : Նոյնիսկ անկէ առաջ : Եւ լրջօրէն մտածէ Սեւռի դաշնագրով մեզի խոստացուած մեղրն ու սերը ոսկի ափսէով մը նորէն մեզի հրամցնելու մասին :

Անհատ մը կրնայ, ճամբան քալած ատենը — կամ *նարկիլէ* քաշած ատենը — վարդավառ երազներ հիւսել իր ապագային մասին եւ ինքնիրեն հարս – փեսայ խաղալ :

Բայց, խելահաս, խոհուն, փորձառու եւ իմաստուն բազմութիւն մը — անկազմակերպ ժողովուրդ թէ պետական կարգուսարք ունեցող ազգ — իրաւունք չունի խաբուսիկ երեւոյթներով «տասնըչորս» պարելու՝ թեւ տալով իր վառ երեւակայութեան :

Պատրանքներ փայփայել եւ մեր գործին եկած բաներու հաւատալ արարողութիւն մըն է, որուն մէջ անմրցելի ենք :

Այն աստիճան որ երբ բարեկիրթ պաշտօնատար մը զիջանի մատը դպցնելու մեր կողմէ խմբագրուած աղերսագրի մը պահարանին, երանութեան ժպիտ մը կը գծագրուի մեր, այլապէս Աւագ Ուրբաթ, դէմքին վրայ :

— Հրաշալի՛ բան մը պատահեցաւ...

— Ի՞նչ ...

— Պահարանը ձեռքը առաւ, ասդին անդին դարձուց եւ «Շնորհակալ եմ» ըսաւ :

— Բացա՞ւ ...

— Կարեւոր չէ... Օր մը կը բանայ, հարկաւ ...

×

Ընթերցողը տաղտկացնելու վտանգը աչք առնելով, պէտք է նորէն ազդարարեմ որ միջազգային դիւանագիտութեան համար «Հայկական Հարց» անունով — եւ իրաւական արժէք ունեցող — հարց չկայ՝ ո՛չ Միացեալ Ազգերու օրակարգին վրայ, ո՛չ ալ աշխարհի ճակատագիրը վարող մեծ պետութեանց *տօսիէին* մէջ :

« Հայկական Հարց »ը բերնի վարժութեամբ ընդհանրացած նուիրագործուած, գիրքերու, թերթերու, ճառերու մէջ մըտած բացատրութիւն մըն է : Ամէն գրող ու ճառող գործածած է զայն՝ առանց ըստուգելու թէ իրապէս ի՛նչ կը նշանակէ ան՝ միջազգային իրաւագիտութեան համար : Անոր գնահատութեամբ :

« Հայկական Հարց »ը մե՛ր գիւտն է :

Ասկէ յիսուն, վաթսուն տարի առաջ բան մը կը նշանակէր, կարծեմ, թէեւ ատոր ալ հաւատալս չի գար, քանի կը դարձնեմ Եւրոպայի դիւանագիտական պատմութեան էջերը :

Բայց, Լոզանի դաշնագիրէն ասդին « Հայկական Հարց »ը միայն մեզի համար, մեր աչքին, քաղաքական հարց է :

Ասիկա կը նշանակէ, անշուշտ, որ շատ բան կորսնցուցած է իր արժէքէն, իր կարեւորութենէն՝ յաչս դիւանագէտին եւ իրաւաբանին :

Ուրիշ խօսքով, « Հայկական Հարց »ը վերածուած է պղատոնական բացատրութեան մը, որ կը զբաղեցնէ միայն մե՛ր միտքը : Մեր ժողովուրդը : Մեր առաջնորդութիւնը :

Կարգադրութեան եւ արդարամիտ լուծումի կարօտ քաղաքական խնդիր մը իր արժէքը, պահած կ'ըլլայ միայն այն ատեն, երբ օրուան բոլոր ժամերուն «ներկայ ըլլայ» վարչապետներու կամ արտաքին գործոց նախարարներու գրասեղանին վրայ, ինչպէս անոնց կաղամարն ու գրիչը : Կամ, մաս կազմէ հրատապ խընդիրներու այն հաւաքածոյին, որմէ կ'օգտուի քաղաքագէտը, երբ հրաւիրուած ըլլայ ճառելու հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին :

Լոզանի վրան – բաց խաչտառակութենէն ի վեր լսեցի՞ք վարչապետական կամ նախարարական ճառ մը, որուն նիւթը — որուն առանցքը — ըլլար «Հայկական Հարց»ը :

Ես այդ տեսակ ճառ լսած չեմ :

Օ՛, գիտե՛մ, գիտե՛մ, յիսուն, հարիւր տարիէ՛ ի վեր մեղրածորան ճառերով կը շոյեն ու կը փայփայեն մեզ :

Բայց, այդ շոյանքն ու փայփայանքը երբե՛ք չեն կրնար փաստել իրաւական գոյութիւնը «Հայկական Հարց»ին, Ամերիկայի, Խորհրդային Միութեան, Անգլիոյ կամ Ֆրանսայի նման մեծազօր երկիրներու արտաքին գործերու պաշտօնատուներուն պատերէն ներս :

Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունն անգամ չի կրնար պաշտօնապէս ճանչնալ « Հայկական Հարց »ին գոյութիւնը, եթէ նոյնիսկ իր մատենադարանին շարակներուն վրայ տեղ մը յատկացնէ հայ ժողովուրդին աղերսագիրներուն : Իր ներքին սահմանադրութիւնը թոյլ չի տար այդպիսի շեղում՝ ընկալեալ սովորութենէն :

×

Այս դառն ճշմարտութիւնը պէտք է գոց ընենք, ինչպէս գոց ըրած ենք Տէ՛ր, ողորմեան :

Այլապէս, յուսախաբ պիտի ըլլանք, երբ բոլոր դուռները փակ գտնենք մեր առջեւ, Նիւ Եորքէն մինչեւ Լոնտոն, մինչեւ Փարիզ ու մինչեւ Մոսկուա :

Օրուան լուրերուն հետեւող ոեւէ Հայ գիտէ որ Խորհրդային կառավարութիւնն անգամ, որ իբրեւ թէ ամէնէն աւելի շահագրգռուած պիտի ըլլար մեր ճակատագրով — աղբրորդի ենք, վերջապէս — մատը մատին չէ զարկած մինչեւ հիմա, առնուազն, սահմանային սրբագրութիւն մը պահանջելու համար իր ջարդարար դրացիէն :

Ընդհակառակն, սկսած է, նորէն, սիրուրտուք խաղալ անոր հետ, ի խնդիր իր կասկածելի շահերուն : Եւ միեւնոյն ատեն ալ սանձել Երեւանի երիտասարդութեան հայրենասիրական ցոյցերը :

Վերջին երկու տասնամեակներուն, Մոսկուա քանի՛ անգամ իր դիրքը փոխեց Թուրքիոյ հանդէպ : Երբեմն, մեզ յուսադրելով, երբեմն ալ մեզ յուսահատեցնելով : 1947ին նոյնիսկ, Կարսն ու Արտահանը ... Վրացիներուն տուաւ :

×

Ամէն Հայ, միամտաբար, կը սպասէր որ Խորհրդային Միութիւնը ստանձնէր « Հայկական Հարց »ը, Նիւ Եորքի մէջ, օրակարգի նիւթ դարձնելու պարտականութիւնը — իբրեւ հօբար :

Ո՛չ այդ տեսակ բան պատահեցաւ, ո՛չ ալ կրնայ պատահիլ՝ ուժերու ներկայ դասաւորումին մէջ :

Ուրիշ ո՞ր պետութեան հոգն էր հատեր որ այդ պարտականութիւնը իր ուսերուն նետէր : Ափրիկէի նոր –անկախներուն անգամ մտքէն այդ տեսակ բան չանցնիր :

Մինչեւ պետութիւն մը «Հայկական Հարց»ին թղթածրարը թեւին տակ դրած Ապահովութեան Խորհուրդին կամ ընդհանուր ժողովին նիստերէն ներս չմտնէ, «Հայկական Հարց»ը չի կրնար մեր ուզած ձեւով եւ տարողութեամբ օրակարգի նիւթ դառնալ :

Ենթադրենք որ գտնուեցաւ այդ տեսակ պետութիւն մը — հրա՛շք —, ո՞վ քուէ պիտի տար ի նպաստ իր պահանջին — Ամերիկա՞ն, Անգլիա՞ն, Ֆրանսա՞ն, Ռուսիա՞ն :

Ո՞վ, օրուան այս ժամուն, Սեւռի դաշնագիրը մոխիրներուն տակէն լոյս աշխարհ պիտի բերէր, ի վնաս Թուրքին :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Բ.

Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար 1918 Նոյեմբեր 30ին պետութեանց կը հաղորդէ . «Ամբողջական Հայաստանի անկախութիւնը դաշնակից պետութեանց եւ Մ. Նահանգներու կամ Ազգերու Լիկայի հովանիին տակ » յայտնելով Հայերու զոհաբերութիւնը մեծ պատերազմին : « Հայ ժողովուրդը , հակառակ յաջորդական արշաւանքներու եւ աչխարհակալութեանց , անվթար պահած է իր բուն նկարագիրը , իր լեզուն , իր կրօնքը , ամէն ժամանակ ցոյց տուած է իր ազգային անփոփոխ ո – գին վայլուն ապացոյցները, իր ցեղին կենսունակութիւնը , զարեր պայքարած է իր ազատութեան եւ ազգային գոյու – թեան համար : Հայ ժողովուրդը ունի քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի ասպետական , որոնք իրաւունք կուտան իրեն ինքնորոշման իրը կիրարկում սկզբունքներէն մէկուն , զոր դաշնակիցներն ու Մ. Նահանգները արձանագրեցին պատերազմի իրենց նպատակներու կարգին»: (Ման – տելչթամ , Լա Սոսիէթէ տէ Նասիոն ... էջ 58) :

Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը կը տօնուի մեծ հանդիսութեամբ ե – բեւանի մէջ 1919 Մայիս 28ին եւ խորհրդաւոր լռութեան մէջ վարչապետ Ա. Խատիսեան կը կարդայ հետեւեալ յայտարարութիւնը . « Հայաստանի կառավարութիւնը , համաձայն բովանդակ հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքին եւ ցանկութեան կը յայտարարէ, որ այսօրուընէ Հայաստանի բաժան – բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իրր անկախ պետական միութիւն »:

Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահը , որ կը պաշտպանէր Օսմ. Հայութեան շահերը ,կը ջնջէ Ֆրանսայի հետ ունեցած համաձայնութիւնները, կը մերժէ Օսմ. Հայութեան հարցը արեւելեան Հայութեան հարցին : Հանրապետական կառավարութիւնը նոյնպէս կը պատուաստէ երկու հարցերը, ժառանգորդ ներկայացուցիչ Վիլհելմ Հոհենցոլերնի եւ Կիլիկիոյ : Խորհ. Միութիւնը կը հռչակէր «ոչ հարկային կցում , ոչ հատուցում » սկզբունքը, կը հրաժարէր ցարական կառավարութեան կնքած համաձայնութիւններէն :

Ցոյներ ցամաքահանում կատարած էին Իզմիր, հակազդեցութիւնը յապաղած չէր, քեմալական չարժումը կը սկսէր ծաւալիլ : Ցոյներն Անգլիոյ զինուորներն էին: Անգլիական նաւատորմը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենար Իզմիրը, որ Սելանիկի հետ պիտի կազմէր եռանկիւնի մը երկու անկիւնները, որուն գաղաթը պիտի ըլլար Տարտանէլը :

Խորհ. Միութիւնը պիտի նախընտրէր տակաւ Թուրքիոյ ձգել «իր ղրան բանալիները » քան զօրաւոր պետութեան մը : Լոպանով ըսած էր . «Անգլիա կ'ուզէ բոլոր դուռներուն տիրանալ, Ճիպրալթար , Սուէզ, բայց այդ դուռը պիտի չունենայ»: Կը բաւէ որ Քեմալ Մոսկուայի չհեղնէ Հիւնքեար Իսկէլէսիի դաշինքը :

Իտալիա կը բողոքէ Ցոյներու ցամաքահանումին դէմ , որովհետեւ Լոնտոնի մէջ կնքուած 1915 Ապրիլի դաշինքով ընտ – կիցները իրեն պիտի ճգէին Այտընի նահանգը Իզմիր նաւահանգիստով: Պոլսոյ մէջ Իտալիոյ ներկայացուցիչ Կոմս ըՍ – Փորցա պիտի ըլլայ Քեմալի առաջին խորհրդատուն :

Իտալիոյ վարչապետ Օրլանտօ, հետեւելով Լոյտ Ճորճի խորհուրդին, բանակ մը կը պատրաստէ ղրկելու համար: Ըն – կերվարականներու ղեկավար Ֆիլիպօ Թուրաթի բուռն կերպով կը քննադատէ վարչապետին ծրագիրը : Օրլանտօ կը տապալի, Ցունիսին կը յաջորդէ Նիթ – թի, որ քննադատած էր Վերսայլի դա – շինքը: Նիթթի կը յայտարարէ . «Կովկաս ռուսական հողամաս է, Մոսկուա անպայ – ման պիտի վերադառնայ հոն, սահմանա – կից ըլլալու համար Թուրքիոյ եւ գրաւելու Պաքուի հանքերը : Բանակ մը ղրր – կել հոն, կը նշանակէ պատերազմ յայտարարել Մոսկուայի դէմ եւ Իտալիա միջոցներ չունի նոր ճակատ մը բանա – լու» :

Ընկերվարական 90 երեսփոխաններ կը ծափահարեն վարչապետին յայտարարութիւնը : Նիթթի կը պարզէ իտալական զօրքերու կողմէ ղրաւուած Աւալիա զօ – տին : Իտալական եւ խորհ. քաղաքակա – նութիւնները նպաստաւոր են քեմալական չարժումին :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Անգլիոյ ներկայացուցիչ Մ. Սայքըզ Հալէպի մէջ հրամանատար Փիշոնի կ'ըսէ . « Կարելի չէ Կովկասը կազմակերպել սովետին առջեւ թումբ մը կառուցանելու համար, արդէն Մոսկուա համակիրներ ունի հոն , հետեւաբար համայնավարութիւնը կրնայ ծա – ւալիլ Կովկասէն հարաւ, մեր նպատակն ըլլալու է կազմակերպել արաբական աշ – խարհը »:

Լոյտ Ճորճ Ուիլսընէն կը խնդրէ զօրք ղրկել Պոլիս , Ամերիկայի նախագահը կը մերժէ, որովհետեւ «Ամերիկա պատե – րազմ չէ յայտարարած Թուրքիոյ դէմ »: Ամերիկայի ներկայացուցիչը , Ծովակալ Պրիսթոլ, Թուրքիոյ համակիր քաղաքա – կանութիւն մը պիտի վարէ Պոլսոյ մէջ եւ Նոյեմբեր ամերիկեան նաւերուն նաւա – պետներուն պիտի հրահանգէ դաշթա – կաններ չփոխադրել Փ. Ասիայէն Պոլիս :

Հանրապետութեան Պատուիրակութիւ – նը կը հասնի Փարիզ, զոյգ պատուիրա – կութիւնները պիտի զօրձակցին՝ լուծելու Հարցը : Շատեր կը ցաւին որ համադա – մարի անդամ ընտրուած չեն , թէեւ երկարամեայ ծառայութիւններ մատուցած են հայ ժողովուրդին եւ ազգականութեան, որպէս բանաստեղծ, վիպագիր, պատմաբան : Բաղձանքը թելադրուած չէ սնա – փառութենէ մը, այլ անչահախնդիր մը – դումէ մը՝ ծառայելու համար ժողովուրդի մը արդար դատին պաշտպանութեան :

Թուրք պատուիրակութիւնը Տամատ Ֆերիտ փաչայի նախագահութեան տակ կը ներկայանայ Խաղաղութեան ժողո – վին 1919 Յունիս 11ին: Կոտորածներուն պատասխանատուութիւնը միայն երիտասարդ Թուրքերու վրայ ձգելէ ետք՝ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան համար կը պահանջէ 1914 Թուի սահմանները, կը խոստանայ կարզադրութեան մը յանգիլ Երեւանի Հանրապետութեան հետ : «Ե – րեւան հիմնուած Հայ Հանրապետութեան Համաձայնութեան կողմէ ճանչցուելու պարագային՝ Օսմ. Պատուիրակութիւնը կարելի կը նկատէ բանակցութիւններ կատարել սահմաններու ճշդումի մասին: Բայ ասոր կը ստանձնէ ամէն դիւրութիւն տալու Հայերուն, որոնք պիտի փափաքին զաղթել նոր Հանրապետութեան մէջ հաստատուելու համար »: (Փայյա – րէս, Լը Քեմալիսմ տրվան լէ զ'Ալիէ , 1912 , էջ 39):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ)

Գրիգոր Ճիզմէճեան ծնած է 1904 Հոկտեմբեր 17ին, Սկիւտարի բարձունքին , Իճատիէ – Ջիփքէ – Պաճալ, Թաղամասին մէջ, Շաւարշ Միսաքեանի, Միքայէլ Շամամեանի, Սիամանթօ Եարճանեանի, Մկրտիչ Աճէմեանի, Վահան Թէքէեանի, Մելքոն Կիւրճեանի բնակարաններէ – րուն առընթեր :

Նախնական ուսումը ստացած է Ներ – սէսեան վարժարանին, իսկ երկրորդա – կանը Պէրպէրեան վարժարանին մէջ եւ զայն աւարտած 1921ին:

Ուսանողական չրջանին իսկ գրական մեծ ընդունակութիւն ցոյց տուած է եւ բազմաթիւ ատիթներով իր բանաստեղ – ծութիւնները լոյս տեսած են « Ճակատամարտ»ի կիրակնօրեայ թիւերուն մէջ, խիստ դժուարահաճ Շաւարշ Միսաքեանի խմբագրապետութեան օրով :

Գրիգորին հայրը բնիկ Արաբկիրցի , ազգականներու եւ ընկերներու տուած խորհուրդին անսալով, զայն ղրկած է Փարիզ, իր հակումներուն համապատասխան մասնագիտութեան մը հետեւելու եւ ուսուցչական ասպարէզը ընդգրկելու համար : Փարիզի համալսարանին մէջ Գրիգոր հետեւած է քաղաքական եւ իմաստասիրական գիտութեանց ու գրականութեան եւ գայն աւարտած (Լիսանս էս Լէթրը) :

Քաղաքական մէյ մզպզպային վերիվայրումները պատճառ դարձան որ 14 – 18ի պատերազմէն վերկուած հայ բեկորները Թուրքիայէն հետանան : Հետեւաբար Պոլսոյ մէջ հիմնուած բազմաթիւ անհատական ու ազգային նախակրթարանները եւ երկրորդական վարժարանները փակուեցան : Այս պայմաններուն մէջ Գրիգորին կը վիճակուէր Փարիզի տեղական կեանքին հետ հաչտուիլ եւ նոր ասպարէզ մը ընդգրկել : Ճիզմէճեան խանդավառ երիտասարդ, ի վիճակի չեղաւ ազգային ու գրական կեանքէ հեռու ապրելով անհատական դերքի մը տիրանալ, ինքնաբաւ դառնալ, չկրցաւ նաեւ առեւտրական ասպարէզին հետ հաչտուիլ: Գիշեր ցերեկ չարաչար աչխատելով Փիլիքսպէ քայքայուեցաւ :

Վերջին անդամ երբ իրեն հանդիպեցայ, « վիճակդ լաւ չեմ տեսներ , չատ ժպտուն ես, ըսի, այլեւս վաթսունոց եղար, ինքզինքդ խնամէ, հանդչէ եւ մայրական գրականութեան նուիրուէ » : «Ինչո՞վ կ'ուզես որ ապրիմ , Վրոյր, մինչ ռաթէ եղած մարդիկ ենք, ընտանիք մը անդամ չկրցանք ունենալ ըսաւ. զո՛ն զոնէ ինքզինքդ փրկած ես, բայց ես վըրաս լացող մ'իսկ պիտի չունենամ, պատասխանեց :

Ցաճախ իրարու կը հանդիպէինք : Մանաւորաբար Երկուչաբթի օրերը, կու գար պիս կը դանէր , դրոց – բրոցներով չրջապատուած, սրճարանի մը անկիւնը, ազգային հարցերու եւ անցուդարձերու չուրջ իր ընդվզումները յայտնելու : Գրած կամ գրելիք նիւթերուն չուրջ զրուցարի փոխանակումներ կ'ունենայինք: Իրր երէց ընկեր բառերու գործածութեան եւ տեսակէտներու իւրացումին մէջ յաւիտենապէս խոհեմութիւն կը յանձնարարէի : Հարց մը վերլուծելու եւ դատելու կարողութիւնը չատ զօրաւոր էր, սակայն գործածած բառերը ծանր կը կշռէին :

Բազմաթիւ ատիթներով թերթերու եւ պարբերաթերթերու մէջ գրած յօդուածները անպայմանօրէն կրնան փաստել որ քննախնդիր էր եւ դիտէր իր գրչի ընկերներուն արժանիքները եւ անոնց տակաւ ցոյց տուած յառաջդիմութիւնը գնահատել : Թերեւս մերթ ընդ մերթ իր քննադատութիւններուն եւ գրական ուսումնասիրութիւններուն մէջ խիստ կ'արտայայտուէր, սակայն ատոր ալ պատճառը չարամտութիւնը չէր, կ'ուզէր որ հայ գրողը, հայ մտաւորականը իսկական պաչարով եւ արժանիքներով օժտուած անձ մը ըլլայ եւ ոչ թէ հրապարակը աղմկոտ արկածախնդիր մը :

Իր ըրած բոլոր դասախոսութիւններուն նիւթերը բացարձակապէս իւրացուցած կ'ըլլար եւ մասնագիտական հայեացքով կասկածելու, կամ կը դուարճանաս մարդոց եւ իրերու հետ : Քեզ միայն ունիմ, քեզ՝ որ երբեք չճանչցար պիս և զոր ես միշտ սիրեցի :

« Հինգերորդ մամ մը առի ու դեռեղեցի հոս, այն սեղանին՝ որուն վրայ կը գրեմ քեզի : Որովհետեւ, չեմ կրնար միսկ մնալ իմ մեռած զաւկիս հետ, առանց իմ ամբողջ հոգիովս պոռալու, եւ որո՞ւ է որ կրնամ նայիլ այս պահուս, եթէ ոչ քեզի, դուն՝ որ եղար ինծի համար ամէն բան ու կը մնաս տակաւին :

« Չեմ դիտեր թէ յատակ կերպով կ'արտայայտիմ , թերեւս պիս չես հասկընար: Գլուխս այնքան ծանր է, քունքերս կը զարնեն ու կը բզզան , զղայրանքէն-երս ցաւ կը պատճառեն ինծի : Կը կարծեմ թէ ջերմ ունիմ ու հարբուխ՝ որ չեմ մա դռնէ դուռ կը չրջի, եւ ասիկա աւելի լաւ է , քանզի այդպէսով կը մեկնիմ զաւակիս հետ առանց ինքզինքիս վրայ բռնութիւն բանեցնելու : Ցաճախ թանձր քօղ մը կ'անցնի աչքերուս առջեւէն, թերեւս ալ անկարող ըլլամ վերջացնելու այս նամակը, սակայն կ'ուզեմ հաւաքել բոլոր ուժերս քեզի հետ անդամ մը, դոնէ միայն այս անգամ խօսելու համար, ո՛վ իմ սիրականս, դուն, որ պիս երբեք չճանչցար :

ՍԹԵՓԱՆ ՅՎԱՅՆ

(1 Շար.)

ԱՆՁԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Ո..., օրուան նորութիւնը եղող վիպասանը՝ երեք օրուան լեռնագնացութենէ մը եաք, առաւօտուն կանուխ կը վերադառնար Վիէննա: Կայարանին մէջ թերթ մը դնեց , աչքերը ինկան Թուականին վրայ եւ իսկոյն յիչեց որ այդ օրը իր տարեդարձն էր: «Քառասունըմէկ տարեկան» , խորհեցաւ ան, եւ այդ մտածումը ոչ հաճոյք եւ ոչ ալ վիչտ պատճառեց իրեն : Առանց կանգ առնելու թղթատեց լրագրին էջերը, ապա, ինքնաչարժ մը վարձելով տուն վերադարձաւ :

Սպասուորը , յայտնելէ ետք իրեն թէ՝ իր բացակայութեան երկու այցելու – թիւններ եւ քանի մը հեռաձայնի կանչեր տեղի ունեցած էին, սկուտեղի մը վրայ դրուած նամակներու տրցակները բերաւ: Վիպասանը անտարբեր ակնարկ մը նետելով նամակներուն վրայ, պատուէց պահարանները այն քանի մը նամակներուն որոնց հեղինակները կը թուէին դինքը հետաքրքրել : Նախ եւ առաջ, մէկ կողմ դրաւ նամակ մը, որուն դիրը անծանօթ էր իրեն եւ պարունակութիւնը՝ մեծ ծաւալ :

Թէյը պատրաստ էր: Բազմեցաւ թէկ – նաթոռին մէջ, անդամ մը եւս աչքէ անցուց լրագիրը ու մէկ քանի այլ տպագիր թուղթեր : Ապա, ղլանիկ մը վառելով , ձեռք առաւ մէկ կողմ դրած նամակը :

Կանոցի ձեռագրով մը, արագօրէն դրուած քսանըչորս թերթերէ կը բաղկանար ան: Նամակ մը չէր, այլ օրագիր մը: Ակամայ, անդամ մը եւս չօշափեց պահարանը, ու փնտռեց անոր մէջ ձեռագրին կցուած փոքրիկ դրութիւն մը : Բայց, պարապ էր պահարանը եւ ճիշդ թերթիկներուն նման, ան եւս չէր կրեր ոչ առորագրութիւն, ոչ հասցէ : «Տարօրինակ է», խորհեցաւ ու զարձեալ ձեռք առաւ թերթիկները: Առաջին էջին վրայ, իրրեւ խորագիր եւ բնաբան կային հետեւեալ խօսքերը՝ « Քեզի, որ երբեք չես ճանչցար պիս ...»: Կանգ առաւ տպչած: Իր մասի՞ն էր խօսքը, թէ ուրիչ երեւակայական անձի մը: Հետաքրքրութիւնը արթնցաւ ու սկսաւ կարդալ :

×

« Ջաւակս մեռաւ երէկ : Երեք օր եւ երեք գիչեր պայքարեցայ մահուան հետ, փրկելու համար այս փոքրիկ ու քնքուչ էակը : Քառասուն ժամ չարունակ նըստած մնացի իր մնարին քովը, մինչ տենդ մը կը ցնցէր չերմէն կիպուտը իր խեղճ մարմինը : Կրակներու մէջ եղող իր ճակատը զովացուցի եւ գիչեր ու ցերեկ ափերուս մէջ պահեցի իր ազաղուն ձեռքերը : Երրորդ գիչերը ուժերը սպառեցան : Աչքերս կը զոցուէին ակամայ : Այսպէս էր որ երեք կամ չորս ժամ քնացած մնացի աթոռիս վրայ եւ այդ պահուն էր որ մահը առաւ զաւակս : Հիմա, հոս է, խեղճ ու սիրասուն փոքրիկը, հոս է, եւ նեղ ու մանկական անկողնին մէջ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս իր մահուան պահուն, միայն թէ հիմա անոր աչքերը զոցուած են, իր մեծ ու խելացի աչքերը, ձեռքերը իրարու են միացուած իր սպիտակ չապիկին վրայ, եւ չորս մոմեր կը վառին բարձրը՝ անկողնին չորս անկիւններուն :

« Ձեմ համարձակիր նայիլ, չեմ համարձակիր չարժիլ, որովհետեւ, երբ լոյսը կը տատանի , տատուերներ կը սահին անոր դէմքին ու փակ բերանին վրայ եւ ինծի կը թուի թէ անոր դէմքին դիծերը կենդանութիւն կը ստանան ու կըբնամ հաւատալ թէ ան մեռած չէ, որ պիտի արթննայ ու իր յատակ ձայնով ինծի պիտի ըսէ մանկական դորովի քանի մը բառեր : Բայց դիտեմ, մեռած է, եւ չեմ ուզեր նայիլ վերստին յոյսեր չունենալու եւ անդամ մը եւս, յետոյ, յուսախաբ չըլլալու համար : Գիտեմ, դիտեմ, իմ զաւակս մեռաւ երէկ, ու հիմա միայն քեզ ունիմ աչխարհի վրայ· քեզ միայն որ ոչինչ դիտես իմ մասիս ու այս վայրկեանիս կը խաղաս Թերեւս, առանց բանէ մը

ԱՐՏԱՍԱՆ

Ո՞Վ ԷՐ ՆՈՊԵԼ

Ալֆրէտ Նոպելի անձին եւ գործին նուիրուած ցուցահանդէսներու շարք մը՝ Փարիզի, Սթրազպուրկի, Ռենսի եւ Լիոնի մէջմեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց : Յիշեալ ցուցահանդէսները պատեհութիւն ստեղծեցին մօտէն ծանօթանալու եւ աւելի լաւ ճանչնալու Ալֆրէտ Նոպելի անձնաւորութիւնը, որ հակառակ իր կատարած բազմաթիւ գիտական յայտնաբերումներուն եւ ստեղծած գործին , կը մնայ անծանօթ մը շատերու համար : Արդարեւ, 1901էն ի վեր, այսինքն Նոպելեան մրցանակի առաջին տրուչութեան օրէն սկսեալ, անոր շնորհիւ է որ անծանօթ չմնացին բազմաթիւ գիտնականներու , գրագէտներու եւ խաղաղութեան ի նպաստ աշխատողներու գործերը :

Ծնած էր Սթոքհոլմ 1833ին : Ծնողքը՝ կուգար Նոպլլով — ուրկէ նաեւ իր անունը՝ Նոպել – փոքր քաղաքէն : Տկար առողջութեան հետեւանքով մինչեւ 16 տարեկան կը դաստիարակուի տանը մէջ : Քսան տարեկանին արդէն — այդ շրջանին չունէր որեւէ համալսարանական վկայական — սքանչելի քիմիագէտ մը եւ ակնառու լեզուաբան մըն էր, շուտերէնէն եւ ռուսերէնէն զատ հմուտ ըլլալով նաեւ գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն լեզուներուն :

Խորապէս ազդուած իր փոքր եղբօր՝ Էմիլի մահէն ,որ 1864 Սեպտեմբերին զոհ դնաց իր փորձառական տարրալուծարանին մէջ պատահած պայթումին, Նոպել ինքզինք կը նուիրէ պայթուցիկներու ուսումնասիրութեան : 1867ին կը յաջողի ստեղծել «տինամիթ»ը :

Առաւելաբար պայթուցիկներու վրայ կեդրոնացած Ալֆրէտ Նոպելի աշխատանքները հնարաւորութիւն տուին կա-

---

եւ առողջ տրամաբանութեամբ զանոնք կը վերլուծէր :

Ամէն պարագայի մէջ երբեք իր գաղափարները ծախու չհանեց յանուն Մամոնայի եւ ազգային դիրքերու տիրանալու համար : Ճակատաբաց մանկլաւիկներն ու իրենց անցեալը ուրացողները դատապարտեց , իր շուրջը ստեղծելով թշնամիներու վոհմակ մը :

Գրիգոր Ճիզմէճեան վստահաբար մեր սերունդին ամէնէն պատրաստուած մտաւորական ուժերէն էր եւ ի վիճակի էր որեւէ միջավայրի մէջ յանպատրաստից , առանց գիրքերու օժանդակութեան դիմելու, հայ անունը բարձր բռնելու եւ անոր յարգանք ներշնչելու :

Յանուն Պէրպէրեան վարժարանի նախկին սաներուն կուգամ խոնարհիլ վերջին անգամ մը, իր թարմ յիշատակին առջեւ :

ՎՐՈՅՐ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինդշաբթի, Մայիս 12ին Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ բանաստեղծ Գրիգոր Ճիզմէճեանի յուղարկաւորութիւնը :

Թաղման արարողութիւններուն կը նախագահէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան , իր շուրջը ունենալով վարդապետներ եւ եկեղեցւոյ դպրաց դասը :

Ներկայ էին հայ գրչին ծառայող սգակիր իր ընկերները եւ ողբացեալին յիշատակը յարգող բազմաթիւ բարեկամներ :

Դամբանականներ խօսեցան Պ. Վրոյր Հալէպլեան, Պէրպէրեան վարժարանի նախկին սաներուն կողմէ, Պ. Զարեհ Որբունի Հայ Գրողներու կողմէ եւ Պ. Յակոբ Նազարեան : Հայ թէ օտար բարեկաներ ծաղկեպսակներ զրկած էին : Մարմինը ամփոփուեցաւ Պանեէօ– Փարիզիէնի Հ. Բ. Ը. Մ. մտաւորականներու դամբարանը :

տարելու կարեւոր դիւտեր այս մարզին մէջ : Ասոնք, անշուշտ, շահագործուեցան զինուորական դիտութեան կողմէ բայց միեւնոյն ատեն կարելիութիւն ընծայեց զգալապէս նուազեցնելու աշխատանքի արկածները հանքերու, քարահանքներու եւ աշխատանոցներու մէջ :

Այս դիւտերուն շնորհիւ է, որ Նոպել մինչեւ իր մահուան թուականը՝ 1896 Դեկտեմբեր 10, հսկայական հարստութիւն մը դիզեց : Այսուհանդերձ , իսկական երջանկութիւնը զլացուեցաւ «Եւրոպայի ամէնէն հարուստ թափառաշրջիկ»ին, որ հակառակ իր հիմնած հաստատութիւններուն և միջազգ. առաջնակարգ դիրքերու հասնելուն ,մնաց առանձնացած, աքսորեալ եւ, երբեք, չհիմնեց բոյն մը, ընտանիք մը ու մեռաւ Իտալիոյ մէջ, տասը տարի Փարիզի մէջ ապրելէ ետք : Անոր կեանքին միակ մեծ սէրը՝ Փարիզի մէջ, ձախողութեան դատապարտուեցաւ :

Փարիզի մէջ էր, որ իր մահէն մէկ տարի առաջ , 1896 Նոյեմբեր 27ին, Ալֆրէտ Նոպել ստորագրեց իր համբաւաւոր կըտակը, որ ծնունդ տուաւ այն այլասէր մտածումներուն, որոնք մեծ տեղ գրաւած էին իր կեանքին մէջ :

Մեծ մարդասէր մը իր ողջութեան — « Կը նախընտրեմ զբաղիլ ողջերը կերակրելով քան կառուցանելով մահարձաններ», խաղաղասէր սրտով եւ մտքով , Նոպել պայմանագրեց իր կտակով, որ հարստութեան մեծ մասը (ներկայ ֆրանքով 142 միլիոն) փոխակերպուի ֆոնտի մը, որուն եկամուտները «ամէն տարի իբրեւ վարձատրութիւն բաժնուին այն անձերուն, որոնք, նախորդ տարուան ընթացքին մեծ ծառայութիւններ մատուցած են մարդկութեան » :

Թ. Ա. Թ.

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր ազգային տասխանատուութիւնը ստանձնելու հանտասխանտուութեան ստանձնելու հանգրուանին է հասած :

Քսան տարուան թափուած աշխատանքին ու զոհողութեան արդիւնքը սկսած է ողեւորիչ ու կազդուրիչ յոյսեր ներշնչել :

Շաբաթ երեկոյ 7 Մայիս, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահները կը յորդէին թէ երիտասարդութեամբ եւ թէ հայկականութեամբ :

Երէցներու համար հոգեկան զոհունակութիւն կը պատճառէր անոնց համագործակցութեան ոգին : Եկած էին Փարիզէն եւ արուարձաններէն, կարծես Նոր Սերունդի ընդհանուր ձեռնարկ մը ըլլար ու իրենց կազմակերպութեան 21րդ տարեդարձով կը ներշնչուէին ու կ՚ոգեւորուէին :

Ընկերներ Կ. Փափազեանի եւ Լ. Զոլաքեանի ուղերձները՝ սահուն հայերէնով, կուռ գաղափարաբանութեամբ, ընկերուհի Ք. Զոլաքեանի արտասանութիւնը՝ զգացումով ու մաքուր առոգանութեամբ , ընդհ. ուշադրութիւն գրաւեցին :

Անոնք իրենց առաջադրութեանց ու նըպատակներուն հաւատարիմ, կը գործեն հաւատքով ու եռանդով :

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր ու լաւ կազմակերպուած : Յայտնի էր իրենց բծախնդրութիւնը : Սօսի պարախումբը ամբողջ մէկ ժամ հանդիսականները փոխադրեց հայրենի աշխարհ, վերյիշեցնելով ազգային ու գեղջկական խանդավառող կեանքն ու պարը : Սեւրի Մըխիթարեան վարժարանի աշակերտներէն կազմուած քառեակը ազգային ու յեղափոխական երգերով աւելի փոթորկեց երիտասարդ եւ երէց սերունդին հոգին :

Առնուվիլի Նոր Սերնդականները ներկայացուցին զաւեշտ մը «Ամուսնութեան թեկնածուն » ղեկավարութեամբ հեղինակին ընկեր Կ. Օսմանճեանի : Սրահը կը թնդար ժողովուրդին ծափահարութենէն եւ քրքիջէն : Դերակատարները իբրեւ սկսնակ սիրողներ՝ գոհացուցիչ էին իրենց դերերուն մէջ, սակայն եթէ քիչ մը ճիգ թափէին իրենց դերերը սորվելու՝ աւելի տպաւորիչ պիտի դառնար :

Հաւատացէք սիրելի տղաք, ձեր դերը լաւ սորվելով , թէ հայերէնը պիտի զօրացնէք եւ թէ ձեր թափած աշխատանքը պիտի արժեւորէք :

Առաւօտեան ժամը մէկէն մինչեւ չորս եւրոպական պարերը շարունակուեցան սպառելով ճոխ պիւֆէն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ »Ը

Լոյս տեսաւ « Պատմա-բանասիրական հանդէսի» այս տարուան առաջին թիւը :

Յօդուածներու բաժնին մէջ զետեղուած են Ֆելեքեանի «Էջեր Ալ. Միասնիկեանի հրապարակախօսական գործունէութիւնից», Ա. Ղանալանեանի «Հայ բանահիւսութեան մեծ երախտաւորը» (Գ. Սրբունձտեանի ծննդեան 125ամեակի առթիւ), Ակադեմիկոս Աշ. Յովհաննիսեանի « ԺԹ. դարի 50 – 60ական թուականների արեւելահայ հասարակական – քաղաքական հոսանքները», Վ. Կիրակոսեանի « Ռուբէն Սեւակի ազգային – քաղաքական պոէզիան», Ն. Թահմիզեանի «Ներդաշնակութեան հէնքի ուսմունքը միջնադարեան Հայաստանում », Գ. Սարգսեանի «Տիգրան Բ.ի տէրութիւնը», Գ. Պետրոսեանի «Մաթեմատիկան Հայաստանում Ե. — Զ. դարերում » եւ Ն. Տոկարսկիի (Լենինկրադ) «Անիի քարայրային շինարարութեան պատմութիւնից » ուսումնասիրութիւնները :

Բանավէճեր եւ քննարկումներ բաժնին մէջ հրատարակուած են Վ. Ղազարեանի «Խ. Աբովեանի Վէրք Հայաստանիի գաղափարական բովանդակութեան մի քանի հարցեր» եւ Լ. Շահինեանի «Պարսից Արշակունի հարստութեան հիմնադրման տարեթիւն ըստ Խորենացու» յօդուածները :

« Հանդէս»ի այս թիւին մէջ Է. Ջրբաշեան հրատարակած է Յովհ. Թումանեանի ինքնակենսագրական էջերը :

Հաղորդումներ եւ Նկատողութիւններ բաժնին մէջ տպագրուած են Ս. Մելիքսէթեանի «Յովհաննէս Աբէլեան» (ծընդեան հարիւրամեակին առթիւ) , Մ. Բաբլոյեանի «Նոր ուղի» պարբերագիրքը », Շ. Նազարեանի «Պետրոս Ղափանցին եւ նրա ազատասիրական երգերը», Ն. Զանփոլադեանի «Դուինի ապակէ իրերի ժողովածուն», ակադեմիկոս Վ. Գուլքանեանի «Կարմիր Բլուրի պեղումներից յայտնաբերուած մի կաւէ անօթի մասին» յօդուածները եւ պատմական ու բանասիրական նկարագիր ունեցող զանազան նիւթեր :

« Հանդէս»ը ունի նաեւ գրախօսութիւն, սփիւռքահայ կեանքի, նամակներու, գիտական հաղորդագրութիւններու եւ լրատուի բաժիններ :

Հ. Յ. Դ. Անիէռի « Սօսէ – Սերոբ » Նոր Սերունդի խումբին ձեռնարկը նիւթական եւ բարոյական լաւ յաջողութիւն մը եղաւ՝ քիչ մը հայկական միջավայր ու մթնոլորտ ստեղծեց գաղութին մէջ :

Ապրիք, տղաք եւ աղջիկներ :

ՆԵՐԿԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երջանիկ եղէք, տիկին, երջանիկ եղէք ...: Մնաք բարով ...:

Երկու կիները անոր ձեռքը սեղմեցին , իսկ երեք այրերը գլխարկնին հանելով գլուխնին խոնարհեցուցին :

Մանուէլա, առանց ետին դառնալու իր ճամբան շարունակելով աներեւոյթ եղաւ:

— Ինչ աղնիւ նկարագիր, մրմնջեց Մօրիս : Մեղք որ ոսկին ցեխը ինկեր է :

— Ոչ, Մօրիս, դեռ ցեխը ինկած չէ , դիտել տուաւ Զարտաք :

— Ընդհակառակն փայլիլ սկսած է, մէջ բերաւ տիկին Մօպրէ : Այդ կինը փրկուեցաւ , որովհետեւ պարկեշտ եւ բարի մարդիկ ելան դէմը :

ՄՈԼԵՌԱՆԴՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Բամատան ծոմի ամիսը անցած եւ Պայրամը հասած էր : Ինչպէս ամէն ոք դիտէ, պայրամը իսլամներուն տեսակ մը Զատիկն է : Բամատանի ծոմին կը յաջորդէ եւ երեք օր կը տեւէ :

Նոյն օրը տեղացի մը գալով Իպրահիմը փնտռած եւ զայն գտնելէ ետք անոր հետ քանի մը բառ փոխանակելով, զայն առած հետը տարած էր : Մինչեւ իրիկուն Իպրահիմ երեւան չելաւ , բայց լուր զրկեց ոչ չմտահոգուին :

Պայրամին երկրորդ օրը Ֆրանսացիները որոշեցին տօնական օրերու առթիւ տեղի ունեցող խրախճանութեանց մասնակցիլ :

Ցած ցեղունով ընդարձակ սրահի մը մէջ հրաշագործական տեսարաններ տեղի կ՚ունենային : Իսաուի ցեղին պատկանող Ալժէրացիներ հոն ինքզինքնին հաւատաքննութեան ենթարկելով՝ առանց որեւէ արիւնահեղութեան իրենց փորձերը կը կատարէին :

Երբ Ֆրանսացիները թատերասրահէն ներս մտան Հուսէյինի եւ Սաղիրի առաջնորդութեամբ մոլեռանդ Իսաուիները տէրվիշներու պէս քովէ քով շարուած ու իրարու ձեռքէ բռնած , շուրջանակի , կլոր կլոր կը դառնային : Ասիկա վերացման նախերգանքն էր ...: Տասնի չափ մոլեռանդներ անոնց դիմացը ծունկ չոքած կ՚աղօթէին եւ Սուրբ Իսաուի հոգին կը կանչէին :

Ուրիշներ, առջեւնին մէյ մէկ փոքրիկ թմբուկ, թէ կ՚աղօթէին, թէ թմբուկ կը զարնէին եւ գլուխնին ալ ցուցափեղկերու մէջ զետեղուած փայտէ կամ թուղթէ պուպրիկներու պէս կը ճօճէին ...:

Հողէ կրակարաններու մէջ խունկ եւ կնդրուկ դրած էին, որոնք անընդհատ կը մխային ...:

Այս խումբին առջեւ մարդ մը ոտքի կեցած հրաշագործ փորձերը կը ղեկավարէր : Այս մարդը մոլեռանդապետն էր :

Շուրջանակի պարը հետզհետէ սաստկացաւ եւ թմբուկները աւելի արագ կերպով սկսան թմբթմբալ ...: Այս պարը կը նմանի ճիշդ եգիպտացի կանանց դեւ փախցնելու (աֆրիթ փախցնել) պարին :

Յանկարծ մարդ մը դուրս ելաւ շրջանակէն եւ քանի մը քայլ առնելով պետին առջեւ կանգ առաւ : Այս մարդուն գլուխը դէպի ետեւ ինկած էր, աչքերը կէս մը գոցուած էին, իսկ բազուկները՝ դիակնացած կամ ուշաթմրած մարդու մը պէս քարացած՝ քովն ի վար կախուած էին. ընդհակառակն կուրծքն ու ազդրերը շարունակական ցնցումով մը կը ցնցուէին :

Մոլեռանդապետը, ժանգոտած , ծռած ու սրածայր գամերով լեցուն պնակ մը երկարեց անոր : Դիակնացած մոլեռանդը մեքենական շարժումով մը ձեռքը երկարելով ափ մը գամ առաւ եւ ուղղակի բերանը տանելովը ամէնքը մէկէն կլլեց : Ափը դարձեալ երկարեց եւ բուռ մը եւս գամ առնելով անոնք ալ կլլեց :

Մոլեռանդապետը ուրիշ ափսէ մը առնելով ջուրի գաւաթ մը կոտրեց մէջը . հրաշագործ մոլեռանդը ապակիի ւուր ու հատու կտորները առնելով ծամեց . ծամեց ակռաներովը մանրեց եւ ապա, դամերուն պէս կուլ տուաւ :

— Շատակեր մարդ, հիմա վազէ շիշ մը մանեէէզի խմէ որ ատոնք դուրս նանես, մրմնջեց Բզէզ :

Վերջապէս , մոլեռանդապետը դիւահարին մօտեցաւ եւ երկար ասեղ մը առնելով , մէկ հարուածով ուղղակի անոր այտը խոթեց : Ասեղը աջ այտէն մտնելով եւ բերնէն անցնելով ձախ ասդրէն դուրս ելաւ :

Փորձերու ղեկավարը ուրիշ երկու հատ աւելի խոշոր ասեղ առաւ, որոնցմէ մին դիւահարին կոկորդը խոթեց, իսկ միւսն ալ՝ լեզուին, այնպէս որ լեզուն ասեղէն բռնուած՝ բերնէն դուրս մնաց : Կաթիլ մը արիւն իսկ չելաւ ասեղներուն բացած ծակերէն :

— Այս փորձերը մեր Թահրա պէյն ալ ըրած է Փարիզի մէջ, դիտել տուաւ Լեւոն ցած ձայնով խօսքը Մօրիսի ուղղելով :

Թահրային համար կ՚ըսեն թէ Հայ է , իրա՞ւ է, Լեւոն :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլ· Օտտոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնս գնահատելով , օրէ – նգէտ Մ· Եավէրի եկեղեցւոյ երկարա – տեւ դաժի բարւօք լուծման ի խնդիր իր թափած անյոգնախնդիր աշխատանքներու իբրեւ երախիք, պարտք կը համարի կատարելու իր մօր ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան 5րդ տարելիցի հոգեհանգիստը այս կիրակի առաւօտ : Արարողութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ·—Հ· Ց· Դ· Վարանդեան կոմբ – տէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ· Մի – սաք – Մխրճէի իր հօրեղբօր տղուն մահ – ուան տխուր առթիւ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Կապ· խաչի Տէր – Դաւթեան զրա – սենեակի բացումի առիթով եղած են հե – տեւեալ նուէրները (*Մարտ 13, 1965*) :

Կ· Խ· Մարսէյլի մասնաճիւղ հազար ֆրանք, Կ· Խ· Լիոնի մասնաճիւղ հազար ֆրանք, Կ· Խ· Մարսէյլի մասնաճիւղ 300 ֆր·, Կ· Խաչ Տէսինի մասնաճիւղ 200 , Ողբ· Խաչիկեան 200, Կ· Խ· Շաւիլի մասնաճիւղ հարիւր, Կ· Խ· Պանեէօ Քա – չանի մասնաճիւղ հարիւր, Կ· Խ· Ալֆոր – վիլի մասնաճիւղ հարիւր, Կ· Խ· Փորթ ա'Իթալիի մասն· յիսուն, Կ· Խ· Վիէնի մասն· յիսուն, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէր–Կարապետեան յիսուն, Տիկ· Տատ – եան յիսուն , Ա· Յակոբեան յիսուն, Տէր եւ Տիկ· Կարապետեան յիսուն, Ոմն յի – սուն, Կ·Խ· Պորտոյի մասն· յիսուն, Տիկ· Ա· Քալանեան տասը, Տիկ· Յուսիկեան տասը, ընկերուհի մը տասը ֆրանք :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ՝ Նարէկ քհնյ· Վարդանեան եւ փոքրիկներուն Ս· Հաղորդութիւն կը տրուի :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգ – շաբթի օր , Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Հոդաբարձու – թիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկնե – րու Հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջանի դպրոցներու աշա – կերտութիւնը , եւ բոլոր երկսեռ երա – խաները հրաւիրուած են ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս· պատարագին եւ մաս – նակցելու Ս· Հաղորդութեան :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակու – թիւնը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԴԱՅԻՆ ՄՈՒԲԱՏ ՈՒՍՈՒՄ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու – սումնասիրացի վարչութիւնը կը հաղոր – դէ թէ նոր վարչութիւնը իշխանութեանց կողմէ ճանչցուած է երեք հետեւեալ ա – նուններուն տակ եւ Նահանգային բառի յաւելում :— Հայկազուն Քէֆէլեան (առենապետ), Մխրճան Շիրվանեան (քարտուղար), Լուսվիկ Քաչիքէմանեան (դանձապահ) : Թղթակցութիւն՝

M. CHIRVANIAN
65 — Voie d'Issy
92 — MALAKOFF (France)

Դրամական առաքում կամ նուէր՝

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri Barbusse
92 — CLAMART (France)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ժիրայր Թիւլսիւզեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Վահրամ Թիւլսիւզեան, որ բը – նիկ Պոլսոյ Խասփիւղէն է, հօրը անունը Համբարձում, մօրը անունը Բրավիոն, ո – րոնք մեռած են : Շատ տարիներ առաջ Յունաստանէն որբերու հետ Ֆրանսա մտած է : Զինքը ճանչցողներէն կը խնդ – րուի տեղեկացնել Բարանեան Լոռիսին, 10 Րիւ տիւ Քէռ , Փարիզ (2) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տա – րեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթէ»ին մէջ :

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :–

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ – ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ· Մխութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց , Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի , 6 Րիւ ժէ , առա – ւօտեան ժամը 9ին :

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9ին , կը պատարագէ Դաւիթ Ծ· Վ· Սահակեան, մասնակցութեամբ Լիոնի երգչախումբին :

Ճետ պատարագի Սգահանդէս ժամը 11ին :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ· Վ·ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի) :

Կը խօսի Պ· ՄԻՍԱԻԷ ՄԻՐՋԷ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

Վերջաւորութեան Թափօրը կը մեկնի սրահէն Ցուշարձան , ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱԶԱՐ
COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի – Էռի, Սարսէլի եւ Արճուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկա – յացուի Ալֆորվիլի մէջ, Նախաձեռնու – թեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնա – ճիւղին, կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին :

ԼԻՈՆ·— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսու – թեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ· Թաղապետարանի սրահը :

×

Մայիս 28ը Առճուվիլի մէջ Յունիս 5ին :

×

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս , Շաբաթ դիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե – րուն մէջ :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա – խաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կո – միտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ· Ց· Դ· Տան մէջ :

Կը խօսի՝ ընկ· ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19Է'Ն 22
ՕՓՈՌԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն , Թէրմինիւս արճաբանին առջեւը ժամը 8ին : Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պատյար տեսարժան վայրերը : Ճաշ պան – դոկը : Երեկոն՝ ազատ :

Բ· օր·— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ : Ճաչորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատյար զանազան վայրեր : Վերադարձ Թիլպուրկ : 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ – ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՑՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐ – ՆԱՔ ԳՏՆԵԼ :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ· — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ· անձագիր , օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուա – յաժ : Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակից : Տարեկան՝ 10 ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն
CLUB — 51, Rue Grignan
կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մէջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մաս – նակցութեամբ չորքանի բոլոր մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ· ՄԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ· ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին :— Կը մասնակցին :– Դաշնակահարուհի՝ Օր ·Մարի Ալէքսանեան, Կ'երգէ Օր· Արաֆսի Արզումանեան: Հայ արհեստներու խումբը եւ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի պարախումբը :

Ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր
Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 — ՓԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԻՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ Օ Շ Ա Կ Ա Ն ԽՈՒՄԲԸ
Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ չքեղութեամբ

ՓԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս· Յովհ· – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան – Կուժօն , Փարիզ (8), բա – կին եւ յարակից սրահներուն մէջ :

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ :

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով :

Ուրեմն ժամադրութիւնք ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերու – հիները , Մայիս 18ին, Ջորեքշաբթի ժա – մը ճիշդ 16ին, Ազգ· Տան սրահը : Կա – րեւոր օրակարգ – Պատգամաւորի ընտ – րութիւն :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Մխութեան վարչութիւ – նը ընդհ· անդամական ժողովի կը հրա – ւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Թրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս :

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց տ – ւորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով – ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմի – տէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը կիրակի (22 Մա – յիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վառմեանի տօնորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մա – յիս) ժամը 20·30ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն կը փնտռուի Պ· Սարգիս Պօղոսեան, հօրը անունը՝ Կարօ, մօրը՝ Առաքենիք, քոյր եւ եղբայրներ, երեսուն Մառուս, Վարանծով եւ Հայկ: Լուռ ու – ւոյ քարտուղարութեան 339, Ավրնիւ տը Փռատօ, Մարսէյլ 8րդ :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — Ծածկոցներ·—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 19 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10613 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.613

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ճարտարարուեստի զարգացումը ԺԹ. դարուն ծնունդ տուած էր իրարու ներհակ ու հակամարտ երկու դասակարգերու, — գրամատիրական եւ բանուորական :

Այս վերջինը ընչազուրկներու պրոլետար — անունով մկրտուած՝ իբրեւ պաշտպան ունեցաւ ընկերվարական կուսակցութիւնները, որոնք կազմուեցան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ճարտարարուեստի մեծ ոստաններուն մէջ :

1848ին Կարլ Մարքս եւ Ֆրետրիխ Էնդէլս — դիտական ընկերվարութեան տեսաբանները — իրենց հրատարակած ծանօթ Մանիֆէստով գծեցին նոր վարդապետութեան հիմնական սկզբունքները :

Մանիֆէստը թարգմանուեցաւ զանազան լեզուներու, որոնց առաջիններէն մէկն էր հայերէնը, ինչպէս կը յիշէ Շարլ Անտլէր իր ծանօթ գրքին մէջ :

Առաջին Ընկերվարական Միջազգայինի հիմը դրուեցաւ Լոնտոնի մէջ 1864 Սեպտեմբեր 28ին՝ Կարլ Մարքսի նախաձեռնութեամբ : Յետագային ստացաւ «Աշխատաւորներու Միջազգային Ընկերակցութիւն» անունը : 1873ին կեդրոնը Լոնտոնէն փոխադրուեցաւ Նիւ Եորք : 1876ին Ֆիլատելֆիոյ համագումարին մէջ բոլորովին քայքայուեցաւ Առաջին Միջազգայինը, որ այսպէս անփառունակ վախճան մը ունեցաւ :

1889ին Փարիզի մէջ հաւաքուեցան զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները եւ հիմը դրին Ընկերվարական երկրորդ Միջազգայինին, որ կարեւոր դեր մը խաղաց Եւրոպայի քաղաքական կեանքին մէջ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Բ. Միջազգայինի անդամ դարձաւ 1907ին Շթուտկարտի համագումարի որոշումով :

Առաջին աշխարհամարտը մեծ հարուած տուաւ ընկերվարութեան :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով խոր պառակտումներ առաջ եկան ընկերվարական կուսակցութեանց շարքերուն մէջ :

1919 Մարտին Լենին հիմը դրաւ երրորդ Միջազգայինին, որ կոչուեցաւ Կոմունիստական Ինտերցիոնալ (Կոմինտերն) եւ որուն յարեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւը 1920 Դեկտեմբերին Թուրի համագումարին մէջ՝ Մարսէլ Քաշէնի եւ Լիւտովիկ Ֆրոսարի գլխաւորութեամբ :

Մայր կուսակցութենէն բաժնուող այս թեւը կազմեց Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, իրեն սեփականացընելով պաշտօնաթերթ Իւմանիթէն :

Աջ թեւին վարիչն էր Լէոն Պլում, որ հաւատարիմ մնաց ընկերվարութեան եւ ապահովեց կուսակցութեան գոյութիւնը :

Ընկերվարական Բ. Միջազգայինին պատկանող կուսակցութիւնները, որոնց շարքին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 1923ին Համպուրկի մէջ գումարուելով վերակազմեցին Միջազգայինը, զայն կոչելով «Բանուորական Միջազգային» (Էնթէրնասիոնալ Ուվրիէր) :

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կոչուեցաւ Սէքսիոն Ֆրանսէզ տը Լէնթէրնասիոնալ Ուվրիէր, կրճատուած ձեւով ԷՍ. ԷՖ. Ի. Օ. անուն՝ զոր կը պահէ մինչեւ այսօր :

Երկրորդ աշխարհամարտը ծանր հարուած տուաւ ընկերվարական կուսակցութեանց : Գերմանները Պրիւսէլի մէջ 1940ին դրաւեցին Միջազգայինի կեդրոնական դրասենեակը՝ բոլոր վաւերաթուղթերով :

Գործադիր մարմնի անդամները նախ Լոնտոն, յետոյ Ամերիկա ապաստանեցան : Կապը անդամ կուսակցութեանց հետ բոլորովին կտրուեցաւ :

1943 Մայիս 15ին, պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն, Սթալին վստահութիւն ներշնչելու համար դաշնակիցներուն ջնջեց Կոմինտերնը :

Իսկ 1947 Սեպտեմբերին, երբ արդէն Խ. Միութեան եւ դաշնակիցներու միջեւ անհամաձայնութիւնները ծայր տուած էին, Մոսկուա հիմը դրաւ նոր կազմակերպութեան մը, զոր մկրտեց Կոմինֆորմ անունով եւ որուն կ՚անդամակցէին Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները :

Այս կազմակերպութիւնն ալ ջնջուեցաւ 1956ին :

«Բանուորական Միջազգային»ը վերակենդանացնելու փորձեր եղան համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վաղորդայնին, 1945էն սկսեալ :

Եւրոպայի զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութեանց մասնակցութեանց հիմը դրուեցաւ Քոմիսքոյի, իբրեւ առժամեայ մարմին մը, որուն նըպատակն էր նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել՝ վերակազմելու համար Ընկերվարական Միջազգայինը :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կապ հաստատեց Քոմիսքոյի հետ, որ 1951ի ամառը Ֆրանքֆորթի մէջ կազմակերպեց ընկերվարական կուսակցութեանց մեծ համագումար մը :

Այնտեղ է, որ 1951 Յուլիս 1ին հիմը դրուեցաւ վերակազմուած Ընկերվարական Միջազգայինին : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս հիմնադիր համագումարին կը մասնակցէր պատուիրակութիւնով մը :

Վերջ գտած էր «Բանուորական Միջազգային»ը : Նորը կը կոչուէր պարզապէս «Ընկերվարական Միջազգային», անուն, զոր կը պահէ ցարդ :

Այս Միջազգայինի Ժ. համագումարն է, որ տեղի ունեցաւ վերջերս Սթոքհոլմի մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐԸ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ՊԱԿԱՍԸ ԾԱՆՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱՒ

Ե. Հանրապետութեան ամէնէն ծանր գործադուլը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի օր : Այս բանթողին մասնակցողներու թիւը մինչեւ 70 առ հարիւրի կը հասնի, միջին հաշուով, մնաց որ բազմաթիւ գործատուներ չկրցան աշխատիլ ելեկտրականութեան պակասէն եւ փոխադրութեանց չգոյութենէն : Օրուան վնասը կը հասնի երկու միլիառի (200 միլիառ հին Ֆրանք) :

Առաջին անգամ ըլլալով է որ կազի եւ մանաւանդ ելեկտրակնութեան գործադուլը այսքան մեծ համեմատութիւններ կը ստանար : 95 առ հարիւրի կը հասնի, այս ճիւղին մէջ, բանթողներու թիւը :

Ուսման մէջ ալ 75էն 90 առ հարիւրի կը հասնէր, բազմաթիւ դպրոցներ եւ երկրորդական վարժարաններ գոց էին :

Երկաթուղիին մէջ 25էն 60 առ հարիւրի մէջ էր բանթողներու թիւը : Մեծ գիծերու կառախումբերը մասամբ բանած են, բայց արուարձանները բոլորովին զրկուած էին : Գաւառի մէջ ալ համեմատութիւնը նոյնն է :

Մեթրոյի եւ հանրակառքերու վիճակը շատ անկազմակերպ էր : Ամբողջ օրը սակայն մեթրօն բանեցաւ կարգ մը գիծերու վրայ միայն եւ պզտիկ թիւով :

Թղթատարի գործադուլը թէեւ յիսուն առ հարիւր համեմատութեամբ էր միայն բայց եւ այնպէս ոչ մէկ ցրուում կատարուեցաւ եւ սպասարկութիւնները բոլորովին անշարժութեան մատնուած էին :

Մամուլի բանուորներու գործադուլի որոշումը տրուեցաւ վերջին պահուն, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք : Այս առթիւ Փարիզեան մամուլի սենտիքան որու անդամ է «Յառաջ» հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ. — «Գիրքի միջընկերակցական կոմիտէն, որ կը ներկայացնէ մամուլի տպարաններու անձնակազմը, Ուրբաթ օր հարիւրէն չորս, անմիջական յաւելումի մը դիմումը ներկայացուցած է, պահանջելով որ այս դիմումը ընդունուի 48 ժամուան մէջ, առանց արտադրութեան պայմաններու համապատասխան բարեփոխման :

«Փարիզեան մամուլի ընկերակցութիւնը մերժումով պատասխանեց թէ ձեւի թէ խորքին վրայ : Միջընկերակցական կոմիտէն այն ատեն որոշեց միանալ Մայիս 17ի գործադուլներու շարժումին :

«Օրաթերթերու մատակարարման ծախքերը, վերջին երեք տարիներուն շատ մեծ չափով աւելցած են եւ ասոր փոխարէն նոր մուտքերու կարելիութիւններ չեն եղած : Իրաց ներկայ կացութեան մէջ, փարիզեան մամուլի սենտիքան կ՚ուզէ, որքան ատեն որ կարելի ըլլայ պահել ներկայ գինը, գոնէ մեծ տպաքանակ ունեցող թերթերուն համար որոնք ծանուցումի բաւարար եկամուտներ ունին : Առանց հրաժարելու ընկերային քաղաքականութենէ մը, ատիկա կրնայ ընել միայն բարելաւելով իր տպարաններու արտադրութեան պայմանները :

«Փարիզեան մամուլի սենտիքան կը ցաւի որ, հրաժարելով հին աւանդութենէ մը, որ թոյլ կուտար, խառնակ կացութեան մէջ, հանրութեան ծառայութեան մնալ, Գիրքի բանուորները յարմար նը կատեցին տպարաններու մէջ աշխատանքը դադրեցնել, առանց իսկ ազդարարութեան մը որ թոյլ պիտի տար Փարիզեան օրաթերթերուն տեղեկացնել իրենց ընթերցողները :

«Գալով իրեն, կը խնդրէ որ հանրութիւնը ներողամիտ ըլլայ այս դադրեցման ստեղծած դժուարութեանց համար» :

Միւս կողմէ Գիրքի Աշխատաւորներու Ֆրանսական Դաշնակցութիւնը զեկոյցով մը կը բացատրէ. — «Միջընկերակցական կոմիտէն (մամուլ), գումարուած Մայիս 16ին քննեց Փարիզեան մամուլի սենտիքային հետ ունեցած տեսակցութիւնը Մայիս 13ին : Արձանագրեց որ արժեւորման իր դիմումին եղած պատասխանը դրական բնոյթ մը ունէր բաղդատմամբ անցեալին եղած պատասխանին, բայց տրուած ըլլալով որ փարիզեան մամուլի սենտիքան ի վիճակի չէր անմիջական պատասխան մը տալու, միջընկերակցական կոմիտէն որոշեց մամուլի աշխատաւորները հրաւիրել, որ մասնակցին Մայիս 17ին պահանջի օրուան : Կը խորհի, արդարեւ որ կառավարական դիրքը, ամսաթոշակներու վերաբերեալ առանց արձագանգի չի կրնար ըլլալ փարիզեան մամուլի սենտիքային դիրքին վրայ : Միջընկերակցական կոմիտէն մամուլի իր բոլոր ընկերներուն կը թելադրէ որ կարգապահութեամբ հետեւին հրահանգին եւ չանտեսեր իրենց նոր կոչ ընելու կարելիութիւնը եթէ իրենց պահանջներուն համար, խորհրդակցութեանց արդիւնքները բացասական ըլլան» :

ՑՈՅՑԸ

Եթէ Մայիս 17ը որոշ ձեւով կը յիշեցընէր Օգոստոս 15ը, տրուած ըլլալով որ չաշխատող զանգուածը պտոյտի ելած էր, կը յիշեցնէր, նաեւ, Փարիզի մէջ, աւանդական Մայիս Մէկը, Պասթիյէն Նասիոն իր տողանցքով :

Այս տողանցքին մասնակցողներուն թիւը, ըստ զանազան աղբիւրներու 50 հազարէն երկու հարիւր հազարի կը հասնի : Տողանցքին գլուխը գտնուած են նաեւ քաղաքական պարագլուխներ ինչպէս՝ Վալտէք – Ռոշէ, Ռոլան Տիւմա, Քլօտ Ֆիւզիէ եւն. : Միթրան բացակայ էր իսկ Թիքսիէ – Վինեանաքուռ որ ուզած էր մասնակցիլ, հրաւէր ստացած է տեղը կենալու :

Ցուցարարները իրենց պահանջները ներկայացուցած են ծանօթ երգերու եղանակներով, միայն բառերու փոփոխութեամբ : Այսպէս կարելի եղաւ լսել «Իլ էթէ էօն փրթի նավիռը», «Սի թիւ վէօ ֆէռ մոն պոնէօր (Մարքթրիաթի անունը փոխարինուած Փոմփիտուով)

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Գիրքի բանուորներու» միջընկերակցական կոմիտէն 24 ժամուան գործադուլի հրահանգ տուած ըլլալով, *Յառաջ*, ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը, լոյս չտեսաւ երէկ (Մայիս 18ի թիւ) :

×

A NOS LECTEURS

Par suite de la grève de 24 heures déclenchée lundi après-midi par le Comité Intersyndical Parisien du Livre « Haratch » ainsi que ses confrères de la presse parisienne n'a pu paraître hier.

Journal daté du 18 Mai).

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ռումանիա դիմած է Մոսկուայի որպէսզի բարեփոխուի Վարշաւայի Ուխտը, զոր միջազգային կացութեան յարմար չի նկատեր այլեւս :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ Նիուզ – Ուիքի համաձայն, քանի մը ամիս է տը Կոլ ռուսերէն կը սորվի, մանեիէթոֆոնի միջոցով : Այս լուրը հրատարակուած է «Տավարիչ տը Կոլ» խորագրին տակ :

ԿՈՍԻԳԻՆ – ՆԱՍՐ խօսակցութիւնները վերջացան : Խորհրդային վարչապետը բուռն ճառ մը արտասանեց Ամերիկայի դէմ քառասուն հազար ուսնողներու առջեւ : Զաղկեց նաեւ իսլամական ուխտը : Կոսիգին, անդրադառնալով Վիէթնամի պատերազմին, շեշտած է. — «Ինչ որ ամերիկեան ուժերը կ՚ընեն Վիէթնամի մէջ մեզի կը յիշեցնէ աշխարհակալներու վերաբերումը դրաւուած երկիրներու մէջ. Ամերիկացիք մարդիկ կը սպաննեն, տուներ կը քանդեն, հունձքերը կրակի կուտան : Հիթլերական եւ աշխարհակալ սարսափը չհասաւ այն նպատակին զոր նշանակած էր եւ կրնանք ըսել թէ նոյն բանը պիտի պատահի Վիէթնամի մէջ, ուր ժողովուրդը ամբողջական յաղթանակ մը պիտի տանի աշխարհակալներուն վրայ» : Այս այցելութեան առթիւ, Նասր Եգիպտոս հրաւիրեց Բրեժնեւը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Եփրատի ամբարտակի շինութիւնը պիտի սկսի ամսուս վերջը երբ խորհրդային փորձագէտներու խումբը հասնի սուրիաեան մայրաքաղաքը :

ԱԼԺԵՐԻԱ համաձայնած է որ 700 միլիոն տոլարի բնական կազ ծախէ Չեխոսլովաքիոյ ճարտարուեստի կազմածի փոխարէն :

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Եուկոսլաւիա եւ Վատիկան բանակցութիւններ կը տանին, վերահաստատելու համար իրենց յարաբերութիւնները որոնք խզուած են 1952էն ի վեր :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Տաղանդաւոր եւ վաստակաւոր գրագէտը, Գուրգէն Մահարի, իր «ամբողջական երկերու» ժողովածուին առաջին հատորին սկիզբը կը պատմէ իր կեանքը, որ չափով մը պատմութիւնն է նաեւ այն կեանքին, այն դժոխային պայմաններուն, ուր ապրեցան Հայաստանի գրագէտները՝ «երկաթէ վարագոյրէն» անդին, «պողպատէ» (ստալին) սրտով, անխիղն եւ անողոք մարդու մը տիրապետութեան օրերուն :

Մահարիի լեզուն թաւշային է, պատկերաւոր, ու մանաւանդ իմաստով օծուն, — ընթերցումը հանելի :

1903 թուականի Օգոստոսի մէկին, Արեւմտեան Հայաստանի Վան քաղաքից հինգ թէ վեց քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Վարագի Ս. Նշան վանքի սաղարթախիտ այգում ուսուցիչների մի մեծ խումբ քեֆի էր նստել: Օրը Կիրակի էր, շուտով սկսուելու էին դպրոցական պարապմունքները, եւ ուսուցիչները որոշել էին արձակուրդային վերջին կիրակիներից մէկն անցկացնել Վարագի լեռնալանջին թառած գեղանիստ վանքում, որն այնքան պարծենում էր իր օդով ու ջրով, իր զով պուրակներով եւ բնական դեղեցկութեամբ :

Ես դժբախտաբար հիմա ի վիճակի չեմ մանրամասնաբար նկարագրել այդ քեֆը եւ տալ նրան ականատեսի հաւաստիութիւն. դրա համար ես ունեմ չափազանց յարգելի պատճառներ : Այդ յարգելի պատճառներից մէկը թէկուզ այն է, որ ես հենց այդ օրը, 1903 թուականի Օգոստոսի մէկին բարեհաճել եմ աշխարհ գալ, այն ժամին, երբ հայրս՝ Վանի միջնակարգ դպրոցներից մէկի տեսուչ պարոն Գրիգոր Աճեմեանը բարեհաճել է իր ուսուցչական խմբով Վարագայ վանքի զովաշունչ պուրակում քեֆի նստել...

Ինչի՞ց դրդուած հայրս այդ պատասխանատու օրերից մէկը յատկացրել էր քեֆի եւ տնից բացակայել, ես չկարողացայ ճշդել, երիտասարդութեանս տարիներին, ես, ճիշդն ասած, զբաղուեցի այս հարցով: Ես հետաքրքրուեցի մի բանով, թէ ովքե՞ր են մասնակցել վերոյիշեալ կերուխումին : Աւաղ, իմ պրպտումները մնացին անարդիւնք, պարզուեց, որ 1903 թուականին իմ ծննդավայր Վանը դեռ չէր հասել կուլտուրական այն մակարդակին, շնորհիւ որի հնարաւոր էր ունենալ երկսեռ ուսուցչական կազմ : Այս պատճառով էլ վերոյիշեալ խնջոյքին մասնակցողների մէջ գոյութիւն չէր ունեցել ոչ մի եւա... այո, ոչ մի եւա..

Փաստն այն է, որ վերոյիշեալ, իմ ծննդեան օրը, երբ տեղական «Շահբաղի» (շահի այդի) գինու բարկ գոլորշին բըռնել է վանքապատկան պուրակը, երբ հեռւում արեւի շողերի տակ փայլատակող կապտաւուն եւ արծաթափայլ Վանայ ծովի ալիքները կրկնակի կապոյտ եւ եռակ արծաթ են հագել, քեֆ անողներից ոմանց աչքերից չի վրիպել, որ դէպի վանք բարձրացող ճանապարհով սլանում է մի ձիաւոր, փոշու ամպ բարձրացնելով իր ետեւը : Ո՞վ էր այդ ձիաւորը, եթէ ոչ մեր տնուոր Օսեփը, որը որպէս բարի սուրհանդակ շտապում էր հօրս աւետել, որ տողերիս գրողը աշխարհ է եկել՝ վաթսուն տարի յետոյ գըրելու համար այս կենսագրականը: Վաթսուն տարեկան լինելու կարիք չկայ դուշակելու համար, որ ձիաւոր սուրհանդակի լուրն ընդունուել է խանդավառ ոգեւորութեամբ, որ հայրս դրամական մի փոքրիկ դումարով ուրախացրել է Օսեփին, որ գինով լեցուն բաժակներով բարեմաղթել են, որ ես լինեմ սոցիալիստական ռէալիստ, որ, որ...

Եւ որ այդ օրից էլ սկսուել է իմ մանկութիւնը :

Իսկ ի՞նչ է մանկութիւնը, եթէ ոչ ամենամեծ արեւը երկնքի վրայ, բաց պատուհանից նայող ամենահսկայ լուսինը, վիթխարի բարդու դագաթին կանգնած արագիլի արեւի տակ փայլող կտուցը, ապա եւ կանաչ ճիւղերի մէջ վառուող մրգերն ու փակ պատուհանի ապակու վրայ բզզացող բզէզի արծաթէ թեւերի զնգոցը, առաջին մանկական գրքի, զարմանալիօրէն հաճելի բուրմունքը, ձմերուկի բուրմունքը, թարմ հացի բոյրը եւ աստղոտ երկինքի տակ փռուած այդիների բուրմունքը եւ բուրմունքը նեղ փողոցով անցնող փոշոտ նախիրների եւ հօտերի ...

Քաղաքը, ուր անցել է իմ մանկութիւնը, տներ է ունեցել տափակ տանիքներով եւ ամէն տան առաջ տնամերձ մեծ մի այդի՝ ամէն միրգ ու բարիքով: Հողը հարուստ էր ցորենով ու ծաղիկներով, հողը պարարտ էր, որովհետեւ տարիներ շարունակ հոսել էր մարդկային արիւնը, եւ մարդկային արիւնից ծաղիկներն ու խնձորները աւելի վառ կարմիր էին : Այսպէս, այսպէս :

Փոքր էի, երբ կորցրի հօրս, մի քիչ աւելի մեծ, երբ կորցրի ծննդավայրս : Ծննդավայրիս հետ կորցրի առմիշտ տատիս եւ մօրս ժամանակաւորապէս : Զըքացաւ քարտէզի վրայից այն, ինչ կոչւում էր Արեւմտեան Հայաստան, եւ մէկուկէս միլիոն Հայերի արիւնից մի անգամ էլ ծաղիկները կարմրեցին և վերջալոյսները արիւն հագան : 1915 թուականին ես Էջմիածին ընկայ, յետոյ Դիլիջան, յետոյ Երեւան, քաղաքից քաղաք, փողոցից փողոց, մայթից մայթ, որբանոցից որբանոց, մահճակալից մահճակալ:

Դիլիջան, երրորդ որբանոց, շատ մեծ պատճառներ ունեմ ես քեզ չմոռանալու եւ չեմ մոռանայ : Ես քեզ չեմ մոռանայ հենց թէկուզ այն պատճառով, որ մի դիշեր, երբ բոլոր որբերն օրօրւում էին Մորփէոսի գրկում, ես վեր կացայ անկողնիցս, հագնուեցի եւ գողի պէս դուրս սողացի նստարանից : Ես զգուշութեամբ սերտարան մտայ, վառեցի լոյսը եւ սեղանի վրայ դրի իմ տետրակները : Քիմիական թանակի բուրմունքը շոյեց իմ ռունգները, եւ ես ասես այդ բուրմունքով էլ հարբած, գրեցի իմ առաջին բանաստեղծութիւնը, «Հայրենիք» վերնագրով եւ հայրենիքի մասին : Երբ առաւօտ բացուեց, որբերից ոչ մէկը տեղեակ չէր, որ դիշերը կատարուել է մի մեծ, շատ մեծ իրադարձութիւն ... Երբ բացուեց առաւօտը, ես նայեցի իմ ընկերների վրայ, եւ ինձ թուաց, որ ես, եթէ ոչ երկու, գոնէ մի գլխով բարձր եմ իմ ընկերներից ... եւ այդ հրաշքը կատարուեց ընդամէնը մի դիշերուայ ընթացքում :

Յայտնի չէ, թէ որքան ես պիտի շարունակէի դիշերներով աճել, եթէ մի օր, օր ցերեկով, մի քանի որբերի չընտրէին եւ Երեւան չուղարկէին թեմական դպրոցում սովորելու համար : Սովորելը՝ սովորել, բայց ես շարունակեցի իմ գաղտնի տեսակցութիւնները Հելիկոնի մուսաների հետ, եւ որովհետեւ այդ շրջանում ինձ յաջողուեց մինչեւ ականջներս սիրահարուել աղջիկների որբանոցի Ֆէյաներից մէկին, բնականաբար եւ լայնացաւ իմ ստեղծագործական թեմատիկան, եւ ես սկսեցի հանդէս գալ իմ աշակերտական տետրերում՝ որպէս հայրենիքի եւ սիրոյ երգիչ :

Երկրում քաղց էր, աղքատութիւն եւ մահն էր սաւառնում քաղցի թեւերով, մեռնում էին մարդիկ, ով որտեղ կարող էր՝ մայթերի վրայ եւ քաղաքային այդում, եկեղեցիների բակերում եւ կայարանամերձ այդիներում: Մէկը մէկի ետեւից սունկի նման բուսան բարեդործական ընկերութիւններ, որոնց յաջողուեց մահացութիւնը դնել կանոնաւոր հիմքերի վրայ: Այս՝ 1916 – 1917 թուականներին էր: Ես տասներեք, տասնը-չորս տարեկան էի եւ ինձ համարում էի բանաստեղծ :

Մի օր գլխի ընկայ, որ իսկական բանաստեղծ լինելու համար շատ քիչ է տետրակներ լցնել ոտանաւորներով եւ որ բանաստեղծ լինելու համար նախ եւ առաջ հարկաւոր է տպագրուել: Երազումս տեսնում էի անունս տպուած թերթում եւ սիրտս ճխում էր ուրախութիւնից : Թերթեր էինք ստանում. եւ յաճախ այդ թերթերում ես հանդիպում էի տպուած բանաստեղծութիւնների՝ երջանիկ բանաստեղծների ստորագրութեամբ: Յաճախ էլ «փոսթ – արկղ» բաժնում կարդում էի «Կարապետ Կոստանեանին,— Ձեր բանաստեղծութիւնը չի տպուի»: Թող մի անդամ էլ իմ անունը տպուի թերթում, թէկուզ մերժեն ոտանաւորս, երջանիկ Կարապետ, երիցս երջանիկ Կոստանեան:

Ու ահա 1917 թուի ուշ աշնանը, ես գողացող սրտով փոսարկղ նետեցի իմ մի բանաստեղծութիւնը : Նրանից յետոյ ես ամէն օր իրիկնամուտին նստում էր փողոցի վրայ որբանոցի պատին եւ սպասում փոստայի ցրիչին : Այսպէս, մի օր, ցրիչը պարզեց ինձ «Աշխատանք» թերթը, որի երկրորդ էջի վրայ ես տեսայ իմ բանաստեղծութիւնը : Ես յուզուած եւ տագնապահար վար նետուեցի պատից եւ, թերթը, դրօշակի նման գլխիցս բարձր բռնած, որբանոց մտայ :

1920 թուականին, երբ Հայաստանում հաստատուեցին խորհրդային կարգեր, ես տասնեօթը տարեկան էի, «ապագայ խոստացող» բանաստեղծ, արդէն արժանացած մեծ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի բարի ուշադրութեանը ...

Կազմակերպուեց Հայաստանի պրոլետարական գրողների ասոցիացիա (ընկերութիւն), որին զինուորագրուեցի նաեւ ես : Յետագայում պարզուեց, որ ես իմ գրական խառնուածքով պրոլետարական գրող չեմ: Ես տպեցի բանաստեղծութիւնների մի ժողովածու, որը յայտարարուեց մանր բուրժուական, բոհեմային եւ էլի շատ բաներ, որի համար եւ վտարուեցի ասոցիացիայից: Այս մասին պաշտօնապէս յայտարարուեց մամուլում: Իմ միակ եւ մեծ մխիթարութիւնն այն էր, որ Չարենցը նոյնպէս ասոցիացիայի անդամ չէր :

Ես Լենինական գնացի առանց գրական անձնագրի, — այդ 1925 թուականին էր, — եւ հանդիպեցի դեռ գրեթէ պատանի Մկրտիչ Արմենին: Արմենի համար նոյնպէս նեղ էին ասոցիացիայի շրջանակները. նա նոյնպէս Չարենցին բարձր էր դնահատում ասոցիացիականներից եւ նա համաձայնուեց գրական մի նոր խմբակ ստեղծել, անկախ ասոցիացիայից եւ նրա դէմ: Մենք կազմակերպեցինք բանուորագիւղացիական գրողների «Հոկտեմբեր» միութիւնը, որին յարեցին Գեղամ Սարեանը, Սողոմոն Տարօնցին եւ ուրիշներ: Վարչութեան պատուակալ նախագահ ընտրեցինք Եղիշէ Չարենցին, որն այն ժամանակ դտնւում էր արտասահմանում:

Վերադարձաւ Չարենցն արտասահմանից, եւ մենք վերակառուցեցինք «Հոկտեմբեր»ը : Այն դարձաւ «Պրոլետարական գրողների Նոյեմբեր Միութիւն», որին յարեցին Ա. Բակունցը, Վ. Նորենցը եւ ուրիշներ: Չարենցն ընտրուեց վարչութեան նախագահ :

Տարիների ընթացքում փոխուեցին եւ վերափոխուեցին գրական կազմակերպութիւնները, ստեղծուեց Խորհրդային Գրողների Միութիւնը. «Նոյեմբեր»ից մի

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

———o———

«Միայն քեզի կ'ուզեմ դիմել, միայն քեզի է որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի ըսեմ ամէն ինչ, պիտի ճանչնաս իմ ամբողջ կեանքս, որ ամբողջովին քուկդ եղաւ եւ որուն մասին, սակայն, դուն բան մը չգիտցար: Բայց վերահասու պիտի ըլլաս իմ գաղտնիքիս միայն այն ժամանակ երբ ես մեռած ըլլամ, երբ այլեւս պէտք չունենաս ինծի պատասխանելու, երբ այն ինչ որ հիմա իմ զգայարանքներուս մէջէն կ'անցնի այնքան սառոյց եւ այնքան կրակ՝ զիս վերջնականապէս տարած ըլլայ ...: Եթէ վերապրիմ, պիտի պատռեմ այս նամակը ու պիտի շարունակեմ լռութիւն պահել, ինչպէս միշտ լռած եմ : Սակայն եթէ նամակս քու ձեռքդ հասնի, պիտի դիտնաս որ մեռել մըն է որ իր կեանքը կը պատմէ, կեանք մը՝ որ քուկդ եղաւ իր դիտակցութեան առաջին պահերէն միչեւ վերջը: Մի վախնար իմ խօսքերէս, մեռեալ մը այլեւս ոչինչ կրնայ պահանջել, ոչ սէր, ոչ կարեկցութիւն, ոչ մխիթարանք: Միակ բանը որ կը պահանջեմ քեզմէ, այն է որ դուն հաւատք ընծայես այն բոլորին, ինչ որ պիտի յայտնաբերէ քեզի վիշտս՝ որ քու քովդ ապաստան կը փնտռէ : Հաւատա այն բոլորին, ինչ որ կ'ըսեմ քեզի, միակ աղերսանքն է որ կ'ուզեմ քեզի, վասնզի անկարելի է ստել միակ զաւակի մը մահուան պահուն :

«Կ'ուզեմ յայտնել քեզի իմ ամբողջ կեանքս, այն կեանքը, որ իրապէս սկըսաւ այն օրուընէն երբ քեզ ճանչցայ : Ասկէ առաջ խառնակ ու պղտոր բան մըն էր այդ կեանքը, որուն մէջ յիշողութիւնս երբեք չէր խորասուզուեր: Կը նըմանէր դետնայարկի մը ուր փոշին ու սարտոստայնը կը ծածկէին մարդիկն ու իրերը տարտամ շրջանակով մը եւ որուն մասին սիրտս այլեւս բան մը չի գիտեր: Երբ քեզ ճանչցայ, տասներեք տարեկան էի եւ կ'ապրէի այն տան մէջ ուր դուն կ'ապրիս տակաւին, այն տան մէջ ուր դուն հիմա ձեռքերուդ մէջ ունիս այս նամակը՝ իմ կեանքիս վերջին շունչը : Կը բնակէի նոյն սանդուխին գլուխը, ճիշդ ու ճիշդ քու յարկաբաժինիդ դիմացը: Վստահաբար դուն այլեւս չես յիշեր մեզ, ելեւմտական պաշտօնատարի մը թշուառ այրին (շարունակ սուգի հանդերձանքով) եւ իր խեղճ ու նիհար, հազիւ կազմուած աղջնակը որ ես էի այն ատեն: Մենք կ'ապրէինք բոլորովին քաշուած եւ կորսուած մեր հասարակ մարդոց միջակութեան մէջ : Դուն, թերեւս, երբեք չգիտցար մեր անունը, որովհետեւ մենք մեր դրան վրայ չունէինք մեր անունը արձանագրուած փլաք մը, եւ ոչ ոք կու գար մեզի այցելութեան ու ոչ ոք մեզ կը հարցնէր : Արդէն տասնըհինգէն տասնը-վեց տարի է անցած: Վստահաբար դուն այլեւս չես յիշեր, սիրականս, բայց ես, օ՛հ, ես կրքով կը յիշեմ բոլոր մանրամասնութիւնները : Տակաւին դիտեմ, կարծես թէ երէկ եղած ըլլար, այն օրը, նոյնիսկ այն ժամը երբ առաջին անգամ իմացայ քու մասիդ, կամ՝ առաջին անգամ տեսայ քեզ, եւ տարբեր կերպով չէր կրնար ըլլալ, քանի որ այդ պահուն էր միայն որ տիեզերքը բացուեցաւ ինծի համար : Թոյլ տուր ինծի, սիրականս, որ քեզի պատմեմ բոլորը, սկիզբէն : Յօժարէ, կը պաղատիմ, չյոդնիլ, երբ քառորդ ժամ մը խօսիմ քեզի իմ մասիս, ես որ ամբողջ կեանքիս ընթացքին երբեք չյոդնեցայ քեզ սիրելով :

«Քու մեր տունը գալէդ առաջ, հոն, քու դրանդ ետեւ կը բնակէին չար մարդիկ, ատելի ու կռուազան: Աղքատ էին անոնք, եւ սակայն, ինչ որ ամէնէն շատ կ'ատէին, ատիկա մենք էինք, իրենց կարօտ ու չքաւոր դրացիները, որ բնաւ չէինք ուզեր աղքատութեան մէջ իրենց արժանապատուութիւնը պահել չգիտցող անձերու հետ որեւէ կապ ունենալ: Մարդը հարբող մըն էր ու կը քանակոծէր իր կինը : Յաճախ, դիշերները կ'արթննայինք սասկութեամբ դետին նետուած աթոռներու եւ փշրուած պնակներու աղմուկներէն : Անդամ մը, կինը արիւնոտելու աստիճան քանակոծուած, հերարձակ վազեց դէպի սանդուխները : Գինովը պոռաց անոր ետեւէն, մինչեւ որ դրացիները սպառնացին երթալ ու իմաց տալ ոստիկանութեան :

Մայս կը խուսափէր անոնց հետ որեւէ կապ ունենալէ եւ արդիլած էր ինծի որ խօսիմ անոնց երախաներուն հետ, որոնք ամէն առիթով վրէժ կը լուծէին ինձմէ : Երբ փողոցը կը պատահէին ինծի, իմ ետեւէս աղտոտ խօսքեր կը պոռային եւ անդամ մը հարուածեցին զիս ձիւնագընդակներով, այնքան որ ճակատս արիւնեցաւ : Ամբողջ տունը, միաձայն նախազգացումով մը, կ'ատէր այս մարդիկը, եւ երբ օր մը անոնք գայթակղալից դէպքի մը ենթարկուեցան — կը կարծեմ մարդը բանտարկուեցաւ գողութեան համար եւ ստիպուեցան հեռանալ տունէն, բոլորս ազատ շունչ քաշեցինք : Քանի մը օր վարձու յարկաբաժնի ցուցատախտակը կախուեցաւ տան դրան վրայ, յետոյ վերցուեցաւ եւ շուտով դռնապանուհիէն իմացանք թէ՝ գրադէտ մը, միայնակ ու հանդարտաբարոյ պարոն մը վարձած էր յարկաբաժինը : Այն ատեն էր միայն որ առաջին անգամ ըլլալով իմացայ քու անունիդ արտասանուիլը :

ՍԹԵՖԱՆ ՅՎԱՅԿ

(2 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Գ.

Տամատ կը յայտնէ որ թէ՛ Թուրքերը եւ թէ՛ ցեղախումբերը բնաւ պիտի չըն – դունին ղարաւոր անցեալով մը ամբացած Օսմ. կայսրութեան բաժանումը :

Ջլեմանօս Խաղաղութեան Ժողովի ա – նունով կը պատասխանէ . « Ժողովը թուրք ժողովուրդին հանդէպ լաւ տրա – մադրութիւն ունի, որուն սքանչելի յատ – կութիւնները կը գնահատէ : Բայց թուրքը օտար ցեղեր կառավարելու ընդ – ունակութիւն չունի, ուր որ հաստատ – ուած է նաւթական բարգաւաճումը նուա – զած է, մշակոյթի մակարդակը ցածցած է, երկրին բնակչութիւնը նուազած է » : (Նոյն, էջ 40 – 41) :

Նախագահ Ուիլսընի առաջարկութեամբ Զօրսերու Ժողովը որոշած էր չորս պե – տութենց ներկայացուցիչներէ բաղկա – ցած Յանձնախումբ մը ղրկել օսմ. կայսրութենէն բաժանելի հողամասերու բնակչութեան բաղձանքները լսելու եւ Ժողովին տեղեկագրելու (20 Մարտ 1919) :

Երեքը ձեռնպահ մնացին, միայն ամե – րիկեան պատուիրակները քննութիւն մը կատարեցին Պաղեստինի, Սուրիոյ, Կի – լիկիոյ մէջ 10 Յունիսէն 21 Յուլիս 1919 : Ամերիկեան զոյգ պատուիրակները, հիմ – նուելով արդարութեան եւ ընդհանուրին բարիքին վրայ, Թրքական հարցը լուծե – լու համար առաջարկեցին .

Իրարմէ բոլորովին անկախ երեք պե – տութենց կազմութիւնը՝ Հայ Պետու – թիւն, Պոլսոյ Միջազգային Պետութիւն, Թուրք Պետութիւն : Իւրաքանչիւրը ա – ռանձին հողատար մը ունենալու է, երե – քին համար ալ ընդհանուր հողատարու – թիւն մը պէտք է : Մանաւանդ եւ ընդհա – նուր հողատարութիւնը մնալու է Մ. Նա – հանգներուն : Հայաստանի համար ամե – րիկեան հողատարութիւնը պարտաւորիչ կը դարձնէ ընդհանուր հողատարութիւն մը ամբողջ Փոքր Ասիոյ համար :

Ցանձնախումբին համաձայն, ամերիկե – ան հողատարութիւնը իրապէս փափա – գելի ըլլալու է Թուրք ժողովուրդին :

Ռուսիա հրաժարելու է Ռուսիոյ Հա – յաստանի նկատմամբ ամէն յաւակնու – թիւններէ :

Ուիլսըն կը ղրկէ պինուորական առա – քելութիւն մըն ալ 1919 Սեպտեմբերին Զօր. Հերպըրթի նախագահութեան տակ : Սոյն առաքելութիւնն ալ անհրաժեշտ կը դտնէ մէկ պետութեան յանձնել Հայաս – տանի, Անատոլուի եւ Պոլսոյ հողատա – րութիւնները : « Հայերուն միակ յոյսն է Ամերիկան, կը վախնան որ Անգլիա կը հետեւի իւրամ քաղաքականութեան» :

« Ամերիկա ստանձնելու չէ հողատա – րութիւնը, առանց նախապէս համաձայ – նութիւններ կնքելու պետութեանց հետ» :

« Հողատարութիւնը ստանձնելու պա – րագային Ամերիկա դործ պիտի ունենայ ի վերջոյ Ռուսիոյ հետ » :

« Շատ մը ազդեր մեզի թշնամի պիտի ըլլան երենց մօտ եւ մրցակից ըլլալով , երենց քաղաքականութիւնն ու փառասի – րութիւնը խաչաձեւած ըլլալով » :

« Այսքան հեռաւոր երկրի մը հոդա – տարութեան մը արդիւնաւոր հսկողու – թիւնը դժուար կամ անկարելի պիտի ըլ – լայ » :

« Հողատարութեան մը պարագային առաջին հինդ տարիներուն ամերիկեան ծերակոյտը տրամադրելու է 756·014·000 ոսկւոյ վարկ մը » :

Առաքելութիւնը կը վերադառնայ 1919 Նոյեմբեր 11ին եւ տեղեկագիրը կը ներ – կայացնէ ձեռնհաս վարչութեան : Ուիլ – սըն կը փոխանցէ զայն ծերակոյտին 1920 Ապրիլ 20ին եւ Մայիս 24ին ալ կ'ուղղէ պատմագիր մը : Ծերակոյտը կը յայտնէ իր խոր համակրութիւնը Հայերուն : Ա – տաքին Յարաբերութեանց կոմիտէն 1920 Մայիս 27ին կը մերժէ Ուիլսընի յանձ – նարարութիւնը չորսի դէմ 11 ձայնով : Ծերակոյտն ալ կը մերժէ հողատարու – թիւնը 23ի դէմ 52 ձայնով :

Ծերակոյտի մերժումը պատճառ կ'ըլ – լայ որ պետութիւնները ստեղծեն անկախ Հայաստան մը Սեւրի դաշնագրով : (Մանանեւթեամ, Յիշուած գործ, էջեր 168 – 169) :

Պետութիւնները կը ճանչնան Հայ Հան – րապետութիւնը իբրեւ իրական կառավա – րութիւն 1920 Յուն. սկիզբը : 1920 Յունուար 19 Թուականին Խաղաղութեան Ժո – ղովի քարտուղարութիւնը կը հաղորդէ Հանրապետութեան պատուիրակութեան , թէ Գերագոյն Խորհուրդը երկու որո – շումներ առած է .

1) Հայ Պետութեան կառավարութիւնը պիտի ճանչցուի որպէս իրական կառա – վարութիւն (կուվերնմոն տէ ֆաֆթօ) :

2) Այս ճանաչումը այդ պետութեան հաւանական սահմաններու հարցը չի վճռեր :

Քարտուղարութիւնը Յունուար 28ին Ֆրանսական, անգլիական, իտալական կառավարութեանց կը հաղորդէ Հայ կա – ռավարութեան ճանաչումը :

Գերագոյն Խորհուրդի սոյն կարգադը – րութիւնը դիւանագիտական ճարպիկ քաղաքականութեան մը արդիւնք մըն է : Օսմ. Հայութեան հարցը կը տեղափոխուի Հանրապետու – թեան դոյութեան հարցին :

Ֆրանսա ապատ կը մնայ Կիլիկիոյ հա – մար ստանձնած յանձնառութենէն :

Նիթթի եւ Սայքըզ պիտեն թէ Խորհ. Միութիւնը, արդէն համաձայնած թուրք ազգայնական չարժումի ղեկավարներուն հետ , պիտի իջնէ Կովկաս, սահմանակից ըլլալու համար Թուրքիոյ :

Հանրապետութեան դրաւումով վերջ կը դտնէ հարցը, որ կը լուծուի ռուսա – թուրք համաձայնութեամբ :

Ազգ. Պատուիրակութիւնը կը մնայ չուքի մէջ, երեւան պիտի դայ քեմալա – կան յաղթանակէն եաք, պիտի վերա – դառնայ օսմ. Հայութեան իրաւունքներու պահանջումին եւ պիտի յօժարի «Ազգա – յին օճախ»ի մը, բայց ուշ է արդէն : Ա – ղէն Ֆրանսական խորհրդարանի ընկեր – վարական անդամները կը պահանջեն կի – լիկիոյ պարպումը : Ա.ժամատական ընկեր – վարական Ֆրանքլէն Պուլլոն Անգարայի մէջ կը կնքէ համաձայնութիւն մը Կիլիկ – եան յանձնելու :

Իտալիա եւ Ռուսիա քեմալականնե – րուն հայթայթեցին ռազմամթերք : Կի – լիկիան պարպելով՝ Ֆրանսան կ'օժանդա – կէր Թուրքերու սպառազինումին :

Սեւրի դաշնագրի ստորագրութենէն եաք Հանրապետութեան ներկայացուցիչը կը դիմէ Ազգերու Լիկայի նախագահին՝ Հայաստանն ալ Ազգերու Լիկայի անդամ ընդունելու համար : 1920 Հոկտեմբեր 22 – ին Լիկայի խորհուրդը կը դիմէ դաշնա – դիրը ստորագրող պետութեանց՝ խնդրե – լով որոշել Հայաստանի սահմանները , որպէսզի Ընդհ. Ժողովը քննէ Հայաս – տանի հարցը Լիկայի մէջ ընդունելու հա – մար :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

ՆԻՍ.— Մեծ եղեռնի 51րդ տարեդար – ձը, թէեւ քիչ մը ուշ, ոսնուեցաւ նաեւ Նիսի մէջ : Տասնեակ տարիներէ ի վեր, Համազգային Սպահանդէսը կը կազմա – կերպէր չրջանիս մէջ դոյութիւն ունեցող Միութիւններու կողմէն ընտրուած յանձ – նախումբ մը : Այս տարի, տեղւոյս ան – դոյ եւ ապօրէն կրօնական ընկերակցու – թիւնը, անտեսելով մնայուն յանձնա – խումբը եւ դոյութիւն ունեցող կազմա – կերպութիւնները, ինքը միակը նախա – ձեռնարկ եղաւ, այնպէս որ սպահանդէ – սին կազմակերպումը, ինչպէս եկեղեցիին եւ կրօնական ընկերակցութեան բոլոր դործերը, մնաց տեղւոյս անփառունակ քահանային ձեռքը :

Ի յիշատակ եւ ի յարդանս մեր զոհե – րուն, ոչ յանձնախումբը եւ ոչ ալ ուրիշ կազմակերպութիւններ չուղեցին արդելք ըլլալ կամ խաչաձեւել այս ինքնագլուխ

դարձուածք մըն է : Օսմ. Հայութեան հարցը կը տեղափոխուի Հանրապետու – թեան դոյութեան հարցին :

Ֆրանսա ապատ կը մնայ Կիլիկիոյ հա – մար ստանձնած յանձնառութենէն :

Նիթթի եւ Սայքըզ պիտեն թէ Խորհ. Միութիւնը, արդէն համաձայնած թուրք ազգայնական չարժումի ղեկավարներուն հետ , պիտի իջնէ Կովկաս, սահմանակից ըլլալու համար Թուրքիոյ :

Հանրապետութեան դրաւումով վերջ կը դտնէ հարցը, որ կը լուծուի ռուսա – թուրք համաձայնութեամբ :

Ազգ. Պատուիրակութիւնը կը մնայ չուքի մէջ, երեւան պիտի դայ քեմալա – կան յաղթանակէն եաք, պիտի վերա – դառնայ օսմ. Հայութեան իրաւունքներու պահանջումին եւ պիտի յօժարի «Ազգա – յին օճախ»ի մը, բայց ուշ է արդէն : Ա – ղէն Ֆրանսական խորհրդարանի ընկեր – վարական անդամները կը պահանջեն կի – լիկիոյ պարպումը : Ա.ժամատական ընկեր – վարական Ֆրանքլէն Պուլլոն Անգարայի մէջ կը կնքէ համաձայնութիւն մը կիլիկ – եան յանձնելու :

Իտալիա եւ Ռուսիա քեմալականնե – րուն հայթայթեցին ռազմամթերք : կի – լիկիան պարպելով՝ Ֆրանսան կ'օժանդա – կէր Թուրքերու սպառազինումին :

Սեւրի դաշնագրի ստորագրութենէն եաք Հանրապետութեան ներկայացուցիչը կը դիմէ Ազգերու Լիկայի նախագահին՝ Հայաստանն ալ Ազգերու Լիկայի անդամ ընդունելու համար : 1920 Հոկտեմբեր 22 – ին Լիկայի խորհուրդը կը դիմէ դաշնա – դիրը ստորագրող պետութեանց՝ խնդրե – լով որոշել Հայաստանի սահմանները , որպէսզի Ընդհ. Ժողովը քննէ Հայաս – տանի հարցը Լիկայի մէջ ընդունելու հա – մար :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ձեռնարկը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս ու – թին, կիրակի կէս օրէ եաք ժամը չորսին Սալ Արթիսթիքի մէջ :

Հանդէսը բացուեցաւ Պ. Թիրայր Գաս – պարեանի « Տէր ողորմեա» երգով :

Երիտասարդ Գասպարեանը ունի հաճե – լի եւ թաւ ձայն , մէջ ընդ մէջ երգեց նաեւ «Հայաստան» եւ «Կռունկը» :

Յետոյ խօսեցաւ օրուան առաջին բա – նախօսը Պատուելի Հէլվաճեան :

Պարսկահատանէն օրիորդ մը արտասա – նեց կտոր մը Սիլվա Կապուտիկեանէն :

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Պ. Գեղամ Սայապալեան անդամ վառ նա – հանդի ակադեմիային :

Իր ճառէն անկախ՝ Ա. Սայապալեան յօդուած մը եւս հրատարակած է «Ռէ – փիւպլիք տը Թուլոն» օրաթերթին մէջ :

Այնուհետեւ խօսեցաւ երրորդ բանա – խօսը, Պ. Հրաչ Զարղարեան, որ ըսաւ ի մէջ այլոց .—

« Պատուելի Հէլվաճեանի եւ Պ. Սայա – պալեանի բանախօսութիւններէն եաք ա – ւելորդ պիտի համարէի երրորդ ճառ մը : Բայց որպէսզի անոնց յայտնած ցանկու – թիւնները իրականութիւն դառնան, որ – պէսզի համերաշխութիւնը եւ համագոր – ծակցութիւնը կատարելագոյս տիրեն մեր մէջ, ես պիտի ուզէի փարատել կարգ մը թիւրիմացութիւններ եւ սխալ մտայնու – թիւններ, որոնք երեւան կուգան այս կամ այն չրջանակներուն մէջ :

Կ'ըսեն . «Մենք երջանիկ էինք Թուր – քիոյ մէջ, ունէինք հող, հարստութիւն , ամէն բան » : Ու կ'աւելցնեն. « Եթէ խե – լօք կենայինք , յեղափոխութիւն չէլլար , չէինք ջարդուեր» : Այս մոլորածները պէտք է պիտնան եւ համոզուին թէ սխալ կը դատեն պատմութիւնը : Եւրոպական մտքին մեծանուն ներկայացուցիչները, պատմաբաններ, դիտնականները, իրենց ուսումնասիրութիւններով կը հաստատեն թէ ինչ որ սիրած է Հայը՝ ատած է Թուրքը :

Հայը սիրած է հողը, պաչած է հողին բարիքները, զորս բաչխած է իր չուրջը : Հայը սիրած է արօրը, եւ երգած է արօ – րը : Վկայ հոռովելը : Հայը երգած է աչ – խատանքը, ազատութիւնը, իր լեղուն , մշակոյթը : Իսկ Թուրքը դէմ է եղած այդ բոլորին, եւ միշտ աչխատած է անպատ – ուել, կողոպտել, սարկացնել » :

Բանախօսը այս առթիւ կարդաց պար – բերութիւն մը Գուրանէն, որ կը թելա – դրէ Թուրք հաւատացեալներուն՝ տէր դառնալ կեավուրներուն ունեցածին :

Ի վերջոյ դանակը հասած էր ոսկորին : Համբերութիւնն ալ չափ ու սահման ու – նի : Ատիկա հաստատած են Աչտարակե – ցիները , Զրմիհանները, Ալիչաններ, ո – րոնք հնչեցուցին մարտակոչը : Այդ մար – տակոչին արձագանգն եղան Շապին Գա – րահիսարը, Սասունը, Ուրֆան , Հաճը նը, Զէյթունը : Պէտք էր զարնել,— ար – դար էր իր դատը եւ զարնելով միայն կը չահուէր այդ դատը :

ՇԱՀԱՆ ՍԵՒԱԿ

քառակ մնաց անդաւաճան իր սկզբունք – ներին, — Զարենց, Բակունց, Արմէն եւ ուղերիս դրողը, — 1936 – 1937 թուա – կաններին այս քառակը ենթարկուեց ռեպրեսիայի (բռնութեան , ճնշումի)՝ զոհ տալով Ե. Զարենցին եւ Ա. Բակուն – ցին՝ մեր դրականութեան երկու անկրկ – նելի արժիւներին, առաջինը՝ մեծ բա – նաստեղծ, իսկ երկրորդը՝ նոյնքան մեծ արձակագիրը ...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Թերթերը այդ մասին բան մը չդրե – ցին, բայց ես դինքը Պոլիսէն կը ճանչ – նամ, պատասխանեց Լեւոն: Գրիգոր Գալջեան է անունը :

Ուրիշ մոլեռանդ մը առաջ անցաւ : Ղեկավարը չիջէ մը ողջ կարիճ մը հա – նեց, յետոյ իժ մը (թունաւոր օձ) : Դի – ահարը կարիճը պոչէն բռնելով բերանը տարաւ, իսկ իժին ալ դլուխը ակռանե – րովը փրցնելով երկուքը մէկէն ծամեց ու կլլեց : Անմիջապէս յետոյ, երկու հատ վառուած ջահ առնելով իր մերկ թեւե – րուն ու կուրծքին միսերուն վրայ պտըտ – ցուց . մորթը սկսաւ այրիլ ու կռնձիլ, մուխ մը ելաւ ... : Դիւահարը այս փորձն ալ լմնցնելէ եաք, վառուած ջա – հերը դեղահատի պէս իրարու եահէ կլը – լեց :

Փորձերը արագ արագ իրարու կը յա – ջորդէին : Մոլեռանդ դիւահարի մը լեղ – ուին վրայ դեկավարը կամրած երկաթ մը դրաւ , լեզուն կռնծեցաւ, մխաց, մորթի հոտ մը տարածուեցաւ, բայց մարդուկը տեղէն չերերաց :

Մաուլէն եւ ժանկթ չհարենալով դիմա – նալ, Մօպրէի եւ Բղէղի հետ դուրս ելան, իսկ Լեւոն եւ Մօրիս դիտակնօրէն այդ հրաչագործութիւնները վերլուծելու հա – մար հոն մնացին :

Ներկաներէն մին դեռնէն խոչոր խճա – քար մը առնելով դեկավարին տուաւ. այս վերջինը զայն մոլեռանդի մը երկա – րեց, իսկ այս ալ իր կարդին քարը ակ – ռաներովը փշրելով կլլեց :

Ուրիշ մը տասը հատ փշալից ա – դամաթուղ կերաւ իրենց կեղեւո – վը ... :

Ուրիշ մը սուր մանդաղ մը երկու ձեռ – քերովը բռնելով, իր մերկ փորը սնով սպոցել սկսաւ : Ուրիշ մըն ալ սուր ծայ – րով խոչոր դանակ մը առնելով զայն իր փորը խոթեց եւ դանակին կոթը պատին կոթնցնելով ինքը ամբողջ ծանրութեամ – բը դանակին վրայ նետուեցաւ :

Վերջապէս ուրիշ մը խոչոր գիւլի մը առնելով աչքին մէջ խոթեց . աչքը իր կոպիճներէն դուրս նետուելով այտերուն վրայ կախուեցաւ , բայց երբ գիւլին դուրս քաչեց , աչքը զարձեալ իր տեղը զարձաւ :

Լեւոն եւ Մօրիս ալ այս անդամ չկրցան հանդուրժել :

— Տեսարանը լմնցաւ, ըսաւ Հուսկին: Մոլեռանդներու պետը իր մարդոց մօ – տենալով անոնց դլուխը իրարու եահէ իր ափերուն մէջ առաւ, ականջներուն նը – սիրական նախադասութիւն մը մոլոտաց եւ ձեռքը անոնց աչքին վրայէն անցուց :

Այս հմայական գործողութեան վրայ , բոլոր դիւահարները իրարու եահէ կա – մաց կամաց ինքզինքնուն դալով մէկ մէկ անկիւն քաչուելով կծկտեցան մնացին :

Լեւոն եւ Մօրիս դուրս ելլելէ եաք երբ տան ճամբան կը բռնէին , յանկարծ տեսան որ Բղէղ վազելով իրենց կողմը կուդար :

— Պարոն Զարտաք, պարոն տօքթոր , վազեցէք , վարպետս ձեզի կ'ուզէ , պո – ռաց քալ պատանին հեռուէն : Իպրահիմը եկաւ եւ նոր լուրեր բերաւ :

— Ի՞նչ լուր, դոչեց Զարտաք :

— Չեմ դիտեր , բայց անանկ կը կար – ծեմ որ չատ կարեւոր լուրեր են : Վար – պետս, տիկին կոմսուհին եւ տիկին ժա – նէթը տակն ու վրայ եղած են: Բնաւ ա – տանկ լուրի մը չեն սպասեր եղեր ... ա – ղէկ լուր է եղեր ... : Չեզի կը սպասեն , եկէք :

ՎԱՐԱԳՈՑԸ ԿԸ ՎԵՐՑՈՒԻ

Մօպրէ , Մաուլէն եւ ժանկթ անհամբե – րութեամբ Իպրահիմը կը հարցափորձէ – ին : Քալ քապիլը խորապէս յուզուած կ'երեւէր :

— Ե՞րբ մեռաւ, կը հարցնէր խմբա – պետը :

— Հազիւ կէս ժամ եղաւ, բայց նամա – կը երկու օրէ ի վեր քովս էր, պատաս – խանեց Իպրահիմ : Զգալով որ քիչ ատե – նէն պիտի մեռնի, մահէն առաջ նամակը ինծի տուաւ եւ երդում ընել տուաւ որ մեռնելէն վերջը ձեզի յանձնեմ :

— Ուրիշները բան մը իմացա՞ն ... :

— Ոչ, բանէ մը լուր չունին ... : Մե – ռած ատենը պատուիրեց որ ուղած ա – տենիդ մղիթ մանելով իր գերեզմանը այցելէք :

Այս մէջտեղ Լեւոն եւ Մօրիս նեղս մը – տան :

— Ի՞նչ կայ , ի՞նչ պատահեցաւ, հար – ցուցին երկուքը միաբերան :

— Միտքերնուդ չանցած լուր մը, պա – տասխանեց Մօպրէ : Մեռել մը ողջնցաւ .. մեռել մը որ աչքովնիս տեսանք, բայց այս անդամ իրաւ մեռաւ ... :

— Ո՞վ, ո՞վ, հարցուցին Լեւոն եւ Մօ – րիս ապ ի բերան մնացած :

— Ծերունի ցեղապետ Հաճի Մօհամէ – տը ... :

— Ողջնցա՞ւ մի ... :

— Եւ եաքն ալ մեռա՞ւ ... :

— Այո, կատակ չէ բրածս, իրաւ է ... :

— Բայց ո՞ւր, ո՞ւր :

— Հոս, Այնը – Մէսքինի մէջ :

— Հո՞ս , բացագանչեց Լեւոն :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնս գնահատելով, օրէնսգէտ Մ. Եավէրի եկեղեցւոյ երկարատեւ դատի բարւօք լուծման ի խնդիր իր թափած անշահախնդիր աշխատանքներու իբրեւ երախտիք, պարտք կը համարի կատարելու իր մօր ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան 5րդ տարելիցի հոգեհանգիստը այս Կիրակի առաւօտ: Արարողութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Վահան – Ժան Աչըքկէօզեան եւ զաւակը Սիլվի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ – ԺԱՆ ԱՉԸՔԿԷՕՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Մարի Գրիգպէշեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան տարելիցի առթիւ յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ «Կայանի Օր», 14 Յուլիս, 1965ին եղած նուէրներ.— Լիոնի մասնաճիւղ, ծախքերու մասնակցութիւն 301·50 Ֆր., Ղուկասեան – Տէրտէրեան ընտանիք 150, Մանուտեան ընտանիք 125, Պ. Գայմաքեան հարիւր, Պ. Մերսիլեան, Պ. Պասմէն, Պզտիկեան ընտանիք հարիւրական, Պ. Ճիրհանեան, Եազճեան ընտանիք, Տէր – Յակոբեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հաբէլեան, Տիկին Պառաւեան 50ական, Օր. Ֆ. Թիւթէլեան քսան, Տիկին մը տասը Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի թաղ. խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մարիամ Թուլումճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Յ. Թուլումճեան յիսուն Ֆրանք, Հյակուհի Թուլումճեան քսան, Յ. Նէվշէհիրլեան, Հաճի Յար. Թուլումճեան, Էլմոն – Էլիզ Թուլումճեան, Ժերմէն Թուլումպաճեան, Պետրոս – Ժորժ Թուլումճեան եւ Տիկին Բալամուտեան տասնական Ֆր. : Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ՝ Նարէկ քհնյ. Վարդանեան եւ փոքրիկներուն Ս. Հաղորդութիւն կը տրուի :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջանի դպրոցներու աշակերտութիւնը, եւ բոլոր երկսեռ երախաները հրաւիրուած են ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի շրջանի արհեստագիտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սաները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ – ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդութեան Ակումբը կը հաղորդէ թէ յաջողած է հայկական երաժշտութեան յայտագիր մը ապահովել պելժ. ձայնասփիւռէն: Այս էմիսիոնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ օրերը (Մայիս 20, 27, Յունիս 3, 10 եւ 17) ժամը 17·30էն 18, Ա. Յայտագրէն (էմիսիոն Ֆլամանտ):

Միջին ալիք 324 մեթր, կամ Մօտիւլասիոն տը Ֆրէքանս, քանալ 8–10–11:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Սալ Փօլ Ֆարալիք, 21 Ռիւ Իվ Թուտիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք:

«ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԱՏՄԷԻՆ ԻՆԾԻ»...

Կը խօսի ԺԱՆ ՔԱԶԱԼՊՈՒ (նաեւ փաստանկարներ) :

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ

Երեւան, կաթողիկոսի մօտ, Քաղաքին լոյսերը.— Արդիական Հայաստան, «Ֆրանսացի Հայերու» հետ, Պուշկին հեռանկարը, Սեւանայ լիճը :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 3 Ֆր.:

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթ»էին մէջ :

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :–

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՌԱԼԻ
COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները սկըսած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ. Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին զրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով :

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած Կիրակի առաւօտները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբական ձայնամարզութեան դասեր :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն կէս գիշեր CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻԻԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին.— Կը մասնակցին.— Դաշնակահարուհի՝ Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Արաքսի Արզումանեան: Հայ արենոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

Ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր

Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 ՔԵՐՄԷՍ – ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ շքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ – ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Ռիւ Ժան – Կուժօն, Փարիզ (8), բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ :

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ :

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաճիկայ տօնին առիթով :

Ուրեմն ժամադրուինք ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին:

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ. թաղապետարանի սրահը :

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Համերգ Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, Յունիս 5ին Կիրակի ժամը 15·30ին, Ս. Մուրատ Վարժարանի թատերասրահը :

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի թատերական ներկայացման թուականը, 11 Յունիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·45ին, Փօլ Ֆարալիքի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի դերասան Թրագօշի «Ռուզան»ը :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Խրիմեան դպրոցը, 2 Ռիւ տը լա Տէֆանս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ընդհ– ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, եկեղեցիին խորհրդարանը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 20 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10614 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.614

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ա.

Ընկերվարական Միջազգայինի 10րդ համագումարը տեղի ունեցաւ Սթոքհոլմի մէջ, Մայիս 5 – 8 :

Չորս օր տեւող ժողովներու ընթացքին քննուեցան միջազգային քաղաքական կեանքը հետաքրքրող հրատապ բոլոր խնդիրները եւ քուէարկուեցան համապատասխան բանաձեւեր :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, համագումարին մասնակցողներու շարքին կը գտնուէին ներկայ եւ նախկին վարչապետներ, նախարարներ, երեսփոխաններ, յայտնի քաղաքական դէմքեր ու մտաւորականներ եւ ընկերվարական կուսակցութեանց պետեր :

Ութերորդ համագումարը տեղի ունեցած էր Ամսթերտամի մէջ, 1963 Սեպտեմբերին : Միջազգայինի գործավար-քարտուղար անգլիացի Ալպէրթ Քարթիի տեղեկագիրը կը վերաբերէր 1963 Յուլիս 31էն մինչեւ 1966 Ապրիլ 1 երկարող շրջանին :

Իններորդ համագումար անունը տրուած է այն հանդիսաւոր արարողութեան, որ տեղի ունեցած էր Պրիւսէլ 1964 Սեպտեմբեր 5ին՝ տօնելու համար Ընկերվարական Միջազգայինի հիմնադրութեան (1864) հարիւրամեակը :

Քարտուղարին տեղեկագիրը կը թուէր ընկերվարութեան ձեռք բերած նուաճումները վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին :

Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն էր Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան կրկնակի յաղթանակները երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ՝ 1964 Հոկտեմբերին, մանաւանդ անցեալ Մարտ 31ին :

Ընկերվարական են Իտալիոյ, Վենեզուէլլայի, Աւստրիոյ եւ Մատակասքարի հանրապետութեանց նախագահները, ընտրական յաջողութիւններ արձանագրած են Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, Սինկափուրի, Գերմանիոյ, Լիւքսէնպուրկի, Քանատայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Սան Մարինոյի եւ Իսրայէլի ընկերվարականները :

Զախողութիւն կրած է Նորվեկիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ երեսուն տարիէ ի վեր ձեռքին մէջ կը պահէր իշխանութիւնը : Պատճառը ներքին պառակտումն է :

Ատոր փոխարէն վերջ դտած է Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան երկու թեւերուն՝ Սարակաթի եւ Նէննիի բաժանումը եւ զոյգ կուսակցութեանց միացման համար կարեւոր քայլեր առնուած են : Առաջին անգամն է որ Սթոքհոլմի մէջ միջազգայինի համագումարին իբրեւ հիւր կը մասնակցէր Փիէթրօ Նէննի՝ անձամբ՝ պատուիրակութիւնով մը շրջապատուած :

Իտալիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ եւ ընկերվարական կուսակցութեանց միացման փաստը խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ բոլորին կողմէ : Խօսք տրուեցաւ Նէննիի, որ տեսակէտները պարզեց օրուան քաղաքական – ընկերային հարցերուն մասին :

1963ին, Ամսթէրտամի համագումարի վերջաւորութեան Միջազգայինի անգամ կուսակցութեանց թիւն էր 44 : Սթոքհոլմի մէջ ութ նոր անդամներ աւելցան, որով առաջին անգամն է, որ յիսունէ աւելի ընկերվարական կուսակցութիւններ մաս կը կազմեն այժմ Միջազգայինին :

Անդամակցութեան համար նոր դիմումներ կատարուած են :

Հարաւային Ամերիկայի հետ կապի գրասենեակը օգտակար աշխատանք կատարած է : Քոսթա Բիքայի, Փարակուէյի, Փէրուի եւ Վենեզուէլլայի մէջ ընկերվարական շարժումը յառաջդիմութիւններ արձանագրած է :

Միջազգայինի քարտուղարը անցեալ Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերին շրջապտոյտներ կատարած է Ասիոյ եւ Ովկիանիոյ մէջ եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացած տեղւոյն ընկերվարական կուսակցութեանց կողմէ : Բոլորն ալ փափաք յայտնած են վերակենդանացնելու « Ասիոյ Ընկերվարական Կոնֆերանս»ը, որ կազմուած էր 1953ին եւ որ ներկայիս քնացած վիճակ կը ներկայացնէ :

Ափրիկէն եզերող կարգ մը կղզիներուն մէջ իշխանութիւնը ընկերվարականներու ձեռքն է (Մատակասքար եւ Իլ Մօրիս) :

Տեղեկագիրը մասնաւորապէս կը շեշտէ, որ Ընկերվարական Միջազգայինի երկրորդ հարիւրամեակի նախօրեակին կարգ մը երկիրներու մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնները արդիլուած են, արտայայտուելու եւ կազմակերպուելու ազատութենէն զրկուած են, ինչ որ մեզանչում մըն է ժողովրդավարական ընկերվարութեան հիմնական սկզբունքներուն դէմ :

« Ազատութեան վերահաստատումը ընդդէմ անոր դէմ ուղղուած սպառնալիքներուն՝ գործ մըն է, որ կը հետաքրքրէ բոլոր ցամաքամասերը : Ընկերվարական Միջազգայինի նուիրական առաքելութիւնն է իրագործել այդ նպատակը՝ օրինական բոլոր միջոցներով » :

Վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին Ընկերվարական Միջազգայինը եւ անոր անդամ կուսակցութիւնները պայքարած են յանուն քաղաքական ազատութեան՝ բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր անիկա վտանգուած է, — ինչպէս Քորէա կամ Չեխոսլովաքիա, Պիրմանիա կամ Հարաւային Ափրիկէ, Սպանիա, Ռումանիա, Փորթուկալ, Ռոտեզիա, Վիէթնամ, եւայլն :

« Երկրի մը քաղաքական ազատութեան համար պայքարելով բուն իսկ մեր ազատութեան համար պայքարած կ՝ըլլանք» :

Սթալինեան կեդրոնացման քաղաքականութեան փլուզումէն ի վեր Խ. Միութեան եւ որոշ չափով արեւելեան Եւրոպայի մէջ համայնավարութիւնը ակամայ տեղի կուտայ : Արտայայտուելու ազատութիւն կայ այժմ սահմանափակ կերպով, սակայն դեռ ոչ՝ կազմակերպուելու : Մոսկուայի եւ Փեքինի վէճը ցոյց տուաւ, որ կեդրոնացման ձգտումը զօրաւոր է տակաւին :

Ընկերվարական Միջազգայինի քոյր կազմակերպութիւններն են Սոց.–Դեմոկրատ Կանանց Խորհուրդը եւ Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգային Միութիւնը, որոնք սերտօրէն կը գործակցին իրեն հետ ընկերվարութեան նպատակներու իրագործման համար եւ լրացուցիչ ու անբաժանելի մասը կը կազմեն Միջազգայինին :

Տեղեկագիրը կը շեշտէ, որ Ընկերվարական Միջազգայինը նուիրուած է հաւասարութիւն հաստատելու ազգերու միջեւ պահպանելու խաղաղութիւնը, — շինարար խաղաղութիւն մը, ազգերու, փոխադարձ հասկացողութեան հիման վրայ :

Միջազգային երկրորդ դարագլուխը կը սկսինք աւելի լաւ կազմակերպուած ձեւով, սակայն մեծ զոհողութիւններու կը կարօտինք տակաւին իրագործելու համար մեր նպատակները, կ՝եզրակացնէ գործավար քարտուղար Ալպերթ Քարթիի տեղեկագիրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊՈՆԻ

ՈՒԶԱԾՆԻԴ ԸՍԷ՛Ք

Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարեց թէ արտաքին նախարարութիւնը պատասխանած է դաշնակցային Գերմանիոյ պատասխանին եւ այդ նոր յուշագիրը յանձնուած է Փարիզի գերման դեսպանին :

Յիշենք թէ Պոն, իր պատասխանին մէջ յայտարարած էր ի մէջ այլոց թէ Ֆրանսա չի կրնար ոգեկոչել 1954ի համաձայնագիրը իր զօրքը պահելու համար Գերմանիա : Նոր համաձայնագրի մը համար բանակցութիւններ սկսելէ առաջ, դաշնակցային Հանրապետութիւնը կ՝ուզէր լուսաբանութիւններ ունենալ Ֆրանսայի բռնելիք դիրքին մասին, պատերազմի կամ նոյնիսկ խաղաղութեան ժամանակ : Հարց կը դնէր նաեւ թէ ի՞նչ հրամանատարութիւն պիտի ունենայ Ֆրանսական զօրքը, զինեալ բախումի մը ատեն : Հաւանական է որ Փարիզի պատասխանը թշնամական ընդունելութիւն մը գտնէ Գերմանիա : Ֆրանսա ցարդ չէ հրապարակած իր պատասխանը, բայց ծանօթ է որ ան շարադրուած է խիստ ոճով եւ կը պահանջուի Գերմանիոյ կառավարութենէն որ յստակ կերպով ըսէ թէ ի՞նչ է ուզածը : Այսինքն կ՝ուզէ՞ որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ թէ ոչ, ճշդելով որ բացասական պատասխանի մը պարագային, Ֆրանսա պատրաստ է, մէկ տարուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, իր զօրքը ներգաղթելու : Յուշագիրը կը ճշդէ նաեւ թէ բՖանսա պահանջողը չէ այս հարցին մէջ եւ ցաւ կը յայտնէ որ Պոնի կառավարութիւնը հարկ չէ տեսած պատասխանել Ֆրանսացի բանակցութեանց առաջարկին :

Պոնէն հասած լուրերու համաձայն Գերմանիա տրամադիր չէ մեղմ դիրք բռնելու, ընդհակառակն, Արտաքին նախարար՝ Շրէօտէռ տրամադիր է «կարծր» դիրք բռնել Ֆրանսայի նկատմամբ եւ այդ նպատակով արդէն Պունտսթակէն (խորհրդարան) կ՝ուզէ ապահովել բոլոր երեսփոխաններու օժանդակութիւնը :

Հարց կը ծագի թէ Շրէօտէր իսկապէս կ՝ուզէ որ Ֆրանսական զօրքը քաշուի թէ ոչ կը նախընտրէ որ մնայ : Կ՝ուզէ որ քաշուի եւ կը կարծուի թէ Շրէօտէր ոչ մէկ ցաւ կ՝ունենայ տեսնելով որ Ֆրանսական զօրքը կը մեկնի, տրուած ըլլալով որ ինք միայն Միացեալ Նահանգներուն կը հաւատայ : Ֆրանսայի կարեւորութեան չի հաւատար ոչ քաղաքական դեռնի վրայ, ոչ ալ զինուորական, ոչ ալ տնտեսական : Իր կարծիքով Ֆրանսա, միջազգային դեռնի վրայ, դիրք մը կը դրաւէ որուն արժանի չէ եւ ցարդ միայն խանդարած է եւրոպական եւ ատլանտեան քաղաքականութիւնը : Ասկէ զատ, Շրէօտէր ձգելով որ Ֆրանսական զօրքը հեռանայ, դժուարութեան չի մատնուիր : Կը բաւէ որ յայտնէ թէ Ֆրանսայի հետ իր բանակցութեանց ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ատլանտեան այլ պետութեանց հաւանութիւնն ունեցած է : Մնաց որ Միացեալ Նահանգները ներկայիս կը թողուն որ Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը ուզածն ընէ առանց փորձելու չափաւորել անոր դիրքը : Գալով Պոնի անգլիական դեսպանին, ըստ «Ֆիկառոյի» թղթակցին, անոր գործը բաւական պղտոր է : Այդ պաշտօնին կոչուելէն ի վեր, ջանք կը թափէ Պոնի եւ Փարիզի միջեւ սեւ կատու անցընել եւ այդ աշխատանքը կը տանի մեծ ճարպիկութեամբ :

Իրաց այս կացութեան մէջ, Շրէօտէր պէտք չունի անուշ լեզու գործածելու Ֆրանսայի հետ : Գիտէ, մանաւանդ որ տը Կոլ կը փափաքի որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ, հետեւեալ պատճառներով .— Ա) Ֆրանսայի մէջ զօրանոց չկայ 70 հազար զինուորի համար : Բ) Իր զօրքը քաշելով, Ֆրանսա վարկի մեծ նուազում մը կ՝ունենայ եւ Ֆրանսական հանրային կարծիքը դժուար կը համակերպի նման նուաստացումի մը : Գ) Ֆրանսա այլեւս խօսք չունենար ըսելիք քաղաքականութեան մասին, դաշնակցային Հանրապետութեան նկատմամբ :

Այս պատճառները անշուշտ Գերմանիոյ կարծիքն են եւ ըստ Ֆրանսական մամուլի թղթակիցներուն, կը փաստեն թէ Պոն լաւ չի ճանչնար Ֆրանսայի ներկայ կացութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ կարեւորագոյն թերթերէն՝ Ալ Հայաթի հիմնադիր – տնօրէնը՝ Քամէլ Մրովա սպաննուած է առջի օր, իր դրասենեակին մէջ, երիտասարդ Լիբանանցիի մը կողմէ : Ալ Հայաթ Լիբանանի ամէնէն պահպանողական թերթերէն մէկն է : Իր քաղաքական գիծը, ընդհանուր ձեւով, հակահամայնավար, հականասրական է. եւ հետեւարար Արեւմուտքի մօտ : Իր հակառակորդները զինքը կը մեղադրեն որ անգլեւամերիկեան քաղաքականութեան զօրավիգ կեցած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Սպանութեան պատճառները ծանօթ չեն, կրնան նոյնիսկ անձնական բնոյթ ունենալ :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ կառավարութիւնը կը հերքէ թէ Մոսկուայի առաջարկած ըլլայ բարեփոխումներ կատարել Վարշաւայի Ուխտին մէջ, բայց ամէն մարդ չի հաւատար այս հերքումին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը կը հաղորդէ թէ բանակցութիւնները վերսկըսած են Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ Կիպրոսի շուրջ : Առաջին խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան, արտաքին նախարարներու աստիճանին վրայ, Յունիս 9ին Պրիւսէլ, Ատլանտեան ժողովին առթիւ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարած է խորհրդարանին առջեւ որ Իսրայէլ հիւլէական զէնք չունի եւ ինք առաջինը պիտի չըլլայ հիւլէական զէնք բերելու այդ շրջանին մէջ : Ամբաստանած է Նասրը որ զօրավիգ կը կենայ զինարշաւին եւ կոչ ըրած է մեծ պետութեանց որպէսզի օժանդակեն Միջին Արեւելքի խաղաղութեան :

ԹԵՀՐԱՆԻ Էթելաաթ թերթին համաձայն քրտական ըմբոստութեան պարագլուխ՝ Պարզանիի տղան սպաննուած է առջի օր, Իրաքեան զօրքին հետ արիւնալի բախումի մը ընթացքին :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ ճառ մը արտասանելով Ճոնսըն յայտարարած է.— « Կ՝ուզեմ որ ջարդը դադրի » : Ճառը նուիրուած էր գլխաւորարար Վիէթնամի : Միացեալ Նահանգներու նախագահը աւելցուցած է. — « Պիտի շարունակենք պայքարիլ յարձակման եւ ընկերային թշուառութեան դէմ, հարաւային – Վիէթնամի մէջ : Մեր ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնենք որպէսզի օգնենք այս երիտասարդ ազգը ինքզինքը վերագտնելու եւ յառաջանալու դէպի սահմանագական կառավարութիւն մը : Պատուաւոր հաշտութիւն մը կը փնտրռենք » :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է հիւանդութեան — ապահովութեան պարտաւորիչ դրութիւն մը հաստատելու համար, ոչ ամսականաւոր աշխատաւորներուն, այլ խօսքով՝ ճարտարարուեստի գործատէրերուն, առեւտրականներուն, ազատ ասպարէզներու (բժիշկ : փաստաբան եւն.) եւ արհեստաւորներուն (արթիզան), այսինքն բոլոր անոնց որոնք ամսականաւոր պաշտօնեայ չըլլալով չեն վայելեր Ընկերային Ապահովութիւնը (Սեքիւրիթէ Սոսիալ) :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Բ.

... 1936 Թուականի Օգոստոսի 9ի գի – շերը ես ձերբակալուեցի : Ինձ տարան « Ինտուրիստ » ռեստորանից : Վահրամ Փափազեանի եւ Հրաչեայ Ներսիսեանի հետ քոնեակ էինք խմում եւ ձմերուկով Թարմացնում կոկորդները : Ես չզարմա – ցայ : Մի ամիս առաջ, Յուլիս 9ի գիշե – րը, Թիֆլիսում Բերիայի սադրանքներին զոհ գնաց Հայաստանի կոմկուսի սիր – ուած ղեկ. Ա. Խանջեանը : Ես այն կար – ծիքին էի, որ օրերով էլ կը վերջանայ այս փորձութիւնը, կը սառչեն եւ բաց կը Թողնեն : Զբօսանքի չէին հանում : Առաստաղից մի քիչ ցած, պատի բաց – ուածքից ես միայն դպցի, որ աչուն է : Ցետոյ ձմեռ եղաւ, ապա գարուն եւ նո – րից ամառ : Ինձ փոխադրեցին ընդհա – նուր կամերա : Այստեղ աւելի ուրախ է :

Դատավարութիւն : Դատավարութիւնը վախ է, երեք րոպէի տեւողութեամբ : Երկու տարի է անցել իմ ձերբակալու – թեան օրից : Ես գտնւում եմ քննչի սենեակում , նստած մի աթոռի վրայ : Ես խնդրում եմ, որ ինձ Թոյլ տան գու – գարան գնալու : Քննիչը սեղմում է կո – ճակը : Ներս է մտնում բութ, արեւտ դէմքով մի պահակ : Քննիչը բացատրում է :

— Տար սրան :

Գնում ենք՝ ես առաջից, պահակը ետե – ւից :

— Աչ, — հրահանգում է պահակը, եւ ես աչ եմ թեքւում :

— Ձախ, — հրանհանգում է պահակը, եւ ես ձախ եմ թեքւում :

— Ինձ կը ճանչնա՞ս, — լսում եմ ե – տեւիցս : Պահակս է :

— Ոչ,— ասում եմ ես :

— Ետ մի նայի, ձախ... — հրահան – գում է նորից նա :— Ձես յիշում, հին – զերծող որբանոցից, Սիանոսն եմ :

Յիշեցի : Խնուսցի էր, ծոյլ եւ բարի :

— Քեզ ո՞վ ըսաւ բանաստեղծ էդի... ներս մտի :

Ներս եմ մտնում : Զուգարանը մաքուր է : Դէմից ինձ նայում է մի ծանօթ, մը – ռայլ անձնաւորութիւն : Սիրտս տրո – փում է : Ես յանկարծակիի եմ գալիս : Որտե՞ղ եմ տեսել ես նրա եւ ե՞րբ : Այս – քան ծանօթ եւ այսքան անծանօթ : Մինչ նայում ենք իրար զրեթէ անթարթ աչ – քերով : Ես ժպտում եմ, նա էլ է ժըպ – տում : Մօտենում եմ :

Դէմը մեծ հայելի է : Երկու տարի յե – տոյ ես առաջին անգամ հանդիպում եմ ինձ ... Շատ եմ փոխուել, եթէ չժպտա – յի, հազիւ Թէ ճանաչէի այդ խոժոռ կա – նաւորին :

Չինուորական կոլեգիայի դերազոյն դատարան : Ես մեղադրւում եմ տեռորի եւ Հայաստանը Սովետական Միութիւ – նից անջատելու ու կապիտալիստական աշխարհին միացնելու մէջ : Ես պիտի սպանէի՛ Բերիային : Ես դատապարտուե – ցի տասը տարուայ ազատազրկման : Նոյն Սիանոսն ինձ առաջնորդեց դէպի դատա – պարտուածների կամերան :

— Ի՞նչքան տուին,— հարցրեց նա չը – չուկով :

— Տասը տարի :

— Փա՛ռք Աստծուն : Լիժան ես պրծէ :

— Տասը տարի,— կրկնեցի ես :

— Լիժան ես պրծէ,— չչնջաց նա, յետոյ տեսնելով, որ դէմիցդ մի քննիչ է գալիս, գոռաց :— մախորկա չկայ, ճամբէդ գը – նա՛...

Հետզհետէ հաւաքուեցին դատապար – տուածները, հաշուեցինք, քառասուն հո – գի : Դրանցից՝ երկուսը ճարտարապետ , երեքը զրող, չորսը լնժեներ, մէկը ժո – ղովրդական կոմիսար, մնացեալը պետա – կան եւ պարտիական աշխատողներ : Պա – տասխանատու աշխատողներ :

Հիմա մեզ համար արդէն պարզ էր, որ մեզ պիտի ուղարկեն Հայաստանից դէպի հիւսիսները : 1938 Թուականի աշնանը մեզ դիւերով ապրանքատար ատոնների մէջ լցրին, կայարան հասցրին : Կայա – րանում չկար ոչ մի կենդանի չունչ , բա – ցի պինուորականներից : Մեզ մեծ զգու – շութեամբ կառամատոյց հանեցին եւ մեր քայլերն ուղղեցին դէպի այսպէս կոչուած «Ստոլիպինիան» վագոնները : Զգիտեմ ինչո՞ւ Ստոլիպինիան, երբ այդ սարսա – փելի նեղուածք եւ տանջալի վագոնները նոր արտադրութիւններ էին :

Եւ այսպէս, եօթներորդ օրը մեզ հրա – մայուեց վերցնել մեր իրերը եւ դուրս գալ գնացքից : Մենք գտնւում էինք Վո – լոգտա կայարանում :

Այս անգամ մեզ բարձեցին բաց ապ – րանքատար ատոնները եւ քշեցին քաղաքի փողոցներով : Ուշ աշուն էր : Դեղին մի արեւ ողողել էր քաղաքը : Ցուրտ էր : Սլանում ենք տների, վաճառախանութ – ների, գրօսայդիների մօտով : Վաղուց է, ինչ չէինք տեսել քաղաքացիական չորե – րով տղամարդկանց, կանանց եւ մանա – ւանդ երեխաների : Փողոցների պատե – րին յայտարարութիւններ, — « Սիլվա » են խաղում, « Թաղաւորը զուարճանում է » :

Վոլոդդայի քաղաքական մեկուսարան ... Մեզ մացնում են մի տախտակամած չէնք, հրամայում են մերկանալ : Մօտե – նում է ըստ ձեւի մի լժիչկ, իսկ ըստ բո – վանդակութեան մի խուզարկող : Նա խուզարկում է եւ ոչ մի տարօրինակ չի գտնում : Զինուած պահակները, հրա – յանները ձեռներին, մեզ քշում են մի բացուող դռնից ներս : Ամբողջ արարո – ղութիւնը գնում է չչուկով : Իրենք էլ են չչուկով խօսում : Երբ լսում է բարձր հնչիւն , սաստում են՝ «սը» : Բաղնիք է՝ ցնցուղներով : Երկու զինուած պահակներ մեզ հետ են : Խչչում են ջրերը առանց մեր մէջամտութեան :

— Այստեղ էլ մեզ պիտի գնդակահա – րեն, — չչնջում է ճարտարապետ Քո – ջարը :

Ո՛չ, մեզ չգնդակահարեցին : Երեք – չորս րոպէից ջուրը կարուեց առանց մեր մէջամտութեան եւ մեզ դուրս հանեցին մի ուրիշ դռնից : Յոռնաւ յատակին կողք – կողքի դրուած էին չորերի կոյտեր :

— Հագնուե՛լ,— հրահանգեց զինուած պահակներից մէկը :

Ամէն մէկը մի կոյտ մօտ կանգնեց , եւ սկսեցինք հագնուել : Ձերբակեղէնները դորշաւուն էին, բանտային ծանր հոտով ներծծուած, իսկ վերնաշորերը բամպա – կամած էին, ծանր ու անդուրեկան, զրէ – խարկներն ականջակալներով, իսկ կօշիկ – ները ... նրանցից ամէն մէկը երեւի տա – սը քիլոկրամ կը քաշէր :

Երբ վերջացել էր հագնուելու արարո – ղութիւնը, մենք նայեցինք իրար եւ չի – մացանք լա՞նք, թէ՞ ծիծաղենք, այնքան ողբալի էինք մենք եւ միաժամանակ այն – քան ծիծաղելի : Կարճահասակ ճարտա – րապետ Գէորգ Քոչարը կորել էր իր մեծ չափսի չորերում, իսկ Երեւանի կոմիտէի քարտուղար Աբել Օրդուխանեանի չորերը կպել էին նրա մարմնին, եւ նա բանտա – յին չորերով նման էր մի վիթխարի Բղէղի :

Սիպիր, դեղեցիկ երկրամաս, լաւ է ապրել քո անծայրածիր բացատներում եւ անտառներում , որպէս ազատ քաղա – քացի, սակայն դժուար ես դու կալանա – տորի համար : Մեզ բեռնաթափեցին կը – բանոյեարով քաղաքից մի քանի քիլո – մեթրի վրայ փռուած բաժանման ճամ – բարում :

Այստեղ խժժում էր կալանաւորական ամբողջ մի բանակ : Սրանք էլ ինձ նման սարսափելի «տեռորիստներ էին ու դեռ լրտեսներ, վնասարարներ, ընդյատակեայ կազմակերպութիւնների ահեղ անդամներ, հակայեղափոխութեան քարոզիչներ » : Ուղում ես բարձրանալ եւ ամբողջ ճայ – նով կանչել, — Լսէք, դա հրէչաւոր սուտ է ու բամբասանք : Սովետական իշխա – նութիւնը այսքան թշնամիներ չունի :

Բժշկական խիստ քննութիւնը որոշեց , Թէ ով պիտի գնայ բեւեռային Նարիլսկը եւ ով պիտի մնայ Սիբլագ, որ Թարգմա – նի սիպերեան լագեր : Ես սիմլագին բա – ժին ընկայ եւ ահա ինձ նմանների հետ քշուեցի Մարիինսկ՝ մի նոր ճամբար :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Դ.

Ընդհ. ժողովը խնդիրը կը յանձնէ յանձնաժողովներու , որոնք ամիսներ կը ղբաղին զանազան մանրամասնութիւննե – րով եւ վերջապէս 1920 Դեկտեմբեր մէկ Թուին ենթայանձնաժողովը համաձայն կը գտնուի Հայաստանն ընդունելու Լիկայի անդամ : Անգլիոյ ներկայացուցիչ Ֆիլ – րի առաջարկով որոշումը կը յետաձգը – ուի : Լիկայի անդամները կը վարանին ընդունելու ,որովհետեւ պարտաւոր պի – տի ըլլային Հայաստանի օգնելու , նէթ յարձակում կրէր, համաձայն Լիկայի կա – նոնադրութեան 10րդ յօդուածին :

Լոնտոնի մէջ գումարուած Դեսպանա – խորհուրդը 1920 Դեկտեմբերին կը քննէ նոյն հարցը : Իտալիոյ արտաքին նախա – րար Կոմս Սֆորցա կը յայտարարէ, թէ Հայաստանի դոյութիւնը ճանչցուած է Սեւրի դաշնագրով, որ վաւերացուած չ եւ հաւանական է որ փոփոխութեանց են – թարկուի, ասկէ զատ կարելի չէ ճանչ – նալ պետութիւն մը, որուն սահմանները ճշդուած չեն : Ուիլսընի գծած սահմանը չի համապատասխաներ բնակչութեան Թիւին : Այս պայմաններու տակ խոր – հուրդին կը մնայ խնդրել Լիկային որ յե – տաձգէ Հայաստանը անդամ ընդունելու որոշումը : Լոյտ Ճորճ եւ Լէյկ, համա – ձայն կը գտնուին Սֆորցայի, կանխատես կը նկատեն Հայաստանը Լիկայի անդամ ընդունուիլը :

Հայերը հակայական զոհողութեամբ մասնակցեցան ազգերու ազատութեան համար, համակրանք վայելեցին , խոս – տումներ առացան եւ վերջապէս միջազ – գային դաշնագրով մը նուիրագործուե – ցաւ անկախութիւնը , սակայն վերջին պահուն առարկուեցաւ Թէ սահմանները ճշդուած չեն, դաշնագիրը վաւերացուած չէ, օրինական չէ :

Պետութիւններ ճանչցած էին Հայաս – տանի անկախութիւնը , Սեւրի դաշնա – գրով ալ Թուրքիա «կը յայտարարէր Թէ կը ճանչնայ Հայաստանը որպէս անկախ պետութիւն, ինչպէս որ արդէն ճանչցած են դաշնակից պետութիւնները» (յօդ. 88) :

Ուիլսըն գծած էր Հայաստանի սահման – ները դաշնակիցներու խնդրանքով, հետ – ւաբար ընդունելի ըլլալու էր դիմողնե – րուն համար : Ուիլսըն գծած էր որպէս իրաւարար, վճիռը ժխտելի ըլլալու չէր, բայց դաշնակիցները կը խուսափէին գործ ունենալ, պարտաւորութեան տակ մտնել Թուրքիոյ դէմ, Սովետ Միութեան դէմ :

Դաշնակից պետութեանց ներկայացու – ցիչները Լոնտոնէն կը հեռագրեն Լիկայի նախագահութեան, « Ֆրանսայի, Անգ –

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« Քանի մը օրէն եկան նկարիչները , դարպարիչները , դաճադործները, կահա – ւորողները, կարզի դնելու համար աղ – տոտ բնակիչներուն պարպած յարկաբա – ժինը : Այլեւս չարունակ կը լսուէին մուրճի հարուածներ, դործիքներու աղ – մուկներ, մաքրելու եւ փերելու ճռնչոց – ներ, բայց մարդս բնաւ չէր նեղուեր, ո – րովհետեւ ան կ'ըսէր Թէ ի վերջոյ ըն – տանեկան կապ ու կռիւը եւ աղմուկները վերջ դտած էին : Փոխադրութեան աչ – խատանքներուն ընթացքին քեզ բնաւ չտեսայ , բոլոր այս աշխատանք – ներուն կը հսկէր քու սպասաւո – րըդ, կրթուած ու քաղաքավար, կարճա – հասակ ու լուրջ, դորշ մազերով , որ կշռուած ու վստահ եղանակով մը կը վա – րէր ամէն դործ : Մեզ բոլորս մեծապէս կը տպաւորէր ան, նախ անոր համար որ, մեր տան մէջ, բարձր շրջանակներու մէջ ծառայած ըլլալու ազնիւ չարժուձեւերու կեցուածք մը ունեցող սպասաւորի մը ներկայութիւնը նոր երեւոյթ մըն էր , եւ յետոյ, ան արտակարդօրէն քաղաքավար էր իւրաքանչիւրիս հանդէպ, առանց սա – կայն մտերմանալու ծառաներու հետ եւ դանոնք ընկեր նկատելու : Առաջին օրն

« Քանի մը օրէն եկան նկարիչները , դարպարիչները , դաճադործները, կահա – ւորողները, կարզի դնելու համար աղ – տոտ բնակիչներուն պարպած յարկաբա – ժինը : Այլեւս չարունակ կը լսուէին մուրճի հարուածներ, դործիքներու աղ – մուկներ, մաքրելու եւ փերելու ճռնչոց – ներ, բայց մարդս բնաւ չէր նեղուեր, ո – րովհետեւ ան կ'ըսէր Թէ ի վերջոյ ըն – տանեկան կապ ու կռիւը եւ աղմուկները վերջ դտած էին : Փոխադրութեան աչ – խատանքներուն ընթացքին քեզ բնաւ չտեսայ , բոլոր այս աշխատանք – ներուն կը հսկէր քու սպասաւո – րըդ, կրթուած ու քաղաքավար, կարճա – հասակ ու լուրջ, դորշ մազերով , որ կշռուած ու վստահ եղանակով մը կը վա – րէր ամէն դործ : Մեզ բոլորս մեծապէս կը տպաւորէր ան, նախ անոր համար որ, մեր տան մէջ, բարձր շրջանակներու մէջ ծառայած ըլլալու ազնիւ չարժուձեւերու կեցուածք մը ունեցող սպասաւորի մը ներկայութիւնը նոր երեւոյթ մըն էր , եւ յետոյ, ան արտակարդօրէն քաղաքավար էր իւրաքանչիւրիս հանդէպ, առանց սա – կայն մտերմանալու ծառաներու հետ եւ դանոնք ընկեր նկատելու : Առաջին օրն

իսկ , ան չատ յարդանքով բարեւեց մօրս ինչպէս բարձրաստիճան տիկին մը, եւ նոյնիսկ ինծի հանդէպ, որ տա – կաւին երախայ մըն էի, միշտ սիրալիր էր ու քաղաքավար : Երբ կ'արտասանէր քու անունդ , միշտ նաւ տեսակ մը ակնա – ծանք ցոյց կուտար, մտանաւոր յարդանք մը : Իսկոյն յայտնի կ'ըլլար որ ան քեզի կապուած էր աւելի քան այն բոլոր սպա – սաւորները որոնք սովորաբար կապուած կ'ըլլան իրենց տէրերուն : Ոհ , ատոր հա – մար որքան սիրեցի ես բարի ու ազնիւ ժանը, հակառակ անոր որ միշտ ալ նա – խանձեցայ որ ան չարունակ քու չուրջդ էր ու կը ծառայէր քեզի :

« Կը պատմեմ քեզի այս բոլորը, իմ սիրականս, այս բոլոր պզտիկ բաները , դրեթէ ծիծաղելի, որպէսզի դուն հասկը – նաս Թէ ինչպէս սկիզբէն իսկ կարողացար հեղինակութիւն մը ունենալ ինծի նման կասկածոտ ու վհհերոտ երախայի մը վրայ : Նախ քան իմ կեանքէս մուտք դործելդ, արդէն քու չուրջ բոլորդ դո – յութիւն ունէիր լուսապսակ մը, հարբս – տութեան փառապսակ մը, տաբօրինա – կութիւն մը, խորհրդաւորութիւն մը՝ մեր տան մէջ (այն մարդիկ որոնք նեղ կեանք մը կ'ապրին միշտ ալ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հանդէպ այն բոլոր նորու – թիւններուն որոնք կ'անցնին իրենց դուռ – ներուն առջեւէն), համբերութեամբ կը սպասէինք քու ժամանումիդ : Եւ այս հե – տաքրքրութիւնը զոր դուն կ'ատթէիր ին – ծի, որքան բազմապատկուեցաւ իմ մէջս երբ ցերեկ մը եաք, դպրոցէն վերադար – ձիս , մեր տան առջեւ տեսայ կարասինե – րու փոխադրութեան կառքը : Կարասինե – րէն չատերը , ամէնէն ծանրերը, արդէն յարկաբաժինէն ներս էին տարուած , եւ հիմա կը փոխադրէին աւելի թեթեւները : Դրան առջեւ կեցած էի որպէսզի կարո – ղանամ հետեւել այս բոլորին ի տես , ո – րովհետեւ քու կարասիներդ այնքան տա – րօրինակ կը թուէին ինծի համար, քանի որ մինչեւ այդ տեղն նման բան չէի տե – սած : Հոն կային հնդկական կուռքեր , ի – տալական քանդակներ, չոլշոլուն նկար – ներ , ապա, վերջապէս, ան – համար ու այնքան դեղեցիկ դիրքեր, ո – րոնց նմանը չէի կրնար երեւակայել : Ա – մէն ինչ կը դնէին դրան սեմին, ու հոն, սպասաւորը կ'առնէր զանոնք մէկիկ մէ – կիկ ու կը մաքրէր անոնց փոշիները փետ – րաւելով մը : Ես կը դեղերէի դիրքերու դէղերուն չուրջ ու սպասաւորը պիս չէր – վրնռտեց, սակայն չքաշալերեց ալ, այն – պէս որ չհամարձակեցայ դպչիլ որեւէ բանի, հակառակ անոր որ մեծ փափաք կը դդայի այդ դիրքերէն ոմանց կաչիէ կող – քերը չօշափելու : Միայն կրցայ կողմ – նակի եւ դաղտադողի կերպով · կարդալ անոնց տիտղոսները : Կային անոնց մէջ Ֆրանսերէն ու անդլերէն եւ տակաւին այլ դիրքեր տարբեր լեզուներով , ո –

իսկ , ան չատ յարդանքով բարեւեց մօրս ինչպէս բարձրաստիճան տիկին մը, եւ նոյնիսկ ինծի հանդէպ, որ տա – կաւին երախայ մըն էի, միշտ սիրալիր էր ու քաղաքավար : Երբ կ'արտասանէր քու անունդ , միշտ նաւ տեսակ մը ակնա – ծանք ցոյց կուտար, մտանաւոր յարդանք մը : Իսկոյն յայտնի կ'ըլլար որ ան քեզի կապուած էր աւելի քան այն բոլոր սպա – սաւորները որոնք սովորաբար կապուած կ'ըլլան իրենց տէրերուն : Ոհ , ատոր հա – մար որքան սիրեցի ես բարի ու ազնիւ ժանը, հակառակ անոր որ միշտ ալ նա – խանձեցայ որ ան չարունակ քու չուրջդ էր ու կը ծառայէր քեզի :

« Կը պատմեմ քեզի այս բոլորը, իմ սիրականս, այս բոլոր պզտիկ բաները , դրեթէ ծիծաղելի, որպէսզի դուն հասկը – նաս Թէ ինչպէս սկիզբէն իսկ կարողացար հեղինակութիւն մը ունենալ ինծի նման կասկածոտ ու վհհերոտ երախայի մը վրայ : Նախ քան իմ կեանքէս մուտք դործելդ, արդէն քու չուրջ բոլորդ դո – յութիւն ունէիր լուսապսակ մը, հարբս – տութեան փառապսակ մը, տաբօրինա – կութիւն մը, խորհրդաւորութիւն մը՝ մեր տան մէջ (այն մարդիկ որոնք նեղ կեանք մը կ'ապրին միշտ ալ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հանդէպ այն բոլոր նորու – թիւններուն որոնք կ'անցնին իրենց դուռ – ներուն առջեւէն), համբերութեամբ կը սպասէինք քու ժամանումիդ : Եւ այս հե – տաքրքրութիւնը զոր դուն կ'ատթէիր ին – ծի, որքան բազմապատկուեցաւ իմ մէջս երբ ցերեկ մը եաք, դպրոցէն վերադար – ձիս , մեր տան առջեւ տեսայ կարասինե – րու փոխադրութեան կառքը : Կարասինե – րէն չատերը , ամէնէն ծանրերը, արդէն յարկաբաժինէն ներս էին տարուած , եւ հիմա կը փոխադրէին աւելի թեթեւները : Դրան առջեւ կեցած էի որպէսզի կարո – ղանամ հետեւել այս բոլորին ի տես , ո – րովհետեւ քու կարասիներդ այնքան տա – րօրինակ կը թուէին ինծի համար, քանի որ մինչեւ այդ տեղն նման բան չէի տե – սած : Հոն կային հնդկական կուռքեր , ի – տալական քանդակներ, չոլշոլուն նկար – ներ , ապա, վերջապէս, ան – համար ու այնքան դեղեցիկ դիրքեր, ո – րոնց նմանը չէի կրնար երեւակայել : Ա – մէն ինչ կը դնէին դրան սեմին, ու հոն, սպասաւորը կ'առնէր զանոնք մէկիկ մէ – կիկ ու կը մաքրէր անոնց փոշիները փետ – րաւելով մը : Ես կը դեղերէի դիրքերու դէղերուն չուրջ ու սպասաւորը պիս չէր – վրնռտեց, սակայն չքաշալերեց ալ, այն – պէս որ չհամարձակեցայ դպչիլ որեւէ բանի, հակառակ անոր որ մեծ փափաք կը դդայի այդ դիրքերէն ոմանց կաչիէ կող – քերը չօշափելու : Միայն կրցայ կողմ – նակի եւ դաղտադողի կերպով · կարդալ անոնց տիտղոսները : Կային անոնց մէջ Ֆրանսերէն ու անդլերէն եւ տակաւին այլ դիրքեր տարբեր լեզուներով , ո –

րոնք ինծի անծանօթ էին : Կը կարծեմ Թէ տակաւին ժամերով պիտի դիտէի զա – նոնք, բայց մարդս կանչեց զիս :

«Ամբողջ դիշերը հարկադրուեցայ քու մասիդ մտածել, հակառակ անոր որ քեզ չէի տեսած : Ես միայն երկվեցեակ մը աժանագին դիրքեր տեսած էի որոնք մաշած կողքեր ունէին եւ ո – րոնք չատ կը սիրէի եւ անդադար կը կարդայի : Այդ օրէն ի վեր սկսա – դիս չարչրկել այն միտքը Թէ ի՞նչ տե – սակ անձ մըն էր այս մարդը որ արդէն կարդացած էր այս դեղեցիկ ու անհամար դիրքերը, որ դիտէր այդ բոլոր լեզուները եւ որ այնքան հարուստ էր ու դիտուն : Այդ բազմալեզու ու բազմազան դիրքերը ինծի կը ներշնչէին տեսակ մը դերբնա – կան յարգանք : Երեւակայութեանս մէջ կը փնտռէի քու կերպարանքդ : Կը տես – նէի քեզ տարիքոտ մարդու մը երեսով, ակնոցաւոր եւ սպիտակ ու երկար մօրուքով, նման մեր աշխարհագրու – թեան դասատուին, միայն Թէ աւելի տե – րալիր, աւելի դեղեցիկ ու աւելի մեղմ : Զեմ դիտեր ինչո՞ւ արդէն վստահ էի Թէ դուն դեղեցիկ պէտք էր ըլլայիր, երբեմն նոյնիսկ կը պատկերացնէի քեզ տարիքոտ անձ մը : Այդ դիշեր, առանց տակաւին քեզ ճանչնալու, քեզ սիրելով առաջին անգամ ըլլալով ... :

ՍԹԵՓԱՆ ՁՈՒԱՅՑ

(3 Շար.)

լիոյ, Իտալիոյ ներկայացուցիչները Լոնտոնի մէջ քննելով Հայաստանը Լիկայի անդամ ընդունելու հարցը յանգած է այն եզրակացութեան թէ կանխահաս է Հայաստանը անդամ ընդուիլը : Սեւրի դաշնագիրը, որով ընդունուած է Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, տակաւին վաւերացուած չէր : Նախագահ Ուիլսընի գծած սահմաններն ալ այնքան ընդարձակ են, որ Լիկային անդամակցող պետութեանց համար ներկայ պայմաններու մէջ դժուարին պիտի ըլլար ստանձնել պատասխանատուութիւն երաշխաւորելու համար այդ սահմանները »:

Քեմալականներ կը սպառնան Հայաստանի 1920 Հոկտեմբերի վերջերը : Հանրապետութիւնը կոչ կ'ուղղէ Լիկային միջամտել անմիջականօրէն սպառնացողներու մօտ: Լիկան կը դիմէ մեծ պետութեանց, բայց արդէն Նոյեմբեր 10ին Թուրքերը կը դրաւեն Ալեքսանտրապոլը:

Լիկայի ընդհ. ժողովի 1920 Նոյեմբեր 17ի նիստին Լորտ Ռոպերթ Սեսիլ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի կրած տառապանքները, դաշնակիցներու պարտականութիւնները հաղէպ Հայաստանի եւ հետեւեալ բանաձեւը. « Լիկան կը հրաւիրուի անյապաղ քննելու Հայաստանի կացութիւնը, ժողովի քննութեան ներկայացնելու առաջարկութիւններ, որոնց նպատակն ըլլայ արդիլել հայ ժողովուրդի մնացորդներուն սպառնացող վտանգը եւ հոն հաստատել կայուն դրութիւն » :

Յաջորդ նիստին Զուիցերիոյ նախագահ ճուզերբէ Մոթթա կը միանայ Սեսիլի առաջարկին : Ուրիշներ ալ կը ճառեն, բայց գործի անցնող չկայ : Անգլիոյ ներկայացուցիչ Պալֆուր, իմաստասէր եւ քաղաքագէտ, երբեմն վարչապետ եւ արտաքին նախարար, կը յայտարարէ թէ Լիկան նկատի ունի միայն կազմակերպուած պետութիւններ, որոնց դէմ կարելի է գործադրել տնտեսական ճնշում, Քեմալի վրայ կարելի չէ գործադրել ոեւէ ճնշում: Պալֆուր ցաւ կը յայտնէ, որ Լիկան չկարողացաւ Հայաստանի համար հոգատար պետութիւն մը գտնել եւ կ'աւելցնէ. « Լիկայի ընդհանուր ժողովը կը նմանի մարդու մը, որ ափէն կը տեսնէ նաւաբեկումը, բայց անկարող է օգնութեան հասնելու նաւաբեկեալներուն»:

Ընդհանուր ժողովը Նոյեմբեր 22ին կը քուէարկէ սա բանաձեւը. Փափաքելով օգնել Լիկայի կարելի փութով վերջ դնելու հայկական զարհուրելի ողբերգութեան՝ ժողովը կը հրաւիրէ խորհուրդը համաձայնիլ կառավարութեանց հետ, որպէսզի պետութիւններէն մէկուն յանձնարարուի անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու վերջ տալու համար Հայաստանի եւ քեմալականներու միջեւ տեղի ունեցած թշնամութեանց : Ժողովը կը յանձնարարէ վեց հոգիէ կազմուած յանձնաժողովին քննել, անհրաժեշտ պարագային միջոցառումներ մշակել թշնամական գործողութիւնները Հայաստանի եւ քեմալականներու միջեւ դադրեցնելու համար եւ այդ մասին զեկոյց բերել ժողովի ներկայ նստաշրջանին »:

Լիկան կը դիմէ պետութեանց անհրաժեշտ միջոցներ առնել դադրեցնելու համար ռազմական գործողութիւնները Հայաստանի եւ քեմալականներու միջեւ : 1920 Դեկտեմբեր մէկին Ուիլսըն կը պատասխանէ թէ կարելի չէ ամերիկեան ուժեր տրամադրել Հայաստանի օգնելու համար, կարելի չէ ելեւմտական օժանդակութիւն կատարել, կրնայ միայն միջնորդութեան մը ձեռնարկել՝ պայմանով որ մեծ պետութիւններն ալ բարոյական եւ դիւանագիտական օժանդակութիւն բերեն: 1920 Դեկտեմբեր 17ին Ռումանիոյ ներկայացուցիչ Եհանեսքօ կ'առաջարկէ միջազգային բանակ մը կազմակերպել Հայաստանը փրկելու համար: Իր կառավարութեան անունով կը յայտարարէ թէ Ռումանիա պատրաստ է մասնակցելու այդ գործին ռազմամթերքով եւ դրամական միջոցներով »:

Ժողովը կը քուէարկէ բանաձեւեր, պըղատոնական համակրանք կ'արտայայտէ, Օսմ. Հայութեան ողբերգութիւնը կը միացնէ Հանրապետութեան ճգնաժամային կացութեան : Դիւանագէտներ դիտեն, թէ դժուարութիւնները կուգան պետութեանց անհամաձայնութենէն եւ մանաւանդ որովհետեւ դլխաւոր պատերազմին Ռուսիոյ բացակայութենէն, դաշնագրերը ստորագրելու ատեն, դաղթավայրերու բաժանման ատեն : Կարելի չէր միջամտել քեմալական շարժումին, քանի որ Իտալիա, Ֆրանսա, Խորհ. Միութիւն կ'օժանդակէին Թուրքերուն :

Հայաստանի օգնութեան հարցէն կ'անցնին « ազգային օճախ » մը ստեղծելու մտածումին : Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Լեւոն Պուրժուա կը յայտարարէ. « Օսմանեան կայսրութենէն բոլորովին անկախ ազգային օճախ ստեղծել, կը նշանակէ հայկական պետութիւն մը ստեղծել»: Լիկան կը դիմէ պետութեանց կառավարութիւններուն, ասոնք ալ կը դիմեն Լիկային : Քանի մը քայլ անդին կը դումարուի Լոզանի ժողովը հանրապետական Թուրքիոյ եւ դաշնակից պետութեանց միջեւ խաղաղութիւն կնքելու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

— * —

Ոչ գեղեցիկ բանտեր կան եւ ոչ ալ տըգեղ սէրեր :

ԺԱՆ ԺԱԳ ՌՈՒՍՕ

×

Սէրը երկինք է եւ երկինքը՝ սէր :

ՈՒՈԼԹԸՐ ՍՔՈԹ

×

Սէրը թեւեր կուտայ (մարդուն) :

ԱԼԵՔԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ ՈՐԴԻ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

—o—

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ).— Կիրակի, Մայիս ութին, վայելչօրէն տօնուեցաւ Տանթէ Ալիկիէրիի ծննդեան եօթնհարիւրամեակի եւ անոր հետ զուգադէպ Աստուածային կատակերգութեան հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին յոբելեանը :

Այդ օրը, վարժարանի թիէփոլեան դեղարուեստի տաճար դահլիճը՝ ծայրէ ծայր լեցուն էր, հայ եւ իտալացի ու օտար հոծ բազմութեամբ, կրօնական, քաղաքական, մշակոյթի, դեղարուեստի եւ զինուորական բարձրագոյն իշխանութիւններու դլխաւորութեամբ :

Հանդէսի բացումը կատարեց, վարժարանի տնօրէն Հ. Սերովբէ Ադըլեան, որ ամփոփ, յստակ եւ հաճելի կերպով ուրուագրեց օրուան նշանակութիւնը : Եւ խօսքը տուաւ Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեանին, որ դլխաւոր բանախօսն էր հանդէսին :

Մեծարգոյ Հայրը, իտալերէն լեզուով, կարդաց մանրազնին, հիւթեղ եւ շատ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը՝ որ պատրաստած էր այս առթիւ, Փլորենտիօ աշխարհահռչակ զաւակին «Աստուածային կատակերգութիւն», տիեզերական դնահատումով գլուխ գործոցին, հայերէն 18 թարգմանութիւններուն եւ անոնց հեղինակներուն մասին :

Հ. Ներսէս նշել տուաւ, որ թարգմանութեան սեռը հայ գրականութեան ոսկեդարուն ամենածաղկեալը յայտնուեցաւ, վկայ մեր անմահ թարգմանիչներու ճարտար եւ հանճարեղ գործերուն հոյլը՝ գրական համաշխարհային երկնակամարին վրայ:

ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն, հայ գրի եւ գրականութեան վերածնունդին, թարգմանչական դպրոցը՝ Մխիթար – Մխիթարեաններով վերստին հասաւ ոսկեդարեան բարձունքներուն : Ասկերեան, Աւետիքեան, Աւքերեան, Բագրատունի, Հիւրմիւզներ եւայլն, հուժկու եւ խորիմաստ դէմքեր, հաւասարեցան Ե. դարու փառքերուն : Տանթէ Ալիկիէրի, հետեւաբար հայացաւ ամենահարազատ իմաստներով :

Հ. Արսէն Ղազիկեան, կը մնայ նոյն երեւելի երկին աշխարհաբարի թարգմանութեան իսկական հայրը :

Արբուն Տայեան, Մուրատ Ռափայէլեանի նախկին սան, այժմ Երեւանաբնակ, ռուսահայերէնով նորագոյն թարգմանիչն է Տանթէին, զոր Հայպետհրատը շքեղ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայած է, Կիւստաւ Տորէի հանրածանօթ զօրեղ եւ կոթողային պատկերաւորումներով :

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր ուսուցչուհի Օր. Փ. Միլտոնեան, որ «Տանթէական ներշնչում Եղիշէ Զարենցի գործերուն մէջ», վերնագրով շատ շահեկան բաղդատական ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր. հաճելի նորութիւն մըն էր ունկնդիրներուն:

Տոքթ. Արամայիս Սրապեան, կարդաց Տանթէի նուիրած բանաստեղծութիւնը, որ վերջերս լոյս տեսած էր «Բազմավէպ»ի բացառիկ թիւին մէջ, նուիրուած տանթէական յոբելեաններուն :

Ս. Ղազարու եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտները, խմբական եւ առանձնաբար, ութ տարբեր լեզուներով արտասանեցին զանազան կտորներ Տանթէէն, ներկաներու զարմանքին եւ զմայլանքին առարկայ դառնալով :

Յայտագրի երկրորդ մասը, վերարապահուած էր դեղարուեստի ու երգի, Վենետկոյ «Պենետեթթօ Մարչելլօ» երաժշտանոցի յաջողագոյն աշակերտներէն սոփրանօ, մեծծոսոփ. թենոր եւ պարիթոն, իրենց խնամուած երգերով ճաշակ յագեցնող, օծուն եւ հաճելի վայրկեաններ շնորհեցին : Երգիչ պարիթոնը՝ հայազգի Տիգրան Ժամկոչեանն էր, նոյն երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, որուն զօրեղ, բարեկիրթ եւ թաւշեայ ձայնը բուռըն ծափերու արժանացաւ :

Այս առթիւ ցուցահանդէս մըն ալ սարքուած էր, Տանթէի հայ թարգմանութիւններուն, 1866էն սկսեալ, բազմաթիւ հրատարակութիւնները ցուցադրող : Անոր կից սրահի մը մէջ ալ 12 հատ տանթէական տեսիլներու նկարներ, գործ, սուրիացի եւ ներկայիս վարժարանաբնակ, Սուրէն Երեցեան երիտասարդ նկարիչին, որ ներշնչուած է Աստուածային կատակերգութեան անդենական խորհուրդներէն և անեզր խորութենէն. Երեցեանի երեւակայութիւնը, եւ զայն թարգմանող իր վրձինը՝ ապագայի խոստումներով յղի են :

Հիւրերը եւ հանդիսականները՝ անխըտիր, հիացումի եւ շնորհաւորական խօսքերով մեկնեցան :

Իտալական ձայնասփիւռը, եւ մամուլը լայն բաժին եւ արձագանդ տուին վենետիկեան հայեւիտալական մշակութային այս հանդիսակատարութեան :

Կ. ԿԵԴՐՈՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մայիս 11էն Յունիս 11, ժամը 20·30էն 24, Շաբաթ եւ Կիրակի 14·30էն 24, Ռանելակ Սինեմային մէջ (Բիւ տէ Վինեը) կը ցուցադրուին Ռոպէր Մանեանի նկարները (Ֆէէրի տէ Պուա): Ինքնատիպ ոճով արուեստագէտը կը ներկայացնէ գեղեցիկ նկարներու շարք մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Այո՛ :

— Ինչո՞ւ սակայն մեղի ալ չյայտնեց իր ողջութիւնը :

— Ինչո՞ւ մեր աչքին չերեւցաւ :

— Ատոր պատճառը Իպրահիմը այժմ ձեղի պիտի բացատրէ : Մեր հաւատարիմ գործակիցը այլեւս իր նուիրական երդումէն ազատած է :

Իպրահիմ հաստատական լուրջ եղանակով մը գլուխը շարժեց :

— Մի զարմանաք ըսածիս վրայ, դուք ալ տեսաք Հաճի Մօհամէտը, աչքովնիդ տեսաք, շարունակեց Մօպրէ : Մատլէնը եւ Ժանէթն ալ տեսան :

— Գերեզմանատան ծերունի կրօնաւորին է, այնպէս չէ՞, բացագանչեց Լեւոն իր սովորական ուշիմութեամբը ամէն բան դուշակել սկսելով :

— Այո, ան էր: Բայց սպասեցէք, մէկէն ի մէկ առաջ չանցնինք: Ահա անկէ մեղի ուղղուած նամակ մը: Կարդացէք :

— Կարդա եւ թարգմանէ, բացագանչեցին Մօրիս եւ Լեւոն :

Մօպրէ սկսաւ թարգմանել :

« Երեք Ֆրանսացիներուն,

« Իմ սիրելի փեսիս՝ զօրավար Սէնթ – Ֆուայի գանձ մը տուած էի որմէ չկրցաւ օգտուիլ : Գիտեմ թէ այդ գանձը փնտռելու համար հոս եկաք եւ չկրցաք գտնել զայն: Ես կրնայի մէկ խօսքով այդ գանձին գաղտնիքը ձեզի պարզել, բայց այդ բանը չըրի, որովհետեւ ձեզի չէի ճանչնար : Այսուհանդերձ, զօրավարին երկու քոյրերը իրենց բարի ընթացքով ինծի հաճելի թուեցան : Այիշէիս գերեզմանին վրայ անոնց կատարած այցելութիւնը եւ ջերմ աղօթքը բնաւ պիտի չըմոռնամ: Իրենց օտարական հարսին գերեզմանին վրայ սփռելու համար հոտաւէտ ծաղիկներ բերին անոնք, եւ աղջիկիս հոգին աղօթքներուս մէջ իմ աչքերուս երեւալով ազաչեց ինձմէ օտար չսեպել ձեզի: Խեղճ Այիշէիս հոգիին հանդիստին համար Աստուծմէ խնդրեցի որ ինծի միջոց մը թելադրէ: Ահա Աստուած այս փորձութեամբ պիտի քննէ ձեր հաւատքը : Մեռնելէս եւ կրօնական պատանքով կնքուելէս երկու օր ետքը պատանքս պիտի բանաք եւ ձեր քովի մագաղաթը բաց վիճակի մէջ կուրծքիս վրայ պիտի տարածէք, այնպէս մը որ մագաղաթին մէկ ծայրը կոկորդէս սկսելով միւս ծայրը մինչեւ մէջքս իջնայ ...

— Գուշակութիւններս կ'իրականան ... դիտէի արդէն թէ ամբողջ գաղտնիքը մագաղաթին մէջն էր..., բացագանչեց Լեւոն Մօպրէի խօսքը ընդմիջելով :

Իսկ Մօպրէ շարունակեց .

« Այն ատենը, այն մագաղաթը որ անօգուտ դարձած էր, Աստուծոյ կամքովը օգատակար դառնալ պիտի սկսի: Աստուծոյ կամքը պիտի արձանագրուի անոր վրայ եւ դուք աչքովնիդ ամէն բան պիտի տեսնէք : Եթէ հաւատաք, Աստուած պիտի վարձատրէ ձեզի, իսկ եթէ չհաւատաք, գանձին գաղտնիքը հետս գերեզման պիտի տանիմ: Պահեցէք Կանաչ Ադամանդը, ան ալ մեծ արժէք մը ունի : Օրհնեալ է Աստուած, գովեալ եւ փառաւորեալ է անուն տեառն »:

ՀԱՃԻ ՄՕՀԱՄԷՏ»

Երեք Ֆրանսացիները իրարու երես նայած մնացին : Նոր գաղտնիք մըն ալ երեւան ելած էր այժմ. մագաղաթը մեռելին վրայ տարածուելով ի՞նչ արդիւնք կրնար տալ :

— Խօսէ նայինք, ուրիշ ի՞նչ ըսելիք ունիս, Իպրահիմ, շարունակեց Մօպրէ : Թերեւս ըսելիքներուդ մէջ լուծում մը գտնենք այս նոր հանելուկին :

— Ես եւ Հաճի Մօհամէտ այս գործին մէջ ինչ դեր որ կատարեցինք, միայն այն կրնամ պատմել, դալով մագաղաթին գաղտնիքին, այդ մասին որեւէ բան չըսաւ ինծի մեր լուսահոգի ցեղապետը, պատասխանեց Իպրահիմ :

Յետոյ, շունչ մը առնելով եւ յիշողութիւնը քրքրելով շարունակեց .

— Ուլէտ – Մէրշուֆի մահափորձին ատենը անանկ կարծեցի թէ Հաճի Մօհամէտն ալ սպաննուած էր, զօրավարն ալ անանկ կարծեց, որովհետեւ կեանքի որեւէ նշան ցոյց չտուաւ ան: Զօրավարս Այնը – Մէսքին փոխադրած օրս իսկ մըզկիթ երթալով եղելութիւնը իմաց տուի մեր իմամներուն եւ աւելցուցի որ երկու վիրաւորները չկարենալով փոխադրել, Հաճի Մօհամէտը պարտաւորուած էի հոն թողուլ :

Ես ալ վիրաւորուած էի, բայց իմ վէրքըս թեթեւ էր: Մինչեւ իմամներուն վաղելով Ուլէտ Մէրշուֆ երթալնին եւ հոնկէ ցեղապետը ծանր վիճակի մէջ բերելնին, մեր զօրագունդը ճամբայ ելաւ : Զօրավարս Այնը – Մէսքինէն Գոնսթանթին փոխադրեցի եւ հոնկէ ալ Կոստանդնուպոլսոյ ճամբով Փարիզ: Անկէ անդին դիտէք: Բայց երբ Ալժերիա դարձայ, միայն այն ատեն իմացայ մեր ծերունի ցեղապետին ողջ մնացած ըլլալը: Ինքը ձեռքովը նամակ մը գրելով ինծի իր ողջ ըլլալը իմացուց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Ճակոբ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնս ղնահատելով, օրէ – նուիրեց Մ. Եալէբլի եկեղեցւոյ երկարա – տեւ դատի բարւօք լուծման ի խնդիր իր Թափած անչահախնդիր աշխատանքներու իբրեւ երախտիք, պարտք կը համարի կատարելու իր մօր ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան 3րդ տարելիցի հոգեհանդիսաը այս կիրակի առաւօտ: Աբարտղութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Վահան – Ժան Աչըքկէօզ – եան եւ զաւակը Սիլվի կը Ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ – ԺԱՆ ԱՉԸՔԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՅԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

(15 Օգոստոս, 1965)

Ներկիզեան ընտանիք հարիւր ֆրանք, Բժ. Ռ. Տէր – Դաւթեան հարիւր, կէնճեան ընտանիք, Ահարոնեան ընտանիք, Պ. Մալխասեան, Անտոնեան ընտանիք, Նարոյեան ընտանիք, ընկեր մը, Վար – ժապետեան ընտանիք, Համբարձումեան ընտանիք, Մուրատեան ընտանիք, Տիկ. Ներկիզեան յիսունական ֆրանք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »

6, Place de la Rotonde

ST. JEROME — MARSEILLE 13

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻԻՌԸ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Մրլմեան դպրոցը, 2 Բիւ տը լա Տէֆանս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, եկեղեցիին խորհրդարանը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ: Խիստ եւ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Մամբրէ Ալթունեան (Վիէննէն) վերջերս Հայաստանի մէջ հանդիպած է Ս. Հոգի Ճակոբեանի, Լենինականէն որ ջերմօրէն խնդրած է փնտռել իր եղբայրը՝ ԳՈՒՐԳԻՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ՃԱԿՈԲԵԱՆ, ռազմամակաւ մեկնած 1939ին: Ծանօթ է նաեւ բանաստեղծ Վարդենից անունով: Ծնած է 1918ին, Լենինական Ամասիայի շրջան Մնի գիւղը: Կը կարծուի թէ ողջ է: Կը խնդրուի իրմէ անպայման գրել եւ իր նկարը ղրկել, 84 տարեկան հօրը որ անհամբեր լուրի կը սպասէ: Կը փնտռուի նաեւ Գօլիս Կարապետեան, հօրը՝ անունը՝ Հայրապետ, մօր անունը՝ Մարան, ծնած 1922ին, Ապարանի շրջան Գուչակ գիւղը :

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

Լուր ունեցողներէն գրել.— Մամբրէ Ալթունեան,

H. L. M. Ave. Gl. Leclerc Bt. C

38 — VIENNE (FRANCE)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

(Պիճփայա – Կիլիկիոյ

Կաթողիկոսին կոչը)

Տիկին Աննա Շահլամեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ Պիճփայա կառուցուելիք Ապրիլեան յուշարձանին, «Ցառաջ»ի միջոցով :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Սալ Փօլ Ֆարալիք, 21 Բիւ Իվ Թուտիֆ, մեթրօ Ռեպիւպլիֆ:

«ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԱՏՄԷԻՆ ԻՆՁԻ»...

Կը խօսի ԺԱՆ ՔԱԶԱԼՊՈՒ (Նաեւ փաստաննկարները) :

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՖԻՑՏԻ

Երեւան, կաթողիկոսի մօտ, Քաղաքին լոյսերը :— Արդիական Հայաստան, « Ֆրանսացի Հայերուն» հետ, Պուէնկին հեռանկարը, Սեւանայ լիճը :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 3 ֆր.:

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթե»էին մէջ :

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :–

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՌԱԼԻ

COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով – ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿՄՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱՋԱՅՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու – թեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN

128, Rue de Flandre, Paris (19e)

Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,

3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra

Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն

կէս գիշեր CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մաս – նակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին :— Կը մասնակցին :– Դաշնակահարուհի՝ Օր. Մարի Ալէքսանեան, *կ'երգէ* Օր. Արաքսի Արզումանեան: *Հայ արեւոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :*

ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր

Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 ՔԵՐՄԷՍ – ՊԱԶԱՐ

ՌԻՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ չքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Բիւ ժան – Կուժօն, *Փարիզ* (8), *բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ :*

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 *եւ* Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ :

Վաճառոի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով :

Ուրեմն ժամադրուինք ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՑՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Ելլաս Թուրիսք)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազադոյն ծախք՝ առաւելագոյն հան դստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաթուղթերը այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան խաղաթուղթերը :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Քրըմիէռ ֆլաս) *ճամբորդողները իրենց ունկն խորհրդային երկիրներու ա ռաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը ընտրելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Ամփոփուելիք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANJAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63.43

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ուճեցնել :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 21 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10615 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.615

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

Ընկերվարական շարժումը մեծ ծաւալ ստացաւ մասնաւորապէս 1945էն ի վեր, արեւմուտքի սահմաններէն դուրս ելլելով եւ տարածուելով մինչեւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի խորերը, մինչեւ Հարաւային Ամերիկա :

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ջատագովէ մարդոց եւ ազգերու ազատութիւնը, հաւասարութիւնն ու եղբայրութիւնը : Երեք բոցավառ նշանախօսքեր, որոնք Ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն ի վեր ալեկոծած են եւ կը շարունակեն ալեկոծել օտարի լուծին ենթակայ ժողովուրդներու հոգին :

Ափրիկէի եւ Ասիոյ գոյնզգոյն ազգերն ու ցեղերը իրենց ազատութիւնը կը պարտին այդ նշանախօսքերու յաղթանակին : Համաշխարհային յեղաշրջումին՝ քաղաքական ու ընկերային վարդապետութեանց մարզին մէջ :

Նորազատ երկիրները, թօթափելով գաղթատիրութեան կապանքները, կ'ուզեն առաջնորդուիլ ընկերվարութեան ըսկզբունքներով : Լաւագոյն միջոցը՝ ամուր հիմերու վրայ դնելու իրենց վարչաձեւը, օրուան իշխանութեան կապելով ժողովրդային զանգուածները, այսինքն բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը :

Աշխարհի մէկ վեցերորդ մասի մէջ «ընկերվարութիւն կառուցանել»ու փորձերը շուրջ կէս դարէ ի վեր դրական արդիւնքի չյանգեցան : Բանուորն ու գիւղացին, փոխանակ ազատագրուելու շահագործումէ — ինչպէս ցարական վարչաձեւի տակ — դարձան մուրճին ու մանգաղին դերին :

Ազատութեան տիրացած արեւելեան կարգ մը երկիրներու մէջ փորձեր կ'ըլլան հետեւելու Մոսկուայի օրինակին, շեղելով բուն ընկերվարութեան սկզբունքներէն :

Դառն փորձառութիւնը պիտի չուշանայ ուղիղ ճամբան ցոյց տալու բոլոր անոնց, որոնք կը փորձեն սխալ ըմբռնուած «ընկերվարականութիւն» իրագործել յետամնաց ու թերաճ երկիրներու մէջ :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Ասիոյ նորազատ երկիրներուն մէջ ընկերվարական գաղափարախօսութիւնը լայն արձագանգ գտաւ : 1953ին, Միջազգայինի Սթոքհոլմի երրորդ համագումարին մէջ Ասիացիները ներկայացան կազմակերպուած կերպով եւ համախումբ :

«Ասիական Ընկերվարական Կոնֆերանս»ը կը յուսար կարեւոր դեր մը խաղալ աշխարհի այդ մասին մէջ :

Այս կազմակերպութեան կ'անդամակցին Պիրմանիոյ, Հնդկաստանի եւ Ինտոնեզիայի ընկերվարական կուսակցութիւնները, Իսրայէլի Մափայ Աշխատ. կուսակցութիւնը, Ճափոնի սոպ.-դեմոկրատ կուսակցութիւնը, Լիբանանի յառաջդիմական ընկերվ. կուսակցութիւնը (Քամալ Ճումպլաթ), Մալայայի, Փաքիստանի, Սէյլանի, Հար. Վիէթնամի եւ Նէփալի ընկերվարական կուսակցութիւնները :

Իր քոյր կազմակերպութիւններն են՝ Ընկերվարական Երիտասարդներու Միջազգ. Միութիւնը, Եուկոսլաւիոյ աշխատաւորներու լիկան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի Արաբ ընկերվարական Վերածնունդի կուսակցութիւնները եւ Իրաքի Ազգայնական դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

«Ասիական ընկերվարական կոնֆերանս»ի անդամներէն Պիրմանիոյ, Ինտոնեզիայի, Սէյլանի, Նէփալի եւ Հնդկաստանի կուսակցութիւնները տագնապի շրջան մը կը բոլորեն :

Այս կազմակերպութենէն դուրս կը մընան Իրանի ընկերվարականներու լիկան, Քորէայի Միացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը, Փիլիպպեան կղզիներու Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, Սինկափորի, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի համանման կուսակցութիւնները :

Թուրքիոյ մէջ ընկերվարական շարժումը սաղմնային վիճակի մէջ է : «Թուրք Ընկերվարականներու Մշակութային Ընկերութիւն»ը կազմուած է մտաւորականներէ եւ քաղաքական գործունէութիւն չունի : Կապ պահած է Միջազգայինի քարտուղարին հետ :

Իսկ Թուրք բանուորական կուսակցութիւնը ո'չ մէկ յարաբերութիւն ունի Միջազգայինին հետ : Հետզհետէ իր ցանցը կը տարածէ՝ երկրին մէջ եւ 1965 Նոյեմբերի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ 15 աթոռ շահած է :

Ընկերվարական Միջազգայինը կը փափաքի աւելի սերտ կապեր հաստատել Ասիոյ եւ Ովկէանիոյ ընկերվարական կուսակցութեանց հետ, աւելի ընդարձակելու համար իր գործունէութեան դաշտը եւ իրար մօտեցնելու՝ արեւմուտքի եւ արեւելքի գաղափարակից կազմակերպութիւնները :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՏԱ ՆԱՆԿԻ ՄԷՋ

Զօր. Քի մեծ ուժերով փորձա ծէ կըրկին գրաւել Տա Նանկը, ուր պուտտայական ընդդիմութիւնը մեծ ծաւալ ստացած էր վերջին օրերը : Եղբայրասպան կռիւները մեծ թիւով զոհեր պատճառած են, ամբողջ քաղաքին մէջ հրացանաձգութիւնը կը շարունակուի առանց դադարի : Առջի գիշեր, Հարաւային Վիէթնամի վարչապետը նամակ մը զրկած էր պուտտայական նուիրապետութեան որպէսզի նախաձեռնութիւնն ստանձնեն ըմբոստ զօրքերը հեռացնելու Տա Նանկի մատուռներէն : Զօր. Քի խոստացած էր որ այդ գործողութեանց ընթացքին եղած բոլոր նիւթական վնասներուն պատասխանատու է եւ հատուցում կը կատարէ : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Զօր. Վան Քաօ, դիտակից թէ ինչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ Տա Նանկի պուտտայական մատուռներուն վրայ յարձակումը, բոլորովին մերժած էր գործադրել Զօր. Քիի յարձակման հրամանը, զոր բերած էր Սայկոնի ապահովութեան եւ ոստիկանութեան տնօրէնը : Վիճաբանութիւն մը սկսած է երկու մարդոց միջեւ եւ այդ վայրկեանէն է որ խզելով զինադուլը, ըմբոստ զինուորները կրակ բացած են վիէթնամեան օդանաւի մը վրայ, որ ցածէն կը թռէր : Այս դէպքը իբրեւ պատըրուակ ծառայելով, բուռն հրացանաձգութիւնը սկսած է : Կռիւները կատաղի են : Այս ձեւով քաղաքացիական երկրորդ պատերազմ մըն է որ կը սկսի հարաւային Վիէթնամի մէջ : Ազատագրման Ազգային ճակատը (Վիէթքոնկ) ուղելով օգտագործել այս քաղաքական տագնապը, յայտարարած է թէ զօրավիդ կը կենայ Կեդրոն — Վիէթնամի ապըստամբական ուժերուն :

Քաղաքական կացութեան այս վատթարացումը կը մտահոգէ անշուշտ ամերիկացի ղեկավարները : Ուոշինկթընի մէջ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՔԷՕԼՆԻ ՄԷՋ

Արդեօք այս մատուռը շինողները խորհա՞ծ էին թէ օր մը՝ հայկական ծէսով պատարագի մը մէջ պիտի յիշատակուէին՝ « ... եւ շինողաց սուրբ եկեղեցւոյս ...» :

Հայկական ժամանակագրութեան մէջ առաջին անգամ անցեալ Կիրակի, Մայիս 15ին, տեղի ունեցաւ Հռենոսեան այս մեծ քաղաքին՝ Քէօլնի մէջ՝ Մայր եկեղեցիէն ոչ շատ հեռու, հայկական Ս. պատարագի արարողութիւնը :

Եօթանասունի չափ Հայեր, մէկը միւսին լուր տալով, թէ՛ Քէօլնէն եւ թէ՛ մօտակայ քաղաքներէն, փութացած էին « Մառիա — Ապլաս — Քափելլը» անունով մատուռը, Քէօլն, Քրիստոֆշթրասը՝ ուր տեղի պիտի ունենար պատարագը : Ներկայ էին նաեւ երեք օտար հիւրեր, որոնցմէ երկուքը պելժիացի վանականներ բենեդիկտեան ուխտէն՝ ուսանողներ Պոնի համալսարանին :

Վերջին հինգ — վեց տարիներու ընթացքին Թուրքիայէն, Յունաստանէն, բայց նաեւ Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն եկած են բաւական թիւով Հայեր Արեւմըտեան Գերմանիա թէ իբրեւ աշխատաւոր, թէ իբրեւ առանձին գործ ընող արհեստաւորներ եւ վաճառականներ, կան նաեւ ուսանողներ Պոնի եւ Քէօլնի համալսարաններուն, ինչպէս նաեւ Ասխընի (Էքս լա Շափէլ) թեքնիքական բարձրագոյն վարժարանին մէջ : Գերմանիոյ հին գաղութէ Հայեր ալ կը բնակին այս շրջաններուն մէջ : Հայերու թիւը Քէօլն քաղաքին մէջ աւելի մեծ է քան Հռենոսեան միւս քաղաքներուն մէջ :

Եկեղեցական արարողութեանց կարելիութիւնը սակայն ստեղծուած է շնորհիւ ներկայութեանը Կ. Պոլսոյ դպրեվանքէն շրջաաւարտ երկու համակրելի երիտասարդ հոգեւորականներու, որոնք Պոնի համալսարանին մէջ կէս տարիէ ի վեր Աստուածաբանութիւն կ'ուսանին : Ասոնք են Գարեգին աբեղայ եւ Միհրան սարկաւագ : Միւս երիտասարդ Հայերուն մէջ ալ կան ժամերգութեանց ծանօթ ձայնաւորներ : Իսկ եկեղեցական անօթները մեծ մասով զրկուած են Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք Շնորհք Արք.ի կողմէ : Մէկ մասն ալ պատրաստուած կամ դնուած են տեղւոյն վրայ :

Պատարագը մատուցանեց Գարեգին Աբեղայ, օգնականութեամբ դեղաձայն Միհրան սարկաւագին : Երգչախումբը կը կազմէին տասնէ աւելի երիտասարդ ձայնաւորներ, որոնցմէ ճարտարապետութեան ուսանող Պարոն Կարպիսը ստանձնած էր ղեկավարի դերը :

Գարեգին Աբեղայ իր գրաւոր քարոզին մէջ անդրադարձաւ Քրիստոսի Յարութեան եւ մօտալուտ Համբարձման տօնին : Գրական մաքուր հճը արժանի է ընդգրծման :

Ինչպէս յայտարարուեցաւ, ամէն ամսու երկրորդ Կիրակիին տեղի պիտի ունենայ այս մատուռին մէջ հայկական ծէսով պատարագի արարողութիւն : Յաջորդը ուրեմն 12 Յունիսին, որ կը զուգադիպի Ս. Էջմիածնի տօնին :

Հետաքրքրական էր տեսնել այս եօթանասունէ աւելի Հայերը, որոնց յիսունը այրեր, քսանը կիներ (մանուկներ ալ չէին պակսեր), եկած էին հայկական եկեղեցիին հովանիին տակ եւ տոգորուած անոր ներշնջման ուժով :

Գովելի են երկու երիտասարդ հոգեւորականները, որոնք եկեղեցական պարտականութեան հետ ազգային գործ մըն ալ կատարած կ'ըլլան իրենց նուիրումով այս աշխատանքին : Գովելի է նաեւ Պարոն Նուպար Գըլըճեան, որուն ջանքերուն շնորհիւ կարելի է եղած գտնել եւ ապահովել այս մատուռը հայկական արարողութեանց համար : Ու վերջապէս պէտք է գովենք այն բոլոր երիտասարդները, որոնք ոչ միայն երգեցողութեամբ, այլև մանաւանդ եղբայրական համերաշխ գործակցութեամբ կ'ուզեն զօրավիդ հանդիսանալ այս ազգաշէն ձեռնարկին :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կը շարունակուի Կոմսոմոլներու համագումարը, որ կը ներկայացնէ խորհրդային 23 միլիոն երիտասարդներ 14էն 28 տարեկան : Այս տեսակէտով կարելի է Խորհ. Միութիւնը նկատել իբրեւ աշխարհի ամէնէն երիտասարդ երկիրներէն մէկը, բնակչութեան կէսը, այսինքն 110 միլիոն բնակիչ 26 տարեկանէն վար են : Կոմսոմոլը (համայնավար երիտասարդութիւն) հիմնուած է 1918ին եւ նպատակ ունի երիտասարդներու գաղափարական դաստիարակութիւնը : Համագումարը կ'ուզէ գլխաւորաբար սաստկացնել պայքարը հակընկերային արարքներու դէմ ինչպէս նաեւ քաղքենի մտայնութեան եւ ալքոլամոլութեան դէմ :

ԻՐԱՔԻ հիւսիսը կատաղի կռիւներ տեղի ունեցած են Մայիս 11ին եւ 12ին : Իրաքեան երկու գունդեր պաշարուած են Քիւրտերու կողմէ : Քրտական աղբիւրները ցարդ չեն հաստատած Պարզանիի տղուն մահուան լուրը :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ եւ Իտալիա տնտեսական համաձայնութեան եկած են : Նոր յաղթանակ մըն է Ֆիաթ ընկերութեան համար, որ 1967էն սկսեալ չորս հարիւր միլիոն տոլարի կառք պիտի շինէ Լեհաստանի մէջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արգիլեցին ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներ ծախել Ֆրանսայի, որոնք պիտի ծառայեն ջրածին ռումբին համար : Այս որոշումը մեծապէս պիտի խանգարէ Ֆրանսայի ծրագիրը, որ այդ ռումբին արձակումը կը նախատեսէր 1967ի համար :

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը որ Լեհաստան կը գտնուի, սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած է կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կոմուլքայի եւ վարչապետ Սիրանկիէվիչի հետ : Այս խօսակցութիւններուն նպատակն է նաեւ զարկ տալ Ֆրանքելեհական մշակութային կապերուն : Ֆրանսերէնը, որ առաջին օտար լեզուն էր ցարդ, երրորդը դարձած է : Ներկայիս անգլերէնն ու գերմաներէնը կը տիրապետեն Լեհաստանի մէջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ կաթողիկէներու թիւը աւելցած է 1965ին : Ներկայիս 46 միլիոն 246 հազար 175 կաթողիկէ կայ, ինչ որ 37·7 առ հարիւրի յաւելում մըն է 1956ի բաղդատմամբ :

ԼՈՒՎԷՆԻ (Պելժիա) ուսանողները կը շարունակեն ցոյցեր ընել : Ասոնք կը բողոքեն որ Ֆրանսերէնը կը պահուի իբրեւ դասաւանդութեան լեզու Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանին մէջ, եբեղեցական իշխանութեանց պահանջին վրայ :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Գ.

Ճամբարի փշալարաւոր պատերի տակ յոգնած կալանաւորները վար դրին իրենց բեռները եւ նստեցին հանգստանալու : Քիչ յետոյ պիտի կարգան ցուցակները եւ մէկ – մէկ ներս թողնեն : Իմ ուշադրութիւնը գրաւեց յիսուն քայլ հեռաւորութեան վրայ երկարած մի հերթ : Գայթակղեցուցիչ բան է հերթը : Ես մօտեցայ : Պարզուեց ,որ կալանաւորներից մէկը հայելի ունի , եւ մարդիկ հերթով մօտենում են եւ դիտում իրենց դէմքը : Ես էլ հերթի կանգնեցի : Երեք տարուայ ընթացքում ես այդ օրը ինձ տեսայ երկրորդ անգամ : Մեղրամոմի նման դեղին էի , ունէի սեփ – սեւ բեղմօրուս եւ հանդած աչքեր : Ես ուզեցի յիշել , թէ ո՞ւմն եմ նման եւ յիշեցի . Երեւանի բանտի զուգարանի հայելում տեսած կալանաւորին :

Երեք ամիս ապրեցի այս ճամբարում : Մի անգամ , այդ երկրորդ թէ երրորդ օրն էր , ես նստել էի մեր բարաքի տախտակամածի երրորդ յարկում եւ հանգըստանում էի հողային ծանր աշխատանքից յետոյ : Վարը , ճիշդ իմ դիմացը , դրուած էր մի երկար սեղան , որի մօտ կալանաւորները նստած նամակներ էին գրում : Իմ ուշադրութիւնը գրաւեց մեծ եւ ազդեցիկ դիմագծերով , ոլորուն , աղպղպեղ մազերով մի մարդ : Նա էլ նստած նամակ էր գրում : Որտե՞ղ եմ ես տեսել այս մարդուն , — մտածում եմ ես եւ ոչ մի կերպ չեմ կարող յիշել , բայց որ տեսել եմ , դա դուրս է ամէն կասկածից : Այսքան ծանօթ եւ այսքան անծանօթ : Թուում է , որ ահա պիտի ասեմ նրա անունը , բայց փախչում է նրա անունն էլ , նա ինքն էլ : Վերջացրեց նամակը , ծրարեց եւ սկսեց գրել հասցէն : Ես չկարողացայ ինձ զսպել եւ վար սողացի իմ երրորդ յարկից : Անցայ նրա մօտով , յետ – հասցէն է գրում , ետ դարձայ եւ... Եվրեկա :

Էգերտը , այն ժամանակ մեծ ազմուկ հանած կինոդերասան Էգերտն էր դա , որին ես տեսել էի «Արջային հարսանիք» կինոժապաւէնում , Էկրան հանուած Լունաչարսկու պիէսի համանուն սցենարով : Ի՞նչ զարմանալի հանդիպում :

Յաջորդ օրուանից մենք միասին էինք աշխատում : Պատգարակով հող էինք կրում : Հետաքրքիր պատմող էր եւ խօսակից : Երբ յոգնում էինք , հրահանգում էր՝ ծխել : — Ներս էր քաշում ծուխը եւ հառաչում , ապա ժպտալով ասում — « Այսպէս : Ահա մի էջ սովետական կինեմադոգրաֆիայի պատմութիւնից» : Միւս անգամ ,— « Այսպէս : Մի էջ հայ գրականութեան պատմութիւնից » : Սովորեց «Ծիծեռնակ» երգը եւ ինձ հետ երգում էր մեծ զգացմունքով եւ Հայի նըման ու Հայի չափ տխրում ...

Օգոստոսի վերջերին մօտ երկու հարիւր հոգի հանեցին լագերից եւ ասացին , որ երկու շաբաթով գնում ենք մօտակայ կոլխոզ բերք հաւաքելու : Էգերտը չկար մեր ցուցակում : Մենք բաժանուեցինք եւ ճանապարհ ընկանք զինուած պահակների եւ շների հսկողութեամբ : Ասացին , որ երկու ժամուայ ճանապարհ է , բայց մենք քայլեցինք մինչեւ երեկոյ : Գիշերեցինք բաց դաշտում եւ առաւօտեան շարունակեցինք մեր ճանապարհը եւ երեկոյեան միայն հասանք այն ճամբարը , որը կոչւում էր Նովոիվանովսկի ճամբարային երրորդ կէտ :

Եկել էինք երկու շաբաթով , բայց մեր էտապից շատերը մահացան այնտեղ , իսկ ես ապրեցի մինչեւ 1947 թուականը :

Թուղթ ու մատիտ չտեսայ ես այդ ութ տարիների ընթացքում , բայց անաշխատ էլ չմնացի : Աշխատեցի ես բահով , սղոցով , կացինով , եղանով , երկաթի ձողով , աշխատեցի կոմբայնի եւ սերմնազտիչի վրայ եւ երբ ձեռներս թուլացան , բրուտների համար ոտքով ցեխ հունցեցի : Այդ ութ տարիների ընթացքում ես հասկացայ , որ մարդն աւելի դիմացկուն է , քան քարը : Տոնկարիովին յաջորդեց ուրիշ մի պետ՝ Ուստինով ազգանունով , ինքը՝ ակնոցաւոր եւ քաղաքացիական հագուստով : Այս Ուստինովը բոլորովին նման չէր Տոնկարիովին : Նա մեծ չափով թեթեւացրեց «ինտելիգենտ սվոլոչների» կեանքը , նրանց հերթում եւ իմ : Ընթերցասէր էր , մարդասէր եւ հոգեբան : Ես չգիտեմ , թէ որտե՞ղ է հիմա Ուստինովը : Ես նրան երբեք չեմ մոռանայ :

Ինձ յանձնուեց տասնըվեց հոգուց բաղկացած մի բրիգադ . նրանց մէջ կային գիւղացիներ , երկու իրաւաբան , երեք կուսակցական աշխատող եւ մէկ չինացի արտիստ , որն , իր ասելով , շրջել էր ամբողջ աշխարհը : Բարեբախտաբար աշխատանքը վեր չէր մեր ուժերից : Մենք մեծ ճանապարհի երկայնքով մէկ մատնաչափ սածիլներ պիտի տնկէինք , որոնք պիտի մեծանային եւ արգելէին ձեան հոսանքը : Զիւնարգելակներ էին կոչւում այդ բուսական ամբարտակները : Արեւօտ օր էր : Մեղ թուում էր , որ մեր աշխատանքը անարդիւնք աշխատանք էր եւ սարքուած էր հիւծուած կալանաւորներին անաշխատ չթողնելու համար : Մենք մինչեւ երեկոյ սածիլեցինք մօտ մէկուկէս քիլոմեթր տարածութիւն : Այսպէս՝ մէկ շաբաթ : Տարիներ յետոյ , 1947 թուականի Օգոստոսի տասին , երբ ես ազատուեցի , մեծ ճանապարհի երկարութեամբ խշշում էր կանաչ ծառերի երկարաւուն մի զանգուած : Իմ սիրտը լցուեց ուրախութեան եւ անձկութեան արցունքով : Ահա մեր աշխատանքի բարի արդիւնքը , իսկ աշխատողների մի մասը մահացան ազատութիւն չտեսած :

Չնայած , որ ես դատապարտուած էի տասը տարուայ ազատազրկման (եւ հինդ տարուայ ձայնազրկման...) , այնուամենայնիւ ինձ բաց թողին միայն տասնըմէկ տարի յետոյ : Պատճա՞ռը . պատճառը զարմանալի է . ինձ ուղեկցող վճռի փաստաթղթում մեքենագրուհին բաց էր թողել մի վրիպակ – ժամկէտի վերջը 1946 թուականի փոխարէն (1936 – 1946) տպուած էր 1947... ես մի տարով գերակատարեցի ինձ բաժին ընկած դառն պլանը :

1947 թուականի Օգոստոսի 10ին ես ազատուեցի : Ճամբորդական ռիւկզակն ուսիս , ես մտայ առաջին ճամբարային կէտը , ուր գտնւում էր գլխաւոր գրասենեակը : Ինձ յայտնեցին , որ կարող եմ վերադառնալ հայրենիք , հայրենիք՝ մինուս Երեւան : Ես խնդրեցի տալ ինձ Քանաքեռ : Տուին : Ահա եւ Մարիինսկ կայարանը ...

Քայլում եմ կայարանի կառամատոյցով յետ ու առաջ եւ ուրախ եմ , որ ոչ մի պահակ ինձ չի հետեւում :

1947 թուականի Օգոստոսի 20ին ես Երեւան մտայ : Ես նախընտրեցի ոտքով մտնել քաղաք : Կայարանից մինչեւ Շիլաչի ձգուող մերկ տարածութիւնը վերածուել էր դեղեցիկ պողոտայի , զարդարուած 4 – 5 յարկանի տուֆակերտ շէնքերով : Միթէ՞ ես խանդարում էի , անցաւ մտքովս , եւ սիրտս լցուեց արցունքով ... Ո՞ւր գնալ : Մայրս մահացել էր դեռ 1944 թուականին , կինս ամուսնացել , շուրջս անծանօթ մարդիկ : Ես յիշեցի Եսենինին .

Իմ երկրում , ես ասես , օտարերկրացի եմ ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Լիկայի ամլութեան պատճառը պետութեանց հակամարտութիւնն էր Փոքր Ասիոյ բաժանման շուրջ : Իւրաքանչիւրը կը մօտենար Քեմալին համաձայնութիւն մը կնքելու եւ տնտեսական շահեր ապահովելու համար :

Պրիան – Պեքիր Սամի համաձայնութեամբ , 1921 Մարտ վեցին Ֆրանսա կ՚որոշէ Կիլիկիան յանձնել Թուրքերուն : Պրիան կը բացատրէ պատճառը . «Ֆրանսա առաջին օրէն հակառակ էր Սեւրի դաշնագրին , որովհետեւ Ֆրանսա մահմետական պետութիւն մըն էր , կը փափաքէր վերադառնալ Թուրքիոյ հանդէպ աւանդական քաղաքականութեան : Եթէ Ֆրանսա անմիջապէս չպարպեց Կիլիկիան , պատճառը իր պարտաւորութիւնն էր փոքրամասնութեանց ինչքի եւ անձերու պաշտպանութեան :

1921 Մարտ 12ին Սֆորցա եւ Պեքիր Սամի կը կնքեն իտալեւթուրք համաձայնութիւնը՝ տնտեսական գործակցութեան համար : Իտալիա պիտի ջանայ Թուրքիոյ վերադարձնել տալ Իզմիրն ու Թրակիան : « Իտալիա կը փափաքի տեսնել Արեւելքի մէջ բարգաւաճ , քաղաքականօրէն ուժեղ , իր տան մէջ անժխտելի տէր Թուրքիա մը » :

Մարտ 16ին կը կնքուի Զիչերին – Եսսուֆ Քեմալ ռուսեւթուրք դաշնագիրը , որ կը հակասէր առանձնակի համաձայնութեանց : Անդարայի ժողովը պաշտօնանկ ըրաւ Պեքիր Սամին : Քեմալական թերթեր կը սկսին քննադատել Ֆրանսան , որ կ՚ուզէ տնտեսական շահագործումի դաշտ մը դարձնել Թուրքիան :

Քեմալականներ ամէնուն օժանդակութեամբ յաղթեցին բոլորէն լքուած Յունաստանի բանակին : Յաղթական զօրավարը Լոզան եկաւ յաղթութիւնը ամբողջացնելու համար : Հանրապետութեան ներկայացուցիչը , որ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրած էր , դիմեց պետութեանց մասնակցելու համար առաջիկայ ժողովին : Պետութիւններ մերժեցին Ահարոնեանի դիմումը , առարկելով թէ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը խորհրդային բեժիմ ընդունած է , սակայն կարելի է լսել Փարիզի Ազգ. Պատուիրակութիւնը , երբ անհրաժեշտ նկատուէր լսել Հայերու կարծիքը » :

Զոյգ պատուիրակութիւնը 1922 Նոյեմբեր 15ին Խորհրդաժողովին կը ներկայացնէ յուշագիր մը .

1) Ստեղծել Հայկական օճախ մը ապահովելով ծովային ելք մը :

2) Վերադառնալ 1920ի լուծումին՝ Երեւանի Հանրապետութեան կցելով Թուրքիոյ Հայաստանէն մաս մը , եթէ առաջին լուծումը ընդունելի չըլլայ :

3) Ստեղծել Ազգային օճախ մը Կիլիկիոյ մէկ շրջանին մէջ :

Թուրքերը կը մերժեն որեւէ խօսք հայկական հարցի մասին : Լորտ Քրզըն երկարօրէն կը ճառէ հայ ողբերգութեան , ազգութեան եւ իրաւուքներու մասին : Ֆրանսական դեսպան Պարեր կը ձայնակցի : Իսմէթ կը պատասխանէ . « Քրիստոնեաներու կրած չարիքները հետեւանք են օտար պետութեանց Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալուն » : Կ՚ամբաստանէ մասնաւորաբար Ռուսիան , կը յիշէ քրիստոնեաներու վայելած առանձնաշնորհները , որոնք շնորհ-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« Հետեւեալ օրը տեղաւորուեցար յարկաբաժնիդ մէջ , բայց ես , որքան ալ լըրտեսեցի , չկրցայ քեզ նշմարել : Հետաքրքրութիւնս աւելի եւս աճեցաւ : Վերջապէս , երրորդ օրը քեզ տեսայ , եւ որքան խորունկ եղաւ զարմանքս հաստատելով թէ դուն տարբեր էիր այն բոլորէն ինչ որ ես կարծած էի , առանց որեւէ առընչութիւն ունենալու Հայր Աստուծոյ պատկերին հետ զոր ես տղայօրէն երեւակայած էի : Երազած էի տեսնել ակնոցաւոր ծերունի մը , եւ ահա դուն էիր այնպէս , ինչպէս որ ես այսօր տակաւին , դուն անփոփոխելի , անյողդողդ ու անսասան , որուն վրայէն տարիները կը սահին առանց վնասելու : Հագած էիր դեղեցիկ սփոր հագուստ մը՝ բաց թխագոյն ու վաղելով կը բարձրանայիր սանդուխներէն անբաղդատելի ճկունութեամբը պատանիներու , որոնք սանդուխներու աստիճաններէն երկու երկու կը բարձրանան : Գլխարկդ ձեռքդ էր և այսպէսով էր որ աննկարագրելի զարմանքով մը կը դիտէի կեանքով ու լոյսով ողողուն դէմքըդ՝ պարմանիի մը մաղերով : Այս անակընկալէն սարսռացի տեսնելով թէ որքան երիտասարդ էիր դուն , դեղեցիկ , նուրբ , ճկուն ու վայելուչ : Եւ զարմանալի չէ որ ես եւս առաջին իսկ վայրկեանէն քեզ տեսնելով զգացի յստակօրէն այն ինչ որ բոլորը կը զգային , քու մէջդ երկու անձ կար՝ խանդավառ երիտասարդ մը , ուրախ ու զուարթ , ամբողջովին նուիրուած զուարճութեան եւ արկածախնդրութեան , միւս կողմէ , քու արուեստիդ մէջ անձնաւորութիւն մը՝ անյողդողդ լրջութեամբ , պարտականութեանց հաւատարիմ , անսահմանօրէն զարգացած : Ես եւս զրեթէ անդիտակցաբար ըզգացի այն ինչ որ բոլորը դուշակեցին քեզ ճանչնալով , որ դուն կրկնակ կեանք մը կը վարէիր , կեանք մը՝ որուն մէկ երեսը պայծառ էր , անկեղծօրէն դարձած դէպի աշխարհը , մինչ միւս երեսը ընկղմած էր ստուերի մէջ եւ որ միայն դուն կը ճանչնայիր : Այս խոր երկուութիւնը , քու կեանքիդ զաղտնիքը , ես որ այդ պահուն տասներեք տարեկան երախայ մըն էի ու մոդականօրէն յափշտակուած քեզմով , առաջին իսկ ակնարկով զգացի :

« Կը հասկնաս արդէն , սիրականս , թէ ինչ հրաշալի , ինչ գրաւիչ առեղծուած մըն էիր դուն ինծի համար , ինծի՝ երախայի մը համար : Էակ մը՝ որ կը յարգէին որովհետեւ դիրքեր կը գրէր , որովհետեւ հռչակաւոր էր ամբողջ աշխարհի մէջ , ահա յանկարծ ես զինքը երեւան կը հանէի քսանըհինգ տարեկան երիտասարդ , վայելուչ ու զուարթ տղու մը դիմագիծով : Պարտի՞մ դարձեալ քեզի ըսել , թէ այդ օրուընէ սկսեալ , մեր տան մէջ , ամբողջ երախայական իմ աշխարհիս մէջ , այլեւս ոչինչ զիս հետաքրքրեց , ոչինչ , եթէ ոչ միայն դուն , եւ տասներեք տարեկան աղջնակի մը յամառութեամբն ու անդրդուելիութեամբը այլեւս միայն մէկ մտածում ունեցայ՝ դառնալ քու կեանքիդ ու քու զոյութեանդ շուրջ :

Կը դիտէի , կը դիտէի քու սովորութիւններդ , քեզի այցելող անձերը , եւ այս բոլորը փոխանակ նուազեցնելու այն հետաքրքրութիւնը որ կ՚առթէիր ինծի , կ՚աճեցնէր զայն : Վասնզի քու անձիդ կրկնակ բնոյթը կը բացատրուէր քու այցելուներուդ զանազանութեամբ : Կուգային երիտասարդներ՝ քու ընկերները , որոնց հետ կը խնդայիր ու կը կատակէիր , համեստ երեւոյթով ուսանողներ , ապա ինքնաշարժերու մէջ նստած կիներ կը հասնէին , եւ անգամ մը նոյնիսկ եկաւ Օփերայի տնօրէնը — նուազախումբին մեծ դեկավարը որ ես միայն անգամ մը հեռուէն նշմարած էի եւ որուն տեսքը զիս յարգանքի զգացումով կ՚ողողէր : — Ապա կուգային նաեւ պատանիներ որոնք կը յաճախէին առեւտրական վարժարանը եւ որոնք տեսակ մը անհամարձակութեամբ կը սահէին դուռնէն ներս : Վերջապէս , կուգային շատ մը կիներ : Ասիկա ինծի համար մասնայատուկ նշանակութիւն մը չունէր ,ոչ իսկ այն առտուն, երբ դպրոց մեկնելու պահուս քու մօտէդ քօղարկուած կնոջ մը դուրս ելլելը տեսայ : Տասներեք տարեկան էի , եւ այն կրքոտ հետաքրքրութիւնը որով քեզ կը լրտեսէի անտեղեակ էր տակաւին — այնքան երախայ էի — որ այդ արդէն սէրն էր :

« Բայց այսօր տակաւին ճշգրտօրէն դիտեմ , օ՛ իմ սիրականս , այն օրն ու ժամը ուր կապուեցայ քեզի ամբողջովին ու մշտնջենապէս : Պտոյտ մը կատարած էի դպրոցական ընկերուհիի մը հետ ու մեր դրան առջեւ կեցած կը խօսակցէինք : Սրընթաց ինքնաշարժ մը հասաւ ու կանգ առաւ : Քու անհամբեր շարժուձեւովդ , որ մինչեւ այսօր իսկ տակաւին իր գրաւչութիւնը ունի ինծի համար , դուրս ցատկեցիր կառքէն եւ ուղղուեցար դէպի դուռը : Չեմ դիտեր ինչպիսի անդիտակից ուժ մը մղեց զիս բանալ դուռը :

Հանդիպեցայ քու քայլերուդ , զարնուեցանք իրարու զրեթէ : Նայեցար ինծի տաք հայեացքով մը , քաղցր ու պարփակող , գորովալից : Ժպտեցար ժպիտով մը զոր միայն քնքոյշ կրնամ որակել եւ ըսիր ինծի նուրբ եւ զրեթէ ընտանի ձայնով մը . «Շատ շնորհակալ եմ , օրիորդ» :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(4 Շար.)

ուեցան յաղթական Ֆաթիհի կողմէ եւ յարդուեցան բոլոր սուլթաններէն : Կը յիշէ կուսակցութեանց գործունէութիւնը, մասնաւորաբար Հնչակին , որ խռովութիւններ կ'ուզէր հանել, վրէժխնդրութիւն առաջ բերելու, որպէսզի պետութիւններ միջամտեն :

Քրզրն կը պատասխանէ. «Իսմէթ փաշա պատմութեան դաս մը տուաւ ծանրանալով Ֆաթիհի ազատական զգացումներուն վրայ, փափաքելի էր, որ Իսմէթ փաշա ապացոյցը տար ներկայ թուրք կառավարութեան նոյն ոգիով տոգորուած ըլլալուն »:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը կ'աւելցնէ. « Աշխարհի աչքերը յառած կը մնան այսօր Հայաստանի եւ Թուրքիոյ վրայ : Ամէնէն յուսախաբ այս ազգը առանց պաշտպանութեան կը ձգուի , ենթակայ թուրք կառավարութեան կամայականութեան»:

Իսմէթ կը մնայ անդրդուելի : «Թուրքիայէն շատ աւելի ընդարձակ հողամասեր ունեցող պետութիւններ կան, կրնան տեղ մը տալ Հայերուն, իսկ թուրք մեծամասնութիւն ունեցող երկիրը անբաժանելի ամբողջութիւն մըն է»:

Ազգ. Պատուիրակութեան անունով Նորատունկեան ենթայանձնախումբին առջեւ յիշելէ յետոյ ողբերգական դէպքերը, «որոնք խոր խրամատ մը բացին Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ , այնպէս որ բացարձակ եւ փոխադարձ անվստահութիւն մը գոյութիւն ունի երկու ժողովուրդներու միջեւ, հայ ազգային օճախի մը ստեղծումը պիտի ըլլայ իրական խոր հրդանչանը երկու տարրերու հաշտութեան, պիտի ձգէ քող մը ողբերգական անցեալին վրայ, պիտի ջնջէ կուտակուած ատելութիւնները, պիտի պատճառէ փոխադարձ վստահութիւն »:

1922 Դեկտեմբեր 30ին ամերիկեան պատուիրակութիւնը փոքրամասնութեանց ենթայանձնախումբին առջեւ կը խօսի ի նպաստ հայ օճախին. «Հայերուն ինքնավար հողամաս մը հաստատելու առաջարկը համակրելի է, ամենախոր շահագրգռութիւն արթնցուցած է Մ. Նահանգներու քաղաքացիներուն մեծ խմբաւորումներուն մօտ: Մոռցուած չէ գուցէ որ պետութիւններ զանազան առիթներով յայտարարեցին , թէ Հայերուն համար ազգային օճախ մը ապահովութեան եւ արդարութեան իմաստուն միջոց մըն է»:

Վարազոյրը կը փակուի 1923 Յուլիս 24ին :

Խրիմեան կը բողոքէր Պերլինի Վեհաժողովին ինքնավար Հայաստանի մը կազմութիւնը զլացած ըլլալուն համար: Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնն ալ Օգոստոս 13ին պետութեանց կ'ուղղէ հանդիսաւոր բողոքագիր մը սոյն խաղաղութեան դաշնագրին դէմ «կնքուած ճըշգրտապէս այնպէս, որպէս թէ Հայերը գոյութիւն չունենային »:

« Պատերազմիկ ազգերու ամէնէն վընասուածը, այն որ վստահ դաշնակիցներու հռչակած սկզբունքներուն՝ զոհեց իր ամբողջ բնակչութեան մէկ երրորդը իր անկախութեան դատին համար, այսօր իր շուրջ կը տեսնէ լռութիւն եւ կղզիացում: Արդարութեան եւ ազատութեան համար պայքարող ժողովուրդներու մէջ չկայ մէկը, որ համեմատաբար այնքան սուղ վճարած ըլլայ անկախութեան իր իրաւունքը :

« Հայերու ամբողջ հարստութիւնը , միլիառներու արժէք ներկայացնող վանքեր, կրթական , կրօնական հաստատութիւններ, հին առարկաներու հաւաքածոներ կողոպտուած, քանդուած են: Թուրք վարչութիւնը իւրացուցած է մընացածը :

« Այս պայմաններու մէջ, Պատուիրակութիւնը, որ ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը , վերապահումներ կ'ընէ պահպանման եւ պաշտպանութեան իրաւունքներու, որոնք պատերազմէն առաջ եւ միջոցին ճանչցուած են հանդիսաւորապէս պետութիւններէն եւ որոնք վաւերացուեցան յիշեալ դաշնագրով եւ յաջորդող խորհրդաժողովներով :

« Ինչ ընդունելութիւն ալ գտնէ այս բոպէիս, հանդիսաւոր բողոք մը, Պատուիրակութիւնը յարգելով լիազօրութիւնը, զոր իրեն տուած է Հայ Ազգը, սեղմ պարտականութիւն ունի իր բոլոր ուժերով ծառանալու Լոզանի դաշնագրին դէմ եւ պատմութեան թողնելու զայն դատելու հոգը » :

Պատուիրակութիւնը նկատի ունի օսմանեան Հայութիւնը, որուն պատմութեան կարեւոր էջը կը փակուի Լոզանի մէջ յոյսերէ եւ յուսախաբութիւններէ ետք: Կը մնար խղճի քննութիւն մը կատարել, թերացան այդ մասին , որուն համար հարկ էր բարոյական արիութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 51ամեակի հանդիսութիւնները հոս եւս տեղի ունեցան Մայիս ութին, Կիրակի օր, մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց անխտիր :

Առաւօտուն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ եղան եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ : Կը պատարագէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան: Ներկայ էին օտար հիւրեր, որոնց կարգին տեղւոյս քաղաքապետը իր հետեւորդներով: Պատարագիչ սրբազանը օրուան պատշաճ քարոզով մը ոգեկոչեց մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը :

Ալֆորվիլի գաղութը՝ գիտակից օրուան նուիրականութեան խուռներամ եկած էր եկեղեցի իր մեռելները յարգելու պարտաւորութեամբ, խորանին առջեւ ի պատուի էին Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյները :

Եկեղեցւոյ արարողութիւններէն ետք քաղաքապետարանի ֆանֆառին եւ զոյդ եռագոյններու առաջնորդութեամբ բազմութիւնը առաջնորդուեցաւ Ալֆորվիլի յուշարձանը ծաղկեպսակ մը դնելու համար յանուն Ալֆորվիլի հայ գաղութին :

Երեկոյեան ժամը 17ին տեղի ունեցաւ ակադեմական բաժինը նախագահութեամբ Պ. Յար. Մալճեանի: Իր բացման ճառով, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան հիւրերուն, մասնաւորապէս քաղաքապետին եւ իր օգնականներուն , որոնք ջերմօրէն կը գնահատեն հայկական բոլոր ձեռնարկները եւ իրենց ներկայութեամբ ապացոյցը կուտան գաղութիս հանդէպ իրենց ունեցած բարեացակամութեան եւ գնահատանքին :

Թուելով Փիէռ Քիյառներու, Ժօրէսներու, Փրեսանսներու եւ Քլէմանսօներու հայանպաստ շարժումները, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի սրտաճմլիկ տեսարանները , ազգերու պատմութեան մէջ նմանը դեռ չտեսնուած զարհուրանքն ու գազանային արարքները եզրակացուց. Այսօր Հայութիւնը ջարդերէն յիսուն տարի ետք դտած է իր վերականգնումի ճամբան , հպարտութեամբ կրնայ ներկայանալ քաղաքակիրթ աշխարհին անգամ մը եւս յայտարարելու իր ապրելու եւ գոյատեւելու յամառութիւնը ու պահանջելու իր արդար իրաւունքը : Անոնք մեռան որպէսզի մենք ապրինք,, անոնց խնկելի յիշատակը անթառամ պիտի մնայ մեր յիշողութիւններուն մէջ :

Շոփէնի մահերգէն ետք բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօսը Պ. Ժ. Միրիճեան : Յիսուն տարիներ անցած են այն մռայլ թուականէն երբ գորշ գայլը պատրանքը ունեցաւ Հայութիւնը աշխարհէն վերցնելու, տարիները դեռ չեն կրցած սպիացնել մեր վէրքը : Թուրքը վճռած էր բնաջնջելու Հայութիւնը, այն հաստատ համոզումով որ հայկական դատը գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրէր եւ պիտի չխօսուէր անոր մասին այլեւս , բայց Թուրքը համոզուեցաւ որ կարելի է ջարդել Հայեր իսկ Հայութիւնը կարելի չէ բնաջնջել՝ Հայութիւնը ամէն բանէ առաջ նկարագիր է եւ ոգի : Ոգի մը որ լուսաւորուած է դարեր շարունակ : Հայը այդ դաժան օրերուն իսկ չյուսահատեցաւ եւ այդ ոգիին շնորհիւ էր որ պատմութեան տուաւ շքեղ թուական մը Սարտարապատի ճակատամարտով :

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Ա. Պէրպէրեան որ գրաւոր ճառ մը արտասանեց : Թուրքին կատարած վայրագութիւններուն դէմ մեր զգացումները վրէժ, վրէժ կը թելադրեն : Բայց Թուրքին հանդէպ մեր վրէժը եղաւ աւելի արժանաւոր՝ հայ ժողովուրդին կեանքի յաղթանակն էր մահուան վրայ : Յիշեց Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի , Ուրֆայի դիմադրական հերոսամարտերը եւ շեշտեց թէ միշտ կը պահանջենք մեր արդար իրաւունքը՝ մեր պապենական հողերը :

Օրուան երրորդ բանախօսն էր Տոքթ. Ֆօվ, որ դեղեցիկ ճառ մը արտասանեց , բաղդատական ընելով պատերազմի Ֆրանսացի զոհերուն եւ Հայերուն :

Խօսք առին նոյնպէս Գերապայծառ Ամատունի եւ վերապատուելի Գ. Սիսլեան, որոնք օրուան պատշաճ իրենց ճառերով յուսադրեցին ներկաները մաղթելով որ անոնց յիշատակը միշտ վառ մնայ մեր մէջ հասնելու վերջնական հանդրուանին :

Խօսք տրուեցաւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պ. Ֆրանսիսքիի որ թուելով հայ ժողովուրդի բարեմասնութիւնները եւ իրենց Բ. հայրենիքին՝ Ֆրանսայի հանդէպ ցոյց տուած սէրն ու գուրգուրանքը, դատապարտեց Հայերուն հանդէպ յիսուն տարի առաջ եղած գազանութիւններն ու անիրաւութիւնները : Թելադրեց չմոռնալ հերոսները, որոնք ինկան նուիրական նըպատակի մը համար : « Եթէ այսօր դեռ չեն իրականացած ձեր բաղձանքները , ես հաւատացած եմ որ այս ժողովուրդը արժանի է եւ անպայմանօրէն իրականացած պիտի տեսնէ զայն , անիրաւ քաղաքակիրթ աշխարհին երեսին պոռալով՝ ահա մենք կանք եւ կը մնանք ինքնուրոյն պետութիւն եւ ազգ »:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Տիրատուրեան, Պ. Քիւփէլեան (երգ), Պ. Գմբէթեան, Գրիգորեան եւ Իւթիւքեան (արտասանութիւն):

Փակման խօսքը ըրաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան , ոգեկոչեց յիշատակը մեր նահատակներուն, յիշեց անապատներու մէջ անգամ յուսալքուած Հայութեան ունեցած հաւատքը իր յարութեան : Թելադրեց մնալ միշտ աննկուն, աշխատիլ կողք կողքի եղբայրական սէրով: Տոգորուիլ հայ ժողովուրդի վերելքով , ճանչնալ ազգային վեհութիւնը եւ հպարտանալ անոնցմով :

Մանուկեան Արք.ի Պահպանիչով վերջ դտաւ օրուան հանդիսութիւնը :

ՍԷԹՕ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Գեղեցիկ կին մը վայելելու համար ամուսնանալը՝ պնակ մը ոսպապուրի փոխարէն իր ազատութիւնը ծախելու կը նմանի :

ՃԻԱՔՈՄՕ ԼԷՈՓԱՐՏԻ

×

« Յոյսը » բաշ մըն է, զոր Աստուած գրած է բոլոր մարդոց նակատին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երբ Փարիզէն ձեր առաջին նամակը ստացայ, որով դուք ինծի խումբ մը զինուոր հաւաքելով պատրաստ ըլլալու հրաման կուտայիք, անմիջապէս ձեր նըպատակը հասկնալով ուղղակի գացի մեր ցեղապետը գտայ եւ առանց ձեր մասին որեւէ խօսք բանալու իրեն, եղելութիւնը հաղորդեցի անոր : Ցեղապետը ըսաւ որ քանի որ դուք իր փեսային ազգականներն էիք, գանձին իրաւունքը ձեզի կ'իյնար. բայց չուզեց ձեզի օգնել, որովհետեւ ձեզի չէր ճանչնար եւ վախցաւ որ իր գանձը անարժան մարդոց ձեռք կ'իյնայ: Ցեղապետս վեհանձն , առատաձեռն մարդ էր, բայց շատ յամառ էր, մէկ ըսածը երկուք չէր ըլլար եւ միտքը դրածը բնաւ չէր փոխեր : Ես անանկ կռահեցի որ այդ անհատնում գանձը Եւրոպացիի մը տուած ըլլալուն վրայ զղջացած էր եւ եթէ ձեզի մօտէն չճանչնար ու ձեր բնաւորութիւնը իրեն հակառակ ըլլար, այդ գանձը բնաւ ձեզի պիտի չթողուր :

« Փեսաս մեռաւ, ես ուրիշ մարդ չեմ ճանչնար» , կ'ըսէր ան միշտ: «Աստուած բան մը գիտէ որ այդպէս կամեցաւ », կրկնեց , երբ զինքը գտնելով աղաչեցի իրմէ որ գանձին գաղտնիքը ձեզի յայտնէ : « Ես քու մարդիկդ չեմ ճանչնար եւ անոնց երախտագիտութիւն յայտնելու որեւէ պատճառ չունիմ », ըսելով վերջացուց իր խօսքը երբ Ուլէտ Մէրշուֆէն վերջին անգամ զինքը տեսնելու գացի: Երդում ընել տուաւ նաեւ ինծի որ իր ողջ ըլլալը չիմացնեմ ձեզի : Ատոր համար ալ երկու պատճառ ունէր . նախ չէր ուզեր որ զինքը գտնելով գանձին գաղտնիքը պահանջէիք իրմէ, որովհետեւ միտքը դրած էր որ բնաւ այդ գաղտնիքը պիտի չյայտնէր ձեզի. ապա, կ'ուզէր որ ինքը մեռած կարծուի իր փեսան մեռցընող եւ զինքը մեռցնել ուզողներուն կողմէ, որպէսզի կարենայ անոնցմէ իր վրէժը առնել : Ահա այս նպատակաւ, իր տեղը ուրիշ մէկը կարգեց, փոխանորդի պէս մէկը, քաջ մարդ մը, որ ծերունի ցեղապետին հրամանովը ձեզի մեծ ծառայութիւններ մատոյց .

— Հասկցայ, հասկցայ, գոչեց Լեւոն:

— Ամէնքդ ալ կը ճանչնաք զայն, շարունակեց Իպրահիմ :

— Մե՞նք, բացագանչեցին բոլոր ներկաները միաբերան :

— Այո, կը ճանչնանք, մէջ բերաւ Լեւոն :

— Ո՞վ է , Լեւոն, հարցուց Մատլէն :

— Դաւաճան Հաքիմը, պատասխանեց Լեւոն :

— Այո, եւ անոր շնորհիւն էր որ իմացանք կոմսուհիին ուր բանտարկուած ըլլալը ... Պիսքրայի մէջ ան էր կնկան զգեստ հագնելով եկող եւ իմաց տուողը որ Մանուէլայի գղեակին մէջ ձեզի օգը պիտի հանէին, դարձեալ ան էր ձեր տեղը թուարէկ մը գլխատողը ...: Հոս է, վաղը զայն պիտի տեսնէք ...:

— Շամպացի Հաքի՞մը , շամպացի դաւաճան Հաքի՞մը, բացագանչեցին Լեւոնէն զատ միւս ներկաները :

— Ըսել է Էլ – Սաֆիի բանտարկուած տանս մէջ այդ ազնիւ մարդը յատկապէս վիրաւորեցիր որ մեր թշնամիները անոր վրայ չկասկածի՞ն, միջամտեց Թագուհին :

— Այո, իր պահանջին վրայ վիրաւորեցի զինքը :

— Հիմա կեցէք որ ես շարունակեմ մընացածը, մէջ բերաւ Մօպրէ: Ուլէտ Մէրշուֆ գտնուած ատեննիդ , երբ ես այդ չարագործներուն ձեռք ինկած էի և երբ Հարթֆիլտ իմ մէկ նամակովս ձեզի ներկայացաւ , թէպէտ բնաւ միտքէս չանցուցի թէ զիս երեսի վրայ ձգած էիք, բայց երբ առտուան ժամը վեցին ատենները Ճուան բարձր ձայնով հրամայեց Հաքիմի գլխատել զիս, իրաւ որ շատ տրտմեցայ : Այնպէս կարծեցի թէ թիւրիմացութեան մը զոհ պիտի ըլլայի:

Վերջապէս Հաքիմը եւ թուարէկ մը զիս ձիուն կապեցին եւ առտուան դէմ անդունդին եզերքը առաջնորդեցին : Ձեռքերս եւ մարմինս ձիուն կապուած էին, բայց ոտքերս ազատ էին, այնպէս որ մտադրեցի ձիս խթանելով փախչիլ անոնց ձեռքէն եւ ձեր կողմը վազցնել կենդանին. յուսացի որ դուք ալ ինծի օգնութեան պիտի հասնէիք: Թամբին վրայ հաստատուեցայ եւ երբ ոտքերս կը պատրաստէի խթանի առաջին հարուածը տալու համար հեծած կենդանիիս, Հաքիմ նպատակս հասկնալով , Ֆրանսերէն լեզուով ըսաւ .

— « Տեղէդ չշարժիս »:

— Զարմացայ մնացի, շարունակեց Մօպրէ: Առաջին անգամն էր որ ան ինծի հետ Ֆրանսերէն կը խօսէր : «Այս աւանակը Ֆրանսերէն բառ մը անգամ չհասկընար », շարունակեց Հաքիմ, աչքին պոչովը թուարէկը ցոյց տալով : «Զիս մտիկ ըրէ», աւելցուց ան : «Ես քեզի պիտի ազատեմ » : Բայց թուարէկը տեսնելով որ Հաքիմ հետս կը խօսէր, մտիկ ըրաւ անոր ըսածները, բայց չհասկընալով , քիթը բերանը թթուեցուց ու յօնքերը պռստեց : Ասոր վրայ, Հաքիմ անոր կասկածը փարատելու համար ըսաւ թէ արաբերէն չգիտնալուս համար կը յանդիմանէր զիս :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի (Մայիս 22) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուր հոգեհանդիսական պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ պատեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ տակ հայ զինուորներուն որոնք, 1918ի Մայիսեան պատմական կռիւներուն պաշտպանեցին եւ փրկեցին հայրենիքն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը :

×

Այրի Տիկին Վահան – Ժան Աչըքկէօզեան եւ զաւակը Սիլվի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ – ԺԱՆ ԱՉԸՔԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անիէռի Հ. Յ. Դ. Սերոբ Սօսէ խումբը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք նուէրներ ըրին իր կազմակերպած Մայիս 7ի երեկոյթին առ – թիւ :

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Սէնթ Էթիէն.— Տէր եւ Տիկին Վար – դան Մրմէան եւ զաւակները խորին ցա – ւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց սանա – հօր Տէր եւ Տիկին Յակոբոսեան Պալոյեանի եւ զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր Այրի Տիկին Մանիկի (Ծնեալ Անոան – եան) մահուան մխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրեն Մը – շակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրա – հին :

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տա – րեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթէ»էին մէջ :

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ Տ�էՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :–

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը սոացած է հե – տեւեալ նուէրները՝ շնորհակալութեամբ.

Հ. Ազապէկեան, ողբ. Ի. Թոռոսան – եանի մահուան առթիւ Փ. Ծ.ի.— եկե – ղեցւոյս՝ յիսուն (Գեր. Հ. Յ. Զուհա – ճեանի միջոցով) : 9 Մարտ 1966: Ողբ. Նուրիկա Ազապիկեանի մահուան առթիւ Ս. Մինասեան Կ. Խաչի դպրոցին տասը : Ստեփան Սամօեան Կ. Խաչի դպրոցին տասը : Ս. Արզումանեան Մարսէյլի Կ. Խաչին՝ քսան եւ Ազգ. Առաջնորդարա – նին՝ տասը : Անոռէ Պաղտասարեան Ա – ռաջնորդարանին քսան, Վ. Ճնտիկեան Ազգասահմանին յիսուն եւ Սէն Ռա – ֆայէլի Ծերանոցին յիսուն, Վ. Մխիթիք Աչաջնորդարանին տասը, Յ. Նիկողոսեան Առաջնորդարանին տասը, 21 Մարտ : Տիկին Ա. Քիւրքճեան եկեղեցիին տասը 3 Ապրիլ : Այրի Տիկին Վ. Զալըգեան եկե – ղեցւոյս 15, Ազգասահմանին տասը : Տիկին Արսլանեան եկեղեցւոյս քսան, Ազ – գասահմանին քսան եւ Կ. Խաչին տասը , Վաղ. Տ. Վարդանեան եկեղեցւոյս տասը, Վ. Պապուխեան եկեղեցւոյս տասը : Տի – կին Անտոնեան եկեղեցւոյս հինգ եւ Կ. Խաչին հինգ, Տէր եւ Տիկին Ա. Ուլուս – եան եկեղեցւոյս տասը, Ժ. Պըժեան եկե – ղեցւոյս տասը Ֆրանք :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Կայանի այցելուներէ (Յուլիս , Օգոս – տոս 1965) :

Կ. Խ. Մարսէյլի Միջմասնաճիւղի հան – դանակած 320 ֆր., Մուրատեան ընտա – նիք երկու հարիւր , Սիսլեան ընտանիք երկու հարիւր , Բարսեղեան ընտանիք 150, Տիկին Ռուզունեան, Տիկին Մե – տաքսեան, Նոտարեան ընտանիք , Տիկին Նաքաչքերեան, Շ. Ներկիկեան ընտանիք հարիւրական , Հաչէրեան 60, Տիկին Հաճեան 60, Պ. Նիկողոսեան, Յակոբեան ընտանիք, Մակարեան ընտանիք, Տիկին Սարգիսեան, փոքրիկ Ռ. Քայթանճեան, Տիկին Վարժապետեան , Պ. Բարսեղեան, Պ. Գ. Աատուրեան (Ամերիկա) 50ական, Զարեդեան ընտանիք 40, Տէր եւ Տիկին Սաթճեան , Տէմիրճեան ընտանիք, Փա – պուճեան 30ական, Պ. Մուրատեան 15 , Շէհիրլեան ընտանիք տասը ֆրանք :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միու – թեան, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյ :

Ի նպաստ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» երկսեռ վար – ժարանի Կրթ. դործին :

Այս երկուշաբթի ժամը 20·45ին ,
Սինեմա Ամբ, 257 Րիւ Պուալո

« ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ »

եւ չատ դեղեցիկ Հայրենի երգեր, դու – նաւոր ֆիլմը :

Տոմսերու գիները են 5 եւ 7 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ա – մաւերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սո – վորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով – ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմի – տէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը կիրակի (22 Մա – յիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մա – յիս) ժամը 20·30ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22
ՕԹՈՒԲԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն , Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին : Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պատմական տեսարժան վայրերը : Ճաշ պան – դոկը : Երեկոն՝ ազատ :

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ : Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատմական վայրեր : Վերադարձ Թիլպուրկ : 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ազատ՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ – ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸ – ՆԱՔ ԴՆՆԵԼ :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ քիթր տը վուա – յաժ : Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի : Տարեկան՝ 10 ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն
CLUB — 51, Rue Grignan
կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մաս – նակցութեամբ չորքանի բոլոր մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻԼԷԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին .— Կը մասնակցին.— Դաշնակահարուհի՝ Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Արաքսի Արզումանեան : Հայ արեւոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր
Orchestre EDDY TOURNEL

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւ – նը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրա – ւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Մրմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պատ տիւ կլոզ: Խիստ եւ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՑՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով , ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հան դստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր – ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաքներուն այցելելու Սոխում, Սուչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս – տանի զանազան խաղաքները :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ Քլաս) *ճամբորդողները իրա – ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բը – նակելու եւ ճաշելու : Գինն՝ 2850 ՖՐ. :*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Ամապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա – կերպութիւնները աւելի չատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ՓՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Փոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիս – ներուն : Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղ – ջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մաս – նաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – անօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ ,
JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 22 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10616

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.616

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գ.

Ընկերվարական Միջազգայինի պատ-նող կուսակցութեանց անդամներու ընդ-հանուր թիւն է 15,163,505: Վերջին ընտրութեանց մէջ 72,663,676 հոգի քուէ-արկած են ընկերվարական թեկնածուներ-ու ի նպաստ :

Ամէնէն զօրաւորն է Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ ունի 6·353·317 անդամ : Ընտրութեանց մէջ իր թեկնածուները ստացած են 13·057·-941 քուէ, 47·9 առ հարիւր :

Երկու միլիոն անդամ ունի Աւստրալիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը՝ երկու միլիոն 507·168 քուէով, 45·5 առ հարիւր : Վէնէզուէլլայի կուսակցութիւնը ունի 900·000 անդամ :

Շուէտի սոց. – դեմոկրատ կուսակցութիւնը՝ 881·035 անդամ եւ 2·006·923 քուէ, 47·3 առ հարիւր : Այս կուսակցութեան ձեռքն է երկրին իշխանութիւնը 1934էն ի վեր: 1948էն ի վեր վարչապետն է Թակէ Էրլանտըր, որ ներկայ էր Սթոքհոլմի համագումարին, իբրեւ Շուէտի ներկայացուցիչ եւ որ պաշտօնական բացումը կատարեց :

Միւս բազմանդամ կուսակցութիւններէն յիշենք Մատակասքարինը (800 հազար անդամ), Աւստրիա՝ 712·230 անդամ, գերման սոց. – դեմոկրատ կուսակցութիւն՝ 704·182 անդամ, Քանատա՝ 315·000, Ֆրանսա՝ 102·284 անդամ (2·319·662 քուէ), Իտալիա՝ 190·509, Պելժիա՝ 196·500, եւայլն :

Հարաւային Ամերիկայի մէջ շատ դանդաղ կ'ընթանայ ընկերվարական շարժումը : Քաղաքական պայմանները, տիրող վարչաձեւերը ձեռնտու չեն աւելի ծաւալուն գործունէութեան :

Սթոքհոլմի համագումարին իբրեւ դիտող կամ հիւր ներկայ էին Վէնէզուէլլայի, Փերուի, Չիլիի ներկայացուցիչները, իսկ Արժանթինի պատգամաւորը՝ ձայնի իրաւունքով :

Լատինական Ամերիկայի Կապի Գրասենեակը սերտ յարաբերութիւններ ունի Միջազգայինի Լոնտոնի կեդրոնին հետ :

Արժանթինի ընկերվարական կուսակցութեան մէկ թեւը ունի 21 հազար անդամ: Վերջին ընտրութեանց մէջ շահած է 179·855 քուէ, 1·92 առ հարիւրը՝ ունի երեք երեսփոխան խորհրդարանին մէջ : Սոց. Դեմոկրատները ունին երկու երեսփոխան: Ուրեմն 192ի վրայ ընկերվարութեան երկու թեւերը Արժանթինի մէջ ունին հինգ երեսփոխան միայն :

Չիլիի մէջ ընկերվարականները ընտրութեանց մէջ կը գործակցին համայնավարներուն հետ :

Ուրուկուէյի մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը երկու խմբակցութեանց բաժնուած է եւ երեսփոխան չունի խորհրդարանին մէջ: Մարքս – Լենինական խմբակը աւելի ուժեղ է :

Էքուաթէօրի մէջ եւս երկուքի բաժնուած են: Սոց. Դեմոկրատները մեծամասնութիւն են Մարքս – Լենինականներու հետ բաղդատմամբ :

Պրազիլիոյ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը լուծուած է կառավարական հրամանագրով :

Փանամայի մէջ մէկ երեսփոխան ունին:

Քոլոմպիայի մէջ ժողովրդական ընկերվարական կուսակցութիւնը տկարացած է :

Փարակուէյի Ֆէպրէրի յեղափոխական կուսակցութիւնը ձայնի իրաւունքով անդամ ընտրուեցաւ Միջազգայինի :

Ընկերվարական Միջազգայինի բազկացուցիչ մաս կը կազմեն «Սոց. Դեմոկրատ Կանանց Միջազգային Խորհուրդը եւ Ընկերվարական Երիտասարդներու Միջազգային Միութիւնը »:

Առաջինը իր վեցերորդ համագումարը ունեցաւ Սթոքհոլմի մէջ Մայիս 2 – 3 : Գործադիր մարմնին մէջ ներկայացուցիչներ ունին Աւստրիա, Պելժիա, Քանատա, Տանիմարքա, Ֆինլանտիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա, Իսրայէլ, Իտալիա, Ճափոն, Լիւքսէնպուրկ, Մատակասքար, Նորվեկիա, Հոլանտա, Շուէտ եւ Զուիցերիա :

Խորհուրդը սերտ կապեր կը պահէ Իւնէսքոյի հետ : Մասնակցութիւն կը բերէ միջազգային զանազան համագումարներու : Գործօն աշխատանք կը տանի կանանց իրաւունքները պաշտպանելու համար կարելի բոլոր միջոցներով :

Կը հրատարակէ շաբաթական տեղեկագիր մը՝ իբրեւ յաւելուած «Ընկերվարական Տեղեկատու»ին :

Երիտասարդներու Միջազգայինին կ'անդամակցին 74 երկիրներու 116 կազմակերպութիւններ : Համաշխարհային աստինաչափի վրայ կը գործէ : Լատինական Ամերիկայի երիտասարդական զանազան կազմակերպութիւններ կապուած են անոր :

Գործունէութեան ընդարձակ դաշտ ունի: Յաճախակի հանդիպումներ կը կազմակերպէ զանազան երկիրներու երիտասարդական կազմակերպութեանց միջեւ : Իւնէսքոն նիւթապէս կ'օժանդակէ Միութեան՝ երթեւեկի ծախքերը հայթայթելով :

Քաղաքական աշխատանքներ ալ կը կատարէ: Համերաշխական ցոյցեր կազմակերպած է «Ազատ Սպանիոյ» ի նպաստ եւ աջակցած է Ս. Տոմէնկի յեղափոխական երիտասարդութեան :

Տարուէ տարի կը զօրանայ երիտասարդ ընկերվարականներու այս կազմակերպութիւնը, որ կը ձգտի դեր մը խաղալու նաեւ քաղաքականութեան մարզին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԶԸ»

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆՑ, ԶԱՐԴԵՐՈՒ ԵՒ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ »

Թուրք թերթերը սկսած են վերարծարծել « հայկական հին խնդիրները» եւ նախապէս կրկնուած դէպքերու շուրջ մանրամասնութիւններ կուտան : Ենի Իսթանպուլի մէջ Իսմայիլ Համի Տանիշմէնտ կը գրէ .

— Դաշնակները եւ Հնչակեանները թէ-եւ գաղափարի տարբերութիւններ ունէին, բայց իրարու կը գործակցէինՀայերը եւ Թուրքերը իրարու դէմ գրգռելու եւ եւրոպական պետութեանց միջամտութիւնը հրաւիրելու համար: Օսմ. կառավարութիւնը զսպողական միջոցներ ձեռք առաւ անոնց դէմ եւ այս հետապնդումը իբր « Թրքական զուլում » ցոյց տրուեցաւ Եւրոպայի, մինչեւ Ամերիկա տարածուեցաւ այս պոռչտուքը : Պատահեցաւ որ նոյնիսկ թրքական տարաղ հագած խումբ մը Հայ Քոմիթէճիներ հոս ու հոն Հայեր գտած եւ զանոնք դիտումնաւոր կերպով սպաննած են(օ՛հ, օ՛հ, օ՛հ), Թուրքերու դէմ աննպաստ մթնոլորտ ըստեղծելու համար: Թուենք հայկական ըմբոստութիւններուն ամէնէն կարեւորները :

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԷՊՔԸ

Այս դէպքը ծագեցաւ 1894 Հոկտեմբերին, 15 հազար իսլամի դէմ ճակատեցան 12 հազար Հայեր: Ըմբոստութիւնը արդիւնքն էր ծանր տուրքերուն: Հայերը յարձակեցան Թուրքերու վրայ, բայց կառավարութիւնը անմիջապէս զսպեց զանոնք : Երեսուն տուն միայն կործանեցան : Հայերը Օսմ. կառավարութեան այս օրինաւոր ընթացքը իբր Թրքական զուլում ցոյց տուին :

ՏԻԱՐՊԱՔԸՐԻ ԴԷՊՔԸ

Ըմբոստութիւնը ծագեցաւ 1894 Նոյեմբեր մէկին, Հինգշաբթի օր մը : Երեք օր տեւեց, բնականաբար կառավարութիւնը ճզմեց զանոնք : Մեռեալներու թիւն էր 1197, վիրաւորներունը՝ 286: Հայերը դարձեալ իբր «Թրքական զուլում» ցոյց տուին կառավարութեան այս զսպողական շարժումը :

ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Սեպտեմբեր 30ին ծագեցաւ, Իսթանպուլի մէջ, հայկական արիւնալի «աղմուկը» եւ ան ալ երեք օր տեւեց : Հայերը վեց նահանգներու ինքնավարութիւնը կ'ուզէին: Բնականաբար կառավարութիւնը զսպեց այս շարժումն ալ: Թուրքերու կորուստը քիչ էր, Հայերը քանի մը մեռեալ տուին : Սուլթան Համիտի ճարտար քաղաքականութեամբ, Եւրոպա անտեղեակ մնաց այս խնդրէն :

ՊԱՆՔԱՅԻ ԴԷՊՔ

Պատահեցաւ 1896 Օգոստոս 26 Չորեքշաբթի, Հայկական երկրորդ « աղմուկն էր »որ լսուեցաւ Պոլսոյ մէջ: Հայ Քոմիթէճիները զէնքով եւ ռումբերով մտան Օսմ. Պանքան, եւրոպական պետութիւններու միջամտութիւնը հրաւիրելու համար : Այդ միջոցին, Հայոց տուներէն ռումբեր նետուեցան եւ զնդակ տեղաց փողոցէն անցնող Թուրքերու վրայ : Անշուշտ այս ալ շուտով զսպուեցաւ, եւ այս պատճառաւ Սուլթան Համիտ կոչուեցաւ « Կարմիր Սուլթան» :

ՊՈՄՊԱՅԻ ԴԷՊՔԸ

Հայկական երրորդ «աղմուկը» Պոլսոյ մէջ, պատահեցաւ 1905 Յուլիսին, Ուրբաթ օր, երբ Սուլթան Համիտ կ'ելլէր Երլտըզի մզկիթէն : Սուլթանը մեռցնելու համար ժամացուցաւոր ռումբ մը պայթեցուցին, զինուորներէն եւ ժողովուրդէն շատ մարդ մեռան: Դէպքէն ետք խուզարկութիւն կատարուեցաւ եւ գտնուեցաւ 148 քիլօ ծանրութեամբ պայթուցիկ նիւթ :

ԱՏԱՆԱՅԻ ԴԷՊՔԸ

Պատահեցաւ 1909 Ապրիլ 14ին Չորեքշաբթի օր: Երեք օր տեւեց, եւ դէպքին երկրորդ մասը երեւան ելաւ Ապրիլ 25ին: Հայոց նպատակն էր Կիլիկեան պետութիւն մը հիմնել : Այս արիւնալի դէպքին կազմակերպիչն էր Ատանայի Հայոց Առաջնորդը, Մուշեղ եպիսկ.: Այս ճանավար եկեղեցականը Եւրոպայէն մեծաքանակ ռումբ եւ զէնք բերել տուաւ եւ կրնանք ըսել թէ հայկական ծածուկ բանակ մը կազմեց : Դէպքին օրը այս գաղտնի բանակայինները Թրքական թաղերուն վրայ յարձակեցան, շատ ոճիրներ գործեցին եւ 1850 Թուրքեր նահատակեցին : Բնականաբար արժանի պատասխանը ստացան: Այս դէպքն ալ զսպուեցաւ եւ այդ «հրէշ» Մուշեղը յաջորդ օր Աղեքսանդրիա փախաւ եւ կարելի չեղաւ ձերբակալել զայն :

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՋԱՐԴԸ

Ամէնէն կարեւոր դէպքերն են որ յիշեցինք : Դեռ հայկական շատ ողբերգութիւններ կան այսպէս, որոնցմէ յիշենք հայ նշանաւոր քոմիթէճի Անդրանիկի կազմակերպած վայրագ ջարդը Թուրքերու դէմ առաջին աշխարհամարտի վերջաւորութեան, երբ Թուրք բանակը դեռ վերագրաւած չէր Էրզրումը Մոսքոֆներէն :

Կան տակաւին հայկական կարգ մը դաւադրութիւններ, այդ ջարդէն ետք : Օրինակ, Զինագաղարին, 1919 Հոկտեմբեր 15ին, Յունաց Պատրիարքը Հայոց Պատրիարքին հետ միասին յաղթական պետութիւններէն պահանջեցին որ գրաւեն ամբողջ Թուրքիա : Աւելի ետքը, 1920 Յուլիս 10ին, հայկական գունդ մը Ատանա մտաւ, օգտուելով Ֆրանսական գրաւումէն :

ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ–

« Հայաստանի բարձր կոմիտէն» բնաւ նկատի չառներ այս ողբերգութիւնները, եւ Հայերը ամբողջովին անմեղ զոհեր ցոյց կուտայ, Հայոց «տեղահանութիւնը » անարդար զուլում մը նկատելով : Այս տարագրութեան ներքին ծալքերը եթէ հրապարակենք, այդ կոմիտէն իր ամօթէն պիտի կարմրի : Որովհետեւ, առաջին աշխարհամարտին, Վանայ Հայերը գործակցեցան թշնամիին հետ, եւ 1915 Ապրիլ 13էն սկսեալ ըմբոստացան : Այն ատեն ռուսական բանակն ալ օգտուեցաւ այս կացութենէն եւ Մայիս վեցին Վան մտաւ: Ցարին հրամանով, հայ կուսակալ մը կարգուեցաւ Վանի համար, եւ քիչ ետքը ուրիշ երկու նահանգներ, Մուշ եւ Պիթլիս, նոյն բախտին արժանացան : Այդ վայրերու Թուրքերը խժդժօրէն ջարդուեցան հայկական – ռուսական տիրապետութեան տակ, վայրագ զուլումներու ենթարկուեցան : Այս ողբերգութիւնները ամօթալի ոճիրներ պիտի մնան միշտ: Աստուած միայն դիտէ թիւը այն թուրք մանուկներուն, կիներուն, երիտասարդներուն եւ ծերունիներուն, որոնք նաւակներովՎանայ լիճը բերուեցան և անորմէջ նետուեցան : Արդէն այդ պատերազմի օրերուն, Հայ Քոմիթէճիները գրեթէ ամէն տեղ ըմբոստութիւններ կազմակերպած էին, զէնքի եւ վառօդի մթերանոցներ պատրաստուած: Պոլսոյ Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը 1916ին հրատարակած է վաւերագիրք մը, «Հայ Քոմիթէճիներու յեղափոխական բաղձանքները եւ շարժումները» խորագրին տակ, ուր այս վայրագութեանց մասին, կը գտնէք 122 փաստանկարներ :

Ահա թէ ինչու 1915 Մայիս 27ին, Հինգշաբթի օր հրատարակուեցաւ Տարագրութեան այդ նշանաւոր օրէնքը, Սէվգիյաթ Գանունու անունին տակ: Կա՞յ արդեօք միակ պետութիւն մը, որ այդպիսի օրէնք մը չհրատարակէ, երբ տեսնէ թէ պատերազմի ժամանակ թշնամիին հետ գործակցողներ կան :

Ամէն պարագայի մէջ, երբ Հայ Քոմիթէճիները զրպարտութիւններ կ'արձակեն Թուրք ազգին դէմ, պէտք է խորհին թէ ինը դարու իրենց գոյութիւնն անգամ Թուրքերու կը պարտին: Ով դիտէ, եթէ անդրադառնան խղճի տագնապներ կրնան ունենալ :

Թուրք թերթը մոռցած է այս յօդուածին գլուխը գրել.— Մասա՛լ, մասա՛լ մաթի թաս

Գայնանանքն ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը, դիտակցաբար անտեսելով Ֆրանսական վերջին յուշագիրը, յայտարարած է .— « Պէտք է նոր կանոնագիր մը պատրաստել Ֆրանսական զօրքին համար եթէ պիտի մնայ ...»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Փարիզ վերադարձաւ առջի գիշեր: Հրաւէր մը կը բերէ տը Կոլին, Լեհաստան այցելելու : Ասկէ զատ Լեհաստան եւ Ֆրանսա որոշած են սերտօրէն գործակցիլ դիտական եւ թէքնիք մարզերուն մէջ :

ՊՈՒՆԷՈՍ ԱՅՐԷՍԻ խորհրդային դեսպանատան կցորդը՝ Բորիս Սումխոմլինով անձնասպան եղած է, առջի օր, ինքզինքը կախելով, կը կարծուի թէ Խորհ. Միութիւն վերադառնալու հրահանգն է որ պատճառ եղած է անձնասպանութեան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ Մոսկուա հասնելէն չորս շաբաթ առաջ, Պրաւդա կը գրէ թէ «Եւրոպայի միասնականութիւնը, պատմական միակ լուծումն է»:

«ԱՍՏՈՒԱ՞Ծ ԹԷ ԱՍՏՂԵՐ»

—o—

ԽՄԲ.— Ապրիլ 7ին հրատարակեցինք Վ. Պարտիզունիի պրպտումները այն մասին թէ Պետրոս Դուրեան «Աստուա՞ծ» գրած է թէ «աստղեր» իր ծանօթ քերթուածին մէջ, «Տրտունջք» խորագրուած: Հին է վէճը եւ, ինչպէս Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան կը բերէր Շահան Պէրպէրեանի կարծիքը եւ Յովհ. Փափազեան կը բերէր Զրաքնեանի կարծիքը, յաւելեալ վկայութեամբ Մինաս Չերազի, շատեր եղած են որ ուզած են սրբագրել Պետրոս Դուրեանի «Տրտունջք»ին առաջին տողը, Վ. Պարտիզունիի «ուղղած» ձեւով: Բայց շատեր եւս մերժած են այդ սրբագրութիւնը, ինչպէս Գուրգէն Մահարի, որ Երեւանէն հեռագիր մը կ'ուղղէ Պէյրութ, գիտնալով որ «Սփիւռքի» խմբագիր, Սիմոն Սիմոնեանի ձեռքը կը գտնուին Դուրեանի կարգ մը ձեռագիրները, լուծելու համար վէճը ըստ բնագրին: Ահաւասիկ պատասխանը.—

Սիրելի Գուրգէն Մահարի,

Անակնկալ մը եղաւ եւ միաժամանակ հաճոյք մըն էր հեռագիրդ:

Հեռագիրդ կ'ըսէր (Ֆրանսերէնով).—

«Սիրելի Սիմոնեան, հեռագրեցէք արագաբար, ըստ Դուրեանի երկու ձեռագիրներուն, «Տրտունջք»ի Ա. տողին մէջ բառը Աստուա՞ծ է թէ աստղեր»: Ստորագրուած՝ Մահարի:

Անմիջապէս հեռագրեցի քեզի, հետեւեալ կէս ճարուած եւ կէս յիշողութեամբ հասցէով, (լրիւ հասցէդ չունէի մօտս).—

«Մահարի Կասեան Աստուած Սիմոնեան»:

Պարզապէս արագաբար քեզի հաղորդելու որ Պետրոս Դուրեանի յայտնի ու մեծ քերթուածին (Տրտունջք) առաջին տողին մէջ՝ երկար տարիներէ ի վեր վէճի նիւթ ծառայած բառը,— «Աստուա՞ծ» թէ «աստղեր», — «Աստուած» է եւ ոչ թէ «աստղեր»:

Անշուշտ ոչ թէ ... Աստուած է Մահարի Կասեանը կամ Սիմոնեանը:

Ու գոհ էի որ քեզի գոյզն ծառայութիւն մը մատուցած եմ:

Բայց պատահեցաւ երկրորդ անակընկալ մը: Երեւանէն, կ'երեւի Երեւանի նամակատունէն, ստացայ հեռագիր մը, ուր գրուած է (դարձեալ Ֆրանսերէն).—

«Ձեր հեռագիրը թիւ 63030 Մարտ 18 (թուակիր), Մահարի Կասեանի համար, չէ յանձնուած: Հասցէն անբաւարար է: Ստանալիք անձնաւորութիւնը անծանօթ է: Կը խնդրուի տալ փողոցին անունը եւ տան թիւը»:

Ուրեմն, սիրելի Գուրգէն, դուն, անշուշտ իմ հեռագրիս շնորհիւ, արդէն վերածուեր էիր Մահարի Կասեանի, հետեւաբար հեռագիրս ալ չէր կրնար յանձնուիլ անգոյ Մահարի Կասեանի: Փողոցիդ անունը, Կասեան փողոց, դարձեր էր մականունիդ մականունը:

Ժպտեցայ:

Ժպտեցայ ոչ թէ վաթսունէն ետք նոր մկրտութեանդ, այլ ուրիշ բանի մը համար: Այդ «ուրիշ բանը» այն էր որ դուն այնքան մեծ ու հանրածանօթ մարդը չես եղեր: Ես կը կարծէի թէ Մահարի անունը պիտի բաւէր փոստատարը առաջնորդելու Երեւանի Կասեան փողոցը եւ քու մէջ՝ ողջունելու ... Աստուածը:

Իրապէս երբ շտապով ճարուած հասցէդ կը գրէի, մտքիս մէջ ունէի 30 – 35 տարի առաջ Եղիշէ Չարենցի մէկ յայտարարութիւնը իր մէկ գրքին ետեւ: Արդարեւ անմահ ու զարմանալի Չարենցը կը գրէր (յիշողութեամբ կուտամ).—

«Ինձ գրել հետեւեալ հասցէով.— Չարենց, Հայաստան»:

Անշուշտ Չարենց քեզմէ մեծ էր, կարելի էր անոր նամակ գրել կամ հեռագրել «Չարենց, Հայաստան»: Բայց կը խորհէի թէ Մահարիին ալ կարելի է հեռագիր գրկել «Մահարի Կասեան Երեւան» գրելով: Ուրախ ենք որ Երեւանը այնքան մեծցած է որ նոյնիսկ Մահարիին հասնելու համար՝ հարկ է ճշդել փողոցին անունը եւ տան թիւը, (բարեբախտաբար չէ պահանջուած յարկաբաժնին համարը):

Այսքանը հաճելի միջանկեալ, ցոյց տալու համար Չարենցի եւ Երեւանի մեծութիւնները, իսկ Աստուած մը չըլլալը ... Մահարիին, զոր ես ըբեր էի հեռագրովս, հակառակ որեւէ պաշտամունքի կողմնակից չըլլալուս:

Սիրելի Մահարի,

Հեռագիրդ առիթ կուտայ անդրադառնալու կարեւոր հարցի մը, որ Պետրոս Դուրեանի Տաղերուն հրատարակութիւնն է ըստ իրենց բնագիրներուն, այսինքն՝ ըստ Պետրոս Դուրեանի ինքնաձեռագիրներուն, որոնք բարեբախտաբար կորսըւած չեն:

Ուրեմն քեզի շնորհակալութիւն կարելի է յայտնել, որ քու մշտաբորբոք հետաքրքրութեամբդ ու ժանդ չբռնող տաղանդովդ օգտակար կ'ըլլաս հայ գրականութեան, այս անգամ անոր հանճարեղ աստղին եւ ոչ Աստուծոյն: Շնորհակալութիւն նաեւ իմ կողմէ, որ առիթ կը ստեղծես ինծի՝ արտայայտուելու այս մասին:

Պետրոս Դուրեան իր տաղերը, լաւագոյն է ըսել՝ իր տաղարանը, ընդօրինակած կամ գրած է երկու անգամ, երկու անջատ տետրակներու մէջ:

Առաջին տետրակը կամ ընդօրինակութիւնը բնական է աւելի կանուխ է: Առաջին տետրակին մէջ թուական չկայ, (ինչպէս նաեւ երկրորդ տետրակին մէջ), ըստ իս՝ մէկը միւսէն մէկ կամ երկու տարիով առաջ է, հաւանաբար 1870ին գրած է (այսինքն իր տաղերը այնտեղ ընդօրինակած է կամ փոխադրած): Իսկ տարի մը ետք, շատ հաւանաբար 1871ին, (իր մահէն շատ քիչ առաջ, թերեւս 2–3 ամիսներ առաջ, որովհետեւ մեռած է 1872 Յունուար 20ին՝ հին տոմարով): Բնական է երկրորդ տետրակը կամ ընդօրինակութիւնը աւելի յղկուած ու կատարելագործուած է, Պետրոս Դուրեանի իսկ կողմէ, անոր անմահ եւ անթառամ մատներով:

Արդ, սիրելի Մահարի, Դուրեանի այս երկու տետրակներուն մէջ էր «Տրտունջք» քերթուածին առաջին տողին մէջ ձեզ եւ հայ գրագէտները հետաքրքրող բառը Աստուած է եւ ոչ թէ աստղեր, (ԽՄԲ.— Սփիւռք հրատարակած է երկու տարբերակներուն էջերուն լուսանկարը, Ապրիլ 7ի թիւով):

Պետրոս Դուրեանի առաջին տետրակին մէջ, սակայն, կան ուշագրաւ եւ սքանչելի նորութիւններ, հանճարեղ բանաստեղծին անդրանիկ բխումները, որոնք յաճախ աւելի գեղեցիկ են քան տարի մը կամ երկու տարի ետք ի'ր իսկ կողմէ եղած փոփոխութիւնները: Վերջապէս նոյնիսկ Դուրեան ինքզինք չէ որ կատարելագործած է: Այսպէս, առաջին տետրակին մէջ «Տրտունջք» քերթուած խորագիր տուած է «Առաջին Կասկածք», ինչ որ իբր անդրանիկ բխում եւ աւելի վերլուծական ձեւ՝ բան մը կ'ըսէ Դուրեանի հոգեկան ու մտաւոր աշխարհին եւ անոր որոնումներուն մասին, — առաջի՞ն կասկածք: Իրապէս «Տրտունջք»էն եւ անոր սովորական թելադրութենէն աւելի իմաստ ունին առաջին կասկածները, զորս Դուրեան կ'ունենայ ինքնիր մասին, ա'յս աշխարհի մասին, մանաւանդ այն աշխարհին մասին, վերջապէս կեանքի ու անոր խորհուրդներուն մասին(*):

Դուրեանի «Տրտունջք» քերթուածին առաջին տողին մէջ գտնուած «Աստուած» բառին մասին բաւական վէճեր եղած են, — տեղը չէ այդ բոլորը մէջբերել: Կը բաւականանանք այստեղ մէջբերել Վենետիկեան Մխիթարեան Միաբանութենէն Հ. Մեսրոպ Վ. Ճանաշեանի «Ծաղկաքաղ Արդի Հայ Գրականութեան» գիրքէն (Ա. հատոր, էջ 242, Վենետիկ, 1957), հետեւեալ ծանօթագրութիւնը.—

«Բնագրին մէջ կայ Աստուած բառը, բայց ինչ ինչ հրատարակութիւններ փոխած են զայն աստղի: Օշական կը համարի որ աստղազարդ երկնքի մը դիմաց եւ մութ սենեակի մը առանձնութեան մէջ գրի առած է Դուրեան իր քերթուածը, ու Աստուած բառը կա'մ համառօտագրութեան մը ձեւով, կա'մ անկատար գրուած է իր ձեռագրին մէջ՝ աստ, որ կրնայ աստղ ալ ըլլալ: Ենթադրութիւն մըն է անշուշտ այս բացատրութիւնը, որ կը գոհացնէ երկրորդ տողին պլպլալ բային պահանջը, ինչպէս նաեւ երրորդ տողին «աստղ մ'ալ ես» բառերը»:

Բնական է, ընդունի'նք, որ աւելի յարմար էր աստղեր դնել, որոնք արեւին հետ համադաս «կը պլպլան», (ինչպէս Դուրեան երկրորդ տողին մէջ կը գրէ), մինչդեռ «Աստուած եւ արեւ» համադաս չեն, եւ համադաս չեն պլպլար:

Յետոյ սխալ է այն ենթադրութիւնը թէ Պետրոս Դուրեան իր «Տրտունջքը» գրած է «մերձ ի մահ», ինչպէս Դուրեանի տպագրուած բոլոր տաղարաններուն մէջ նոյն քերթուածին վերեւ գրուած է եւ ինչպէս նոյնիսկ Դուրեանի երկրորդ տետրակի նո'յն տաղի վերեւ գրուած է, բայց այլ ձեռքով մը կամ այլ ձեռագրով մը:

Նախ «մերձ ի մահ» եղող մը չի կըրնար ինքն իր մասին գրել «մերձ ի մահ», երկրորդ՝ «Տրտունջքը» կը գտնուի Պետրոս Դուրեանի երկու ինքնաձեռագիր տետրակներուն մէջ ալ, որոնք իրարմէ հեռու են առ նուազն մէկ տարիով, առ նուազն ընդօրինակութեան պահանջած ժամանակով, որուն ընթացքին չէր կըրնար շարունակուիլ «մերձ ի մահ» վիճակ մը:

Պետրոս Դուրեանի տաղերը իր մահուան տարին իսկ, 1872ին, հրատարակուած են, իր շարք մը թատերգութիւններուն հետ (Տաղք եւ Թատրերգութիւնք, Պետրոս Դուրեան, Կ. Պոլիս, տպագրութիւն Արամեան, 1872, էջ 493, «հրատարակեալ ջանիւք ընթերցասիրաց, Իւսկիւտարու»):

Արդ, Դուրեանի տաղերը, առաջին այս տպագրութեան մէջ, հրատարակուած են ըստ իր երկրորդ ձեռագրին կամ տետրակին, որ, ինչպէս ըսինք, Դուրեանի իսկ կողմէ վերամշակուած է եւ կատարելագործուած, ուրեմն հեղինակին իսկ՝ Դուրեանի կողմէ:

Բայց պատահած է ահաւոր չարիք մը, որուն համար նոյն թուականին, 1872 Յունուար 20ին աչքերը փակող հանճարեղ պատանին մեղաւոր չէ:

Դուրեանի տաղերուն առաջին տպագրութեան իբրեւ հիմ ծառայող տետրակը (երկրորդ տետրակ), տպագրութեան ատեն, «սրբագրուած» կամ «յղկուած» է գրագէտի մը կողմէ, որ չարիք է գործած ի վնաս Պետրոս Դուրեանի տաղերուն լեզուին եւ արուեստին, ինչպէս նաեւ բընականութեան: Արդ, Դուրեանի տաղերուն երկրորդ տետրակին մէջ (որ կը կրկնենք՝ հիմ ծառայած է առաջին տպագրութեան) կը գտնուին տողընդմէջ բոլոր այդ «սրբագրութիւնները»:

«Սրբագրողը» համոզուած եմ որ Սիմոն Ֆէլէկեանն է, որ պատանի Դուրեանի աշխարհաբարը «սրբագրած է» գրաբար ձեւեր ներմուծելով, «սրբագրած է» արուեստի տեսակէտով պատկերները: Կրկնենք, քիչ անգամ յաջող, բայց յաճախ վնասակար «սրբագրութիւններ» կատարելով:

Դժբախտաբար Դուրեանի տաղերուն յետագայ բոլոր տպագրութիւնները կատարուած են հիմ ունենալով առաջին տպագրութիւնը (1872), որ կը կրէ Ս. Ֆէլէկեանի «սրբագրութիւնները»:

Բազդատութիւն մը, բանասիրական ու մանրակրկիտ, շատ հետաքրքրական նորութիւններ պիտի ներկայացնէր: Բայց կ'արժէ վերականգնել Դուրեանի տաղերուն սկզբնական բնագիրը:

Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Հետաքրքրական է կարդալ Էքսէրճեանի հրատարակած ընդարձակ կենսագրութիւնը, ուր դրուած է խօսակցութիւն մը քահանային ու Դուրեանի միջեւ, մահէն մէկ կամ երկու օր առաջ, բանաստեղծին այս «կասկածներուն» մասին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Դ.

Իմ տասնըմէկ տարիների, ինչպէս նաեւ այդ 444 օրերի մասին, որ ես ապրեցի Երեւանում, ես պիտի գրեմ անպայման, եթէ ապրեմ եւս մի քանի տարի: Զորս հարիւր քառասուըչորս օր ես ապրեցի տագնապներով, կարճատեւ ժպիտներով եւ օղիով: Մխիթարականն այն էր, որ այդ օրերին ինձ գտան երիտասարդ բանաստեղծներ Սիլվա Կապուտիկեանը, Վահագն Դաւթեանը, Սեւակը, Էմինը, Սահեանը, Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, որոնք աշակերտական սեղաից կարդացել եւ սիրել էին իմ գրքերը, Վահագն Դաւթեանը անգիր արտասանում էր իմ բանաստեղծութիւնները եւ ժըպտում իր մանկական ժպիտով:

Նոյեմբերեան մի դիշեր երկրորդ անգամ ինձ ձերբակալեցին: Ինձ ընդունեց Ներսէսը, նա, որն ինձ ընդունել էր 1936 թուին:

— Նորի՞ց եկար, — հարցրեց նա շշուկով:

— Ես չեկայ, բերին, — պատասխանեցի ես:

Նոյն ներքնայարկը, նոյն խոնաւ, բանտային, փտած կաշուի հոտ յիշեցնող հոտը, տարբեր կամերա: Երբ ինձ ներս խոթեցին եւ դուռը ազմուկով փակեցին ետեւիցս, յատակի վրայ պառկած մի քանի հոգի զարթնեցին եւ բարձրացրին գլուխները: Զինուորական դերիներ էին, երիտասարդներ, որոնք մեղադրւում էին հայրենիքի դաւաճանութեան մէջ: Դըրսում անձրեւն էր մաղում, ներսում՝ արցունքը:

1949 թուական: Ապրիլ: Էտապ: Տաժանակիր, դաժան էտապ ինը քաղաքներ ինը բանտերով: Կրասնոեարսկ երկրամասի Կանսկ քաղաքում մեզ բեռնեցին ապրանքատար աւտոներում եւ քշեցին երկաթագծից արեւելք:

Մենք բաժին ընկանք Կուռա գիւղի կոլխոզին, որի նախագահն էր Անտրէյ Դիմիտրովիչ Սալաւարովը, չէկ մազերով եւ չէկ թարթիչներով, կապոյտ աչքերով, թոյլ բնաւորութեամբ, բայց բարի մի անձնաւորութիւն, որին չեմ կարող երախտագիտութեամբ չյիշել: Կիսագրագրէտ էր եւ յարգում էր գրագէտներին:

Յմահ աքսորականներ — այս էր մեր սոցիալական դրութիւնը: Մենք ազատ էինք տուեալ գիւղում եւ ամսական երկու անգամ ենթակայ ստուգման: Աշխատիլ կոլխոզում, աշխօր վաստակել եւ ապրել, ահա խնդիրը:

Գիւղացի աքսորականները շուտ գտան իրենց տեղերը, նրանք բոյն դրին այրի կանանց օջախներում: Շուտով նրանք բարձրացրին տնտեսութիւնը եւ իրենք բարձրացան տնտեսութեան վրայ, իսկ ինտելիգենցիան, ախ, այդ ինտելիգենցիան, որը ոչ մի կերպ չի կարող վերակառուցուել ...: Նրանք վախենում են ձիուց, դրչի, մատիտի սովոր նրանց ձեռքերը չեն կարող բռնել գիւղատնտեսական գործիքներ, աշխատել ինչպէս հարկն է: Եւ ի՞նչ: Քաղցում են նրանք եւ «Պրաւդա» են կարդում:

Ինձ վստահեցին կոլխոզի 323 գոճիները, ես նրանց հովիւն էի եւ խնամատարը: Վաղ առաւօտեան ես մօտենում էի խոզանոցներին, երբ նրանք լուռ սպասում էին բաց օդ դուրս գալու եւ նախաճաշելու: Զգալով իմ գալը, դեռ հեռուից նրանք բարձրացնում էին մի խանդավառ, տիեզերական օւացիա: Մինչեւ հիմա էլ, երբ ես շուկայում կամ այլուր տեսնում եմ մի գոճի կամ լսում նրա ձայնը, իմ սիրտը խփում է ուրախութիւնից, ինձ թւում է, որ հանդիպել եմ հարազատի եւ լսում եմ նրա ձայնը:

Օրերից մի օր ստացուեց թերթը, որտեղ տպուած էր Գ. Էմինի նկարը Սթալինի անուան լաւորեատութիւն ձեռք բերելու կապակցութեամբ: Ես հպարտ էի եւ ուրախ: Չէ՞ որ նա գիտէր ինձ, իսկ ես՝ նրան, նրա հետ անգամ զինի եմ խըմել: Առաւօտ էր, մէկը սիբիրեան ամառնային այն առաւօտներից, երբ կեչուտներն ու պուրակները չողում են մարգարտափայլ չող ու չաղով, երբ օդը թափանցիկ է եւ յստակ մանկական աչքերի նման: Ես իմ գոճիներին բաց թողի ձորի ճահճուտը, իսկ ինքս քաշուեցի թփուտները՝ թերթը ձեռքիս: Հեռուում, ճանապարհի վրայ երեւաց մի ձիաւոր: Այդ իմ բրիգադիրն էր՝ Սեմիոն Պետրովիչը: Նա մօտենում էր ինձ: Ուրիշ անգամ ես ոտքի պիտի կանգնէի եւ «զեկուցէի», որ գոճիները ողջ են եւ առողջ եւ որ փախուստի կամ օրինազանցութեան դէպքեր չեն նկատուել ... Բայց այս անգամ ես չշարժուեցի տեղիցս, այնքան անվախ եւ հպարտ էի զգում ինձ:

— Ի՞նչ ես անում, — հարցրեց նա:

— Կարդում եմ:

— Ի՞նչ կայ թերթում:

— Ահա, — ես վեր կացայ տեղիցս եւ ցոյց տուի էմինի նկարը, — ստացել է մրցանակ: Նա իմ ընկերն է:

Իմ բրիգադիրը վերցրեց թերթը, նայեց նկարին, յետոյ նայեց իմ սփաթին, վերադարձրեց թերթը եւ ինձ մեծարեց ռուսական մի հայհոյանքով, որն անհընարին է գրի առնել:

— Գնա դու ...

Ես չվիրաւորուեցի: Այս միջադէպը թուաց ինձ չափազանց զուարճալի: Բայց նայելով հեռացող հեծեալի յետեւից, իմ մէջ սողոսկեց բարակ, ասեղի պէս մի կասկած. — Իսկապէս ես ճանաչում եմ այս փողկապաւոր բանաստեղծին, թէ՞ այս բոլորը զառանցանք է, հալիւցինացիա, խանգարուած ուղեղի երեւակայութիւն:

Ցիշարժան էր այդ օրը, երբ իրիկնադէմին, ես, իմ գոճիներին տեղաւորելուց յետոյ, դիւղ մտայ, դարբնոցի մօտ հանդիպեցի կռանահար աքսորական Պարոյր Խաչատրեանին: Նա ինձ հաղորդեց, որ Ձերժինսկից մի խումբ աքսորականներ են բերուել մեր կոլխոզի տնտեսութեանը օգնելու համար բերքահաւաքի աշխատանքներում եւ, որ նրանց մէջ կան երկու կանայք՝ Հայուհի եւ Լիտուհի: Կոլխոզի վարչութեան բակում գերանների եւ սանդուխի աստիճանների վրայ նստել էին նորեկները: Միջահասակից ոչ բարձր, ալեխառն մազերով մի կին մօտեցաւ ինձ իր կապոյտ աչքերով, երիտասարդ ընկերուհու հետ: Հայուհին Մոսկուայի Հայերից էր. նա մաքուր ռուսերէնով դիմեց ինձ.

— Եթէ չենք սխալւում, դուք հայ էք, գրող եւ խոզարած:

— Այո, — պատասխանեցի ես, — ես Հայ եմ, գրող եւ խոզարած:

— Մենք չէինք ուզում այստեղ գալ, — շարունակեց Հայուհին, — մեզ համոզեցին եւ խօսեցին ձեր մասին: — Դուք ի՞նչ կարծիք ունէք մեր կոլխոզի մասին, մեզ մօտ մինչեւ անգամ գրող կայ, այն էլ՝ խոզարած... — Մենք համոզուեցինք ու եկանք: Ասենք, եթէ չհամոզուէինք էլ ... միեւնոյնն է, պիտի բերէին: Ծանօթացէք ընկերուհուս՝ Անտոնինա Պաւիլայտիտէ, Վիլնիւսի համալսարանի իրաւաբանական ֆակուլտետի երրորդ կուրսի ուսանողուհի ... հիմա մենք ի՞նչ ենք ուզում, — շարունակեց Հայուհին իր մաքուր ռուսերէնով, — դուք այստեղ կարող էք մեզ օգտակար լինել ... — նա ժպտաց եւ նայեց ընկերուհուն, — մենք չենք ուզում, որ ձեր պաշտօնը մեզ տան, բայց խօսէք նախագահի հետ ... դուցէ մեզ էլ մի ուրիշ գծով հովիւներ նշանակի... դուք կարո՞ղ էք:

Նրանք նշանակուեցին հորթարածներ: Անդրէյ Դիմիդրիչը այդ արաւ մեծ սիրով, որովհետեւ ոչ ոք չէր ուզում հորթերի հետ գործ ունենալ: Հակառակ իմ գոճիներին, նրանք սարսափելի անհնազանդ էին, չենթարկուող եւ անկարգ: Անդրէյ Դիմիդրիչն ինձ յանձնարարեց օգնել նրանց եւ ցոյց տալ, թէ որտեղ պէտք է քշեն հորթերին:

Գուցէ այս մասին կարիք չլինէր այսքան երկար խօսել, եթէ... հիմա երբ նստած եմ Երեւանում, իմ բնակարանում, իմ աշխատանոցում եւ գրում եմ իմ կեանքի համառօտ պատմութիւնը, վերոյիշեալ լիտուհին, Անտոնինան, նստած իմ դէմ կարդում է լիտուական սոխակ, բանաստեղծուհի Սոլոմէա Ներիսին, եւ նրա աչքերը թաց են: Այո, մեզ միացրին դժուար օրերը, զրկանքն ու տառապանքը, չլինէր նա, իմ ոսկորները կը մնային այնտեղ, Սիբիրում: Իսկ հիմա նստել է Անտոնինան Սոլոմէա Ներիս է կարդում եւ նրա մտքով չի անցնում, թէ ինչի մասին եմ գրում: Մենք ազատուեցինք եւ Երեւան վերադարձանք 1954 թուականի ամրանը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար.)

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Արմենիա», առաջնորդող յօդուածով մը կը ներկայացնէ մեր աշխատակցին այս նոր գործը.—

Շաւարշ Նարդունի օտար Ֆոլքլորը պեղած՝ թարգմանաբար կուտայ գեղեցիկ հատոր մը, — Լուսամատեանը:

Գրական այս մարզը ուրացուելու աստիճան զանց առնուած է նորերու կողմէ, որոնք աւելի հետամուտ կը թուին ինքնադիր փորձերու:

Առանց ժխտելու արժէքը ներքին խրոմքներն ու մտածումները գրականութեան ուղիով պարպելու ճիգին, կը գտնենք խորանալու եւ թարգմանաբար օտար ստեղծագործութիւններով մեր մշակոյթը հարստացնելու միտքը ամէն տեսակէտով օգտակար:

Նարդունի սեփական ստեղծագործութեան զուգահեռ այս աշխատանքին լրծուած է ահա:

Այս ուղղութեամբ 1944ին ան տուաւ Ծաղկամատեանը, 1951ին՝ Վարդամատեանը, հրատարակութեան համար պատրաստ է, կ՝իմացնէ՝ Մանկամատեանը:

Թարգմանական գործը, անթերի եւ կատարեալ եղած պարագային իսկ, ստեղծագործութիւն չէ անշուշտ, թէպէտ գընահատութեան արժանի դատանք:

Պրպտում, լարում եւ յոգնութիւն պահանջող աշխատանք մըն է ան ու հրատարակուած տեսնելու մղձաւանջով՝ ծառայութիւն:

Մերժել մշակոյթի պատմութեան մէջ երանգախառնումներու եւ ազդեցութեանց իրողութիւններ, պիտի ըլլար սխալ:

Ինքնատիպ կոչուած արուեստ մը, արդասիք է շատ անդամ ազդակրութիւններով լուսակարկառուած նոր արուեստի մը, ուր հեղինակին տաղանդը մոռցնել կուտայ յաճախ իրաւունքները ուրիշներու, որոնք նուազ կատարելութեամբ ներկայացուած են:

Նարդունի, որոնող միտք, Լուսամատեանի մէջ ամփոփած է իր պրպտումներուն ուշագրաւ արդիւնքը:

Գործը բաժնուած է երկու մասի:

Առաջինով, 104 էջ, ան կուտայ ռուսական, պարսկական, Ֆրանսական, ուկրայնական եւ եթովպական տասնըմէկ հէքեաթներ, հետաքրքրական ու գեղեցիկ, բոլորն ալ:

Այս հէքեաթներով, ինչպէս անոնց յաջորդող ժողովրդական երգերով ու բանաստեղծութեամբ, կը տրուի մասամբ հոգեբանութիւնը զանոնք ստեղծագործող ժողովուրդներուն:

Այսպէս, օրինակ, ինքնատիպ սրամըտութեան նմոյշ մըն է ուկրայնական հէքեաթը, որ կը կրէ Աւելի Տխմարը խորագիրը:

Պէտք է ընդունիլ որ հէքեաթներ դաւառէ դաւառ եւ երկրէ երկիր անցնելով՝ յաճախ կրած են որոշ փոփոխութիւններ:

Մերթ՝ տրուած հէքեաթի մը նմանակը կը տեսնուի հեռաւոր ժողովուրդի մը մօտ:

Ժամանակի ընթացքին, անոնք կրնան կրել որոշ փոփոխութիւններ եւս, ու կու գայ ատեն մը, որ կը կնճռոտի անոնց հայրութիւնը:

Անդիր դպրութիւնը այս ձեւով նոր ժամանակներու կտակած է հարազատութիւնը կասկածելի հարստութիւններ:

Մեծ է հէքեաթին կարեւորութիւնը եւ դերը ժողովուրդներու գրականութեան մէջ: Հէքեաթներու մէջ թաղուած են յաճախ իմաստութեան անստգիւտ գոհարները ազդերու:

Եթէ դեղջուկ երգեր կուտան սիրտն ու հոգին զանոնք յօրինող ժողովուրդներու, հէքեաթները կը մնան անոնց իմաստութեան եւ փորձառութեան վկայութիւնը:

Լուսամատեանի երկրորդ մասին մէջ տրուած են օտար ժողովրդական տասներկու բանաստեղծութիւններ:

Նմոյշներ վերցուած են Ֆրանսական, հնդկական, սերպական, մոլտաւական, պարսկական, սկանտինաւեան, յունական, ռումանական, ճափոնական, սլաւական եւ եգիպտական Ֆոլքլորէն:

Ժողովրդական ոգին կը ցոլանայ ինքնատիպ այդ կտորներուն մէջ:

Սէրը առանցքը կը կազմէ անոնց:

Պէտք է անձամբ կարդալ Լուսամատեանը, վայելելու համար անկէ ծորող քաղցրութիւնը:

Նարդունի անթերի հայերէնով մը կատարած է իր թարգմանութիւնները՝ պահելով իրաւունքը ժողովրդական մոթիվներուն:

Գնահատութեան արժանի է նմանապէս հաղէպ թարգմանիչին համակիրներու կեցուածքը: Անոնք նիւթական ձեռնտուութեամբ ստեղծած են հնարաւորութիւն որ լոյս տեսնէ Լուսամատեանը:

Հանդէպ արժանաւոր գրագէտին այս կեցուածքը, արդի մեր պայմաններուն մէջ, երբ հայ մարդը ամէն բանի համար դրամ ունի, բայց հայ գրքին ու գրականութեան համար ոչ, Նարդունիի համակիրներու նուիրումը կը դառնայ ուշագրաւ:

Մաղթենք որ գործը ունենայ արագ ըսպառում եւ անոր յաջորդէ հրատարակութիւնը, Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛ր ինքնատիպ հէքեաթներու հեղինակին պատրաստի երկերուն:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԳՈՎԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Պուլկարացի կին լրագրող Ե. Կիրանովան գալով Երեւան, դիտելով մեր քաղաքի տեսարժան վայրերը, իր տպաւորութիւններն է հրապարակել Մոսկուայում լոյս տեսնող «Լէ Նուվէլ տը Մոսկու» լրագրում:

Հիացումով խօսելով մեր հին ու նոր մշակոյթի մասին, լինելով Մատենադարանում եւ տեսնելով այնտեղ հաւաքած եւ խնամքով պահպանուող հազարաւոր ձեռագիր գրքերը, ծանօթանալով Մուշի «ճառընտիր»ի զարմանալի պատմութեանը, նա գեղեցիկ միտք է յղացել. «Այդ ձեռագիրը զննելիս ես մտածում էի, որ եթէ իր մշակոյթի նկատմամբ ժողովրդի սէրը մարմնաւորող յուշարձան կառուցեն մի օր, պէտք է անմահացնել այդ անծանօթ կնոջը՝ իր ժողովրդի մշակոյթի մի մասունքը գրկած թափառելիս»:

Իրօք, ինչո՞ւ չիրականացնել այդ գեղեցիկ միտքը: Ինչո՞ւ չանմահացնել այդ անյայտ հերոսուհուն ու նրա կատարած սխրագործութիւնը մի արժանի յուշարձանով:

Մենք կ՝առաջարկէինք աւելին. ինչո՞ւ, օրինակ, չփորձել գտնել այդ կնոջ հետքերը: 1915ի ողբերգութիւնից անցել է 50 տարի, եթէ մի պահ ենթադրենք, որ այն ժամանակ նա եղել է 20–25 տարեկան, ապա այժմ նա պէտք է 70–75 տարեկան լինի եւ շատ հաւանական է, որ դեռ կենդանի է:

Գրքի մի կէսը նա բերել հասցրել է Անդրկովկաս, ուրեմն, անկասկած է, որ նրան տեսնողներ, նրա հետ խօսողներ եւ գիրքը նրանից ընդունողներ են եղել, հետեւաբար նրանցից մէկն ու մէկը պէտք է, որ թէկուզ աղօտ յիշողութիւններ պահպանած լինի նրա մասին: Ցայտնի է նաեւ, որ նա ընկերուհի էլ է ունեցել, որի հետ բաժանել են գիրքն ու երկուսով տարել:

Մեր կարծիքով կարելի է ինչպէս մեր, այնպէս էլ սփիւռքահայ թերթերի միջոցաւ դիմել բոլոր Մշեցիներին, եղեռնից փրկուած բոլոր ականատեսներին, խնդրելով օգնել այդ կնոջը գտնելու կամ նրա մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու գործում:

Միանգամայն արդարացի կը լինի, որ այդ անյայտ կինը յայտնի դառնայ եւ իր արժանի տեղն ունենայ մեր Մատենադարանի հարուստ պատմութեան մէջ:

Ա. ԱՂԱՅԵԱՆ

(Գրական Թերթ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Թուարէկը խնդաց, իսկ Հաքիմ, զայն համոզելու համար, այս անգամ սկսաւ իր հայհոյանքներու տեղատարափը արարերէն լեզուով: «Ին ալապուք», «իպն էլ քէլպ», «իպն էլ ահպա», «եա թէրէս», «եա մուզլիմ», «եա մուղաֆֆիլ»... եւայլն, եւայլն ...: Հաքիմ այս լուացողականը սկսած ատենը բարկացած մէկու մը կերպարանքը առաւ: Եւ բարկանալ ձեւացնելով սկսաւ իբրեւ թէ Ֆրանսերէն հայհոյանքներով պատասխանել: Իրարու հայհոյելու ձեւով Ֆրանսերէն խօսակցութիւն մը սկսաւ մեր միջեւ, որու միջոցին հարցուցի՝ «ինչո՞ւ ազատել կ՝ուզես զիս»: «Ատոր պատասխանը չեմ կրնար տալ, միայն դուն սա ըսէ ինծի թէ ապրիլ կ՝ուզե՞ս», հարցուց Հաքիմ յօնքերը պռստելով: «Ի հարկէ», պատասխանեցի:

«Քեզ պիտի ազատեմ, բայց Ճուանը մեզի կը դիտէ հեռադիտակով, պէտք է անպայման գլուխ մը կտրեմ», ըսաւ Հաքիմ: «Գլո՞ւխ մը մի» բացագանչեցի: «Այո, թուարէկին գլուխը», պատասխանեց Հաքիմ այս անգամ կատաղութեամբ: Այս պարագան ինծի դարշանք պատճառեց, բայց ճիշդ այդ միջոցին, տեսայ որ մեզի հետ եկող թուարէկը ըսկըսաւ աղաչել ու պաղատիլ Հաքիմէն որ վիզս սղոցելու պատիւն ու երջանկութիւնը իրեն ձգէ ...:

— Վայ սրիկա, գոչեց Զարտաք:

— Ալ կը վարանի՞ս ատանկ մարդուն գլուխը թռցնել, մրմնջեց Մօպրէ:

— Եթէ ես ըլլամ, մարմինն ալ աղբանոց կը նետեմ, միջամտեց Բզէզ:

— Հաքիմի հետ խօսք մէկ ընելով սա կարգադրութիւնը ըրինք, շարունակեց Մօպրէ: Երբ որ Ճուանի նշանակած ծառին քով հասնէինք, ես անանկ պիտի ձեւացնէի որ ձիէն վար իջնել չեմ ուզեր. Հաքիմ զայս տեսնելով թուարէկը իմ վրաս պիտի զրկէր որ զիս բռնի կերպով վար իջեցնէ: Ասոր վրայ, ես ձիուն վրայէն ամբողջ ծանրութեամբս թուարէկին վրայ պիտի իյնայի, իսկ Հաքիմ ալ վրայ հասնելով ետեւէն պիտի դաշունահարէր զայն ...:

Ահա այս էր ծրագիրնիս: Մնացեալը անշուշտ հեռուէն տեսաք: Երբ Հաքիմ իր գործը լմնցուց եւ երբ թուարէկին գլուխը անդունդէն վար գլտորելով աներեւոյթ եղաւ, ես ծառին ետին պահուրտելով գետնի դիակին վրայէն երկար մուճակները խլեցի եւ անոր վերարկուն հանելով իմ զգեստներս անոր հագցուցի եւ անորն ալ ես հագայ...: Եւ որպէս զի Հաքիմը վտագի չենթարկուի, հոնկէ ծածուկ ճամբով մը փախուստ տալով քանի մը օր երեւան չելայ ...: Հաքիմն ալ Ճուանի ըսաւ որ կռիւի միջոցին թուարէկը ես սպաննած էի ...: Գրած երկտողս արդէն ժամանակին գտած էք թուարէկին վրայէն եւ մնացեալին տեղեկացաք:

— Բայց սա չկրցանք հասկնալ թէ ի՞նչպէս Այնը – Մէսքինի մէջ գողութիւն եւ սպանութիւն ըրած ըլլալուն համար վռնտուած դաւաճան Հաքիմը ատանկ բարիքներ կը գործէ, հարցուց Մօրիս:

— Հաքիմը բնաւ գողութիւն ըրած չէ եւ ոչ ալ ոճիր գործած է, մէջ բերաւ Իպրահիմ փպտելով: Մեր ցեքապետը՝ Հաճի Մօհամէտ դիւղապետին եւ դատաւորին հետ համաձայնած էին եւ Հաքիմին անունը մարդասպա ու գող հաած եւ զայ ձեւակերպութեան համար Այնը – Մէսքինէն վտարած էին, որպէսզի ան կարենայ թուարէկներու քով ապաստանիլ եւ այդպէսով իր ցեղին վրէժը առնել:

Հաքիմ քաջ եւ կտրիճ մարդ մըն է. Ճուան քիչ ատենուան մէջ զայն իր տեղակալը ըրած է: Մանուէլայի նիւթած դաւադրութիւնը կէս դիշերին գալով մեզի իմաց տուողը ո՞վ էր, մեր ուղտապաններէն մէկուն Ճուանի լրտեսը եղած ըլլալը մեզ իմացնողը ո՞վ էր, Հաքիմը. անոր միջոցաւն էր որ Պիսքրայի մէջ Սեւ Արծիւները ծուղակը ձգեցինք, անոր միջոցաւն էր որ յաջողեցանք մագաղաթը ձեռք անցընել:

— Վայ շունշանորդի, քու այդ Հաքիմըդ պատուական մարդ է եղեր, գոչեց Զարտաք:

— Վաղը հոս պիտի գայ եւ զինքը պիտի տեսնէք, ըսաւ Իպրահիմ: Ցեղապետին նամակին մասին ի՞նչ որոշում պիտի տաք:

— Տուած հրամանը կէտը կէտին պիտի գործադրենք, պատասխանեց Զարտաք:

— «Կամ մեռելը պիտի խօսի եւ կամ գանձին գաղտնիքը հետս գերեզման պիտի տանիմ», այս պարբերութիւնը ի՞նչ կը նշանակէ, հարցուց Մատլէն:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զաղըլճեան, Պ. Նուպար Զաղըլճեան (Պոլիս), Տէր Թաթուլ քհնյ. Մալխասեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Գա – լուստեան, Տիկին Ներսէս Օֆեան եւ զա – ւակները, Այրի Տիկին Գալանճեան եւ զաւակները, խոր կսկիծով կը ծանուցա – նեն իրենց ամուսնոյն, զարմիկին եւ աղգականին՝

Պ. ՋԵՆՈՒ ԶԱԳՐԼՃԵԱՆԻ

(84 տարեկան, Պալսեցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 83 Րիւ Անրի Պարպիւս, Մէօտոն :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 15·30ին, Սէն Մարթէնի եկեղեցին, Րիւ տը լա Ռէ – փիւպլիք :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը կը հր – բաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կի – րակի (Մայիս 22) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուր հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշա – տակ հայ զինուորներուն որոնք, 1918ի Մայիսեան պատմական կռիւներուն պաշտպանեցին եւ փրկեցին հայրենիքն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լիոնէն Օր. Տէր – Պետրոսեան փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրէ Սո – ղոմոն Թէհլիրեան սրահին, Միքայէլ Տէր – Յակոբեանի եւ Կորիւեանի մահ – ուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Շնորհիկ Վահանեանէ (Քան) Մշակոյթի Տան այցելութեան առթիւ կը նուիրէ քսան ֆր. Շ. Միսաքեան սրա – հին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սո – վորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով – ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմի – տէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը կիրակի (22 Մա – յիս) ժամը 15·30ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ երեքշաբթի (24 Մա – յիս) ժամը 20·30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Այս երեքշաբթի ժամը 20·30ին ժողովի կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. «Քրխտափոր»ի եւ «Արամ» ենթակոմի – տէի ընկերները, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի բոլորին ներկայութիւնը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՌԱԼԻ
COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի – էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միու – թեան, *նախաձեռնութեամբ* Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյ :

Ի նպաստ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» երկսեռ վար – ժարանի Կրթ. գործին :

Այս երկուշաբթի ժամը 20·45ին, Սինեմա Առֆ, 257 Րիւ Պուալօ

« ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ »

եւ չատ գեղեցիկ Հայրենի երգեր, գու – նաւոր ֆիլմը :

Տոմսերու գիները են 5 եւ 7 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ: Խիստ եւ կարեւոր օրակարգ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն միւնչեւ լոյս 6րդ թաղապետա – րանի սրահը՝ *Փլաս Սէն – Սիւլփիս :*

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԻԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ *Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐՋԻ*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէչիէնէկեանի «Հէքեաթ – ողբերգութիւն» : Կը մասնակցին Ս. Քէչիէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէչիէնէկեան, Ս. Թոդաթլեան, Յ. Քէչիէնէկեան :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն: *Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ութը 20·45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

ՙՙ ՌՈՒԶԱՆ ՚՚Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա – տերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոհրաբեան, Է. Զաքըր – եան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուճեան, *Պարոններ՝* Ն. Բրշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զամմֆ – ճեան եւ Թ. Մանուկեան

Նաեւ « ՍԱՅԱՌ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ՇԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :
U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆՌՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յայնորդով
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — Ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին հնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՑՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Գլաս Թուրիսք)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՕԴԱՆԱԻՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր – ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ հաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս – տանի զանազան հաղաքները :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ գլաս) *ճամբորդողները իրա – ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Ամերիկա պանդոկը բը – նակելու եւ ճաշելու: Գինն՝ 2850 ՖՐ.:*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱԻԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, Գինն է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Ամփոփարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա – կերպութիւնները աւելի չատ ըլլալով :

Դիմել՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ

MARDI 24 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10617 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.617

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ֆրանսա հրապարակեց այն նոր յուշագիրը զոր զրկած է Գերմանիոյ, ի պատասխան Մայիս 3 թուակիր գերմանական յուշագրին : Առջի օր յայտնի էր արդէն այդ նոր յուշագրին ընդհանուր ոճը, որու բնագիրը ամբողջութեամբ նոր յանձնուեցաւ մամուլին :

Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ դիտնալ թէ Գերմանիա կ'ուզէ որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնա՞յ թէ ոչ : Այս է գլխաւոր կէտը յուշագրին : Այն պարագային որ Գերմանիա կը փափաքի Ֆրանսական զօրքին մնալը, կարելի է ըսկըսիլ բանակցութիւնները, հակառակ պարագային Ֆրանսա պատրաստ է 1967 Յուլիս մէկին քաշել իր զօրքը : Ուրեմն եթէ Ֆրանսական զօրքը պիտի մնայ, կարելի է խօսակցութիւններ սկսիլ հետեւեալ կէտերու շուրջ. —

Ա) Երկու կառավարութեանց միջեւ կարգադրութիւն մը պէտք է ըլլայ Ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալուն գործնական հարցերուն շուրջ :

Բ) Համագործակցութիւն մը պէտք է ստեղծուի դաշնակից հրամանատարութեան եւ Ֆրանսական հրամանատարութեան միջեւ, որ նախատեսէ Ֆրանսական ուժերու ստանձնած առաքելութիւնները եւ այն պայմանները որոնք կը վերաբերին անոր հրամանատարութեան, այն պարագային մէջ երբ Ուոշինկթընի դաշնագրին թիւ 5 յօդուածը խնդրոյ առարկայ ըլլայ : Ֆրանսական կառավարութիւնը, այս կէտին շուրջ, կը խորհի թէ բարեփոխութիւններ բերելով կարելի է 1954 Հոկտեմբեր 23ի համաձայնագիրը նկատել իբրեւ իրաւական հիմ : Գալով Ֆրանսայի դաշնակիցներուն, չեն կրնար խնդրոյ առարկայ ընել Ֆրանսական զօրքին իրաւական հիմերը առանց խնդրոյ առարկայ ընելու նաեւ վերապահուած իրաւունքներու հարցը :

Միւս կողմէ, որոշ մտահոգութիւն կը տիրէ դաշնակցային Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Ատընաուրը կ'ուզէ որ անկեղծ խօսակցութիւն մը տեղի ունենայ Փարիզի հետ, եւ այդ միջոցը կը նկատէ միակը լուծումի մը յանգելու համար : Գալով Սթրաուսի յայտնեց թէ հետեւեալ նամակը կը զրկէր նախագահ տը Կոլի եթէ ինք ըլլար իշխանութեան գլուխը .— « Շատ սիրելի բարեկամ, համաձայն ենք այն սերտ միջանկախութեան մասին որ կայ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ իրենց ապահովութեան պահպանման համար : Կը մեկնիմ այն սկզբունքէն որ նոյն տեսակէտներն ունինք այդ մասին եւ այդ պատճառով է որ պիտի չվարանիք Ֆրանսական զօրքը օգտագործելու դաշնակցային Գերմանիան պաշտպանելու համար, եթէ յարձակման մը զոհ ըլայ : Պատրաստ եմ, այս պայմաններուն մէջ, ձեզի տալու այն իրաւունքները զորս կը վայելեն անգլիական եւ ամերիկեան զօրքերը, պայմանաւ սակայն որ պահպանուի Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը եւ երկկողմանի համաձայնագիր մը ստորագրենք այս հարցին շուրջ : Ձեզմէ կախում ունի եւրոպական միասնականութեան յառաջդիմութիւնը : Ատոր համար, կը խնդրեմ, որ Մոսկուայի մէջ, Եւրոպայի եւ Գերմանիոյ միութեան բանբերն ըլլաք : Ձեր վերադարձէն ետք, ինքզինքիս թոյլ պիտի տայի ձեզ հրաւիրելու եւրոպական Հաւաքականութեան վեց երկիրներու վեհաժողովի մը » :

Այս երեւակայական նամակը անհրաժեշտ չի նկատուիր սակայն դեմոկրատ քրիստոնեաներու կողմէ, որոնք չեն բաժներ Շթրաուսի եւ Ատընաուրրի մտահոգութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ Լոնտոն կը գտնուի երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար : Խօսակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ Ատլանտեան տագնապը եւ գերմանական օգնութիւնը բրիտանական բանակի ծախքերուն : Էրհարտ պիտի ընդունուի թագուհիին կողմէ :

ՏԱ ՆԱՆԿԻ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ : Զօր. Քիի զօրքերը վերջնագիր մը ուղղած են պուտտայական ապստամբներուն, որպէսզի յանձնուին : Քաղաքացիական պատերազմը սաստկացած է եւ Ամերիկացիք շատ նեղ կացութեան մատնուած են : Հակառակ Ճոնսընի լաւատեսութեան, որոշ վերապահութիւն մը կը տիրէ եւ Ամերիկացիներուն 54 առ հարիւրը համամիտ է որ Ամերիկա քաշէ իր զօրքը Վիէթնամէն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի Փառատօնը վերջացաւ Ուրբաթ օր, բայց Ժիւրիին տըւած մրցանակները մեծ դժգոհութիւն պատճառեցին եւ սուլոցներու ու բողոքներու մէջ անլսելի դարձաւ Ժան Մարէի ձայնը, որ կը փորձէր մրցանակներու ցանկը կարդալ : Մրցանակաբաշխութենէն քիչ ետք մօտ 110 լրագրողներ նիստ կը զումարէին եւ «գռեհկութեան մրցանակը» կուտային Ժիւռիին, ծանր յօդուածներ ալ լոյս կը տեսնէին թերթերուն մէջ : Յիշենք սակայն թէ առաջին մրցանակը տրուած է, Էկս Էքօ, Ֆրանսական «Այր մը եւ կին մը » եւ իտալական Սինեոռէ Սինեոռի» (Տիկիններ եւ պարոններ) Ֆիլմին : Օրսըն Ուէլս, մրցումէ դուրս, կ'արժանանար պատուի մը շարժանկարին բերած իր օժանդակութեան համար :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Անգլիոյ նախկին վարչապետին Մաք-Միլընի կինը, 65 տարեկանին, Միշտ գործօն մասնակցութիւն բերած է իր ամուսնոյն քաղաքական եւ հանրային կեանքին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ֆութպոլի բաժակը շահեցաւ Սթրազպուր Օի դէմ մէկով պարտութեան մատնելով Նանթը :

Օրը Օրին

ԱՌՋԻՆ ԸՐԱԾԸ ՉԸՆԵՆՔ

—

— Արջը իր ձագը սիրած ատեն՝ խեղդեր է, կ'ըսէ մեր գեղացի ժողովուրդը :

Մարդն ալ կրնայ այդ ոճիրը գործել՝ պէտք եղածէն աւելի իր կուրծքին վրայ սեղմելով իր ձագուկը :

Նոյնիսկ Ազգը կրնայ այս տեսակ բան մը ընել՝ առանց կուրծքի մը կամ գրկըւելիք բանի մը պէտք ունենալու : Այլ պարզապէս իր շատախօսութեամբ եւ թեթեւսօլիկութեամբ :

×

Տարիներէ ի վեր բանուկ արհեստի մը վերածուած է Երեւանի լաւ — եւ ո՛չ այնքան լաւ — երեւոյթները փառաբանելու եւ պանծացնելու մարզանքը :

Մարզանք մը, որ բոլորովին կ'անտեսէ ամենայն Հայոց հայրենիքին մէջ տիրող վարչաձեւին տեսակն ու անոր խստութիւնը :

Հայաստանի ժողովուրդին հայրենասիրութիւնը ամէն երեւոյթի մէջ, բնականաբար, անսահման ուրախութիւն կը պատճառէ Արտասահմանի Հայութեան իբրեւ սփոփարար երաշխիք վաղուան համար :

Անցեալ տարուան — եւ այս տարուան — ժողովրդական ցոյցերը Ապրիլեան Եղեռնի ոգկեչումին եւ մեր հողային պահանջներուն առթիւ, երեւելի փաստերն են այդ հայրենասիրութեան, որուն հուրը չմարեցաւ, նոյնիսկ, Սթալիններու եւ Բերիաներու ահաւոր բռնակալութեան օրերուն :

Այդ ցոյցերուն զուգընթաց կրնաք միշտ աչքի առջեւ ունենալ նաեւ այն հայրենաշունչ գրականութիւնը, որ թեւ առաւ վերջին տասնամեակին, կարծէք, թիւրիմացութիւն մը փարատելու առաքելութեամբ :

— Արտասահմա՛ն, մենք ալ քեզի չափ Հայ ենք ... քեզմէ ալ աւելի ...

Արտասահմանը ո՛չ մէկ ատեն կասկածի տակ դրած էր Հայաստանի մեր անցեալ ժողովուրդին հայրենասիրութիւնը :

Բայց, ի հարկէ, իրաւունք տուած էր ինքզինքին՝ քննադատելու եւ դատապարտելու կարգ մը թեթեւութիւններ, որոնք կը պարտադրուէին իրեն՝ ի վերուստ :

Այս սրտցաւ մեղադրանքներուն տարբեր իմաստ տուին կարգ մը մարդիկ, արտասահմանի մէջ, Երեւանցիներուն աչքը մտնելու — կամ երբեմն ալ աչքը տեղէն հանելու — անապարանքով :

Հայաստան ապրող եւ իր ճակտին քրտինքով, իր բազուկով, Հայաստանի վերածնունդին ծառայող Հայը հայրենասէրէն տարբեր բան չի կրնար ըլլալ :

Հայուն հայրենասիրութիւնը «անուշ ջուրի » կամ սալոնական հայրենասիրութեան կը վերածուի միայն Արտասահմանի մէջ, ուր բազմատեսակ հրապոյրներ, առօրեայ կեանքի մէջ, մոռցնել կուտան հայրենիքն ալ, Հայութիւնն ալ :

Ինչպէ՛ս կ'ուզէք որ Արարատի երկնահայեաց փառքին դիմացը թառած Հայը Հայէն տարբեր բան մը ըլլայ եւ Հայու հոգիէն ու սրտէն տարբեր հոգի եւ սիրտ ունենայ :

Բռնակալութեանց ամէնէն սարսափելի տեսակն անգամ չի կրնար — չկրցաւ — իր գարշապատին տակ փշրել հայրենասիրութեան զգացումը : Մանաւանդ Հայուն հայրենասիրութիւնը :

×

Ամէնքս ալ գիտենք, ամէնքս ալ կը խոստովանինք որ Սթալինի սատակումէն ետք, վարչձեւը որոշ բարեփոխումներու ենթարկուեցաւ :

« Հաննարափայլ » հրէշին յաջորդները, մասամբ, — միայն մասամբ — թուլցուցին շղթաները եւ կարգ մը ազատութիւններ շնորհեցին քաղաքացիներուն, Ազգային հանրապետութեանց, որոնցմէ մէկն է — ամէնէն տկարն ու տկլորը — մեր հանրապետութիւնը :

Մինչեւ 1953ի վերջերը, երբ Բերիան ալ « ունդին » կը զրկուէր Կեդրոնական Կոմիտէին վճիռով, Հայը իբրեւ Հայ կամ Թաթարը իբրեւ Թաթար չէր կրնար տեղական հայրենասիրութիւն « խաղցնել» : Որովհետեւ, — Հայրենասիրութիւն նշանակում է բուրժուա - նացիոնալիստական մի ագիտացիա ...

Ե՛ւ Հայուն, ե՛ւ Թաթարին համար կար ու չկար խորհրդային հայրենիքը կար, իբրեւ համայնական, ընդհանրական հայրենիք : Երկու հարիւր միլիոն քաղաքացիներ — բարդ մեքենայի մը անխօս պըտուտակները — պիտի պանծացնէին միայն այդ հայրենիքը :

Հիմա, սակայն, մասամբ — միայն մասամբ — անցած գացած են այդ տխուր օրերը :

Այսօր, Երեւանցին կրնայ իր Անդրանիկը պանծացնել իբրեւ ազգային հերոս կամ ցեղասպանութեան ոճիրով ամբաստանել դրացի Թուրքը, որ 1920ին «եղբայր» կը հռչակուէր Բագուի մէջ :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, քեզ հում հում կ'ուտէին Երեւանի ճամբաներուն վրայ, եթէ յանդգնէիր բերանդ բանալու այդ «եղբօրդ» դէմ :

Հիմա, Հայը կրնայ բռունցք շարժել Թուրքին դէմ եւ պահանջել «մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը » :

Հիմա, Դաշնակցական Հայն անգամ կրնայ Երեւան այցի երթալ, քանի մը խիստ քննադատութիւններ ընել մտաւորական Երեւանցիներու հաւաքոյթին մէջ եւ... ողջ - առողջ վերադառնալ, թէեւ, տակաւին, թոյլ չեն տար որ ան ձայնասփիւռի ընկալուչին դիմացը ըսէ իր ըսելիքները՝ ի լուր ներսի եւ դուրսի Հայութեան :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, միայն Ռամկավարն ու Հնչակեանը կրնային Երեւան երթալ՝ բուրվառ ու խնկաման ի ձեռին :

Հիմա Երեւանցին կրնայ Չարենց ու Վարուժան, Սիամանթօ եւ Մեծարենց կարդալ Չեկայի բարակներուն աչքին առջեւ եւ Բաֆֆին թեւին տակ փողոցէն անցնիլ :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ ...

×

Բայց, երկար է շարքը այն շա՛տ սովորական բաներուն, զորս Երեւանցին չէր կրնար ընել երէկ, բայց կրնայ ընել այսօր :

×

Եւ սակայն, պէտք է միշտ ի մտի ունենալ որ խորհրդային իրաւակարգին արտօնած եւ թոյլատրած ազատութիւնը ունի իր չափը եւ իր սահմանը :

Անցա՞ր այդ չափէն ու սահմանէն անդին, համը փախցուցի՞ր, շփացա՞ր, երե՞ս առիր, խարազանը դուռին ետեւն է, գիտցա՛ծ ըլլաս :

Վարչաձեւը չի կրնար, վերջապէս, թոյլ տալ որ Հայն ու Թաթարը կամ Չէչէնն ու Ղազախը իր դիմագիծը եւ իր պարտադրած դաւանանքին տարազը այլափոխեն՝ յօգուտ իրենց տեղական շահերուն : Յանուն իրենց հայրենասիրութեան :

Վարչաձեւը չի կրնար, վերջապէս, հանդուրժել որ Երեւանցի Հայն ալ ունենայ Արտասահման բնակող Հայուն բաղձանքներուն, ըմբռնումներուն եւ պահաջներուն յարեւնման բաղձանքներ, ըմբռնումներ եւ պահանջներ՝ քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական կալուածներուն մէջ :

Ունեցա՞ւ — վիզը կ'ոլորեն :

×

Այս վտանգը աչքի առջեւ ունեցող Արտասահմանի Հայուն ճիտին պարտքը պիտի ըլլայ հեռատեսութիւնը, որպէսզի չպոռայ, չկանչէ, *ըէքլամ* չընէ թէ՝ — Երեւանցիներն ալ ճիշդ եւ ճիշդ մեզի պէս կը մտածեն եւ մեր ճամբուն կը հետեւին ... մեզմէ բնա՛ւ տարբեր չեն ...

Պատին վրայ ճանն կայ : Կարին կայ, հայրենակից : Զգո՛յշ :

Սիրենք, գովենք, գովաբանենք Երեւանը բայց ... արջին ըրածը չընենք ...

Մե՛ղք են :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ինչ կարող եմ ասել իմ գրական կեն-սագրութեան մասին: Գիրն ու գրակա-նութիւնը սիրել եմ վաղ մանկութիւնից: Այն օրից, երբ ես հասկացել եմ, իմա-ցել կամ գիտակցել, որ գիրք գրողն ու ստեղծողը մարդն է, մի ցանկութիւն եմ ունեցել՝ գիրք գրել, գիրք ստեղծել: Իմ առաջին ոտանաւորը լոյս է տեսել 1917 թուականին, իսկ առաջին արձակ գործը, «Մի զոյգ կօշիկների պատմու-թիւնը»՝ 1923 թուին: Մեծ երջանկութիւն էր ինձ համար, երբ նոյն թուականին ես Պաւլօ Տիչինայից ստացայ մի նամակ եւ ուկրայինական մի ամսագիր, ուր գտայ տպուած վերոյիշեալ արձակ, սատիրա-կան գործի թարգմանութիւնն ուկրայի-ներէնի: Գուցէ այս անակնկալ յաջո-ղութիւնն էլ դարձաւ խթան, որ չափա-ծոյի հետ զուգընթաց գրեմ արձակ գոր-ծեր: Հիմա, երբ ես շուտով վաթսուն տարեկան կը դառնամ, զգում եմ, որ ճիշդ եմ վարուել: Տարէց – տարի աւե-լի դժուարանում եմ բանաստեղծութիւն գրել, մինչդեռ արձակը վերջին տարիներ-ը տուել է ինձ մեծ, ստեղծագործական ուրախութիւններ: Իմ արձակի՞ց է բը-խել բանաստեղծութիւնը, թէ ընդհակա-ռակն, այդ մասին թող քննադատները վիճեն, ես ժպիտով եմ նայում այժմ իմ բանաստեղծութեան նուազող ակունքնե-րին, իսկ արձակի ջրերում ես լողում եմ ազատ եւ վստահ, երբեմն իսկական լուղորդի նման:

Չեմ կարող ասել, որ Հելիկոնի չաստ-ուածները բարեհամբոյր են եղել իմ նը-կատմամբ, եւ շոյել են իմ գլուխը, ոչ: Ռապպական քննադատութիւնը միշտ ծե-ծել է ինձ, եւ ես թրծուել եմ այդ ծեծե-րից: Ինքս եմ սիրել ծեծուածներին, ինձ հարազատ են եղել ստեղծագործութիւնն ու տառապանքն առանձին – ա-ռանձին եւ ստեղածործական տա-ռապանքը միասին, այն, ինչ տեսել եմ հայ, ռուս եւ արտասահմանեան սիր-ուած գրողների մէջ: Գովաբանուած գր-ողը միշտ կասկած է յարուցել իմ մէջ եւ ընդհակառակն, նրանց կողմից քն-նադատուած գրողը՝ հաւատ: Հիմա, երբ ես նայում եմ անցեալին 1963 թուականի հեռուներից, չեմ կարող չտեսնել, որ, յիրաւի, բազում պսակակիրների պսակ-ները թղթէ, դեկորատիւ պսակներ դուրս եկան, իսկ բազում պսակազրկը-ւածներ պսակուեցին անմահութեան եւ անմահական ծաղիկներով, շրջապատ-ուեցին նրանք կամ նրանց շիրիմները ժո-ղովուրդի սիրով եւ ճանաչումով, դար-ձան յուշարձան, փողոց, դպրոց, պիո-ներական ջոկատ, դարձան բարու եւ ա-ռաջաւորի խորհրդանշան: Այն, ինչ որ տրուած է կամ ձեռք է բերուած հեշտու-թեամբ, նոյն հեշտութեամբ էլ կը տանի անողոք ժամանակը, կը մնայ այն, ինչ ստեղծուած է ժամանակաշրջանի ազնիւ հիւթերից, դաժան երկուութեան կենսա-հաստատ միասնութիւնից, ծաղկած ժը-պիտներից եւ թափուած արցունքներից, մեծ աններդաշակութիւնների մեծագոյն ներդաշնակութիւնից, որը հեռու է պատ-մութեան ծամածռութիւններից, օր – օրի կատարուող այս վիթխարի գեղեցկու-թիւնից, որի հիմքը դրեց մաւզոլէում՝ ննջող լեգենդար անմահը:

... Շատ է խօսւում վարպետութեան մասին: Կայ այդպիսի բան: Մի կօշկա-կար լաւ կօշիկներ է կարում, միւսը՝ վատ՝ նոյն կաշուից: Վարպետութիւնը գրողի հետ է ծնւում, միասին: Որքան շատ բան ունենայ ասելիք գրողը, այն-քան մեծ վարպետ է նա: Որքան մեծ է նրա խօսքը, այնքան մեծ է նրա վար-պետութիւնը: Ոչ վարպետ գրողը ասելիք չունի աշխարհին եւ նրան զուր է խոր-հուրդ տալ, թէ՝ նստիր եւ բարձրացրու վարպետութիւնդ: Ի՞նչ վարպետութիւնը բարձրացնելու մասին խօսք կարող է լի-նել, երբ նա ասելիք չունի: Գրականու-թեան պատմութեան մէջ շատ կան օրի-նակներ, երբ մի գրող գրում է մի լաւ, բարձր արուեստով գիրք, որին յաջոր-դում են թոյլ գրքեր: Նոյն գրողն է, նոյն գրիչը, նոյն գրասեղանը: Ի՞նչ պատա-հեց. նրա վարպետութիւնը կորա՞ւ: Ոչ: Առաջին գիրքը լաւ է ստացուել, որով-հետեւ գրողը ասելիք է ունեցել, միւս գրքերի մասին քննադատները գրում են, որ վարպետութիւն չկայ ... Ոչ թէ վարպետութիւն չկայ, այլ գրողն ասե-լիք չունի: Ունենար ասելու բան, նա գիրքը կը գրէր նոյն վարպետութեամբ, ինչ առաջինը:

Հասկնալի է, որ ես իմ այս դիտողու-թիւնները չեմ ուզում պարտադրել, որ-պէս անհերքելի ճշմարտութիւն, ես գու-ցէ ասում եմ մեծ ճշմարտութեան մի մա-սը միայն, ուրիշների համար գուցէ վի-ճելի:

Անձնական փորձովս եկայ նաեւ այն ընդհանուր եզրակացութեան, որ գրողը պիտի գրի ապրուած նիւթի մասին: Այս-տեղից էլ ընթերցողին բռնելու եւ քո ստեղծած աշխարհի «քաղաքացի» դար-ձընելու ուժն ու կարողութիւնը: Եթէ գրողը գրում է մի գործ, որը չի տեսել, չի յուզուել նրա հերոսների հետ, չի ապ-րել միջավայրն ու վատ է ճանաչում ընտրած նիւթը, նա չի կարող ընթերցո-ղին գերել, յուզել, ապրեցնել: Մատ-ներից ծծածը, մտացածինն ու արհես-տականը կը դիպչի ընթերցողի սրտին եւ ետ կը թռչի, ինչպէս պատն ի վեր շպըր-տուած մի բուռ սիսեռ:

Թուում է, թէ այստեղ ոչ մի նորու-թիւն չկայ, որ այս մասին գիտակ են բոլոր գրողները, բայց ժամանակ առ ժամանակ պէտք է յիշեցնել այս մասին:

Ապրուած նիւթը, եթէ այն հասել է այն աստիճանին, որ անհնարին է չգրել, գրողը կարող է կրել իր մէջ տարիներ շարունակ: Ես իմ «Մանկութիւն եւ պա-տանեկութիւն»ը գրեցի 1928 – 1930 թը-ւականներին: Այդ թուականներին յա-ջորդեցին գրական պայքարի անհանդիստ տարիներ: Չկար ստեղծագործական ա-ռողջ մթնոլորտ: Ես ինձ չէի գտնում գրելու իմ տրիլոգիայի երրորդ մասը: Սկսեցի մի նոր վէպ, «Գուրգէն Խանի տոհմը». մի քանի մաս տպեցի ամսա-գրում եւ թողի կիսատ, սկսեցի մի չա-փածոյ վէպ, «Արձանագործ Մուրը», որը ենթարկուեց անաւարտ վէպի ճակա-տագրին: Միեւնոյն ամսագրում երկու գործ կիսատ թողած, 1936 թուականին կորցրի եւ ազատութիւն, եւ ստեղծա-գործելու հնարաւորութիւն: Անցաւ տասնըվեց տարի: 1953 թուականին ես Չերժինսկում աշխատում էի որպէս տե-ղական փոքրիկ, կոլխոզային շուկայի գիշերային պահակ: Ժամը հինգին ըս-կըսւում էր իմ գիշերը եւ առաւօտեան ժամը 10ին միայն վերջանում: Չմեռա-յին սառնաշունչ, երկար գիշերներ: Ես եւ Անտոնինան ապրում էինք շուկայի փոք-րիկ պահակատունը: Դա մի հիւղակ էր, յիրաւի, հաւի ոտների վրայ կանգնած: Տանջալից էին երկար գիշերները, ան-վերջանալի: — «Նստիր եւ գրիր, — ա-սաց մի օր Անտոնինան, — ճիշդ է, գը-րածներդ երբեք լոյս չեն տեսնի, բայց գոնէ գիշերները կը կարճես... կամ, ո՞վ գիտէ, գուցէ ...»: — Պէտք է միայն ... չմեռնել ... արդարութիւնը կը յաղթի, — գուցէ հազարերորդ անգամ կրկնում եմ ես:

Ես նայեցի պահակատան փոքրիկ, խարխուլ սեղանին, նրա վրայ գրուած նաւթէ լամպին: Իմ մէջ ասես հնչեց հնօրեայ, լաւ օրերի հետ կապուած մի երգ, վաղուց – վաղուց մոռացուած: Ես ինձ գտայ տեղական վաճառախանութնե-րից մէկում, դնեցի աշակերտական տետ-րակներ, աշակերտական գրիչ ու թանա-քաման, ու երբ գիշերն իջաւ, նստեցի իմ խարխուլ սեղանի մօտ ու մօտ քաշեցի նաւթի լամպը: Ասես մի կոճակ սեղմուեց եւ օրերն ու շաբաթները, ամիսներն ու տարիները թաւալեցին դէպի ետ: Ես հասայ 1930 թուականին եւ մտքիս աչքե-րով տեսայ իմ «Մանկութիւն եւ պատա-նեկութիւն» գրքի վերջին էջի վերջին տողը.

«— Այո, մայրիկ, պատանեկութիւնը վերջացաւ ...»:

Դեռ քսաներեք տարի առաջ ես գիտէի, թէ որտեղ եմ հասել եւ որտեղից պիտի շարունակեմ: Նստեցի եւ գրեցի.

«Օրը Կիրակի էր:

Սուրէնի եւ Խորէնի հետ պատուհանից ներս մտանք մայրիկի սենեակը, որը նը-ման էր մի փոքրիկ, քառակուսի տու-փի ...»:

Ու սեւացան աշակերտական տետրակի սպիտակ էջերը:

Գիշերուայ ընթացքում, մի քանի ան-գամ, ես հաղնում էի իմ շնամորթէ մաշ-ուած վերարկուն, հրացանը նետում ու-սիս եւ դուրս էի գալիս, ստուգում երկու խանութների կողպէքները եւ նորից վե-րադառնում իմ աշխատանքին: Կար եւ ցուրտ, եւ քաղց: Ես իմ շնչով տաքա-ցնում էի մատներս եւ շարունակում թղ-թին յանձնել այն, ինչ հեռաւոր անցեալ էր, խորապէս ապրուած եւ գրուելու վաղուց պատրաստ մի ժամանակաշրջան, 1917ից մինչեւ 1920 թուականը, մինչեւ սովետական կարգերի հաստատումը Հա-յաստանում:

Յետագայում, երբ տպուեց այդ գոր-ծը, իմ ընթերցողներն ու քննադատները հաստատեցին, որ ծանր պայմաններում գրուած այդ գրուածքում ծիծաղն ու հումորն աւելի դիպուկ են ու կենսա-հաստատ, քան առաջին երկու մասե-րում, որոնք գրուած են եղել ազատ եւ բարեկեցիկ պայմաններում:

Այդպէս էլ է պատահում: Ամէն գրող ունի իր ստեղծագործական գաղտնիքնե-րը, որոնք յաճախ ինքը, այդ գաղտնիք-ների տէրն ու տիրականը չի կարող բա-ցատրել:

Վերջացնենք: Ապրուած է վաթսուն տարի: Ստեղծուած է մի համեստ գրա-կանութիւն: Եթէ հաշուենք, որ գի-տակցական կեանքն սկսում է եօթը տա-րեկանից, այդ եօթը տարիներին աւելա-ցընելով գաղթի, փողոցի, որբանոցների եօթը տարիները եւ այս տասնըչորս տա-րիներին աւելացնելով 1936 – 1954 թը-ւականների ժամանակաշրջանը, ինձ կը մնայ 28 տարի: Սակայն եթէ այս բոպէ-ին ներս մտնէր ահեղ եւ ամենակարող Եհովան, նստէր իմ դիմաց, մի ծխախոտ վառէր եւ ասէր.

— Տալիս եմ քեզ երկրորդ կեանք, գծիր քո երկրորդ կեանքի ուղին օրօրոցից մինչեւ գերեզման, ինչպէս որ ցանկաս, եւ կը կատարուի քո կամքը ... ի՞նչպէս կ՚ուզէիր ապրել ...:

Ես նրան կը պատասխանէի, առանց վարանելու.

— Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ապրեցի:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

24 Փետրուարի 1963 թ.
Երեւան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

«Միայն այսքան եղաւ, օ՛ սիրականս: Սակայն, այդ վայրկեանին իսկ երբ զգա-ցի իմ վրայ սեւեռած քու քաղցր ու քն-քուշ ակնարկդ, ամբողջովին քուկդ ե-ղայ: Աւելի ուշ անդրադարձայ որ այդ ճառագայթող ակնարկը, քու շուրջդ մագնիսականութիւն մը սփռող այդ ակ-նարկը, ի ծնէ հմայողի այդ ակնարկը որ մարդս կը պարփակէ ու կը մերկացնէ միանգամայն, այդ ակնարկը դուն կ՚ուզ-ղես քու կողքէդ անցնող բոլոր կիներուն, խանութներու այն բոլոր վաճառորդուհի-ներուն որոնք բան մը կը ծախեն քեզի, բոլոր սպասուհիներուն՝ որոնք դուռդ կը բանան: Համոզում գոյացուցի որ այդ ակնարկդ քու քով ոչինչ ունի գիտակ-ցական, որ անոր մէջ ոչ կամք կայ եւ ոչ ալ որեւէ յարում, այլ միայն կանանց հանդէպ քու տածած գորովդ, անգի-տակցաբար, քաղցր ու ջերմ երեւոյթ մը կուտայ քու նայուածքիդ, երբ կը յառի անոնց: Բայց ես — տասներեք տարե-կան երախայ — որեւէ կասկած չունեցայ քու նկարագրիդ այս գծին մասին եւ կարծես խորասուզուեցայ կրակէ ալիք-ներու մէջ: Կարծեցի թէ այդ գորովը ինծի համար էր, միայն ինծի համար: Այդ միակ երկվայրկեանը բաւական եղաւ կիսով կազմուած երախան — որ ես էի — դարձնելու կին մը, եւ այդ կինը քուկդ եղաւ մշտնջենապէս:

«Ո՞վ էր» հարցուց բարեկամուհիս: Անմիջապէս չկրցայ պատասխանել իրեն: Անկարելի եղաւ ինծի համար ըսել քու ա-նունդ: Այս առաջին, այս միակ վայր-կեանէն սկսեալ, ան այլեւս դարձած էր իմ գաղտնիքս:

«Օ՛հ, պարոն մը, որ կ՚ապրի հոս, այս տունին մէջ», կմկմացի ի վերջոյ, անճարակ կերպով: «Ինչո՞ւ այդպէս շա-ռագունեցար երբ քեզի նայեցաւ», շարու-նակեց հեգնել բարեկամուհիս, հետաքըր-քիր երախայի մը բովանդակ չարաճճիու-թեամբ: Եւ, ճիշդ անոր համար որ կը զգայի թէ հեգնանքը ուղղուած էր իմ գաղտնիքիս, արիւնը խուժեց այտերուս առաւել ջերմութեամբ մը: Նեղ կացու-թիւնը, ուր կը գտնուէի՝ զիս դարձուց զռեհիկ: «Յիմար», բացագանչեցի կոպ-տօրէն: Պիտի ուզէի խեղդել զինքը: Բայց ան սկսաւ աւելի ուժով եւ աւելի հեգնանքով մը խնդալ: Զգացի որ ար-ցունք կը խուժէր աչքերուս, անկարող կատաղութեանս հետեւանքով: Թողուցի զինքը ու վազելով փախայ տուն:

«Այդ վայրկեանէն սկսեալ էր որ եքզ սիրեցի: Գիտեմ որ կիները յաճախ կրկնած են քեզի այս բառը, քեզի, ի-րենց շփացած տղուն: Բայց, հաւատա ինծի, ոչ ոք սիրած է այնքան ուժգին կերպով — ինչպէս գերի մը, շուն մը — անձնազոհութեամբ, որքան այն էակը որ ես էի եւ որ մնացած եմ միշտ: Ոչինչ աշխարհի վրայ կը նմանի ստուերի մէջ քաշուած երախայի մը աննշմար սիրոյն այդ սէրը այնքան անշահախնդիր է, այնքան խոնարհ, այնքան հպատակող, այնքան ուշադիր եւ կրքոտ, որուն եր-բեք պիտի չկրնար հաւասարիլ հասուն կնոջ մը տենչալից ու պահանջկոտ սէրը: Միայն մենակեաց երախաներն են որ կըր-նան պահել իրենց բոլոր կիրքը: Միւս-ները կը ցրուեն իրենց զգացումները շա-տախօսութիւններու մէջ եւ կը բթացնեն՝ խոստովանութիւններու մէջ: Շատ լսած են սիրոյ մասին, գտած են զայն գիրքե-րու մէջ եւ գիտեն որ ան համայնական օրէնք մըն է: Կը խաղան անոր հետ ինչ-պէս խաղալիկ մը եւ անով կը պարծե-նան այնպէս, ինչպէս երախայ մը երբ կը ծխէ իր առաջին ծխիկը: Բայց ես, ոչ ոք ունէի խորհուրդ հարցնելու, ոչ ոք որ կարենար զիս լուսաբանել, տեղեակ պա-հել, անփորձ էի ու անգիտակ: Կը նետ-ուէի ճակատագրիս գիրկը, ինչպէս ան-դունդի մը մէջ:

«Ինչ որ կը բարձրանար ու կը փթթէր իմ էութեանս մէջ, կը ճանչնար միայն քեզ, գիտէր քեզ միայն երազել ու քեզ ունենալ իբրեւ սրտակից: Հայրս մեռած էր վաղուց: Մայրս, իր յաւիտենական տխրութեամբ, իր այրիի հոգերով՝ որ միայն իր թոշակը ունէր, օտար էր ինծի համար: Դպրոցին երիտասարդուհինե-րը՝ արդէն կիսով խաթարուած, դար-շանք կ՚առթէին ինծի, որովհետեւ թեթե-ւութեամբ կը խաղային այն բոլորին հետ որ ինծի համար գերագոյն կիրք էր: Եւ, ինչ որ ուրիշներու մօտ կը բաժնուի ու կ՚անջատուի, իմ մէջս կազմած էր միա-հաղոյն զանգուած մը ու ամբողջ էու-թիւնս կեդրոնացած անոր մէջ՝ դարձած էր դէպի քեզի: Դուն ինծի համար էիր — ի՞նչպէս ըսեմ, բոլոր համեմատու-թիւնները շատ տկար պիտի ըլլան — ա-մէն ինչ, ամբողջ կեանքս: Ինծի համար գոյութիւն ունէր այն՝ ինչ որ քեզի հետ կապակցութիւն ունէր: Իմ կեանքիս մէջ որեւէ երեւոյթ նշանակութիւն չունէր ինծի համար, եթէ ան զիս քեզի չէր մօ-տեցներ: Դուն հիմնովին բարեփոխած էիր իմ ապրելակերպս: Մինչ այդ, դպրոցին հանդէպ անտարբեր ու միջակ, յանկարծ դարձայ դասարանին առջինը: Գիշեր-ները մինչեւ ուշ ժամանակ հարիւրաւոր գիրքեր կը կարդայի, վասնզի գիտէի որ դուն գիրքերը կը սիրէիր: Մեծ զար-մանք պատճառեցի մօրս, երբ յանկարծ, անըմբռնելի յարատեւութեամբ մը սկը-սայ դաշնակի փորձերու, վասնզի կը խորհէի թէ դուն կը սիրէիր երաժշտու-նը:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(5 Շար.)

ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

—o—

Սիկառէթի ծուխէն սեւցած, ալքոլէ վառարանի մը վրայ եռացող սուրճի չո– պիէն խնուացած պատերու, չորս ոտքե – րու վրայ հագիւ հաւասարակշռութիւնը պահող սեղանի մը, աղքատ մահճակալի մը, այլայց պատի մը երկայնքին հաստատ– ուած հարուստ դրադարանի մը սահմա – նին մէջ կը բնակէր մենակեաց, չատերու բարեկամ, ոմանց կողմէ «խենթ» որակ – ուած Ձիզմէճեանը :

Անկն ոք ունի նախապատրաստական, լաւ կամ գէշ ունակութիւններ, հասարա– կական կեանքը ըմբռնելու իւրայատուկ տեսակէտ :

Անկն մարդ ունի իր հակառակորդը կամ արուեստականօրէն ստեղծուած պինք առոդներ :

Անկն մարդ ունի նկարագրի թերու – թիւններ, հոգեկան տաղնապներ, հիւան– դութեան սերմեր՝ ոմանք իրենց հոգինե– րուն մէջ, ուրիշներ՝ մարմնի դանազան հիւսուածքներուն մէջ : Մէկուն քով որ – կար, ուրիշի մը քով աւելի չեշտուած :

Մարդը, իբրեւ ընկերային էակ, կ'ապ– րի չրջապատէն, կ'ենթարկուի միջա – վայրի ազդեցութեան՝ զարգացնելով նը – կարագրի թերի կամ հիւանդոտ յատկու– թիւնները, մտաւորական տոկուն պաչար ունեցող մը սակայն, չի հանդուրժեր ար– տաքին աչխարհէն խուժող կամայական ազդեցութիւններու եւ իր մտքի ու ներքին ուժերու բովանդակ ձիրքով կը ծառանայ անիրաւ ու վտանգաւոր դրոհներու դէմ :

Այս վերջիններուն մէջ կը դանենք Ձիզ– մէճեանը, իր պանդոկի խարխլած սեղա– նին առջեւ դրեալ պահուն, Սէն – Միչէլի կամ Քատէի պողոտաներուն վրայ հան – դիպած բարեկամի մը հետ խօսելու ժա – մանակ :

Անհանդուրժող, չատ անդամ արհա – մարհող, անհեդիատլի ...

Իր հիւանդային վիճակէն բխող ընդը– ուած հայհոյանքներու վաւերաթուղթեր կան հայկական կազմակերպութիւններու արխիւներուն մէջ : Բայց ի՛նչ քաղցրու– թիւն, ի՛նչ սիրալիր վերաբերում, ի՛նչ ներմուծիչ իր առօրեայ յարաբերու – թիւններու եւ բարեկամական խօսակ – ցութեանց ընթացքին :

Իր հեղնանքը կը տարածուէր չաճախ մտայնի մերկութեամբ պճնուած, բայց հրապարակը դրաւել փորձող անձերու վրայ :

Ձիզմէճեանի աչխարհը միայն դրակա– նութիւնն ու իր դրադարանը չէր : Ան ու– նէր նաեւ չա՛տ անուչ հիւանդութիւն մը, որ կ'օրօրէր զինք, կը վերացնէր աչխար– հային տաղտուկներէն եւ աղտեղութիւն – ներէն : Վար կ'առնէր պատէն կախուած իր ջութակը եւ կը բանար դասական եւ – բաչտութեան ամէնէն դժուար ստե – ղծութիւնները :

— Վաղը եկուր, Քալեանը պիտի գայ : Ան կը խօսինք եւ կը նուագենք :

Սուրճին ջուրը տակաւին եռալ չսկը – սած, Ձիզմէճեան եւ Քալեան կը սկսէին « նուագահանդէս»ը :

Ձիզմէճեան կանգ կ'առնէր հոն, ուր այլեւս չէր կրնար հետեւիլ Քալեանի ռիթմին եւ արուեստին ու չափչփակու – թեամբ կ'ունկնդրէր հոգեպարար երա – ժըչտութիւնը :

Կը սկսէին ուրիչ կտոր մը, նոր մը եւս, եւ այսպէս չարունակաբար : Ո՛չ ժամա – գոյց գոյութիւն ունէր, ո՛չ ալ ժամա – նակ : Կա՛ր միայն միայն երաժչտութիւն՝ երբեմն ընդհատուած կարծիքներու փո – խանակութեամբ :

×

Ո՞ւր է հիմա Ձիզմէճեան :

Հայոց եկեղեցին տարուած հաստարակ, ճերմակ տախտակէ դադաղի մը մէջ, որ — թերեւս դժգոհութեամբ— պիտի տար– ուէր Պանեէօ, սեւ սաւանով մը ծածկը – ուած, որպէսզի Շան գ'Էլիզէէն փոխադրը– ուող դադաղի հաստարակ տախտակին ճեր– մակութիւնը չերեւի ...:

Ինչո՞ւ այս խեղճութիւնը :

Որովհետեւ Ձիզմէճեան իր եաին չէր ձգեր միլիոններու հարստութիւն, այլ միայն՝ միլիոններու արժէք ներկայա – ցնող ... դրադարան :

Որովհետեւ, վաթսունը անց որը ՝ըն էր ան : Որը՝ առանց հօր եւ մօր : Որը՝ առանց կնոջ եւ ընտանեկան բոյնի :

Հայկական ողբերգութեան ամ՚նէն ցաւագին մէկ պատկերն է ասիկա :

Որբանոցներէն ձեւով մը Ֆրանսա եւ Փարիզ նետուած որբերու բանակ մը՝ ա– ռանց հօր եւ մօր, առանց ազգականի եւ ծանօթի, խմբակներ եւ կղզիակներ կազ – մեցին՝ իրարմով զօտեպնդուելու, իրար– մով յուսադրուելու եւ սիրոյ ու գուր – գուրանքի չրջանակ մը դանելու իրարու քով :

Պատանի ու երիտասարդ, ապր՚ելման իրրեւ որը եւ ապրուստ ճարելու իրենց հեւքին ու մտատանջութեան մէջ, ո՛չ ժամանակ, ո՛չ ալ միջոց ունեցան իրենց սիրտերը բանալու սիրոյ եւ ընտանեկան բոյնի մը ջերմութեան : Թօչնեցան, խամ– րեցան, հասան ծերութեան դռները :

Վաթսունի մէջ անդամ մնացին որբեր՝ առանց բաժակ մը ջուր տուող ունենալու հիւանդութեան մը պարագային :

Այսպիսի խմբակներ ծանօթ են մեզի Փարիզի սրճարաններուն մէջ կամ պողո– տաներուն վրայ :

Անոնց մէկ տարբերակը չէ՞ր Գրիգոր :

Հոգեկան պրկում, մտայնի յոգնու – թիւն, պիտանի ուժերու այլափոխում մը նախատեսելի չի՞ կրնար ըլլալ նման ան – բնական եւ դուրգուրանքէ զուրկ չրջա – նակի մը մէջ :

Կարելի՞ է անոնցմէ մէկէն պահանջել որ չհիւանդանայ ...

Հիւանդ էր Ձիզմէճեան, ամէնուն պէս : Բայց լուսամիտ չատերէն աւելի, երբ հարցը կը վերաբերէր ընկերային կեան – քին, հայկական դերին ու դրականու – թեան :

Ան հայկ. Փարիզը կ'անուանէր ճախ – ճախուտ՝ իրաւացի կամ անիրաւ : Կազ– մակերպութիւններու հետքով քալողներ արդեօք ճախճախուտին մէջէն քալելու պղպջումը չունի՞ն յաճախ :

Կազմակերպութիւն մը վարչութեան մաս կազմելու կը հրաւիրէր անձ մը, — առանց օրինական անդամակցութիւնը ա– պահոված ըլլալու ընկերակցութեան — որ նամակով մը նախատած էր նոյն կազ– մակերպութեան վարչութիւնը, բայց յանկարծ որոչում կուտար չմասնակցիլ Ձիզմէճեան յուղարկաւորութեան, ո – րովհետեւ անկէ նախատական դիր մը դո– յութիւն ունէր իր արխիւներուն մէջ :

Զեմ սիրեր եւ մտքէս խակ չեմ անցըներ փոլեմիք ստեղծել, մանաւանդ դադաղի մը առջեւ : Այլ ցաւագին ճչալ հայկ. թաթախոտած վէրքին առթած ցնցումնե– րէն :

Ինչո՞ւ պատիւի պիտի արժանանայ ապ– րող նախատող մը եւ ինչո՞ւ մահուան առջեւ խակ ատելութիւնը պիտի չարու – նակուի ուրիչ նախատողի մը հանդէպ :

Եթէ Գրիգոր Ձիզմէճեանի «ճախճա – խուտ»ը զօրաւոր է, կարելի չէ՞ այս երե– ւոյթը որակել անկումով :

Լ. Ս.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՑԵՐԵԿՈՑԹԸ

— * —

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Փարիզի Հայերը փութացած էին առջի կիրակի Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնը, ներկայ ըլլալու Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի Օրուան հանդիսութեան :

Բացումը կատարեց Տիկին Քօլօլեան, աղջիկը Հայ Կարմիր Խաչի հանդուցեալ նախագահ Տոքթ. Պօղոս Քօլօլեանի, որ հակիրճ նախաբանէ մը եաք խօսքը տուաւ Ֆրանսայի Արտ. նախկին նախարար Քրիսթիան Փինօի, որ ընդունելով իրեն եղած հրաւէրը եկած էր իր յարգանքի խօսքը բերելու Հայ Կարմիր Խաչին եւ Հայ ժողովուրդին :

Պ. Քրիսթիան Փինօ պատմականը ըրաւ Հայ ժողովուրդին դարաւոր դժբախտու – թիւններուն, յիչեց Ֆրանսայի ականաւոր մարդոց՝ Ժօրէսի, Փէյռ Քիյատի, Ֆը – րանսիս տը Փրէսանսէի եւ այլոց անուն– ները, որոնք իրենց ձայնը բարձրացու – ցած էին ի նպաստ Հայ ժողովուրդի : Գո– վեց Հայ ժողովուրդին բաղմաթիւ առա – քինութիւնները : Ցիչեց իր այցելութիւ – նը Երեւան 1956ին, ուր զացած էր իբրեւ Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց նախարար եւ ուր դէմ յանդիման դտնուած էր Ֆը – րանսայէն զաղթող մաս մը Հայերու ցոյցերուն, որոնք ուրիչ բան չէին բայց եթէ կարօտը՝ դէպի Ֆրանսան » :

Ապա Պ. Քրիսթիան Փինօ պատմեց թէ Հայ ժողովուրդին դարաւոր դժբախտու – թիւնները ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէն հարցը կը վերաբերէր ընկերային կեան – քին, Հայկական դերին ու դրականու – թեան :

Ան հայկ. Փարիզը կ'անուանէր ճախ – ճախուտ՝ իրաւացի կամ անիրաւ : Կազ– մակերպութիւններու հետքով քալողներ արդեօք ճախճախուտին մէջէն քալելու պղպջումը չունի՞ն յաճախ :

Կազմակերպութիւն մը վարչութեան մաս կազմելու կը հրաւիրէր անձ մը, — առանց օրինական անդամակցութիւնը ա– պահոված ըլլալու ընկերակցութեան — որ նամակով մը նախատած էր նոյն կազ– մակերպութեան վարչութիւնը, բայց յանկարծ որոչում կուտար չմասնակցիլ Ձիզմէճեան յուղարկաւորութեան, ո – րովհետեւ անկէ նախատական դիր մը դո– յութիւն ունէր իր արխիւներուն մէջ :

Զեմ սիրեր եւ մտքէս խակ չեմ անցըներ փոլեմիք ստեղծել, մանաւանդ դադաղի մը առջեւ : Այլ ցաւագին ճչալ հայկ. թաթախոտած վէրքին առթած ցնցումնե– րէն :

Ինչո՞ւ պատիւի պիտի արժանանայ ապ– րող նախատող մը եւ ինչո՞ւ մահուան առջեւ խակ ատելութիւնը պիտի չարու – նակուի ուրիչ նախատողի մը հանդէպ :

Եթէ Գրիգոր Ձիզմէճեանի «ճախճա – խուտ»ը զօրաւոր է, կարելի չէ՞ այս երե– ւոյթը որակել անկումով :

Լ. Ս.

Այնուհետեւ Պ. Փինօ ըսաւ. «Ազատատենչ հայ ժողովուրդը ունի այսօր իր հայրե – նիքը սակայն ես կը մաղթեմ որ այդ հայրենիքը օր մը դառնայ ամրողջական ու միացեալ » :

Այնուհետեւ խօսեցաւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը Պ. Ռու – ար, որ քանի մը թուանչաններ տալէ եաք միջազգային Կարմիր Խաչի գործունէու – թիւնէն, իր ողջոյնները բերաւ այդ մի – ջազգային մեծ կազմակերպութեան իր կարեւորութեան սահմաններուն մէջ օգ– տակար հանդիսացող Հայ Կարմիր Խա – չին :

Պ. Սեդրակ Քարեան Ֆրանսերէն ճա – ոով մը անդրադարձաւ միջազգային Կար– միր Խաչին մարդկութեան ընծայած ան– սահման բարիքներուն եւ թուեց այդ ընդհանուր հոսանքին խառնուած Հայ Կարմիր Խաչի Տիկնանց Օգնութեան կո – միտէի գնահատելի աչխատանքները : « Հակառակ բազմազան դժուարութիւն – ներու, Հայ տիկինները մարդկութեան եւ իրենց ժողովուրդին օգտակար ըլլալու աչխատանքները պիտի չարունակեն ան – վհատ», եզրակացուց Պ. Քարեան :

Ամէնէն եաք խօսք առաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ օրուան տօնին նչանակութիւնը թուելէ եաք, ըսաւ .

« Հայ ժողովուրդը, ուր ալ որ դանը – ւած է, ամուր կառչած է Հոգեկանին, միտքին ու սրտին: Հոգեկան հարստու – թիւնը մեր ժողովուրդին, մեր եկեղեցնե– րըն են, որոնք կանգուն են ամենուրեք : Միտքը՝ մեր դպրոցները որոնք կը դոր – ծեն ի սփիւռս աչխարհի, խակ սիրտը՝ Հայ ժողովուրդին բարեսիրական ու բա– րեգործական հաստատութիւններն են, ինչպէս Հայ Բարեգործական Միութիւ – նը, Կապոյտ Խաչը, Կարմիր Խաչը եւ բազմազան այլ միութիւններ եւ ընկե – րակցութիւններ, որոնք կը գործեն յօ – գուտ Հայ ժողովուրդին » :

Ակադեմական այս բաժինէն եաք, սկը– սաւ դեղարուեստական բաժինը : Այս բաժնին յայտագիրը ճոխ էր ու պէսպէ – սուն : Իրենց մասնակցութիւնը բերած է– ին նուագով, պարով, երգով եւ արտա – ասնութեամբ՝ Պ. Պ. Րաֆֆի Պեարոս – եան, Արտաչէս Գմբէթեան, Տիկին Զա – րուհի Անտոնեան, Օր. Պասմաճեան, Օր. Ալիս Պօյաճեան, Պէրնար Տէտէճեանի նը– ւագախումբը, յունական պարախումբը եւ Կարապետ Ափրիկեանի դեկավարութեամբ « Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբը որ տոհմիկ ու սիրուն երգերով կատարեց հանդիսին փակումը :

ՆԵՐԿԱՑ

ՍԻՐՈՑ ՄԱՍԻՆ

Վեց հազար տարեկան տղայ մըն է սէրը: Մաթուսաղան՝ տղեկ մըն է սէրին ֆով :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Մեռելը չի կրնար խօսիլ, առիկա բացայայտ է, բայց մեռելին մարմինին ապրելուծումը կրնայ նոր երեւոյթ մը յառաջ բերել, պատասխանեց սկեպտիկին Զարտաք : Ե՞րբ զերեզմանատուն պիտի երթանք :

— Նամակը մեռնելէն քանի չորս ժամ վերջը գրած է :

— Ուրեմն վաղը գիչեր :

ՈՒՐ ՄԵՌԵԼԸ ԿՐ ԽՕՍԻ

Ցաչորդ առաւօտուն ցեղապետին մե – ռած ըլլալը լմացուեցաւ եւ Այնը Մէսքին սուգը մտաւ :

Երեք Ֆրանսացիները, երկու կիները Հուսկինի, Սաղիբի եւ Բզէզի ձգելով, Իպրահիմի առաջնորդութեամբ տունէն մեկնեցան :

Մղկիթը գիւղին մէկ ծայրն էր, զե – բեզմանատունն ալ անոր քով :

Բոլոր գիւղացիները մղկիթ փութացած էին . տուներուն մէջ պատաւ կիներէ եւ փոքրիկ երախաներէ ուրիչ ոչ ոք մնա – ցած էր. սուգը ընդհանուր էր :

— Այս սուգը ձեւակերպութի՞ւն է թէ անկեղծ, հարցուց Մօպրէ Իպրահիմի :

— Անկեղծ է, խաւակա, անկեղծ, պա– տասխանեց Իպրահիմ : Մենք ամէնքս ալ Հաճի Մօհամէտը սուրբի մը պէս կը յարգէինք : Ան միչտ Մէքքէ զացած եւ մարգարէին զերեզմանին վրայ աղօթած է : Ամէնքս ալ կը սիրէինք զայն որովհե – տեւ բարի էր եւ վեհանձն եւ իր կրօնա – կան պարտականութիւններուն մէջ բնաւ չէր թերանար : Այնը Մէսքինի մէջ եօ– թը հարիւր հոգի կը բնակի, այդ եօթը հարիւր հոգին ալ հօր մը պէս կը սի – րէին զայն : Ամէնքն ալ դիտէին անոր ողջ ըլլալը, բայց բերանին չէին բանար, որովհետեւ ինքը անանկ հրաման տը – ւած էր եւ չէին ուզեր անոր կամքին հա– կառակիլ : Տարին անցաւ հոս ըլլալնիդ, անոր ողջ ըլլալու մասին բան մը լսե – ցի՞ք մինչեւ այսօր :

— Իրաւ որ մեր քաղաքակրթեալ հայ – րենակիցներն անդամ այսքան դաղտնա – պահ չեն կրնար ըլլալ, պատասխանեց Մօրիս :

Մղկիթ հասան : Գերեզմանատան եաեւի փոքրիկ կրօնական վարժարանը մտնել պէտք էր. ցեղապետին մարմինը տակա – ւին հոն պատանդուելու վրայ էր :

Երեք Փարիզցիները կօչիկնին հանելով եւ հողաթափներ հագնելով մղկիթ մտան : Մղկիթին մէջ տեղ տեղ խոչոր չիրմներ կային որոնց տակ հանգչած էին վախճա– նած հին ցեղապետները :

Նոր բացուած փոսի մը քովը դամբա – նաքար մը կեցած էր :

— Հաճի Մօհամէտը այս դերեզմանին մէջ պիտի թաղուի, ըսաւ Իպրահիմ :

Երեք Ֆրանսացիները լուռ ու մունջ սանդուխէ մը վար իջնելով կրօնական վարժարանը մտան :

Կրօնական վարժարանը միանդամայն տեսակ մը իսլամական վանք է ուր կը րը– նակին վարժարանին դասատուներն ու կրօնաւորները :

Երեք Ֆրանսացիները մեծապէս տպա – ւորուած տիրող լուութենէն, երկիւղածո – ւթէն իրենց ճամբան չարունակելով, քանի մը ոտքնոց սանդուխէ մը վար իջան եւ հոնկէ ալ վարժարան մտան :

Իմամ մը զիրենք դիմաւորելով Իպրա – հիմի հետ ցած ձայնով քանի մը բառ փո– խանակելէ եաք, ճամբան ցոյց տուաւ ա– նոնց :

Հաճի Մօհամէտի սենեակը ներքնայքին միւս ծայրը կը դտնուէր :

Դրան առջեւ ծունկ չոքած աղօթող ա– րար մը զանոնք տեսնելով ոտքի ելաւ : Երեք Ֆրանսացիները այդ հսկան ճանչ – ցան : Հոչակաւոր Հաքիմն էր ան, կար – ծեցեալ դաւաճանը :

Երեք ընկերները քանի մը բառով չը – նորհակալութիւն յայտնեցին անոր, խակ Մօպրէ անոր ձեռքը չերմօրէն սեղմելով հարցուց .

— Ինչո՞ւ դիս աղատած տանիդ ոլ ըլ– լալդ չիմացուցիր :

— Պատերը ականջ ունին, խաւակա, պատասխանեց Հաքիմ : Աչխարհի մէջ մի– այն մեռելն է որ չատախօս չէ :

Առանց բերանին բանալու, երեք Փա – րիզցիները վերստին սեղմեցին այդ պատ– ուական մարդուն ձեռքը : Հաքիմ դրան առջեւէն մէկ կողմ քաչուելով ճամբայ բացաւ անոնց եւ Զարտաք իր ընկերնե – րուն հետ հանդուցեալ ցեղապետին սեն – եակը մտաւ :

Մեռելի պատանքը դեռ չէին փաթ – թած : Մարմինը սենեակին մէկ անկիւնը պատուանդանի մը վրայ դեռեզուած էր, որուն չուրջը քանի մը իմամ հաւաքուած կնդրուկի հոտեղէնով կը չիէին : Անոնց– մէ մին վարդենուրով անոր մօրուքն ու ձեռքերը կը լուար :

Ցետոյ պատանքը փաթթելու գործո – ղութիւնը սկաւ :

Այս գործն ալ լմնալէ եաք, իմամները Հաքիմի օժանդակութեամբ պատուան – դանը սենեակին մէջտեղը փոխադրեցին :

Երբ իմամները իրենց պարտականու – թիւնը լրացնելէ եաք սենեակէն դուրս ե– լան, Իպրահիմ նչան ըրաւ Զարտաքի թէ ամէն բան լմնցած էր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հետեւեալ գումարները ստացուած են տանիքի նորոգութեան համար :

Տիկ. Աքնազարեան, Տիկ. Մութաֆ-եան, Թէթ տՕր ընկ. հարիւրական ֆր., Առլէն Փափազեան, Պ. Մարգարեան, Տիկին Միսաքեան, Տիկ. Գալայճեան, Պ. Թորոսեան, Տիկ. Գիւհոլեան յիսունական, Բժ. Արթինեան 40 ֆր., Տիկ. Ա-րապեան, Պ. Սիմսարեան, Պ. Թիրեաք-եան երեսունական, Պ. Մամաս 25, Թո-րաքեան ընկերութիւն, Պ. Պարսամեան, Տիկին Բազումեան, Օր. Աղաբէկեան, Պ. Փափազոֆ, Պ. Ղարիան, Պ. Շերոյ-եան, Պ. Սալեանճեան, Պ. Մերսէսեան, Պ. Նիկողոսեան, Տիկ. Նիկողոսեան, Պ. Սահատէթեան քսանական, Աղապէյեան եղբ., Պ. Փաշայեան, Տիկին Մանուկեան, Տիկ. Շախլանեան, Տիկին Մելիքոֆ, Պ. Ուշաքլեան, Պ. Ինէքճեան, Պ. Վարժա-պետեան, Տիկին Առաքելեան, Պ. Զօպան-եան, Պ. Դերձակլեան, Տիկին Խաչա-տուրեան, Քարթոնաժ Ժիլ, Պ. Մամուր-եան, Պ. Վարժապետեան, Պ. Տոյմէ-ճեան, Տիկին Թահապեան, Տիկին Ադամ-եան, Պ. Թոթարեան, Պ. Խաչատուրեան, Պ. Մուրատեան, Տիկին Թէրզիեաքուպ-եան, Պ. Նաւասարդեան, Պ. Երկանեան, Տիկին Կարապետեան, Տիկ. Մանուկեան, Տիկ. Շահինեան, Պ. Թադէոսեան, Պ. Սէթեան, Պ. Ոսկերիչեան, Պ. Թադէոս-եան, Պ. Զաքմիշեան, Պ. Զապրաճեան, Պ. Ինճէյեան տասնական, Պ. Պալեան 15 ֆր., Պ. Պէնկլեան, Տիկին Անդրանիկ-եան հինգական :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ, ընկե-րուհի Մ. Տէր-Յակոբեանի, զաւակնե-րուն եւ Թադէոսեան ընտանիքներուն, ի-րենց ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին Մի-քայէլ Տէր-Յակոբեանի կսկծալի մահ-ուան առթիւ :

Ի նպաստ
Եկեղեցական պիտոյքներու
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
Կազմակերպած է
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆ ՄԸ

Հոդեգլուստի Երկուշաբթին (Մայիս 30) ժամը 15էն սկսեալ, 28 Ավընիւ Պուր-կէն, Իսի :

Ճոխ անուշեղէն, գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի վայելք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին ժողովի կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր»ի եւ «Արամ» ենթակոմի-տէի ընկերները, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի բոլորին ներկայութիւնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Մամբրէ Ալթունեան (Վիէնէն) վեր-ջերս Հայաստանի մէջ հանդիպած է Ա-շոտ Յակոբեանի, Լենինականէն որ ջերմօ-րէն խնդրած է փնտռել իր եղբայրը՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ռազմաճակատ մեկնած 1939ին : Ծանօթ է նաեւ բանաստեղծ Վարդենց անունով : Ծնած է 1918ին, Լենինական Ամասիայի շրջան ՍՆԽ գիւղը : Կը կարծուի թէ ողջ է : Կը խնդրուի իրմէ անպայման գրել եւ իր նկարը ղրկել, 84 տարեկան հօրը որ անհամբեր լուրի կը սպասէ : Կը փնտռուի նաեւ Գօլիս Կարապետեան, հօրը՝ ա-նունը՝ Հայրապետ, մօր անունը՝ Մարան, ծնած 1922ին, Ապարանի շրջան Գուչակ գիւղը :

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

Լուր ունեցողներէն գրել.— Մամբրէ Ալթունեան,

H. L. M. Ave. Gl. Leclerc Bt. C
38 — VIENNE (FRANCE)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու-սումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ու նենալ այս թուականը :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետա-րանի սրահը՝ *Փլաս Սէն – Սիւլփիս* :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին՝
ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ
Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան *եւ* Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երբեակը (*նուագ*), *մեներգ՝* Պ. Մարիօ Հանիստիս (*հայերէն*), Տէտէճեան քառեակը (*նուագ*), Սիփան Կոմիտաս *երգչախումբը ղեկավարու-թեամբ* ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր, *Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :*
Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :
Կը նախագահէ.— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :
Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ *Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ*
Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ոդ-բերգութիւն» : Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թոգաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորա-կան ժողովին առթիւ, կազմակերպու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակ-ցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի *մէջ* 3, Րիւ Քիւնեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱ-ՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝
ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (*հայ Սա-նինեան*) *մէկ արար :*

(*Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օ-րերէն*) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարա-խումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պա-րերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն: *Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին
PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République
Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար
ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա-տերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըր-եան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, *Պարոններ՝* Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաք-ճեան *եւ* Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքաճիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւ-շանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէր-եանի :

նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :
U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
25 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10618

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.618

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ընկերվարական Միջազգայինը 1951ին Ֆրանքֆորթի հիմնադիր համագումարին ժէ հետեւեալ կերպով կը բնորոշէր իր հիմնական եւ անմիջական նպատակը.

« Ժողովրդավար ընկերվարութիւնը կը նկատէ, որ աշխարհի խաղաղութեան ապահովումը ներկայ օրերու ամէնէն բարձրագոյն աշխատանքն է :

Ցանուն խաղաղութեան մղուած պայքարը միաժամանակ պայքար է յանուն ազատութեան » :

Այս բանաձեւումէն 15 տարի վերջ կը պահէ դեռ իր այժմէականութիւնը :

Քաղաքական աշխարհի մատնոցը – քեան դիմաւոր առարկան կը մնայ խաղաղութեան պահպանումը : Ազգերու ազատութիւնը նոյնպէս օրուան հրատապ հարց է ընկերվարութեան համար :

Սակայն դժբախտաբար Միջազգայինը ի վիճակի չէ իրագործելու իր ծրագրին այս կէտը, քաղաքական բազմաթիւ բարդ հարցերու պատճառաւ :

Օտար լուծի եւ բռնակալ վարչաձեւի ենթակայ ազգերու ազատագրութիւնը կրնայ սպառնալ աշխարհի խաղաղութեան :

Ընկերվարութեան « խաղաղութիւն եւ ազատութիւն » բանաձեւումին մէջ խաղաղութիւնը կուգայ առաջին դիրի վրայ : Ազատութիւնը կը մնայ իրրեւ հեռաւոր նպատակ :

Սթոքհոլմի համագումարի օրակարգին վրայ տրուած էին խաղաղութեան պահպանման հետ կապուած խնդիրներ :

Ամէնէն աւելի չեզոք դրուած էր ապահինման վրայ :

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտ ճամբանները սպառազինման համար կը ծախսեն տարեկան վեց հարիւր միլիառ տոլար : Այս հսկայ գումարը պարզ մըտում մըն է, որովհետեւ երկու կողմերն ալ վստահ են թէ երբեք առիթ պիտի չունենան զործածելու կուտակուած այլապէս զէնքերը :

Ընկերվարականները կ'առաջարկեն կրճատել զինուորական ծախքերը առնը – ազն հարիւրին տասը տոկոսով : Այս ձեւով զոյանալիք վաթսուն միլիառ տոլարի խնայողութեան կէսը եթէ յատկացուի յետամնաց թերամշ երկիրներու, առնք քան տարուան մէջ մեծապէս կըբարդացնան բարգաւաճիլ :

Ներկայիս աշխարհի վրայ կան հարուստ եւ աղքատ երկիրներ : Ամէնէն հարուստ երկիրներու իւրաքանչիւր բնակչի տարեկան եկամուտն է երեք հազար տոլար (15 հազար ֆրանք), մինչ ամէնէն աղքատինը վաթսուն տոլարէն (300 ֆր.) աւելի չէ :

Համագումարին մէջ մեծ կարեւորութիւն ընծայուեցաւ աղքատ երկիրներուն նիւթապէս աջակցելու հարցին : Անոնցմէ շատեր հարուստ նախանիւթեր ունին, սակայն չեն կրնար օգտագործել զանոնք, որովհետեւ ճարտարարուեստէ զուրկ են :

Մատակարարի պատգամաւոր նախագահը ընդհակառակը ներկայացուց հանրածանօթ դէմքերէ ընդունուած բանաձեւին համար, ըստ որուելիք նիւթական օժանդակութիւնը առանց պայմանի պէտք է ըլլայ : Բազմաքանակ, աշխարհականական կամ չհամագործութեան յետին նպատակներ պէտք չէ ունենայ :

Անօթութեան եւ տիտուէթեան դէմ պայքարը պէտք է տանիլ հետեւողական կերպով, մինչեւ որ Ասիոյ եւ Ափրիկէի թերամշ երկիրներու բնակիչներուն տոլ – րուսի մակարդակը բարձրանայ մարդա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱ ՆԱՆԿ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԻ

—o—

ԶՕՐ. ՓԻ ՇԱՀԵՑԱԻ, ԲԱՑՑ

ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՉԻ

Տա Նանկի ապստամբական չարժումը վերջ դրաւ : Պուտտայական պետերէն՝ Թիչ Մին Շիէօ հրահանգեց իր ըմբոստ – ներուն, որ զէնքերը վար առնեն, վերջ տալու համար եղբայրասպան արիւնալի կռիւներու : Կառավարական ուժերը ամբողջովին իրենց ձեռքը առած են քաղաքը եւ հինգ հարիւր դերի բռնած : Արդէն օրէ օր պուտտայականներու դիմադրութիւնը կը տկարանար : Միւս կողմէ Հիւէյն զրկուած օդնական ուժերը չէին կրցած քաղաք մտնել օդնելու համար պուտտայականներու : Զօր. Քիի օդուժը պատրաստ էր ռմբակոծելու : Այս պայմաններու տակ, պուտտայական ապըստամբական չարժումը ոտիպուած էր անձնատուր ըլլալ :

Ամերիկեան ըրջանակները շատ գոհ են այս կացութենէն եւ Ուոշինկթընի պաշտօնական ըրջանակները համոզուած են որ անջատողական չարժումը կղզիացած կը մնայ :

ԷՐՀԱՐՏ ՊԻՏԻ ԳՐԻ ՏԸ ԿՈԼԻ

Պոնէն հասած լուրերու համաձայն, վարչապետ Էրհարտ, այս չաբթու վերջ, նամակ մը պիտի զրէ Նախագահ տը Կոլի եւ յայտնէ թէ կ'ուզէ որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ : Պիտի առա – ջարկէ որ Ֆրանքֆուրգերմանական յանձնախումբ մը կազմուի բանակցութիւններ սկսելու համար : Այս վերջին կէտը, սակայն, խնդրոյ առարկայ էր Լոնտոնի այն ըրջանակներուն մէջ, որոնք մօտ են դերմանական պատուիրակութեան : Ամէն պարագայի մէջ, նախատեսուած բնաղերը տակաւին չունի Էրհարտի հաւանութիւնը, որ Լոնտոն կը գտնուի : Ասիկա ըսել չէ նաեւ, ըստ նոյն աղբիւրներուն, որ Էրհարտի հաշտարար ոգիով զրելիք նամակը, հերքում մըն է Շրէօտէրի բռնած դիրքին : Կը յիշուի թէ Արտաքին նախարարը միշտ կը պնդէ երկու կէտերու վրայ.— Ա) Պէտք է ճշդել Ֆրանսական զօրքին դերը Ատլանտեան ուժերու կողքին : Բ) Ֆրանսական ոչ – ձուլուած զօրքին կանոնադիրը չի կրնար նոյնն ըլլալ քան անդլեամերիկեան ձուլուած ուժերուն : Էրհարտի նամակը կը ձգտի սա – կայն զուրս հանելու Ֆրանքֆուրգերմանական տաղնապը ներկայ անելէն : Ներքին ճակատի վրայ ալ, նման նախաձեռնու – թիւն մը կը լռեցնէ ձայները անհնազօրոնք կը մեղադրեն Էրհարտը չատ խիստ դիրք բռնած ըլլալուն համար Ֆրանսայի նը – կատմամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ սենաթքանները կը պատրաստուին կրկնել Մայիս 17ի ընդհանուր գործադուլը : Որեւէ զոհացում ստացած չըլլալով, բոլորն ալ կ'ուզեն ծաւալուն նոր չարժումը կատարել մեծ արձա – կուղղերէն առաջ :

ԱԼԺԵՐԻԱ կը չարունակէ ազգայնացնել Ալժերիոյ Ֆրանսական հաստատու – թիւնները, առանց նկատի առնելու էվ – իանի համաձայնագրերը : Այսպէս, առջի օր, ազգայնացուցած է Ֆրանսական միակ դրամատունը՝ Ալժերիոյ եւ Թունուզի պանքան :

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը Ուիլսըն պա – չարման վիճակ հռչակեց Մեծն Բրիտա – նիոյ մէջ, կարենալ ապահովելու քամար կենսական սպասարկութիւնները, պարէ – նաւորման եւ փոխադրութեան համար : Ծանօթ է որ երկրորդ չաբթին է որ ծո – վային սպասարկութիւնները գործադու – լի մէջ են բոլորովին կղզիացնելով կըզ – գին :

ՊՐԻՍԻԼ վերադառնալով Ուշինկթը – նէն. վարչապետ Հարմէլ յայտարարած է թէ ամէն բան պէտք է փորձել մղելու համար Ֆրանսան որ մասնակցի «15»երու լուծումի մը :

ԳԱՀԻՐԻի «Ալ Ահրամ»ին համաձայն, Սորհ. Միութիւնը համաձայնած է 23 առ հարիւրի զեղչ մը ընել Աւուանի արբաստակին համար մասի ապրանքներուն վրայ :

ԻՐԱՔի բանակը վերջնապէս մը տուած է Քիւրտերուն, ուր կ'ըսէ. — « Զէնքերը վար դրէք եւ անմիջապէս յանձնուեցէք մեր քաղաքի ուժերուն : Ձեր վերջը մօտ է : Որեւէ յոյս չկայ ձեզի համար : Այլեւս չէք կրնար ազատիլ մեր ուժերու ձեռքէն : Մեր քայ բանակը որոշած է ճզմել վեր – ջին զաւաճանները : Ոչ մէկ ուժ կրնայ դիմադրել մեր նշանաւոր բանակին եւ ա – նոր սուրբ յառաջխաղացութեան : Որեւէ դիմադրութիւն այլեւս աւելորդ է : Զեզի համար, խեղճ ըմբոստացած զաճաճներ, նախընտրելի է որ դիմէք յանձնէք նախ – քան մեր ուժերուն ձեղ ճզմելը » :

ՍՈՒՐԻԱ եւ Արաբ. Մ. Հանրապետու – թիւնը, 1961էն ի վեր առաջին անգամ ըլ – լալով խօսակցութիւններ սկսած են, տնտեսական հարցերու չուրջ : Այս խո – սակցութիւնները կը ձգտին ամրապնդե – լու տնտեսական գործակցութիւնը եւ ա – ւելցնելու առեւտրական փոխանակու – թիւնները երկու երկիրներու միջեւ :

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ ռումբ նետուած է Միացեալ Նահանգներու տեղեկատուու – թեան կեդրոնին վրայ, վնաս հասցնելով դրադարանին :

ԹԻԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ կը գտնուի երէ – ոտասրդ իսրայէլցի մը որ ամբաստան – ուած է լրտեսութեան համար ի նպաստ Լիբանանի :

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՑ կառավարութեան մէջ համայնավարները պիտի մտնեն 1948էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով : Հակառակ անոր որ թիւով երկրորդ կուսակցութիւնն են, ցարդ համայնավարները դուրս մնացած էին դահլիճէն :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Իսրայէլի դէմ ժո – ղովրդական պաշտպանութեան սուրիական կամիսէ մը կազմուած է : Վարչապետը յայտարարած է թէ այս մարմինը ստեղծուած է, իրրեւ հետեւանք դիւա – նագիտական եւ զինուորական աղբիւրնե–

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսական ձայնպատկերասփիւռէն հայկական յայտագրերու աւելի զարկ տալու համար, Ժերար Սթեֆանեսքո ձեռնարկած է կազմելու մարմին մը, որ դրացի այդ հարցով եւ բարոյական ու նիւթական աջակցութիւն մը ապահովէ այդ յայտագրերուն համար :

Այս կոմիտէին կազմութեան առթիւ, Ժերար Սթեֆանեսքո ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր իր տունը, օգտուելով դերապայծառ Ռիւիի (Մոնաքոյի եպիս – կոպոս) ներկայութենէն, որ ընդունած էր այդ կոմիտէին պատուոյ նախագահու – թիւնը : Քոմբէյլին ներկայ էին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ Ծ. Վ. Նազ – պաշեան, վերապատուելի Գ. Սիսլեան եւ դպրութիւն անդամներ : Պ. Սթեֆանեսքո բացատրեց իր ապատածը : Յայտարարեց թէ իր այդ ձեռնարկը ընդունած են հա – վանաւորել հայ կաթողիկէ կաթողիկոս – Պատրիարքը՝ Իգնատիոս – Պետրոս Ժ.Զ. եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տօրէն կաթողի – կոսը : Կը յուսայ ունենալ նաեւ Վատկէն կաթողիկոսի հովանաւորութիւնը :

Գերպ. Ռիւիի, այս առթիւ ցաւ յայտնեց թէ Հայերը շատ համեստ են եւ չեն ցոյց տար հարկ եղածին չափ իրենց մը – չակութային ու գրական հարստութիւնը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը գրկուի թերթին կարդնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է գրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ԳՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս « Յառաջ »ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս դուրմարը :

Դժբախտաբար նման սխալներ չատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն « Յառաջ »ի հաշիւներուն մէջ :

ԱՊՐԻԼ 15ին ժամը 18ին Փարիզի Արց Է Մէթիէ թիւ 116 փոստէն գրկուած է 60 ֆրանքի մանդա մը եւ գրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է « Յառաջ »ի անունն ու հասցէն : Հակառակ մեր ազգերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր գրկողը :

ՄԱՅԻՍ 16ին, Մարսէյլի 6րդ թաղամասին փոստէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս գրկուած է 60 ֆրանքի մանդա մը եւ գրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է « Յառաջ »ի անունն ու հասցէն : Հակառակ մեր ազգերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր գրկողը :

Այս երկու անձերէն, ստիպողաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կամ նոնատուրելու համար մեր հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »Ի

րէ հասած լուրերուն « աշխարհակալ եւ խորհրդային գործունէութեան վրայ դը – բատած Պաղեստինի սահմանին մօտ » :

ՋԻՆԱՍՏԱՆի Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է ֆինլանտացի երկու լրագրողներուն, որու մէջ կը յայտարարէ թէ « Ջինաստան կը կռուի Սորհ. Միութեան կողքին եթէ ան յարձակման ենթարկուի, բայց Ջինաստան յոյս չի դներ որ Սորհ. Միութիւնը նոյն բանը կ'ընէ եթէ Ջինաստան յարձակման ենթարկուի : Մենք մեր վրայ յոյս կը դնենք միայն : Կրնայ ըլլալ նոյնիսկ որ Սորհ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներու հետ պատերազմ ընէ մեզի դէմ : Եթէ Սորհ. պետերը լսեն այս ըսածներս, մեզի դէմ պիտի բարկանան : Իրենց խօսած կուտամ սակայն որ չատ չբարկանան եւ հրաժարին Միացեալ Նահանգներու հետ աշխարհը զրաւելու իրենց ծրագրէն » :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայ – արաբական յարաբերութիւններ շատ հին պատմութիւն ունին: Արդարեւ ծնունդ կ'առնեն Քրիստոսէ առաջ: Այդ յարաբերութիւնները աւելի տեւական եւ խոր բնոյթ կը ստանան միջին դարերուն, յատկապէս Է. – Ը. դարերէն սկսեալ, երբ Հայաստան կ'իյնայ արաբական տիրապետութեան տակ, այնուհետեւ հայկական պետականութեան վերականգնման եւ գոյութեան շրջանին, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Հայկ. թագաւորութեան օրով: Այդ կապերը շատ բազմակողմանի էին՝ քաղաքական, ռազմական, տնտեսական, առեւտրական, մշակութային եւայլն: Այդպիսի լայն կապերու գոյութիւն մը չէր կրնար վրիպիլ ժամանակակից հայ եւ արաբ պատմագիրներու ուշադրութենէն: Չափազանցած չենք ըլլար, եթէ ըսենք, որ առանց միջնադարեան հայ եւ արաբ պատմագիրներու ձգած գրական ժառանգութեան ուսումնասիրութեան, անհնար է տալ ոչ միայն հայ – արաբական յարաբերութիւններու լրիւ պատկերը, այլեւ միջնադարեան Հայաստանի եւ արաբական երկիրներու պատմութեան ամբողջական պատկերը: Այդ ուղղութեամբ կատարուող ամէն մէկ քայլ արժանի է գովեստի: Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է ողջունել Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան ճիւղինկողմէ հրատարակուած «Արաբական աղբիւրները Հայաստանի եւ հարեւան երկրների մասին» գիրքը, որ մեծ աշխատանքի մը մէկ մասն է միայն:

Գիրքը կը ներկայացնէ միջնադարեան երեք արաբ հեղինակներ՝ Եակուտ Ալ – Համաւի, Ապուլ Ֆիտան եւ Իպն Շատատ: Գրքին մեծ մասը կը կազմէ Ալ – Համաւիի «Աշխարհագրական բառագիրք»ին վեց հատորներէն կատարուած թարգմանութիւնը: Եակուտ Ապու Ապտալլահ Շահապատի Ալ – Համաւի (1178 – 1229) արաբ յայտնի աշխարհագէտներէն մէկն է: Շատ ճամբորդած հեղինակը իր գործը կազմած է հիմնուելով այդ ուղեւորութիւններուն, ինչպէս նաեւ իր նախորդներուն եւ ժամանակակիցներուն քաղած տեղեկութիւններուն վրայ: Շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ ոչ միայն Հայաստանի քաղաքական դրութեան եւ տնտեսական վիճակին, այլեւ արհեստներուն, ժողովուրդին զբաղումներուն, կենցաղին, քաղաքներուն, գիւղերուն, լիճերու, գետերու, ամրոցներուն մասին: Եւ եթէ նկատի ունենանք, որ այդ շրջանին վերաբերեալ հայկական աղբիւրներն ալ այնքան հարուստ չեն, հասկնալի կը դառնայ արաբական աղբիւրներուն եւ մասնաւորապէս Եակուտ Ալ – Համաւիի «Աշխարհագրական բառգիրք»ին անվիճելի արժէքը:

Արաբ աշխարհագէտը կուտայ Հայաստանի՝ Արմենիայի նկարագիրը: Կ'ըսէ, թէ ան «ընդարձակ երկրամասի մը անունն է, որ կը տարածուի դէպի հիւսիս»: Արաբ միւս հեղինակներու նման Համաւի եւս «Արմենիա»ի սահմանները կը տարածէ մինչեւ Կասպից ծովի եւ Կուր գետին միջեւ գտնուած հողամասը եւ Կովկասի լեռնային մասերը:

Մանրամասն կերպով կը նկարագրէ նաեւ արաբական արշաւանքները Հայաստանի վրայ եւ զանազան քաղաքներու կամ շրջաններու գրաւումը Արաբներու կողմէ:

Ալ – Համաւի հիացումով կը խօսի Հայաստանի կլիմային, հարսութիւններուն եւ բնութեան պարգեւներուն մասին: Այսպէս, Երզնկան ան կը նկատէ «շատ հաճելի, անուանի, ճոխ ու բազմամարդ քաղաքներէն մէկը», իսկ Էրզրումը՝ «ծաղկեալ քաղաք»: Բալուի մասին կը հաղորդէ, որ ամուր բերդ մըն է Խլաթի եւ Էրզրումի միջեւ, ուր կայ երկաթի հանք: Իսկ ինչ կը վերաբերի Խլաթին, «ամուր եւ հռչակաւոր քաղաք մըն է, օժտուած ամէն տեսակի բարիքներով, ընդարձակ ու պտղառատ ... Ունի բազմազան պտուղներ եւ պատուական ու առատ ջուրեր»: Առանձին հիացումով կը խօսի Վանայ ծովին մասին: Ալ – Համաւի այդ լիճը կը համարի ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը, որուն տառեխ ձուկը կ'արտածուի մինչեւ Հնդկաստան:

Արաբ աշխարհագիրը այդ տիպի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ նաեւ Հայաստանի միւս վայրերու, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Հայաստանի՝ Տարսոնի, Այնթապի, Մարաշի, Հռոմկլայի եւայլնի մասին: Որոշ նիւթեր կը վերաբերին այն հայ գործիչներուն, որոնք աչքի զարնող դեր խաղացած են արաբական աշխարհին մէջ:

Շահեկան եւ արժէքաւոր են նաեւ Ալի Իմատատին Ապուլ Ֆիտայի ժամանակագրութիւնները: Անոր ժամանակագրութիւններու մէջ շատ մեծ տեղ կը գրաւեն Կիլիկեան Հայաստանի, անոր եւ արաբական սուլթաններու միջեւ եղած յարաբերութիւններու վերաբերեալ նիւթերը: Մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդէ արաբական արշաւանքներու մասին:

Երրորդ հեղինակը, որ տեղ գտած է Հ. Նալբանդեանի կազմած գիրքին մէջ, Ալ – Կատի Պահայէտտին Իպն – Շատատն է (1145 – 1234): Եղած է սուլթան Սալահէտտինի մօտիկ մարդոցմէ մէկը եւ վարած է կարգ մը վարչական եւ դիւանագիտական պաշտօններ: Իպն Շատատ գրած է Սալահէտտինի կենսագրութիւնը, որմէ հատուածներ ներկայացուած են այս հատորին մէջ: Այստեղ հիմնականին մէջ կը խօսուի հայ – արաբական քաղաք. յարաբերութիւններու մասին՝ կապուած խաչակիրներու արշաւանքներուն հետ:

«Արաբական աղբիւրները Հայաստանի եւ հարեւան երկրների մասին» շատ արժէքաւոր գիրք մըն է, որ յատկապէս մեծ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ այն բոլոր հայագէտներուն, որոնք կը զբաղին Հայաստանի միջնադարեան, կիլիկեան Հայաստանի պատմութեամբ եւ ընդհանրապէս հայ – արաբական կապերու ուսումնասիրութեամբ:

Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ռազմական նպատակներով Հայաստանի Արեւելեան եւ Արեւմտեան զոյգ հատուածներուն մէջ հաստատուեցան բազմաթիւ լայն ու նեղ տրամագիծով երկաթուղիներ՝ մօտ 850 քիլոմեթր երկարութեամբ: Ասոնք շարունակութիւնը էին Նաւթլուղի – Ալեքսանդրապոլ – Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ – Երեւան – Ջուղա գիծերուն, որոնք շինուած էին մինչեւ պատերազմը՝ 1908ին:

Մինչեւ 1960 վերանորոգուեցաւ արդի Հայաստանի երկաթուղին, որու երկարութիւնը 1918 – 20ին 525 քիլոմեթր էր եւ, Թուրքերու կողմէ, գրեթէ ամբողջովին քանդուած էր: 1960էն սկսեալ գիծերը վերաշինուեցան նոր թեքնիքով: Այժմ այդ գիծերուն վրայէն կը սուրան արագընթաց շոգեկառքեր եւ ելեկտրակառքեր:

Զուտ տնտեսական նպատակներով տարիներու ընթացքին հաստատուեցան երկաթուղային փակուղիներ, ինչպէս, օրինակ, Լենինական – Արթիկ – Մայմուն – Ջուղ (1925 – 26), Անի – Անիպեմզա:

1932ին շինուեցաւ Մինջեւան – Ղափան, իսկ 1960ին՝ Երեւան – Սեւան երկաթուղին:

Մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Ջուղա – Մինջեւան՝ 126 քիլոմեթր գիծին կառուցումը: Այս գիծը Մեղրիի շրջանին մէջ 45 քիլոմեթր կ'անցնի Հայաստանի մէջէն: Շնորհիւ այս գիծին Հայաստան ունեցաւ երկրորդ դուռ մը: Երեւան – Ջուղա – Պաքու գիծը, համեմատած Պաքու – Նաւթլուղի – Լենինական – Երեւան գիծին հետ, 211 քիլոմեթր աւելի կարճ է:

1953 – 1963ին ելեկտրականացուեցաւ Թիֆլիս – Լենինական, Երեւան – Սեւան եւ Երեւան – Մասիս երկաթուղին: Ներկայիս ելեկտրականացման աշխատանքները կը շարունակուին Մասիսէն դէպի Լենինական:

1925էն մինչեւ 1965 կառուցուեցան բազմաթիւ նոր կայարաններ, օժանդակ շէնքեր, ինչպէս նաեւ ելեկտրականացուեցան եւ ռատիոյի ցանցին մէջ առնուեցան բոլոր կայանները, մեքենայացուեցան վակոններու բեռնաթափման ու բարձման, շարժական մասի եւ նորոգութեան աշխատանոցները:

Երկաթուղային փոխադրութեան զարգացումը ունի մեծ հեռանկարներ: Արդէն նախագծուած են բազմաթիւ նոր գիծեր, որոնք պիտի շինուին մօտ ապագային: Այսպէս օրինակ, ի հաշիւ Շորժայի մէջ կառուցուելիք հրակայուն նիւթերու գործարանին, նախատեսուած է շինել Սեւան – Շորժա գիծը, որ պիտի անցնի Սեւանայ լիճի հիւսիս – արեւելեան ափերէն: Երկաթուղիի հաստատումը այդ շրջանին մէջ, հնարաւորութիւն կուտայ լճափին կառուցանելու առողջարաններ եւ հանգստեան տուներ եւ Սեւանի այդ ափը, որ ներկայիս գրեթէ չօգտագործուիր, կը դառնայ ժողովուրդին համար օդափոխութեան հաճելի վայր մը:

Աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Հրազդանէն մինչեւ Հանքաւան (Միսխանա) երկարող գիծի մը կառուցման ուղղութեամբ: Այս գիծը բացի տնտեսական օգտակարութենէ (նեֆելինային սիենիտ պիտի ապահովէ Հրազդանի գործարանին) պիտի զարգացնէ նաեւ զբօսաշրջիկութիւնը Հրազդանի եւ Մարմարիկի շրջաններուն մէջ:

Նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Աղստաֆա – Իջեւան գիծին կառուցման ուղղութեամբ: Հայաստանի համար շատ կարեւոր միջոցառում մը պիտի ըլլայ Երեւան – Աղստաֆա երկաթուղիին հաստատումը, որ սկսելով Երեւանէն պիտի միանայ Թիֆլիս – Պաքու տանող Անդրկովկասեան գիծին: Այս գծին Երեւան – Սեւան հատուածը արդէն կառուցուած է:

Երկաթուղիին դերը երկրին կեանքին մէջ բազմազան է եւ բազմակողմանի: Ծանօթ իրողութիւն է, թէ երկաթուղայի փոխադրութիւնը երկրին կենսական ջիղն է: Ահա այս պատճառով ալ անհրաժեշտ է զարկ տալ այս գործին:

Մեր կարծիքով պէտք է հաստատել գիծեր Ղափան – Քաջարան – Ագարակ, Մուսալամ – Դաստակերտ, Սեւան – Կամօ – Մարտունի, Կիրովական – Ստեփանաւան – Կալինինոյի միջեւ:

Ա. ՍԱՀՐԱՏԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» թիւ 3, Մարտ 1966, Վենետիկ (Իտալիա):

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Սկսայ խնամք տանիլ հագուստ – կապուստիս, պարզապէս անոր համար որ կ'ուզէի քու աչքերուդ մաքուր եւ հաճելի երեւալ: Եւ այն միտքը՝ որ իմ դըպրոցական զոգնոցս (որ մօրս մէկ ներքնազգեստէն փոխաձեւուած էր) ձախ կողմին վրայ ուրիշ կտորով մը դրած կարկտան մը ունէր, այդ միտքը ինծի համար ատելի էր: Եթէ պատահմամբ տեսնէիր այդ կարկտանը, զիս պիտի արհամարհէիր: Եւ ատոր համար ալ, երբ վազելով սանդուխներէն կը բարձրանայի, ահուդողով մը պայուսակս ուժով մը կը սեղմէի: Այս մտավախութիւնս բոլորովին անիմաստ էր, վասնզի դուն, գրեթէ այլեւս երբեք ինծի չնայեցար:

Այսուհանդերձ, իրականին մէջ, օրերը կ'անցնէին քեզի սպասելով ու քեզ լրտեսելով: Մեր դրան վրայ արոյրէ փոքրիկ ծակ մը կար, որուն մէջէն կարելի էր դիտել դուրսը՝ սանդուխին գլուխը, մինչեւ քու յարկաբաժինիդ դուռը: Այս փոքրիկ ծակը — օհ, մի ծիծաղիր սիրականս, այսօր իսկ ես չեմ ամըչնար երբ կը մտաբերեմ այդ պահերը, այդ փոքրիկ ծակը ինծի համար այն աչքըն էր որով ես կը հետախուզէի տիեզերքը:

Հոն, ամիսներով եւ տարիներով, սառուցեալ նախագաւիթին մէջ, ամէն վայրկեան մօրս հսկողութեան վախը սրտիս, դիրք մը ձեռքիս, ամբողջ յետմիջօրէներ անցուցած ու քեզ լրտեսած եմ, նման ջութակի մը պրկուած լարին եւ թրթռուն՝ երբ քու ներկայութիւնը անոր հնչէր: Միշտ քեզմով էի զբաղած, միշտ սպասումի ու շարժման մէջ: Բայց դուն այս բոլորին մասին շատ քիչ կ'անդրադառնայիր, ինչպէս չէիր անդրադառնար զրպանիդ մէջ գտնուող ժամացոյցիդ զսպանակի ձգտումին, որ համբերատարութեամբ, ստուերին մէջ կը հաշուէ ու կը չափէ քու ժամերդ, կ'ընկերանայ քու քայլերուդ աննշմարելի սրտի զարկերով, մինչ դուն անոր միլիոնաւոր ու մշտարդուն թիք – թաքներուն վրայ հազիւ հրպանցիկ ակնարկդ կը սեւեռէիր: Ամէն բան դիտէի քու մասիդ, կը ճանչնայի քու բոլոր սովորութիւններդ, քու փողկապներէդ իւրաքանչիւրը, քու հագուստներըդ: Կը ճանչնայի քու բոլոր այցելուները եւ զանոնք բաժնած էի երկու դասակարգի անոնք որոնք համակրելի էին ինծի եւ անոնք որոնք՝ հակակրելի: Տասներեքէս տասնըվեց տարեկանիս ժամանակամիջոցին չունեցայ ժամ մը իսկ որ քեզմով ապրած չըլլայի: Ա՛հ, ի՛նչ խենթութիւններ չըրի յայնժամ: Կը համբուրէի դրանդ կոճակը որուն դպած էր քու ձեռքդ, կը գողնայի ծխիկներուդ մընացորդները զորս գետին կը նետէիր ներս մտնելէ առաջ, եւ անոնք նուիրական էին ինծի համար, որովհետեւ քու շրթունքներդ հպած էին անոնց:

Հարիւր անգամ գիշերները, որեւէ պատրուակով իջած եմ փողոց, տեսնելու համար թէ սենեակներէդ ո՞ր մէկուն մէջ լոյս կար, եւ այսպէսով, աւելի որոշ կերպով զգալու համար քու ներկայութիւնդ, քու անտեսանելի ներկայութիւնըդ: Եւ քու ճամբորդութեան մէջ եղած շաբաթներուդ ընթացքին — ամէն անգամ որ կը տեսնէի բարի Ժանը որ կ'իջեցնէր քու դեղին պայուսակդ, սիրտս կը կասէր վախէս — այդ շաբաթներուն կեանքս մեռած էր, առանց նպատակի: Կ'երթայի ու կուգայի վատ տրամադրութեամբ, չարութեամբ ու ձանձրոյթով, ու նաեւ պէտք էր միշտ զգոյշ ըլլայի որ մայրս չնկատէր յուսահատութիւնս, տեսնելով խոնաւ աչքերս:

«Գիտեմ որ կը պատմեմ արտառոց ջղագրգռութիւններու, տղայական խենթութիւններու մասին: Պէտք էր որ ամըչնայի, բայց ոչ, չեմ ամըչնար, վասընզի քեզի համար ունեցած սէրս երբեւիցէ այնքան մաքուր ու կրքոտ չեղաւ, որքան այս տղայական չափազանցութիւններուն մէջ: Ամբողջ ժամերով, օրերով կրնամ քեզի պատմել թէ ինչպէս ապրեցայ քեզմով, քեզի հետ, քեզի՝ որ հազիւ կը ճանչնայիր դէմքս, որովհետեւ, երբ կը հանդիպէի քեզի սանդուխներուն վրայ եւ երբ միջոցը չունէի այդ հանդիպումէն խուսափելու, քու այրող նայուածքէդ վախնալով, քու առջեւէդ վազելով կ'անցնէի, գլուխս ծռած, ինչպէս մէկը՝ որ պիտի երթար ջուրը նետուելու, եւ այս բոլորը՝ քեզմէ ծածկելու համար այտերուս կրակը: Ժամերով, օրերով կրնայի քեզի պատմել այս տարիները, որոնք երկար ատենէ ի վեր մոռցուած են քու կողմէդ: Կրնամ քու կեանքիդ տոմարը պարպել քու առջեւդ, բայց չեմ ուզեր քեզի ձանձրացնել, չեմ ուզեր քեզ՝ չարչարել: Պարզապէս, կ'ուզեմ դարձեալ քեզի յայտնել երախայութեանս դեղեցիկ մէկ պատահարը, եւ կը պաղատիմ որ չծիծաղիս անոր աննշանութեան վրայ, որովհետեւ ինծի համար, որ երախայ մըն էի, այդ պատահարը եղաւ անսահմանութիւն մը: Կիրակի օր մըն էր, ճամբորդութեան մէջ էիր, սպասաւորդ ծանր գորգեր դուրս էր հանած մաքրելու համար:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(6 Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Վասպուրական–ի հերոսամարտի 51րդ տարեդարձը եւ 1896ի վանի ջարդի 70ամեակը յիշատակուեցաւ փայլուն հանդիսութեամբ մը Մայիս 7ին, Ալհամպրայի սրահին մէջ: Նախաձեռնարկ մարմինը՝ Վասպուրական–ի Հայրենակցական Միութեան վար–չութիւնը ձգտած էր հերոսամարտին հա–մերաչխ ոգին ստեղծել զաղութին մէջ, հանդէսին հրաւիրելով եւ ճայն տալով քաղաքական կուսակցութեանց ներկայա–ցուցիչներուն, ինչպէս նաեւ թեմիս ա–ռաջնորդ Աբրահամ Եպիսկ. Թրթռեանի եւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի: Այս ե–րեւոյթը մեծ գոհունակութիւն պատճա–ռեց ներկաներուն:

Օրուան նախագահն էր Պ. Բաբանեան: «Թուրքը ուզեց բնաջնջել Հայութիւնը սիրանալու համար մեր հայրենիքին, սակայն չարաչար սխալեցաւ իր ոճրային ծրագրին մէջ. մեր հերոսները արեան գնով ստեղծեցին փոքր Հայաստան մը, որ մեր ժողովուրդին աննկուն կամքին եւ յարատեւ ճիգին չնորհիւ պիտի ամ–րողջնայ վաղ թէ ուշ:

Փառք Վասպուրականի հերոսական յաղթանակը կերտող հերոսներուն»: Ա–պա նախագահը չատ իրաւամբ դիտել տը–ւաւ, թէ 1918ի երբեակ յաղթանակները յաջորդական օղակներն էին Վասպուրա–կանի հերոսամարտին: «Սարտարապա–տի, Ղարաքլիսէի եւ Բաչ Ապարանի յաղթական ճակատամարտներով հիմը դրուեցաւ Հայաստանի անկախութեան»:

Ապա խօսք տրուեցաւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի: Վասպուրականի հերոսա–մարտը Հայութեան նկարագրին մէկ ար–տայայտութիւնն է: Հայ ըսելը արդէն՝ ապրիլ ըսել է: Հերոս է այն, որ կրնայ մահուան մութ աչքերուն խոռոչներուն մէջ նայիլ, այս ժողովուրդին աղնիւ տարրը՝ հերոսները, կրցան այդ մութ աչքերուն նայիլ»: Շարունակելով. իր խօսքը բանախօսը յայտարարեց.— Այ–սօր Վանեցիները Հայաստանի մէջ կը ստեղծագործեն, Հայաստանը կը պայ–քարի, որպէսզի օր մը իրականութիւն դառնայ մեր մեծ երազը: «Կը մնայ մե–ղի ապրիլ իրրեւ հարազատ Հայեր եւ հաւատարիմ մնալ մեր հերոսներուն յի–շատակին ու գործին»:

Օրուան բանախօսը Պ. Զարոյեան ողե–կոչեց Վանի մեծ ղէպքը: Նախ հանգա–մանօրէն թուեց Մկրտիչ Փորթուկալեա–նի, ապա Աւետիսեանի ազգօգուտ դոր–ծունէութիւնները, որոնց չնորհիւ պատ–րաստուեցաւ յեղափոխական սերունդ մը: Բանախօսը յաջորդաբար նկարագրեց 1896ի իրադարձութիւնները Վանի մէջ — թուրք կառավարութեան եղկելի ծրագի–րը ն ու սպրդանքները, Վասպուրականցի–ներու հերոսական պայքարը:

Պ. Զարոյեան վերջացուց իր խօսքը կոչ ընելով ներկաներուն վառ պահելու ազգային ոգին եւ, մանաւանդ, վաղուան լուսաւոր ապագային հանդէպ մեր հա–ւատքը:

Խօսք տրուեցաւ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի, որ վկայակոչելով Վանի ամերիկեան առաքելութեան անդամնե–րէն Միս Քնամի վկայութիւնները, ըրաւ կարդ մը հատատումներ: Հայերը, կը հաստատէ ամերիկուհին, հայ–թուրք բախումէն անմիջապէս ետք սեղծեցին առժամեայ կառավարութիւն մը՝ զատա–կան, ռազմիկանական եւ այլ բաժանում–ներով: Հայկ. կառավարութիւնը գործեց օրինակելի կանոնաւորութեամբ: Առեւ–տուրը անմիջապէս թափ առաւ, կեանքը եռալ սկսաւ: Ի՞նչ հակասութիւն երկու ժողովուրդներու միջեւ: Մէկը չինարար, արդարամիտ, պարկեշտ, միւսը քանդող, խոշտանկող, նենդ:

Այս վկայութիւնները թուելէ ետք, Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան խօսքը վերջացուց. ըսելով.— «Յարգա՞նք մեր հերոսներուն յիշատակին: Թող անոնց չունչն ու հոգին, նուիրումն ու հաւատ–քը տողորեն մասաւորաբար մեր երի–տասարդները, որպէսզի անոնք աւելի Հայութեամբ լեցուին՝ օր մը անպայ–ման ունենալու համար ամբողջական Հա–յաստանը ամբողջական Հայութեամբ:

Այս դեմի վրայ Հայաստա–մեզմէ: Արդարացնենք այդ ակնկալու–թիւնը՝ հաւատարիմ մնալով մեր հերոս–ներուն յիշատակին եւ կոտակին»:

Գեղարուեստական բաժինին մասնակցե–ցան Օր. Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վանիկ Նազարեան արտասանութեամբ, Օր. Ալիս Շամիրեան մեներգեց դաշնակի ընկերակցութեամբ, Պ. Րաֆֆի Արզու–մանեան: Հանդէսին յաջորդեցին եւրո–պական պարերը մինչեւ լոյս:

Հանդիսականները հեռացան գոհ եւ վերանորոգուած իրենց հերոսամարտերու յիշատակով:

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՔԻՕՍԷԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—o—

Այրը՝ կը ձգտի օգտակարին, կինը՝ գեղեցիկին:

ՊԱՑՐԸՆ

×

Սիրահարը ծունկի կուգայ, ամուսինը՝ կը բաշխուի:

ՊՕՄԱՐՇԷ

×

Լաւ կապուած փողկապ մը, առաջին լուրջ բայլն է այր մարդու կեանքին մէջ:

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Ապրիլ 30 թուականը կրող իր հաղոր–դագրութեամբ (Յառաջ՝ Մայիս 10) Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կը տեղեկացնէր թէ Հայկ. Դատի մասին յուշագիր մը ներկայացուցած է ՄԱԿին, որու պատճէ–նը յանձնուած է հայ մամուլին.

Այս տարի, ի սիրեւս աշխարհի, եւ նաեւ Հայաստանի մէջ, համայն Հայու–թեան կողմէ ոգեկոչուեցաւ Հայ ժողո–վուրդի ցեղասպանութեան յիսնամեակը, միասիրտ ու ամբողջական ձեւով: Նոյն–քան միասիրտ ու վճռականօրէն Հայ ժո–ղովուրդը կը պահանջէ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած իր պապենական հողե–րուն ազատագրումը, Հայաստանի Ազա–տութիւնն ու Անկախութիւնը որպէս մէկ, միացեալ ամբողջութիւն:

Միջազգային խորհրդաժողովներով ճշդուած իր արդար իրաւունքն է որ կը պահանջէ Հայ ժողովուրդը, ունենալու իր պապենական երկիրը որպէս իր Ազատ ու Անկախ հայրենիքը, ուր Հայ ժողո–վուրդը կրնայ ամփոփուիլ, ու լծուիլ իր առաքելութիւնը եղող չինարար ու խա–ղաղ աշխատանքի:

Հայկական Ազատ, Անկախ ու Միացած հանրապետութեան մը ստեղծումը խա–ղաղութեան աղդակ մըն է Միջին Արեւել–քի համար, ուր տեղաւորուած է Հայկա–կան աշխարհամասը, եւ զարձած է տե–ւական մրցադաշտ մը չահադրգիռ պե–տութեանց միջեւ զարերէ ի վեր:

Ա.— ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստան Մերձաւոր Արեւելքի պատ–մական ամենահին երկիրներէն մէկն է: Ան կը զտնուի Սեւ, Կասպից եւ Միջերկ–րական ծովերու միջեւ, բնակուած է Հա–յերու կողմէ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր: Հայերը Հնդեւրոպական ազգե–րու խումբին մէկ անդամը, Մերձաւոր Արեւելքի ամենահին եւ առաջնադոյն ժո–ղովուրդներէն մէկը եղած են: Պատմա–կան բազմաթիւ յուշարձանները, որոնք մինչեւ օրս կը մնան, կը վկայեն անոնց հարուստ անցեալին եւ մեծապէս զար–գացած մշակոյթի մասին:

Հայաստանի պատմութիւնը, Տիգրան Մեծի տարածուն կայսրութենէն մինչեւ իր անկախութեան կորուստը, ելեւէջի, յաղթութիւններու եւ պարտութիւններու, ազգային վերականգնումի և տառապա–քի երկար շղթայ մըն է:

Հայերը ապրած են՝ զարերով անկախ, ինչպէս նաեւ երբեմն՝ օտար լուծի տակ: Սակայն միշտ ալ իրենց մասնակցութիւ–նը բերած են աշխարհի քաղաքակրթու–թեան, իրենց չեշտուած ազգային մշա–կոյթին չնորհիւ, ի մասնաւորի զրական–նութեան, ճարտարապետութեան եւ ար–ուեստի այլազան մարզերուն մէջ:

Հայկական անկախ թագաւորութեան անկումէն ետք, 1375ին, եւ իբր ար–դիւնք, յաջորդող զարերու ռուս–թուրք, ռուս – պարսիկ եւ թուրք–պարսիկ պան–դան պատերազմներու, Հայաստան բաժ – նուած էր թրքական եւ ռուսական Հա – յաստան ճանչցուած մասերու: Հայաս – տանի մեծ մասը կը մնայր Թրքահայաս–տանի սահմաններու մէջ:

Մինչ ռուսական իշխանութեան տակ գտնուող Հայերը համեմատաբար տանելի կեանք մը կ'ապրէին, Թրքահայաստանի Հայերը մշտյ ճակատագիրը մը ունէին, որ պատճառ զարձաւ Հայկական Հարցի ստեղծման: Այս հարցը ծագեցաւ բռնու–թեան վերջ տալու եւ Հայկական նա – հանգներու մէջ բարենորոգումներ մըտ – ցնելով, տանելի կեանք մը առաջացը – նելու նպատակով:

19րդ զարու առաջին կէսին Պալքան – եան ժողովուրդներու ազատագրութեան պայքարով եւ անոր յաջորդող եւրոպա – կան միջամտութեամբ Հայերու վիճակը աւելի եւս վատթարացաւ: Պալքանեան ազատամրութեան արդիւնք եղող, 1877–78ի ռուս – թրքական պատերազմը վեր – ջացաւ ռուսական յաղթանակով: Սան – Սթեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածը, որ Հայաստանի մէջ բարենորոգումներ կը պահանջէր, փոխարինուեցաւ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածով որ կը նա–խատեսէր հետեւեալը. «Բ. Դուռը կը խոստանայ առանց որեւէ յապաղումի ի – րականացնել հայարնակ նահանգներու տեղ. պահանջքը եղող բարենորոգում – ները եւ երաշխաւորել Հայերու ապահո–վութիւնը Քիւրտերու եւ Չէրքեզներու դէմ: Բ. Դուռը պարտաւոր է պարբերա–բար այս բերմամբ իր առած միջոցներու մասին հաշիւ տալ մեծ պետութիւննե – րուն, որոնք պիտի հսկեն բարենորոգում–ներու գործադրութեան»:

Այս ձեւով, հայկական հարցը պաշ – տօնապէս մուտք կը գործէր Միջազգա – յին տեսութիւններէն ներս:

Թուրքիան չիրագործեց վեհաժողովնե – րու մէջ ստանձնած այդ յանձնառու – թիւնները եւ մեծ պետութիւններու հա – կամարտութիւններէն օգտուելով, 1894 – 96ին կոտորածներ սարքեց հայկական նահանգներուն մէջ, Հայկական Հարցը բնաջնջումով լուծելու մտադրութեամբ: Այդ կոտորածներուն զոհ զացին աւելի քան 300·000 Հայեր:

Հայ ժողովուրդը, որպէս հետեւանք այդ կոտորածներուն, տեղ տեղ ղէնքի վարեցաւ, ինքզինք պաշտպանելու եւ իր ազգային ու մարդկային իրաւունքները արժեցնելու համար:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Լեւոն Զարտաք ղրպանէն մաղաղաթը հանելով առաջ անցաւ եւ զայն բանալով մեհեանին կուրծքին վրայ տարածեց, ճիշդ պատուէրին պէս, մէկ ծայրը թուղին տակը, իսկ միւս ծայրը մինչեւ կուրծքը: Զարտաք այս գործը կատարելէ ետք ընկերներուն քով վերադարձաւ եւ երիքը մէկէն անկիւն մը քաշուելով սկսան սպա–սել: Հսկումը սկսած էր: Ժամերը կ'անցնէին: Աստեղը մէկ մը փաթթոցաւոր իմամ մը ներս մտնելով խնկամանին մէջ խունկ կը նետէր եւ խնկամանը կը սկը–սէր նոր թափով մը մխալ:

Մօպրէ եւ Գութ պահ մը մաքուր օդ ծծելու համար վերեմմանատան վրայ նա–յող պատշգամը ելան, իսկ Զարտաք, հակառակ անոր որ խունկին ու կնդրու – կին հոտէն դեռ դեղին կտրած էր, տեղէն չերթար:

Շունները սրտաճմլիկ կաղկանձիւններ սկսան արձակել, իսկ չնազայլերը ոռնալ սկսան:

Լուսցաւ, բայց երեք Ֆրանսացիները իրենց տեղէն չհեռացան: Օրը իրիկուն եղաւ, անոնք զարձեալ իրենց տեղէն չհե–ռացան:

Իրիկուան դէմ, երբ մութը կոխեց, Մօրիս եւ Փիէր պատշգամ ելան, իսկ Զարտաք մեհեանին դլուխը անցաւ:

— Ընկեր ջան, կարծեմ թէ Ալլահը մե–զի երեսի վրայ ձգեց, խօսք առաւ Մօրիս երբ երկուքը մէկէն պատշգամ ելլելով մաքուր օդը ծծել սկսան: Ցեղապետը ե՞րբ պիտի թաղեն:

— Վաղը, պատասխանեց Փիէր:

— Ցեղապետին սուգին հետ դանձին սուգն ալ բռնելու պիտի պարտաւորուինք կարծեմ:

— Ես ալ անանկ կը տեսնեմ ...:

— Երկու օր եղաւ, դեռ որեւէ նոր դէպք չպատահեցաւ ...:

— Եւ պատահելիք ալ չունի ...:

. . . . . .

Աղջին, Լեւոն Զարտաք միեւնոյն մը – տածումը կ'ունենար: Ճարտարապետը, թեւերը կուրծքին վրայ խաչաձեւած, պատուհանդանին առջեւ ոտքի կեցած, իր դաղտնիքը հետը վերեմման տանիլ ուզող յամառ ծերունիին դէմքը կը դիտէր:

Ցանկարծ աչքերուն անանկ երեւցաւ որ մաղաղաթին վրայ բաներ մը փոխուիլ կը սկսէր ...:

Ինչպէս պիտենք, մաղաղաթը երկու մասերէ կը բաղկանար ..., վերէն սկսե–լով մինչեւ կէսը անկանոն կերպով ցի – րուցան դետեղուած կէտերէ ուրիշ բան չկար վրան, որով վերի մասը դրեթէ ճերմակ մնացած էր, իսկ վարի մասին վրայ այն դրութիւնը կար զոր Թարզ – մանեցինք ասկէ առաջ:

Զարտաքի աչքերուն անանկ երեւցաւ որ մաղաղաթին վրայի պարապ մասին վրայ դորշ նշաններ երեւան կ'ելլէին:

— Աչքիս կ'երեւայ, չատ նայեցայ վրան անկէ է, մոլտաց ճարտարապետը ուսերը ցնցելով եւ աչքերը անդին դար – ձուց:

Պատուհանին կողմը դարձուց նայ – ուածքը, ասդին անդին նայեցաւ, բայց չտայ, ինքնաբերաբար, դարձեալ աչ – քերը ծերունիին կուրծքին դարձուց ...:

Ուրախութեան աղաղակ մը զսպեց ...: Մաղաղաթին վրայի պարապ մասին վը – րայ, անկանոն կերպով ցանուած կէտերը աստղերու փոխուած էին եւ անոնց տակն ալ արաբերէն տողեր երեւան ելած էին: Զարտաք մաղաղաթին մօտենալ ուզեց, բայց ոտքերը բռնուեցան:

Վերջապէս պատուանդանին չրջանը ը–նելով ձեռքը մաղաղաթին երկարեց:

Վերի աստղերուն տակը եւ վարի քանի մը տողերուն վրայ, ճիշդ մաղաղաթին մէջտեղը արաբերէն սեւ դիրերով չորս տողնոց նոր նախադասութիւն մը երեւան ելած էր: Զարտաք տեսածին չհաւա – տալով մատները այդ տողերուն վրայէն անցուց, վստահ էր որ այդ գործողու – թիւնով, տողերը մատներուն տակ պիտի աներեւութանային ...: Հակառակը տեղի ունեցաւ նոր երեւան ելլող տողերը աւե–լի չեշտուեցան եւ յստակ կերպով սկսան երեւիլ ...:

. . . . . .

— Այս անգամ ալ ներս մտնենք եւ եթէ բան մը երեւան չէ ելած, կառքերնիս քաշենք հոսկէ, ըսաւ Մօպրէ խօսքը Մօ–րիսի ուղղելով:

— Ատկէ ուրիշ ընելիք չմնաց, պա – տասխանեց Մօրիս:

— Պարտքերնիս լի ու լի կատարեցինք:

— Ասանկ վերջանալիքը արդէն յայտ – նի էր:

— «Գաղտնիքը հետս գերեզման պիտի տանիմ», ըսած էր յամառ ծերունին:

— «Կամ մեհեանը պիտի խօսի», աւել – ցուցած էր, բայց պարապը ելանք:

— Ոչ, բարեկամս, պարապը չելանք, պատասխանեց անոնց եռեւէն մէկը: Մե–հեանը խօսեցաւ:

Փիէր եւ Մօրիս եռեւէն դառնալով տեսան որ Զարտաք մաղաղաթը անոնց երկարելով կ'աւելցնէր:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Ֆրանքլեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտ Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ամուսնոյն

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖՐԱՆՔԼԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան տարելիցի առթիւ :

Հանդուցեալի յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ա. Զիտէմեանէ յիսուն Ֆրանք, իր ամուսնոյն Ա. Զիտէմեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ստացած է նաեւ ի նպաստ օդափ. կայանին, Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեանէ 20 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ս. Կէնճեանէ, Տէր եւ Տիկին Խ. Կէնճեանէ, Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեան տասնական, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Միքայէլ Տէր – Յակոբեանի մահուան առթիւ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Շնորհակալութեաբ ստացուած են կայանի 1965 շրջանին :

Փարիզի եւ գաւառի հայ բժիշկներէն՝ դեղորայք՝ ընտանիքներէ՝ կերպասեղէն, զգեստներ չունեւոր երախաներու համար, խմորեղէն եւ շաքարեղէն: Վալանսի մասնաճիւղէն՝ յիսուն քիլօ ձաւար, ընկ. Ս. Առաքէլեանէ յիսուն քիլօ շաքար, Պանեէօ Քաշանէն 150 Ֆրանք: ընկերուհի Ղուկասեանէ բոլոր ճաշասեղաններուն ընտիր փլաստիքէ ծածկոց, Աճէմեան ընտանիքէն գործածուած ապակեդարան մը եւ ռատիօ թուռնըտիսկ մը: Նուպար Յովհաննէսեանէ գործածուած քամիօնէթ մը: Աքեան ընտանիքէ եւ Բժ. Տէր–Դաւթեանէ Ֆութպոլի, վոլէյի գնդակներ, Նոր Սերունդէն պէյպիֆութ, ընկ. Պասմաճեանէ մանկական գիրքեր եւ փինկ–փոնկի սէթ մը: Պ. Բալուեանէ ընտիր տիսքեր նաեւ ընկ. Ուզունեանէ : Վիկտ. Կարտոնէն իր հրատարակութիւնները զոյգ օրինակով : Շաքէ Տէր – Մեվքոնեանէն տասը հատոր՝ Քոնթ է Լեժանտ : Ամերիկայի ընկերուհիներէն 200 տոլար մանիեթուֆոն մը գնելու: Ընկերուհիեր Քարօղլանեան եւ Մուրատեան գործածուած ասփիրաթոր, ընկ. մը նոր Թորնատօ մը :

Օսմանեան ընտանիքը նոր շրջանի համար կը նուիրեն գործածուած Փըժօ 201 ինքնաշարժ մը: Տիկին Տէրտէրեանէ, ասփիրաթէօր մը: Մոռցուած յիշատակութիւններու պարագային Շրջ. վարչութիւնը նուիրատուներու ներողամտութիւնը կը խնդրէ :

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 15·30ին,
Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի
Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ
թատերասրահին մէջ
26, Rue Troyon, SEVRES

Տոմսերու համար դիմել վարժարանները, Մարգարեան 32 Բիւ տը Թրէվիզ եւ գրատուն Բալուեան, 43 Բիւ Ռիշէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ
Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի
Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի :

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին :

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ. թաղապետարանի սրահը :

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին:

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ *Փլաս Սէն – Սիւլփիս* :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին՝
ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան *եւ* Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երրեակը (*նուագ*), *մեներգ՝* Պ. Մարիօ Հանիստիս (*հայերէն*), Տէտէճեան քառեակը (*նուագ*), Սիփան Կոմիտաս *երգչախումբը ղեկավարութեամբ* ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր, *Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :*
Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :
Կը նախագահէ.— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ *Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐՁԷ*

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ողբերգութիւն»: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թոդաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Բիւ Քիւնեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝
ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (հայ Սանինեան) մէկ արար :

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օրերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարախումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պարերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն: *Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ'ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :
ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 26 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹՊԻ 10619

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.619

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԻՆ

Մեծ Եղեռնի 51րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ արտասահմանի հայաբնակ բոլոր երկիրներուն մէջ, առաւել կամ նուազ հանդիսաւոր ձեւով :

Յիսնամեակին առթիւ համերաշխութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած էր եւ տարբեր հոսանքներու պատկանող կազմակերպութիւններ քով քովի գալով միասին ոգեկոչած էին մէկուկէս միլիոն պաշտելի նահատակներու յիշատակը :

Հայրենիքն ալ միացած էր համահայկական ընդհանուր սուգին և իր արժանաւոր տուրքը տուած մեր յաւէտ ողբացեալ մարտիրոսներուն : Բացի հանդիսաւոր հաւաքոյթէն, որ տեղի ունեցած էր Օփերայի սրահին մէջ, պաշտօնական հրաւիրեալներու ներկայութեամբ, ժողովուրդն ալ իր մասնակցութիւնը բերած էր համազգային ոգեկոչումին : Մանաւանդ երիտասարդութիւնը ազատ թռիչք էր տուած իր հոգւոյն խորը կուտակուած հայրենասիրական թունդ զգացումներուն, պահանջելով մեր պապենական բռնագրաւուած հողերը, իբրեւ հարազատ հայրենի ժառանգութիւն հայ բազմաչարչար ազգին :

Այս տարի յայտնապէս տժգունած էր հորիզոնը՝ սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք :

Երեւանի մէջ ո՛չ մէկ պաշտօնական հանդէս տեղի ունեցաւ : Ո՛չ մէկ ճառ խօսուեցաւ սրահներու մէջ կամ ձայնասփիւռէն :

Թարմ էր տակաւին Հայաստանի կոմկուսի վաստակաւոր Ա. քարտուղար Յա. Զարբեանի շնորհազրկումը Կրեմլինի ուքազով, զոր անձամբ Մոսկուայէն Երեւան տարած էր բոլշեւիկ ղեկավարներէն Կապիտոնով անցեալ Փետր. 7ին :

Զարոբեան պաշտօնանկ էր եղած, անոր համար, որ չէր կրցած արգիլել երիտասարդներու գղրդալից ցոյցը կամ հանդուրժած էր անոր : Նոր սերունդը մոռցած միջազգայնականութեան, համամարդկային աշխարհաքաղաքացիութեան գաղափարականը, տարուած էր նեղմիտ ազգայնական զգացումներէ եւ փարած տեղական հայրենասիրութեան : Մահացու մեղք՝ ճշմարիտ համայնավարի համար :

Զորսուկէս տասնեակ տարուան բոլշեւիկեան վարչաձեւը չէր յաջողած Լենինի հաւատարիմ աշակերտներ պատրաստել մեր հայրենիքին մէջ :

Այս տարի ակներեւ էր խորհրդային վերին իշխանութեանց հսկողութիւնը՝ արգիլելու համար 1965 Ապրիլ 24ի զանգուածային ցոյցերուն կրկնութիւնը Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ :

Եւ սակայն հակառակ խիստ արգելքին՝ հինգ հազար համալսարանական ուսանողներ Երեւանի գլխաւոր հրապարակին վրայ հաւաքուելով բուռն ցոյցեր կատարած են՝ թշնամական արտայայտութիւններ ընելով Թուրքիոյ դէմ եւ պահանջելով մեր բռնագրաւուած հողերը :

Հայաստանի մտաւորական երիտասարդութիւնը արհամարհած է պետական արգելքը — որուն նպատակն էր չվտանգել Թուրքեւխորհրդային սիրալիր յարաբերութիւնները — եւ յաջողած է հայրենասիրական պոռթկումով մը ոգեկոչել մեր նահատակներու յիշատակը :

Ոստիկանութիւնը ցրուած է ցուցարարները :

Այս տեղեկութիւնները կը հաստատեն Խոշիէյթըտ Փրէսի եւ Ռոյթէրի Մոսկուայի թղթակիցները, ինչպէս կարդացինք օտար թերթերու մէջ :

Ապրիլ 24ի Կիրակի օրուան իր արտասահմանեան յայտագրին մէջ Երեւանի ձայնասփիւռը զգուշացաւ ուղղակի ակնարկութիւններ ընելէ 1915ի ահաւոր Սպանդին : Սակայն երեւոյթները փրկելու համար գրական գոյն տուաւ անոր, լայն տեղ յատկացնելով մեր նահատակ բանաստեղծներէն Սիամանթոյի, Վարուժանի եւ Ռուբէն Սեւակի :

Գալով արտասահմանի հայկական գաղութներուն, շատ բան պակսած էր անցեալ տարուան խանդավառութենէն եւ համերաշխական ոգիէն :

Որոշ տեղեր Ապրիլեան Եղեռնը ոգեկոչուեցաւ միասնականութեամբ :

Ֆրանսայի մէջ համերաշխութիւնը պահուեցաւ, բացառութեամբ Մարսիլիոյ, ուր թեմական, կրօնա – եկեղեցական մարդին մէջ ստեղծուած արուեստական տագնապը կը շարունակուի դեռ՝ կամօքն արքեպիսկոպոսի մը եւ օրհնութեամբը Էջմիածնի գահակալին :

Ժողովրդական կամքին դէմ — արտայայտուած ազատ քուէարկութեամբ — կղերապետութիւնը կը ձգտի պառակտուած վիճակի մէջ պահել հայաշատ այդ շրջանը, որ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր խաղաղութեամբ կը վարէր իր ազգային – եկեղեցական գործերը :

Պառակտիչները կը ջանան ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ, յաւերժացնելու համար իրենց ծոյլ գոյութիւնը, հետեւելով « բաժանեա՛ զի տիրեսցես»ի խարդախ քաղաքականութեան :

Մարսիլիոյ Ազգային առաջնորդարանի կազմակերպած սգահանդէսին փայլուն յաջողութիւնը — 1500 ներկաներով — շառաչուն ապտակ մըն էր պառակտիչներուն, որոնք ամէն տգեղ միջոցի դիմեր էին խանգարելու համար զայն :

Ի՛նչ շուտ մոռցուեցաւ Յիսնամեակի ոգին :

Հայ բազմաչարչար ազգը պէտք ունի միաբանութեան եւ համերաշխութեան :

Կղերապետութիւնը ժամանակավրէպ է :

Աւելի կարեւոր խնդիրներ կան օրակարգի վրայ :

Հայ Դատի հետապնդումը շատ աւելի կենսական է քան եկեղեցական վէճերու պատրուակով պառակտումը յաւերժացնելը :

Վերադարձ դէպի յիսնամեակի ոգիին :

Ա՛յս է օրուան պահանջը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

ԷՐՀԱՐՏ ԿԸ ԽՕՍԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մինչ կ՛ըսուէր թէ Պոն վերադարձին, Էրհարտ հաշտարար ոգիով նամակ մը պիտի գրէր նախագահ տը Կոլի, այսօր կը կարծուի թէ, Շրէօտէրի եւ Անգլիացիներու ազդեցութեան տակ, դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը այնքան ալ տրամադիր չէ զիջումներ ընելու : Յայտնուեցաւ նաեւ թէ Էրհարտ որոշած է Խորհրդարանին առջեւ խօսիլ եւ պարզել իր միտքը : Նախատեսուած չէր նման յայտարարութիւն մը, որու լուրը անակընկալ մը եղած է Պոնի քաղաքական շրաջանակներուն մէջ : Էրհարտ անձամբ հեռաձայնած է Լոնտոնէն հաղորդելու համար իր որոշումը :

Խորհրդարանին առջեւ ընելիք յայտարարութենէն առաջ, Էրհարտ պիտի խորհրդակցի քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին հետ : Քրիստոնեայ դեմոկրատ կարգ մը երեսփոխաններ կ՛ուզեն որ Էրհարտ հաշտարար լեզու գործածէ Ֆրանսայի նկատմամբ, Ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալու հարցին շուրջ : Հաւանական չէ սակայն որ Էրհարտ բացէ ի բաց դէմ արտայայտուի Շրէօտէրի տեսակէտներուն :

×

Լոնտոնի մէջ, Անգլիացիք եւ Գերմանացիք համաձայն գտնուեցան որ Փարիզէն դուրս փոխադրուի Ատլանտեան Ուխտի խորհուրդը : Այս խորհուրդը Ատլանտեան կազմակերպութեան քաղաքական վերին մարմինն է, որու համար սակայն, Ֆրանսական կառավարութիւնը առարկութիւն չէր ըրած : Ընդհակառակն կը փափաքի որ քաղաքական մարմինը Փարիզ մնայ, բայց կը թուի թէ այդպէս չեն մտածեր իր ընկերները :

Որոշ չէ թէ ո՞ւր պիտի փոխադրուի Ատլանտեան Խորհուրդը : Կը խօսուի Պրիւսէլի եւ Լոնտոնի մասին, բայց դաշնակիցներու մեծ մասը աւելի Պրիւսէլի համամիտ կը թուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, որ նոր վերադարձած է Վարշաւայէն, Նախարարաց խորհուրդէն ետք կը մեկնէր Թէհրան, ուր բացումը պիտի կատարէ Ֆրանսական նոր լիսէի մը : Խօսակցութիւններ ալ պիտի ունենայ պարսիկ ղեկավարներուն հետ :

ԼՈՆՏՈՆԻ ծովային պաշտօնեաներու սենտիքային քարտուղարը յայտարարած է թէ գործադուլը կրնայ տակաւին ամիս մը տեւել : Սենտիքան 63 հազար անդամ ունի, 16 հազար է արդէն բանթողներու թիւը : Սենտիքան երեք ոսկի շաբաթական (42 Ֆրանք) կը վճարէ ամէն մէկ անդամի որ գործադուլ կ՛ընէ :

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՓԵՐԻԷԻ տղան՝ 24 տարեկան անձնասպան եղած է, չկարենալով համոզել իր երիտասարդ կինը (18 տարեկան) որ հրաժարի ամուսնալուծումէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք, յայտարարած է թէ կացութիւնը կը հանդարտի Վիէթնամի մէջ : Աւելցուցած է թէ Զօր. Քի միտք ունի ընդլայնելու իր դահլիճը :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ, վարչապետը որոշեց արգիլել բոլոր կուսակցութիւնները : Յայտարարած է ձայնասփիւռէն թէ այս միջոցը կը ձգտի ամրապնդելու ազգային միասնականութիւնը :

ՊՈՆԻ խորհրդային դեսպանը՝ Սմիրնով, որ վերջնականապէս Մոսկուա պիտի վերադառնայ, հրաժեշտի այցելութիւն մը տուաւ նախկին վարչապետ Ատընաուրի :

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը Ալժէ մեկնած է ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ ալժերացի ղեկավարներուն հետ, ի հարկին, արաբական ընկերվարական երկիրներու միացեալ ճակատ մը կազմելու համար :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը՝ Անտրէյ Կրոմիքօ Յուլիս 29ին Թոքիօ պիտի հասնի, ութ օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էշքոլ երեք շաբթուան ճամբորդութիւն մը պիտի սկսի, Ուրբաթ օր, ափրիկեան եօթը երկիրներու մէջ : Նախապէս երկու օր Փարիզ պիտի մնայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Լիտերատուրնայա Կազետան, առանց մեկնաբանութեան, արտատպած է Փեքին լոյս տեսած յօդուած մը, Մայիս 14ին, որու խորագիրն է. — «Մեծ քաղաքներու մէջ, ձմերուկներու առուծախին ստեղծած փիլիսոփայական հարցերը »: Այս խորագրին տակ կարելի է կարդալ ի մէջ այլոց .— «Տրուած ըլլալով, որ շնորհիւ նախագահ Մաօ Յէ Թունկի գործերուն ուսումնասիրութեան, ամէն բան յստակացաւ եւ հակասութիւններ երեւան ելան ձմերուկի առուծախին մէջ, նոյնպէս Մաոյի գործերուն մէջ է որ պէտք է գտնել գաղափարական հակաճառութիւնները ձմերուկի մէջ» : Խորհրդային մամուլը Չինացիք ծաղրելու այս նոր ձեւը գտած է, որ հիւմուրն է, առանց մեկնաբանութեանց արտատրտպումներ ընելով :

ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Անգլիա իր ներքին հարցերէն զատ ունի նաեւ արտաքին մտահոգութիւններ՝ կապուած իր գաղութներուն ներկային եւ ապագային հետ : Օրինակ, Հարաւային Ամերիկայի հիւսիսը կը գտնուի Անգլիական Կիւյանը, որ օրինաւորապէս կը պատկանի Վենեզուելայի : Այս հարցը վերստին հրապարակ ելաւ, երբ Անգլիա ընդառաջ երթալով տեղացիներուն փափաքին որոշեց անկախութիւն շնորհել Կիւյանի : Արդ, 1962ին, Վենեզուելա ՄԱԿի ներկայացուց պահանջ մը, ըստ որու այդ երկրին օրինակ տէրը կը մնայ ինք : Անգլիա, համաձայն Վենեզուելայի, բռնագրաւած է այդ հողամասը անցեալ դարու կիսուն :

Ուրիշ վէճ մը այս անգամ Արժանթինի հետ : Մալվինեան կղզեխուրը քարտէսներու վրայ մատնանշուած է Ֆալքլենտ անունով : Կղզեխումբը գտնուած է 16րդ դարուն վերջերը, երբ անգլիացի նաւապետ մը՝ Ճոն Տէյվիս խարսխեց անոր ժայռոտ եւ անհիւրընկալ ափերուն վրայ : Երկու դար ետք Ֆրանսացիները անոր տուին նոր անուն մը՝ Մալուին : Յետագային կղզեխումբը դարձաւ կատարեալ կռուախնձոր մը Սպանացիներու, Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու միջեւ : 1829ին կղզեխումբը ունեցաւ իր առաջին արժանթինացի բնակիչը : Համաշխարհային առաջին պատերազմին կղզեխումբը դարձաւ անգլիական եւ գերմանական ռազմածովային պայքարի թատերաբեմ, իսկ 1932ին Անգլիացիք վերջնականապէս ձեռք դրին անոր վրայ :

Մալվինեան կամ անգլիական անուանումով Ֆալքլենտ կղզեխումբը, որ փոքր տարածութիւն մը եւ քիչ թիւով բնակչութիւն մը ունի, այսուհանդերձ Արժանթինի համար խիստ կարեւոր հողամաս մը կը նկատուի : Այդ պատճառով ալ հարցը դրուած է ՄԱԿի առջեւ :

Հարաւ Ափրիկեան Միութեան սահմաններուն մօտ գոյութիւն ունին երեք երկիրներ : Այդ երկիրներն են Պեչուանալենտ, Սվազիլենտ եւ Պասութոլենտ : Այս երեք երկիրներն ալ Անգլիայէն կը պահանջեն իրենց անկախութիւնը : Ասոնց անկախութեան պահանջը մէկ կողմէ, Հարաւ Ափրիկեան հանրապետութեան զանոնք կցելու մտադրութիւնը միւս կողմէ, առիթ տուին որ հարցը ծեծուի ՄԱԿի մէջ :

Վերջերս Պարպատոս կղզիին մասին եւս ծայր տուաւ քաղաքական տագնապ մը : Կղզիի անկախութեան խնդրին մասին գոյութիւն ունին երկու հոսանքներ : Անգլիա կը պահանջէ, որ կազմուի Անթիլեան կղզիներու դաշնակցային պետութիւն մը, մէջն ըլլալով Պարպատոս կղզին : Իսկ երկրին վարչապետը կը պահանջէ անոր առանձին եւ շուտափոյթ անկախութիւնը : Կան նաեւ Ատենի թընճուկը, Պարսից ծոցի արաբական իշխանապետութիւններու խնդիրները :

Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս Ճիպրալթարի հարցը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

Ա.

Հարիւր տարի առաջ, Ապրիլ 13ին, յաւիտենական հանդիստ կը գտնէր Միքայէլ Նալբանտեան, որ կը նկատուի արեւմտահայ յեղափոխական շարժման ռահվիրան : Նալպանտեան դեմոկրատ է եւ յեղափոխական, անոնցմէ, որոնք աշխարհի կարգը յեղաշրջել կ'ուզէին, հիմն ի վեր տապալել հին ընկերութիւնը, նորը կառուցանելու համար :

Համեստ ընտանիքի զաւակ էր, մասնակի դասեր կ'առնէր Պատկանեանի մօտ, ծննդավայրին մէջ ամէնէն ուշիմը կը նկատուէր, քահանաներն ալ քերականութիւն չէին դիտեր : Տասնեւվեցամեայ կը մտնէր քարտուղար առաջնորդարանին, ուր կը պաշտօնավարէր եօթը տարի : Կ'ունենար եկեղեցական կոչում, բայց կը հրաժարէր կոչումէն, Աշտարակեցի կը հրաւիրէր զինքը խոստումը յարգելու, կը թաքնուէր, կը մեկնէր մայրաքաղաք, կը ստանար հայադիտութեան վկայական, Լազարեան Ճեմարանի մէջ հայերէնի ամպիոնը կ'ապահովէր, կ'աշխատակցէր «Հիւսիսափայլ»ի :

Մոսկուայի մէջ կը ծանօթանար հռչակաւոր յեղափոխականներու : Առաջին անգամ կուգար Պոլիս 1860 Նոյեմբեր 20-էն Դեկտեմբեր 21, երկրորդ անգամ կը վերադառնար 1861 Նոյեմբեր 21էն Դեկտեմբեր 27 : Հանդիպելուն եւ բնակելու տեւողութեան ժամանակները կը նոյնանան : Նալպանտեանի նպատակն էր Պոլսոյ մէջ հիմնել կոմիտէ մը, որպէսզի պատրաստէր արեւմտահայ ազատագրական շարժումները թուրք բռնակալութեան դէմ : Կը փափաքէր սերտ կապ հաստատել ռուս գիւղացիական շարժումին հետ : «Նալբանդեանի միջոցով սերտ կապեր հաստատուեցին ռուս – հայ յեղափոխական — դեմոկրատ հոսանքներու միջեւ, որովհետեւ Նալբանտեան սերտ յարաբերութիւն ունէր Չերնիշեւսկիի, Գերցինի, Օգարովի հետ, քաղաքական կապեր հաստատած էր Լոնտոնի ռուս յեղափոխական խումբին հետ » : (Ներսիսեան, Հայ Ազատագրական Շարժում) :

Լէօ կը գրէր. «Ռուս Նարոտնիկական յեղափոխութիւնն էր որ հայ ինտելիկենցիայի միջոցով սկիզբ դրեց Թուրքահայ յեղափոխութեան» : Ներսիսեան կը ժխտէ. օԻրողութիւնը այնպէս չէ, շարժումը կապուած է ամէնէն առաջ –859 – 60 թուին ռուս գիւղացիական շարժման, ապա Չերնիշեւսկու, Գերցինի, Օգարովի յեղափոխական դեմոկրատ հոսանքի հետ եւ կրել է անոնց խոշոր ազդեցութիւնը : Հիմնական ակօսներ թողել են Ռուսիոյ գիւղացիական – յեղափոխական շարժումները եւ Չերնիշեւսկու զեկավարութեան տակ գործող ռազնիչին – դեմոկրատ ինտելիկենցիայի վարած յեղափոխական – ազատագրական պայքարը : Խոշոր տարբերութիւն կայ 1860ի յեղափոխական – դեմոկրատներու եւ նարոտնիկներու միջեւ, Լէօն չի ըմբռնել, սոցիալ, տնտեսական ու քաղաքական խոր արմատները » :

Լէօն կը գրէր. « Եթէ չլինէին ռուս Նարոտնիկները, մասնաւորաբար Պաքունին, ապա չէին լինել հայ ազատագրական շարժումները » : Ներսիսեան կը ժխտէ, հողը պատրաստ էր, մասսայական շարժումներ կային, որոնք ինքնաբուխ էին : « Ժողովրդական մասսաներն աշխատում էին վերամիաւորել իրենց արեւելահայ եղբայրների հետ, ձգտում էին արեւմտեան Հայաստանը միացնել Ռուսիոյ հետ » :

Լէօ կ'ընդունէր որ հող չկար յեղափոխութեան համար, Ներսիսեան կը հերքէ փորձելով ապացոյցներ տալ, այսպէս կը ժխտէ գաւառը խորապէս ճանչցող Խրիմեանի ճառը Ազգ. Ժողովի մէջ արտասանուած, թէ գաւառի Հայութիւնը կը գտնուի խոր տգիտութեան մէջ :

Միլիուքով կը գրէր թէ արեւմտեան գաղափարներու ազդեցութեան տակ ռուս մտաւորականութիւնը սկսաւ շարժիլ եւ շարժել գիւղացիները : Մարքս պիտի գրէր « պայքարը կը սկսի երբ դասակարգային գիտակցութիւն կայ » :

Խրիմի պատերազմին ատեն Հայերը կամաւորական գունդեր կազմելով կը պատերազմէին Թուրքիոյ դէմ : Ներսիսեան կը մոռնայ յիշելու Գերցէնի կոչը ռուս բանակին, որպէս զի դասալիք ըլլայ եւ ռուս պարտութեամբ տապալի ցարականութիւնը :

Տէրոյենց կը քննադատէ « կարմիր Նալբանտեանը» , յեղափոխականն ալ Փարիզի մէջ կը պատասխանէ պատուելիին, յետադիմականներու գլխաւորին :

Նալբանտեան թունդ լուսաւորչական է, կը քննադատէ Մխիթարեանները՝ մոռնալով գրական եւ կրթական գործունէութիւնը : Կը քննադատէ միսիոնարները, որոնք օտար պետութեանց գործակալներ են : Կը փափաքի որ եկեղեցին զօրանայ բարեկարգուելով : «Բեֆորմ պահանջում ենք եկեղեցու տնտեսական կառավարութեան մէջ, որպէսզի եկեղեցական գանձերը չգողցուին : Բեֆորմ հոգեւորականներու դէպի ազգը ունեցած յարաբերութեանց մէջ, եկեղեցական կառավարութեան մէջ, որ խառն ի խուռն յառաջանալով մեծ մասով պատճառ է եղել ազգի դարաւոր թշուառութեան » :

Համոզուած է թէ եկեղեցին պահպանած է հայ ժողովուրդը, ոչ թէ եկեղեցականը, ժխտական է եւ յոռետես իր տեսութիւնը : «Եթէ Հայ Ազգը կրօնքը պահելով մնաց աշխարհի երեսին, շնորհակալութիւն մահմետականութեան, որ պահեց հայ կրօնը , եթէ ստրկանար քրիստոնեայ կառավարութեան մը, այն ատեն տեսնէին, բայց ինչպէս պիտի տեսնէին, վասնզի մենք եւս ծնելու չէինք : Ո՞ւր են Լեհաստանի Հայերը, մեր այցին, 1859ին, տեսանք ամայի հոյակապ եկեղեցիներ» :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

« Արուեստները կը հետեւին կեանքի արկածախնդրութեան : Գտնել գեղեցկութիւնը՝ որ կ'անցնի բոլոր ժամանակներու վրայէն յաղթական՝ մարդոց երջանկութեան ի խնդիր :

Եւ մարդ – արուեստագէտը իր ստեղծագործութեան հանճարով կը չափուի : Եւ արուեստի որեւէ գործ արժանի է մեծարանքի, որովհետեւ իր մէջ կը պարունակէ մասնիկ մը կամ բեկոր մը իրական կեանքէն ու մարդկային ձգտումներու երազէն » :

Արուեստի դերին մասին արտայայտած այդ կարծիքը՝ յենած «արուեստը երջանկութեան» սկզբունքին վրայ, կը բնորոշէ Բիւզանդ Թօփալեանի ստեղծագործութիւնը : Բանաստեղծը , նկարիչը, տեսաբանը միաձոյլ են Բիւզանդ Թօփալեանի մէջ, եւ իր բնորոշումը ամէնէն առաջ իր արուեստին կը վերաբերի : Թօփալեան գեղապաշտ բանաստեղծ է, Թօփալեան նկարիչ է իր բանաստեղծական արուեստին մէջ :

Իր մեծագոյն ձգտումը ան կ'իրականացնէ այսպէս՝ բարձր պահել ստեղծագործական կրակը՝ տեւականացնելու համար մարդկային երջանկութիւնը եւ բարձր թռիչք տալու մեր գետնաքարշ կեանքին :

Ո՞ւրկէ ծնունդ առաւ արուեստին թռիչքը գետնաքարշ կեանքին հակադրելու հակումը, արուեստին կատարեալ ձեւերուն մէջ երջանկութեան փնտռտուքը, իտէալին, «մարմարեղէն գեղեցկութեան» եւ առասպելական յաղթարշաւը հոգիին խառնարաններուն եւ հորիզոններուն մէջ :

Չիաւորներն անհունութեան մը ծոցէն
Կը տրոփեն, կը բարձրանան յաւերժին
Արգասաւոր կողն ի վեր :
Յայտնութեան մեծ պատկերով —
Երիվարներն ըսպիտակ ճառագայթէ
թեւերով :

Բ. Թօփալեան ծնած է Արեւմտեան Հայաստան 1902ին : Ճակատագիրը զինքը կը նետէ Սուրիա, ուր կը սկսի անոր գրական գործունէութիւնը : Այնուհետեւ կը փոխադրուի Ֆրանսա : 1930էն սկսեալ լոյս կը տեսնեն անոր բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոները՝ «Այդահանդէս » (1930), «Արեւագաղ» (1937), «Հրախաղութիւն » (1949 – 1952), «Համայնական սէր» (1950), « Արձանագիր » (1959) եւ վերջապէս « Լուսածնունդ» (1964) : Արեւագալէն եւ Այդահանդէսէն մինչեւ Լուսածնունդ՝ արուեստագէտը կտրած է երկար ճամբայ մը, ուր կարծես կը գտնէ իր փնտռտուքի լոյսի, յաղթանակի, գեղեցիկին անհասն տիրակալութեան երազը կը հասնի կարծես իր լրումին :

Թօփալեան կը գրէ նաեւ Ֆրանսերէն : « Աշխարհի լոյսը» եւ «Արձանագիր» հաւաքածոները զնահատութեան արժանացած են Ֆրանսացի ընթերցողներուն կողմէ : Իր քննադատներէն մէկը՝ Ժան Կրոֆիէ կը գրէ .— Թօփալեանի «գործէն կը հոսի փիլիսոփայութիւն մը՝ ճակատագրապաշտութեան դրոշմով, որ կը յիշեցնէ մտային քերթողութիւնը, մնալով սակայն բացարձակօրէն մարդկային, ինչպէս Նարեկացիները՝ հայաստանեան այդ հսկայինը » :

Բիւզանդ Թօփալեան նաեւ բանաստեղծ է իր նկարչութեան մէջ եւ, իբրեւ խրմբագիր, հրատարակիչ « Անդաստան» ծանօթ պարբերականին, կը միացնէ իր մէջ նկարիչը, բանաստեղծը, գեղագէտն ու քննադատը : Անոր պաստառները կը բանան բանաստեղծական աշխարհ մը, ինչպէս անոր չափածոյ արուեստը : Հոն նոյն շառագունող արշալոյսներն ու նոյն այդահանդէսը կայ, նոյն հոյակապ ձիաւորները, անսգիւտ ձեւի եւ գեղեցիկի փնտռտուքին նոյն արտայայտութիւններով :

Վիպական շունչ մը կայ անոր ձգտումներուն մէջ՝ ճեղքել նիւթը, նիւթէն անդին վերապրիլ իրականութեան հմայքը : Ներքին դաշտանկարի որոնում, երազանք, հրաշագործ գեղեցկութեան յայտնաբերում :

Թօփալեանի առաջին՝ «Այդահանդէս» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին Վահան Թէքէեան կը գրէր. « Ձեր զգայնութիւնը նուրբ թելեր ունի, որոնցմով կ'ընդունի եւ կը վերարտադրէ իրերու եւ հոգիներու ներդաշնակութիւնը : Քիչ բան կը պակսի ձեր արուեստին՝ թերեւս քիչ մը աւելի ինքնատպութիւն միայն, ճիշդ տպաւորութիւնը տալու համար ձեր զգայնութեան, որ հազուադէպօրէն նուրբ եւ ընկալուչ է, կը կրկնեմ » :

Բանաստեղծը աւելի ետք պիտի յայտնաբերէր իր ինքնատպութիւնը բ սակայն «Այդահանդէս»էն արդէն անոր արուեստը կաղապարուեցաւ հայրենիքին կարօտով՝ « Հեռուն տեսայ երկիրը իմ դարաւոր», ձեռք ձգեց «մտային քերթողութեան» յատկանիշը՝ հակումը «մեկնելու մեր կեանքի իմաստը մաշող» : Սակայն իմաստներու մեկնութիւնը, իրականութեան մէջ հող չգտաւ եւ իր արմատները ձգեց դերագոյն նպատակի մը, մեծ մտահոգութեան մը մէջ : Ծանօթ, շատ ծանօթ հոգեվիճակ, իր ծանօթ մեղեդիով : Արդեօ՞ք յոյսերու հարկադրական այս ուղիով չընթացաւ սփիւռքի մեր գեղարուեստին հիմնագիծը : Արուեստի այս գիծը տարբեր երանգներով կ'արտայայտուի ստեղծագործող տարբեր անհա-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Բարի ծերուկը դժուարութեամբ կը փոխադրէր զանոնք : Յանգդնութեամբ դիմեցի իրեն եւ հարցուցի թէ կրնայի՞ օգնել : Զարմացաւ, բայց թոյլ տուաւ : Այսպէս էր որ — օհ, կ'ուզէի ըսել ի՛նչ յարգալիր ու երկիւղած ջերմեռանդութեամբ — տեսայ ներքնամասը քու յարկաբաժինիդ, քու տիեզերքդ, սեղանը՝ որուն առջեւ կը նստէիր գրելու համար եւ որուն վրայ կապոյտ բիւրեղեայ ծաղկամանի մը մէջ կային ծաղիկներ, քու կարասիներդ, պաստառներդ ու գիրքերդ : Գողունի ու անցողական ակնարկ մը եղաւ ասիկա քու կեանքիդ վրայ , վասնզի հաւատարիմ ժանը հաւանաբար պիտի արդիլէր ինծի աւելի մօտէն դիտելու , բայց այս ակնարկն իսկ բաւական եղաւ ինծի ըմպելու համար մթնոլորտը եւ հայթայթելու ինծի այն բաւարար սնունդը՝ որով պիտի կարենայի անվերջ քեզ երազել իմ հսկումներուս եւ նինջիս մէջ :

« Այս արագ վայրկեանը իմ տղայութեանս ամէնէն երջանիկ պահը եղաւ : Ուզեցի քեզի պատմել, որպէս զի դուն , որ զիս չես ճանչնար, սկսիս վերջապէս հասկնալ թէ, ինչպէս կեանք մը՝ մինչեւ անէացում կապուած էր քեզի :

« Քեզի համար ամէն ինչ մոռցած էի , այլեւս ոչ ոքով կը հետաքրքրուէի , ոչ իսկ մօրս մասին : Չէի նշմարած որ տարիքոտ անձ մը, Ինսպրիւքէն վաճառական մը , որ մօրս հեռաւոր մէկ ազգականն էր, յաճախ այցելութեան կուգար մօրս եւ երկար ատեն կը մնար անոր հետ : Այս բանը, ընդհակառակն, ինծի ուրախութիւն կը պատճառէր, վասնզի յաճախ մայրս թատրոն կը տանէր ու ես մինակ մնալով կրնայի ամբողջովին քու մասիդ մտածել ու քեզ հետապնդել, ինչ որ միակ երանութիւնս էր : Ու ահա , օր մը, մայրս կանչեց զիս իր սենեակը որոշ խստութեամբ մը, յայտարարելով թէ կ'ուզէր լրջօրէն խօսիլ հետս :

Բոլորովին տժգունեցայ ու սիրտս ըսկըսաւ ուժգնօրէն տրոփել :

Արդեօք մայրս բանէ մը կը կասկածէ՞ր : Առաջին մտածումս դուն եղար , դուն, գաղտնիքս՝ որով կապուած էի տիեզերքին : Բայց մայրս, ինքն ալ նեղուած վիճակ մը ունէր : Համբուրեց զիս — բան մը որ բնաւ չէր ըներ — գորովով, մէկ անգամ, երկու անգամ, ապա զիս իր մօտը նստեցնելով նստարանին վրայ ըսկըսաւ տատամսելով եւ անհամարձակ կերպով պատմել թէ իր ազգականը, որ ամուրի էր, ամուսնութիւն առաջարկած էր իրեն, եւ ինք որոշած էր, գլխաւորաբար իմ պատճառովս, ընդունիլ առաջարկը : Արիւնը խուժեց դէպի սիրտս , մէկ մտածում միայն արձագանդ տուաւ սրտիս մէջ, քեզի վերաբերող մտածում մը, ու կմկմալով հարցուցի մօրս.

« — Գոնէ այստեղ պիտի մնանք, չէ՞..

« — Ոչ, պիտի մեկնինք Ինսպրիւք , Ֆերտինանտ հոն գեղեցիկ վիլլա մը ունի ...

« Աւելին չլսեցի : Աչքերս մթագնեցան : Աւելի ուշ իմացայ թէ նուաղեր եմ : Լսեցի, երբ մայրս իր ապագայ ամուսնոյն , որ դրան ետեւ կը սպասէր, պատմեց թէ ինչպէս ետ ընկրկելով գետին եմ ինկեր կապարէ կոյտի մը նման : Թէ ինչեր պատահեցան յաջորդող օրերուն եւ թէ ինչպէս ես՝ տկար երախաս, պայքարեցայ իրենց դերակշիռ կամքին դէմ, չեմ կրնար պատմել քեզի : Այդ մասին մտածում մը անգամ հիմա՝ քեզի գրած պահուս , կը դողդղացնէ ձեռքս : Որովհետեւ չէի կրնար յայտնել ճշմարիտ գաղտնիքս, իմ ընդդիմութիւնս իրենց թուեցաւ իբրեւ յամառութիւն, չարութիւն եւ մարտահրաւէր : Այլեւս ոչ ոք բան մը ըսաւ ինծի, ամէն բան կատարուեցաւ առանց իմ դիտակցութեանս : Իմ դպրոցը գտնուած պահերս օգտագործեցին տունին տեղափոխուելու համար : Երբ տուն կուգայի , անպայման նոր կարասի մը տեղափոխուած կամ ծախուած էր : Այսպէս, մաս առ մաս տեսայ մեր յարկաբաժնին անէացումը՝ իմ կեանքիս հետ : Եւ վերջապէս, օր մը, երբ վերադարձայ դպրոցէն տուն, հաստատեցի թէ բեռնակիրները եկած ու ամէն ինչ տարած էին : Պարապ սենեակներուն մէջ պայուսակները կը սպասէին տարուելու համար, ինչպէս նաեւ երկու շարժական անկողիններ ինծի եւ մօրս համար այդ գիշեր ալ պիտի քնանայինք այնտեղ ու յաջորդ օրը պիտի մեկնէինք Ինսպրիւք :

« Այս վերջին օրուան ընթացքին յանկարծական որոշումով մը զգացի թէ պիտի չկրնայի ապրիլ քու շրջապատէդ հեռու : Իբր փրկութեան միջոց միայն քեզ նկատի ունեցայ : Պիտի չկրնամ երբեք ըսել թէ ի՞նչպէս այս մտածումը ունեցայ եւ թէ իսկապէս կարողացայ զայն գործադրել ճշգրտութեամբ մը, յուսահատութեան այս պահերուս : Բայց, ընդոստ — մայրս դուրս ելած էր — ցատկեցի, եւ ինչպէս որ էի՝ դպրոցականի հագուստով սկսայ դէպի քեզի դալ : Կամ աւելի ճիշդը «դալ» բառը ճիշդ չէ, աւելի շուտ՝ մագնիսական ուժ մըն էր որ մղեց զիս դէպի քու դուռդ : Սրունքներս կարծրացած էին ու կը դողայի : Ըսի արդէն թէ չէի դիտեր ճշգրտօրէն թէ ի՞նչ կ'ուզէի .— Ոտքերուդ իյնալ եւ աղաչել քեզի որ պահէիր զիս քովը իբրեւ աղախին, իբրեւ գերի :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(7 Շար.)

տականութիւններու մօտ: Բիւզանդ Թօ-փալեան արուեստագէտի իր պարտքը, գերագոյն իր նպատակը դտաւ «գերագոյն ձեւին» որոնումին, գեղեցիկին պաշտամունքին մէջ.

Սակայն ընտրեալներն անանուն
Ա՛լ պիտի գան օր մը, անպայման
Վառել կնդրուկն իրենց հոգւոյն,
Զոհուի՛լ ձեւիդ ուրախութեան :

Աստղիկի արձանին ձօնուած այս մեղեդին իր արտայայտութիւնը դտաւ ոչ միայն «Հրախաղութեան», այլեւ յետագային լոյս տեսած հաւաքածոներու, յատկապէս «Արձանագիր»ին մէջ :

Առօրեայ ապրումներ, թաւալող իրականութիւնը իր մանրուքներով, բնազդներով, հոգերով հեռու են Թօփալեանի բանաստեղծական մտածումէն: Վերացում առօրեայ ճշմարտութենէն, կեանքի անկատարութիւններէն դէպի «գիտակցական լինելութեան» անկարելի թռիչքը, ազատագրումը գոյութեան անձկութենէն դէպի կատարեալ, յաղթական մարդու նուիրագործումը.

Պիտի տըրւի մեզի բախտն այդ,
ու վերջապէս
Հասնի՛լ, եզերքն այն աղբիւրին
աստուածայայտ,
Վճիտ ակն այն գիտակցական
լինելութեան,
Խմելու ջուրն անապական ու լիառատ :

Օ՛ մեծագոյն երջանկութեան յոյսն
ունենալ...
Արեւակէզ տափաստանէն անցնիլ անդի՛ն,
Ու ցայգային աստղերու հունն իբր
ուղեցոյց՝
Հասնի՛լ այլեւս երանութեան
յագեցումի՛ն:

Իրական կեանք եւ մարդկային ձգտումներու երազ: Բանաստեղծը իրականութենէն կ՚երթայ դէպի իմացութեան ճախրանքը, կեանքի առեղծուածէն եւ անապատներէն դէպի տիեզերքին բացաստանները.

Տիեզերքի եւ շիւղերու ընդերքէն
Ծնած ձայներ,
Որոնք ընդոստ կ՚արթննան
լռութենէ մ՚արարչական
Ու երկար :

Էութիւններ, հոգիներէն բիւրաւոր
Շրջապատուած կը խոյանան
բարձունքներն,
Իրենց հրզօր արիւնին մէջ մտրակուած
Գոյացութեան դէպի աղբիւրն սկիզբի :

Հեռացո՞ւմ է այս, փախո՞ւստ իրականութենէ, թէ հոգիի խոյանք, մտքի ինքնաձեւ յաղթանակ: Պէտք էր, ըստ երեւոյթին, ապրիլ մեծ կորուստներու մղձաւանջը, հասկնալու համար թէ ինչ ահռելի կորով, վերածնութեան ինչ անկասելի ձգտում պէտք էր ժողովուրդը եւ արուեստը պահպանելու, բարձրացնելու համար : Սփիւռքի մեր գրականութիւնը հաստատումն էր մեր ժողովուրդին եւ մշակոյթին հերոսական կենսունակութեան : Բայց այս հաստատումը մեծ գրկանքներու գինով կատարուեցաւ : Ֆրանսայի հայ գրականութեան ականաւոր դէմքերը կ՚արձանագրէին ազգութեան կորուստը եւ անհատին ողբերգական բաժանահատումը: Տարբեր ելքեր, տարբեր ուղեգիծեր յայտնագործեցին անոնք մարդու, ծուռ մանգաղով իր հողէն հընձուած Հայուն ինքնութեան պահպանման եւ փրկութեան համար : Արտաքին աշխարհի մէջ մխիթարական բան չտեսնելով, անոնք քննեցին ինքնափակ մարդուն ներքին աշխարհը եւ գտան այնտեղ զարմանալի լոյսեր : Սփիւռքի մեր գրականութիւնը կատարեց գրեթէ անհնարինը, ձուլման եւ նահանջին, անհատականութեան անյուսալի կորուստի դէմ ելաւ հոգեւոր նոր արժէքներով, ազգային քերթութեան նոր խոյանքներով: Զօհրապի, Սիամանթոյի, Վարուժանի սերունդին գրականութիւնը չմեռաւ: Սփիւռքի մէջ բարձրացաւ փայլուն նոր սերունդ մը: Շուշանեանի, Համաստեղի, Շահնուրի, Թօփալեանի սերունդը: Ցեղին ըմբոստ, անպարտ ոգին տարածման նոր հուն գտաւ.

Սրարշաւող այդ դաժան
հեղեղներուն դէմ առ դէմ՝
Ցեղի մ՚ըմբոստ
Ցեղի մը շեշտ ճառագայթներն
հոգեկան խոր ուժերուն
Հերոսական իրենց թափով,
Կամքով իրենց գերահզօր հաւատքին
Ապառաժին վրայ կառչած՝ ու
դարերուն յանդիման՝
Պարտադրեցին ապրելու կամքն
իրենց մեծազօր :

«Արձանագիր» հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած «Ուժ եւ ոգի» քերթուածին այս տողերը կ՚ազդարարեն ժողովուրդին կենսունակութեան մեծ խորհուրդը : Կատարեալի, գեղեցիկի, տիեզերայաղթ մարդուն եւ ոգիին անպարտութեան երգը երկար տարիներու որոնումներէն, ձեւի եւ պատկերի յամառ յղկումներէն ետք արժանացաւ ու ամփոփուեցաւ «Արձանագրին» մէջ : Բանաստեղծը ներդաշնը արուեստով իրականացուց Վ. Թէքէեանի պահանջն ու կանխատեսումը: Այստեղ ներքին իր տեսլաշխարհը կը հնչէ բանաստեղծական մտածումի բոլոր լարերով :

«Արձանագիր»ին էջերը կը պատկերացընեն ողբերգականութիւնը եւ հեռաւորին տեսիլքը, անծանօթին կարօտը, ժամանակին հոլովոյթը, անցեալին երազականութիւնը եւ ասպետականութեան հէքեաթը, ապագան իր արեւով ու յուռթի դաշտերով, լոյսի մեծ խորհուրդով:

Ափիս մէջ առնեմ հեռաւոր ափերն
Ցաղթական երկրիս ...
Ժա՛մ յաւիտենի,
Վայրկեան այս վերջին թող
յաւերեանա՛յ
Ու ցրուած ուժերդ ա՛լ վերադառնան,
— Հոնճա՛րդ Հայութեան —
Առասպելական թեւերով բոցեղ,
Մետաղէ շաչերն ա՛լ վերածուին թող
Խրոխտ շեշտերու համանուագային...

Այս տողերով կը փակուի «Արձանագիրը», խօսք, որ գլխաւոր մեղեդին դարձաւ Բ. Թօփալեանի վերջին՝ «Լուսածնունդ» հաւաքածոյին մէջ: Բանաստեղծը հոս իր հայրենիքին հետն է. Արարատ, Զուարթնոցի արծիւներ, հայրենի արեւոտ բնանկար, «ուռճացող նոր կառոյցներ»: «Նորոգ Հայութեան դիւցազնական արարքներու» պանծացումն է «Լուսածնունդը»: Արեւի, հոգիի գեղեցկութեան, իմաստութեան լոյսի կատարեալ յաղթանակը Թօփալեան կը գտնէ իր հայրենիքին մէջ, որուն կը նուիրաբերէ ոչ միայն իր արուեստը, այլեւ իր յոյսերն ու սիրտը.

Մենք արեւն ենք ընտրած,
լոյսերու
Փողփողման փառապանծ
յաղթանակ :

Գ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ

«Սով. Հայաստան»

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Բ.

Դժգոհութիւններ, ծաւալեցան ու խորացան Պալքանեան եւ հայ ժողովուրդներէն զատ նաեւ բուն իսկ թուրք զանգգուածին մէջ, որուն իբր հետեւանք զինուորական ապստամբութիւն մը տեղի ունեցաւ 1908 Յուլիս 10ին եւ Թուրքիա դարձաւ սահմանադրական վարչակարգով պետութիւն մը:

Հայերը մտածեցին, թէ Սահմանադրական յարաբերաբար ազատ պայմաններու մէջ Հայկական Նահանգները պիտի բարեկարգուին : Սակայն Արեւելեան Հարցը, որ այնքան կը զբաղեցնէր մեծ ու պզտիկ, ու մասնաւորաբար Պալքանեան պետութիւնները, կրկին սեղանի վրայ բերուեցաւ : Պուլկարիա, Գարատաղ, Յունաստան եւ Սերպիա միացեալ ուժերով պատերազմի ելան Թուրքիոյ դէմ : Այս պատերազմը պատմութեան մէջ ծանօթ է Պալքանեան պատերազմ անունով : Թուրքերը պարտութեան մատնուեցան եւ Պալքանեան բանակները հասան Պոլսէն 25 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող Չաթալճա :

Այս պատերազմին հետեւանքով դեսպանական ժողովներ տեղի ունեցան Պուքրէշի եւ Լոնտոնի մէջ, կարգադրելու համար Թուրքիոյ եւ Պալքանեան պետութիւններու հաշտութեան խնդիրը : Թուրքիան կը կորսնցնէր Պալքանեան իր եօթը նահանգները, որոնք կը բաժնուէին Յունաստանի, Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ :

Սահմանադրական Թուրքիան եւս չարունակեց իր նախորդի, սուլթանական Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը. ոչ ապակեդրոնացում տուաւ Հայկական Նահանգներուն, եւ ոչ ալ բարեկարգութիւններ կիրարկեց անոնց մէջ: Երբ Պալքանեան պատերազմը վերջացաւ, Հայերը, իրենց ազգային մարմիններով պահանջեցին, որ Պալքանեան ազգերու խնդիրներու կարգադրութեան հետ միասին, կարգադրուի նաեւ Հայկական Նահանգներու ներքին ինքնավարութեան խնդիրը, ու բարեկարգութիւնները, որոնք Պերլինի ժողովին մինչեւ այդ օրը դեռ առկախ կը մնային :

1913 Յուլիս 3ին, ռուս դեսպանատան նախաձեռնութեամբ կը գումարուի դեսպանաժողով մը Աւստրեւհունգար դեսպանատան ամարանոցը, Պոլիս, ուր կ՚ընդունին հայկական եօթը նահանգները երկու մասի բաժնել. — Մէկը Տրապիզոն — Սեբաստիա — Խարբերդ — Տիգրանակերտ շրջանները, իսը միւսը Վան — Էրզրում — Պիթլիս շրջանները :

Նոյն տարուան Սեպտեմբեր 3ին վեց կէտերէ բաղկացած որոշումի մը կը յանդին Պոլսոյ ռուս դեսպան Տը Կիրս եւ գերման դեսպան Վանկէնհայմ :

1.— Հայկական Նահանգները կը բաժնուին երկու վարչական միութեանց :

2.— Երկու ընդհանուր քննիչներ կը նշանակուին մեծ պետութիւններու համաձայնութեամբ եւ Սուլթանի Իրատէյով.

3.— Վարչական երկու հողամասերը կ՚ունենան առանձին ընդհանուր ժողովներ, կազմուած կէս առ կէս քրիստոնեաներէ եւ մահմետականներէ.

4.— Պաշտօնեաներու նշանակումը եւ հրաժարեցումը կը վերապահուի ընդհանուր քննիչներուն.

5.— Վարչական, դատական, ոստիկանական բոլոր պաշտօնեաները ընդունիլ կէս առ կէս :

6.— Պետութիւններու կը վերապահուի բարենորոգումներու կիրարկման հակակշիռը, դեսպաններու եւ հիւպատոսներու միջոցաւ :

1914 Փետրուար ութին Ռուսիա եւ Թուրքիա այս ուղղութեամբ համաձայնագիր մը կնքեցին, որմէ ետք ընդհանուր քննիչները նշանակուեցան յանձին Հոլլանտացի Վեստենենկի եւ Նորվեկիացի Հօֆի :

1914 Յուլիսին, յիշեալ քննիչները հասան Պոլիս : Հօֆը հասաւ նոյնիսկ մինչեւ Վան : Անոնք հազիւ իրենց ծրագիրները գործադրելու վրայ էի, երբ Սարաեէվոյի դէպքով պայթեցաւ համաշխարհային Ա. պատերազմը, որուն Թուրքիան մասնակցեցաւ նոյն տարուան Հոկտեմբեր 12ին:

Թրքական կառավարութիւնը օգտուելով պատերազմական այս խուճապէն ետ դրկեց Հօֆ եւ Վեստենենկը իրենց երկիրները :

Բ. 1915 — ՋԱՐԴԵՐԸ

Երբ պայթեցաւ Ա. համաշխարհային պատերազմը, թրքական կառավարութիւնը, օգտուելով առիթէն, հայկական բարենորոգումներու հարցը առկախեց եւ փոխարէնը աւելի սարսափելի քայլեր առաւ Հայոց դէմ : Ան որոշած էր այս անգամ օգտուիլ պատերազմէն իրականացնելու համար Հայերը բնաջնջելու իր հին քաղաքականութիւնը : 1915ի գարնան, երբ եւրոպական պետութիւնները կեանքի եւ մահուան պայքարի մը մէջ էին, թրքական կառավարութիւնը ձեռնարկեց Հայոց ամբողջական բնաջնջման: 1915ի Ապրիլ 24ին Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու հայ մտաւորականները եւ ազգային դէմքերը ձերբակալուեցան ամբողջութեամբ եւ աքսորուեցան Անատոլուի խորքերը : Անոնք սպաննուեցան ճամբան, կամ աքսորավայրերը հասնելէ ետք: Հայ երիտասարդութիւնը զինուորագրեցին, կարճ ժամանակ մը ետք զանոնք զինաթափելով, աշխատանքի գունդերու մէջ փոխադրեցին, եւ յետագային, զանոնք խումբ առ խումբ կոտորեցին:

(2 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Նայեցէք, այս տողերը նոր աւելցան :

— Հրաշք, հրաշք, բացագանչեցին երկու բարեկամները մագաղաթը աչքէ անցընելէ յետոյ :

— Ես ձեզի չէի՞ ըսած որ այս մագաղաթին վրայ ծածկագրութիւն մը կար, աւելցուց ճարտարագէտը :

ՉՈՐՍ ՉՈՐՍ ԱԼ ՈՒԹ

ԵՒ ԵՐԵՔ ԱԼ ՏԱՆՍԸ ՄԷԿ

Ցեղապետին թաղումի արարողութենէն անմիջապէս ետք երեք Փարիզցիները իրենց տունը քաշուելով սկսան մագաղաթը քննել :

— Այո, անգոյն մելանով գրուած ծածկագրութիւն մըն է, արդէն գուշակած էի, խօսք առաւ Չարտաք : Կը յիշէ՞ք, անգամ մը զանազան քիմիական դեղերու մէջ թաթխեցի, բայց դժբախտաբար որեւէ արդիւնք չտուաւ, որով հետեւ ծծմբային թթուի (ասիտ սիւլֆիւրիք) մէջ չէի թաթխած: Այս անգոյն մելանը պատրաստուած է կապարային չէզոքացեալ պաշխատէ (ասէթաթ նէօթրը տը բլօն), որ միայն ծծմբային թթուի փաղաղումովը գոյն կը ստանայ : Ցեղապետը ատանկ ըլլալը գիտէր, գիտէր նաեւ թէ մեռելի մը դիակը ատեն մը կենալէ ետք երբ սկսի տարրալուծուիլ, որոշ քանակութեամբ ծծմբային թթու կ՚արտադրէ :

Ահա այդ կազը, որ գլխաւորաբար քիթին ծակերէն դուրս կ՚ելլէ, մեռելին կուրծքին վրայի մագաղաթին երեսը շոյելով անցած ատենը կապարային քացխատին հետ շփուելով զայն սեւցուցած է :

— Այո, տոքթոր Իդարն ալ այդ վիս հաստատած է, բայց ատիկա բնաւ միտքերնուս չանցաւ, աւելցուց տոքթոր Գութ :

— Այո, ճիշդ է, բայց քու գիտնական պաշտօնակիցէդ դարեր առաջ այդ բանը գիտէին արդէն արեւելքի մէջ, գիտել տուաւ Չարտաք :

— Կ՚ընդունիմ, բայց տոքթոր Իդար մեծ ծառայութիւն մատոյց մարդկութեան գիտական այդ ճշմարտութիւնը մեր մէջ տարածելով : Երբեմն կը պատահէր որ ողջ հիւանդները մեռած կարծելով կը թաղէին, Իդար զայս տեսնելով մտածեց որ եթէ թուղթի կտոր մը կապարային քացխատի մէջ թաթխելով մեռեալ կարծուած հիւանդին քիթին տակը դրուէր, քսանը չորս ժամուան մէջ անոր մեռած կամ ողջ ըլլալը կրնար ստուգուիլ: Եթէ թուղթը սեւնար, հիւանդին մեռած ըլլալը պիտի հաստատուէր :

— Գիտական այդ բացատրութիւններդ շատ հետաքրքրական են, սիրելի Մօրիսըս, բայց ատանկ երկրորդական խնդիրներով ժամանակ կորսնցնելուն բնաւ ատենը չէ, դիտել տուաւ Մօպրէ :

Այս չորս տողերուն մէջ քանի մը բառեր կան որոնցմէ ոչ ես բան մը կրնամ հասկնալ եւ ոչ ալ Իպրահիմը :

Իրաւ ալ, այդ չորս տողերը գրեթէ անհասկնալի ըլլալու աստիճան արաբերէն խրթին բառեր կը պարունակէին :

Մօպրէ սա չափը միայն կրցաւ թարգմանել.

«Աստուած քեզ մատնանշած էր որ զիս կրցար կարդալ : Աստուծոյ խորհրդաւոր պատկերին վրայ դուն պիտի գտնես ԷԼՏԷՊ ԷԼ – ԱՔՊԱՐԸ (անթարգմանելի երկու բառերը ասոնք էին): Հիւսիսէն սկսելով երկու անգամ չորս եւ յետոյ երեք, ահա դրախտ պիտի մտնես»:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի 20րդ Պատգմ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մայիս 28, 29, 30, ժողովը կը բացուի Շաբաթ առտու ժամը 9ին, կը փակուի Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19·30ին, որմէ ետք խնջոյք մը կազմակերպուած է տեղւոյն վրայ :

(Ծախքերու մասնակցութիւն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոգեգալուստի տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սէն Ժոզէֆ մատրան մէջ: Կը պատարագէ Լիոնի հոգեւոր հովիւը՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մըկըրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԴԱՍՏԻՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը երախտագիտութեամբ եւ յուզումով կը յայտնէ թէ իր ժամանակին ստացած է ազգասէր եւ համեստ բարերարի մը զըրկած 1·700 Ֆրանքը : Խոստացուած էր մահէն ետքն իսկ չյայտնել անունը եւ ուշացնել յայտարարութիւնը : Հանդիստ իր ոսկորներուն, կը շարունակուի սուրբ գործը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Պարոն Տասդակեան	2000
Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդանոյշ Գասպարեան իրենց եղբօր Առաքէլ Քէօլէեանի յիշատակին	100
Տէր եւ Տիկին Տօքթէօր Յարութիւնեան	100
Պարոն Սերովբէ Տարագճեան	100

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Ստեփան Զալըգեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Պարոն Բաֆֆի Միմար յիսուն, Այրի Տիկին Մարօ Կարապետեան իր ամուսնոյն Արամ Կարապետեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Զարեհ Զուհաճեան Եդուարդ Պապեանի յիշատակին յիսուն, Պ. Հրանդ Փափազեան յիսուն, Պ. Թորգոմ Արիսեան յիսուն, Բարեպաշտ մի ոմն յիսուն, Պ. Գույումճեան 30, Տիկին Զարուհի Թոքաթլըեան տասը Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 112·945 Ֆրանք :

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 15·30ին,

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի

Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ

թատերասրահին մէջ

26, Rue Troyon, SEVRES

Տոմսերու համար դիմել վարժարանները, Մարգարեան 32 Բիւ տը Թրէվիզ եւ գրատուն Բալուեան, 43 Բիւ Ռիշէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը զրկուի թերթին կտրոնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է զրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս գումարը :

Դժբախտաբար նման սխալներ շատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ :

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ ժամը 18ին Փարիզի Արզ է Մէթիէ թիւ 116 փոսթէն զրկուած է 60 Ֆրանքի մանտա մը եւ զրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն: Հակառակ մեր ազդերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր զրկողը :

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ, Մարսէյլի 6րդ թաղամասին փոսթէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս զրկուած է 60 Ֆրանքի մանտա մը եւ զրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

Այս երկու անձերէն, ստիպողաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կանոնաւորելու համար մեր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երբեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ. Մարիօ Հանիստիս (հայերէն), Տէտէճեան քառեակը (նուագ), Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :

Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Կէս դիշերէն ետք՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

Կը նախագահէ.— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Կառքերը կը մեկնին Պօմոնէն ժամը 8·30ին: Պուլվ. Պօմոն, եկեղեցիին քովէն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ողբերգութիւն»: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թոգաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Բիւ Քիւնեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝

ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (հայ Սանինեան) մէկ արար :

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օրերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարախումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պարերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն: Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըրեան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլաննեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի :

նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 27 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10620

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.620

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Վաղը՝ Շաբաթ՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ կը բացուի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 20րդ պատգամաւորական ժողովը :

Երեսունեւութ տարեկան է այսօր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, հիմնուած 1928ին ողբացեալ Արշակ Ջամալեանի նախաձեռնութեամբ եւ աջակցութեամբ Տիկիններ Ջաւօ Լեւոն Շանթի, Սաթենիկ Տէր – Դաւթեանի, Տիրուհի Միսաքեանի եւ Սաթօ Յակոբեանի, յիշելու համար միայն մեզմէ անդարձ բաժնուողները :

Տարիներով գործած է Հայ Կարմիր Խաչ անուան տակ, իբրեւ մասնաճիւղը Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին, որ կեանքի կոչուած էր 1910ին Մեծ Եղեռնի նահատակներէն ականաւոր հանրային գործիչ Է. Ակնունիի կողմէ, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին :

Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր համաշխարհային առաջին պատերազմի օրերուն, դեղօրայք եւ սննդեղէն փութացնելով կովկասեան ճակատի հայ կամաւորական դունդերուն, ետքէն նաեւ՝ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան :

« Կարմիր » Խաչ կոչուելու իրաւունք ունին անկախ պետութեան տէր ազգերը, ճանչցուելու համար Ժընեւի կեդրոնէն :

1925ին Հայաստանէն եկած բժիշկ Կամսարական չյաջողեցաւ այդ իրաւունքը ձեռք բերել Ժընեւէն Հայերուն համար :

Փարիզի հին Հայ Կարմիր Խաչը կը գործէր իբրեւ օժանդակ Հայ Տիկնանց Միութեան եւ կը շարունակէ գործել :

Շփոթութեան տեղի չտալու համար 1928ին հիմնուած Կարմիր Խաչը յետագային կոչուեցաւ «Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ » :

Ու մինչ առաջինը մնաց Փարիզի հին դաղութի բարեկեցիկ դասակարգի սեղմ շրջանակին մէջ, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը առաջին օրերէն սկսեալ արմատ ձգեց ժողովրդական լայն խաւերու մէջ : Մասնաճիւղեր կազմեց Փարիզի արուարձաններուն եւ Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ :

Շուրջ չորս տասնեակ տարիներու վաստակ ունի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը մեր դաղութին մէջ :

Իր գործունէութեան գլխաւոր նպատակն է հայապահպանումը,— այս հիւրընկալ երկրին մէջ ծնած մեր զաւակներուն փրկութիւնը :

Այդ նպատակի իրագործման համար է, որ բացած է հայերէնի դասընթացքներ հոն՝ ուր կարելիութիւններ կրցած է ըստեղծել :

Նոյն նպատակին կը ձգտի փոքրիկներու ամառնային կազդուրման կայանը, ուր ամէն տարի շուրջ երկու հարիւր տղաք ու աղջիկներ կ'ապրին հայաշունչ միջավայրի մէջ, անձնուէր Խաչուհիներու հոգածու խնամքին տակ :

Երկար ատենէ ի վեր Կապոյտ Խաչը դադրած է վաչկատուն ըլլալէ եւ ունի իր սեփական կազդուրման կայանը Պէլֆոնթէնի մէջ, օժտուած ամէն յարմարութիւններով :

Շնորհիւ ժողովուրդի լումաներուն, տարուէ տարի կը լրացուին չէնքին պակասները, առաւելագոյն չափով ապահովելու համար փոքրիկներու հանգստաւէտութեան պայմանները :

Կապոյտ Խաչը զոհողութիւններ կ'ընէ ամէն տարի Պէյրութի ճեմարանը զրկելով ընդունակ օրիորդներ, որպէսզի ա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ԹՈՂ ՄՆԱՅ

ԿԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ

Վարչապետ Էրհարտ փորձած է հաշտարար լեզու գործածել Պոնի Խորհրդարանի առջեւ, Ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալուն փափուք հարցին շուրջ :

Ինչպէս գրած էինք նախքան Խորհրդարանի նիստը, Էրհարտ խորհրդակցած էր խորհրդարանական դեմոկրատ – քրիստոնեայ խմբակցութեան հետ, որ միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկած էր : Այս բանաձեւին եւ Էրհարտի ճառին մէջ մէկ տարբերութիւն կայ սակայն : Կուսակցութեան քուէարկած բնագիրը, անդրադառնալով Ֆրանսական զօրքին ապագայ կանոնագրին կ'ըսէ .— « Պատրաստ ենք, նոր դաշինքի մը հիման վրայ, Ֆրանսական զօրքին շնորհել այն իրաւունքները զորս կը վայելեն միաձուլուած միւս դաշնակից զօրքերը, պահպանելով գերմանական դերիշխանութիւնը» : Այս հարցին նկատմամբ, Էրհարտ աւելի վերապահ է, այն նպատակով որ կարելի եղածին չափ մէկ կողմ դնէ այն խոչընդոտները որոնք կրնան ծագիլ Ֆրանքեւ-գերման բանակցութիւններու համար : Վարչապետը չէ փորձած ջնջել այն պայմանները զորս դաշնակցային կառավարութիւնը կրնայ դնել Ֆրանսական զօրքին, Յուլիս մէկէն անդին, այլ ուզած է երկրորդական գծի վրայ թողուլ առ այժմ այդ պայմանները : Ամէն բանէ առաջ, Էրհարտ կ'ուզէ բարեկամեցողութիւն ցոյց տալ Ֆրանսայի հանդէպ : Բայց կրնայ ըլլալ որ Ֆրանսացի բանագնցները աւելի կարծր դիրք մը գտնեն Գերմանացիներուն մօտ, երբ բանակցութիւնները սկսին :

Դաշնակցային Գերմանիոյ նախարարապետը շեշտած է իր ճառին մէջ.— «Կ'ուզեմ կրկնել, որ յստակ եւ կտրուկ, «այո» մը պիտի պատասխանենք Ֆրանսայի դրած հարցումին, թէ կ'ուզե՞նք որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ : Այդ պատասխանը չի վերաբերիր միայն ցամաքային զօրքին համար այլեւ օդային ուժին եւ օդանաւային պաշտպանութեան : Պարզ է սակայն, ինչպէս քանիցս պարզեցինք որ Ֆրանսական զօրքը Գերմանիոյ մէջ, պէտք է զինուորական ճշգրիտ պարտաւորութիւն մը ստանձնէ եւ յստակ կերպով պէտք է ճշգուին իրենց հրամանատարութեան գործակցութեան յարաբերութիւնները Դաշնակիցներու հրամանատարութեան հետ : Հարցերու ամբողջութիւն մըն է, որ միայն Գերմանիոյ չի վերաբերիր այլ Ատլանտեան Ուխտի բոլոր անդամներուն : Այդ պատճառով, մեր կարծիքով, պէտք է կարգադրուի, մէկ կողմէն Ատլանտեան 14 ընկերներուն միջեւ եւ միւս կողմէ Ֆրանսայի : Մեզի ըսին թէ ատիկա իմաստ չունենար, թէ նման կարգադրութիւն մը կը ջանայ Ֆրանսան բերել միաձուլման սկզբունքին, ետեւի դուռնէն : Կ'ուզեմ շեշտել թէ այդ չէ մեր մտադրութիւնը : Եթէ անդամ պետութեան մը զօրքը կը քաշուի Ատլանտեան միաձուլուած հրամանատարութենէն, տրամաբանական է, որ այդ զօրքին մնալուն համար ծագած խնդիրները կարգադրուին նոր համաձայնագրերով : Եթէ այս տարուան Յուլիս մէկին, ոչ մէկ նոր համաձայնութիւն ըլլայ թէ Ֆրանսական զօրքին պարտաւորութեանց եւ թէ անոր իրաւական կանոնագրի վրայ, ահրաժեշտ կ'ըլլայ առժամեայ կարգադրութիւն մը ընել մինչեւ համաձայնութեան մը պատրաստութիւնը : Կը յուսանք որ Ֆրանսական կառավարութիւնը համակարծիք կ'ըլլայ մեզի : Կը մաղթենք որ բանակցութիւններ սկսին ի մօտոյ եւ լաւ կերպով տարուին » :

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆԻ ՄԱՀԸ

Պէյրութի մէջ պաշտօնակից Այգէն կ'իմանանք թէ Երեւանի մէջ մեռած է խորհրդահայ գրականութեան հիմնադիրներէն՝ Վահրամ Ալազան :

Ողբացեալ գրագէտը ծնած էր Վան 1903ին : Նախնական կրթութիւնը առած է ծննդավայրը : Կովկաս գաղթած է 1915ին : Ունի աւելի քան քսան քերթողական եւ վիպական գործեր, որոնցմէ գլխաւորները են.— Աշխատանքային, Ճանապարհին, Երգեր կառուցման եւ յաղթանակի, Վաթսուներորդ հորիզոնում, Պղինձ եւն : Աքսորուած է 1937էն 1953 :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՏՐԷ ՊՕԺԷ, ժողովրդական ամէնէն ծանօթ պարիթոնը, մեռաւ առջի օր, 73 տարեկանին, Ծնած էր Թուլուզ եւ Օփերա – Քոմիք մտած 1917ին : Մինչեւ անցեալ տարի ֆոնոլոժիի փրոֆէսէօր էր Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցը :

ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծնած է առջի օր՝ Կիւյանը, նախկին անգլիական գաղթավայր : Հարաւային Ամերիկայի այս հին գաղթավայրը 215 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 630 հազար բնակիչ : Մայրաքաղաքն է՝ Ճորճըթաուն :

ԿԱԶԱՅԻ մէջ, Պաղեստինի Ազգ. Համագումարը զեկոյց մը հրատարակած է, ուր կ'ըսէ. — « Բոլոր արաբական երկիրները եւ պաղեստինցի ժողովուրդը պէտք է միանան կանխարգելիչ պատերազմ մղելու համար Իսրայէլի դէմ, որպէսզի այս երկիրը հիւլէական զէնքով չզինուի » :

ՖԱՅԶՈՒԼԱ ԿՈՃԱՅԵԻ որ, Ուզպէկիստանի ժողովուրդին կոմիսարներու խորհուրդի առաջին նախագահը եղած էր, 1938ի մաքրագործումներուն զոհ երթալէ առաջ, կրկին պատուի կ'արժանանայ : Իզվեստիա գովեստը կը հիւսէ այս մարդուն զոր գնդակահարեցին Բուխարինի եւ Ռիկովի հետ :

ԱՐԱԲ Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ փոխնախագահը՝ մառեշալ Ամէր, յայտարարած է թէ «Խորհ. Միութիւնը զէնքի պարենաւորման մեր աղբիւրն է եւ մեզի միշտ պիտի հարթայթէ ինչ որ պէտք ունինք » :

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՓԱՐՄԱՅԻ ՄԷՋ

Իտալիոյ Էմիլիա նահանգին մէջ կորսուած քաղաք մըն է Փարմա, ուր հայ դաղութ գոյութիւն չունի : Արեւելքէն ժամանած 17 հայ ուսանողներ միայն կան այստեղ, բոլորն ալ կը հետեւին տեղւոյն համալսարանին դասընթացքներուն :

Այս հայ ուսանողները եւս ոգեկոչեցին Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը՝ չքեղ ձեռնարկներով, որոնց շարքը բացուեցաւ հայածէս պատարագով մը՝ մատուցուած Մխիթարեան Հայրերու կողմէ : Կը հովանաւորէր Փարմայի Արքեպիսկոպոսը՝ Էվազիօ Քոլլի :

Ոգեկոչումներու շարքը սկսաւ Ս. Ճովաննի եկեղեցւոյ մէջ (Մայիս 12ին) : Շարունակուեցաւ երեք օր, որոնց ընթացքին խօսուեցաւ հայ եկեղեցւոյ մասին, ներկայացուելով մեր շարականները, աղօթքները, ինչպէս նաեւ ընթերցումներ կատարուելով Ն. Լամբրոնացիէն եւ Շնորհալիէն՝ հայերէն եւ իտալերէն լեզուներով :

Երրորդ դիշերուան համար նախատեսուած էր հայածէս պատարագ, որ կատարուեցաւ Մխիթարեան հայրերու կողմէ : Համալսարանականներէ բաղկացած երգեցիկ խումբը մեծ տպաւորութիւն ըստեղծեց ներկաներուն վրայ :

Հայածէս երկրորդ պատարագ մը տեղի ունեցաւ Փարմայի Մայր Տաճարին մէջ, Մայիս 15ին : Պատարագեց Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ վրդ. Ագըլեան : Ներկայ էին վարժարանի ուսանողները, Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն եկած հայ համալսարանականներ, ինչպէս նաեւ հոծ թիւով Հայեր եւ Իտալացիներ, որոնց շարքին՝ քաղաքային իշխանութիւններու անդամ բարձրաստիճան անձեր :

Պատարագիչ հայրը խօսեցաւ գեղեցիկ քարոզ մը՝ իտալերէն լեզուով, ուր բացատրեց օրուան իմաստը եւ ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդին ապրելու եւ գոյատեւելու կենսունակ ճիգը :

Ի պատիւ հիւրերուն տրուած ճաշի մը ընթացքին արտասանուեցան ճառեր : Խօսեցան Միլանոյի հայ դաղութին ներկայացուցիչները, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը, Իտալեւհայ Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Բժ. Ա. Սրապեան եւ հայ ուսանողներու կողմէ՝ Ժ. Գույումճեան, որ կազմակերպիչներուն անունով շնորհակալութիւն յայտնեց այն ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս զօրավիդ կեցած էին ձեռնարկներուն :

Նոյն օրը հիւրերը մեկնեցան Գոնցէ Պրակայի գղեակը, ուր Մ. Ռ. վարժարանի աշակերտները ինը լեզուներով արտասանեցին հատուածներ «Աստուածային կատակերգութենէն » :

Հանդիսութիւններէն ետք մեր ուսանողները յիշատակի մետալներ նուիրեցին նահանգապետին, քաղաքապետին եւ տեղւոյն եպիսկոպոսին :

Այս ձեռնարկները լայն արձագանգ գտան տեղական մամուլին մէջ, որոնք շարունակական յօդուածներով խօսեցան հայ մշակոյթի եւ Հայոց պատմութեան մասին : Թերթերէն յիշենք «Կազեթթա տի Փարմա»ն, որ երրորդ էջին վրայ լոյս ընծայած էր չորս սիւնակներէ բաղկացած յօդուած մը, «Իլ Բեսթօ տել Քարլինօ»ն, որ յաջորդական երեք թիւերու մէջ հրատարակած էր հայանպաստ յօդուածներ :

ՅԱԿՈԲ ՍԷՅՎԱԼԵԱՆ

նոնք հայերէն լեզուն կատարելագործելով կազդուրման կայանին մէջ մեր մայրենի լեզուն սորվեցնեն իրենց խնամքի յանձնուած մեր մատաղ աղջիկներուն եւ տըղոց :

Պատգամաւորական ժողովը կարեւոր հանդրուան մըն է Կապոյտ Խաչի կեանքին մէջ :

Օրակարգին վրայ դրուած են կանացի այս կազմակերպութեան բարգաւաճումին եւ նորանոր նուաճումներ կատարելուն սահմանուած խնդիրներ :

Փարիզեան շրջանի եւ դաւառի պատգամաւորուհիները ամբողջ երեք օր պիտի քննեն օրակարգի հարցերը, պիտի քուէարկեն բանաձեւերը եւ պիտի ընտրեն նոր շրջանային վարչութիւնը :

Ողջո՛յն Պատգամաւորական ժողովին և յաջողութի՛ւն իր աշխատանքներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

Բ.

Նալպանտեան հակակղերական է, կ'ընդհանրացնէ մասնակի դէպքերը. «Խնկելի Խորենացին, հրեշտակ ծերունին չարաչար հալածուեցաւ, անոր ոսկորները հանեցին գերեզմանէն եւ գետը թափեցին : Փարպեցին բոկոտն վանքէն քշեցին»: Եւ սակայն եկեղեցականներ ալ եղան, որոնք մոմի լոյսով ընդօրինակեցին երկուքին գործերը : Կը մոռնայ առաջին եւ երկրորդ Պահլաւունիները, որոնք բարոյապէս եւ իմացականապէս բարձր էին :

Կը մոռնայ որ Թուրքիոյ մէջ ալ եկեղեցին պահպանուած չէր ամէն տեղ : Տարիներ առաջ Մոլթքէ Արեւելքի մէջ քրիստոնեայ Թուրքեր կը գտնէր գաւառներու զանազան կողմերը : Ի՞նչպէս Իսրայէլի զաւակները կը տեւեն, կը բազմանան հակառակ բոկրոմներու :

Նալպանտեանի ազատականութիւնը սահմանափակ է. «Ես մինչեւ մահ, կախազան, մինչեւ անարդ սիւն մահու պիտի գոռամ, պիտի կրկնեմ անդադար ազատութիւն»: Քաղաքական ազատութիւնը չի բաւեր, կայ խղճի ազատութիւն, դաղափարի ազատութիւն : Դաւանական ազգութիւն չի կրնար ըլլալ, ազգութիւնը կը յարդէ դաւանանքները :

Կը փառաբանէ Թուրքին ազատամտութիւնը, եկեղեցիին հանդէպ ցոյց տուած հոգածութիւնը, քրիստոնեայ պետութեանց մէջ ազգակիցներու անհետացումը կ'ողբայ եւ կը փափաքի որ օսմանեան Հայութիւնը ռուս տիրապետութեան տակ անցնի, ենթադրելով թէ հոն պիտի չըճուլուի եւ պիտի վայելէ ազատութիւն, մինչդեռ վարպետներուն հետ ստրուկներու ազատութեան համար կը պայքարի :

Օսմանեան Հայը կը վայելէ առանձնաշնորհներ, որոնցմէ բոլորովին զուրկ են ռուս հպատակները: Նալպանտեան բարեկամ Նազարեանի հետ կը կրկնէ. «Մեր քաղաքական մտքով ռուս ենք», կը փափաքի որ Պոլսոյ մէջ նոյն մտածումը ունենան : Պատրիարքարանը դեսպանական հաստատութիւն մըն է, կը յարաբերի Թուրք արտաքին նախարարութեան հետ, ինք կուտայ անցագիր Հայերուն, ոչ թէ Թուրք ոստիկանութիւնը, պետութիւններ կ'ընդունին զայն պաշտօնական : Նալպանտեան ռուս է անցագրով, դուրս եկած ըլլալու է բացառիկ կարգադրութեամբ, որովհետեւ ցարական աքաղը 1860ին հրատարակուած է, որուն համաձայն հպատակները արտօնուած են երկրէն դուրս գալու ժամանակաւոր կերպով :

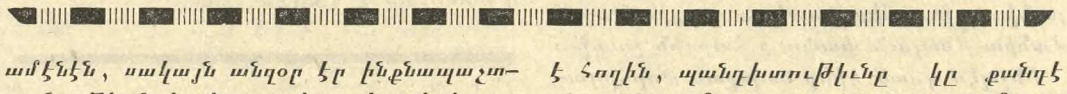

Վստահ էր որ Հայը գիտակցութիւն ունէր իր վիճակին, կը հարստահարուէր ամէնէն, սակայն անզօր էր ինքնապաշտպանութեան եւ կարող էր յեղափոխութեան՝ եթէ ղեկավարներ շարժէին: «Այն խեղճ Հայը, աղքատ, մերկ եւ քաղցած, ոչ միայն ճնշուած օտարներից, այլեւ հարուստներից, հոգեւորներից եւ կիսագրագէտ, ուսումնական կամ փիլիսոփայ ասուածներից, ահա այն Հայը ամենայն արդարութեան իրաւունքով գրաւում է մեր ուշադրութիւնը »:

Դեմոկրատ յեղափոխականին պարտականութիւնն է «պաշտպանել այն Հայի առաթուր կոխուած իրաւունքը, ահա մեր կեանքի բուն խորհուրդը եւ նպատակը, պիտի չընկրկինք ոչ բանտի, ոչ աքսորի առջեւ: Ահա մեր դաւանանքը, որի մէջ տեսանում ենք ազգի փրկութիւնը» :

Նալպանտեան հաւատացած է որ ազգի մը գոյութեան հիմը հողն է, մարդկային կարգերը հողի վրայ դրուած են, բայց հողը պէտք է ազատ ըլլայ, որովհետեւ «չկայ երկրագործութիւն առանց ազատ հողի »:

Երկրագործութիւնը ժողովուրդի մը հարստութեան աղբիւրն է, հող չունեցողը, վաղը հաց չունի, ազգը կը հարըստանայ երկրագործութեամբ պարապելով: Երբ Հայը հողէն կը զրկուի, արմատախիլ կ'ըլլայ, կը կորսնցնէ ազգութիւնը :

Անգլիացին կը գաղթէ, որովհետեւ հող չունի : Հողատէրը իրաւունք չունի հողը վաճառելու, որովհետեւ հողը բնութեան կը պատկանի, վաճառողը գող է, գնողն ալ գողակից : Խստիւ կը քննադատէ պանդըխտութիւնը, գաղթողը վերադառնալու է հողին, պանդխտութիւնը կը քանդէ ընտանիքը: Ֆրանսացի ընկերաբան Բրուտոնի խօսքը կը կրկնէ. «Սեփականութիւնը գողութիւն է »:

« Երկրագործութիւնն է ուղիղ ճանապարհը», հարստութեան, ազգային պահպանման:

Չէ կրցած ըմբռնել պանդխտութեան պատճառները : Հողին կապուած մնալու համար քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ պէտք են, ապահովութիւն պէտք է : «Թրքահայն է իր դժբախտութեան պատճառը » կը գրէ եւ արտաքին պատճառները զանց կ'առնէ: Երկիրը շահագործելու համար դրամագլուխ անհրաժեշտ է, հողագործը դրամագլուխ չունի:

Անգլիոյ մէջ հանդիպած է անգործներու, որովհետեւ գործարանը բամպակ ստացած չըլլալով՝ գործարանատէրը փակած է զայն: Արտադրութիւն մը հընութեան կը դատապարտուի նոր տեսակի մը գիւտով, գործարանը կը փակուի, գործաւորները կը մնան հացի կարօտ :

Նալպանտեան կ'անդիտանայ ճարտարարուեստի կարեւորութիւնը, ընկերային հոլովոյթը : Երկրագործութիւնն ալ անօթի կը թողու երկրագործը, եթէ երաշտութիւն պատահի, կենդանիներու մէջ համաճարակ իյնայ : 1828 – 60 երկրագործական տագնապ կար Եւրոպայի մէջ : Գետնախնձորի հիւանդութեան հետեւանքով արտադրութիւնը չքացաւ, հազարաւոր Իրլանտացիներ սովամահ եղան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Հայկանոյշ Մառք, Էսաեան վարժարանի առաջին շրջանաւարտներէն ըլլալուն՝ զինքը չեմ ճանչցած դպրոցին մէջ: Սակայն լաւ կը յիշեմ, երբ մենք նորելուկ ուսուցչուհիներ, սորվելու, հասկնալու, ամբարելու տենչանքէն մղուած՝ ձեռքէ ձեռք կը խլէինք ու յափշտակութեամբ կը կարդայինք « Հայ Կին» գրական ամսաթերթը, լեցուն իր կուռ խմբագրականներով, յօդուածներով, Ֆէմինիզմի ձգտումներով :

Սոյն ամսաթերթին ընթերցումը մեր գրական ճաշակը կը զարգացնէր եւ մեզ կը խանդավառէր իր Ֆէմինիզմի չունչով:

Եւ սակայն օր մը իմացանք թէ «Հայ Կին»ը խափանուեր էր : Խոր յուզման մատնուեցանք բոլորս ալ, զրկանք մը, հոգեկան անբաւարարութիւն մը մեզի համար, եւ անշուշտ ալ աւելի շեշտուած վիշտ մը Հայկանոյշ Մառքի համար :

Տարիները սահեցան, մենք ազգովին ցրուեցանք աշխարհի ամէն կողմը եւ մեր օրուան հոգերը օտար հողի վրայ մոռցնել տուին մասամբ մեր Պոլսեցի ազգակիցները եւ մտաւորականները :

Վերջապէս բարեբաստիկ օր մը իմացայ թէ Պոլսոյ մէջ Տիկնանց յանձնախումբ մը արժանավայել յոբելեան մը սարքեր է ի պատիւ Հայկանոյշ Մառքի երկարամեայ գործունէութեան, հրատարակելով անոր «Կեանքն ու գործը», հաստափոր չորս հարիւր էջնոց հատոր մը (Յառաջ եւս հրատարակեց յօդուածներ այդ առթիւ): Որքան ուրախ պիտի ըլլայի եթէ աչքիս առջեւ ունենայի այդ գործը «Հայ Կին» ամսաթերթին պատրանքը պիտի տար ինծի : Իմ փափաքներուս վրայ Տիկին Հայկանոյշ Մառքի թոյլտուութեամբ ազնիւ բարեկամուհիէ մը ստացայ այդ ստուար հատորը: Գոհունակութիւնս չափ չունէր եւ այդ գիրքը եղաւ սնարիս գիրքը եւ սկսայ թղթատել անյագօրէն :

Հատորին առաջին էջերուն մէջ նախաբան մը կայ, ստորագրուած Գ. Ղազարեանէ եւ Ս. Վարդանեանէ, որոնք տուած են իրենց յարգանքի ու մեծարանքի տուրքը : Յետոյ Գարեգին Արքեպիսկոպոսի (Պատրիարք Թուրքիոյ) օրհնութիւնները յոբելեարին ուղղուած : Իսկ Ստեփան Շահպազ կը խօսի անոր Ֆէմինիզմի ըմբռնումներուն մասին, կը ներկայացնէ Մառքը դրչի կին, խմբագիր եւ համոզուած Ֆէմինիստ :

Գրքին գլխաւոր մասերը կը կազմեն « Ծփանքներ կեանքէս », «Ծուլութեան պահերէս», «Յիշատակներ Էսաեան վարժարանէն», « Նամակներ բարեկամիս», « Խմբագրականներ Հայ Կին»ի, եւ ոսկեփունջ մը գրուատիքներու՝ իր անձին ուղղուած իր դրչի բարեկամներէն :

Հատորին 25րդ էջին վրայ, «Ծփանքներ կեանքէս» , ուր մեր արժէքաւոր գրագիտուհին կուտայ իր ինքնակենսագրութիւնը, կարդ մը երեւոյթներ պարզելէ ետք կուտայ իր մանկութեան դրուագները, կը պատմէ իր վարպետ տուտուի դասընթացքը ... « Այս աղջիկը բան չի կրնար սորվիլ, յոյսդ կտրէ, կ'ըսէ Մաքրիկ հանըմ իր խեղճ մօրը : Բայց ան յուսահատիլ չգիտցող կին՝ դասական խօսք մը կ'ըսէ. « Միսը քեզի, ոսկորը ինծի, ծեծէ, փետտէ սորվեցուր» : Վերջապէս վարպետ տուտուի դասընթացքին ... իբր անընդունակ աշակերտ, Մաքրիկ հանըմ կը սկսի իրեն ձեռագործ սորվեցընել բրոշէ մը տալով իր ձեռքը :

Այս դէպքը պատճառ կ'ըլլայ որ ուսումնատենչ մայրը զինքը հեռացնէ այդ միջավայրէն եւ զրկէ նախ սէօռերու եւ յետոյ Էսաեան վարժարան : Հոն ալ յուսահատական: Սակայն հետզհետէ տարիներու ընթացքին Յ. Գ. Նիկողոսեանի, Սիպիլի, Գուրգէնի, Գավաֆեանի եւ կարդ մը դաստիարակներու շունչին տակ թրծուելով, զարգանալով Հայկանոյշ Մառք կ'ունենայ գրական լայն պատրաստութիւն :

Հայկանոյշ Մառք, պաշտօնավարած է Ս. Փրկչի որբանոց – դպրոցին եւ Նիկողոսեան վարժարաններուն մէջ : Ունի լաւ եւ տխուր յիշատակներ, եղած է կարող ուսուցչուհի մը :

1905ին հրատարակած է «Ծաղիկ» շաբաթաթերթը , որ երկու տարուան կեանք ունեցած է : Աշխատակցած է իբր խմբագիր «Նոր Լուր»ի մէջ, կնոջական էջ մը յատկացուցած է «Խմբագրի անկիւնը» վերնագրով եւ գրած է խտացած խմբագրականներ :

Մեր անխոնջ գրագիտուհին աշխատակցած է «Մանզումէ»ի, «Բիւզանդիոնի», « Կոչնակ Հայաստան»ի, «Բիւրակն»ի եւն., ըրած է շարք մը բանախօսութիւններ, ինչպէս Ստեփան Կուրտիկեանի յոբելեանի հանդէսին, «Մխիթարեան Սանուց » Միութեան մէջ Սիպիլի, Անայիսի, Գալէմքեարի, Գուրգէնի մասին : Աշխատակցած է կարդ մը բարեսիրական ու կրթական մարմիններու, ինչպէս Հայույեաց , Հայ Տիկնանց եւն.:

Իր գեղեցիկ պատգամներով ուղած է հայ կինը դաստիարակել, կրթել, անոր ընկերային ազատագրութեան դատը պաշտպանել: «Զարգացիր կին»,«Հպարտ եղիր կին», «Մի ստեր կին», «Մի բամբասեր կին», «Կարդա կին» հետաքրքրական յօդուածներ են :

Քանի մը էջ անդին ինքն է որ կը խօսի.— Երեք բռնակալ բարեկամուհիներ յանկարծ գալով միաբերան գոչեցին. Ձեր յոբելեանը պիտի տօնենք : Այնքան փափկանկատութիւն կար իրենց մտածումին մէջ, որ անզգալաբար համակերպեցայ եւ այս վսեմ շարժուձեւին տակ ճակատս ինքնին խոնարհեցաւ ու ըսի. «Ես ի՞նչ ըրի որ ...»:

Քիչ մը անդին կ'ըսէ.— 13 Յունիս 1954, « Վարագոյր մը կ'իջնէ կեանքիս դէմ, կը կորսնցնեմ ընկերը, որուն հետ ձեռք ձեռքի կեանքի ճամբէն քալեցինք, Պէրպէրեան Սանը՝ Վահան Թօշիկեան ինկաւ պատուոյ դրօշին տակ իր պարտականութեան ճամբուն վրայ՝ երբ Էջմիածին կ'երթար Վեհ. Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու» :

« Նոր Լուր»ի իր դրչի ընկերներն ու բարեկամները ազգային արժանավայել յուղարկաւորութիւն մը կը կազմակերպեն Ղալաթիոյ եկեղեցիին մէջ : Տիկին Ալչըճեան հէդ Վահանի հողակոյտին վրայ շատ յուզիչ ուղերձ մը կը կարդայ ողբալի շեշտերով, եւ Հայկանոյշ Մառք իր փշրուած սրտով, դողդողուն շրթներով բարձրաձայն ըսաւ. « Քնացիր, Վահան, քնացիր անխռով, ցտեսութիւն, Վահան » եւ հոս է որ իր կեանքի վարագոյրը կը գոցուի , ու կը խորտակուի, աննեցուկ՝ ինչպէս տունկ մը առանց խեզակի :

Տիկին Հայկանոյշ Մառք ունէր գրա-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Կը վախնամ որ հիմա խնդաս տասնը – հինգամեայ երիտասարդուհիի մը այս անմեղ մոլեռանդութեան վրայ, բայց իմ սիրականս, երբեք պիտի չխնդայիր եթէ դիտնայիր թէ ինչ վիճակի մէջ կը գըտնուէի յայնժամ, հոն, ցուրտ նրբանցքին մէջ, վախէն կծկուած սակայն աներեւակայելի ուժէ մը յառաջ մղուած եւ թէ ինչպէս կրցայ անջատել մարմնիս փակած դողդողացող բազուկս, այնպէս որ վեր բարձրացաւ ան ու մատս դրի դրան զանգի կոճակին վրայ : Պայքար մը եղաւ ասիկա որ յաւիտենական երկվայրկեանի մը անողոք տեւողութիւնը ունեցաւ : Մինչեւ այսօր ալ տակաւին ականջներուս մէջ ունիմ զանգին աղմուկը եւ անոր յաջորդող լռութիւնը, մինչ սիրտս դադրած էր բաբախելէ , արիւնս շրջան ընելէ, ու միայն ակընդէտ կը սպասէի քու գալուդ :

« Բայց դուն չեկար : Ոչ ոք եկաւ: Հաւանաբար այդ ցերեկէն ետք դուրս էիր ելած եւ Ժան գացած էր գնումներ ընելու: Դողդոչուն քայլերով վերադարձայ, միշտ ականջներուս մէջ ունենալով դրանըդ զանգին հնչիւնները, մեր խառնաշփոթ ու տակնուվրայ եղած յարկաբաժինը, ու ինկայ ճամբորդական ծածկոցի մը վրայ , այնքան յոգնած ու սպառած , որ կարծես թէ ժամերով քալած ըլլայի թանձր ձիւներու ընդմէջէն : Սակայն , այս սպառումիս ներքեւ իսկ կը բոցավառէր տակաւին մշտական վճռակամութիւն մը՝ քեզ տեսնել ու խօսիլ քեզի հետ, նախ քան որ հեռացնէին զիս այս վայրերէն : Այս վիճակիս մէջ, կ'երդնում որ մտքէս ոչ մէկ հեշտասէր մտածում կ'անցնէր վասնզի տակաւին անդիտակ էի եւ վստահաբար քեզմէ զատ ուրիշ բանի մասին չէի կրնար մտածել : Կ'ուզէի միայն տեսնել քեզ անդամ մը եւս, կառչիլ քեզի :

Ամբողջ գիշերը, այդ երկար ու ահաւոր գիշերը, օ՛ իմ սիրականս, սպասեցի քեզի: Հազիւ մայրս անկողին էր մտած ու քնացած, որ ես սահեցայ դուրս՝ դէպի նախագաւիթ՝ սպասելու քու վերադարձիդ : Ամբողջ գիշերը սպասեցի, եւ պաղ ու ցրտաշունչ Յունուարի գիշեր մըն էր ատիկա: Յոգնած էի, մարմնիս բոլոր անդամները ցաւ կը պատճառէին ինծի եւ նստելու համար աթոռ ալ չկար: Յայնժամ երկարեցայ տախտակամածին վրայ ուրկէ կ'անցնէր դուռնէն եկող պաղ օդին հոսանքը : Այդպէս երկարած մնացի, մարմինս ցաւատանջ , վրաս ունենալով թեթեւ հագուստ մը , վասնզի ոչ մէկ ծածկոց առած էի հետս : Չէի ուզեր տաքութեան մէջ մնալ , վախնալով որ քունը կը գոցէր աչքերս ու ես չէի կրնար իմանալ քայլերուդ ձայնը : Ինչ ցաւ կը զգայի ... կը սեղմէի ոտքերս մէկը միւսին , թեւերս կը դողդողային, ստիպուած էի անդադար ոտքի ելլել ,այնքան ցուրտ կ'ընէր այդ անագորոյն մեծութեան մէջ: Բայց, կը սպասէի քեզի, կը սպասէի , կը սպասէի քեզի, ինչպէս պիտի սպասէի իմ ճակատագրիս ...

« Վերջապէս , — անկասկած արդէն առաւօտեան ժամը երկուքը կամ երեքն էր — լսեցի վարը, փողոցին դրան բացուիլը եւ քայլեր՝ որոնք կը բարձրանային սանդուխներէն: Ցուրտը յանկարծակիօրէն հեռացած էր ինձմէ ու հիմա անուշ ջերմութիւն մը պատած էր ամբողջ մարմինս : Ցուշիկ բացի դուռը վազելու համար դէպի քեզ ու փաթթուելու քու ոտքերուդ ... Ոհ, իսկապէս չէի գիտեր թէ ես՝ խենթ երախայ, ի՞նչ ընելու ընդունակ էի : Քայլերը կը մօտենային, մոմի երերուն լոյս մը տարածուեցաւ սանդուխներուն վրայ: Դողդոջ ձեռքով բռնած էի դրան մղլակը, արդեօք դո՞ւն էիր որ կը վերադառնայիր ...

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(8 Շար.)

ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱՅԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՍԵՒՒԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

—o—

Սեւռի Մուրատեան վարժարանի տես – չութիւնը, դեղեցիկ զաղափարն ունեցեր էր, Գամառ Քաթիպայի յիշատակին նը – ւիրուած երեկոյթ մը կազմակերպելու, Մայիս 22ին, վարժարանին թատերասը – րահին մէջ :

Ժամը 9ին աշակերտներու ծնողքներուն եւ բարեկամներու ներկայութեան կը բացուէր վարագոյրը. բեմին կեդրոնը լոյսերու շուայլ խառնուրդին մէջ, կ'ե – բեւէր մեծ բանաստեղծին լուսապատկ դէմքը, մինչ երգչախումբը, կ'երգէր «Ա– րի իմ սոխակ» եւ «Կրամբամբուլի», բա– նաստեղծին յօրինած երգերը :

Արուեստանութիւնները կատարեցին վարժարանի առաջին կարգի աշակերտ – ները, իսկ երգերը վարժարանի ամբողջ աշակերտութիւնը :

Օրուան խօսնակը, բեմէն համառօտ ողերով, պատկերացուց բանաստեղծին կեանքի ընդհանուր գիծերը, ըսելով, « 1830ական թուականներուն, կը սկսէր հին եւ յեղափոխութեան տարին», այդ տարւոյն մէջ կը ծնէր Գամառ Քա – թիպա, եւ իր մատաղ հոգիին մէջ, ար – դէն արձագանգ կը գտնէին Եւրոպայի ա– մէն մէկ անկիւնին մէջ բոցաւորուող յե – ղափոխութեան չարժումները :

Գամառ Քաթիպա 1854 թուականին արդէն 24 տարեկան հասուն երիտա – սարդ մը՝ տեսնելով իր ազգին վշտերն ու տառապանքները, Թրքական լուծին տակ, կը սկսէր գրել եւ պատրաստել հո– գիները վերազարթնումի, յեղափոխու –

կան լայն պատրաստութիւն, արժանա – ւոր եւ իտալիա գրպիտուհի, իրրեւ խմբագրուհի առաջին տեղը կը գրաւէ լրագրական աստղերդին մէջ: Իր «Ծա – դիկ» եւ «Հայ կին» ամսաթերթերը ապա– գոյցն են իր գրական կարողութեան :

Մեր վաստակաւոր գրպիտուհին ոս – կրաբեկումի մը հետեւանքով կը փոխա – դրուի Ազգ. Հիւանդանոց, հակառակ ի – րեն տրուած մասնաւոր խնամքներուն, կը քայքայուի առողջութիւնը եւ օր ըստ օրէ կը հալի մոմի մը պէս, չընպատա – ուած իր վաստակն ու արժէքը գնահատող բազմաթիւ համակիրներէ եւ ազգայինն – էն :

Պոլսոյ թերթերը ցաւով գուժեցին իր մահը :Անկիւ գնաց միանալու իր գրչի ընկերներուն, Տիւսաբի, Սիպիլի, Անա – յիսի, Զ. Եսայեանի եւ Գուրգէնի :

ՀՈՒԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Գ.

Անօգնական մնացած ժողովուրդը են – թարկուեցաւ սիստեմաթիք տեղահանու – թեան եւ կոտորածներու : Հոն ուր դըժ– ուարութիւններ կային տեղահանութեան համար, ժողովուրդը, տեղւոյն վրայ, դիւղերու եւ դիւղաքաղքներու մէջ ողջ ողջ այրուեցաւ, ճողոպրողներուն մեծ մասն ալ կոտորուեցաւ :

Տեղահանուած ժողովուրդի մնացոր – դացը՝ ծեր, կին եւ երեխայ, սպառած վիճակի մէջ հասնելով աքսորավայրերը, մեծ մասով մըն ալ այնտեղերու մէջ կո – տորուեցաւ :

Կարգ մը շրջաններու մէջ ալ, իր ազ – դակիցներու ճակատագրին տեղեկացած, հայ ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան դիմեց (Վան, Սասուն, Մուշ, Շապին Գարահիսար, Ուրֆա, Մուսա Տաղ) նախ– նական դէնքերով դիմադրեց, կռուեցաւ, կրցաւ փրկել Հայրենեան մէկ մասը, կամ մեռաւ հերոսական մահով :

Հայկական շրջանները որոշ չափով ներ– կայացուած են պաշտօնական փաստա – թուղթերով եւ ականատեսներու վկայու– թիւններով Դեր Կոմս Պրայսի «Հայերուն վիճակը օսմանեան կայսրութեան մէջ, 1915 – 16», Կապոյտ գրքին մէջ, ներկա– յացուած անգլիական երեսփոխանական ժողովին, ինչպէս նաեւ Տոքթ. Եօհաննէս Լեփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան 1914 – 18» հրատարակութեան մէջ : Փրոֆ. Արնոլտ Թոյընպիի «Հայերուն կը– րած վայրագութիւնները, ազգի մը սպա– նութիւնը », Մօրկընթաու դեսպանին « Ցուշեր»ը եւ «Հայկական ողբերգու – թիւնը », Ֆ. Նանսէնի «Հայաստան եւ Մերձաւոր Արեւելքը» գիրքերը նշանաւոր անձնաւորութիւններու անկեղծ վկայու – թիւններն են :

1915ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Օսմանեան պետութեան ծրագիրը իր երկրի սահմաններէն ներս գտնուող ամ– բողջ հայ բնակչութեան բնաջնջումն էր (որ չիրականացաւ միայն Կ. Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, ուր յետադային, 1922ի յունական բանակներու պարտութենէն եաք, այս անգամ քեմալական Թուրքերը ջարդեր կազմակերպեցին) : Թալէաթ Փաշա, Թուրքիոյ ներքին գործոց նախա– րարը կրնար յախորտալ, որ երեք ամ – սուան մէջ ըրած էր այն, որ Սուլթան Համիտ չէր կրցած ընել երեսուն տարի – ներու ընթացքին : 1915էն առաջ Օսման– եան կայսրութեան մէջ կ'ապրէին երկու միլիոն 26·000 Հայեր, որոնց մէկ մի – լիոն 403 հազարը կ'ապրէր Թրքահայաս– տանի մէջ :

Հայ ժողովուրդի դէմ 1915ին, եւ յա – ջորդող տարիներուն Թրքական կառավա– րութեան կողմէ ծրագրուած եւ գործա – դրուած տեղահանութեան եւ ջարդերուն իրր հետեւանք, Թուրքիոյ մէջ, եւ մաս– նաւորապար Թրքահայաստանի մէջ, Հա – յութեան մօտաւորապէս կէսը սպանը – ւած էր Թուրքերու կողմէ : Միւս կէսը, լեռներու մէջ ապաստանած, կամ աւելի բախտաւոր վայրերու մէջ ռուսական բա– նակներու յառաջխաղացքով ազատագըր– ուած, կամ հերոսական մարտնչումնե – րով մասամբ փրկուած, 1915էն 1918ը մնաց կառչած իր հողին, փորձեց վերա – չինել, վերակառուցել, վերապրիլ այն – տեղ, եւ ռուսական բանակներու նահան– ջէն եաք, հայ կամաւորական բանակնե – րուն հետ միասին, քայլ առ քայլ քաչ – ուեցաւ դէպի Կովկասահայաստան, ուր 1918ին մասնակցեցաւ հայ ժողովուրդի կեանքի ու մահուան կռիւներուն, Թուր– քերու դէմ :

Այդ կոտորածներուն, տեղահանու – թիւններուն եւ կողոպուտներուն հետե – ւանքով հայ ժողովուրդի նիւթական եւ մշակութային հարստութիւնները եւս դատապարտուեցան փճացման, ամբողջ քաղաքակրթութիւն մը քայքայուեցաւ եւ հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր հայրե – նիքը :

Գ.— ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Առաջին Համաշխարհային պատերազ – մին, Հայերը կռուեցան Դաշնակիցներու կողքին : Անոնք կը յուսային, թէ 1913ի խոստումները պիտի իրականանային, քանի որ Թուրքիան զարճած էր դաշնա– կիցներուն թշնամի : Ռուսական բանակին մէջ կռուող երկու հարիւր հազարի հաս– նող զինուորներէն զատ, հայ ժողովուր– դը տուաւ քսան հազարի չափ կամաւոր– ներ Կովկասեան ճակատին վրայ, հինգ հազարի մօտ կամաւորներ Ֆրանսացինե– րուն եւ Անգլիացիներուն կողքին, Պա – ղեստինի ճակատին վրայ որպէս առան – ձին միաւոր՝ Հայկական Լեգէոն անուան տակ : Զօրավար Ալէնպի, եւ ռուս գին – ուորական գերկայացուցիչները մեծապէս գնա – հատին հայ գինուորներու մասնակցու – թիւնն ու զոհաբերութիւնը :

1917ին, ռուսական առաջին յեղափո – խութիւնը Մոսկուայի մէջ հաստատեց ժամանակաւոր կառավարութիւն մը : Այդ կառավարութիւնը, դարմանելու համար ցարական իշխանութեանց հայոց հան – դէպ կատարած անարդարութիւնները, Հայաստանի ռուսական բանակներու կողմէ գրաւած շրջանները ձերբազատեց գինուորական ազդեցութենէն, եւ դանոնք Ռուսաստանէն բաժնելով, յայտարարեց գրաւման հայկական շրջաններ եւ կառա– վարիչի կոչքին նշանակեց հայկական ծագումով փոխ կառավարիչ մը, բժիշկ Զաւրիեվը :

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Իպրահիմ, էլ ՏԷպ էլ Աքպար ի՞նչ ըսել է, հարցուց Զարուհի :

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, խաւսկա :

— Ես ալ այդ բառերը չեմ կրնար հաս– կնալ, վրայ բերաւ Մօսրէ :

— Երկու անգամ չորս ութ կ'ընէ, երեք ալ տասնըմէկ, կը թոթովէր Զար – ուհի ուղեղը պայթեցնելու աստիճան մը– ուածելով: Նորէն տասնը մէկ թիւը դէ – մերնիս ելաւ :

— Այո, այդ խորհրդաւոր թուանշանին մէջն է գաղտնիքը, աւելցուց Մօսրէ :

— Ուրիշ անհասկնալի բան մըն ալ կայ, « Աստուծոյ խորհրդաւոր պատկերին վը– րայ», ասիկա ի՞նչ կը նշանակէ, մէջ բերաւ Զարուհի : Ի՞նչ է Աստուծոյ խորհրդաւոր պատկերը :

— Կանայչ Ադամանդին ինչ ըլլալը հաս– կցայ, Մոհամէտ մարգարէին կանայ փաթթոցն է, մէջ բերաւ Բզէզ :

— Խորհրդաւոր պատկերը կարծեմ թէ լուսինի մահիկն է, չարունակեց Զար – ուհի :

— Ի՞նչպէս :

— Չէ՞ որ իսլամներուն կրօնական խորհրդանիշը մահիկն է, աւելցուց Զար– ուհի : Կը յիշե՞ք, քարայրին առաջին դրան վրայ լուսինի մահիկ մը նկարած – ինք :

— Կեցցէ, Զարուհի, կեցցէ, այս ան – գամ ալ հանելուկը լուծողը դուն եղար, գոչեցին բոլորը միաբերան :

— Բայց էլ – ՏԷպ էլ – Աքպարը անուս– ծելի մնաց, մրմնջեց սրամիտ Հայը խո– նարհաբար: Զկրցա՞ր թարգմանել, փիէր, ատիկա քու գործդ է :

— Ոչ, բարեկամս, ասոնք պիտական իմաստ ունեցող բառեր են: Կեցէք որ աստւածաբանութեան միջոցով տեսնենք բան մը կրնա՞նք երեւան հանել: «Էլ»ը ո– րոշիչ յօդ է, կը նշանակէ «ը» կամ «ն», բառերուն սկիզբը կը գրուի, իսկ գալով «ոէպ»ին, կարծեմ կենդանիի մը անու – նըն է :

— Այո, «արջ» ըսել է, գոչեց Իպրա– հիմ :

— Ուրեմն «Մեծ արջ» համաստեղու – թիւնն է, գոչեց Զարուհի Իպրահիմի խօսքը կտրելով :

Եւ ուրախութեամբ չարունակեց .

— Այո, պատ: Մեծ արջը աստղերու խումբ մըն է որուն մէջ եօթը գլխաւոր աստղեր կը տեսնուին: Զորս գլխաւորնե – րը համաստեղութեան մարմինը կըկազ – մեն, իսկ միւս երեքը՝ պոչը : « Երկու անգամ չորս » գրուած էր մաղաղաթին վրայ, այնպէս չէ՞: կը նշանակէ թէ կա– նայ Ադամանդը երկու անգամ Մեծ արջի մարմինը կազմող չորս գլխաւոր աստղե– րուն վրայէն պիտի անցընենք : Երկու անգամ չորս, իսկ յետոյ՝ երեք: Այս ե– րեք աստղերը համաստեղութեան պոչը կազմող աստղերն են: Արդ, երկու անգամ չորս ութ, երեք ալ՝ տասնեւմէկ: Ահա աս էր մեզի պէտք եղածը : Հէ՞, ի՞նչ կ'ըսէք ...:

— Իրաւ որ բան մը հասկցայ եթէ ա – րար ըլլամ, մրմնջեց Բզէզ :

— Երբ տեղւոյն վրայ դործողութեան սկսինք, այն ատենը կը հասկնաս, պըզ – տիկ, մրմնջեց Զարուհի :

Եւ առջեւի մաղաղաթին վրայ ծռելով սկսաւ կէտերը գիծերով իրար միացնել : Մեծ արջի համաստեղութիւնը մաղաղա – թին վրայ չրջազծուեցաւ :

— Կեցցէ, կեցցէ, պոռացին ամէնքը միաբերան :

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց Մօսրէ :

— Հիմա երթանք տեղւոյն վրայ դործ– նականի վերածենք տեսութիւնիս, տես– նենք պիտի յաջողի՞նք , վերջացուց Զար– ուհի :

Եւ պաշտօնական լուրջ ձեւով մը խօս– քը Մօսրէի ուղղելով աւելցուց .

— Զօրավար, քու հրամանիդ տակն ենք, նոր արշաւանք պիտի սկսինք, պէտք եղած հրամանները կրնա՞ք արձակել :

— Ե՞րբ կը փափաքիք մեկնիլ, հար – ցուց խմբագիրը :

— Անմիջապէս :

— Բայց ժամանակ տուէք որ ինքնա – պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առ – նեմ, Իպրահիմ , եկուր :

— Պատրաստ եմ, տէր իմ :

— Ուղտաւոր գինուորներդ առնելով, երեսուն քիլոմեթր տարածութեան վրայ հիւսիսի եւ հարաւի չրջանները հետազո – տէ անգամ մը, տես ի՞նչ վիճակի մէջ են ճամբաները :

— Գլխուս վրայ, զօրավար :

— Ո՞րքան ատեն պէտք է այդ գործին:

— Առաւօտ լմնցած կ'ըլլայ :

— Ուրեմն ձիերնիդ պատրաստեցէք , սիրելիներ : Վաղը առաւօ լոյսը չծագած ճամբայ պիտի ելլենք :

Իպրահիմ , Հուսէյնն եւ Սաղիր իրենց մարդիկը առնելով ճամբայ ելան, իսկ Զարուհի ահռաներուն տակէն մուտաց :

— Սա գանձը թաղողները չատ հան – ճարեղ մարդիկներ են եղեր : Եթէ սա մաղաղաթը չըլլար, բնաւ միտքս պիտի չանցնէր թէ Կանայ Ադամանդը նոյն ծա– կերուն վրանէն երկու անգամ անցընել պէտք պիտի ըլլար :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մութաֆեանէ իրենց առաջին թոռնիկին ծննդեան առթիւ :

×

Պօմոնի «Շանթ» գրադարանի վարչութիւնը իր գրադարանին համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուներէն շարք մը գիրքեր : Այրի Տիկին Գույումճեան 25 հատ գիրք, Պ. Ամասեան 25 հատոր գիրք եւ թատերգութիւններ, Յակոբ Եսայեան իր եղբօր Գրիգորի յիշատակին 31 հատոր, Պ. Սարգիս Տավուլեան քանի մը հատոր :

«Շանթ» գրադարանը բաց է ամէն Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոյները ժամը 9ին, իսկ Կիրակի առաւօտները ժամը 10էն 12 :

ՎԱՐՁՈՒ Է

CHAMBON-SUR-LIGNON
(Haute-Loire)

Բարձրութիւն հազար մեթր

Վարձու է, յարկաբաժին մը չորս սենեակ, խոհանոց, ջուր, ճաշասրահ, եղակի դիրք .— Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր : Հեռաձայն .—

38, St-Aygulf (VAR)
ou écrire : Relais de St-Aygulf
83, St-Aygulf

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի 20րդ Պատգմ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մայիս 28, 29, 30, ժողովը կը բացուի Շաբաթ առտու ժամը 9ին, կը փակուի Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19·30ին, որմէ ետք խնջոյք մը կազմակերպուած է տեղւոյն վրայ :

(Ծախքերու մասնակցութիւն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոգեգալուստի տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սէն Ժողէֆ մատրան մէջ : Կը պատարագէ Լիոնի հոգեւոր հովիւը՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մըկըրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու, մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի Յունիս 5, ժամը 16·30ին, Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպան – ը :

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր :

« ՍԵԼԵԱՆ ԿՏԱԿ »

(Մարսիլիոյ շրջանի գաղութի ուշադրութեան)

Ինչպէս նախորդ տարիներուն Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, այս տարի եւս ՍԵԼԵԱՆ ԿՏԱԿի եկամուտները պիտի յատկացնէ Մարսէյլի շրջանին կարօտ ընտանիքներու հիւանդկախ կամ տկարակազմ երախաներ կամ երիտասարդներ կազդուրման կայաններ ղրկելու :

Դիմումները պէտք է կատարել մինչեւ Յունիս 15, Մարսէյլ (քաղաք եւ արուարձաններ) Պ. Միքայէլ Խաչիկեանի, Կարտանի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Բէթէնեանի, Էքս ան Փրովանսի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Յարութիւն Պօղոսեանի, կամ ուղղակի Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի հասցէով.

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni — PARIS (16e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհալուստի առթիւ կը պատարագէ Գարեգին Աբեղայ Պէքճեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները : Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, ինչպէս նաեւ Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ'ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երբեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ. Մարիօ Հանիստիս (հայերէն), Տէտէճեան քառեակը (նուագ), Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :

Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Կէս գիշերէն ետք՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

Կը նախագահէ .— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Կառքերը կը մեկնին Պօմոնէն ժամը 8·30ին : Պուլվ. Պօմոն, եկեղեցիին քովէն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ողբերգութիւն» : Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թոդաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Ռիւ Քիւնեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱ – ՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝

ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (հայ Սանինեան) մէկ արար :

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օրերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարախումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պարերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին .— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին .— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլաննեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքաճիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի :

նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ԾԱՆՕԹ .— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն : Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին .—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
28
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
28 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10621

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.621

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

—o—

Քանի՛ կ'երկարին մեր ակամայ տարա–դրուքեան տարիները, այնքան սիրելի կը դառնան հայրենակարօտ հոգիներու համար մեր դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան նուիրական յիշատակները ու պանծալի թուականները :

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ չկայ աւելի թանկագին ու պաշտելի թուական՝ քան 1918 Մայիս 28ը :

Առանց Արարատեան դաշտի բախտա–բոյ կռիւներուն , առանց Սարդարապատ–ի , Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի յաւէտ յիշատակելի հերոսամարտերուն , Հայութիւնը այսօր աշխարհի չորս հովե–րուն ցրուած աստանդական, անանուն, դանդաղելի , աննշան, անբաղձալի ու ա–տելի ժողովուրդ մը պիտի ըլլար, առանց խտալի, բոլորէն հալածուած ու արհա–մարհուած :

« Մայիս 28»ը պետականութիւն տուաւ մեր ազգին, որ 543 տարի ստրկութեան մէջ ապրելէ ետք, չնորհիւ իր հերոս զա–ւակներու արեան, փիւնիկի պէս վերա–ծնաւ իր աճիւններէն :

Մեր Հայրերու դարաւոր երազը իրա–կանացաւ Մայիս 28ին : Հիմը դրուեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան : Հայն ալ դասուեցաւ քաղաքակիրթ , ա–զատ ազգերու չարքը :

Ունեցանք մեր հարազատ հայրենի կա–ռավարութիւնը, պաշտօնապէս ճանչցը–ւած աշխարհի ճակատագիրը կերտով մեծ պետութիւններէն : Ունեցանք մեր ազ–գային դրօշակը, խորհրդանշան անկա–խութեան : Ունեցանք մեր ազգային բա–նակն ու խորհրդարանը : Մեր դեսպան–ներն ու հիւպատոսները : Դարձանք Հա–յաստանի քաղաքացիներ երկրին մէջ թէ օտար հոգերու վրայ, վայելելով պաշտ–պանութիւնը «Ամենայն Հայոց կառավա–րութեան » :

Մեր դիւանագիտական ներկայացուցիչ–ները աշխոյժ դրաւեցին կանաչ սեղաններու առջեւ եւ հաւասարէ հաւասար դաշնագիր կնքեցին մեծ պետութեանց հետ :

Առանց Մայիս 28ի հրաշքին, Հայաս–տան աշխարհը պիտի դառնար ընդարձակ գերեզմանատուն մը՝ վրան հսկայ խաչ մը անկուած, իսկ վերապրող բեկորները պիտի դառնային մշտնջենական սգաւոր–ներ :

Հայկական Դատին համար բախտորոշ այս օրերուն լ'նչ աւելի նուիրական պար–տականութիւն՝ քան փարիլ « Մայիս 28»ին, որ ներշնչարան մըն է՝ զօտեպնդե–լու համար յուսալքումի հակամէտ հո–գիները, փարոս մը միանդամայն՝ առաջ–նորդելու համար մեզ դէպի աւելի լուսա–ւոր ու փառահեղ ապագայ մը :

« Մայիս 28»ը ծնաւ արեան հեղեղի մը մէջէն :

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակնե–րու կարմիր արիւնն էր, որ վրկժ դար–ձած, մինչեւ երկինք բարձրացող բողոք դարձած հրահրեց մեր անուանի եւ անա–նուն հերոսներու, զաղափարական ու դաւանական բոլոր հոսանքներու եւ եր–կու սեռի պատկանող հազարաւոր հա–յրերնիներու հոգին եւ զրահեց անոնց բա–զուկները :

Ապրիլ 24ը ցեղին թաղումն էր :

Ցիսուս իր թաղումէն երեք օր վերջ յարութիւն առած էր :

Հայ ազգը երեք տարի ապասեց՝ իր յաղթական, հրաշափառ ու պայծառա–փայլ յարութեան համար :

Ո՛չ իսկ երեք տարի վայելեց ազատու–թեան բարիքները : Կրկին ինկաւ բրա–նակալներու թաթին տակ :

Սակայն մնաց այն հոգատասը, որ 1918 Մայիսին կորզուեցաւ աշխարհի քարտէ–սէն եւ վրան դրուեցաւ «Հայաստան» :

Վարչաձեւ փոխուեցաւ : Կորսուեցաւ անկախութիւնը եւ զրկուեցանք պետական ազգի մը յատուկ բոլոր ատորոգելիներէն : Դարձանք «գաղթական» : Լաւագոյն դէպ–քային ապաւինեցանք մեզ հիւրընկալ–ղող երկիրներու բարեացակամութեան՝ բառնալով անոնց հպատակները :

Ձիշդ է, որ փրկուեցանք կարմիր ջրվէ–ղէն : Սակայն ինկանք սպիտակ ջրվէի ճանկերուն մէջ :

Մեր ժողովուրդի կէսէն աւելին կ'ապ–րի հայրենի երկրէն դուրս , ենթակայ ձուլումի եւ օտարացումի :

Միակ մխիթարական երեւոյթն է կո–րիզի երկու միլիոն Հայութիւնը , որ զե–նուած հայրենասիրութեամբ կը պահէ հայրենիքի բարեփառութեան հա–մար : Հակառակ վարչաձեւի բոլոր խըզ–տութեանց եւ նեղ սահմաններուն :

Հայրենիքէն դուրս ապրող Հայութիւնը կը պահանջէ իր բռնադրաւուած հայրենի հողերը, որոնք ցարդ կը մնան «մեր թշնամեաց ոտնակոխ» : Հայրենիքի երե–սփոխանական ընտրութիւնն ալ իր ձայնը կը միացնէ տարաբնդութիւններու կոչին :

Անկախութեան տարեդարձին առթիւ , անդամ մը եւս կը նորոգենք մեր ուխտը՝ հաւատարիմ մնալու մեր հաւատոյ սըբ–զան հանգանակին — միացեալ եւ ան–կախ Հայաստանի զաղափարականին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

Ցուլիս 14ին, արեւելեան Գերմանիոյ Շեմնից քաղաքին մէջ, հրապարակային հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ, որու ընթացքին խօսք պիտի առնեն, արեւմըտեան Պերլինի քաղաքապետ եւ ընկերվա–րական պարագլուխ՝ Վիլլի Պրանտ եւ իր երկու կցորդները : Շաբաթ մը ետք, Ցուլիս 21ին, այս անգամ արեւմտեան Գեր–մանիոյ Հանովր քաղաքին մէջ տեղի պի–տի ունենայ հրապարակային հաւաքոյթ մը եւ խօսք պիտի առնեն արեւելեան Գեր–մանիոյ քաղաքական անձնաւորութիւն–ներ : Այս համաձայնութեան եկան երկու Պերլիններու բանագնացները : Վերջին հանդիպում մը ունեցած էին, Ապրիլ 30–ին եւ այն տպաւորութիւը կար թէ արե–ւելեան Գերմանիոյ համայնավարները ա–մէն ջանք կը թափէին, զանազան պա–տրուակներով , արգելք հանդիսանալու համար այս երկու հանրաժողովներուն : Այս օրերուս սակայն, համաձայնութիւն կնքուեցաւ եւ որոշուած է նաեւ որ երկու հաւաքոյթները «ուղղակի» պիտի ձայ–նասփռուին եւ պատկերասփռուին : Որեւէ թիւրիմացութեան առաջքն առնելու հա–մար, համաձայնութիւնը նշաւոր պիտի չարագրուի եւ միաժամանակ հրատարակ–ուի Արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմա–նիոյ մէջ :

Շատեր կ'ուզեն բացատրութիւն մը դնել արեւելեան Գերմանիոյ պատ–րաստակամութեան հա–մար : Կը կարծուի թէ Ուլպրիխթ, որ ա–ռաջինը այս հանդիպումին դաղափարը մէջտեղ դրած է, վախցած է որ իր վար–կը կը կորսնցնէ ժողովուրդին առջեւ եթէ նահանջէ վերջին պահուն : Կ'ըսուի նոյն–իսկ թէ կարեւորած է, ուր կը դնուի , հեռաձայնած է իր ընկերներուն, թելա–դրելով որ ճկուն դնուին :

Միւս կողմէ անհաւանական չէ նաեւ որ Մոսկուա ճնշում բանեցուցած ըլլայ ա–րեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարներուն վրայ, որպէսզի ընդունին արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարականներուն առա–ջարկները :

Ցունիս 14ի եւ 21 հանդիպումները պատմական նշանակութիւն ունի Գերման–նիոյ յետ – պատերազմեան տարեգրու–թեանց մէջ :

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ջան դաշնակցութեան նախագահ՝ Ֆ. Միթրան պատասխանած է համայնավար պարագլուխ՝ Վալտէք Ուլբրի, որ լուսա–բանութիւններ կ'ուզէր եւ պահանջներ կը դնէր երեսփոխանական ընտրութեանց նա–խօրեակին, հասարակաց ծրագրի մը չուրջ համաձայնելու համար : Միթրանի պատասխանը դոհացում չէ տուած հա–մայնավարներուն :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ ՄԷՋ

Զօր. Ղրիվաս յայտա–րարած է թէ ոչ ինք ոչ ալ յոյն սպաները որոնք կիպրոս կը դտնուին կղզիէն կը հեռանան ինքնօրէն (միացում Յունաստա–նի) իրագործելէ առաջ :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Մայիս 23 թուականով ·—

Ընտրական պայքարը աւելի ոգեւոր – ուեցաւ եւ կուսակցութեանց պետերը ճա–ոախօսեցին ձայնասփիւռէն, պիրար մե – պադրելով եւ իրենց ուղեգիծը եւ քաղա – քականութիւնը պաշտպանելով : Ընդ – դիմադիրներէն ինչօնիւ խօսիւ քննադա – տեց նորէն Առաջէթ կուսակցութիւնը, ա–նոր ապազան մութ տեսնելով : Միւս կուսակցութիւնը, անոր ապազան մութ տեսնելով : Միւս կուսակցութեանց պե – տերը դանազան խորհրդածութիւններ ը – րին երկկուան եւ այսօրուան աշխատանք–ներու մասին, ժողովուրդը միաբանու – թեան հրաւիրելով եւ մատնանշելով ձա – խակողմեան վտանգին հետեւանքները :

Ցանուն Առաջէթ կուսակցութեան խո – սեցաւ Սիւլէյման Տէմիրէլ, եւ յիշեցուց թէ երկիրը արագօրէն կ'ընթանայ տնտե–սական վերելքի ճամբուն մէջ, եւ անցեալ տարուան բաղդատմամբ այս տարի 550 միլիոն ոսկիի աւելի տուրք դանձուած է, պետական հատոյքները աւելցած են ճար–տարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ ար – դիւնաբերութիւնը աւելցած է հարիւրին 15 – 70 համեմատութեամբ, ամէն ապ – րանք առատօրէն կը դտնուի հրապարա – կին վրայ, արտածումները երեք ամ – սուան ընթացքին չորս հարիւր միլիոն ոսկիի յաւելում մը արձանագրած են , եւ այս տարի 25 միլիառի նոր վարկեր պիտի բացուին :

Վարչապետ Տէմիրէլ թուանշաններ եւ փաստեր յիշեց այս ուղղութեամբ, ըսաւ թէ նորանոր գործատուներ պիտի չին – ուին, վեց միլիառ պիտի յատկացուի այս նպատակին եւ եզրակացուց ·— Երջանիկ ապագան մօտ է, ի դուր կը ջանան մեղ սեւցնել եւ մրոտել : Անարդել և ւանխա – փան պիտի յառաջանանք եւ պիտի արհա–մարհենք խոչընդոտները, արժանի պիտի ըլլանք մեր ազգին վստահութեան եւ պի–տի չնահանջենք : Թուանշանները եւ փաս–տերը ցոյց կուտան թէ ինչ պայմաններ – րու տակ մեր նախորդներէն ստանձնե – ցինք իշխանութիւնը եւ հիմա ինչպէս կը յառաջանանք : Մեծ վերականգնումի մը ճամբէն կը քալենք, եւ ազգովին պէտք է մխրանինք : Ձեր քուէները պետութեան եւ օրէնքին հիմերը կը կազմեն :

ԻՆԷՕՆԻՒԻՒ ԽՕՍՔԵՐԸ

Հալքի նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ ասոտկապէս մեղադրեց Ազգային իշխա – նութիւնը եւ ըսաւ ·— Առաջէթ կուսակ – ցութիւնը ինչ խոստացած էր եւ ինչ ը – րաւ : Ձիշդ իր խոստացածին հակառակը ըրաւ : Հրաւիրեց թշնամութիւնը ընդդէմ Մայիս 27ի եւ Ազթաթիւրքի յեղաշրջում – ներուն, իր խօսքը եւ գործքը չհամապա–տասխանեցին իրարու : Ազթաթիւրքի գծած ճամբէն հեռացաւ , մոլորեցաւ, եւ մոայլ օրեր պատրաստեց վաղուան համար : Վերջին անգամ Ազգ· Ժողովը խուզար–կուեցաւ, իր նուիրականութիւնը բռնա – բարուեցաւ , Առաջէթ կուսակցութիւնը աւելի ազէկ եւ աւելի առողջ քաղաքակա–նութեան մը պէտք է հետեւի, այս ճամ – բան ազէտի կրնայ տանիլ ղինքը, ժողո – վուրդը պէտք է բռնադատէ զայն :

ԱԼԻՃԱՆԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

Ինէօնիւէ ետք ճայնասփիւռէն խօսեցաւ ԵԹՓի նախագահ Էքրէմ Ալիճան եւ Ազգա–կան կառավարութեան մասին ըսաւ. — Երկչոտ եւ խրտչոտ իշխանութիւն մըն է ան, յանդգնութիւն եւ չրջահայեցութիւն չունի, բանի մը նախաձեռնարկ կ'ըլլայ եւ քայլ մը կ'առնէ եւ անմիջապէս վա – խով եռին կը նայի, եւ հակառակ անոր որ մեծամասնութիւն ունի, չի կրնար հանել իր պատրաստած օրինագծերը , ինչպէս, օրինակ, Ընտրական օրինագիծը : Իր հակառակորդներուն կը հարցնէ թէ՝ ինչո՞ւ չէք օգներ ինծի որպէսզի ես այս օրէնքը հանեմ եւ ձեր խերը անիծեմ : Ահա իսկական այլանդակութիւն : Պէտք է ղղայլ ըլլալ ձախակողմեան վտանգին եւ դիկտատորական չարժումին դէմ :

ԹԻՒՐՔԷՇԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

ՃԿՄԻ նախագահ Ալփասլան Թիւրքէշ ըսաւ.— Կառավարութիւնը քննադատելի է մէկէ աւելի տեսակէտներով : Եօթը ա – միսէ ի վեր իշխանութեան դլուխ կը դտնուի, եւ սակայն օգտակար եւ դրա – կան բան մը չըրաւ : Կը ջանայ քուէ որ – սալ եւ այս նպատակով քանդել կ'ուզէ մեր ազգային միաբանութիւնը : Պէտք է բնաջնջել այն փոլիթիճաճիները, որոնք իրենց դրպանը եւ ստամոքսը կը խորհին միայն :

ՊԷՕԼԻԻՐՊԱՇԸԻ ՃԱՌԸ

Բուռն ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Միլլէթ կուսակցութեան նախագահ Օսման Պէօ – լիւքպաշըի եւ ըսաւ.— Ազգային իշխա – նութիւնը չատ չփացուցինք : Կը նմանի տղոց, որոնք ժառանգի տիրացած եւ չը–փացած են : Ժողովրդավար վարչաձեւը կրնայ հոգին ուռնդել «անպարկեշտ եւ անբարոյ » մարդոց ձեռքը : Ընտրողները պէտք է այս դիտակցութեամբ քուէ տան : Ով որ աւելին չի ծեծեր զաւակը, վերջը ծունկը կը ծեծէ :

Ի՛ՆՉ ԿԸՍԷ ԱՅՊՍԸՐ

Թիփի նախագահ Մէհմէտ Ալի Այդար եւս քննադատեց կառավարութիւնը եւ ը – սաւ .— Ժողովուրդը պէտք է տեսնէ մերկ իրականութիւնը : Առաջէթ կուսակցու – թիւնը ամէնէն աւելի կը խափանէ մեր աշխատանքները : Թիփ 14 օրինագիծ ա – ռաջարկեց կառավարութեան, որ բոլորը բարձի թող ըրաւ սակայն :

Այս կերպով ընդդիմադիրները միաց – եալ ճակատ կազմած են Ազգին դէմ եւ ժողովուրդէն կը պահանջեն որ քուէ չը – տայ անոր, ծերակոյտի յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՏԷՐ ՉԵՆ ԸԼԼԱՐ

Զարմանալի բաներ կ'լսմանանք։ 1954-ին, երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ գիրք մը, «Դրուագներ Սովետական Հայաստանի պատմութենէն», (Ա. հատոր)։ Հեղինակները՝ Հ. Մ. Էլչիբէկեան եւ Ա. Մ. Յակոբեան։

Գիրքը նկարագրելով 1918ի մայիսեան ճգնաժամը, կը պատմէ.— Հայ ժողովուրդը վուրդն իր համար ստեղծուած այս ծանր օրերին, հակառակ դաշնակցականներու կապիտուլանտական – դաւաճանական բաղա – խականութեան, մի շարք վայրերու յաջող դիմադրութիւն ցոյց տուեց թիւրքական զաւթիչներին։ Երեւանի շրջակայ գիւղերի բնակչութիւնը Սարտարապատի տակ Մայիսի վերջին օրերին, պարտութեան մատնեց երեւանի վրայ արշաւող թիւրքական դիվիզիայի եւ ստիպեց նրան ետ նահանջել դէպի Ալեքսանդրապոլ։ Նոյն օրերին Ղարաքիլիսայի տակ Ղազախ – Դիլիջանի եւ Փամպակի գիւղերի գիւղացիութիւնը երեք օր կանգնեցրեց թիւրքական բանակի առաջխաղացումը, (էջ 5)»։

Այսպէս, ուրեմն, 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, «դաշնակները» կ'ուզէին անձնատուր ըլլալ (կապիտուլ – անտակա՞ն քաղաքականութիւն), բայց հայ ժողովուրդը, նախընտրեց դիմադրել թուրք բռնագրաւիչներուն։

Եւ կուտեցաւ «Սարտարապատի տակ», պարտութեան մատնելով ու մինչեւ Ալեք – սանդրապոլ քշելով թրքական այն զօրա – բաժինը որ Երեւանի վրայ կը քալէր։

Կուտեցաւ, նաեւ, «Ղարաքիլիսայի տակ», երեք օր կասեցնելով թրքական բանակին յառաջխաղացութիւնը։

Մենք ալ այսպէս դիտենք պատմութիւ – նը։ Գիտենք որ կուտեցան եւ յաղթեցին, ստեղծելով պետական կորիզ մը հայրե – նիքի մէկ մասին վրայ։

Եւ ճիշդ ատոր համար է որ կը ծօնենք եւ պիտի ծօնենք Մայիս 28ի տարեդար – ձը, աշխարհի ո՛ր ափն ալ ինկած ըլլանք։

Իսկ դո՞ւք, ինչո՞ւ դուք ալ չէք ծօներ, սկսելով հայրենիքէն եւ կոչ մը ուղղելով բոլորին, բոլորին անխտիր։

Ինչո՞ւ ձեր չէք ըլլար ժողովրդական մարտին ու յաղթանակին։

Ինչո՞ւ կ'արհիւիք անոր ոգեկոչումը նոյնիսկ ազատ արտասահմանի մէջ, թշնամական ցոյցեր եւ անկարգութիւն – ներ սարքելով։

Մանաւանդ որ, կ'ըսէք թէ ժողովուր – դը կուտեցաւ հակառակ «դաշնակների կապիտուլանտական քաղաքականու – թեան»։

Մի՛ տիրացու մարդիկ, դեռ երկո՞ր պիտի տեւէ այս եղերական զանգը։

Թէ խոստովանիլ որ կուտեցան եւ յաղ – թեցին, եւ թէ ուրանալ, մոռացութեան տալ եւ անարգել պատմութեան այս մեծ տարեդարձը։

Եւ յետոյ, ո՞ր «պատմաւերիալիստա – կան» ազբիւրէն իմացաք թէ Դաշնակնե – րը կոմմնակից էին անձնատուութեան։ «Կապիտուլանտականնե՞ր» էին Արամ – ները հրաչունչ, Դրօները մարտադոն, եւ ուրիշ անհամար յայտնի եւ անյայտ Դաշնակցականներ, որոնք իրենց եղունգ – ներով կը ճանկռտէին Սարտարապատի, Գարա – Քիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի դաշ – տերը։ «Մահ կամ ազատութիւն»։

Մինչ ձեր իմաստո՛ւն ընկերները դաւ դաւի վրայ կը բարդէին, թութակաբար գործադրելով Հայաստան ազգանչնը, «Դէպի տուն»։ Մինչ զբաղած էին ճա – կատ ճեղքելով, դիմադրութեան պատ – ուարները քանդելով, Սեւ Ծովու ափե – րէն մինչեւ Վասպուրական։

Եւ վերջապէս, այդ ո՞ր ուժն էր որ ձեզի յանձնեց ափ մը հող, միատարը ժողովուրդով ...

Հայաստան մը՝ աշխարհագրութեամբ եւ ազգագրութեամբ։

Շ.

1956

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

Գ.

Ազգայնական չարժումները զուգընթաց են ընկերային չարժումներուն։ Ազգու – թիւններ կ'արթննան, անցեալի յուշեր կը վերակենդանանան, ապագայ կարելիու – թեանց հորիզոններ կը բացուին, կը պայքարին պահպանողականներ եւ յեղա – փոխականներ։

Պատմաբան Միշըլէ կը հրաւիրէ Ֆրան – սան օրինակ ըլլալու ուրիշ ազգերու։ Արդէն Ռուսոյ ժողովրդական դէմքն է բոլոր յեղափոխականներուն։ Գերման Հեկէն կը քարոզէ, թէ գերման ժողո – վուրդը ընտրուած ժողովուրդ մըն է, Լիսթ կը գծէ միեզերական առաքելու – թեան միրապետութեան ծրագիր մը։ Նիւթապաշտ Ֆէոյերպախ կը ներչնչէ Մարքսն ու Էնկելսը, Գերցէնն ու Պաքու – նին։ Սլաւ վերածնունդը գերման իմաս – տասիրութենէն փոխ կ'առնէ իր վարդա – պետութիւնը–գերմանականութեան դէմ։ Համասլաւները կը յայտարարեն թէ Արեւ – մուտք զառամած է, մարդկութեան վերը – կութիւնը Սուրբ Ռուսիայէն պիտի գայ եւ կը չարժին, Չեխեր, Խրուաթներ, Սը – լաւներ։

Բախումը անխուսափելի է եւ պիտի ըլլայ ազգերզական։

Գերցէն 16 տարեկանին կը կարդայ Ռուսոյի Ընկերային Դաշինքը, որ պա – տանեկան ուղեղին վրայ անջնջելի տպա – ւորութիւն կը թողու։ Մաերլմ ընկերոջ Օկարեւի հետ կը բարձրանայ ձնծղուկ – ներու լեռը, ուր կառուցուած է այժմ Մոսկուայի նոր Համալսարանը եւ հոն միասին կ'երդնուն պայքարիլ զահի դէմ «մինչեւ մահ, մինչեւ կախաղան»։ Կը նկարագրէ այդ պատմական վայրկեանը. «Արեւմուտք էր, գիրքերը կը վայ – լէին, անհուն քաղաքը կը տարածուէր մեր առջեւ, բլուրին տակ, թեթեւ հով մը կը փչէր, հակած իրարու՝ երդուրն – ցանք Մոսկուայի դիմաց զոհելու մեր կեանքը մեր ընտրած պայքարին»։

1847ին կ'անցնի Եւրոպա, կ'ուսումնա – սիրէ գերման, ֆրանսական իմաստասի – րութիւնները։ Կը հիմնէ «Քոլոճոյ» (Հընչակ) թերթը, որ քիչ առնէն մեծ տպաւում կ'ունենայ եւ Գերցէն կը կոչ – ուի «դարուն ռուս վոլթերը»։ Իրեն կը միանան Պաքունին, Չերնիչեւսքի, Փի – սարեւ։ Կը հիմնուի հողային ընկերվա – րութեան տեսութիւնը։ Չերնիչեւսքի հա – մողուած էր որ թիւ ներկայացնող դան – դուածը քաղաքական ուժ մը կը ներկա – յացնէր»։

Սարկութիւնը պետական հաստատու – թիւն մըն էր Ռուսիոյ մէջ։ «Հիւսիսի Շամիրամը» իրաւունք կուտար աւատա – պետներուն բռնի աշխատանքի դատա – պարտել դժբախտ մուժիկները, դանա – կոծել։ Որեւէ չարժում եւ դանդատ խըս – տութեամբ կը պատժուէր։ Աղեքսանդր Ա. 1801ին զաղտնի յանձնախումբի մը կը յանձնէր սարկութեան քննութիւնը։ Ան – դամներէն մէկը, Սթրոկանով, ժողովի մէկ նիստին կը բացագանչէր. «Միլիոնա – ւոր մարդիկ կը զրան իրենց դերութեան ծանրութիւնը, աւելութիւն կը տիրէ ա – նոնց եւ հարստահարիչներու միջեւ, ա – զատութիւնը, անբռնաբարելի սեփակա – նութիւնը ըլլալու են դիւղացիին վիճա – կին հիմը»։

Սարկատէրերը դասակարգային համե – րաչխութեամբ կ'ընդդիմանային մուժիկ – ներու ազատագրումին։ Ինքնակալը կը մնար անզօր հսկայական ուժի մը առջեւ։ Սարուկներն ալ տարիներով, սերունդէ սերունդ, մշակած ըլլալով դաչտեր եւ անտառներ, հողերը սեփականութիւն կ'ընդունէին. «Մենք ձեզի կը պատկա – նինք, բայց ձեր հողերը մեր սեփականու – թիւններն են»։

61 միլիոն բնակչութեան յեսուն մի – լիոնը սարուկ էր, որուն քսան վեց մի – լիոնը ուղղակի կը պատկանէր ցարական ընտանիքին։ 65 հազար ազնուականներ ունէին քսան միլիոն սարուկներ։

Ազնուականներու զաւակներ կը յաճա – խէին Գերմանիոյ կէօթինկէն քաղաքի համալսարանը։ Ուսուցիչները ներչըն – չուած էին Ռուսոյէն եւ Ատամ Սմիթէն։ 1806ին Քէյսարով լատիներէն թեզ մը կը ներկայացնէր ցոյց տալով մասնաւոր մի – ջոցներ Ռուսիոյ մէջ սարկութիւնը յամ – րօրէն ջնջելու համար։ Հոն կը յաճախէր նաեւ Նիքոլա Թուրկենիեւ, ներչնչուած

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

— * —

ՄԻԼԱՆՕ.— Կիրակի, Ապրիլ 24։ Առա – ւօտուն հոծ բազմութեան մը ներկայու – թեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատար – ուեցաւ «Քառասուն Մանկունք» եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան մեր նահա – տակներուն։

Պատարագիչը՝ Զգօն Եպիսկ. ատուր պատշաճի քարոզ մը խօսեցաւ։ Երկեցո – ղութիւնը՝ զեկավարութեամբ Հ. Բամ – պակեանի եւ երգեհոնի ընկերակցու – թեամբ Տիկին Ա. Փափազեանի շատ տը – պաւորիչ էր։

Յուշատօնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 28 – ին, «Հայ Տան» մէջ, Բացման խօսքը արտասանեց Արիս Շալճեան, իսկ օրուան բանախօսը Բժ. Ա. Սրապեան պանծա – ցուց յիշատակը մեր անզուզական հերոս – ներուն, նահատակներուն, որոնք կռուե – ցան եւ զոհուեցան յանուն հայրենիքի։

×

Մայրերու Օրը տօնուեցաւ «Հայ Տան» մէջ Մայիս ութին։ Հանդիսութեան նա – խաձեռնութիւնը ստանձնած էր Տիկին Ա – լիս Պօյաճեան, որ իր չուրջը հաւաքած՝ փոքրիկներ, ներկաներուն հրամցուց պա – զեղիկ եւ այլապէս հոգեթով յայտագիր մը։

Պ. Զ. Մքրտիչեանի (Հայ Տան վար – չութեան կողմէ) բացման խօսքէն եաք ե – ղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւայլն։ Յայտագրին իրենց մասնակցու – թիւնը բերին Ա. Մալոյեան, Ա. եւ Հ. Ա – լեքսանեան, Ա. Տիլսիզեան, Մ. եւ Ա. Վարան, Շ. Բամպակեան, Գ. Սէֆեր – եան, Ս. եւ Ա. Պօրանեան, ինչպէս նաեւ Բամպակեան քառեակը։

Ներկայացուեցաւ «Անճաղիրը» թա – տերախաղը։

Թ.

ուսուցիչներէն՝ կը ըսէր. «Գերիներու սեփականատէրի մը զաւակ, մանուկ – նէս ճանչցայ մէլիոնաւոր մարդոց տա – ռապանքը։ Աղաղակող անարդարութեան մը տեսարանը ուժգնօրէն զարկաւ մտա – զաչ երեւակայութեանս եւ երբեք չմոռ – ուեցաւ։ Համալսարանին մէջ տպաւորու – թիւններս ամրացան, ըմբռնեցի յստակ – օրէն հայրենիքիս հաստատութեանց սը – խալ ըլլալը»։

Ցարերու փորձերը մեղմացնելու հա – մար սարուկներու վիճակը, կը մնան ան – յաջող։ Ազնուականներէն եւ քաղքենի դասակարգէն պիտի դան մտաւորական – ներ, , պայքարելու համար դրութեան դէմ։ Երկրէն դուրս պիտի բնանին արեւ – մըտեան դաղափարներով, պիտի աչխա – տին իրականացնել զանոնք ընկերային չարժումներ առաջացնելով։

Անգլիոյ մէջ ալ երեք հարիւր հազար կը տիրեն երկրին։ 2184 հողատէրեր տա – ճախնութիւնը սկսած էին Տիկին Ա – լիս Պօյաճեան, որ իր չուրջը հաւաքած՝ փոքրիկներ, ներկաներուն հրամցուց պա – զեղիկ եւ այլապէս հոգեթով յայտագիր մը։

Պ. Զ. Մքրտիչեանի (Հայ Տան վար – չութեան կողմէ) բացման խօսքէն եաք ե – ղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւայլն։ Յայտագրին իրենց մասնակցու – թիւնը բերին Ա. Մալոյեան, Ա. եւ Հ. Ա – լեքսանեան, Ա. Տիլսիզեան, Մ. եւ Ա. Վարան, Շ. Բամպակեան, Գ. Սէֆեր – եան, Ս. եւ Ա. Պօրանեան, ինչպէս նաեւ Բամպակեան քառեակը։

Ներկայացուեցաւ «Անճաղիրը» թա – տերախաղը։

Թ.

ԱՆՇԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

«Այո՛, դուն էիր, օ՛ իմ սիրականս, բայց մինակ չէիր։ Թեթեւ ու զուարթ քրքիջ մը լսեցի։ Լսեցի նաեւ մեւսաք – սեայ չրջազգեստի մը չրչիւնը ու քու ճայնդ որ կամացուկ կը լսուէր։ Կը վե – րադառնայիր տուն՝ կնոջ մը ընկերակ – ցութեամբ ...

«Չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս կրցայ վերա – պրիլ այդ գիշեր, չեմ գիտեր։ Հետեւեալ առաւօտ ժամը ութին գիս տարին Ինս – պրիւք, այլեւս ուժ չունէի դիմադրելու»։

×

«Երէկ գիշեր զաւակս մեռաւ — այսու – հետեւ վերատին միայնակ պիտի ըլլամ, արդեօք պիտի կրնա՞մ տակաւին ապրիլ։ Վաղը, անծանօթ մարդիկ, կոպիտ ու սեւ դգեստներով, պիտի գան, իրենց հետ պիտի բերեն դագաղ մը ուր պիտի դնեն իմ խեղճ, իմ միակ զաւակս։ Պիտի գան թերևս բարեկամներ ալ որոնք ծաղկեպը – սակներ պիտի բերեն, բայց ի՞նչ են ծա – ղիկները դագաղի մը վրայ ... Զիս պի – տի մխիթարեն, ինծի խօսքեր պիտի ը – սեն, խօսքեր, սակայն ատոնք ինծի հա – մար ի՞նչ օգուտ պիտի ունենան։ Գի – տեմ, վերատին մինակ եմ մնացած, եւ չկայ աւելի ահաւոր բան, քան միայնակ մնալ մարդոց մէջ։ Այս զաղափարը կաղ – մեցի տասնըվեցէն տասնըութ տարեկանը անցնելու քսանեչորս անվերջանալի ա – միսներու ընթացքին, երբ Ինսպրիւքի մէջ ապրեցայ ընտանիքիս ծոցին մէջ իբ – րեւ զերի մը, իբրեւ դատապարտեալ մը։

Ծորթ հայրս՝ հանդարտաբարոյ ու սա – կաւախօս մարդ մը, չատ բարի էր ինծի հանդէպ, իսկ մայրս, կարծես զարմանե – լու համար ինծի հանդէպ զործուած ա – կամայ անարդարութիւն մը, հնազան – դութեամբ ընդառաջ կ'երթար իմ բոլոր ցանկութիւններուս։ Երիտասարդները կը զառնային բոլորտիքս եւ սակայն ես զա – նոնք կը մերժէի յամառ կերպով մը։ Չէի ուզեր քիչ մը հեռու ապրիլ երջանիկ ու զոհ ու կը խրուէի առանձնութենէ ու անձկութենէ կազմուած աչխարհի մը մէջ, ինքզինքիս պարտադրելով ցաւ ու տառապանք։ Չէի հաղներ այն բոլոր նոր ու գեղեցիկ չրջազգեստները զոր կը դնէին ինծի համար, կը մերժէի յաճախել թատրոններն ու նուագահանդէսները ու չէի ցանկար բնաւ մաս կազմել ընկերա – կան զուարթ չրջագայութիւններու։ Հագիւ առնէն զուրս կ'ելլէի եւ եթէ կը հաւատաս, օ՛ իմ սիրականս, երկու տարի ապրելով այդ քաղաքին մէջ, հա – դիւ թէ կը ճանչնայի անոր տասը փողոց – ները։ Սպաւոր էի ու կ'ուզէի մնալ սուգի մէջ։ Բոլոր այն զրկանքները զոր կ'ա – ւելցնէի քու տեսքիդ հեռու ըլլալու զըր – կանքին, կը զինովցնէին զիս։

Վերջապէս, չէի ուզեր անջատուիլ քեղ հանդէպ ունեցած կիրքէս։ Կ'ուզէի մի – այն քեզմով ապրիլ։ Ժամերով, օրերով տունը կը նստէի ու միայն քու մասիդ կը մտածէի, մտաբերելով չարունակ այն հարիւրաւոր պզտիկ յուշերը զոր ունէի քեզմէ՝ բոլոր հանդիպումներն ու սպասումները։ Եւ որովհետեւ բազմա – թիւ անզամներ ոդեկոչած եմ իմ անց – եալիս իւրաքանչիւր վայրկեաններդ, ամ – բողջ երանութեանս յիշատակները բո – յսվառ մնացած են երեւակայութեանս մէջ։ Այսօր ալ տակաւին այդ անցնող տարիներու իւրաքանչիւր վայրկեանը կ'ապրիմ նոյնքան չերմութեամբ եւ յու – զումով, կարծես թէ երէկ ըլլար, երբ այդ անցքերը կ'եռեւեփէին արիւնս ...

«Այնուհետեւ, քեզմով ապրեցայ մի – այն։ Կը գնէի քու բոլոր զիրքերդ, երբ քու անունդ կ'երեւար լրագրին մէջ, այդ օրը ինծի համար տօնական օր էր։ Կը հաւատա՞ս երբ ըսեմ թէ զոց գիտեմ քու իւրաքանչիւր զրքիդ տողերը, այնքան որ կարդացած ու վերատին կարդացած եմ զանոնք։

ՍԹԵՓԱՆ ՅՎԱՑԿ

(9 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ հայագիտական ուսումնասիրութ, թիւ 1–3, Յունուար – Մարտ 1966։ Հրատարակութիւն վիէն – նայի Մխիթարեան Միաբանութեան։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, թիւ 4, Ապրիլ 1966, Վենետիկ, Իտալիա։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷ ժամանած է հայ կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարքը Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. , որ հովուապետական իր անդրանիկ այցելութիւնը կը կատարէ Եգիպտոս : Օգակայանը զինքը դիմաւորած են Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը , Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ՝ Գերապայծառ Պայեան, Ազգ. Առաջնորդարանի, Աւետարանական համայնքի, Ազգ. կազմակերպութեանց եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչներ :

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Լա Փրենսա թերթը Ապրիլ 28ի իր թիւով արձագանգ հանդիսացած է դասախօսութեան մը զոր տուած է Փուան Անթոնիօ Սոլարի « Միջազգային բարոյական խնդիր մը՝ հայկական հարցը» նիւթին շուրջ :

ՊՈԼՍՈՅ ճատրակի ախոյեան եղած է Պ. Ժիրայր Օհանեան, որ անդամ է Թուրքիոյ ճատրակի ընկերութեան : Թուրքիոյ պատուիրակ ընտրուած է, մասնակցելու համար ճատրակի միջազգային համաժողովին :

ԱԹԷՆՔԻ պետական Օփերային մէջ Փուչինիի Լա Պոհէմ օփերային Միմիի դերը խաղացած է յունահայ ծանօթ երգչուհի Տիկ. Ծաղիկ Գազանճեան : Տեղական մամուլը գովեստով կը խօսի Տիկին Գազանճեանի մասին :

ԻՐԱՔԻ Հայոց առաջնորդ ընտրուած է Ասողիկ Եպիսկ. Ղազարեան : Այս ընտրութիւնը կատարուած է միաձայնութեամբ խառն ժողովի մը ընթացքին, որ դումարուած է Ազգ. կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով, մասնակցութեամբ շրջաններու թաղական Խորհուրդներու եւ կեդրոնական վարչութեան անդամներուն :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Մայիս մէկին մեռած է ընկեր Ադամ Գրիգորեան : Եղած էր կըրթական գործիչ եւ հաւատաւոր Դաշնակցական :

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

1969 թուականին լրանում է Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակը : Այդ առթիւ Թումանեանի տուն – թանգարանը նախատեսում է կազմել բանաստեղծի գործերի մատենագիտութիւն եւ լոյս ընծայել «Թումանեանը համաշխարհային գրականութեան մէջ » խորագրով մի դիրք : Ուստի թանգարանը դիմում է սփիւռքահայ մեր բոլոր հայրենակիցներին եւ խնդրում օգնել այդ գործին, ուղարկել բանաստեղծի արտասահմանում լոյս տեսած ստեղծագործութիւնները հայերէն եւ օտար լեզուներով, նրա մասին՝ ինչպէս առանձին գրքերով, այնպէս էլ զանազան ամսագրերում , ժողովածուներում եւ թերթերում տպագրուած նիւթերը :

Այն դէպքում, երբ հնարաւոր չի լինի ուղարկել հրատարակութիւնները, խնդրում ենք դրանք փոխարինել լուսանկարով, նշելով հետեւեալ տուեալները՝ հրատարակութեան վայրը ,թերթի, գրքի կամ ամսագրի անունը, տարեթիւը, ամսաթիւը, համարը եւ էջը :

Միաժամանակ խնդրում ենք, եթէ հայկական գաղթօջախներում գոյութիւն ունեն Թումանեանի անուան դպրոց , մանկապարտէզ, գրադարան կամ որեւէ մշակութային միութիւն, յայտնել մեզ դրանց հասցէն :

Սփիւռքահայ թերթերին խնդրում ենք արտատպել այս դիմումը :

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆ

«Հայրենիքի ձայն»

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Դ.

1917 Սեպտեմբեր 25ին, երբ արդէն իր օրերը համրուած էին, Քերենսկիի ժամանակաւոր կառավարութիւնը վերջապէս կ'ընդունէր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը :

Խորհրդային կառավարութիւնը , 1917 Նոյեմբեր երկուքին (15) հրամանագրով մը իր կարգին կը յայտարարէր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը : Նոյն ամսու 30ին, Լենին եւ Սթալին, Հայոց անկախութիւնը ճանչցող եւ հայկական ժողովրդավարական կառավարութեան մը կազմութիւնը թելադրող յայտարարութիւն մը կազմեցին : Մի քանի օր ետք, Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուտրօ Ուիլսըն կ'ընէր նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը, Թուրքիոյ ճնշուած ժողովուրդներու, մասնաւորաբար Հայերու վերաբերմամբ (1918 Յունուար 8ին) :

Այս երկու յայտարարութիւնները զարկ տուին Հայոց խանդավառութեան եւ զանոնք քաջալերեցին շարունակելու համար պայքարը :

1917ի Հոկտեմբերին, երբ ռուսական բանակները բոլշեւիկեան յեղաշրջումով քայքայուեցան , Թուրքիոյ Արեւելեան ճակատին վրայ հայկական զօրամասեր կը մնային, համաշխարհային պատերազմը շարունակելու՝ դաշնակիցներու կողքին : Հակառակ դաշնակիցներէն ոչ մէկ օժանդակութիւն չստանալուն, Հայերը շարունակեցին պատերազմիլ ու պաշտպանել իրենց հողամասերը ,ութ ամիս շարունակ առանձինն կռուելով Տրապիզոնի , Երզնկայի , Էրզրումի , Մուշի եւ Վանի ճակատներուն վրայ . աստիճանաբար նահանջելով հասան Ռուս – Թրքական նախկին սահմանը : Դժբախտաբար , բոլշեւիկեան Ռուսաստանը հարկադրուեցաւ ստորագրել Պրեսթ Լիթովսքի դաշնագիրը , 1918 Մարտ երեքին, որով Թուրքերուն կը տրուէին Ռուսերուն կողմէ գրաւուած հայկական հողերէն զատ , նաեւ Պաթումը , Օլթին, Արտահանը եւ Կարսը : Թուրքերը քաջալերուած ատկէ, աւելի յառաջացան, եւ ուզեցին մընացեալ Հայութիւնը բնաջնջել , ինչպէս ըրած էին 1915ին, իրենց հպատակ Հայերուն :

Հայկական զօրամասերը սակայն եւ ինքը հայ ժողովուրդը ամբողջ, հերոսական ճակատամարտներ մղեց Սարտարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարաքիլիսայի դռներուն առջեւ ու պարտութեան մատնեց Թրքական բանակները 1918 Մայիս 28ին եւ նոյն օրը հռչակեց անկախութիւն եւ ստեղծեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

1918 Յունիս չորսին, Թուրքերը, Պաթումի խորհրդաժողովին մէջ հաշտութիւն կնքեցին Հայոց հետ եւ ճանչցան Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը :

Հայաստանի Հանրապետութիւնը իր նեղ սահմաններուն մէջ ապրեցաւ, վճռապէս պաշտպանեց իր սահմանները , իսկ Հայութեան մէկ մասը Բագուի մէջ դիմադրեց Թրքական ներխուժումին, որոնք այդ դիմադրութեան շնորհիւ չկրցին անմիջապէս գրաւել Բագուի նաւթահորերը :

Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ հայ ժողովուրդը, այս ամբողջ ժամանակաշրջանին , միս մինակ մնացած էին , եւ առանձին տարած էին պայքարը :

1918 Հոկտեմբեր 30ին, Թուրքիա , դաշնակիցներէն պարտուած , կնքեց Մուտրոսի զինադադարը : Հայաստանի Հանրապետութեան զօրամասերը վերադրաւեցին Կարսը, Արտահանը, Օլթին , եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը դարձաւ 54 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ անկախ պետութիւն :

Իր կազմութենէն մէկ տարի ետք, Հայաստան արդէն կազմակերպուած վարչական մեքենայով պետութիւն մըն էր : Ազգերու մեծ մասը ճանչցաւ անոր անկախութիւնը եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ փոխանակեց : Հայկական կառավարութեան պատուիրակութիւնը գնաց Փարիզ, մասնակցելու Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին :

Անկախ Հանրապետութեան մը ստեղծումը ծայր տուաւ հայրենասիրական լայն շարժումի մը, որ աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերը միացուց իրար, անոնցմէ շատեր իրենց պատրաստակամ մասնակցութիւնը բերին հայրենիքի վերակառուցման :

1919 Յունուարին չորս մեծ պետութիւնները՝ Անգլիա, Մ. Նահանգներ , Ֆրանսա եւ Իտալիա ընդհանուր ձեւով բանաձեւեցին դաշնակիցներու պատերազմական նպատակները, որոնք կ'ընդգրկէին Թրքական կայսրութեան ենթակայ ժողովուրդներու ազատագրման հարցը :

« Նկատի ունենալով որ Թուրքերը պատմականօրէն անկարող եղան լաւ կառավարելու իրենց ենթակայ ժողովուրդները, նկատի ունենալով նաեւ Հայերու եւ այլ ազգերու սարսափելի ջարդերը , դաշնակից եւ անոնց բարեկամ պետութիւնները կը համաձայնին որ Հայաստան, Սուրիա, Միջագետք եւ Արաբիա ամբողջովին բաժնուին Թրքական Կայսրութենէն » :

1920 Յունուար 14ին դաշնակիցներու բարձրագոյն խորհուրդը , «Տը Ֆաքթօ», կը ճանչնար Հայաստանն ու իր ժողովուրդը :

Նախագահ Ուիլսընի կողմէ Հայաստան ուղարկուած Ամերիկացիներ Քինկ, Քրէյն եւ զօրավար Հըրպըրթ ուսումնասիրեցին նոր հանրապետութեան սահմանները :

(4 Շար.)

ԳԻՏԱԿԱՆ

Կենդանիները կրնա՞ն իրեց մարմնին եւ ներքին օրկաններուն չափերը փոխել : Այս հարցումին հետաքրքրական պատասխան մը տուաւ , վերջերս , լեհ գիտնական Աուկուսթ Տենիլ : Ան մասնաւոր ուսումնասիրութիւններ կատարեց հիւսիսային շրջանները ապրող մկնաքիսներու՝ սուր գունչով մուկերու վրայ : Այս մուկերը զարմանալի կերպով կը փոխեն իրենց ծաւալն ու չափերը ըստ տարուան եղանակներուն : Այսպէս, ձմեռուան ընթացքին անոնց գանկը կը փոքրանայ 17 տոկոսով, իսկ ուղեղին ծանրութիւնը կը պակսի 25 տոկոսով : Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուին, թէ ներքին օրկանները եւս նոյն եղանակին կը փոքրանան : Այս փոփոխութիւնները բացատրելի են այն հանգամանքով, որ կենդանին պէտք է յարմարի գոյութեան բնական պայմաններուն , հիւսիսային շրջաններուն մէջ, ուր ամառը կարճատեւ է , իսկ ձմեռը՝ երկար ու ծանր :

Այս փորձերը եւ ուսումնասիրութիւնները, որոնք կատարուեցան մկնաքիսներու վրայ, դեռ լրիւ չեն լուսաբաներ եղանակային փոփոխութիւնները այդ կենդանիներու մարմնին մէջ, բայց անոնք մասամբ կը բացատրեն նմանօրինակ երեւոյթները աւելի մեծ կենդանիներու մօտ, որոնք կը ձմեռեն բարեխառն գօտիներու մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Իսկ Մատլէն Մօպրէի ականջին կը փսփսար .

— Իրա՞ւ այդ դանձին պիտի տիրանանք :

— Ես իմ դանձիս տիրացած եմ արդէն, եղաւ խմբագիրին պատասխանը :

Եւ այր կին իրարու փաթթուեցան :

ԱՀԱ ԴՐԱԽՏ ՊԻՏԻ ՄՏՆԵՍ

Լոյսը հազիւ ծագած, հետազօտիչները Իպրահիմի առաջնորդութեամբ տուն վերադարձան :

Ճամբաները բաց էին. ոչ մէկ վը – տանդ :

— Միայն արեւելեան կողմը կասկածելի մարդիկներ նշմարեցինք, կարծեմ թէ մեր մեկնումին կը սպասեն ուր երթալնիս հասկնալու համար, վերջացուց Իպրահիմ :

— Այդ կողմէն վախ չունիմ, պատասխանեց Մօպրէ :

— Ուրեմն ճամբայ ելլենք :

Քանի մը վայրկեան ետքը երկրախուզական խումբը ճամբայ ելաւ :

Իրիկուան ժամը հինդին, առանց որեւէ միջադէպի, Ուլէտ – Մէրշուֆ հասան :

Ժամ մը վերջը ամէն բան կարգի դրուած եւ բանակատեղին դարձեալ անառիկ բերդի մը վերածուած էր :

Գանձին առաջին գուռը առանց որեւէ դժուարութեան բացին : Զարտաք զայն իրենց վրայէն գոցելէ ետք երկրորդ գուռը բացաւ : Ճարտարագէտը երկու քարայները, քառանկիւն ու կլոր քարայրները լաւ մը խուզարկելէ ետք համոզուեցաւ որ ամէն բան իր տեղն էր : Զարտաք գործի սկսաւ, Մօպրէն եւ Բզէզը կլոր քարայրին մէջը կեցնել տուաւ, իսկ ինքը, տօքթօրը, երկու քոյրերը եւ Իպրահիմը դուրսի քառանկիւն քարայրը դարձան : Իպրահիմ երկու քարայրները իրար միացնող դրան մէջտեղը կեցաւ :

Զարտաք այս կարգադրութիւնը յատկապէս ըրաւ որ, երբ ինք բանալին դարչընել սկսի, քարայրին ամէն կողմը հըսկողութեան տակ ըլլայ : Երբ ամէն ոք իր հսկիչի տեղը գրաւեց, Զարտաք մուտքի դրան պատին մօտեցաւ, Զմոռնանք ըսելու թէ քարայրը լուսաւորուած էր կանխաւ բերուած ջահերով :

— Պատրա՞ստ էք, հարցուց Զարտաք :

— Այո, պատասխանեցին ամէնքը միաբերան :

Զարտաք սկսաւ ձեռքի Կանաչ Ադամանդը պատին վրայի եօթը ծակերէն առաջին չորսին մէջ խոթել : Այսպէսով , երկու անդամ, Մեծ արջ համաստեղութեան դլխաւոր չորս աստղերուն շրջանը ըրաւ : Յետոյ, Ադամանդը իններորդ ծակը խոթեց , յետոյ տասներորդը :

Երբ Ադամանդը տասներորդ ծակը մըտաւ, պատը տեղէն երերաց :

— Տասնեւմէկերորդ ծակն է, ուշադրութիւն , պատրա՞ստ էք, գոչեց Զարտաք :

Եւ Ադամանդը տասնեւմէկերորդ ծակը խոթեց :

Ներսէն , կլոր քարայրէն սուր աղաղակ մը լսուեցաւ : Ամէնքը մէկէն հոն վազեցին : Մօպրէ , ապշահար , դետնին վրայ բացուած խոշոր ծակի մը վրայ ծռած դէպի վար կը նայէր :

— Բզէզ, Բզէզ, ի՞նչ եղար, տղաս, գոչեց Փիէր անձկութեան մատնուած :

— Հոս եմ, վարպետ, պատասխանեց Բզէզի ձայնը հողին տակէն :

— Ո՞ւր ես : Մէկ տեղդ բան մը եղա՞ւ :

— Ոչ, հոգ մի ընէք, պոռաց Բզէզ հողին տակէն : Հեռու չեմ , ձեր ձայնը կը լսեմ ...:

— Մէկ տեղդ ցաւցուցի՞ր, հարցուց Մօպրէ :

— Ոչ, մինակ վիրաւոր ձեռքիս վրայ ինկայ եւ քիչ մը ցաւեցաւ ... բան մը չէ ...:

Ինչպէս ասկէ առաջ ալ պատկերացուցած էինք արդէն, այս կլոր քարայրին դետինը երկու հաւասար մասերէ կը բաղկանար , որոնցմէ մին միւսէն տասնեւհինգ սանթիմեթրի չափ աւելի բարձր էր : Այսինքն այս երկրորդ քարայրին դետինը կէսէն սկսեալ սանդուխի աստիճանի մը պէս միւս կէսէն աւելի բարձր էր : Երկրաչափական ասացուածքով, քարայրին մակերեսը, սապէս, երկու հաւասար հատուածներէ բաղկացած էր.

Այս երկու կիսաբոլոր հատուածներէն մին միւսէն աւելի բարձր կը կենար, եւ բարձր մասն ալ քարայրին մուտքի դրան կողմը նայող պատին առջեւը կ'իյնար :

Հազիւ թէ Զարտաք Կանաչ Ադամանդը տասնեւմէկերորդ ծակը խոթած, Մօպրէ եւ Բզէզ ջրվէժի պէս վերէն վար դահավիժող ջուրի մը պարպուելուն ձայնը լսեցին : Եւ յանկարծ, այս երկու կիսաբոլոր հատուածներէն բարձրը , այն որուն վրայ Բզէզ կը կենար, մէկէն ի մէկ տեղէն խախտելով իր տակ պարապութիւն մը բացաւ եւ Բզէզ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով, բացուող հորին մէջ ինկաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ տասնին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Փոն տը Շէրիւրէն բարեսէր անձնաւորութիւն մը՝ Պ. Գ. Սոմունեան, ուխտի մը հետեւանօք, այցելեց Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի Հանգստեան տունները եւ պատսպարեալներուն բաժնեց 10ական ֆրանք, այսինքն 1300 ֆրանք, որուն համար եւ յանուն մեր ծերերուն կը յայտնենք մեր ջերմ շնորհակալութիւնները :

Պ. Աշճեան Յակոբ 500, եւ 300 ֆրանք, Պ. Մ. Խաչիկեանի ձեռամբ (Մարսէյլէն) հաւաքուած 120, ողբ. Էօժէնի Թօրամանեանի մահուան առթիւ, Պ. Կիւլպէնկ Մաւեան (Տիժօն) հարիւր, Պ. Տիրան Պէրպէրեան հարիւր, Այրի Տիկ. Ղուկասեան իր ողբ. ամուսնոյն յիշատակին 100, Պ. Պետրոս Սաաթճեան իր ողբ. կնոջ յիշատակին 85, Պ. Արմէն Տապաղեան 85, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան 50, Տիկին Լօլոյեան ողբ. տիկին Մելինէ Հէնարի մահուան առթիւ 50, Պ. Ա. Ճօրթուեան 60, Տէր եւ Տիկին Ա. Տօլմաճեան 30, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան 45, եւ Տիկին Գամեան յիսուն, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկ. Փափազեանի մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Մ. Պարտիզպանեան իրենց մօր՝ ողբ. Զապէլի մահուան տարելիցին առթիւ 50, Պ. Ժամկոչեան Մասիս, Պ. Սարաճեան Յ. եւ Տ. Ղոնեանց 35ական, Պ. Հայրապետեան Ս., Ա. Սարգիսեան, Լ. Տօնիկեան, Տիկ Սաատէթեան Մ. 35ական ֆրանք : Տիկ. Մանուկեան Եղիսաբէթ 30 ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու Մ. 20 ֆր., Ե. Պապեանի յիշատակին, Տիկին եւ Օր. Պօյաճեան, Պ. Պ. Քէշիշեան Բ.: Հէքիմեան Օթօն քսանական, Այրի Տիկին Աննիկ Մարգարեան իր ողբ. ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան, Պ. Պ. Վ. Ապուլեան, Օ. Սարեան եւ Տիկին Ժագլին Սիւէրօ 15ական, Տըպօթօն, Տէմիրճեան Ժ., Արսլանեան Բ., Սըրմագէշեան Տ., Տիկիններ Տէկրանժ, Ա. Թագւորոֆ, Լ. Զէօրտիւգեան, Գըրըգճեան Ռ. եւ Պ. Իւթիւճեան 10ական ֆր.:

Պ. Պ. Պալանցեան Յ., Դուրեան Պ., Պունիաթեան, Շամտանճեան Մ., Սիրունեան Ա., Տիկիններ Ա. Սուճեան, Ի. Լակարտ, Ա. Թագւորոֆ 5ական ֆրանք:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհալուստի առթիւ կը պատարագէ Գարեգին Աբեղայ Պէքճեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՍԵԼԵԱՆ ԿՏԱԿ »
(Մարսիլիոյ շրջանի գաղութի ուշադրութեան)

Ինչպէս նախորդ տարիներուն Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, այս տարի եւս ՍԵԼԵԱՆ ԿՏԱԿի եկամուտները պիտի յատկացնէ Մարսէյլի շրջանին կարօտ ընտանիքներու հիւանդկախ կամ տկարակազմ երախաներ կամ երիտասարդներ կազդուրման կայաններ ղրկելու :

Դիմումները պէտք է կատարել մինչեւ Յունիս 15, Մարսէյլ (քաղաք եւ արուարձաններ) Պ. Միքայէլ Խաչիկեանի, Կարտանի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Բէթէնեանի, Էքս ան Փրովանսի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Յարութիւն Պօղոսեանի, կամ ուղղակի Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի հասցէով.

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni — PARIS (16e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

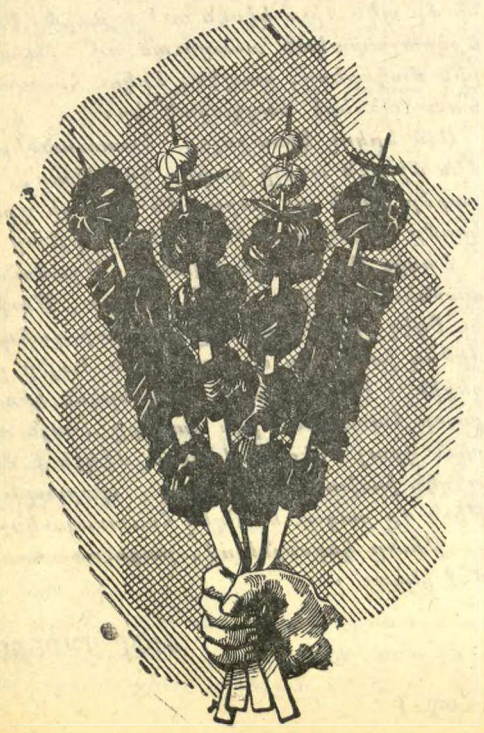

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երրեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ. Մարիօ Հանիստիս (հայերէն), Տէտէճեան քառեակը (նուագ), Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :
Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Կէս գիշերէն ետք՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

Կը նախագահէ.— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Կառքերը կը մեկնին Պօմոնէն ժամը 8·30ին: Պուլվ. Պօմոն, եկեղեցիին քովէն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ողբերգութիւն»: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թոգաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Ռիւ Քիւնեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝
ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (հայ Սանինեան) մէկ արար :

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օրերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարախումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պարերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատրերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըրեան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէփէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեանի :

նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
29
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
29 MAI
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10622

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.622

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Պատգամաւորական ժողովին առթիւ)

—o—

Ջախտաս է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, 21 տարեկան յաղթանդամ երիտասարդ :

Իր 17րդ պատգամաւորական ժողովը կը գումարէ Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 28 - 30 :

Հիմնուած 1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ ա՛յնքան վայրկեան հեռանկարներ կային Հայկական Դատի արդար լուծումին համար, հայ բենասէր տղոց ու աղջիկներու երիտասարդական այս կազմակերպութիւնը չուռով ծաւալումն հանդամանք ստացաւ :

Փարիզի ու գաւառի մէջ մանանճիւղեր կազմուեցան կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ : Առաջին օրէն ըս – կըսեալ կազմակերպութիւնը դրուեցաւ ամուր հիմերու վրայ : Տարուէ տարի բարգաւաճեցաւ փորձառութիւն ձեռք բե – րաւ, ու այսօր մեզի կը ներկայանայ երկու տասնեակ տարիներու բեղուն դոր – ձունէութեան վաստակով բեռնաւոր :

Անցեալ տարի հանդիսաւորապէս ոտնեց իր քսանմեակը : Նոր ծրագիրներ կազ – մեց, աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու հա – մար մանանճիւղերու աշխատանքները :

Փարիզի կեդրոնական վարչութիւնը , հետեւելով ժողովրդավարական սկզբ – մունքներու եւ քաջալերելու համար տե – ղական մանանճիւղերու նախաձեռնու – թիան ոգին, կերպով մը ապակեդրոնաց – ման դրութիւն ստեղծած է կազմակեր – պութեան մէջ :

Այսպէս, երկու Շրջանային վարչու – թիւններ կազմուած են : Մէկը հարաւա – յին Ֆրանսայի համար, կեդրոն ունենա – լով Մարսէյլը, միւսը կեդրոնական Ֆը – րանսայի՝ կեդրոն ունենալով Լիոնը :

Այս վերջինին կապուած են բացի Լիո – նէն՝ Տէժոնի, Վիշիի, Կրընոպլի, Վալան – սի, Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի մաս – նաճիւղերը :

Փարիզեան շրջանի Նոր Սերնդական – ները Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ունին ի – րենց սեփական ակումբը, ուր կը հաւաք – ուին միշտ ժողովներու եւ դասախօսու – թիանց համար :

Կեդր. վարչութիւնը շարքերու հայեցի դաստիարակութեան համար դասախօ – սութեան նիւթեր պատրաստելով եւ բաղ – մապատկելով կը ղրկէ բոլոր մասնաճիւղե – րուն : Հայոց պատմութեան, հայ դատի եւ հայ գրականութեան մասին բազմաթիւ դասախօսական գրութիւններ ղրկուած են արդէն բոլոր մասնաճիւղերուն :

Տարեկան բանակումներուն ընթացքին եւս նոյն նիւթերու մասին կը խօսուի Նոր Սերնդականներուն :

Անցեալ Օգոստոսին բանակումը տեղի ունեցած էր Միջերկրականի ափերուն վը – րայ, Սէն Ռաֆայէլ, գանազան չրջաններ – էն 250 տղոց եւ աղջիկներու մասնակցու – թեամբ :

Նոր Սերունդը տարիներէ ի վեր կը հը – րատարակէ իր պաշտօնաթերթը, Հայաս – տան, Հայերէնն եւ Ֆրանսերէն լեզուներ – ով : Ամսագիրը չարաթաթերթի վե – րածուած է երեք տարիէ ի վեր եւ կանո – նաւորաբար լոյս կը տեսնէ :

Թէ՛ Հայերէնի եւ թէ Ֆրանսերէնի բաժնի աշխատակիցները մեծ մասամբ կը պատկանին Նոր Սերունդին : Հայերէն յօդուածներու հեղինակները Մերձաւոր Արեւելքի երիտասարդ տղաքն են, որոնք հնարաւորութիւն ունին մայրենի լեզուն հիմնական կերպով սորվելու տեղական դպրոցներու մէջ :

Իսկ Ֆրանսերէն դրութիւնները կը տա – րագրեն այս հիւրընկալ երկրին մէջ ծնած եւ ուսած Նոր Սերնդականները :

Հայաստանի երկու բաժիններու վա – րիչները մէկէն սերունդին պատկանող ընկերներ են :

Տեղ տեղ հայերէնի դասընթացքներ կազմակերպուած են՝ անդամներուն համար :

Նոր Սերունդի ժողովներու խօսակցա – կան լեզուն հայերէնն է : Նոյնն է տան – նադրութեանց ու թղթակցութեանց համար :

Այս մարզին մէջ Նոր Սերունդը կը տարբերի Ֆրանսահայ երիտասարդական ուրիշ կազմակերպութիւններէ, որոնց բանաւոր ու գրաւոր լեզուն Ֆրանսերէնն է :

Երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին հազարաւոր հայ տղաք ու աղջիկներ մը – տած են Նոր Սերունդի դրօշին տակ եւ ներընչուած հայրենասիրական ոգիով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը տնկարան մըն է, ուր կը պատրաստուին թեկնածուներ՝ Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու համար :

Վերջին տարեշրջանին 25 Նոր Սերըն – դականներ Դաշնակցական դարձան, 18ը Փարիզէն, — երկու ամիս առաջ :

Սէնթ Էթիէնի պատգամաւորական ժո – ղովի օրակարգին վրայ կան կարեւոր հարցեր, որոնք վստահ ենք թէ պիտի քննուին մեծ ուշադրութեամբ եւ անցեալի փորձառութեան լոյսին տակ :

Ողջունելով 17րդ պատգամաւորական ժողովը, բարւոք լուծում կը մաղթենք առաջադրուած ծրագիրներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՅՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ, ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Մեր հաղաբական բաղձանքներուն ի – րականացումը մեծապէս կը տուժէ, երբ ազգին երկու կէսերը — Արտասահմանի մէջ — իրարմէ բոլորովին տարբեր պա – հանջներ ներկայացնեն Միացեալ Ազգե – րուն : Կամ ուրիշ տեղեր :

Որովհետեւ , մեր աղերսագիրները կարդացողները կրնան մեր երեսին պո – ռալ .— Նախ գացէք իրարու խօսք հաս – կըցէք ու յետոյ եկէք մեր գլուխը ար – դուկելու ...

Հայրենակիցներ ունինք, որոնք կը կար – ծեն թէ մեր ներքին կռիւներուն միայն մենք, Հայերս, ծանօթ ենք ու մեզ հիւ – րընկալող ժողովուրդներուն վարիչ շըր – ջանակները անտեղեակ են մեր անբուժելի անմիաբանութեան :

Զարաչար կը սխալին այս հայրենա – կիցները :

Մեծ պետութեանց — նոյնիսկ մանրա – նկարներէն շատերուն — գաղտնի սպա – սարկութիւնները արծիւի տեսողութիւն եւ շան լսողութիւն ունենալով , շատ մօ – տէն ծանօթ են մեր ազգային *փէհլիվանա* – *կան* մարզանքներուն, որոնք հանդիսա – տեսը խնդացնելու յատկութենէն ալ զուրկ են, այսօր :

Իւրաքանչիւր արտաքին գործոց նա – խարարութեան պաշտօնատուն, որ ունի իր Մերձաւոր Արեւելեան Հարցերու Բա – ժինը, գիտէ թէ արտասահմանեան Հա – յաստանը ունի երկու ճակատ — մէկը Դաշնակցութեան ճակատը, միւսը հակա – Դաշնակցութեան ճակատը :

Գիտէ նաեւ թէ առաջինը ինչ ուղղու – թեան կը հետեւի եւ ինչպէս կը բանաձե – ւէ հայ ժողովուրդին պահանջները, իսկ միւսը ի՛նչ քաղաքականութիւն որդե – գրած է :

Գիտէ թէ Դաշնակցութեան ճակատը կը պանծացնէ Մայիս – Քսանըուրը եւ կը պարզէ ազգին կարմիր – կապոյտ – նա – րընջագոյն դրօշակը, իսկ միւսը Մայիս Քսանուրին եւ եռագոյնին անունները լը – սէ՝ կը բրտնի, կը կարմրի եւ կը ջղայ – նանայ՝ հիւանդանալու աստիճան :

Այս զոյգ ճակատները իրարմէ հեռա – ցընող խրամատը շփոթութեան մատնած է Արեւմտեան երկիրներու այն շրջանակ – ները, որոնց դուռը ափ առած են 1878– էն ի վեր, վառ ի վառեալ յոյսերով ու ակնկալութիւններով զրահուած :

Արդարեւ, այս շրջանակները, տակա – ւին , չեն գիտեր թէ երէկուան «պզտիկ դաշնակից»ին ուզածը ի՞նչ է, իսկապէս :

Մենք գիտե՞նք : Ազգը գիտէ՞ :

Կար ատեն մը, երբ Սեւրի Դաշնագիրին անունով կը խօսէր միայն Դաշնակցու – թիւնը, ինչպէս կը խօսի այսօր ալ :

Իսկ միւս ճակատը 1947ի Մայիս ամ – սուն միայն արթնցաւ, յանկարծ, որով – հետեւ այդ թուականէն մինչեւ երկու տարի առաջ , Խորհրդային Միութիւնն ու Թուրքիան խնամիական կապեր ունէ – ին իրարու հետ : Ինչպէ՞ս կարելի էր··· փրցնել այդ կապը՝ Արտասահմանի մէջ Սեւրի Դաշնագիրին անունը բերան առ – նելով :

Այո՛, այս իրողութեան ծանօթ են մեզի բարեկամ ճանչցուած պետութեանց պատ – կան շրջանակները :

×

Այնքա՞ն փոքր ենք եւ նիւթական եւ այլ ուժերով այնքա՞ն անշնչան ու աննկատե – լի որ մենք զմեզ աւելի եւս կը տկարա – ցընենք ու աւելի անփառունակ դիրքի մը մէջ կը դնենք, եթէ միջազգային հիմ – նարկութեան մը աջակցութիւնը աղերսե – լու արարողութեան ընթացքին ալ իրարու խօսք չհասկնանք ու ներկայանանք այս կամ այն ատեանին՝ հակամարտ — իրար չբռնող — պահանջներով :

Փողոցէն անցնող հայ խանութպանն անգամ խամրուած է որ ուժերու եւ շա – հերու ներկայ դասաւորումին մէջ, որեւէ յոյս, որեւէ հաւանականութիւն չկայ որ Հայոց ազգին պահանջները — ո՛ր ճակա – տէն ալ ներկայացուած ըլլան — լրջօրէն ընկատի առնուին՝ ժողովուրդներու ճա – կատագիրը վճռող հզօր պետութեանց կողմէ :

Եթէ հրաշք մը պատահի եւ մեր պա – հանջները — Ուիլսընեան հողերու յանձ – նում մեզի եւ անկախութեան ճանաչում— բարեացակամ ընկատուման արժանանան, դարձեալ, որեւէ հաւանականութիւն չկայ որ անոնք իրապէս գոհացում ստանան :

Այս շա՞տ փափուկ հարցին ճնշուածքեան ատեն՝ կամ բառերս պիտի ծամծմեմ ինքզինքս ու ազգը ճնշացնելու համար եւ կամ վէրքին կապը պիտի բակեմ ազգին աչքին առջեւ : Կը նախընտրեմ այս երկ – րորդ ճեւը :

Արեւմտեան աշխարհի դիւանագիտու – թիւնը որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չի տար, ներկայիս, շարժման մէջ դնելու իր ընթրամտութիւնն ու հնարամտութիւ – ն՝ ի նպաստ մեր պահանջներուն գոհա – ցումին :

Եթէ նոյնիսկ ունենայ այդ տեսակ տը – րամադրութիւն մը , միջոցները չունի իր կամքը պարտադրելու հանրածանօթ ա – ւազակին , որ փոխարէն պահակեր է Հայոց աշխարհի հողերուն վրայ :

Այս տխուր կացութիւնը մեծապէս դարմանուած պիտի ըլլար , եթէ մեր «հօբար»ը դոյզն չափով մը շահագրգռո – ւած ըլլար մեր պահանջներով եւ ճեւ մը յանձնարարէր զանոնք արդարօրէն , խղճ – մտօրէն իրականացնելու :

Դժբախտաբար, Խորհրդային Միու – թեան համար, հեռաւոր մարդակերներ – ու նպատակը աւելի հետաքրքրական նիւթ է, քան մօտաւոր ազգականէն գող – ցուած հողերը ետ պահանջելու իր «հօ – բար»ական իրաւունքը :

Երեւանն անգամ չի կրնար ժխտել այս ճշմարտութիւնը :

Ո՛չ Խորհրդային Միութիւնը, առան – ձինն, կրնայ մեր բաղձանքներուն իրա – գործումը մեզի հրամցնել ոսկի ափսէի մը վրայ, ո՛չ ալ Արեւմտեան աշխարհը :

Որովհետեւ, առաջին պարագային, այս վերջինը թոյլ պիտի չտար որ Մոսկուա տէր ու տիրական դառնար Ուիլսընեան Հայաստանին, իսկ, երկրորդ պարագա – յին, Մոսկուան թոյլ պիտի չտար որ Ա – րեւմտեան աշխարհը ազդեցութեան գօտի մը հաստատէր Տարօն – Վասպուրականի մէջ :

Քառասուն տարի առաջ ալ, Լենինի բանակը չկրցաւ հանդուրժել որ բրիտա – նական կայսրութիւնը — կարմիր Առաք – եալին բացատրութեամբ — «յառաջապահ դիրք մը գրաւէր ի Կովկաս», երես տա – լով··· Դաշնակցական Հայաստանին :

Կարգ մը մարդիկ, իրենց երեւակայու – թեան եւ յիմարութեան թեւ տալով , կը սպասեն որ ուազակը, ինք, ինքնաբերա – բար իր գոգոնը ետ տայ մեզի :

Պուտ մը խելք ունեցող Հայը գիտէ որ եթէ նոյնիսկ Անգարան այդ ադայութիւ – նը ընէ, Ամերիկան ու Անգլիան թոյլ չեն տար :

×

Ո՛ր կողմն ալ դառնանք, ճամբաները փակ են մեր առջեւ : Ու տուկաւին շա՞տ երկար ատեն, շատ մը հրաշքներու պիտի սպասենք՝ յոյսի աշխարհէն լոյսի աշ – խարհը անցնելու համար :

Սպասումի այդ շրջանին է որ պէտք է ըլլանք միաձայն ու միակամ, որպէսզի մեր լրջութիւնը կասկածի տակ չդնենք :

Ազգին զոյգ ճակատները պէտք է, մեր տուներն ներս ,իրարու հետ ներդաշնակեն իրենց ներկայացնելիք պահանջները , ա – դերսագիր ի ձեռին ուրիշներու պալատէն ներս մտնելէ առաջ :

Խելք ունեցող Արտասահմանը՝ ուրիշ բան չի կրնար ընել , եթէ չուզեր ծաղր ու ծանակ ըլլալ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ, *Ցառաջ* լոյս չի տեսներ այս երեքշաբթի եւ խմբագրատունը փակ է երկուշաբթի : Մեր յա – ջորդ թիւը Չորեքշաբթի Յունիս 1 :

VERDUN

Ֆրանսական պատմութեան փառքի էջ մը : Էջ մը նաեւ սարսափի, ամօթի, չար – դի : Փառքի էջ մը, ղինուորական պատ – մութեան համար , ամէնէն արիւնալի ճա – կատամարտին մէջ : 420 հազար ղինուոր – ներ իննան այդ փառքի ճամբուն վրայ , որպէսզի հայրենիքը փրկուի :

Այսօր յիսնամեակ մը եառք, քարթէզ – եան միտքերը կը վերլուծեն անցեալը եւ յաղթանակ չեն նկատեր այն դաշտը որ արիւնով ծածկուեցաւ, յաղթական չեն նկատեր զօրավարը, որ դեռ մառեչալ չէր, բայց որու անունը սակայն կարելի չեղաւ բաժնել Վերտէօնէն : Ինք չի հանդ – չիր իր ղինուորներուն քով, վասնզի մար – դիկ կը յիշեն յաղթանակները, բայց չեն մոռնար պարտութիւնները : Եթէ Զօրա – վարը յաղթած էր, Մառեչալը պարտուած էր : Ուր է՞ սակայն բուն մեծութիւնը , յաղթանակի՞ թէ պարտութեան մէջ :

Ցիսուն տարի առաջ, այս փառաւոր երկրին արիւնը հոսեցաւ ու ծածկեց հըս – կայ դաշտ մը : Մարդիկ կ'ուզեն համոզել թէ աւելորդ չէր այդ թափուած արիւնը եւ թէ ի վերջոյ ինչ որ մնայ Վերտէօնէն , փառքի էջ մըն է միայն :

Հանդիսատ բոլոր ոսկորներուն Սարդա – բապատէն Վերտէօն : Ցարգանք բոլոր ա – նոնց որ ինկան հայրենիքի սիրոյն :

«ՑԱՌԱՋ»

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԲԱՐԵՊԱՇՏՕՊՆ ԹԷ ԲԱՐԵՊԱՇՏ

Այս անգամ, ծանօ՛թ բարեկամ մըն է, եկեղեցասիրութեամբ յայտնի, որ ի վըկայութիւն իր եկեղեցասիրութեան՝ այս հարցումը կ՚ուղղէ ինծի.—

« Ո՞րն է ճիշդ, բարեպաշտօն հաւատացեալնե՞ր ըսել թէ բարեպաշտ հաւատացեալներ »:

Պատասխան.—

Հոմանիշ են այս երկու բառերը, նոյնիմաստ: Ունինք բառաձեւ մըն ալ, բարեպարիշտ, երրորդ ջով մը նոյն արմատին վրայ բուսած: Բայց առաջինը ոսկեդարեան չէ ... ոսկեդարեան ըլլալով հանդերձ: Կ՚ուզեմ ըսել թէ գործածուած է Աստուածաշունչ Մատեանի մեր ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ, բայց թերեւս երկրորդն է, որ, ընդօրինակողի մը ձեռքին տակ, աճած է օն վերջածանցով կամ կազմուած հետեւողութեամբ «բարեկրօն» բառին եւ էնթէռփոլասիոնէ մը յիշատակ մնացած, (լուսանցքին վրայ գրուած՝ յետոյ բնագրին մէջ մտած, որու օրինակը՝ քիչ ետքը):

Արդարեւ, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ բարեպաշտ բառը կը գտնենք 12 անգամ գործածուած, իսկ բարեպաշտօն բառը՝ միայն երեք անգամ: Առակներուն մէջ կը գտնենք թէ՛ առաջինը (Գլ. ԼԱ. 30), թէ՛ երկրորդը (Գլ. ԺԲ. 12): Իմ կասկածս, թէ բնագրային չէ, կը զօրանայ՝ երբ հայերէն թարգմանութիւնը կը բաղդատեմ Եօթանասնից թարգմանութեան հետ (յունարէն), ուր բառը փոփոխութիւն չի կրեր (*):

Հայերէն բառը, բարեպաշտ, ծագումով պարսկերէն, փէրէսթ բառն է, որ, ըստ հնչաբանական օրէնքներու, մեր լեզուին մէջ կը կորսնցնէ բէ տառը՝ երբ կ՚ինյայ շա տառէն առաջ: Այսպէս է որ ունինք պաշտ ձեւը: Բայց երբ նոյն շա տառը կը նահանջէ՝ ձայնաւորի մը ետեւն ապաստանած, բէ տառը դարձեալ կու գայ կը գրաւէ իր տեղը, ու կ՚ունենանք պարիշտ կամ բարիշտ:

Ահա այս բառն է որ հաստատական նախածանցով կը կազմէ բարեպաշտ կամ բարեպարիշտ, իսկ ուրացական նախածանցով՝ ամբարիշտ բառաձեւերը, (իրարու հականիշ):

Նախածանց գործածելու նոյն ձեւը կը տեսնուի յունարէն համապատասխան բառին վրայ: Հայերէնը եւ յունարէնը կը հետեւին, ուրեմն, քերականական նոյն օրէնքին, ի վկայութիւն լեզուափիլիսոփայական նոյն արտայայտութեան, (լեզուին մէջ մանիքէական վարդապետութենէն յիշատակ կամ թելադրանք որոնելը, ըստ չարի եւ բարիի երկուութեան հաւատքին, ե՛ս եմ փորձած առաջին անգամ, տեսութիւնը՝ սեփական):

Յունարէն համապատասխան բառն է սեվաս (=սեբաս), — հոմերական շրջանին՝ այս բառը կը նշանակէր երկիւղ զգալ (աստուածներէն), իսկ յետհոմերական շրջանին՝ պաշտել, պատուել, յարգել: Յետագային՝ գործածուեցաւ նաեւ իբրեւ տիտղոս, — օրինակ՝ սեբաստոս, որ կը տրուէր կեսարներուն, զանոնք համարելով աստուածներուն հաւասար՝ աստուածային երկիւղ ազդելու ընդունակ: Երբ մարդոց մասին էր խօսքը, յունարէն լեզուն կը գործածէր դիկա բառը, երբեմն գործածուած զուգընթաց (**):

Այս երկու բառերն ալ ունին իրենց հաստատական եւ ուրացական ածանցներով աճած ձեւերը:

Հաստատական նախածանցով՝ բարեպաշտ հայերէն բառին համապատասխան յունարէն բառաձեւէն, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ բազմիցս գործածուած, շատ ծանօթ է անձնանուն մըն ալ, — Եւսեբիոս, որ կը նշանակէ բարեպաշտ մարդ՝ ստուգաբանօրէն: Ուրացական նախածանցով՝ ասեվոս (Մինեը կուտայ ասեվէս), հայերէնը՝ ամբարիշտ:

Քերականութեան երկու երկար դասերու նիւթ ահաւասիկ,— բայց կարճ կապենք:

Ուրացական այս ա նախածանցը հայերէն լեզուն ալ ունի, — օրինակ՝ կամայակամայ: Զարմանալի՛, ուրացական այս նախածանցը հականիշ չի շիներ անպայման, հաղուադէպ սակայն, — օրինակ՝ նօթի – անօթի, առանց իմաստի փոփոխութեան՝ մէկ բառէն միւսը: Խելօք կամ ուրացական՝ շատ գործածական չէ այս միատառ նախածանցը: Ընդհակառակն, անընդհատ կը բանի ուրացական երկատառ նախածանցը, մեր բառարաններուն մէջ մեծ տեղ տալով այբին: Օրինակ՝ ա-բատ – անաբատ, եւ նման կազմութիւններ՝ ուզածիդ չափ: Նոյն այս նախածանցը այբ մը եւս կ՚առնէ երբեմն ու կ՚ըլլայ եռատառ, — օրինակ՝ անագորոյն: Շատ ուրիշ խաղերու կարգին, տարօրինակութիւններ ալ ունի այս ան նախածանցը: Երբ բառը, որու հետ պիտի ամուսնանայ, կը սկսի բեն տառով, ինչպէս բարեպաշտ բառը, կը նետէ իր նու տառը եւ կ՚առնէ մեն,— օրինակ՝ ամբարիշտ:

Ինչպէս կը տեսնենք, բոլորովին կերպարանափոխուած է բառը, առջեւէն եւ ետեւէն: Բեն եւ մեն տառերը տարօրինակ ափինիթէ մը ցոյց կուտան հանդէպ իրարու, (Ֆրանսերէնի մէջ եւս նոյնն է պարագան),— բացառութիւնները մէկ կողմ՝ մեն եւ բեն շատ կը սիրեն գիրկընդխառնութիւնը: Յիշուած բառին վերջին վանկն ալ իր արմատին է վազած, պատճառը... բայց լաւ է որ չհեռանանք եւ վերադառնանք մեր ոչխարներուն մօտ:

Բարեպաշտ բառին համար՝ ըսի թէ 12 անգամ գործածուած է մեր գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, յունարէնին մէջ՝ շատ աւելի:

Կարեւոր է, սակայն, կրկնել թէ յունարէն բառը կը մնայ միշտ անփոփոխ: Հայերէ՛նն է որ կ՚ըլլայ բարեպաշտ, կ՚ըլլայ բարեպաշտօն: Ահա թէ ինչո՛ւ կասկածս թէ... լուսանցքէ՛ն մտած է ներս այդ բառը, նախ դուրսը գրուած՝ բացատրելու համար: Ապացոյց՝ լուսանցքէն մտնելու օրինակ մը ահաւասիկ:

Սողոմոնի Առակներուն մէջ (Գլ. Ա. 7) շատ յեղյեղուած տող մը կայ,— ի պիտի չի պիտի ամէն մարդ գիտի.—

« Սկիզբն իմաստութեան՝ երկիւղ Տեառն»:

Վերը գրեցինք թէ «երկիւղ Տեառն» կը համապատասխանէ յունարէն սեվաս (= սեբաս) բառին: Կը թուի թէ ընդօրինակողը չէ հասկցած այս «առակը», եւ լուսանցքին վրայ աւելցուցած է «պաշտօն բարի առ Աստուած»,շարունակելով՝ «ըսկիզբն զգօնութեան», իբրեւ ամբողջական բացատրութիւն: Յետոյ այս բացատրութիւնը մտած է բնագրին մէջ,— ահա թէ ինչո՛ւ կրկնութիւն մը կայ այս առակին մէջ, բառարանային աշխատանքի մը վկայութիւնը, ուր նախադասութիւն մը կը բացատրուի ուրիշ նախադասութեամբ մը:

Այս «երկիւղ Տեառն» տարազը, «թիմիտուս Տէորում» ըստ Ովիդիոսի, թէեւ համապատասխան հոմերական սեվաս (= սեբաս) բառին, առարկայ դարձած է ստուգաբանական բազմաթիւ փորձերու եւ վէճերու, այն պատճառով որ եբբայերէն բառը, եիրահ, շատ մութ է եւ խրթին, (Գեսենիոս ազգակից կը համարի արաբերէն ուարա բառին, — տես Բառարան եբբայերէնի եւ քաղդէերէնի, էջ 441 ա, իսկ արաբերէն նոյն բառը՝ տես Քազիմիրսքի, Բ. հատոր էջ 1521): Ահա թէ ինչո՛ւ ոմանք թարգմանած են աստուածապաշտութիւն (թէոսեվիա) կամ «պաշտօն բարի առ Աստուած», բայց առաւելապէս «երկիւղի» գաղափարն է որ տիրապետած է: Այսպէս, Ղուկասի գործածած բառով, «երկիւղածները»(Գլ. Ա. 50), պէտք է հասկնալ բարեպաշտները, Աստուծոյ վախով եւ հաւատարմութեամբ ապրողները:

Տարազներու այս այլազանութիւնը անոր համար որ Եբբայեցիները մասնաւոր բառ մը չունէին կրօնք նշանակութեամբ, — « հնազանդիլ», «երկիր պագանել», «պաշտել» բացատրութիւններ էին, որոնք կը հաստատէին ժողովուրդին կրօնական կապը Եհովային հետ: Մէկ խօսքով՝ բարեպաշտութիւն կը կոչուէին այն բոլոր եղանակները, օրէնքները, կանոնները, որոնք կը հաստատէին ժողովուրդին յարումը իրենց Աստուծոյն, — թլփատութիւն, հանդիստ ընել շաբաթ օրը, որոշ սնունդներէ հրաժարիլ, տուրք տալ տաճարին, եւ աղօթքով յայտնել հաւատարմութիւն առ Աստուած:

Իբրեւ յաւելուած՝ կ՚արժէ արձանագրել թէ մեր բառարանները եւս խորթ կը նային բարեպաշտօն բառին, բաւ համարելով բարեպաշտ բառը: Կը յիշատակեն բարեպաշտօն բառը, բայց կ՚աւելցնեն.— Տես՝ բարեպաշտ: Զախջախեան եւս կուտայ բարեպաշտօն բառը՝ իբրեւ նախդրիւ գործածական, ինծի անհասկնալի այս պայմանը:

Եւ ահաւասիկ նոր բառ մը,— կարծեմ առաջին անգամ Ն. Բիւզանդացին էր որ գործածեց այդ նոր բառը, բարեպաշտօնէութիւն, անոր տալով «աղանդ բարեպաշտօնէից» նշանակութիւնը, համապատասխան՝ Ֆրանսերէն փիէթիսմ բառին: Այստեղ,արդէն հասկնալի է,կարծեմ, թէ ինչո՛ւ անպատեհ կը համարուի գործածել «բարեպաշտօն հաւատացեալներ» բացատրութիւնը, նկատելով որ չփոթութիւն կը ստեղծէ՝ կապ մը ցոյց տալով բարեպաշտօնէութիւն կոչուած աղանդին հետ, — կրօնական վարդապետութիւն մը, որ ծագում առած է գերմանական բողոքականութեան մէջ 1670ին, Շփենըրի քարոզութեամբ, յետագային Անգլիոյ մէջ աճած՝ մեթոտականութիւն կամ ուէսլէեանութիւն անունով, համանուն քարոզիչին ջանքերով:

Հայոց եկեղեցին նման «բարեպաշտօն հաւատացեալներ» կամ «աղանդաւորներ» չունի, (բարեպաշտը հաւատացեալ է արդէն եւ հաւատացեալը՝ բարեպաշտ): Բառն է միայն որ եկած է Արեւմուտքէն, ու ծանօթ է իր ճամբորդութեան ուղին, որ կ՚երկարի Ամերիկայէն մինչեւ Կիլիկիա: Այստեղ սակայն կը վերջանայ հարցումին լեզուաբանական մասը եւ կը սկսի կրօնագիտական մասը(***), զոր պիտի ներկայացնեմ կարճ ճամբորդութենէ մը ետք՝ եթէ այսքան երկար պատասխանի մը ընթերցանութիւնը ... չի սարսափեցներ մեր «եկեղեցասէր» բարեկամը, տեսնելով երկու պարզ բառերու մասին իր հետաքրքրութեան ստեղծած ... ավալանշը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեր Աստուածաշունչ Մատեանը նախ թարգմանուած է ասորերէն օրինակէ մը, ետքը յունարէն օրինակով մը սրբագրուած:

Ասորերէն բնագրին մէջ փոփոխութիւն կրա՞ծ է այս բառը, չեմ գիտեր:

Անգամ մը գտայ ասորերէն բնագիր մը, բայց շատ սուղ էր ու կարելի չեղաւ գընել, յետոյ այլեւս բնաւ չգտայ: Այսպիսի գործերը վանքերու մէջ կը կատարուին, կարելի չէ հասնիլ պրպտումներու պահանջած ամէն զոհողութեան՝ անհատական միջոցներով:

(**) Յանախ գործածուած տարազ մըն է «բարեպաշտօն (եւսեվէս) եւ յերկիւղած (Ֆովումենու) Աստուծոյ» (Գործք, Ժ. 2), ինչպէս «արդար (դիկէոս) եւ յերկիւղած Աստուծոյ» (Գործք, Ժ. 22): Այս տարազին կրօնական նշանակութեան մասին՝ յառաջիկային:

(***) Շատ հետաքրքրական է, օրինակ, « երկիւղ » բառին իմաստաբանական եւ աստուածաբանական պատմութիւնը, որու վրայ հիմնուած է բարեպաշտութիւնը: Մեր եկեղեցական արարողութեանց մէջ շատ կը յեղյեղուի այդ բառը, հրէական կրօնագիտութենէն ներշնչուած, ինչպէս — « Երկիւղիւ եւ հաւատով յառաջ մատիք ...», կամ «Եւ եւս հաւատով ... կացցուք յաղօթս ... ահիւ», կամ «Ահիւ կացցուք, երկիւղիւ կացցուք, բարւոք կացցուք», — այս վերջին երգեցողութիւնը, ուր կ՚արտասանուի երեք անգամ «կացցուք», արգիլուեցաւ արեւելեանՀայաստանի եկեղեցիներուն մէջ՝ Ներսէս Աշտարակեցիի օրով, այն պատճառաբանութեամբ թէ «կացցուք» բառը կը յիշեցընէ գերմաներէն կատցէ բառը, որ կը նշանակէ... կատու:

ՃԷՊԷԼ ՄՈՒՍԱ

Արաբական է Ճէպէլ Մուսան: Սակայն պարագաները զայն դրած են թուրք հողին վրայ: Արաբական է Ճէպէլ Մուսան եւ պիտի վերադառնայ ան գիրկը մայր հողին, որովհետեւ ան տուած է ազատութեան համար պայքարող հերոսներ եւ մարտիրոսներ:

Արեւուն եւ լուսնին միջեւ, ահա նստած՝
քեզ կը յիշեմ:
Զիթենիի կանանչին մէջ ընկողմանած՝
քեզ կը յիշեմ:
Յիշատակդ ու յուշերդ դեռ շատ թարմ
են ինծի համար:
Սէգ ժայռերուդ շուքերն հսկայ, դեռ
հովանի՝ ինծի համա:ր
Ճէպէլ Մուսա, դուն հայր, դուն մայր,
գորովագութ,
Ճէպէլ Մուսա, դուն սէր, դուն լոյս,
կեանքիս մէջ մութ:
Ես՝ քեզ նուէր, ես՝ պատարագ, Ճէպէլ
Մուսա:
Հեռու եմ ես, քեզմէ այսօր, հեռացած
եմ ես ակամայ,
Հեռացած եմ սիրոյդ համար, պատմու-
թիւնս դուն լա՛ւ գիտես,
Պատմութիւնն իմ տենչանքներուս, իմ
պայքարիս, ծանօթ է քեզ:
Ազատութեան սէրն է միայն,
Ազատութեան, անկախութեան սէրն է ան:
Գիտեմ որ դուն, հոգատարն ես, թէ՛
մարտիկին, թէ՛ հերոսին:
Եկայ քովդ, գիտնալով որ, մաս կը
կազմես դուն այդ խումբին:
Եկայ քովդ, որ միասին, նստինք,
յիշենք, օրերը հին:
Նստինք, յիշենք, երթանք դէպ ետ,
Երթանք մինչեւ Հայկ Նահապետ:
Բայց չտարուինք այդ յուշերով,
Զծուլանանք հինն յիշելով:
Որչափ քեզմէ ես հեռացայ, սիրեցի քեզ
եւս աւելի:
Որչափ քեզի ես մօտեցայ, վախ զգացի
եւս աւելի,
Մօտենալով քեզ աւելի,
Յիշողութիւնս զգայուն, լաց ու արցունք
պիտի տայ ինձ,
Քու կարօտիդ համբերելով
Զքնացան աչքերս մով:
Հերոսներուդ հետ սպաննուած՝
իմ լեզուովս յիշեցի քեզ:
Պղտորեցան աչքերս թաց, գոց աչքերով
յիշեցի քեզ:
Կոպերուս տակ միշտ դանուող, երազ
դարձար, հուր հրակէզ
Քեզմով կ՚ապրիմ, դիտելով քեզ:
Կը քնանամ, քե՛զ կ՚երազեմ
Ու կ՚արթննամ, քե՛զ կը յիշեմ:
Կը տեսնեմ քեզ, արթուն թէ քուն,
Կը տեսնեմ քեզ, մարտի ճամբուն:
Երազելով, յիշելով յար,
Զեմ գոհանար, չեմ գոհանար:
Կը վախնամ քեզ չունենալէ երկրորդ
անգամ,
Կը վախնամ քեզ կորսնցնելէ երկրորդ
անգամ:
Ճէպէլ Մուսա, կը հարցնեմ դեռ ես ինծի,
Ե՞րբ պիտի գայ օրը այն սուրբ, երբ
գիրկ գիրկի ողջագուրուինք:
Հեռու ըլլաս, թէ մօտ ինծի, ես քու
մօտըդ եմ տեւական,
Եւ ես քեզմով կ՚ապրիմ միայն:
Եւ երբ աչքերս քեզ փնտռեն,
Եւ երբ աչքերս քեզ գտնեն,
Ես կը մնամ խեղճ, մոլորուն,
Սիրտիս մէջ բոց, սիրտիս մէջ՝ հուր:

Ճէպէլ Մուսա, երկարեցաւ գիշերը լուռ,
Երբ յիշեցի վատ զաւթիչին արարքն
անլուր:
Միտքս, հոգիս, շատ յոգնեցուց,
օտարութիւնն անտանելի:
Յուսով եմ որ ժամանակը մեզ կը բերէ
մօտ աւելի,
Ու կը վախնամ որ ժամանակն մեզ
տխրօրէն դարձեալ բաժնէ,
Դարձեալ բաժնէ ու ցաւցընէ,
Սի՛րտըս . սի՛րտըս... եւ արիւնէ:
Թող մօտ ըլլանք մենք իրարու
Ու ես ապրիմ ծառերուդ տակ,
Ապրիմ լուսնի շողերուդ տակ,
Շնչեմ բոյրըդ անյագօրէն
Ու լիանամ ծաղիկներէդ:
Զի տեսքը խիտ քու ծառերուդ
Քուն կը բերէ իմ աչքերուս,
Երազ կուտայ իմ կոպերուս:
Եւ այս ձեւով կը գոհանամ,
Յոյս – իրաւունք ես կը ստանամ ...
կը գոհանամ,
Չունենալով բռնապետ մը ...
կը գոհանամ:
Ես մարդ մըն եմ, ամէն լեզուով ու
բարբառով
Ժամանակի, միջոցի մէջ ես կը պոռամ,
ամբողջ ուժով,

Բարիքներըդ, բիւր անհամար ,
Բարիքներըդ, մարդոց համար :
Տեսքըդ սիրտիս հանգիստ կուտայ
Ինչպէս տեսքը՝ զիս ծնողին :
Տեսքըդ ինծի սիրտ, ուժ կուտայ ,
Չեմ այլեւս անանկողին ,
Չեմ գաղթական, թափառական :
Չունիմ ես ած, չունիմ ես վախ,
Ճէպէլ Մուսա ,
Ա՛լ կը բաւէ, դարձիր Արաբ , դարձիր
անուշ դիրկն մայր–հողին ,
Զի գիտեմ թէ դուն հպարտ ես, այլ՝
ողորմած,
Չես հանդուրժեր չարին, վատին :
Եւ յորդառատ այդիներդ
Եւ լեռներու խիտ ծառերդ
Եւ հովտին մէջ ծաղիկներդ
Կ՛աղաղակեն, կ՛արձագանգեն
«Մե՛նք, մե՛նք, Արաբ ենք մենք »:
Մենք ենք ... մենք... ե՛նք ...:
Եթէ քեզմէ հեռանամ ես ,
Տուն կը գտնեմ, եւ ընտանիք
Երեւանեան ոստանին մէջ :
Եթէ քեզմէ հեռանամ ես ,
Սիրտս հանդարտ է, չունի կարիք
Երեւանեան ոստանին մէջ :
Հոն կը գտնեմ ոչ ջարդ, ոչ ահ,
սպառնալիք
Այլ կը գտնեմ, կեանքի համար,
միայն բարիք :
Ամէն Հայ, հոն, ապահով է ,
Ամէն Հայ, հոն, քեզ կը յիշէ :
Եթէ քեզմէ հեռանամ ես, Ճէպէլ Մուսա,
Հերոսներըդ ահա պատանդ, վզիդ վրայ,
Քու զոհերդ, վզիդ վրայ, պատանդ մնան,
Տես, անոնք ալ հերոսներ են, ինծի նման,
Մինչեւ որ գայ, մէկտեղումի պահն
սրբազան ,
Հրաշքով մը՝ անիրական ,
Ու միանանք մենք երեքով .
Ու մէկտեղուինք մենք քովէ քով :
Ժողովուրդն այս ապերախտ չէ,
Մատնիչները, սակայն, , կ՛ատէ :
Ան կը սիրէ որ աշխարհն այս ամբողջ
ժպտի,
Եւ կ՛ընէ իր անկարելին որ ան ժպտի:

Մասիս լեռնէն լոյսեր տեսայ ,
Երեւանի բարձունքներէն արբեցնող
բոյրեր առի :
Ու կեցած հոն, ես տեսայ քեզ,
Ճէպէլ Մուսա ,
Տեսայ լեռդ, ամբողջ կարմիր, հուր,
գեղանի ,
Զի վարդերըդ բուրումնաւէտ, արի՛ւն,
արի՛ւն խմած էին,
... Դեռ տա՛ք էին ...:
Ու այդ արեամբ, տաք ու անպիղծ
Թող ջերմանայ սա մարդկութեան
սիրտը անխիղճ :
Եւ ոռոգուած , զաւակներուդ այդ
արիւնով
Հողն այս կարմիր, պապենական ,
Դարձաւ պարարտ, հող սրբազան :
Ես չեմ մոռնար, երբ գայ օրը ,
Երբ գայ օրը մեծ հատուցման ,
Պիտի զղջայ ոսոխն դաժան
Պիտի փնտռէ խօսքեր աժան ,
Պատրուակներ արդարացման :
Պիտի սողա՛յ, պիտի նեղէ զինք
յաւիտեան
Արիւնն իր սեւ, առհաւական ,
Պիտի զգայ, այն ժամանակ ,
Թէ ի՞նչ է ցաւն, ի՞նչ է տանջանք:
Պիտի լայ ան :
Իսկ ես անհոգ, պիտ չսրբեմ
արցունքներն իր ,
Ու չգթամ արցունքներուն, պիտ
դառնամ ես բիրտ, անկարեկիր,
Ու հարց չտամ իր կոպերուն :
Ան չգթած իմ ծնողքիս
Մանուկներուն ու ծերերուն ,
Ամէն վէրք՝ զոր վատը թողուց
մարմնիս վրայ,
Արի՛ւն կուլայ,
Ամէն դաշոյն, որ թաղուեցաւ մօր թէ
մանկան սիրտին վրա՛յ ,
Արիւն կուլա՛յ :
Ու գտնելով այս բոլորը անբաւական՝
Իր ոտքերովն , աղտոտ ու թաց ,
կոխկրտեց ան ,
Ճակտին վրան, անմեղ մանկան ,
Ուր արիւնը կուլար անձայն :
Օրերն ահա, Մեծ Գալիքին, լի, յղի են,
Այդ օրերը (արարքներըդ) քեզի պիտի
ետ դարձնեն .
Պիտի բնաւ գութ չունենա՛մ,
Ու քարկոծեմ,
Քարեր նետեմ,
Քարեր նետեմ,
Կոյտեր շինեմ ,
Կոյտեր շինեմ ,
Վրադ դիզեմ :
Թէ պատահի որ ես մոռնամ, չկարենամ,
Ժամանակը, ըլլայ պիտի, անգութ,
դաժան :
Պիտի գաս, գութ խնդրես ինձմէ
Ու ես պիտի գութ չունենամ ,
Որովհետեւ դուն չունեցար, գութ ,
աչքերուս ,
Ես ալ պիտի գութ չունենամ քու
աչքերուդ :
Դուն նստիս լաս, ես ալ խնդամ ,
Ու քեզ նետեմ դիրկը այն Մեծ
Ժամանակին, Մեծ Գալիքին ,
Որ ամէնէն արդարադատ դատաւորն է ,
վստահելին :
Եթէ նոյնիսկ, տկարութեամբս, քեզ
զոհացնեմ
Չգոհանաս պիտի նորէն ,
Մինչեւ չերթաս, չգործադրես
արդարութիւնն ,
Մինչեւ չերթաս ու չխնդրես ներողութիւն
Քու զոհերէդ :
Սակայն, մինչ այդ, դուն պիտ մնաս ,
ստրուկ, գերի ,
Երեք տիրոջ՝ անխոցելի ,—
Արդարութեան, քու Զոհերուդ ,
Ժամանակին :
Ու խոնարհիս անոնց առջեւ
Միշտ ծունր դրած, միշտ չորեքթաթ,
Դէմքըդ՝ հողին,
Դէմքըդ գետին :

ՆԱԶԸՄ ՃԱՊՐԻ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Ե.

1920ի Մարտին Լորտ Քըրզընի առաջարկին վրայ Ազգերու Ընկերութեան բարձրագոյն խորհուրդը կը նկատէր, որ հայկական պետութեան մը հաստատումը մարդկութեան հանդէպ պարտականութիւն մըն էր :

Թուրքիոյ հետ խաղաղութեան դաշնագիր կը ստորագրուէր Սեւրի մէջ, 1920 Օգոստոս 10ին: Սեւրի խորհրդաժողովին Հայաստան կը ներկայանար եւ կը ստորագրէր դաշնագիրը : Սեւրի դաշնագիրը Հայաստանի վերաբերմամբ հետեւեալ յօդուածները կը պարունակէր :

Դ.— ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԳԼԽԱՒՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ՎՃԻՌԸ

Յօդ. 88.— Թուրքիա կը յայտարարէ թէ ինք կը ճանչնայ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ըրած էին ասկէ առաջ Դաշնակից պետութիւնները :

Յօդ. 89.— Թուրքիա եւ Հայաստան , ինչպէս նաեւ միւս պայմանագիր բարձր կողմերը կը հաւանին Ամերիկայի նախագահի իրաւարարութեան յանձնել Էրզրումի , Տրապիզոնի, Վանի, Պիթլիսի նահանգներու Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանին որոշման խնդիրը եւ ընդունիլ նախագահի որոշումով Հայաստանի ծով իջնելուն եւ վերոյիշեալ սահմանին յարակից բոլոր օսմանեան հողերուն զինուորապէս չէզոքացման մասին պատրաստուած բոլոր տրամադրութիւնները :

Յօդ. 90.— Երբ 89րդ յօդուածի համաձայն սահմանը որոշուելով, յիշեալ նահանգներու հողերէն ամբողջ , կամ մէկ մասը Հայաստանի փոխանցուի, Թուրքիա այժմէն կը յայտնէ թէ որոշման թուականէն սկսեալ կը հրաժարի իր բոլոր իրաւունքներէն փոխանցուած այդ հողամասին վրայ :

Ներկայ դաշնագրի այն տրամադրութիւնները որ գործադրելի են Թուրքիայէն անջատուելիք հողերուն վրայ, այժմէն գործադրելի պիտի ըլլան վերոյիշեալ հողամասին վրայ :

Հայաստանի վեհապետութեան տակ դրուած հողերուն պատճառով, Թուրքիոյ պարտքէն իր (Հայաստանին) յանձն առնելիք մասին, ինչպէս նաեւ օգտագործելիք իրաւունքներու համեմատութիւնն ու հանդամանքը պիտի ճշդուին ներկայ դաշնագրի 8րդ մասին ելեւմտական տրամադրութեան 241 եւ 244 յօդուածներու համաձայն :

Ի վերջոյ, ի հարկին կնքուելիք պայմանագիրները պիտի լուծեն այն բոլոր խնդիրները, որոնք ներկայ դաշնագրով չեն հարթուած եւ յիշեալ հողերուն թողման հետեւանքով կրնան յառաջանալ :

Յօդ. 91.— 89րդ յօդուածին մէջ յիշուած հողերէն մէկ մասը, երբ Հայաստանի թողուի, տրուած որոշման համաձայն Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանը տեղւոյն վրայ գծելու համար, նոյն 89րդ յօդուածով նախատեսուած որոշումէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին պիտի կազմուի սահմանագծման յանձնաժողով մը , որուն կազմութեան եղանակը յետոյ պիտի որոշուի :

Յօդ. 92.— Հայաստանի սահմանները Ատրպէյճանի եւ Վրաստանի հետ պիտի որոշուին շահագրգռուող կառավարութեանց կողմէ, հաւաքական համաձայնութեամբ մը :

Եթէ որեւէ կերպով, շահագրգռուող տէրութիւնները 89րդ յօդուածին յիշած որոշումը տրուած պահուն, չյաջողին հաւաքական համաձայնութեամբ մը իրենց սահմանները որոշել, այն ատեն այդ սահմանը դաշնակից գլխաւոր պետութեանց կողմէ պիտի որոշուի: Այս սահմանը տեղին վրայ գծելու իրաւասութիւնն ալ անոնց կը պատկանի :

Յօդ. 93.— Հայաստան կ՛ընդունի եւ կը հաւանի գործադրել գլխաւոր դաշնակից տէրութեանց հետ կնքելիք պայմանագրի մէջ տրուելիք տրամադրութիւնները , զորս անհրաժեշտ պիտի նկատեն նոյն տէրութիւնները , պաշտպանելու համար Հայաստանի մէջ ցեղային, լեզուական եւ կրօնական տեսակէտով մեծամասնութենէն տարբեր եղող ժողովուրդին շահերը :

Նոյնպէս Հայաստան կը հաւանի գլխաւոր դաշնակից տէրութեանց հետ կնքուելիք պայմանագրին մէջ դրուելիք այն տրամադրութեանց, զորս անոնք անհրաժեշտ կը նկատեն փոխադրութեանց ազատութեան եւ ուրիշ ազգերու հետ առեւտրական հաւասարութեան համար :

×

Համաձայն Սեւրի Դաշնագրին, Թուրքիան կը կորսնցնէ Սուրիա, Իրաք, Պաղեստին, Հիճազ, Եգիպտոս եւ Կիպրոսը: Սեւրի Դաշնագիրը կը դատապարտէ ցեղասպանութեան արարքը, որ կատարուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, Հայերու վերաբերմամբ : Թուրքիան կը հաւանի դաշնակիցներուն յանձնել այն անձերը, որոնք պատասխանատու կը նկատուին օսմանեան կայսրութեան հողամասին վրայ , պատերազմի ամբողջ տեւողութեան գործուած ջարդերուն: Այս անձերը պիտի դատուին դաշնակիցներու կողմէ նշանակուած դատարաններու առջեւ: Թուրքիա պիտի ճանչնայ այս վերջիններու իրաւասութիւնն ու հեղինակութիւնը :

(5 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Պարան բերէք, պարան, գոչեց Մօպրէ :

Ապա հորն ի վար պոռաց .

— Շատ խորունկ է, Բզէզ :

— Իրաւ որ ձեզմէ որքան վար ըլլալս չեմ գիտեր , վարպետ, բայց հեռու չեմ: Վարպետ, վարպետ, չուվան մուվան չուզեր: Ձեռքիս բան մը զարնուեցաւ ... կեցէք նայիմ, կարծեմ սանդուխ է ...: Վերէն վար պատին վրայ սանդուխի պէս բան մը կայ ...: Ջահ մը նետեցէք վար :

Ջահ մը նետեցին :

— Այո, այո, սանդուխ է, գոչեց Բզէզ :

Իրաւ ալ, ժանգոտած երկաթէ սանդուխ մը կոթնած էր պատին որուն վերի գլուխը կուգար կը հասնէր անշարժ հատուածին եզերքը :

Չարտաք ակնթարթի մը մէջ սանդուխէն վար խոյացաւ : Մօպրէ անոր ետեւէն ցատկեց , երկու կիները անոր ետեւէն վար իջնել ուզեցին :

— Սանդուխը հաստատո՞ւն է, հարցուց Մօպրէ :

— Այո, հոգ մի ընէք, գոչեց Չարտաք :

Երբ ամէնքն ալ իրարու ետեւէ վար իջան, ստորերկրեայ ընդարձակ քարայրի մը մէջ գտան իրենք զիրենք: Այս քարայրը ճիշդ Եգիպտոսի Բուրգերուն տակի գաղտնի գերեզմաններուն կը նմանէր:

Գանձախոյզները երբ քանի մը քայլ առին, ամէնքը մէկէն զարմացական բացագանչութիւն մը արձակեցին :

Քառասունի չափ սնտուկներ, ամէնքն ալ մէկ չափի վրայ եւ միեւնոյն ծաւալով, պատի մը տակ իրարու քով շարուած կը կենային: Այդ սնտուկները եղեւնափայտէ շինուած եւ ժանգոտած երկաթէ գօտիներով ամէն կողմէ ամրացուած էին :

Փարիզցիները պահ մը այդ սնտուկներու շարքը դիտելէ ետք իրարու երես նայեցան : Բզէզ սրամտութիւն մը փախցընելու համար բերանը բացաւ, բայց այնքան զարմացած էր որ, ձայնը կոկորդին մէջ խեղդուեցաւ :

Չարտաք , որ այս կարգի անակնկալներու առջեւ միայն ինքը չէր կորսընցներ իր պաղարիւնութիւնը , ըսաւ .

— Հիմա այս սնտուկները բանալու ենք որ պարունակութիւնը հասկնանք :

— Գօտիները փրցնելու է, մէջ բերաւ Բզէզ :

Իպրահիմ որ ձեռքը երկաթէ լծակ մը բռնած էր, Չարտաքի մէկ նշանին վրայ սնտուկներէն մին բացաւ :

Ամէնքը մէկէն սնտուկին վրայ ծռեցան: Լռութիւն տիրեց :

Սնտուկը մինչեւ բերանը թուխ գոյնով ձուլածոյ մետաղի կտորներով լեցուն էր:

— Վայ խերը անիծածս, ժանգոտած պղինձ է, մրմնջեց Բզէզ :

— Լռէ , ճպուռի ձագուկ, ամէնքն ալ ձոյլ ոսկի են, ըսաւ Չարտաք :

Ամէնքն ալ յուսախաբ եղան: Կը յուսային որ փայլփլուն ագամանդներ պիտի գտնէին եւ երբ անփայլ մետաղին դէմը ելան, դժգոհ մնացին ...: Ահա հարստութիւնը այդպէս է ... մարդս գտածովը չի գոհանար... միշտ աւելի փայլ կը փնտռէ :

— Այս սնտուկին մէջինը առնուազն երկու միլիոն կ՛արժէ , ինչու երեսնիդ կախեցիք , մրմնջեց Մօպրէ:

— Միւսները բանանք, միւսները, գոչեցին երկու կիները :

Երեք սնտուկներ եւս բացուեցան . անոնք ալ ոսկիի աւազով լեցուն էին :

Բայց երբ հինգերորդ սնտուկին կափարիչը բացուեցաւ, բոլոր Ֆրանսացիները մէկ բերան զարմացական բացագանչութիւններ արձակեցին :

Այս անգամ այլեւս տեսարանը հրաշալի էր: Այս սնտուկը շողշողուն թանկագին քարերով լեցուն էր :

Ջահերու լոյսին տակ, ամէն գոյնէ ագամանդներ փայլփլուն ու շողշողուն լոյսեր արձակելով կը վառըլտկէին. անոնցմէ շատերը յղկուած էին. կապոյտ լազուարթներու , երկնագոյն շափիւղաներու, կանաչ զմրուխտներու, ոսկեգոյն տպազիոններու եւ հրավառ յակինթներու ցոլքերն ու շողերը իրար խառնուելով աչքի հաճելի անօրինակ տեսարան մը կը պարզէին :

Այս անգամ այլեւս աչքերը յագեցած էին. մեր բարեկամները իրարու երես նայելով այլեւս չկրցան ծածկել իրենց ուրախութիւնը :

Ագահութեան որեւէ չարաշուք բոց չտեսնուեցաւ իրենց աչքերուն մէջ : Իրաւ, թէպէտեւ անոնք աւելի լայն ու ճոխ կեանք մը վարելու հեռանկարը ունէին իրենց մտքին մէջ, բայց անոնք աւելի գոհ էին որ չքաւորներու եւ թշուառներու պիտի կրնային լայնօրէն օժանդակել :

Դեռ գանձը չգտած, անոնք արդէն որոշած էին որ եթէ օր մը հարստանային , իրենց հարստութիւնը երկու հաւասար մասերու պիտի բաժնէին, որուն առաջին մասը պիտի. յատկացնէին արշաւանքին ծախքերուն :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ կապ· Խաչի Ալ – Փորվիլի մասնաճիւղին , կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին , Մէզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրա – հին մէջ :

Կը ներկայացուի Տիգրան Կամսարակա–նի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար , 4 պատկեր

Թատերդութեան վերածուած եւ բեմա–դրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զա–րուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոն–եան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սու – րէնեան, ինչպէս նաեւ Լ· Թօփալեան, Վ· Մոստիչեան, Ֆ· Թէրզեան, Դ· Մանուկ–եան, Ս· Մոստիչեան, Ն· Պալեան , Մա–կի եւ Արմենակ Խարեան :

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձա – նագրութիւնները : Օգոստոսի համար ար–ձանագրութիւնները կը չարունակուին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տար–ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէ–նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն , լոյս նուիրեցէք , լոյս տարածեցէք , *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Գինը 15 Նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հաս – ցէով , (մի գործածէք Յառաջի չէք–փոսթալը , վճարեցէք մանտա-քար - թով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք դրել Յառաջ , այսպէս·—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ *Կիրակի , Յունիս 19 , ժամը 15էն – 22*
Մօնմօրանսիի Հանդստան Տան դարահատանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կոլ , ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց , երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ Նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնոմուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստե–ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր·— ժամը 13էն բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ , վերապահ–ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշարէնն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա–խնամի գրասենեակը ,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ·— Մօնմօրանսի երթալու համար , կար Տիւ Նորէն չորեկառք առնել մին–չեւ Անկէն լէ Պէն , անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպուսով իջնել կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը·— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00 , 14·30 , 15·00:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Գլաս Թուրիսք)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով , ուր ժամէն, ՄԱՄՆԱԻՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուագադոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանդստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր–ուան ճաշ՝ Մոսկուա , իրիկուան ճաշ՝ Երեւան , նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ հաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս–տանի զանազան հաղաքները :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ , առաջին կարդով (Փրըմիէր Գլաս) *ճամբորդողները իրա–ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բե–նակելու եւ ճաշելու : Գինն՝ 2850 ՖՐ· :*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, Գինն է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար , այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա–կերպութիւնները աւելի չատ ըլլալով :

Դիմել՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ք· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երք ու դարձ օդանաւով , մեկնում Օգոստոս 2ին , վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երք ու դարձ օդանաւով , մեկնում Սեպտ· 2ին, վերադարձ Սեպտ· 17ին
Գին՝ 1950 ֆր·

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե· ՄԻՀՐԱՆԵԱՆի, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· ԴԱՍՊԱՐԵԱՆի, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիս – ներուն : Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղ – ջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն , մաս – նաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին ·—

ՎԵՐ· Յ· ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST. JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

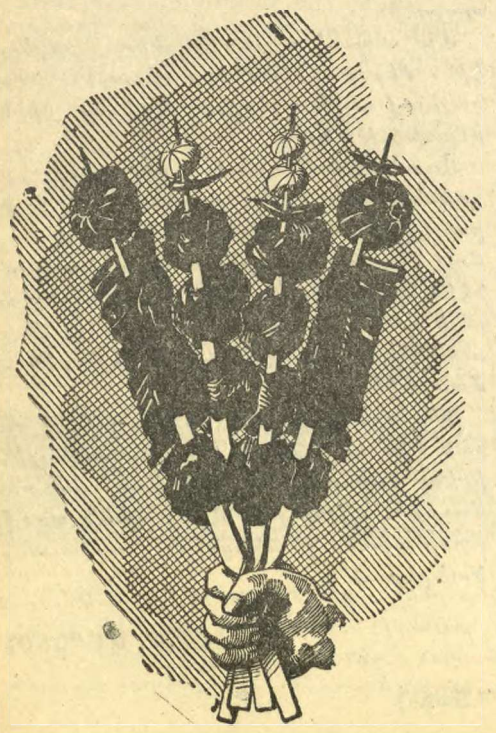

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԻՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված՝ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՅՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ,

Ամէնէն արդիական , նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա–կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — Ծածկոցներ ·—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)